# ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ

ಡಾಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಫಿಲಾಸಫಿ (ಪಿಎಚ್.ಡಿ.) ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ
ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ

ಸಂಶೋಧನಾ ಅಭ್ಯರ್ಥಿ
ಸುಮಂಗಳ ಎಲ್.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ
ಡಾ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ

ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ
ಕುಪ್ಪಳಿ, ಹಿರೇಕೊಡಿಗೆ
ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಹಂಪಿ

೨೦೧೦

# ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ

ಡಾಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಫಿಲಾಸಫಿ (ಪಿಎಚ್.ಡಿ.) ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ
ಸಾದರಪಡಿಸಿದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ


ಸಂಶೋಧನಾ ಅಭ್ಯರ್ಥಿ
**ಸುಮಂಗಳ ಎಲ್.**

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ
**ಡಾ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ**

**ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ**
ಕುಪ್ಪಳಿ, ಹಿರೇಕೊಡಿಗೆ
ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ
**ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ**
ಹಂಪಿ





೨೦೧೦

# ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ

ಸುಮಂಗಳ ಎಲ್. ಅವರು "**ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ**" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ನಿಬಂಧವನ್ನು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಂಪಿಯ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಕುಪ್ಪಳಿ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದಿನಾಂಕ : 15/3/2010
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

**ಡಾ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ**
ಭಾಷಾಂತರ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ
ಹಂಪಿ

# ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

"ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ" ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಈ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಹಂಪಿಯ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಕುಪ್ಪಳಿ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಡಾ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಲೀ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಮೂಲಕ ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ದಿನಾಂಕ : 15/3/2010

ಸುಮಂಗಳ ಎಲ್.
ಬೆಂಗಳೂರು

# ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ – ೬



ಅಧ್ಯಾಯ – ೭



ಅಧ್ಯಾಯ – ೮



ಅಧ್ಯಾಯ – ೯



ಅಧ್ಯಾಯ – ೧೦

ಅಧ್ಯಾಯ – ೧

# ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ – ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಅನೇಕ ಎಳೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರಂತರ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಸಮಕಾಲೀನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ, ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶ. ಸಂಶೋಧನೆ ಎನ್ನುವುದು ಏಕರೂಪದ್ದಲ್ಲ. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧಕನು ಸಂಶೋಧನೆಯ ವಸ್ತುವೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದೊಂದಿಗೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತ ಸಾದಂರ್ಭಿಕವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇಂಥ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸತ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಒಂದು ಯುಗದ ಸಂವೇದನೆಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅರಿವಿನ ಪರಿಧಿಯೊಳಗೆ ಕಾಣಿಸುವಂಥ ವಸ್ತು, ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಲು ಹಾಗೂ ಭಿನ್ನದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ನೆರವಾಗುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವು ತನ್ನ ಪರಿಧಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಒಂದರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಜ್ಞಾನಶಾಖೆಯನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಡುವ, ತಾತ್ವೀಕರಿಸುವ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಕೂಡ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಾದರಿಯ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತಿ, ಚಿಂತಕ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೆ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಬಹು ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ವಸಾಹತುಕಾಲ ಹಾಗೂ ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು, ರೂಪುಗೊಂಡ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಚಿಂತನೆಗಳ ಓದಿಗೆ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳು ದಕ್ಕುವುದೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಓದು ಎನ್ನುವುದೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ'ವನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ಅನುಭವಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಣಗೊಳಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ದೇಶ. ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಅನೇಕ ಅರ್ಥ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬಹುಶಿಸ್ತೀಯ ನೆಲೆಯ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ

ಮನೋಧರ್ಮ, ಜೀವನವಿಧಾನ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರ ವಿವರಗಳೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ತಾತ್ವಿಕತೆಗಳು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇದಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಮುಖರು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ತತ್ವಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ಓದಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯ ಅಧ್ಯಯನವು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಿದೆ.

ಈವರೆಗೂ ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ, ಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿದೆಯಾದರೂ, ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಆಗಿಲ್ಲವೆಂದೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಶರಣಮ್ಮ ಅ. ಗೋರೆಬಾಳ ಅವರು ತಮ್ಮ "ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ" ಎಂಬ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ "ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ" ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಸಾರಾಂಶ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರಷ್ಟೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಗು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶಹೊಂದಿದೆ.

ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂವೇದನೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕಾಲದೇಶಬದ್ಧವಾದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಜಾಗತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ಜಾಗತೀಕರಣ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕಾಲಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಸ್ತುತರಾಗುತ್ತಾರೆಯೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿನದು.

ಇದುವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡ ಸಂದರ್ಭದ ಆತ್ಮಕತೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗಾತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಹಾಗೂ ವಿಚಾರಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವುದೇಕೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಸಮಕಾಲೀನ ಕೆಲವು ಲೇಖಕರ ಆತ್ಮಕತೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿ 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಗೇವು' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯನ್ನು ಏರಲಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಎದುರಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಇಂದಿನ ನಾವುಗಳು ಕಾಣುವ ಬಗೆ ಎಂಥಾದ್ದು? ಎನ್ನುವುದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅನುಭವಗಳ ಆಗರವಾಗಿರುವ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅನುಭವಗಳ ಅವಲೋಕನದೊಂದಿಗೆ, ಅವರ ಕಾಣ್ಕೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅಂತರ್ಮುಖಿ ಕವಿಯಾಗಿರದೆ, ಸಮಾಜಮುಖಿ ಚಿಂತಕರೂ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು, ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದವರು. ಅಂದಿನ ವಸಾಹಾತೀಕರಣದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದಾಗ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಮಾರ್ಪಾಡು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ರೂಪಾಂತರ ಪಡೆದಿವೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂವೇದನೆಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಎದುರಾದ ಬಗೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಅವರ ಒಟ್ಟು ಜೀವನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಸವಾಲುಗಳೆಂದರೆ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಜಾತೀಯತೆ, ಮೌಢ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ. ಇವುಗಳನ್ನೆ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾದರೂ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡರು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಾನ ನಡೆಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದರ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿಯೇ ನಿರಾಕರಣೆ, ಸ್ವೀಕಾರ, ರೂಪಾಂತರ, ಅಳವಡಿಕೆ, ಅಣಕಗಳು ಸಂಭವಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೂ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತ, ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಹೊಸ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಒಪ್ಪಿತ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಎಚ್ಚರ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತತೆಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಅವರ ಎಚ್ಚರ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತತೆಗಳು ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿರದೆ ದೂರಗಾಮಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವುಳ್ಳವಾಗಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎನ್ನುವುದು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಏಕರೂಪದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದದ್ದು. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೊಸ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥದ್ದು. ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದುಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿಕೃತವಾಗಬಲ್ಲದು ಎಂಬ ಅರಿವು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಅವರು ಹಿರೀಕರ ಸಾಧನೆ ಎಂಬಂತಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯಕರ್ಮವೆಂಬಂತೆ ಒಪ್ಪಿ ಅನುಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪುನರ್ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಆಲೋಚನಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಸಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಚಿಂತಕರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿತ ಮೌಲ್ಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದವರು. ಈ ಮೂಲಕ ಅವರೊಬ್ಬ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಂತರಿಕ ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವರ ಚಿಂತನೆಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಎರಡು ಮುಖಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನಂತೆ, ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಾಧನವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದದ್ದು, ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಿತಶತ್ರುವಿನಂತೆ, ದಮನದ ಅಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಲಾಗುವುದು. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ, ಅವರು ಕವಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತ ಅಂದಿನ ಕವಿಯ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಜನಜೀವನ ಎಲ್ಲಾ ವಲಯಗಳಲ್ಲೂ ಬದಲಾವಣೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಂತೆ, ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಬದಲಾವಣೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ಅನುಸಂಧಾನ ನಡೆಸಿದ ಕುವೆಂಪು, ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಆಯ್ಕೆಯ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಯುಗಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುವಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಅಂದಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಒತ್ತಡವಾಗಿದ್ದರೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದ್ದ ಹೊಸದರ ಸೃಷ್ಟಿಯ ತಹತಹ ಯಾವುದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಆತ್ಮಕತೆಯ ಮೂಲಕ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿನದು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪರಿಣಾಮದಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು, ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಮುದಾಯ ಚಿಂತನೆ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಮಾನತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಜಡವಾಗಿತ್ತು. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಇಂಥ ಮಹತ್ತರ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ, ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಒಡ್ಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಇವುಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದವರು. ಇದರ ಪರಿಶೀಲನೆಯು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿರದೆ, ಸಮಷ್ಟಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ಬಿಂಬಿತಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಕಥನ ಎನ್ನಬಹುದು. ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಹತ್ತು ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಬೃಹತ್ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದ ರಾಗಾಲಾಪಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಷ್ಟೇ ಆಗಿರದೆ, ಜಗತ್ತಿನ ಜ್ಞಾನಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಳಗುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಜ್ಞಾನದಾಹಿಯೊಬ್ಬನ ಚಿತ್ರಣವಿದು. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಅವರ ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗಿನ ಘಟನೆ, ವಿವರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ

ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳು, ಅವು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಿದೆ.

ಮಲೆನಾಡಿನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭವಗಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶೂದ್ರ ವರ್ಗಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ರಾಜಮಹಾರಾಜರುಗಳ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿ, ಕುವೆಂಪು ಕಾಲಮಾನದ ಒಟ್ಟು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ದಾಖಲೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಭಿತ್ತಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಕೈ ಆಡಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು, ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಾಹಿತಿ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತಿಯ ಬದುಕು ಕೂಡ ದೊಡ್ಡದಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ದೂರದಿಂದಲೆ, ಕವಿ ಜೀವನವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ, ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಅವರ ಜೀವನ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರ ಜೀವನಾನುಭವಗಳ ಆಗರವಾಗಿರುವ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 'ಮಲೆನಾಡಿನ ಚಿತ್ರಗಳು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯಕಾಲದ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಕೂಡ ಆತ್ಮಕಥಾನಕ ತುಣುಕುಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ, 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಸ್ವತಃ ಕುವೆಂಪು ಅವರೆ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಆತ್ಮಕತೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪ್ರಧಾನಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆತ್ಮಕತೆಯೊಳಗೆ ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಸಿಗದ ಮಾಹಿತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿಸಿದ ಆಯ್ದ ಕೆಲವು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂದರೆ "ಬದುಕಿನ ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳು, ಘಟನೆಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಗುಣ, ಸ್ವಭಾವ ಅವನು ಬದುಕಿದ್ದ ಪರಿಸರ, ಅವನ ಅನುಭವಗಳು ಮತ್ತು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ದಾಖಲೆ"ಯಾಗಿದೆ. ಮತೀಯ ಮೂಲಭೂತವಾದದಿಂದ ವಿಚಾರಧಾರೆಯವರೆಗೂ ಕನ್ನಡ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಹರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಆತ್ಮಕತೆ ಹಾಗೂ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಸ್ತು, ವಿಷಯ, ಉದ್ದೇಶ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಜೀವನ ಚರಿತ್ರಕಾರನು ಇತರರ ಬದುಕಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ, ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ವೈಫಲ್ಯಗಳನ್ನು, ಶಕ್ತಿ, ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ, ಇತರರು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲೇಖಕರು ರಚಿಸಿರುವ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನದ ಅನುಕೂಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಶಿಷ್ಯರಾದ ದೇಜಗೌ ಅವರ 'ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು', ಪ್ರಭುಶಂಕರರ 'ಕುವೆಂಪು' ಹಾಗೂ ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ 'ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿ' ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರ 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಹಾಗೂ ತಾರಿಣಿಯವರ 'ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು' ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿದೆ. ತಮಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪೂರ್ವಾಗ್ರಹಪೀಡಿತರಾಗಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಎಂಬುದರ ಅವಲೋಕನವೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಮಹಾಲೇಖಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರು ಕೇವಲ ತಂದೆಯಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಉದ್ದೇಶ ಇಲ್ಲಿನದಾಗಿದೆ.

* * *

ಅಧ್ಯಾಯ – ೨

# ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಕತೆ

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಶಕ್ತಿ, ವಸಾಹತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಸಮಾಜ, ಸಮುದಾಯಗಳಿಗಿಂತ ತನ್ನನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಧನಾತ್ಮಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಗುಣಗಳನ್ನೆ ತನಗೆ ಆರೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಪಾರ್ವಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದು ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿದೆ. ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಧೋರಣೆವುಳ್ಳ ಶಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಚರಿತ್ರೆಯ ಈ ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲೇ ಇಂದಿಗೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆ ವಸಾಹತುಶಕ್ತಿಯದು. ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದು ಕಟ್ಟಿದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಭರತವರ್ಷ ಬದುಕೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ, ಧೂಳು - ಗೊಂದಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವಿರೋಧಿಗಳು, ಪಶ್ಚಿಮ ರಚಿಸಿದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪುನರ್ ರಚಿಸಲು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲು, ವಿಮರ್ಶಿಸಲು ತೊಡಗಿದರು. ಈ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹುಡುಕಾಟಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅಂದರೆ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದು ಅನೇಕ ತಿರುವುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ್ದ ಕೀಳರಿಮೆಯಿಂದ ಹೊರಬರಬೇಕಾದರೆ, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯಿತ್ತು. ಇಂಥ ಮನೋಭಾವವು ಲಿಖಿತ ಸ್ವರೂಪದ ಮೂಲಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ದಾಖಲೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಅನ್ಯದ ಎದುರಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ನಿರ್ವಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾರತ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ಆಗಿಹೋದ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನ, ಅವರ ಸಾಹಸಗಾಥೆಗಳು, ಧ್ಯೇಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು, ತ್ಯಾಗ ಮನೋಭಾವಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದಾಖಲೆಗೊಂಡವು. ತನ್ನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ವೈಭವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಭಾರತೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದು ಹಲವಾರು ವಿಧದಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಾಗಿತ್ತು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟವು ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕವೇ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಗೆ ಪ್ರತಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಿಮದಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕತೆಯೂ ಒಂದು.

> ಆಟೋಬಯಾಗ್ರಾಫಿ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗೇ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಕತೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ... ಆತ್ಮವೃತ್ತಾತ್ಮಕ ಕಲೆ, ತಮ್ಮ ಜನಾಂಗದ ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಾವಧಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅನುಭವಗಳ ದಾಖಲಾತಿಯ ಚರಿತ್ರವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ, ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ[೧]

ಎಂದು ಓ.ಎಲ್. ನಾಗಭೂಷಣ್ ಅವರು ಗುರುತಿಸುವಂತೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನೆ ಮಾನದಂಡವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವ ಕ್ರಮವು ಬಹುತೇಕ ಆತ್ಮಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ 'ಆತ್ಮಕತೆ'ಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಈ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೆ ದಾಖಲುಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಆತ್ಮಕತೆಯು ಹಲವು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಮೊದಲೆ, ಆತ್ಮಕಥನ ಮಾದರಿಯ, ಸ್ವವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಭಕ್ತಿಪಂಥ ಹಾಗೂ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ 'ಆತ್ಮಕತೆ' ಎಂಬುದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ವಿವಾದಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಲೇಖಕತನ, ತನ್ನತನದ ಪ್ರತಿನಿಧೀಕರಣ ಹಾಗೂ ವಾಸ್ತವ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಅಂತರವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಬಹುಮುಖ್ಯ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು.

> ಖಾಸಗೀ ಜೀವನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತ ಗತಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕಥನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡುವುದೆ ಆತ್ಮಕತೆ.[೨]

ಎಂದು ಫಿಲಿಪೆ ಲೆಜುನೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆತ್ಮಕತೆ, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಹಾಗೂ ಕತೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ನಿಖರವಾದ ಎಲ್ಲೆಯಿಂದ ಗುರುತಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಸಮಾಧಾನ ಆತನದು. ಅವನ ಈ ಅಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ,

> ಎಲ್ಲ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮಕಥೆಗಳಂತೆ, ಎಲ್ಲ ನಿರೂಪಣೆಗಳೂ ಒಂದರ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದರ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ.[೩]

ಎಂದು ಹೆಲೆನ್ಸ್ ಸಿಕ್ಸಾಸ್ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಬಹುದು.

ಆತ್ಮಕತೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೋರ್ವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವ ಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಆತನ ಕಾಲದ ಇತರರ ಅನುಭವಗಳು, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ದಾಖಲಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಗತಕಾಲದ ಅನುಭವಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೆನ್ನಬಹುದು. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕತೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಮುದಾಯದಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ತಾನು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಸುತ್ತಲಿನ ಜಗತ್ತನ್ನು ಹೃದಯಸಂವೇದಿಯಾದ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಇಲ್ಲಿನದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬಹುತೇಕ ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯ ಬರಹವಾಗಿದ್ದು, ಬದುಕಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಭವಿಷ್ಯತ್ಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ವರ್ತಮಾನದ ಆಶಯದೊಂದಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಕ್ರಿಯೆ ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಅನುಭವಗಳು ಸ್ವಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮುದಾಯದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿಯೇ ರೂಪು ತಳೆಯುವ ಆತ್ಮಕಥೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಆಗಿದ್ದು, ಸಮುದಾಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶದ ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ಸಮಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವ್ಯಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮಕತೆಗಾರನಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಲಿಯೋ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ 'A confession' ಅನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ವಿವಿಧ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ, ವಯೋಮಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಮಾನಸಿಕ ತೊಳಲಾಟ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ನಿವೇದನೆ ಮುಖ್ಯ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಹೊರ ಜಗತ್ತಿಗಿಂತ ಒಳಮನಸ್ಸಿನ ಅನಾವರಣವೇ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಆತ್ಮಕತೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಸವರಾಜ ಕಲ್ಗುಡಿ ಈ ರೀತಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ಸಮಾಜಕ್ಕಿಂತ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನನೆಂದು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಈ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಒಂಟಿತನವಿದೆ ..... ಇಲ್ಲಿನ ಲೌಕಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ಹಾಗೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತೆ ತೋರುವ ವಾಗ್ವಾದ ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷ ವಿನ್ಯಾಸ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವುಗಳು.[೪]

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತು ಕೊಡುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕತೆಗಳ ಆಶಯ, ಸ್ವರೂಪಗಳೆ ಬೇರೆ ತೆರನಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ, ಸಮಾಜದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಯಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ಮುಂದಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನನ್ನ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆತ್ಮಕತೆಗಾರ ತನ್ನ ಖಾಸಗಿ ಅನುಭವಗಳನ್ನು

ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ, ಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮೂಲಕ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ಮೀರುತ್ತ, ಸಮುದಾಯದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಈ ಮಾತುಗಳ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

> ಒಂದು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ನನ್ನ ಬಾಳು ನನ್ನದೆಂದೆ. ಆದರೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ, ಸತ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಹೋದರೂ, ಆ ಬಾಳು ಅನ್ಯರ ಬಾಳಿನೊಡನೆಯೂ ಬೆರೆತಿದೆ. ನಾನು ಸಮಾಜ ಜೀವನದ ಅಂಶವಲ್ಲವೇ? ಅದರ ಸುಖ, ದುಃಖ ನನ್ನವಲ್ಲವೇ? ನನ್ನ ಯಾವತ್ತೂ ಜೀವಿತ ಸಮಾಜದ ಪಾಲಿನದಲ್ಲವೇ?[೫]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ, ಕಾರಂತರು ಸಮಾಜದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಸಮಾಜವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಣೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮಕತೆಗಾರ ಸಮಾಜದೊಂದಿಗೆ ತಾನು ನಡೆಸಿದ ಅನುಸಂಧಾನ, ಸ್ವೀಕಾರ, ತಿರಸ್ಕಾರ, ಒಪ್ಪಂದಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ, ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಆತ್ಮಕತೆಗಾರನು ತಾನು ಕಂಡುಂಡ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾನೊ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕೃತ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕತೆಗಾರನು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕತೆಗಾರನೆ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗಿದ್ದರೂ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮಕತೆಗೆ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ ದಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, ಇತ್ತೀಚಿನ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಲೊರಮಾರ್ಕಸ್ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ 'ಉದ್ದೇಶಿತ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಎಳೆಯೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆತ್ಮಕತೆಯ ಚರ್ಚೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ 'ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ' ಅಂಶ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಲೇಖಕ, ನಿರೂಪಕ ಹಾಗೂ ಸಹಾಯಕನಿಗೆ ಒಂದು ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಈ 'ಉದ್ದೇಶವೆ' ಒಂದು ರೀತಿಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ ಹೊರಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಬರವಣಿಗೆಯ 'ಸತ್ಯ'ವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮಕತೆಯ ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಗುಣ ನಿರ್ಧಾರಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

> ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು Spiritual experiences ಇವೆ. ಅವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ ಎಂದು ಮೊದಲು ಯೋಚಿಸಿದೆ, ಕೊಡುವುದೆಂದು ಕಡೆಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. 'ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆಯೆ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆಲ್ಲವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡುವ ಗುರುವೆ, ಅಂತರಾತ್ಮ! ಎಂದು ನಾನೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನಲ್ಲ.[೬]

ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ತೆರೆದಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನೆ ಸಹೃದಯರೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

> ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳನ್ನೂ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನೂ ವಾಚಕರಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಾದರೂ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ನಾನು ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವನೆಂದು ಹೇಳುವುದಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ನಾನು ಸತ್ಯದಷ್ಟೇ ಕಠಿಣನಾಗಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ.[೭]

ಹೀಗೆ, ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಕಂಡಂತೆ, ಗೊತ್ತಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧಿ ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು 'ಸತ್ಯಶೋಧನೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶದವರಿಗೆ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಪೌರ್ವಾತ್ಯರಾರೂ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಗಾಂಧೀ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವಂತೆ, ಆತ್ಮಕತೆ ಎಂಬ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅದು ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮವೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀ ಅವರೆ ಹೇಳುವಂತೆ,

> ಒಂದು ಯಥಾವತ್ತಾದ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. ನಾನು ಹೇಳಬಯಸುವುದು ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯ ನನ್ನ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಕತೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ. ನನ್ನ ಜೀವನ ಈ

ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕತೆ ಆತ್ಮಕತೆಯ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ಸತ್ಯ.[೮]

ಇದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಆತ್ಮಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪ.

## ೨.೧. ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವವರು...

ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ಒಂದು ವರ್ಗದವರು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡವರು, ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದವರು ಮಾತ್ರವೇ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಂತಿತ್ತು. ಈಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ದಶಕಗಳಿಂದ ಒಂದೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯಾವ ಚಹರೆಯೂ, ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಇಲ್ಲದ ಸಮುದಾಯದ ಅಂಚಿನ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗದ ವಿಭಿನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮದವರೂ ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ದಲಿತ ಆತ್ಮಕತೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಈಗಾಗಲೇ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವರ್ಗದವರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆತ್ಮಕತೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಯ ನಿರೂಪಣಾ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವದ ಕಥನಲೋಕವನ್ನು ಸಮುದಾಯದೆದುರು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವರೂಪವೆ ಬೇರೆಯದ್ದಾಗಿವೆ. ಬಡತನ, ಅವಮಾನ, ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ದಲಿತ ಆತ್ಮಕತೆಗಳ ಧ್ವನಿಯೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ತಣ್ಣನೆಯ ಆಕ್ರೋಶ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮೂಲಕ ಹೋರಾಟದ ಬದುಕನ್ನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಡಾ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಊರುಕೇರಿ ಭಾಗ ೧, ೨ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ದಲಿತ ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿರುವ 'ಉಚಲ್ಯಾ', 'ಅಕ್ರಮ ಸಂತಾನ' ಮೊದಲಾದ ಆತ್ಮಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಅಘೋಷಿತ ಸಿದ್ಧಮಾದರಿಯ ಆತ್ಮಕತೆಯ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ದಲಿತ ಹಾಗೂ ಮಹಿಳಾ ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ಒಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಇದಿಷ್ಟೂ, ಕೆಳವರ್ಗದವರದಾದರೂ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿತ ಸಮುದಾಯದವರದು. ಆದರೆ, ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವೇ, ಪ್ರಪಂಚದ ಜ್ಞಾನವೇ ಇರದ, ಪರ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲದೆ, ಜೀವನ ಪರ್ಯಂತ ಕುಲ ಕಸುಬನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವ ದೇಸೀ ಪ್ರತಿಭೆಗಳ ಆತ್ಮಕತೆಗಳೂ ಉಂಟು.

> ಒಂದು ಸಮಾಜದ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಬುದ್ಧದೇವ, ಬಸವಣ್ಣ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಗಾಂಧೀಜಿ, ಅಂಬೇಡ್ಕರ್, ಲೋಹಿಯಾ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತಹ ಮಹನೀಯರ ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ಹೇಗೆ ಮುಖ್ಯವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹಾರೈಸಿದ ಮತ್ತು ಆ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಬದುಕನ್ನೇ ಇನ್ನಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಆನಂದಮಯವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ನಮ್ಮ ಜನಪದ ಕಲಾವಿದರ ಆತ್ಮಕತೆಗಳ ವಿವರಗಳು ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದುವುಗಳಾಗಿವೆ... ನಾಗರಿಕ ಸಮಾಜದ ಎದೆ ನಡುಗಿಸುವಂತಹ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವಗಳು, ಅಲ್ಲಿನ ಅಪರೂಪದ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳು, ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಆಚರಣೆಗಳು, ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಕಿತ್ತುತಿನ್ನುವ ಬಡತನದ ದಾರುಣತೆಯ ನಡುವೆಯೂ ಈ ಜನ ಸಮುದಾಯಕ್ಕಿರುವ ಜೀವನ ಪ್ರೀತಿಯು ತನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಜರೂಪದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗುತ್ತದೆ.[೯]

ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗರವಾರ ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳಂತೆ, ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೊ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ ಅದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಕಲಾವಿದರ ಬದುಕು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಮಾಡಿದವರ ಬದುಕಿನಂತೆಯೆ, ಸಮಾಜದ ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲೆ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿ ತಮ್ಮ ಚೈತನ್ಯದಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಅಂತಃಸತ್ವವನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿರಿಸುವವರ ಬದುಕಿನ ಕತೆಗಳು ಬರುತ್ತಿವೆ.

ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲಘಟ್ಟದವರೆಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕುವಂಥ ಗಾಢ ನೆನಪುಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ದಾಖಲಿಸುವ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆತ್ಮಕತೆ ಎಂದು ಬಿಂಬಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಢ ನೆನಪುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಹಾಗೂ ದುಃಖಕರವಾದ ನೆನಪುಗಳೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂಥ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಒಳಗೆ ಬರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಆತ್ಮಕತೆಗಳು, ಇಂತು ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳನ್ನು, ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಅಂದರೆ ಆತ್ಮಕತೆಗಾರನು ತನ್ನ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿ, ಭಾವ ಸಂವೇದನೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಬಾಲ್ಯದ ಘಟನೆಗಳಿಂದ, ಬದುಕಿನ ಕೊನೆವರೆಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಕನಿಷ್ಠವೆನ್ನದೆ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಹರಿಯಬಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಮ ಇಂದು ಬದಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಬಿ.ಎಂ. ಷಡಕ್ಷರಿ ಅವರ 'ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷ' ಹಾಗೂ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರ 'ನನ್ನ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಣಿಕೆ' ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ಎಂದೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳೆ ಒಂದು ಸೀಮಿತ ಅವಧಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿರುವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಕಾಡುವ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಂದರೆ, ತಾನು ಯಾರಿಗೆ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು? ತನಗೊ? ಓದುಗರಿಗೊ ಅಥವಾ ಕಾಲಕ್ಕೋ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ಅಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೋ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗುತ್ತಲೆ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿನ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಆತ್ಮಕತೆ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಮಾಸ್ತಿ ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

> No man can talk of himself and be wise ಎನ್ನುವುದು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನೇ ಒಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯ. ಮಮತೆ ವಿವೇಕವನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಎಚ್ಚರದಿಂದಲೇ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವ ಮಾತನ್ನೆಲ್ಲ ಆಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಆಗುವುದೇನು?... ಮಾತೋ ವಿಷಯವೋ ಎಳೆ ತಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ತಪ್ಪಿರುತ್ತದೆ, ನಿಶ್ಚಯ. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮಾತೋ ವಿಷಯವೋ ಹೀಗೆ ತಪ್ಪಿತು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಓದುವವರು ಕ್ಷಮೆ ತಾಳಬೇಕೆಂದು ನಾನು ವಿನಯದಿಂದ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ.[೧೦]

ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಓದುಗರನ್ನೂ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೆ, ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

## ೨.೨. ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶ

ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಮೂಲ ಒತ್ತಾಸೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಸಮುದಾಯದ ಒತ್ತಡಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಇತರರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಹಾಗೆ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಇದ್ದ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ಪ್ರೇರಣೆಗಳನ್ನು, ಕೆಲವು ಆತ್ಮವೃತ್ತಾಂತಕರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

> ನನ್ನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದ ಎರಡೂವರೆ ದಶಕಗಳ ಅವಧಿ ಮುಗಿದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಮನೋಲಹರಿಯಿಂದಾಗಿ ನನ್ನ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದೆ. ನನ್ನ ಜೀವನ ವೃತ್ತ ನನ್ನ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಂಡದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತಾವು ಅದನ್ನೆ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆಂದು ಉತ್ಸುಕತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಾಗ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ... ನನ್ನ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ನಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದುದುಂಟು. ಅನಂತರ ಅಂಥ ಒಂದು ಆತ್ಮಕಥಾನಕವನ್ನು ಬರೆಯತೊಡಗಿದೆ.[೧೧]

ಎಂದು ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ತುಡಿತದೊಂದಿಗೆ ಮಿತ್ರರ ಒತ್ತಾಯವೂ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಬರೆದಾಗ ಅದು ಆತ್ಮಕತೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಳಿದುಳಿದ

ನೆನಪುಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೀವನಕತೆಯನ್ನು ಅವರೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ, ಕಾರಂತರಿಗೆ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ತುಡಿತವಿದ್ದರೂ, ಸುತ್ತಲಿನ ಜಗತ್ತು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಹೊರಗಿನವರ ಒತ್ತಾಯದಿಂದಲೆ, ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಸಹೃದಯದ ಮಿತ್ರರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಸಾಮಾನ್ಯತೆ, ಒಂದು ಜಾತಿಯ ವಿಶೇಷ, ನನ್ನ ಆತ್ಮಚಿಂತನದಲ್ಲಿ ಆಗೀಗ ಒಡಮೂಡಿದ್ದನ್ನು ನಾನೇ ಕಂಡು ತನ್ಮಯನಾದ ಅನುಭವವಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಅರವತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಷದ ಈ ಸಂಧಿಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.[೧೨]

'ಅರಳು ಮರಳು' ಕವನ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ 'ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ' ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿವು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಗೆಳೆಯರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ, ಅವರಿಗೇ ವಿಶಿಷ್ಟವೆನಿಸುವ ಅಸಾಮಾನ್ಯತೆ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ ಗಮನಸೆಳೆದಿದ್ದದ್ದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾದರೆ ದೊಡ್ಡ ಬದುಕನ್ನು ಬದುಕಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಸ್ತಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಜೀವನದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಮಿತ್ರರು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರೂ, ಒಂದು ಚರಿತ್ರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ವಸ್ತು ಆಗಬಲ್ಲದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅವರನ್ನು ಕಾಡಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಹಿಂದಿನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

> ನನ್ನ ಬಾಳುವೆ ಅಂಥದಲ್ಲ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಇಂಥ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಏನನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಕಾರಣ ಏನಿರಬಹುದೆಂದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ತೋರಬೇಕು..... ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅನುಭವವೇನು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿದೇ ಸಮಾಜ ಬಹುಜನಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು, ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಹುದು, ನಡೆಸಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಹನೀಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಇಂಥ ಒಂದು ಬಾಳುವೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಲೋಕ ಅರಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯಕ.
>
> ಇಂಥ ಬಾಳುವೆಗಾದರೂ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಸಂತೋಷವೂ ಉಂಟು..... ಜೀವನ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯದಾದರೆ ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ನಾನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಜೀವನ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬಹುಜನರ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಎಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಕೆ.[೧೩]

ಮಾಸ್ತಿ ಜೀವನವು ಲೋಕದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡದ್ದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಮಗೆ ದೊಡ್ಡದು ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನವಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ ಬಹುಜನದ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗುವುದು ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಇತರರು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಹಾಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸಮಾಜದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬರೆದಿರುವುದು ಒಂದು ಅಂಶವಾದರೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ, ಜೀವನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವ ಸ್ವಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಹಾಗೂ ಭಾವೋಪಯೋಗಿ ದೃಷ್ಟಿಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳ ಉದ್ಧರಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

> ಬದುಕು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಿರುವ, ಕಾರಣವಿರಲಾರದ ಅಳುಕು, ಪಾಪ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸರಮಾಲೆ, ಈ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನನ್ನ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಹಾಳೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುದೇ ಈ ಬದುಕು ಎಂಥೆಂಥ ದ್ವಂದ್ವಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆ ಎಂದು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ.[೧೪]

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಲಂಕೇಶರಿಗೆ ಬದುಕಿನ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪಾಪಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕಾಣಲೋಸುಗ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ತಾನು ಬದುಕಿನ ಬಾಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ವೈಯಕ್ತಿಕ

ಕಾಳಜಿ, ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಜೀವಿತದ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವ, ತಾನು ತಳೆದ ನಿಲುವು, ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಾಲದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ವಿಚಿತ್ರ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಲಂಕೇಶರ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಆತ್ಮಕತೆಗಾರರ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ವ್ಯಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಸಮಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ಹಂಬಲ, ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಇವರೆಲ್ಲಾ ನೆನಪುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಬದುಕಿನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ', ಕೇವಲ ನೆನಪುಗಳ ಆಧಾರವಲ್ಲದೆ, ದಿನಚರಿಯನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಸಮಕಾಲೀನರಾದ, ಮಾಸ್ತಿ, ಬೇಂದ್ರೆ, ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರಿಗೆ, ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಒತ್ತಡಕ್ಕಿಂತ, ಹೊರಗಿನವರ ಒತ್ತಡವೆ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ, ಇತರರ ಪ್ರೇರಣೆ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಅವರಲ್ಲೆ ಇದ್ದ ಒತ್ತಡದಿಂದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅವೈದಿಕ ಜನಾಂಗದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಶೂದ್ರ ಲೋಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಇದು ಮೊದಲೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು ಎಂಬಂತೆ, ಅವರು ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶ. ದಿನಚರಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಒಂದು ಶಿಸ್ತಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾಸ್ತಿ ಅವರ ಪ್ರಕಾರದಂತೆ, ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿದ್ದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯ ಹಂಬಲದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

> ಮನುಷ್ಯ ಕುಲದ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದೇನಾದ್ದರಿಂದ ... born on earth to help mankind" ಎನ್ನುವ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೇ ..... "Oh lord of my life, today have begun to keep an account of my life and I invoke thee to aid me so that it may all be good and beautiful! not that I desire to flee away from the aweful dangers of the battle field that thou hast set for me but let me be courageous in facing it. O, lord of all the worlds grant me that vision supreme that is may stand before thee face to face when the time of dissolution comes.
>
> ಓ ನನ್ನ ಜೀವನದ ಮೊರೆಯೆ, ಇಂದು ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ದಾಖಲೆ ಬರೆದಿಡಲು ತೊಡಗಿದ್ದೇನೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ, ಆ ಕಥನವೆಲ್ಲವೂ ಶಿವಮಯವೂ ಸೌಂದರ್ಯಮಯವೂ ಆಗುವಂತೆ ನೀನು ನನಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ನೀನು ನನಗಾಗಿ ಒಡ್ಡಿರುವ ಭವ್ಯವೂ ಅಪಾಯ ಬಹುಳವೂ ಆಗಿರುವ ರಣಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ ಸಾಹಸ ನನಗೆ ಬರಲಿ ಎಂದು. ಓ ಸರ್ವ ಜಗತ್ತುಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯೇ, ಲಯ ಸಮಯ ಐತಂದಂದು ನಿನ್ನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮುಖಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನೆದುರು ಧೀರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ನನಗೆ ಪರಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು.[೧೫]

ಜೀವನವನ್ನು ದಿಟ್ಟವಾಗಿ ಎದುರಿಸುವ ಮನೋಭಾವದಿಂದಲೇ ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಆತ್ಮಕತೆ ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶವೂ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದು, ಅವರ ಸುಪ್ತಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಗೋಚರಿಸಿತ್ತೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರ ಶೂದ್ರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಕ್ಲೀಷೆಯಾದರೂ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದು ವಾಸ್ತವವೇ ಆಗಿದೆ. ಅವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕುವೆಂಪುಗೆ ವೈದಿಕ ಅಥವಾ

ಪ್ರಧಾನಧಾರೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನರೀತಿಯ ಸವಾಲುಗಳು ಎದುರಿಗಿದ್ದವು. ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ಯಾಜಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಬೇಕಾದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಇದ್ದರು.

> ಭಾರತೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಿಗೆ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನದ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರಂಥಾಧ್ಯಯನದ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಿಗೆ ಬರೆಯುವುದೇ ಪ್ರತಿಭಟನೆ. ಅದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಮೊದಲ ಕ್ರಾಂತಿ ಕಹಳೆ.[೧೬]

ಎಂದು ತೇಜಸ್ವಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, 'ಕುವೆಂಪು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಮೊದಲ ಶೂದ್ರ' ಆಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

೧೯೨೮ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ ೨೭, ೨೮ನೆಯ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು "I am writing my autobiography" ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದೆ ಇದೇ ವರ್ಷದ ಜುಲೈ ಎರಡು ಸಹ "ನನ್ನ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆದೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಏಳೆಂಟು ಜನ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಡುವಂತೆ ಪ್ರೊ. ವಾಡಿಯಾ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದಿದ್ದರು ಎಂಬುದಷ್ಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಇದು ಕಾರಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ಇದು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದ ಭಾಗವೂ ಅಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಜೀವಿತದ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆತ್ಮಕತೆಯಾಗಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಿಂದಿನ ಉದ್ದೇಶವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಆತ್ಮಕತೆಯ ಎರಡನೇ ಭಾಗವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬರೆಯುವ ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಮುಗಿಸಬಹುದಿತ್ತು ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಸಂದರ್ಶನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಅವರು,

> ಖಂಡಿತ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಈಗಲೂ ಭಾವಯತ್ರಿ ಪ್ರತಿಭೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದೆ. ಕಾರಯತ್ರೀ ಪ್ರತಿಭೆ ಅಮ್ಮನೊಡನೆ ಸತ್ತು ಹೋಯ್ತು, ಈಗಿರುವಷ್ಟನ್ನೇ ಬೇಕಾದರೆ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ[೧೭]

ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿ ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಯಾವ ಆಸಕ್ತಿ, ಕುತೂಹಲವು ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಜೀವಿತಾವಧಿಯ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿದ್ದ ಪತ್ನಿ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಭಾವಯತ್ರಿ ಪ್ರತಿಭೆ ತೀವ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. "ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ...." ಅದೆಲ್ಲ ಬರೆಯೋದಿಲ್ಲ ನಾನು. ಈಗ ನನ್ನ ಗಮನವೆಲ್ಲ 'ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶ'ದ ಮೇಲೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಎಂಬುದೆ, ಅವರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಈ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ, ಕುವೆಂಪು ಈಗಾಗಲೇ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಹೇಳಬೇಕಾದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿ ಆಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಅದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದುಬರುವ ಅಂಶವೇನೆಂದರೆ, ಹಾಗೆ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆದೇ ತೀರಬೇಕೆಂಬ ಯಾವ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರೇ ಹೇಳಿರುವ ಹಾಗೆ 'ಕವಿಯ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂದರೆ ಅವನ ಕವಿತೆಗಳೆ, ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೆ.' ಆದರೂ, ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಲೋಕದ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ, ವಿಶ್ವದ ಅನೇಕ ಜ್ಞಾನಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ, ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

## ೨.೩. ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ...

ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಪುಟಗಳವರೆಗೆ, 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿ ಕಥನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತಗೊಂಡಿದೆ. ಮುಂದೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ೧೯೨೪ ಜನವರಿ ೧ ರಂದು ದಿನಚರಿ (Diary)ಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿನಾಂಕಗಳ ಸಹಿತ ನಿರೂಪಿತಗೊಂಡು, ಕೆಲವು ಕಡೆ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ದಿನಚರಿಯ

ಪುಟಗಳನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಹಂತದವರೆಗೂ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನೆನಪಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರವಾಹದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಮುಂದೆ ಕಾಲೇಜು ಜೀವನ ಪ್ರವೇಶದೊಂದಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ಅಗತ್ಯವಿದ್ದ ಕಡೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಗೂ ಹಾಗೂ ದಿನಚರಿಗೂ ಇರುವ ಒಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ದಿನಚರಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿದ್ದರೆ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಬಾಲ್ಯ, ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಣದೊಂದಿಗೆ, ಅವರು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ 'ಉದಯರವಿ'ಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಕಥನ ಮುಗಿದಿದೆ. ನಂತರದ್ದು ಅವರ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಅರವತ್ತನೆಯ ಪರಿಪಕ್ವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ಅವಲೋಕಿಸುವ ಕ್ರಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. ಆವೇಶ, ರೋಷಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಬಾಹ್ಯ ಜೀವನದ ಸಂಗತಿಗಳಾದರೂ, ಅಂತರಂಗ ವಿಕಾಸದ ಹೊಳಹನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಧಾನ ಉದ್ದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಹಂತದವರೆಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣದೊಂದಿಗೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ವೈಚಾರಿಕ, ಪ್ರಕೃತಿ ಆರಾಧಕ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಆತ್ಮಕಥೆ ಮುಂದುವರಿದಂತೆಲ್ಲಾ ನಿರೂಪಣೆಯ ವಿಧಾನವೂ ತನ್ನ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಬೇಲೂರಿನ ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗಿನ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಓದುಗರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದರೆ, ಕ್ರಮೇಣ ತನಗೆ ತಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಕಳೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾದರಿಯಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಓದುಗರನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಚಿಸಿದ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಗತಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

> ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ವಿವರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೆ 'ದೀಕ್ಷಾಯಾತ್ರೆ' ಎಂಬ ಭಾವಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ... ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ಭಾವುಕ ವಿವರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ನಾನು ಅಂದಿನಿಂದ (೩-೧೦-೧೯೨೯) ಬರೆದಿರುವ 'ದಿನಚರಿ'ಯನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ತೋರಿದಂತೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಡುವೆ ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿಷಯ ವಿವರಣೆ ಬೇಕು ಎಂದು ತೋರಿದರೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಸಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.[೧೮]

ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ತನಗೆ ತಾನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೊ, ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಓದುಗರಿಗೂ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದೆಡೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿದೆ.

೧೯೨೮ ಜನವರಿ ಒಂದನೇ ತಾರೀಖಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ದಿನಚರಿ ಅದೇ ವರ್ಷದ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೦ನೇ ತಾರೀಖಿನವರೆಗೆ ನಿಂತಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ತಾಯಿಯ ಮರಣ, ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಂದರೆ ೧೧-೮-೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುವಂತೆ, ಹೊಸದಾಗಿ ದಿನಚರಿ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ, 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಸಾಗದೆ, ಪ್ರಮುಖ ಘಟನೆಗಳ ನೆನಪಿನ ಮಾಲೆಯಿಂದ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ. ದಿನಚರಿಯು ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಬಿಡುವು ಪಡೆದು ಸಾಗುತ್ತದೆ.

> ದೀಕ್ಷಾಯಾತ್ರೆಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಐದು ತಿಂಗಳು ೧೯೩೦ನೆಯ ಮಾರ್ಚಿ ೧ನೆಯ ತಾರೀಖಿನವರೆಗೆ ದಿನಚರಿ ಬರೆಯುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ..... ೩-೧೦-೧೯೩೦ರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ೧೦-೯-೧೯೩೩ನೆಯ ಭಾನುವಾರದವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ ಈ ದಿನಚರಿಯ ಪುಸ್ತಕ. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬರೆದಿಲ್ಲ..... ಇದು ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಆಕಾರದ ನೋಟು ಬುಕ್ಕು.... ಮನಸ್ಸು ಬಂದಾಗ ತಾರೀಖು ಹಾಕಿ

ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ.... ಕೆಲವು ತಾರೀಖಿನ ಕೆಳಗೆ ಏಳೆಂಟು ಪುಟ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವದರ ಮುಂದೆ ಅರ್ಧಪಂಕ್ತಿ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಮಹತ್ತಾದೆಂದು ಅಲ್ಪವಾದದು ಎಂದು ಬೇಧವೆಣಿಸಿಲ್ಲ... ಕವಿಯ ಬದುಕಿನ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಲೋಕಾನುಭವಗಳ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಗಾವಕ್ಷಗಳು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅಲ್ಪಗಳೂ ಸೇರಿಯೆ ಜೀವನದ ಮಹತ್ತು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಬದುಕೂ ಬರಿಯ ಮಹತ್ವಗಳೆಂದಲೆ ಕೂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಬರಿಯ ಮಹತ್ತುಗಳಿಂದಲೇ ತುಂಬಿರುವ ಜೀವನವಿದ್ದರೆ ಅದು ಮಾನವ ಜೀವನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.[೧೯]

ಈ ಮಾತಿನಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅಲ್ಪವಾದದ್ದು ಎನ್ನಬಹುದಾದದ್ದನ್ನು, ಮಹತ್ತು ಎನ್ನಬಹುದಾದದ್ದನ್ನೂ ಜೀವನದ ಏಳು-ಬೀಳುಗಳನ್ನೂ ಕಂಡಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾನು ಪಡೆದಿರುವ ಯಶಸ್ಸಿನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ತಾವು ಬದುಕಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಬಾಳಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಅಲ್ಪವೂ, ಕ್ಷುದ್ರವೂ ಆದ ಬದುಕಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಒಂದೊಂದೆ ಮಾತು, ಒಂದೊಂದೆ ಪದವೂ ಸಹ ಅವರ ದಿನಚರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ದಿನಚರಿ' ಎನ್ನುವುದು ಆಯಾ ದಿನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನೂ, ತಾನು ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಬಗೆಗಿನ ವರದಿ ಅಥವಾ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುವುದು. ಅಂದರೆ ಆ ದಿನದ ಅನುಭವವನ್ನು ದಿನದ ಕೊನೆಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ದಿನಚರಿ ಎನ್ನುವುದು ಪೂರ್ವಯೋಜಿತವಾಗಿಯೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಆ ದಿನದ ಚಟುವಟಿಕೆ ಮುಗಿಯುವ ಮುನ್ನವೇ ಆ ದಿನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ವಿಷಯವನ್ನು, ತಾನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ೧೯-೧-೧೯೩೨ರ ದಿನಚರಿ ಹೀಗಿದೆ.

ಇವತ್ತು ಸಾಯಂಕಾಲ ಆರು ಗಂಟೆಗೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತೇನೆ.[೨೦]

ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕಥೆಗೆ ಇರಬಹುದಾದ, ತಾವು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಮಾರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮಕತೆಯ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮಾದರಿ ಹೀಗೆ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವೇನಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನೂ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದುಬರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಯಾವುದೇ ಆತ್ಮಕಥನಗಾರ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಬರೆಯುವುದು ಹಾಗೂ ಸ್ವತಃ ಆತ್ಮಕಥೆನಗಾರನು ತಾನೇ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬರವಣಿಗೆಯ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬರೆಯುವ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು.

ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂಬಂತೆ, ಮುಂದೆಯೂ ಸಹ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ದಿನಚರಿಯನ್ನು ತಮಗರಿಯದಂತೆ, ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ೨೯-೫-೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದನ್ನು ೨೮-೭-೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ಎಷ್ಟೋ ಗಹನ ವಿಚಾರಗಳು - ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾನಸಿಕ ನಡೆದಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ತಾಳ್ಮೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ಇಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ.[೨೧]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮಕಥನಗಾರನಿಗಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗಾತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕಥೆ ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸಹನೆ ಮೀರಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೋ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಆಡಿರಬಹುದು. ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಗತ್ಯ ಎನ್ನುವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿಸದೆ, ಇಂದು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆಯು ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಆತ್ಮಕತೆಯ ಪ್ರಥಮ ಭಾಗ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ೧೯೮೫ರಲ್ಲಿ ಅದರ ಎರಡನೇ ಭಾಗ ದೇಜಗೌ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕತೆ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯ ತಂತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ಇಡಿಇಡಿಯಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.[೨೨]

ಎಂದು ಎರಡನೇ ಭಾಗವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟ ದೇಜಗೌ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೊದಲೇ ಚರ್ಚಿಸಿರುವಂತೆ, ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿನ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆಯ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಯ ನಾಯಕನಲ್ಲದ, ಇತರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದ ದೇಜಗೌ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮುಂದಿನ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಸಂಯೋಜಿಸಿ, ರೂಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ - ೨' ಕೃತಿಯು ಹೇಮಾವತಿಯವರು ತೀರಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲೇ ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಎರಡನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪುಟ - ೫೦ರವರೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಅದರ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂವೇದನಾಶೀಲ, ಸೃಜನಾತ್ಮಕವಾದ ಕುವೆಂಪು ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮುಗಿತಾಯವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದೆನಿಸದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ - ೨ರಲ್ಲಿ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ಅಡಕಿರಿದು ಕೃತಿ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಅಪೂರ್ಣ.

ಯಾರ ಆತ್ಮಕತೆಯಾಗಲಿ ಅದು ಅಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಅಸಮಗ್ರವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಲೋಕವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಅರಿವು ಬಂದಾಗಿನ ಕಾಲದಿಂದ ಮೊದಲಾಗುವ ಆತ್ಮಕತೆ, ಬರೆಯುವ ಶಕ್ತಿ ಇರುವವರೆಗೂ ಸಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು, ಆತ್ಮಕತೆಗಾರನ ಕೊನೆ ಉಸಿರಿರುವವರೆಗೂ ಅಲ್ಲ. ತನ್ನ ಹುಟ್ಟು, ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರೆಯಬಹುದಾದರೂ, ಸ್ವಂತ ಪಡೆದ ಅನುಭವದಿಂದ ವಂಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆ ಕಳೆದ ನಂತರವೆ, ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಬರುವುದು. ಹಾಗಾಗಿ ಕಳೆದ ಆ ಕಾಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ಣವೆ. ಆರಂಭದ ದಿನಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾವಿನ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸುವ, ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಕೆಲವು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಪೂರ್ಣತೆಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಬಹುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ಅಪೂರ್ಣ, ಅಸಮಗ್ರವಾದರೂ, ಬೃಹತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರಗಳ ಮಹತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನನ್ಯ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಆಧುನೀಕರಣದಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಘಟನೆಗಳ ಒಳನೋಟಗಳು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಸಮಾಜದ ಸಿತ್ಯಂತರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು, ಅದು ಒಡ್ಡಿದ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಸಮಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿದೆ.

ಪುಟ್ಟಪ್ಪತನದ ತನ್ನ ಸಾಮಾನ್ಯದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಕುಬ್ಜತೆಗಳನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡು ಪ್ರಭುತ್ವದ ಎಲ್ಲ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಗೂ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಧುನಿಕತೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸನಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕತೆ ಕೂಡಾ ಒದಗಿಸಿ ಆಮಿಷವೊಡ್ಡಿದ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ನೂರಾರು ಸಂಕೀರ್ಣ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಗೂ, ಎದುರಾಳಿಯಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ನಿಂತರು. ನವಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಯಾವುದೇ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಗೂ ತೋರಬಹುದಾದ ಪ್ರತಿರೋಧದ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು... ರಸ ಋಷಿ ಎಂಬ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯದ ಮುಖಾಂತರ ಮೀರುವ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟು ಸಾಧಿಸುವ, ಬರವಣಿಗೆಯ ಲೋಕ; ಬರವಣಿಗೆಯ ಆತ್ಮಕಥನವಾದ ಆತ್ಮಕಥನವು ಬರವಣಿಗೆಯಾದ ವರ್ತಮಾನದ ವಿನ್ಯಾಸ.[೨೩]

ಅಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡು, ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನೆಯ ಮೂಲಕ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು, ಪಟ್ಟಾಭಿಸೋಮಯಾಜಿ ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ದಾಖಲಿಸುತ್ತವೆ.

ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂವೇದನೆಗಳೊಂದಿಗೆ, ಕಾಲದೇಶ ಬದ್ಧವಾದ ಘಟನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಜಾಗತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

## ೨.೪. ಆತ್ಮಕಥೆ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಕುರಿತು ಪರಿಶೀಲನೆ

> ಆತ್ಮಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಆತ್ಮ ಕಥನಕಾರರ ಜೀವನ ವಿವರಗಳು ಮಾತ್ರ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೇವಲ ಜೀವನ ವಿವರಗಳೇ ಆತ್ಮಕಥನಗಳು ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಹತ್ತಾರು ಪುಟಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಸಾಕಾದೀತು. ಆದರೆ ಬಹುತೇಕ ಆತ್ಮಕಥನಗಳು ನೂರಾರು ಪುಟಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ... ಪ್ರಾಯಶಃ ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಇತರೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂತವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.[೨೪]

ಬಿ.ಎಂ. ಪುಟ್ಟಯ್ಯನವರ ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅಪವಾದವೆನ್ನುವಂತೆ, ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಕೇವಲ ಹತ್ತಾರು ಪುಟಗಳಲ್ಲೇ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ 'ಚತುರ್ಮುಖ'ದಲ್ಲಿ, ಜೀವನದ ವಿವರಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಕಥೆ ಎಂದರೆ, ಅನೇಕ ಪುಟಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಹೊತ್ತಿಗೆಯೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಆಗಿರಬೇಕು ಎಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗದ್ದು ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸಮಂಜಸವಾದುದಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲದವರೂ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ಸಾಹಿತಿಯ ಜೀವನದರ್ಶನವು ಅವನ ಇಡೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗದಿದ್ದದ್ದು, ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಕವನ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕವೇ ಬಿಂಬಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ "ಕವಿಯ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂದರೆ ಅವನ ಕವಿತೆಗಳೆ, ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಬರೆಯ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

> ಕವಿಯ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂದರೆ ಅವನ ಕವಿತೆಗಳೆ. ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಬರಿಯ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೆ" (ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ) ಎಂಬುದಾಗಿ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಸ್ವತಃ ಅವರ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಜಾತಿ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಹಲವಾರು ವಿಚಾರಗಳು ಮಂಡನೆಯಾಗಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಆ ವಿಚಾರಗಳ ಮುಂದೆ ಕವಿತೆಗಳೆ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ.[೨೫]

ಪುಟ್ಟಯ್ಯನವರು ಹೇಳುವಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಕೇವಲ ಜಾತಿ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಹಲವಾರು ವಿಚಾರಗಳನ್ನಷ್ಟೆ ಮಂಡಿಸಿಲ್ಲ. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಧರ್ಮ, ದೇವರು - ಭಕ್ತಿ, ಪೂಜೆ, ವೈಚಾರಿಕತೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಭಾಷೆ, ರಾಜಕೀಯ ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಕವಿಯ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂದರೆ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳೆ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕವಿತೆಗಳನ್ನೆ ತುಂಬಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ಅಂದರೆ ಇದರರ್ಥ ಕವಿತೆಗಳು ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬಲ್ಲದಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಹಾಗೂ ಕವಿಯ ಜೀವನಾನುಭವದ ದರ್ಶನವೇ ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಾತುಗಳ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಆತ್ಮಕತೆಗೆ ನೆನಪುಗಳ ಆಧಾರವೆ ಜೀವಾಳ. ಎಂದೋ ನಡೆದ ಬಾಲ್ಯದ ಅನುಭವಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ನೆನಪುಗಳ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕೆ ಅಕ್ಷರರೂಪ ಕೊಡುವಾಗ, ಅಂದಿನ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಇಂದಿನ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಲ್ಪನಾಂಶವು ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಆತ್ಮಕತೆ, ಬರೆಯುವವನದೆ ಕಥೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಆತ್ಮಕಥನಗಾರ ತನ್ನ ಕಲ್ಪನಾಂಶವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾಲ್ಯದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಅಸ್ಪಷ್ಟ ನೆನಪುಗಳ

ಆಧಾರಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯ ಸಹಾಯ ಇರಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಈ ಕಲ್ಪನಾಂಶ ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿರಬೇಕು? ಎಷ್ಟಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಆತ್ಮಕಥನಗಾರನಿಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಅನಿವಾರ್ಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೂ ಕೂಡ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿಂದಿನ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ನೀರಸವಾಗಿಸದೆ ಅದನ್ನು ಸೃಜನಶೀಲವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಪ್ರತಿಭೆ ಇರುವ ಯಾವುದೇ ಆತ್ಮಕಥೆಗಾರ ಸಾಧ್ಯವಾದಮಟ್ಟಿಗೂ ಲಲಿತಸಾಹಿತ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರಿಸಹೊರಟಾಗ ವಾಸ್ತವ ಅನುಭವದ ನೆನಪುಗಳ ಘಟನೆಗಳನ್ನೇ ಮೀರಿ ಕಲ್ಪನಾಂಶವೇ ಮೇಲುಗೈ ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆತ್ಮಕಥನಗಾರ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿಸಬಹುದು.

ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ ಆತ್ಮಕಥನಗಾರನಿಗಷ್ಟೇ ಇದ್ದರೆ ಸಾಲದು, ಸಹೃದಯರಿಗೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ಲೇಖಕರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

> ಇತ್ತೀಚಿನ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೇಸಿಗೆ ರಜಾಕ್ಕೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬರೋ ಇಬ್ಬರೊ ಬಯಲುಸೀಮೆಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ನೇಹಿತರು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಬಂದು ಕುಪ್ಪಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ನನ್ನೊಡನೆ ಕಾಡುಕಣಿವೆ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೆಲೆದು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು... ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ಹಿರಿಯ ಮಗ ವೆಂಕಟಯ್ಯನವರು ಇಂಗ್ಲಾದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬೇಟೆ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಬ್ಯಾಡ್‌ಮಿಂಟನ್, ವಾಲಿಬಾಲ್, ಇಸ್ಪೀಟು, ಕೇರಂ ಮೊದಲಾದ ಮೃಗಯಾ ಮತ್ತಿತರ ಕ್ರೀಡೆಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ನಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.... ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿನಂತಿ : ನನ್ನ ಈ ದಿನಚರಿಯ ಬರವಣಿಗೆ ಅಂದಿನ ಆ ಅನುಭವಗಳ ಜೀವಂತಿಕೆ, ಮಾಧುರ್ಯ ಮತ್ತು ಉಲ್ಲಾಸಮಯ ವಿಭವಗಳ ರಕ್ತಮಾಂಸ ಪೂರ್ಣ ರಸಮಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅಸ್ಥಿಪಂಜರ ಸದೃಶವಾಗಿ, ನಿರ್ಜೀವ ನೀರಸವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಓದುಗರ ಕಲ್ಪನೆ ಆ ರಕ್ತಮಾಂಸ ಜೀವಗಳನ್ನು ಈ ಎಲುಬಿನ ಗೂಡಿಗೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ![೨೬]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಯೊಳಗೆ ಸಹೃದಯರೂ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನು ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಗತಕಾಲದ ನೆನಪುಗಳು ಮರುಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಬೇಕೆ? ಅಥವಾ ರೂಪಾಂತರ ಪಡೆಯಬೇಕೆ? ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬಿ.ಎಂ. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಹಾಗೂ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೆನ್ನಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳ ಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ..... ಯಾವುದೇ ಕಾಲದ ವಸ್ತು ವಿಷಯವಿರಲಿ ಘಟನೆಯಿರಲಿ, ಸಂಗತಿಯಿರಲಿ, ಅವು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನೋ, ಇನ್ನಾವುದೋ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೋ ಹೊರತೆಗೆದಂತೆ ನಿರ್ಜೀವವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಬರಹಗಾರನ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕತೆ, ಕಲಾತ್ಮಕತೆ, ದಾರ್ಶನಿಕತೆ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನದ ಬದುಕಿನ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣ ಒತ್ತಡಗಳು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಅವು ಹೊಸ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆ; ಮರು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ.... ಗತಕಾಲದ ನೆನಪುಗಳ ತತ್ಕಾಲೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರ ಪಡೆದು ಮೈದಾಳುತ್ತವೆ; ಮರುಹುಟ್ಟು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.[೨೭]

ಇದು ಪುಟ್ಟಯ್ಯನವರ ಧೋರಣೆ. ಅವರು ಹೇಳುವ ಮರುಹುಟ್ಟು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರವಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಕಾಲದ ಯಾವುದೇ ಘಟನೆಯನ್ನು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ, ಬರಹಗಾರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಒತ್ತನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾದ್ದು ಗತಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ. ಮರುಹುಟ್ಟು ಅಥವಾ ಮರುಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಡಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ನೈಜ ಘಟನೆ, ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಮರೆಯಾಗಿಬಿಡುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಕಥನಗಾರ, ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರಲಿ, ನಡೆದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಕಂಡ ಹಾಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂತಹ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸೃಜನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಬಹುದೆ ಹೊರತು ನಡೆದ ಘಟನೆಯನ್ನೆ ಮರುಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಲ್ಲ. ಆತ್ಮಕಥನಗಾರ ಹೇಳುವುದೇ ಗತಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ್ನು ನಿರ್ಜೀವ ಸಂಗತಿಗಳು ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವರ್ತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ

ನೆನಪುಗಳಿಗೆ ಜೀವತುಂಬುವ ಕೆಲಸ, ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಗತಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳು ನಿರ್ಜೀವ ಎಂದೆನಿಸಿದರೂ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕವೇ ಅವಕ್ಕೆ ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ವರ್ತಮಾನದ ಅನುಭವ ಗ್ರಹಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ, ತಾನು ಹೇಗೆ ಗತಕಾಲವನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದನ್ನು, ವಿವರಣೆ ಅಥವಾ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೀಡಬಹುದೆ ಹೊರತು, ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಭೂತವನ್ನೇ ಮರುಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಘಟನೆಗಳು ಭಾಷಾ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಅಷ್ಟೆ.

"ನೆನಪುಗಳು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರ ಪಡೆದು ಮೈದಾಳುತ್ತವೆ. ಮರುಹುಟ್ಟು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ" ಎಂಬ ಪುಟ್ಟಯ್ಯನವರ ನಿಲುವು ಒಪ್ಪುವಂಥದ್ದಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ರೂಪಾಂತರ ಪಡೆಯಬೇಕೆ? ಅಥವಾ ಮರುಹುಟ್ಟು ಪಡೆಯಬೇಕೆ? ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ನೆನಪುಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಈ ಹೊತ್ತಿನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅಂದಿನ ಘಟನೆಗಳನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದು ಮುಖ್ಯ. ಗತಕಾಲದ ಜೀವನ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗೆ ಒಳಗು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಗತದ ನೆನಪುಗಳು ವರ್ತಮಾನದ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯೊಂದಿಗೆ ಅವಲೋಕಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಗೆ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಆತ್ಮಕಥೆಯು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ನೆನಪುಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ದಾಖಲೆಗಳ ಕಲ್ಪನಾ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೇಳುವ ವಿಷಯವೇ ಇದರ ಜೀವಾಳ. ಇಂಥ ವಿಷಯ ಹೇಳಬೇಕು ಅಥವಾ ಹೇಳಬಾರದು ಎಂಬ ನಿಯಮವೇನಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆತ್ಮಕತೆಗಾರ ತಾನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟುಕೊಂಡೆ ಬರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಯಾವುದೇ ಆತ್ಮಕತೆಗಾರ ತನ್ನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಅನುಭವದಿಂದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಲಕಿತೊ ಅದನ್ನು ಹೇಳುವಾತ ಆಯ್ಕೆಗಾರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಆಯ್ಕೆಗುಣ ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲಾ ಆತ್ಮಕತೆಗಾರನಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆಯ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ದಾಖಲಿಸುವಾಗ, ನಿರೂಪಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹಳೆಯ ನೆನಪುಗಳು ಭಾಷಾ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸರೂಪ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಮಂಡಿತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಬರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಗಳ ಹಿಂದಿನ ರಾಜಕೀಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಿಸಬೇಕಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೆನ್ನಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿಯನ್ನು ಓದುವಾಗ ಅಚ್ಚರಿಯೆನಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಗಳ ಹಿಂದಿನ ರಾಜಕೀಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮುಗ್ಧರಾಗಿರುವುದು. ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ದಿನಚರಿಯ ಪುಟಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಮ್ಯಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ Pre-Rathaelite ಕಾವ್ಯದ ವಿಚಿತ್ರ ಅನುಕರಣೆಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗಲೂ ಅವರು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲವೆ ಎನ್ನುವ ಅನುಮಾನ ನನಗಿದೆ.[೨೮]

ಚೆನ್ನಿ ಅವರ ಅನುಮಾನದಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಹಿಂದಿನ ರಾಜಕೀಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮುಗ್ಧರಾಗಿದ್ದು, ತರುಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೆ ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ತೀವ್ರ ಹಂಬಲದ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಅಂತಿಮ ಉದಾತ್ತವಾಗಿದ್ದಂತ ಕಾಲ. ಅವರು ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ್ದು. ಅವರ 'ಬಿಗಿನರ್ಸ್ ಮ್ಯೂಸ್'ನಲ್ಲಿರುವ ಕವನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಿಲ್ಟನ್ ಕಾವ್ಯದ ಅನುಕರಣೆಗಳ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೆ. ಅಂದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಮ್ಯಕಾವ್ಯದ ಅನುಕರಣೆ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರೆ ಸ್ವತಃ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೋಹದ ಬಿಗಿಹಿಡಿತದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಯಾಜಮಾನ್ಯದ ಕಠೋರತೆಯ ಅರಿವುಂಟಾಗಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಪೂತನಿ ಎಂದು ಕರೆದದ್ದು. ಈ ಎಚ್ಚರ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಆತ್ಮಕತೆ ಬರೆಯುವಾಗಲೂ ಇತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಮ್ಯ ಕಾವ್ಯದ

ಅನುಕರಣೆಗಳನ್ನು, ಆತ್ಮಕತೆ ಬರೆಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವುದು. ಹಾಗೆ ದಾಖಲಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವೇ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ತರುಣ ಕವಿಯ ಮನೋಧರ್ಮ, ಆಸೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಭಾವಾನಾಂಶಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಬಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಹಿಂದಿರುವ ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದೂ ಅನುಕರಣೆಯ ಕವನಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಿರುವಂತೆ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಹಲವಾರು ಎಂಬುದು, ಇಲ್ಲಿನ ಆತ್ಮವೃತ್ತಾಂತಕರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವಗಳ ಸಿಹಿ-ಕಹಿ ನೆನಪುಗಳನ್ನು, ಜೀವಿತೋದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಓದುಗರೊಂದಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ತಹತಹವನ್ನು ಆತ್ಮವೃತ್ತಾಂತಕರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ತಮ್ಮ ಸರಿತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಯಾವ ಸಂಕೋಚವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಓದುಗರ ಎದುರಿಗೆ ತೆರೆದಿಡುವ ಬಿಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವಗಳ ಅನಾವರಣ ಆತ್ಮಕತೆಯದು. ಈ ಮೂಲಕ ಓದುಗರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪ್ರಶಂಸೆ, ಅನುಕಂಪೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಂಬಲದ ಜೊತೆಗೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮವೃತ್ತಾಂತಕರ ಮನೋಇಂಗಿತವೂ ಆಗಿದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿರುವ ಯಾವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಇಲ್ಲದೆಯೂ ಆತ್ಮಕತೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾಲದವರೆಗೂ, ಬದುಕನ್ನು ತಾನು ಪರಿಭಾವಿಸಿದ ಪರಿ, ಬದುಕಿನ ಲಯಗಳನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡ ಬಗೆ, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಇತರರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಕಂಡ ಪರಿ - ಹೀಗೆ ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದೆ ಆತ್ಮವೃತ್ತಾಂತಕರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಯಶಸ್ಸಿನ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಸ್ವಂತದ್ದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಾಗಿ ಬರೆಯುವುದೆ ಆತ್ಮಕತೆ ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಆತ್ಮವೃತ್ತಾಂತಕರಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

**ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು**


೧. ನಾಗಭೂಷಣ್ ಸ್ವಾಮಿ ಓ.ಎಲ್. ; ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ ; ಪುಟ ೧೦೫, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೮.

೨. Linda Anderson; Autobiography : P-2, Published by Roretledge; 1st Indian Reprint, 2007

೩. ಅದೇ : ಪುಟ ೧

೪. ಬಸವರಾಜ ಕಲ್ಗುಡಿ; ನಕ್ಷೆ ನಕ್ಷತ್ರ; ಪುಟ ೬೪, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೯.

೫. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ, ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು, ಪುಟ ೨, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೬. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ - ಸಂ. ೨, ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ); ಪುಟ ೯೮೭, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.

೭. ಗಾಂಧಿ : ನನ್ನ ಸತ್ಯ ಶೋಧನೆಯ ಕತೆ ; ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ (ಭಾ), ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ, ನವಜೀವನ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಅಹಮದಾಬಾದ್, ೧೯೯೫.

೮. ಅದೇ ; ಪುಟದಿಂದ.

೯. ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗವಾರ (ಸಂ); ಗದಿಗೆದರಿದ ನವಿಲು (ಜಾನಪದ ಕಲಾವಿದರ ನೋವು ನಲಿವು, ಸಂ. - ಒಂದು); ಪುಟ - x; ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೧.

೧೦. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ : ಭಾವ - 1; ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ iv, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್ (ರಿ.), ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೯.

೧೧. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ; ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು : ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ; ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೧೨. ಬೇಂದ್ರೆ ; ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ, ಸಂ. ೩, ಜೋಶಿ ಜಿ.ಬಿ. (ಸಂ) ; ಪುಟ ೨೪೮; ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಮಿತಿ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೧.

೧೩. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ : ಭಾವ - ೧, ಪುಟ ೧, ೨, ೩; ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್ (ರಿ.), ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೯.

೧೪. ಲಂಕೇಶ್ ಪಿ. : ಹುಳಿಮಾವಿನ ಮರ : ಪುಟ ೮೧, ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೭.

೧೫. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಟ ೨೨೫, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್ ; ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.

೧೬. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಕೆ.ಪಿ., ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ; ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್. (ಸಂ); ಪುಟ ೩, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿ.ವಿ., ೨೦೦೩.

೧೭. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂ. ೨; ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ) ; ಪುಟ ೯೩೩, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.

೧೮. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೮೫೪-೮೫೫; ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.

೧೯. ಅದೇ. ಪುಟ.

೨೦. ಅದೇ ಪುಟ. ೯೯೭.

೨೧. ಅದೇ. ಪುಟ ೧೦೭೧.

೨೨. ಕುವೆಂಪು ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ - ೨, ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರ ಮಾತು ; ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೫.

೨೩. ಪಟ್ಟಾಭಿ ಸೋಮಯಾಜಿ ; ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ವಚನ ; ಕುವೆಂಪು ವಾಙ್ಮಯ; ನಿತ್ಯಾನಂದ ಬಿ. ಶೆಟ್ಟಿ (ಸಂ), ಪುಟ ೫೩, ಆಳ್ವಾಸ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೂಡುಬಿದಿರೆ ; ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪.

೨೪. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ.; ಆತ್ಮಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಥೆ; ಪು. ೧೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೧೯೯೯.

೨೫. ಅದೇ. ಪುಟ ೪೯.

೨೬. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ; ಪುಟ ೯೧೨-೧೩; ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.

೨೭. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ.; ಆತ್ಮಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಥೆ; ಪುಟ ೪೯; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೧೯೯೯.

೨೮. ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೆನ್ನಿ; ಕುವೆಂಪು : ಒಂದು ಪುನರನ್ವೇಷಣೆ: ನಾಗಭೂಷಣ ಡಿ.ಎಸ್. (ಸಂ.), ಪುಟ ೨೮೪, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ೨೦೦೫.

* * *

ಅಧ್ಯಾಯ – ೩

# ಕುವೆಂಪು ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನ

ಜ್ಞಾನ ಎನ್ನುವುದು ಮನುಕುಲದ ಜೀವದ್ರವ್ಯ. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಿರುವ ಹಲವು ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೂ ಒಂದು. ಅರಿವು, ಹುಡುಕಾಟ, ಸವಾಲು, ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಕೀರ್ತಿ, ವ್ಯಾಮೋಹ ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನದ ಜೊತೆಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಸಂಬಂಧ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸ್ವರೂಪದ್ದು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಬದುಕುಗಳ ನಡುವೆ ಇರಬೇಕಾದ ಮಾನವೀಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒತ್ತು ನೀಡಬೇಕಾದ್ದು ಜ್ಞಾನದ ಕೆಲಸ. ಮನುಕುಲದ 'ಸಂಸ್ಕಾರ'ದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕಾದ ಜ್ಞಾನವು ಸಮಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯದು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಜ್ಞಾನವು ಹಂಚಿ ತಿನ್ನುವ ದಾರಿಯಿಂದ ವ್ಯಷ್ಟಿ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಾಗ ಸಮುದಾಯವು ಹಲವು ರೀತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಣೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಶೋಷಣೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವೂ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ರಾಜಕಾರಣದ ಹುನ್ನಾರಗಳು ಜ್ಞಾನದ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವುದನ್ನೇ ನಾವು ಪುರಾಣಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ದುಡಿವ ಅಥವಾ ಶೂದ್ರವರ್ಗವನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಜ್ಞಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಇರುವ ಮಾರ್ಗಗಳು ಹಲವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಅಕ್ಷರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮೇಲು ವರ್ಗದವರು ಖಾಸಗೀ ಸೊತ್ತನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮತ್ತಾರೋ ಪಡೆಯಬಾರದೆಂಬಂತೆ ಕಲಿಕೆಯ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಶೂದ್ರರು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸೇವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅಮೂರ್ತ ಸಂಗತಿಗಳಾದ ಪಾಪ, ನರಕ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಆದರೂ ಕಾಲದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಗತಿಯಲ್ಲಿ, ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆಯು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿ, ವಿದ್ಯೆ, ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶೂದ್ರರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಧರ್ಮಬಾಹಿರ, ವರ್ಣ ಸಂಕರ, ಮಹಾಪಾಪ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿದ್ದುಂಟು. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪುರಾಣ ಪಾತ್ರಗಳಾದ ಶಂಬೂಕ, ಏಕಲವ್ಯರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಇಂಥ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಗುಣಗಳ ಪುರಾಣ, ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಸಹಬಾಳ್ವೆಯನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಾರಲು ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಇದರ ಫಲವೇ ವರ್ಣಾಶ್ರಮದ ಗೆರೆದಾಟಿದ ಶಂಬೂಕ ಶೂದ್ರರ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಾತ್ರವಿದ್ದ ತಪಸ್ಸಿನ ವಿದ್ಯೆ, ತೇತ್ರಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ, ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ವಿಸ್ತರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ವೈದಿಕ ಪರಂಪರೆ ತಳೆದಿತ್ತು. ಆದರೂ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಾಲ್ಕು ಯುಗಗಳಲ್ಲೂ ದಕ್ಕುವಂಥದ್ದಲ್ಲ. ಹಾಗೊಂದು ವೇಳೆ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಿಗೆ ದಕ್ಕಿದರೂ ಅದು ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದ, ಕುರುಡು ಧರ್ಮವಾಗಿ ವಿನಾಶ ಹೊಂದುವಂಥದ್ದು. ಇಂಥ ಮನೋಧರ್ಮದ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಪಾರಂಪರಿಕ ಜ್ಞಾನದ ರಾಜಕಾರಣದ ಹುನ್ನಾರವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಮರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ, ಹೊಸ ಅರಿವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗೆ

‘ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ’ ನಾಟಕವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಹೇಳುವುದು “ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಖಂಡನೆಯಲ್ಲಿ, ಅವಿವೇಕದ ತಿದ್ದುಪಡಿ”[೧] ಎಂದು. ಖಾಸಗೀ ಸೊತ್ತಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕಗೊಳಿಸುವ ನಾಟಕವಿದು.

ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಳೆದಿದ್ದ ಇದೇ ನಂಬಿಕೆ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ‘ಏಕಲವ್ಯ’ ನಾಟಕದ ನಂಬಿಕೆ, ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ‘ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ’ಯಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ವರ್ಗದ ಹುನ್ನಾರವಿದ್ದರೆ, ‘ಏಕಲವ್ಯ’ದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವರ್ಗದವರು ನಡೆಸುವ ಪ್ರಭುತ್ವದ ರಾಜಕಾರಣವಿದೆ. ಆಳುವ ಒಡೆಯರ ಜೊತೆ ಬುದ್ಧಿವಂತ ವರ್ಗವೂ ಸೇರಿ, ಶೂದ್ರರನ್ನು ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ದೂಡುವ ಹುನ್ನಾರವಿದೆ.

ಶೂದ್ರರನ್ನು ಶೋಷಿಸುವ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ವೈದಿಕ ವರ್ಗದವರು, ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿರುವುದು ಏಕಲವ್ಯನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ತಪಸ್ಸು, ಬಿಲ್ವಿದ್ಯೆ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ನಿಷಿದ್ಧವಾದದ್ದು ಎಂಬ ಸನಾತನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ‘ಏಕಲವ್ಯ’ ನಾಟಕ ದನಿ ಎತ್ತಿದೆ. ಬಲಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನು ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರೂ ಎಡಗೈ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಿಂದ ಬಾಣ ಬಿಡುವುದನ್ನು ಏಕಲವ್ಯ ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಹಾಕಿದ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಮುರಿಯುವ, ಏನನ್ನಾದರೂ ಸಾಧಿಸಿ ಬಿಡುವ ಬಂಡಾಯ ಮನೋಧರ್ಮದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಏಕಲವ್ಯನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಯಾರ ಸಹಾಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಜೀವಿಯಾಗಿ ಬಾಳುವ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ.

> ಏಕಲವ್ಯ : ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುವ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ, ಜ್ಞಾನದ ಗುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿರುದ್ಧ ನನ್ನ ಯುದ್ಧ. ಮೇಲು ಕೀಳೆಂಬ ವಂಚನೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಲು ನನ್ನ ಸಮರ ಉಳ್ಳವರ ನಡುವಿನ ಕಚ್ಚಾಟವಾಗಿರುವ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನದು ಇಲ್ಲದವರ ಪರವಾಗಿ ಹೋರಾಟ.[೨]

ಎನ್ನುವ ಏಕಲವ್ಯ, ಒಂದು ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ, ಹೊಸ ಅರಿವಿನ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗೆ, ಪಾರಂಪಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕುರಿತ ಕುವೆಂಪು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯಿಂದ ಬಂದ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಕುವೆಂಪು, ಅದನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಕಲಿತ, ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ಅದು ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರರಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಬಿಡುಗಡೆ, ಅರಿವು, ಚೈತನ್ಯ - ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಂವೇದನೆ ಗೌರವಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಗೌರವಿಸಿ, ಸಂಭ್ರಮಿಸುವ ಅವರ ಸಂವೇದನೆ, ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಿಂದಿದ್ದ ಮತಾಂತರ ಹುನ್ನಾರು, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದೇಸೀ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಸುವ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೆ, ಅದರ ಕಬಂಧ ಬಾಹುಗಳಿಗೆ ಸಿಗದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅವರ ಈ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಪ್ರಭಾವಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

> ಸ್ವಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಹಮಿಕೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ನೀಡುವ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ. ಏನೆಂದರೆ ನಾಳೆಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನಾಂಗಗಳ ಸಹಯೋಗದ ಅಧ್ಯಾಯ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದ ಹಗೆಗಳೂ ಚಿಂತಾಧಾರೆಗಳೂ ಅಭ್ಯಾಸಗಳೂ ಆಚಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳೂ ಇವೆ. ಅವು ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಅನರ್ಹರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಗೌರವ ಬುದ್ಧಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ತೀವ್ರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯೇನೆಂದರೆ ಆ ಬುದ್ಧಿ ಎಂದೂ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸಾಧಕರು ಸಾಧಿಸಿದ್ದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಭೇದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸುವ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡದಿರಲಿ.[೩]

ಸ್ವಕೇಂದ್ರಿತ ನೆಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಅದು ವ್ಯಕ್ತಿನೆಲೆ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದು, ಸಮಷ್ಟಿ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಮಾನವಕುಲದ ಸಹಬಾಳ್ವೆಯನ್ನು ಅಳಿಸಿಹಾಕುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮೀರಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಭರತ ವರ್ಷ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ,

ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ದೇಶದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವ ವಿದ್ಯೆ, ಕಲಿಸುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಸ್ವಾರ್ಥ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿ ಖಾಸಗಿ ವಲಯಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ಹುನ್ನಾರಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ದೂರಗಾಮೀ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಡಗಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

> ..... ವಿಶ್ವವಿದ್ಯೆ ಎಂದು ನಾವು ಯಾವುದನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆಯೋ - Education and culture that universities can give - ಅದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ಬೆಳಕಾಗಬೇಕು. ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಜನತೆಯ ವಿಶ್ವಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಬೇಕು. .... ಜಗತ್ತೆಲ್ಲಾ ಒಂದಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಯಾವ ದೇಶವಾದರೂ ಬಯಸಿದರೆ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳೂ ಸರ್ವನಾಶವಾಗುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯೆ ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ವಿಶ್ವಪ್ರಜ್ಞೆ, ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ವಿಶ್ವಮೈತ್ರಿ - ಇದು ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ಶಕ್ತಿ, ನಮ್ಮ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಬದುಕಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಮೈತ್ರಿ - ಅಂಥ ವಿಶ್ವಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮಾನವ ವಿಶ್ವಮಾನವ. ಇಂಥ ವಿಶ್ವಮಾನವನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ನಿಲಯಗಳೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳಾಗಬೇಕು.[೪]

ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾದ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಉದ್ಧರಣೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ಯೆ ಎನ್ನುವುದು ಲೌಕಿಕ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆಯೊಂದಿಗೆ ಪರಮದಲ್ಲೂ ಐಕ್ಯವಾಗುವಂಥ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಭಾವಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸುವಂಥದ್ದಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಕುವೆಂಪು. ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಕುವೆಂಪು, ಅವರ ಬಾಲ್ಯದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ, ಅದು ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ಪರಿವರ್ತನೆ, ಪರಿಣಾಮಗಳು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಅವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ದಿನಗಳು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ನವೋದಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಶಿವರಾಮಕಾರಂತ, ಬೇಂದ್ರೆ ಹಾಗೂ ಮಾಸ್ತಿ ಅವರುಗಳು, ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಎದುರಾದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂದರ್ಭದ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ವಿವಿಧ ಪ್ರತಿಭೆಗಳ ಮನೋಲೋಕವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಂದಿನ ಮಲೆನಾಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಐಗಳನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿತಿವಂತರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆಯವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಪಾಠ ಹೇಳಲು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದ್ದ ಐಗಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮನೆಯವರು ಹೇಳಿದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಶ್ರೀಮಂತ ಒಕ್ಕಲು ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಐಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತುಸು ಓದಲು, ಬರೆಯಲು ಹೇಳಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲೇ ಐಗಳ ವಿದ್ಯೆಯ ಮಟ್ಟ ಪರ್ಯಾವಸಾನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಹುಡುಗರ ಗದ್ದಲಕ್ಕೋ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಬೇಸರವಾದಾಗಲೊ, ಊರಿಗೆ ಹೋದವರು ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಐಗಳ ಮೂಲಕ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು. ಇನ್ನು, ಕುವೆಂಪು ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಐಗಳ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋದವರಲ್ಲ. "ಈ ಶತಮಾನದ ನಾನು (ಜ. ೧೯೦೨) ಐಗಳ ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ನನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ಬಾಲಕರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ"[೫] ಎಂದು ಕಾರಂತರು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಐಗಳು ಎನಿಸಿಕೊಂಡವರೆಲ್ಲಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ, ಇದೆ ಜಾತಿಯ ಕಾರಂತರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಐಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಪಾಠ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಸಂದರ್ಭವೆ ಅವರಿಗೆ ಒದಗಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇದು ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಪದ್ಧತಿ.

ಅಂದಿನ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಐಗಳ ಪಾಠ ಸಾಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಐಗಳ ಜಾಗಕ್ಕೆ ತರುಣ ಮೇಷ್ಟರಾದ ಮೋಸೆಸ್ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸುವ ಗುರುಗಳಾಗಿ ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಸನಾತನ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಮಲೆನಾಡಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಕೊಡಿಸಲು ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಹರಿಕಾರನಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಫಲವೇ ಮನೆಯ ಐಗಳು ಹೋಗಿ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಮೇಷ್ಟರು ಬರುವಂತಾದುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಹೇಳುವಂತೆ 'ಆ ಹಳ್ಳಿಗರು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳೇ ಕಾಯಬೇಕಿತ್ತೊ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯಲು?"[೬] ಎನ್ನುವಂತೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕುವೆಂಪು ಓದುವ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೆ, ಕುಪ್ಪಳಿ, ವಾಟಗಾರು ಮತ್ತು ದೇವಂಗಿ ಮನೆಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಸ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದವರಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಕಾಡಿನ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಓದಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿಸಿ ದೂರದ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಚೋದಿಸಿ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ್ದು ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳು. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಉಚಿತ ಊಟ, ವಸತಿ, ಬಟ್ಟೆಗಳ ಆಮಿಷವೊಡ್ಡಿ ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯರ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೂ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪರಿಚಯವಾಗಿದ್ದು.

> ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಾದ್ರಿಗಳು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕುಪ್ಪಳಿಯ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗೂ ಒಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಲ್ಲ ಕ್ರೈಸ್ತ ತರುಣನನ್ನು ನಮಗೆ ಮೇಷ್ಟರನ್ನಾಗಿ ಕಳಿಸುವ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿದರು.[೭]

ಎಂದು ಕುವೆಂಪು, ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಕಾರಣಕರ್ತರಾದವರನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ ಇವರ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ, ಅದರಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ ಅನುಮಾನ, ತಿರಸ್ಕಾರ, ಭಯ, ಕುತೂಹಲ, ಸಂದಿಗ್ಧತೆ, ಸವಾಲುಗಳೊಂದಿಗೆ ಎದುರಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಕುತೂಹಲಗಳೊಂದಿಗೆ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಮೋಸೆಸ್ ಮೇಷ್ಟರನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಕಂಡು ಬಂದದ್ದು ಕ್ರೈಸ್ತ ತರುಣ ಮೇಷ್ಟರಾದ ಮೋಸೆಸ್ ಅವರ ಉಡುಗೆ - ತೊಡುಗೆ. ಅದು ಹಳ್ಳಿಗರ ಉಡುಗೆಗಳಿಗಿಂತ ವಿಭಿನ್ನವೂ, ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯವಾಗಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವುದು ಮೋಸೆಸ್ ಅವರ ಕ್ರಾಪ್ ಮಾಡಿಸಿದ ತಲೆಗೂದಲು.

> ..... ಅವರ ಕ್ರಾಪನ್ನೇ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಕರುಬಿ ನಮ್ಮ ತಲೆಗಳನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಚೌರಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಎಂಬ ಮತೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಭಾವವೋ ಎಂಬಂತಹ ಒಂದು ಭಯಂಕರ ಮನೋಧರ್ಮ ಇಣುಕುತ್ತಿತ್ತು.[೮]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಒಳಗೆ ಕರುಬುತ್ತರಾದರೂ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಒಳಗಾಗಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಂಥ ಯಾವುದೇ ಬಾಹ್ಯ ಆಕರ್ಷಣೆಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲವಾಗಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಹಾಗೂ ಕಾರಂತರಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಸರಿಸುಮಾರು ಒಂದೇ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಈ ಮೂರು ಜನರು, ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಎದುರಾಗವಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೊಸದನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಉಮೇದು ಹಾಗೂ ಪಾದ್ರಿ ಮೇಷ್ಟರ ಆಕರ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಕುವೆಂಪು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಬೇಂದ್ರೆ ಪಾದ್ರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

> ಪಾದ್ರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ದೇಸಾಯಿ ಓಣಿಯೊಳಗಿನ ಕೆಲ ಹುಡುಗರು ನನ್ನ ಕೈ ಕಾಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ, ಒದ್ದಾಡಿಸಿದ ಒಂದು ವಿಷ ನಿಮಿಷದ ನೆನಪಿದೆ.[೯]

ಪಾದ್ರಿಗಳ ಬಾಹ್ಯ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿದ್ದ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವರು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಚಾರಗಳಾಗಲಿ ಎಂದೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಶಿಕ್ಷಕರ ಮನೆತನದಿಂದಲೆ ಬಂದಿದ್ದ ಬೇಂದ್ರೆಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಶಿಸ್ತಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ

ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಪಾದ್ರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕಲಿಯುವುದು ರೇಜಿಗೆಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿ ಕಂಡಿರಬಹುದು. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮನೆಯ ಐಗಳ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಹುಡುಗಾಟದಲ್ಲೇ ವ್ಯಯವಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕಲಿಯದೆ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಪಾದ್ರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವ ಸೂಕ್ತ ವಾತಾವರಣವಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪಾದ್ರಿಗಳು, ಅಲೌಕಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಕ್ಕಳ ಮನೋಲೋಕದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಪಾಲಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಒಳಗು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ತುಡಿತವಿರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮೇಷ್ಟರುಗಳ ಪರಿಚಯವಿದ್ದರಿಂದ, ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿಗೇ ಅವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಬಲ್ಲ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿ ಮತ್ತು ತೊಡುತ್ತಿದ್ದ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ಅನಾಕರ್ಷಕ ಎನಿಸುತ್ತವೆ.

ಕಾರಂತರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಹಳ್ಳಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳಿಂದ ಕಲಿತು, ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವಾಗ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮೇಷ್ಟರ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ ಪಾದ್ರಿ ಮೇಷ್ಟರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> ನಾನು ಮೊದಲ ಫಾರ್ಮಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಒಬ್ಬ ಕೆಥೋಲಿಕ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದರು. ಮಾರುದ್ದದ ಬೆತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಅವರಿಂದ ಪಾಠವೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗಿನ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗಲೇ ಕುಡಿದು 'ಡಿಂಗ್' ಆಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಮಲು ಇಳಿಯುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಮಜ್ಜಿಗೆಯನ್ನು ತರಿಸಿ, ಕುಡಿದ ಮೇಲೆಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮೂರನೆಯ ಫಾರ್ಮಿನ ತನಕವೂ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ಕಣ್ಣು ಸದಾ ಕೆಂಪು. ಮುಖವೂ ಅದರಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ನಮಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ನೆನಪು ಬರುತ್ತಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅವರ ಮರವೆ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ.[೧೦]

ಕ್ರೈಸ್ತ ಮೇಷ್ಟರಿಂದ ಪಾಠ ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಅವರ ವರ್ಚಸ್ಸು ಹುಡುಗರನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸುವಂಥದ್ದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಕಾರಂತರು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೆ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತೆತ್ತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಒದಗಿ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭ, ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ಲಭಿಸಿದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮೇಷ್ಟರುಗಳು - ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕುಪ್ಪಳಿಯಂಥ ಕಾಡಿನ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಬಂದ, ಮುಗ್ಧ ಬಾಲಕನ ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕ್ರೈಸ್ತ ಮೇಷ್ಟರಾದ ಮೋಸೆಸ್ ಅವರ ಹೊಸ ನಮೂನೆಯರಾದ ಕ್ರಾಪ್ ನೋಡಿದ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ ತನ್ನ ಜುಟ್ಟಿಗೂ ಮೋಕ್ಷ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ. ಆದರೆ ಬಾಲಕರ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಕೂದಲಿನ ಹಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು.

> ನಮ್ಮ ಆ ತಲೆಯ ಕೂದಲು ನಮ್ಮ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬರಿಯ ಐಹಿಕದ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಅವರ ಆಮುಷ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಸೂತ್ರವಾಗಿತ್ತು... ನಮ್ಮ ಬುರುಡೆಯ ಮೇಲಣ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಆಸಕ್ತಿ ನಮ್ಮ ಮಂಡೆಯ ಒಳಗಿನ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದುದು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಏನೋ ಆದರೆ ಮೆದುಳಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಆಲೋಚನಾ ರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಅಗೋಚರದ ವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಗಮನ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ

> ನಮಗೆ ಅಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿತು. ಬಾಹ್ಯಕವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರದಿದ್ದ ಕ್ರಾಂತಿ ದಮನಗೊಂಡು ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಹೊಸ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತಬೋಧೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೊಗ್ಗು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಅರಳಿತು.[೧೧]

ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾದ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಮುಗ್ಧ ಮನಸ್ಸು ಒಳಗಾಗಿದ್ದನ್ನು ಹಾಗೂ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬಹುದಾದ ಹಿರಿಯರ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ತಲೆ ಮೇಲಿನ ಕೂದಲು ಅವರದಾರರೂ, ಅವರದಲ್ಲದಂತೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ತಲೆಯ ಒಳಗಿನ ಮಿದುಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾತ್ರ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಅಗೋಚರವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಚ್ಛೆಯಂತೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಒಂದು ಅವಕಾಶವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನಸ್ಸು, ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ ಬೋಧನೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯವಾಗಿ ಹಿರಿಯರ ಮೇಲೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಆಂತರಿಕವಾಗಿ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಮೂಲಕ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿದೆವು ಎಂಬ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದುವರು.

> ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ದೊರೆತ ನಗರ ನಾಗರೀಕತೆಯತ್ತ ಅನುಕರಣೆಗಳಿಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸು ಆಕರ್ಷಿತಗೊಂಡದ್ದನ್ನೂ, ತಮ್ಮ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಎದುರಾದ ಪ್ರತಿರೋಧದ ಮಧ್ಯೆಯೂ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು, ತಡೆಯಲು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕುಟುಂಬಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋದದ್ದನ್ನು ವಸಾಹತುಕಾಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪರ್ಕದ ಸ್ವೀಕರಣೆ ಮತ್ತು ನಿರಾಕರಣೆಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಇದು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ತೆರೆದಿಡುತ್ತದೆ.[೧೨]

ಎಂಬ ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿಯವರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯಿಂದ ದೊರೆತ ವಿಭಿನ್ನ ಬಗೆಯ ಅನುಭವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ನೆಲೆಯ ಮನೋಭಾವವು ಇಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ಕುವೆಂಪು ಮುಂದೆ ತಂದೆಯಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಕೇಶ ವಿನ್ಯಾಸದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಧಾರ ಅಚ್ಚರಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಕೂದಲನ್ನು ಕ್ರಾಪ್ ಮಾಡಿಸುವ ಬಯಕೆಯಾದರೆ, ಅವರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉದ್ದ ಕೂದಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ. ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣದೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಹೊಸ ಕೇಶ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲ ಮತ್ತು ಸಂಭ್ರಮದೊಂದಿಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಉತ್ಸುಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಮಕ್ಕಳ ಮನೋಲಹರಿ ಇವರದಕ್ಕಿಂತ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಅವರು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಕ್ರಾಪ್ ಬದಲಿಗೆ ಉದ್ದ ಕೂದಲನ್ನು ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಆಸ್ಥೆ. ಬಾಲಕರಾಗಿದ್ದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹಿರಿಯರು ಮಕ್ಕಳ ತಲೆಕೂದಲ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಿದ್ದರೋ, ಹಾಗೆ ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ತಮ್ಮದೆನ್ನುವಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಹಿರಿಯರು ಮಕ್ಕಳ ಮನೋಇಂಗಿತವನ್ನು ಅರಿತು ಅವರ ಆಸೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಫಲರಾಗುವಂತೆಯೆ, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಆಸೆಯಂತೆ ಉದ್ದಕೂದಲನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಜುಟ್ಟಿನ ಅಹವಾಲನ್ನು ಹೀಗೆ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

> ನಾವು ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಶುರುಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಮಿಕ್ಕ ಹುಡುಗರ ಕೂದಲೆಲ್ಲಾ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದ್ದ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಉದ್ದ ಕೂದಲು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಚಂದಮಾಮದ ರಾಜಕುಮಾರರಂತೆ ಓಡಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಸೆ. ಅಮ್ಮ ನಮಗೆ ಅಣ್ಣ ಬಾಚಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ತಲೆ ಮಧ್ಯೆ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲಾ ಉದ್ದಕೂದಲು ಬಿಡುವುದಲ್ಲದೆ ವಾರೆ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದುದೂ ನಮಗೆ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿ ಕಂಡಿತ್ತು. ಸ್ಕೂಲು ಹುಡುಗರು ಸಮ್ಮರ್ ಕಟ್ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು 'ಟಾಕಿಬೋಳ' ಎಂದು ರೇಗಿಸುತ್ತಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ, ಹೆಂಗಸರ ತರ ಮಧ್ಯೆ ಬೈತಲೆ ತೆಗೆದಿದ್ದಾನೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಚುಡಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ... ನಮಗೆ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಶುರುಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ತೆರೆದುಕೊಂಡ ಹೊರಪ್ರಪಂಚ

> ಅಣ್ಣ ಅಮ್ಮನ ಅಭಿರುಚಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಿತ್ರ ಅಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕ್ರಾಪು, ಹೇರ್‌ಸ್ಟೈಲ್‌ಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾದವು.[೧೩]

ಉದ್ದ ಕೂದಲು ಬಿಡುವುದೆ, ನಾಗರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಅದೇ ಅನಾಗರೀಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಹಾಗೂ ತಂದೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳೀರ್ವರಿಗೂ ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿದ್ದು ಹೊಸ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಒಲವು ಹಾಗೂ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪೂರ್ವ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಒಲವಿನ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷವೆನ್ನಬಹುದು. ಉದ್ದ ಕೂದಲು ಬಿಡುವಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಂಬಿಕೆ, ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು 'ಕ್ರಾಪ್' ವಿನ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಹೀಗಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಧೋರಣೆ ಕುವೆಂಪು ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಬಂದರೆ, ವಸಾಹತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರ ನಂಬಿಕೆ, ಅಭಿರುಚಿಗಳು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗೆ ಅನಾಗರಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದ್ದು, ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಹೊಸತು, ಹಳೆಯದರ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಇವರಿಬ್ಬರ ಜುಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿದ್ದ ಅನುಕೂಲ (ಅದು ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಹಿರಿಯರ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸುವುದು) ಅವರ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಲಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗಿದ್ದ ಅನುಕೂಲ (ಕೂದಲು ಕಟ್ ಮಾಡಿಸುವುದು ಬೇಡ ಎಂದು ನೇರವಾಗಿ ಕೇಳುವುದು) ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರೊಂದಿಗೆ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಲು ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರೆ. ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಒಂದು ವಯೋಮಾನದ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಅರಿಯುವಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅರಿತು ಕೂಡ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸುವ ಹಿರಿಯರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಕುವೆಂಪು ಕಾಲದ ಮನೋಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಕ್ಕಳ ಕಾಲದ ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜುಟ್ಟಿನ ಕುರಿತ ಚಿಂತನೆಗೆ ಮತೀಯ ಭಾವನೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆ ಕಂಡುಬಂದರೆ ತೇಜಸ್ವಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದು ನಾಗರೀಕತೆಯ, ಫ್ಯಾಷನ್ನಿನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಯಾವುದೇ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದು ಅಥವಾ ದೂರವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಕಾಲದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಜನರ ಮನೋಭಿತ್ತಿಯು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಆವರಣವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿದು, ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ ಹಳ್ಳಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅದೊಂದು 'ಪುರಾಣದ ಪತ್ತನವಿದ್ದಂತೆ' ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಆಂಗ್ಲೋ ವರ್ನಾಕ್ಯೂಲರ್ (ಎ.ವಿ.) ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ 'ಒಂದು ಎರಡು ಬಾಳೆಲೆ ಹರಡು' ಜಾತಿಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ 'ಡಾಗೆರಲ್' ಪದ್ಯವೊಂದನ್ನು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರ್ ಮುಂದೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅರ್ಹತಾ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದಿನ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಎಳೆತನದಲ್ಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ಆಗಿನ ನವೋದಯ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಗೆಗಿನ ವ್ಯಾಮೋಹವಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ಹಾಗೂ ಆ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಅವರ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

> ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಲ್ಕನೇ ಇಯತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಓದುತ್ತಿದ್ದ 'ಮೆಕಾಲೇನ' 'ಹೊರೇಶಸ್' ಎಂಬ ಕವಿತೆ ಬಹಳ ಮನಸ್ಸು ಹಿಡಿಯಿತು. ತುಂಬ ಕಂಠಪಾಠವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಬ್ದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಆಗ ನಮಗೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಯಿಯಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು.[೧೪]

ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳ ಯೋಜನೆಯಂತೆ, ಸುಧಾರಣೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವುದು, ದೇಸೀ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಸುವ ದೌರ್ಜನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹುನ್ನಾರವನ್ನು ಗೂಗಿವಾ ಥಿಯಾಂಗೊ ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ..... ಫಿರಂಗಿಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಂದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಹೊಸ ಶಾಲೆ. ಈ ಶಾಲೆಗೆ ಫಿರಂಗಿಯ ಹಾಗೂ ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಸೂಜಿಗಲ್ಲಿನ ಎರಡೂ ಗುಣಗಳಿದ್ದವು. ಆಯುಧ ಹಿಡಿದು ಹೋರಾಡುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯು ಫಿರಂಗಿಯಿಂದ ಪಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಪಡೆದ ಜಯವನ್ನು ಶಾಶ್ವತ ವಿಜಯವಾಗಿಸಿದ್ದು ಫಿರಂಗಿ ಅಲ್ಲ, ಶಾಲೆ, ಯಾವತ್ತು ಫಿರಂಗಿಗಳು ದೇಹವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸುತ್ತವೆ. ಶಾಲೆಯಾದರೂ ಆತ್ಮವನ್ನೇ ಸೆಳೆದುಬಿಡುತ್ತದೆ.[೧೫]

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಕಲಿಕೆಯು, ಮಾತೃಭಾಷೆಯಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮುದಾಯಿಕ ನಮ್ಮತನಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ತಡೆಯುವಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಉದ್ಧರಣೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ವಸಾಹತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಜನರ ಮನೋಲೋಕವನ್ನು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾಷೆಗಳ ಮೂಲಕ ಆಳುವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶ, ಈ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಅಂದಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕಾರಣದ ಬಗ್ಗೆ, ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ಆಗಿನ ಯಾವ ಮುಗ್ಧ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತೀಕರಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಅನೇಕ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಗಳು, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾಷೆಯ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ವಿರೋಧಿಸಿದವರೆ. ಭಾರತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು, ಕನ್ನಡದ ನವೋದಯ ಸಂದರ್ಭದ ಕುವೆಂಪುವರೆಗೂ ಹೀಗೆ ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರು, ನಮ್ಮನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅವರದೇ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ? ಎಂಬುದು ಅಂದಿನ ಮಲೆನಾಡಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆತನದವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯ ಕುಪ್ಪಳಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಉಮೇದು ಇತ್ತು. ಅಡಿಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾದ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರು, ಅಡಕೆ ತುಂಬಿದ ಚೀಲಗಳ ಮೇಲೆ 'K.R.G.' ಎಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ವಿಳಾಸ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಿರಲಿ ಎಂದು ಹಾಗೂ ಹಳ್ಳಿಗರಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ತನಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿದೆ ಎಂಬ ತೋರಿಕೆಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ವ್ಯವಹಾರದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವ ಅವರ ಉಪಾಯ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯವರು ಕೂಡ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಕಲಿಯಲೇಬೇಕೆಂಬ ಮುಂದಾಲೋಚನೆ ಆಗಿನ ಮಲೆನಾಡಿನವರಲ್ಲಿ ಇತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಅವರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಅವರ ಕೈಗೂಡದ ಆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಮಹತ್ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕು ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಉದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಅವರ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಕಲಿಯದಿದ್ದರೆ, ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮುಂದುವರಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು.[೧೬]

ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯಲು, ಹೊರಗಿನ ಪ್ರೇರಣೆಗಿಂತ, ಮನೆಯ ಒಳಗಿನವರ ಪ್ರೇರಣೆಯೆ ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಸಮಕಾಲೀನರಾದ, ಶಿವರಾಮಕಾರಂತ ಹಾಗೂ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರುಗಳು ಸಹ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಅವರ ಆತ್ಮಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವವರೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ತುಂಬ ಜನ ವಸತಿಯಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಾದರೂ, ಹತ್ತೆಂಟು ಮನೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆಗಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿದವರಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಊರಿನ ಶ್ರೀಮಂತ 'ಹಂದೆ'ಯವರ ಮನೆತನದ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರೇ ಅಂಥ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದು.[೧೭]

ಎಂದು ಶಿವರಾಮಕಾರಂತರು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗೂ ಸಹ ಮನೆಯವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ದೊರೆಯುವಂತಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಅವರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅದೆ ರೀತಿ ಮಾಸ್ತಿ, ತಾವು ಹೇಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಂತಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

> ..... ಈ ಮಿಷನರಿ ಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲರು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿ ಇರುತ್ತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾಠ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಮಾವ ವೆಂಕಟರಾಮ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದೆನ್ನುವುದೂ ಈ ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾನು ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪೋರ್ತ್‌ಫಾರಮ್ ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಿದೆನು.[೧೮]

ಮಾಸ್ತಿ ಅವರಿಗೇನೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸ್ಥೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಮಿಷನರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯಲು ಇತರರು ಪ್ರಚೋದನೆ ನೀಡಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಸಕ್ತಿಯೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದನ್ನು ಮಾಸ್ತಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೊರಗಿನ ಒತ್ತಡಗಳಿಗಿಂತ, ಅಂತರಂಗದ ಅಭೀಪ್ಸೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ನಡೆದ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಶಿಕ್ಷಣವು ಹಿಂದೂಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಾಗೂ ಅಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬನೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸುತ್ತಲೇ ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸುವ ಹುನ್ನಾರರನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ತಲ್ಲಣಗಳನ್ನು ನಾವು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಮನಸ್ಸು, ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರು ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ನಡೆದು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಜಾತಿ ರಾಜಕಾರಣದ ಫಲವಾಗಿ ಪ್ರಬಲ ಜಾತಿ ವರ್ಗಗಳು, ಕೆಳಜಾತಿ ವರ್ಗಗಳ ಮೇಲೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಮತ್ತು ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಬ್ರಿಟಿಷರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರವೇಶ ಮತ್ತು ಓದುವ ಹಕ್ಕಿದೆ ಎಂಬಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ವರ್ತನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ, ಹುಡುಗರು ಕೂರುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಂಚುಗಳು ಕೂಡ ಶೂದ್ರ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಿಗಧಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಿಪೆಟ್ಟಾಗುವುದು ಶೂದ್ರವರ್ಗದ ಒಕ್ಕಲಿಗರು, ಮುಸಲ್ಮಾನರೊಂದಿಗೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಶಾಲೆಗೆ ಬರಲು ಶುರುಮಾಡಿದಾಗ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರ ವರ್ಗದವರೆಲ್ಲರೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾದರೆ, ಶ್ರೀಮಂತ ಗೌಡ ಮನೆತನದವರಿಗೆ, ಕೆಳವರ್ಗದವರು

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಶೂದ್ರರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೊ, ಹಾಗೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಶ್ರೀಮಂತ ಗೌಡರಿಗೆ ಕೆಳಜಾತಿಯವರು ಶಾಲೆಗೆ ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಸಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಕೂರಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪಟ್ಟುಹಿಡಿದರು. ಆದರೆ ಇವರ ಮಡಿವಂತಿಕೆಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸದೆ ಬಿಡುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಂತೆ ಕೆಳವರ್ಗದವರನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರಾದರೂ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರನ್ನು ಶಾಲೆಯ ಹೊರಗಣ ತಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂತ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿ ತರುವ ವಿಚಾರವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ತರುವಂತಿತ್ತು. ಅಂದಿಗೆ ಈ ವಿಚಾರ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಆದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಪಲ್ಲಟವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶಿವರಾಮಕಾರಂತರ ಶಾಲೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

> ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನನಗೆ, ನೆರೆಕೆರೆಯ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗೆಳೆಯರಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಡಿಮೈಲಿಗೆ ತುಂಬಿದ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಆಟವಾಡುವುದು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಸಹನೆಯಾಗದ ವಿಷಯ. ಆಗ ಬಿಲ್ಲವರ (ಹೆಂಡ ಇಳಿಸುವ ಜನ) ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವೂ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ನಾವು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ನಾವು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯರು ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆ ಅವರ ನೀಳವಾದ ನೆರಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೇ ನಡೆಯಬೇಕಿತ್ತು..... 'ಶಾಲೆ ಮೈಲಿಗೆಯ' ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಮನೆ ಹೊರ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆದು, ಕೌಪೀನಧಾರಿಗಳಾಗಿಯೇ ನಾವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಬೇಕು. ನಾರು ಬಟ್ಟೆಯ ಆ ಕೌಪೀನ, ಹೇಗೇ ಇರಲಿ, ಸದಾ ಮಡಿಯೆಂದು ನಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆ.[೧೯]

ಇತರ ಶೂದ್ರ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯುವಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಯಾವ ಮುಜುಗರವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಡಿಯ ಎಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಅಸಹನೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ಆಚಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೇ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮ ಈ ಮೇಲಿನ ಉದ್ಧರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದಾಗಿ ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರರು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೊಸ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಕಾಲಿರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಗುಣ ಹೊಂದಿದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಜಡರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮಾನವೀಯವಾದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

> ಅವರ ಆಗಮನಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ಶೂದ್ರರು ಓದಬಾರದು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯುವುದಾದರೆ ಅವರ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು. ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸೀಸ ಕಾಯಿಸಿ ಹುಯ್ಯಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಾರುವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಅವರ ಜೀತಗಾರರಾಗಿ, ಗಾಣದೆತ್ತುಗಳಂತೆ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಾದ್ರಿಗಳು ಬಂದನಂತರ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಸಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾರುವರ ತಂತ್ರ ಕುತಂತ್ರಗಳು ಬಯಲಾಗುತ್ತವೆ.[೨೦]

ಈ ರೀತಿ ಜಾತಿರಾಜಕಾರಣದ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಶೂದ್ರ ಜನಾಂಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳ ಒಂದು ಮುಖವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನು, ಶಾಲಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರ ಹುಡುಗರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕಾಡುಹಳ್ಳಿಯ ಹುಡುಗರು ಏನೇ ಮಾಡಿದರು ಅದನ್ನು ಜಾತಿಸೂಚಕವಾಗಿಯೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಣಿಸುವ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳು ವಿಶೇಷ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಒಮ್ಮೆ ಶಾಲೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿದ ಪೇಟೆಯ ಹುಡುಗರು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳು, ಕಾಡು ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಕುಪ್ಪಳಿ ಬಾಲಕರನ್ನು ಕರೆದು ಅಪಾಯದಿಂದ

ಪಾರುಮಾಡುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಹಾವನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕುವರು. ಇದು ಇತರರಿಗೆ ಅದ್ಭುತ ಸಾಹಸವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದು, ಅವರನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಾ, ಟೀಕಿಸುತ್ತಾ, 'ಶೂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳೆ ಹಾಗೆ' ಎಂದು ಹಳ್ಳಿ ಹುಡುಗರ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಮರುದಿನ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಬೆತ್ತದ ಏಟು. ಈ ಶಿಕ್ಷೆ ಯಾತಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಬುದು ಅಂದಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ, ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಶೂದ್ರ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಸ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗದೆ, ಅವರ ಧೈರ್ಯ, ಜಾಣತನಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವ ದುರುದ್ದೇಶವು ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಅಂದಿನ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕುವೆಂಪು ಗುರುತಿಸುವಂತೆ,

> ಹುಡುಗರು ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಅಂಥ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೋಗಬಾರದು ಎಂದೊ? ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೆಲ್ಲ ರೇಗಿ ಬೊಬ್ಬೆಯಿಟ್ಟು ಕರೆದರೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಹೋದುದು 'ಅವಿಧೇಯತೆ' ಎಂದೋ? ಹಾವು ಪೂಜಾಯೋಗ್ಯವಾದ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿ, ಹುತ್ತಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿ ಹೂಮುಡಿಸಿ ಹಾಲೆರೆದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥ ನಾಗದೇವರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದು ಪಾಪವಾದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ವಿಮುಖಗೊಳಿಸಲೆಂದೋ? ದೇವರೆ ಬಲ್ಲ.[೨೧]

ಅಂತು, ವಿನಾಕಾರಣ ದಂಡಿಸಿದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮೇಲೆ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಸಿಟ್ಟುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಗುರುಗಳ ಈ ವರ್ತನೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜಾತ್ರೆ, ತೇರುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ, ಜನಾಂಗದವರು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವರವರ ಬಳಕೆ ಅವರವರ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿತ್ತು. ಇದು ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಯಾದ್ದರಿಂದ, ದೂರದಿಂದಲೇ ತೇರು ಎಳೆಯುವುದನ್ನೇ ನೋಡಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಬೇಕಿತ್ತು. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಗೆ ಶೂದ್ರರನ್ನು ಸೇರಿಸದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವಿತ್ತೆ ವಿನಾ ಭಯವಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಕುವೆಂಪು, "ಅವರ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ, ಜನಿವಾರ, ಹೊಟ್ಟೆ 'ಅರೆನಗ್ನತೆ' ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕ್ರೈಸ್ತ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಂದ ಕಲಿತಿದ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾಸ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು."[೨೨]

ಮೇಲು ಜಾತಿ ಮತ್ತು ವರ್ಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಮುಗ್ಧ ಮನಸ್ಸುಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸಮಾಧಾನ ಮತ್ತು ಸಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗದೆ ಹುಡುಗಾಟದ ಚೇಷ್ಟೆಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾದ ರಾಮರಾಯರು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೂ ತನ್ನ 'ಕ್ಯಾಸ್ಟ್‌ಮಾರ್ಕ್' ಅನ್ನು ಹಣೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಬರಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಗುರುಗಳ ಒತ್ತಡ ತಾಳಲಾರದೆ, ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಯಾರಾದರೂ ಹುಡುಗರು ನಾಮ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವನ ಹಣೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಹಣೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಒತ್ತಿಹಿಡಿದು, ಅವರ ಹಣೆಗೂ ನಾಮದ ಗುರುತು ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತರಗತಿಗೆ ಹೋಗುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವರು. ಒಮ್ಮೆ ಜಾತಿಭೇದ ಮಾಡುವ ಮಡಿ ಹಾರುವ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ, ಹೀಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಜಾತಿ ಕೆಡುತ್ತದೆಯೆಂದುದಲ್ಲದೆ, 'ಶೂದ್ರ', 'ಮುಟ್ಟಾಳು' ಎಂದು ಬೈಯ್ದುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು "ನಿನ್ನ ಜನಿವಾರ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ, ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಉಗುಳಿ ಜಾತಿ ಕೆಡಿಸುತ್ತೇನೆ"[೨೩] ಎಂದು ಹೆದರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಹೆಸರು 'ಕೇಡಿ ರಿಜಿಸ್ಟರಿಗೆ' ಸೇರಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಬ್ಲಾಕ್‌ಮಾರ್ಕ್ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದವರ ಭವಿಷ್ಯ ಕಂಟಕಪ್ರಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ ಯಾವ ಹೆದರಿಕೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಇದ್ದದ್ದು ಅಂದು ಅಂಗೈಗೆ ಬಿದ್ದ ಬೆತ್ತದೇಟಿನ ನೋವು ಮಾತ್ರ.

ಇಡೀ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಮೇಲು ನೋಟಕ್ಕೆ ಹುಡುಗಾಟದ ತುಂಟನೊಬ್ಬನ ಆಟದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಹಣೆಗೆ ಹಣೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ನಾಮ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಲಘುವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ, ವ್ಯಂಗ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಗುಣ ಅವರಲ್ಲಿ ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಶಾಲೆ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ತುಂಗಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮೀನು ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಹೆಮ್ಮಲಗವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅದರ ವಾಸನೆ ಮೈ ಕೈಗೆ ಅಂಟಿದ್ದು ಹೋಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಲೆಗೆ ಹೋದ ಹುಡುಗರಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಈ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಇತರ ಹುಡುಗರು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು, "ಥೂ ಥೂ ಶೂದ್ರ ಮುಂಡೇವು' ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ' ಎಂದು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಹೊರಹಾಕುವರು. ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ರಜಾ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತಲ್ಲ ಎಂದು ಹುಡುಗರಿಗೆ ಖುಷಿಯಾದರೆ, ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವಂತೆ ಶಾಲೆಯ ಜವಾನ ಅರೆಕೊಪ್ಪ ಹುಡುಗರಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

> ಯಾಕ್ರೋ ಹೊರಗೆ ಹೋಗ್ತೀರಿ? ಮೀನಿನ ವಾಸನೆ ಆ ಹಾರುವಯ್ಯಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾದರೆ ಅವನೇ ಮೂಗಿಗೆ ಬಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಿ! ನೀವು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ತೊಳಕೊಂಡು ಬಂದರೆ ಆ ವಾಸನೆ ಹೋಗುತ್ತದೇನು? ವಾಸನೆ ಇದೆ ಅಂಥಾ ಕ್ಲಾಸಿಗೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೇನು ಅಧಿಕಾರ? ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮೂಸಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೋ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೊ ಅವನನ್ನು ಸರ್ಕಾರ ಸಂಬಳಕೊಟ್ಟು ನೇಮಿಸಿರುವುದು? ಎಂದು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದನು.[೨೪]

ಅರೆಕೊಪ್ಪನ ಈ ಮಾತುಗಳು ಹುಡುಗರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದರಿಂದ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು 'ತೊಳಕೊಂಡು ಬಂದೆವು' ಎಂದು ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕಡೆಯಲೆಲ್ಲಾ, ಶೂದ್ರತನ ಎಂಬ ಸಂವೇದನೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು, ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮೀರಬೇಕೆಂಬ ಛಲ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹುಡುಗಾಟದಲ್ಲಿ ಮರೆತು ಬಿಡಬಹುದಾದಂಥ ಘಟನೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೇರವಾಗಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿರುವುದು ಈ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಘಟನೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ್ತರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಡಿಸೋಜನನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು ಊಟ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಡಿವಂತಿಕೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಬರದಂತೆ ಡಿಸೋಜನನ್ನು ಬಿದರಳ್ಳಿ ಸುಬ್ಬೇಗೌಡರ ಮಕ್ಕಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸದ್ಯದ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಜಾಣತನವನ್ನು ತೋರುವರು. ಇಂಥ ಸಮಯ ಸಾಧಕ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮನಸಾರೆ ನಕ್ಕು, ಪ್ರಮಾದವಾಗಿ ಬಿಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿಸಿ ಹಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸುವ ಚಿಣ್ಣರ ಲೋಕ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕುವೆಂಪು ಹುಡುಗಾಟದ ಹುಡುಗನಾಗಿ ಗೆಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿಬಿಡುವುದು ಸಹಜವೆ. ಆದರೆ ಇಂಥ ಘಟನೆಗಳೆ, ಮುಂದೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕಾಡುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತೀಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಸಂಗ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಕಲಿಯಬಹುದು ಎಂಬ ಮುಕ್ತ ವಾತಾವರಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ ಮೇಲು ವರ್ಗದವರು ಮಾತ್ರ ಕಲಿಯಬಹುದಾಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯೇ ಮಾನದಂಡವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದುವಾಗ, 'ನಾನೇನು ಕಡಿಮೆ?' ಎನ್ನುವ ನಿಷ್ಠುರ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹುಡುಗರು ಮಾತ್ರ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದು, ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಕಲಿಸಬಾರದೆಂಬ ನಿಯಮವಿದ್ದ ಬಗೆಗೆ ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಮಿತ್ರರು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವರು. ಹಾಗೆ ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಹಪಾಠಿಗಳು, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅಣಕವಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಕುವೆಂಪು "ಓಹೋ ಅದೇನು ಮಹಾ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲೇನೊ?"[೨೫] ಎಂದು ಉಡಾಫೆ ಮಾಡಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ಅದರಿಂದ ಹೊರಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅರ್ಧಭಾಗದ, ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಲು ಕಷ್ಟವಾಗುವ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸದಿದ್ದಕ್ಕೆ "ಶೂದ್ರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಾಯಿ ತಿರುಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ! ಇವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯುತ್ತವಂತೆ! ನಿಲ್ಲೊ

ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ!"[೨೬] ಎಂದು ಗುರುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಏಟು ತಿಂದ ನೋವಿಗೂ, ಆದ ಅವಮಾನಕ್ಕೂ ರೋಸಿ ಹೋಗಿ "ಹಾಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಳಾಗ!"[೨೭] ಎಂದು ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಕಲಿಯುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯಲು ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಲಿ ಎಂದು ಬೈಯುವುದು ಕೂಡ ಅಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ರೋಷವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಒಂದು ವಿಧಾನವಾಗಿದೆ. ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೆ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂದಿನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೊಂಡು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುರಿಯುತ್ತಲೆ, ಮನೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಸಿಟ್ಟು, ತಿರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. 'ನಾಮ'ದ ಪ್ರಸಂಗ ಹಾಗೂ 'ಸಂಸ್ಕೃತ' ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಒಂದು ವರ್ಗದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಒಳಪಟ್ಟು ನಡೆಸುವ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಗುಣ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಿಷ್ಠವಾದ ಇಂಥ ಗೊಡ್ಡು ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಛಲ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳು, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಗುಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೂಡಿಸಿದ ತಿಳಿವಿನಿಂದ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಕುವೆಂಪು ಹುಡುಗತನದಿಂದಲೇ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಅದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಇದ್ದ ಅನುಕೂಲ ಮತ್ತು ಸಮಾಜವೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದ ಮುಕ್ತ ಕಲಿಕೆಯ ವಾತಾವರಣ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ಬೇಂದ್ರೆ ಹಾಗೂ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

> ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ನಾನು ಶಾಲಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಸಿಕ್ಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮೆಯ್ದೆ, ಸಹಸ್ರಬುದ್ಧೆ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಠಶಾಲೆಯೊಳಗಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಮೇಘದೂತ, ಭರ್ತೃಹರಿ ಶತಕ, ಕಾಲಿದಾಸನ ನಾಟಕ ಇವುಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮೂಡಿತು.[೨೮]

ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆ ಹೇಳಿದರೆ, ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಹೀಗೆನ್ನುವರು.

> ಶಿವರಾಮಯ್ಯನವರು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಹಲವು ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು..... ಅವರಿಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು, ನನಗೂ ಅವರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಾಯಿತು. ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಾಲ ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ.[೨೯]

ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೆ ಹಠದಿಂದ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಯಾವ ಇರಾದೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಂಠಪಾಠವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೂ ಕಲಿಕೆಗೆ ಯಾವ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳೂ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗದಿದ್ದುದ್ದು, ಮೇಲಿನ ಉದ್ಧರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈವರೆಗೂ ಚರ್ಚಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಕೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸುಮಾರು ಒಂದೇ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಬೇಂದ್ರೆ, ಕಾರಂತ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಮಾಜದರ್ಶನ ನಮಗಾಗುವುದು.

ಪ್ರಬಲ ಜಾತಿ, ವರ್ಗಗಳೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕೈಮೇಲಾಗಿರುವ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಪದವಿಯಂತಿದ್ದ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಶೂದ್ರರೂ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಆಘಾತಕರ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಆಯ್ಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರದೇ ಮೇಲುಗೈಯಾಗಿದ್ದು, ಆದಷ್ಟು ಶೂದ್ರರನ್ನು ಮೇಲೇರದಂತೆ ಹತ್ತಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ದುರುದ್ದೇಶ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಮನಸ್ಸಿಗಾಗಲೇ ಹೊಳೆದಿರುತ್ತದೆ.

ಅಂದಿನ ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆಯಿಂದ ಎ.ವಿ. ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿ ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಶಿವಮೊಗ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪಾಸು ಮಾಡಿದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಒಬ್ಬರೆ. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾದವರನ್ನು ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರ್ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಚೌಕಟ್ಟು ಹಾಕಿಸಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳ ತೂಗುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೆ, 'ದೇವಂಗಿ ಮನೆಯ ವೆಂಕಟಯ್ಯ, ಹಿರಿಯಣ್ಣರ ಜೊತೆಗೆ ಸೀತಮ್ಮನೂ ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೂತಿರುವುದನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶೂದ್ರ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಗೇ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಎನ್ನುವುದು ಅಪೂರ್ವವಾಗಿದ್ದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೆ, ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳಾದ ಸೀತಮ್ಮ ಪರೀಕ್ಷೆ ಬರೆದಿದ್ದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ' ವಾಗಿದ್ದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ಸಂಗತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಗೌಡರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು

ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಅಲೆಯನ್ನು ಬೀಸಿದ್ದು ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಆರೋಗ್ಯಕರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಇಡೀ ಮಲೆನಾಡು ಮುಖಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸಂವೇದನೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ವಯಸ್ಸಿಗಾಗಲೇ ಕುವೆಂಪು ಆಲೋಚನೆಗಳು ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ನೂತನ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮನಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದುವ, ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ ನಿಘಂಟಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಂಬಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾನಾಟಕಕಾರನಾದ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ 'ಸಿಂಬಲೈನ್' ನಾಟಕದ ಓದಿಗೆ ಕಷ್ಟಪಡುವಂತಾಗುವುದು. ಇದು ಅವರ ವಿದ್ಯಾಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟು ಎಂದರಿತು, ಅದನ್ನು ಒಂದು ಸವಾಲನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಮೇಣ ಅವರ ಭಾವಾರ್ಥದ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ. ಓದುವಾಗಲೆ, ಪಡೆದು ಮಿಲ್ಟನ್ನಿನ 'ಪ್ಯಾರಡೈಸ್ ಲಾಸ್ಟ್' ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಯಾವ ಗುರುಗಳ ಸಹಾಯ, ಪ್ರೇರಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ವಂತ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಗುದ್ದಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಕರಗತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಮುಂದೆ ಜೀವನವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುವ ಕುವೆಂಪು, ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ 'ಆನಂದ ಮಂದಿರ'ವಾಗಿದ್ದ ನರಕ ಮಂದಿರದಂಥ ಹೋಟೆಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಹೂಡುವರು. ಇಲ್ಲಿನ ಬದುಕು ದುರ್ಬಲ ಮನಸ್ಸಿನವರನ್ನು ನಡುಗಿಸುವಂಥದಾಗಿದ್ದು, ಸಂತೇಪೇಟೆಯ ರೌರವ, ಅಶುಚಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮಲಬಾಧೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪಟ್ಟ ಪಾಡು, ಅಸಹ್ಯಕರವಾದ ದೃಶ್ಯ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು.... ಇವೆಲ್ಲಾ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅನುಭವ ಲೋಕವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸಿದವೆ ವಿನಾ, ಜೀವನಕ್ಕೆ ವಿಮುಖರನ್ನಾಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಯ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದತ್ತ ಒಲವು ತೋರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಟಕೀಯತೆಯ ವಾಸ್ತವ್ಯದಲ್ಲೂ, ಸ್ವರ್ಗೀಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

### ೩.೧. ಇತರ ಘಟನೆಗಳು

ಕುವೆಂಪು ಬೇಸಿಗೆ ರಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ, 'ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಹಸ್ತಾಮಲಕರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ್ದು' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದುವರು. ಅಲ್ಲಿನ ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯ, ಸ್ವರ್ಗ - ನರಕಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ, ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣೆಯು ಅಪರಾಧವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಈ ಪಾಪಕೃತ್ಯದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವುದು, ಮೋಸೆಸ್ ಮೇಷ್ಟರು 'ಮಾರ್ಕನ ಸುವಾರ್ತೆ' ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಬೋಧಿಸಿದ್ದ "ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ" ಎಂಬ ಮಾತು. ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ, ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ವಾರಿಗೆಯ ಇತರ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರೆಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಕೆಲದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರು ಮಾಂಸದಿಂದ ದೂರವಿದ್ದರು. ಕೊನೆ ಕೊನೆಗೆ, ಮಾಂಸಹಾರದ ರುಚಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು, ಕೈಗೊಂಡ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಇತರ ಮಕ್ಕಳು ಸೋತರೂ, ಕುವೆಂಪು ಮಾತ್ರ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು, ಕ್ರಿಸ್ತನ ಬೋಧನೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಇದ್ದ ನಂಬಿಕೆ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಮೇಲೆ ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವ. ಮುಂದೆ ವಿವೇಕಾನಂದರ ವಿಚಾರದರ್ಶನದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ವೇದಪುರಾಣದ ಋಷಿಗಳೂ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡದ್ದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ತಾಯಂದಿರ ಬಳಿ ರೊಟ್ಟಿ ಪಂಥವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಲಾರದೆ ಸೋತಿದ್ದು, ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಆಸೆಯಿಂದ ಕದಿನಿ ಹಾರಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಮದ್ದಿನಿಂದ ಕೈಸುಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಲೇ ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮಲೆನಾಡಿನ ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ವಿಘಟನೆಯುಂಟಾಗಿ ಹಿರಿಯರೊಡನೆ, ಮಕ್ಕಳಾದಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧದ

ಪರಿಣಾಮದ ಬಿಸಿ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಬೀಸುಬಡಿಗೆಯಂತೆ' ಹರಡಿದ ಇನ್‌ಫ್ಲೂಯನ್‌ಜಾ ಎಂಬ ಜ್ವರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆಯವರು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ರೋಗಿಗಳ ಔಷಧೋಪಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದು, ಕೂಡು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿದ್ದ ತಂದೆ - ತಾಯಿ - ಮಕ್ಕಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ತಾನು ತನ್ನದು, ತನ್ನವರು ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಭಾವಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿರದೆ ಇದ್ದಂತಹ ವಾತಾವರಣ, ಅಂದಿನ ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆಯ ಅಜ್ಜಯ್ಯನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅಪೂರ್ವವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು... ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭ ಕಾಲದ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪರಿಸರದ ಚಿತ್ರಣ ನಮಗೆ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇದು ಕೇವಲ ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆಯಾಗದೆ, ಒಂದು ಸಮುದಾಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜನಜೀವನದ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಆಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲ, ಆಟದ ಹುಡುಗನಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆದದ್ದು, ಕುಶಾವತಿ ನದಿ ನೀರಿನ ಈಜಾಟವೇ ಅವರಿಗೆ ಮರೆಯಲಾಗದ ಅನುಭವ. ಹುಡುಗಾಟದ ಉಮೇದಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವದೇಶಿತನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಗಾಂಧೀ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಸೇದಿ ಪೇಚಾಟಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಇದರ ನಡುವೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಅಕಾಲ ಮರಣ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಗಾಢವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹುಟ್ಟು - ಸಾವು, ಪಾಪ - ಪುಣ್ಯ, ಸ್ವರ್ಗ - ನರಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಗೋಚರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಾವಿನ ಕುರಿತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚಿಂತನೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನಾ ತರಂಗಗಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೆ ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯದ ಭಾವನೆ ಶಾಲಾದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ, ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ನಿಶ್ಚಿತ ಉದ್ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಮುಗ್ಧವಾಗಿದ್ದರು. ಆಗಿನ್ನೂ ವಿದ್ಯೆಯ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಊಹಿಸಲಾರದ ಎಳೆತನದಲ್ಲೆ, ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಊಹಿಸಲಾರದ ಎಳೆತನದಲ್ಲೆ, ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಗಹನವಾದ ವಿಚಾರಗಳ ಮಂಥನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದರು. ತಂದೆಯ ಮರಣಾನಂತರ ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ಬದುಕಿನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಹಂಬಲದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಮೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಿರುವಾಗಲೆ, ಇತರ ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪುವಿನ ಮನೋಲಹರಿ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬಾಳೆ ಹಣ್ಣಿನ ಪ್ರಸಂಗ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಬಾಲಕ ಅಲೆದಾಟದಲ್ಲಿರುವಾಗ ತಿನ್ನಲು ಕೊಂಡು ಹೋದ ಬಾಳೆಹಣ್ಣಿನ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಎಸೆಯಬೇಕೆಂಬ ಸಣ್ಣ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ವಿಚಾರ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಗೆ ಪುಟ್ಟ ಮನಸ್ಸು ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಧಿ ನಿಯಂತ್ರಣ ಎನ್ನುವ ಅಗೋಚರ ಶಕ್ತಿ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಾಲಕನ ಮನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಂಥನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಧಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ನಂಬಿಕೆ ಬೆಳೆಯಲು ಬಾಳೆಹಣ್ಣಿನ ಪ್ರಸಂಗ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಕುವೆಂಪು ಜೀವನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ಆಕರ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ವಿಕರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಥಳೀಯರು ತೋರಿಸುವ ಆತಂಕ, ಭಯ, ತಲ್ಲಣ, ಕುತೂಹಲ, ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಬದುಕು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳ ಉಪದೇಶಗಳು ಹೊಸ ಅಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅದರ ಉದ್ದೇಶಿತ ಕಾರ್ಯಗಳಾದ ಮತಪ್ರಚಾರ, ಮತಾಂತರ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವ ನೆಲೆಗಳನ್ನು, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಾದ 'ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡತಿ' ಮತ್ತು 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು, ಜಾತೀಯತೆ, ಮೌಢ್ಯ, ಕಂದಾಚಾರ, ಅನುಕರಣೆ ಇವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಖಚಿತವಾದ ಒಂದು ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಮುಗ್ಧತೆಯಿಂದ ಲೌಕಿಕ ಜ್ಞಾನದ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ, ಸಂಕುಚಿತ ನೆಲೆಯಿಂದ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದೆಡೆಗೆ ಕೊಂಡ್ಯೊಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಹಲವಾರು ಪ್ರಸಂಗಗಳು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸಮಾನತೆಗಳು, ವರ್ಣ ವರ್ಗಗಳ ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡು, ವೈಚಾರಿಕ ಹಾಗೂ

ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಮಾನವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಭಾವಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

## ೩.೨. ಬಾಲ್ಯ – ತಾಯ್ ನೆಲದ ಹಂಬಲ

ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಆತ್ಮಕಥೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತು, ಬಾಲ್ಯದ ನೆನಪು. ಸಂಪೂರ್ಣ ತಲ್ಲೀನವಾಗಿ ಅತಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆತ್ಮಕಥೆಗಾರನ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವ ಭಾಗ ಬಾಲ್ಯ ಕಾಲದ ನೆನಪು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗೊಳಪಡುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ನಗರಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುವ ಮುಗ್ಧ ಮನಸ್ಸುಗಳು, ನಗರದ ವೈಭವ, ಜನನಿಬಿಡತೆಯಿಂದಾಗಿ ಪರಕೀಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ಅನುಭವಗಳಾದ ನಗರ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಜ್ಞಾನಗ್ರಹಿಕೆ ಮೊದಲಾದವು ಆತ್ಮಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವದ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದೆ ಬರುತ್ತವೆ. ನಗರ ವಾತಾವರಣದ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಬದುಕು, ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಹಳಹಳಿಕೆ, ಇವು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟೂರನ್ನು ನೆನೆಯುವಂತೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮಡಿಲಿಗೆ ಓಡುವಂತೆ ಮಾಡಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತನೂ ಹೊರತಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಸಹ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಾಗ ಗತಕಾಲದ ಬಾಲ್ಯದ ನೆನವರಿಕೆಯನ್ನು ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸುವುದು. ಬಾಲ್ಯದ ಅನುಭವಗಳ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಜೋತುಬೀಳುವುದೆಂದರೆ, ಕಾಲ ದೇಶ, ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲೇಖಕರಲ್ಲೂ ಬಾಲ್ಯದ ನೆನಪು ಒಳಸುಳಿಯುತ್ತಲೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ವ್ಯಾಪಾರೀಕೃತ ನಗರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳಿಗಿಂತ ಭೋಗ ಅಧಿಕಾರದ ಹಂಬಲ ತುಂಬಿವೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಜಡವಾದ ಇಂಥ ಬದುಕಿನಿಂದ ಕವಿಚೇತನ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಗತಕಾಲಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬಾಲ್ಯಕಾಲದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವುದು ತೀರ ಸಹಜವೆನಿಸಿದರೂ ಸದ್ಯದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಇರುವಲ್ಲೆ ಮಲೆನಾಡ ಕಾಡನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸು ಕುವೆಂಪು ಅವರದು. ಆನಂದಮಂದಿರದಂಥ ನರಕದಲ್ಲಿ ಅವರು ವಾಸಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಹುಶಃ ಗತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದಂಥ ಪ್ರಕೃತಿಯ ತುಂಬುಸಿರಿ. ಮನೋಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸದಾ ತುಂಬಿ ಎಂಥಾ ಸಮಯದಲ್ಲೂ, ಎಂಥಾ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೂ ಅವರಿಗೆ ಒತ್ತಾಸೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ಹಿಂಸೆಯಾಗಿ ಕಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಅದೊಂದು ಸಂಭ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವುದು ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ 'ಮಲೆನಾಡಿನ ಚಿತ್ರಗಳು' ಕೃತಿಯನ್ನೆ ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಬಾಲ್ಯದ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ತಾವೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಓದುಗರೊಂದಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ತವಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿದೆ. ನಾವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆಲ್ಲಾ ಹೊಸ ಅನುಭವಗಳು ದೊರೆತಂತೆಲ್ಲಾ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬಾಲ್ಯದ ನೆನಪಿನಂಗಳಕ್ಕೆ ಹಾಯುವುದು ಅದರ ಭೇದವೆಣಿಸದ ಸರಳತೆ, ಕಾಪಟ್ಯವಿಲ್ಲದ ನಿಷ್ಕಳಂಕತೆಯನ್ನು, ಮುಗ್ಧತೆಯನ್ನು ನೆನವುದಕ್ಕೆ, ಬದುಕಿನ ಅನುಭವಗಳು ಗಾಢವಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಈ ನೆನಪುಗಳು ಕೂಡ ಮಸಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯವನ್ನು, ಅದರ ಮುಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಮರೆತವರಲ್ಲ. ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನು ಸಹ ಬಾಲ್ಯದ ದಿನಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮರಳಿದವನೆ. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕಾಣದ ಆ ಮುಗ್ಧತೆ, ಅಕೃತ್ರಿಮತೆಯನ್ನು, ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೈವವನ್ನು ಕಾಣಿಸಬಲ್ಲ, ಎಲ್ಲೆಡೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವರಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಲ್ಲ ಸ್ಫೂರ್ತಿಸೆಲೆಯಾಗಿ ಬಾಲ್ಯ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತನಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಸಹ ವಂಚಿತರಾಗಿಲ್ಲ. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ತಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮುಗ್ಧತೆಯ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವುದು ಕೂಡ ಧ್ಯಾನವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ, ಮತ್ತೆ ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ಅದರ ಎಲ್ಲಾ ಆನಂದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

[illegible]

ಇದೇ ಹಂಬಲವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿ ಹೆನ್ರಿವಾನ್. ಈತನು, 'The Retreat' ಎಂಬ ತನ್ನ ಕವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯತ್ವವನ್ನು ಕಾಣುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲೋಸುಗ ತಾನು ಹಿಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ಪುನಃಗಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

Happy those early days, when I
Shined in my angel - infancy,
Before I understood this place
Appointed for my second race,
or taught my soul to fansy aught
But a white, Celestial thought.[೩೦]

ಇಂಥಹುದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ಕವನವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ೩೦.೮.೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು,

**'Children of Youth'**
Merrily we sing, merrily we dance;
on the sliding wings of Time ;
we care for no choice, we wield not a lance,
For our morn is more than sublime.[೩೧]

ಉಲ್ಲಾಸಕರವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾ, ಕುಣಿಯುತ್ತಾ ಕಳೆಯುವ ನಮ್ಮ ಮುಂಜಾವು ಎಂಥ ಭವ್ಯತೆಗೂ ಮೀರುವಂಥದ್ದು ಎಂದು ಸಂಭ್ರಮಿಸುವುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಇಂಥ ಬಾಲ್ಯಕ್ಕೆ ಮರಳಲಾಗದ ಅಸಹಾಯಕತೆಯನ್ನು ನೆನೆದು ನೆನಪಿನಲ್ಲೇ ಅದರ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಕವಿಚೇತನಕ್ಕೆ ಬಾಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಮುಪ್ಪುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದೃಶ್ಯಗಳು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಗುತನದ ಎಲ್ಲಾ ಕುರುಹುಗಳು ಬಾಲ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ಅಂದಿನ ಮುಗ್ಧತೆ, ಅಸಹಾಯಕತೆ, ಉತ್ಸಾಹ, ಆನಂದಗಳಿಗೆ ಇಂದಿನ ಆಲಸ್ಯ, ನಿರುತ್ಸಾಹ, ಜುಗುಪ್ಸೆ ಎದುರಾಗುತ್ತವೆ. ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಅದಮ್ಯ ಉತ್ಸಾಹದ ಬಾಲ್ಯದ ಗಳಿಗೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಬರುತ್ತವೆಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯ, ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ 'ಬಾಲ್ಯ'. ಈ ಕವನವನ್ನು ೧೨.೯.೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕಂದನ ಲೀಲೆಯ
ಅಂದಿನ ದಿನಗಳು
ಹಿಂದಕೆ ಬರುವುದೆ ಎಲೆ ಕಂದ?
ಅಂದಿನ ಇಂದುವು
ಇಂದಿಗು ಬಂದರು
ಬಂದುದೆ ಅಂದಿನ ಆನಂದ?[೩೨]

೬.೧೦.೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನ 'Recollection' ಬದುಕಿನ ಬೇಸರವನ್ನು ಕಳೆಯಲು ಬಾಲ್ಯದ ನೆನಹುಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವಂತಿದೆ. ಜೀವನದ ತುಂಬು ಸಂತೋಷದ ಕ್ಷಣಗಳಾಗಿರುವ ಬಾಲ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಕರೆಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

Come, lovely Scenes of childhood come
And chear these wearly house,
come like the morning dew and bloom
Life's withered wasted flowers.[೩೩]

ಅದಮ್ಯ ಉತ್ಸಾಹದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದ ಬಾಲ್ಯ ಕುರಿತ ಗಾಢ ನೆನಪುಗಳೊಂದಿಗೆನೇ ಜೀವ - ದೇವರುಗಳ ಹುಟ್ಟು - ಸಾವುಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳನ್ನು ಕವಿಮನಸ್ಸಿನ ವಿವಿಧ ಭಾವ ಛಾಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

೧೪.೫.೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ 'The play divine' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸುವರು. ಈ ಕವನ ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ. ನಾವು ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಆಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಆಡಿ ಮಕ್ಕಳೆ ಆಡಿ!' 'ಸ್ವರ್ಗ - ನರಕ, ಪಾಪ - ಪುಣ್ಯ ಎಂದೆಲ್ಲ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆಟಗೇಡಿಗಳಾಗಬೇಡಿ'[೩೪] ಎಂದು ಹುರಿದುಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ.

Play, Play, ye litlle children play!
All night and day
Be bright and gay,
Our Home is for and far away!

There all our joys and sorrows end
There beauty, love and virtue blend
There blossom fragrant flowers of bliss !

There is our Home, there is our Home
And we have come here but to roam![೩೫]

ಈ ಕವನದ ಆಶಯ 'ಅಲ್ಲಿರುವುದು ನಮ್ಮನೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದೆ ಸುಮ್ಮನೆ' ಎಂಬ ದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯ ಆಶಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು. ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿದೆ ನಮ್ಮನೆ, ಅದು ನಮ್ಮ ಮನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ದಾಸರ ಆಶಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು. ನಮ್ಮ ಮನೆ ದೂರದಲ್ಲಿರೂ, ನಾವು ಇಲ್ಲಿರುವ ತನಕ ಯಾವುದೇ ತಾತ್ವಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಇರುವ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆಯದೆ ಇಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ದಿನ ಆಡಿಕೊಂಡು ಕಾಲ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಳೆಯುವ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ತುಂಬಬಾರದು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಧ್ವನಿಸುವಂತಿದೆ ಈ ಕವನ. ಆಡುವ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಕರೆ ಕೊಡುವ ತರುಣ ಕುವೆಂಪು ಮನಸ್ಸೇ ದೇವರು, ಜೀವ, ಜಗತ್ತು, ಸೃಷ್ಟಿ, ಭಯ, ಪಾಪ, ಪುಣ್ಯ, ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕ, ಕರ್ಮ, ಮೋಕ್ಷ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಲೌಕಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಆ ಸಂದೇಹದ ಆ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಸಂಕುಲದ ಜಂಜಾಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊನೆಗೆ ತಾನೊಂದು ಶಿಶುವಾಗಿ ತಾಯಿಗೆ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತದೆ. ಈ ದ್ವಂದ್ವ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯದ ಸೊಬಗಿನ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು 'ಶಿಶುಗೀತೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವನೆ - ಚಿಂತನೆಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಇದು ಕವಿಯ ಆಂತರಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. (ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ Blank verse ಅಥವಾ ಸರಳ ರಗಳೆಯ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿ 'ಸೂರ್ಯೋದಯ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನೂ ರಚಿಸುವರು. ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ ಕನ್ನಡ ಕವನ ರಚನೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಛಂದಸ್ಸು, ಕವನದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿದೆ.)

**ಶಿಶುಗೀತೆ**

ಏನಿದೌ, ಹೇ ಜನನಿ? ಏನಿದೇನಿದು ಜನನಿ?
ಏನಿದೀ ಧರೆ? ಏನಿದೀ ನಭ?
ಏನದೀ ಗಿರಿತೊರೆಗಳು ?
ಅರಿಯೆ ನಾನಿದನು, ಜನನಿ, ಇದನರಿಯೆ ನರಿಯೆ.[೩೬]

ಎಂದು ಶಿಶುತನದ ಸಹಜ ಮುಗ್ಧತೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ನಿಗೂಢ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕವನದ ವಸ್ತು, ಕವಿಯ ಆಶಯ, ಹೊಸತನ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಕವನದ ಶೈಲಿಯೂ ಹೊಸತನಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ.

> ಅಸಮ ಪಂಕ್ತಿಗಳ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನವ್ಯನಾಮಕ ಕವಿತೆಯನ್ನೂ ನಾಚಿಸುವಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಆಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತಿದೆ ಈ ಕವನದ ಗೆಲ್ಗೆಂಬ ಸಾಕ್ಷಿ.[೩೭]

೧೯೨೪-೨೫ರಲ್ಲೇ ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್‌ನ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈ ಕವನದ ಮೂಲಕ ಆರಂಭಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. 'ಶಿಶು' ಕೇವಲ ಮುಗ್ಧ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ ಶಕ್ತಿ ಅದಕ್ಕಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು 'ಹಸುಳೆ' ಕವನ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ೨೩.೭.೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನವಿದು. "ಒಂದು ಶಿಶುವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದಂತಿದೆ. ಆಕಾರದಿಂದ ಮುದ್ದಾಗಿ ಮಗುವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಂದಿರುವ ಆ ಹಸುಳೆಯ ಸ್ವರೂಪ ಗಂಭೀರವೂ ಆದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

**ಹಸುಳೆ**

ಯುಗಯುಗಗಳನುಭವವು ಅಡಗಿಹುದು ನಿನ್ನ
ಸೊಗಸಿಡಿದ ಕಂಗಳಲಿ ಮುದ್ದಿಸಿನ ಕಂದ,
ಕಾಂತಿ ಪೊರಮಡುತಿಹುದದನು ತಡೆಯಲಾರೆ,
ಶಾಂತಿ ರೌದ್ರವ ಕೂಡಿ ನಸುನಗುವುದಲ್ಲಿ!

ಋಷಿಯೊ ಯೋಗಿಯೊ ಕವಿಯೊ ಸಿದ್ಧನೋ ನೀನು ?
ವಿಷಯ ಲಂಪಟನೊ ದುರಾಚಾರಿಯೋ ನೀನು ?
ಕಳ್ಳನೋ ಸುಳ್ಳನೋ ಕಟುಕನೋ ನೀನು ?
ಬಲ್ಲಿದನೊ ? - ಎಂಬುದನು ಬಲ್ಲವರರಾರು?[೩೮]

ಹಸುಳೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮುಗ್ಧತೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಗಂಭೀರವೂ ಆದ ಸ್ವರೂಪವಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ, ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಅಷ್ಟೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಶಿಶುವಿನಲ್ಲಿನ ಮುಗ್ಧ, ಗಂಭೀರತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವಂತೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮಧುರ ಭಾವನೆಯನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ೩.೯.೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'ಮೂರ್ತಿ'ಗೆ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಗ್ಧ ಶಿಶುವನ್ನು ಮಹಾಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಮುಗ್ಧ, ಸ್ನಿಗ್ಧ ಕೋಮಲತೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ತಮ್ಮ ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ನೆನೆದು ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು.

**ಮೂರ್ತಿ–ಗೆ**

ಬಾಲ್ಯ ರಾಜ್ಯದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆ,
ದೇವ ಮೂರ್ತಿಯೆ, ಮೂರ್ತಿಯೆ,
ಯಾವ ಪರಮಾನಂದ ನಿನ್ನದು?
ಯಾವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ?
ಜ್ಯೋತಿ ಯಾವುದು ನಿನ್ನ ಹೃದಯವ
ಬೆಳಗಿಯೊಲಿವುದು ಪೇಳೆಲ್ಲೆ?

ಎನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ನೆನಪು ಬರುವುದು
ನಿನ್ನ ಕೂಗದು ಕೇಳಲು.

ಮರೆತ ಹರುಷವದೊಂದು ಮನವನು
ತುಂಬಿ ನೋಯಿಪುದು !
ಅಂದಿನಾ ವನ ಅಂದಿನಾ ಹೊಳೆ,
ಅಂದಿನರುಣೋದಯಗಳು
ಒಂದರಾ ಮೇಲೊಂದು ಬರುವುದು,
ಅಂದನಿಂದಿಗೆ ತರುವುದು,
ಇಂದು ಅಂದಾಗೆ![೩೯]

ಬದುಕಿನ ಅನುಭವಗಳು ಕೃತಿಮತೆಗಳು ಗಾಢವಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಬಾಲ್ಯದ ಮುಗ್ಧತೆ, ಸರಳತೆಗಳು ಮಸಳಿಸುತ್ತಾ, ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಸಲ್ಲಾಪದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಇದು ಮನುಷ್ಯನ ಬದುಕಿನ ದುರಂತವಾದರೂ ಸತ್ಯ. ನಿಡಿದಾದ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಆ ಮುಗ್ಧತೆ, ಆನಂದಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಬದುಕು ಬೆಳೆದಂತೆ ಅನುಭವ ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಸಾಗುವಾಗ ಬಾಲ್ಯದ ಅನುಭವಗಳು ಮಸುಕಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಗುವುದುಂಟು. ಇದನ್ನು 'The little lovely dream' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. "ಚಿಕ್ಕಂದಿನಂದು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಆದರ್ಶಗಳ ಹೊಂಗನಸುಗಳು ಬರಬರುತ್ತಾ ದೂರವಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ತೊಲಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ". ೨೩.೨.೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ.

**The little lovely dream**

When I was but a child
A little lovely dream
From the blue for off skies
Came and entered my eyes ;
Ah lovely little dream
To cheat such a silly child!

I love you, little dream
For all thy childish lies !
They sweet paradise
Was with you in my eyes !
Now you are gone fond dream ;
With your all paradise ![೪೦]

ಬೈರನ್ ಕವಿಯ 'There's not a joy the world can give like that it takes away'... ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸ್ವತಂತ್ರಾನುವಾದ 'ಮುದಿತನ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಕವನ. ಬಾಲ್ಯದ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲ, ವಯಸ್ಸಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಮರೀಚಿಕೆಯಾಗುವುದನ್ನು ಹಾಗೂ ಅನುಭವಗಳು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ, ವಯಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಅಂದಿನ ಘಟನೆಗಳು ಇಂದು ನೀರಸವಾಗಿ, ಉತ್ಸಾಹಹೀನವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕವನ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

**ಮುದಿತನ**

ಕಾಲ ಕೊಡುವಾ ಸಂತಸಂಗಳ ಕಾಲ ಕೊಂಬುವ ಸುಖವು ಮೀರಿದೆ;
ಬಾಲತನದಾನಂದವಿರುವುದೆ ಮುದುಕನಾದವಗೆ?
ಲೀಲೆಯೆಂಬುವ ಕುಸುಮ ಶೋಭಿತ ಬಾಲಹೃದಯಾರಾಮವಳಿಯಲು
ಬಾಳಿನಲಿ ನೆಲಸುವುವು ವ್ಯಸನಗಳೆಂಬ ಗೂಬೆಗಳು !

ಊಟ ರುಚಿಸದು, ಕೂಟ ಸಲ್ಲದು; ಆಟವೆಂಬುದ ಕಂಡರಾಗದು;
‘ಪಾತಗಳ ಸುಡು’ ಎನ್ನುತಾಲಂಗಿಪರು ಬೇಸರವ.

ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದೊಡಾಲಿಗಳಿಗೈತಂದ ಮಾರ್ಗವು ಗೋಚರಾಗುವು
ದೆಂದಿಗೂ ಕೈಗೂಡದಿರುವಾನಂದವನು ತೋರಿ !
ಮುಂದೆ ನೋಡಲು ನಯನಪಥಕಾನಂದವೀಯದ ಘೋರಕಾರಿರು
ಳಂಧಕಾರದ ವಿಪಿನ ಪಥಮೆಸೆವುದು ಭಯಂಕರದಿ![೪೧]

ಮುದಿತನದಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯದ ಲೀಲೆ ಆನಂದಗಳು ಹೇಗೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೇಲಿನ ಕವನ ಹೇಳಿದರೆ, ‘ಆಲದ ಮರದಡಿ’ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಲೀಲೆ, ಆನಂದಗಳೇ ಮಕ್ಕಳ ಪಾಲಿಗೆ ಅಚ್ಯುತ ಆಸ್ತಿಯಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವೈರುಧ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೨೬.೭.೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ‘ಬಾಲ್ಯದ ಮತ್ತು ಬಾಲಕರ ಮಹಿಮೆ ಮತ್ತು ಆನಂದ ಮತ್ತು ಅಮೃತತ್ವ’ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಕವನ ‘ಆಲದ ಮರದಡಿ’.

ಆಲದ ಮರದಡಿ ಕೋಮಲ ತಳಿರೊಳು
ಲೀಲೆಯನಾಡುವ ಬಾಲಕರೇ,
ನಲಿಯಿರಿ, ನಲಿಯಿರಿ, ಬಾಲರೆ, ನಲಿಯಿರಿ !
ಬಳಲದ ಒಲುಮೆಯೆ ನಿಮ್ಮಾತ್ಮ !
ಪಡೆಯಿರಿ ಅಮೃತಾನಂದವ, ಬಾಲರೆ,
ಕರೆಯಿರಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಂಬುಧಿಯ
ಇಹ ಪರದಾನಂದಾಮೃತ ನೀವೇ!
ಮಹಿಮೆ ಮಹಿಮೆಯಾ ಜ್ಯೋತಿಯು ನೀವೆ ![೪೨]

ಬೈರನ್ ಕವಿಯ Youth and Age ಕವನವನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ‘ಮುದಿತನ’ ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಕರಿಸಿದ್ದನ್ನೇ, ಮುಂದೆ ೫.೫.೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ “ಮುಪ್ಪು ಮತ್ತು ಯೌವ್ವನ” ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

**ಮುದ್ದು ಮತ್ತು ಯೌವ್ವನ**
ಕಾಲಕೊಡುವಾನಂದ ಮೀರದು ಕಾಲ ನುಂಗುವ ಸುಖಗಳ
ಬಾಲ್ಯದೂಹನೆಯಂದವೆಲ್ಲಾ ಮಂದ ಮುಪ್ಪಿನೊಳಳಿಯಲು,
ಯುವಕತನದಾ ಕೆನ್ನೆಯರುಣತೆಯೊಂದೆ ಬಾಡುವುದಲ್ಲವು!
ಹೃದಯ ಕಮಲದ ಕೋಮಲತೆಯೆನೆ ಮುಪ್ಪು ಕೊಂದೇ ಬಿಡುವುದು[೪೩]

‘ಮುದಿತನ’ ಕವನದ ವಸ್ತುವೇ ಈ ಮೇಲಿನ ಕವನದಾಗಿದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಭಾಷಾ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಬಾಲ್ಯದ ನೆನವರಿಕೆಯಾದರೆ, ಬಾಲ್ಯತನವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದ ತವರೂರು ಸಹ ಅಷ್ಟೇ ಕಾಡುವುದು. ಕುವೆಂಪು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮಲೆನಾಡನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಓದುವಾಗಲೂ ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಹಾಗೆ ೨೨.೧೧.೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ‘ಮನೆಗಿರ ಹಿಡಿದಾಗ ಬರೆದದ್ದು ‘Recollection’ ಕವನ

When with a vacant mind I breath beside
The Sunset mere, sweet home, I must on thee
while phantom - like the visions rise ; the tree.[೪೪]

ಇದೇ ಮನೆಗಿರ 'ನನ್ನಮನೆ' ಕವನದಲ್ಲೂ ಒಡಮೂಡಿದೆ. ೨೭.೧೦.೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ.

ಮನೇ ಮನೇ ಮುದ್ದು ಮನೇ
ನನ್ನ ತಾಯಿಯೊಲಿದ ಮನೆ,
ನನ್ನ ತಂದೆ ಬೆಳೆದ ಮನೆ,
ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿ
ಮುದ್ದು ಮಾತುಗಳನು ಆಡಿ
ಮಕ್ಕಳಾಟಗಳನು ಹೂಡಿ
ನಾನು ನಲಿದ ನನ್ನ ಮನೆ![೪೫]

ಈ ಹಂಬಲ ಅವರು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲಸಿದ ಮೇಲಂತೂ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು.

ನಗರ ಬದುಕಿನಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಹುಟ್ಟುದೂರಿಗೆ ಮರಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಂಬಲ, ಅಲ್ಲಿನ ಹಸುರಿನ ವೈಭೋಗವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟ ಬಯಕೆಯನ್ನು ೨೬.೬.೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೋಗುವೆನು ನಾ ಹೋಗುವೆನು ನಾ ನನ್ನ ಒಲುಮೆಯ ಗೂಡಿಗೆ ;
ಮಲೆಯ ನಾಡಿಗೆ, ಮಳೆಯ ಬೀಡಿಗೆ ಸಿರಿಯ ಚೆಲುವಿನ ರೂಢಿಗೆ.
ಬೇಸರಾಗಿದೆ ಬಯಲು, ಹೋಗುವೆ ಮಲೆಯ ಕಣಿವೆಯ ಕಾಡಿಗೆ ;
ಹಸುರು ಸೊಂಪಿನ ಬಿಸಿಲು ತಂಪಿನ ಗಾನದಿಂಪಿನ ಕೂಡಿಗೆ ![೪೬]

ಮಲೆನಾಡಿನ ಸೌಂದರ್ಯವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಣ್‌ಮನಗಳಿಗೆ ಮುದಕೊಟ್ಟ ಸವಿಯನ್ನು 'ಮಲೆನಾಡ ವೈಭವ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ಈ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರೀದೇವ ಸೌಂದರ್ಯರೂಪಿನಿಂ ಬಂದಿಹನೆ,
ಭೂ ದೇವಿ ಚುಂಬಿಸಲ್ ನಿನ್ನುರವನು ?
ಅಹ ಎಷ್ಟು ರಮಣೀಯಮಾಗಿರ್ಪುದೀ ಧರಣಿ,
ಬಹು ವಿಧದಿ ನಲಿವ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ?
ನಸುನಗುತ ಮೆರೆವುದೀ ಮಲೆನಾಡ ವೈಭವಂ![೪೭]

ಮಲೆನಾಡ ಚೆಲುವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಲು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳೇ ಇಳೆಗಿಳಿದು ಬರುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರುಗಳಿಗೆ ಇದು ವಾಸಾಸ್ಥಾನವೂ ಹೌದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಮಲೆನಾಡು

ಶ್ರೀವನಿತೆಗಿದು ಬೀಡು, ಸೊಬಗಿಗಿದು ಗೂಡು;
ಇದು ನಮ್ಮ ರಮಣೀಯ ಮಲೆಯನಾಡು
ಲಾವಣ್ಯದಾರಾಮವಿದು ಸುಖದಧಾಮ,
ಜನಮನೋತ್ಪಲಕಿದುವೆ ಪೂರ್ಣ ಸೋಮ![೪೮]

ಎಂದು ಮಲೆನಾಡಿನ ತುಂಬಿ ಸಿರಿಯ ಮೇಲಿನ ಅವರ ಪ್ರೇಮದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ೨೭.೧೧.೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ 'ಮಲೆನಾಡು' ಎಂಬ ಈ ಮೇಲಿನ ಕವನವು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಚೆಲುವಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯರಾಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಚೆಲುವು ಅವರ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವತಃ ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಗಮನಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬದಲಾವಣೆಯ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತಾವು ಬರೆದ ಕವನದ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸುವರು.

**Exhortations**

(On revisiting the woodly mountations of my native ghats)

Once more - oye enchanting hills, once more
ye meadows green that thread the silvery shore,
ye flowery lawns of safforns glorioues wild,
ye many a ... nature's child
I come to brush the long seen dappled green
Not with an eye less keen
Than when from mount to meal with nimble feet
I leapt : a troublesome companion sweet...

೨೬.೧೨.೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ ಹುಟ್ಟಿದೂರಿನ ಅಕ್ಕರೆ ಮತ್ತು ಚೆಲುವಿನ ಮಮತೆ ಇದ್ದು ಮತ್ತು ಆ ಸೌಂದರ್ಯವು ಕವಿಯ ಬಾಲ್ಯದ ಮುಗ್ಧತೆಯ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ತರುವಾಯದ ತಾರುಣ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಮರಳಿ ಬಂದವನ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಪರಿಣಾಮದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ[೪೯] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲೂ, ಅದೇ ಬಾಲ್ಯದ ಕಾತರತೆ ಅದಮ್ಯ ಕುತೂಹಲಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟೂರನ್ನು ನೋಡುವ ತವಕ ಇದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಕವನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದ ನಿಸರ್ಗೋಪಾಸನೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಆಯಾಮವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೊಬಗನ್ನು ಸವಿಯುವಲ್ಲಿ ಕವಿಚೇತನ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆಶ್ರಮದ ವಾತಾವರಣ ವರ್ಡ್ಸ್ ವರ್ತ್‌ನ ಕಾವ್ಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳು, ಅವರು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ೧೦.೭.೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'My Native Land' ಎಂಬ ಅಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ಕವನವನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

Dear regions sweet, again I come to you
After a laps of many a month to find
The same enchanting love and liberty
That dacked your forheads than blue lakes,
And Mountians green and still and tram quil woods.

wide fields of rice, and spreading gardens dear,
and speckled skils now blue, now dark, now grim,

All these and many more are angels bright
And holy of my love. I gaily sing
To all these angels; and they in return
Bring messages from the infinite...[೫೦]

ತವರೂರಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೊಬಗು, ಸಿರಿಗಳನ್ನು ನಾನಾ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತ ಅವುಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಕವಿಚೇತನಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಸ್ಪರ್ಶ ಒದಗುತ್ತದೆ. ನಗರ ಪರಿಸರದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟೂರಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಮಡಿಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಈ ಮೊದಲು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದ ಉತ್ಕಟಭಾವ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕವನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ತಾಯ್‌ನೆಲದ ಉತ್ಕಟವಾದ ಹಂಬಲವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶ. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ಕಾಯಿಲೆಯಿಂದ ಗುಣಮುಖರಾಗಿ, ಆಶ್ರಮಯದಲ್ಲಿ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಒಂದು ಮಡಿವಾಳ ಹಕ್ಕಿ ಕುಳಿತು ಸಿಳ್ಳು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಹಕ್ಕಿ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮೂರಿನ 'ಅರಣ್ಯಕ ಚೇತನ'ವಾಗಿ ಕಂಡು, ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು

ವಿಚಾರಿಸಲು ಬಂದಿದೆ ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ಆ ಹಕ್ಕಿಯೊಡನೆ, ತಮ್ಮ ಊರನ್ನೂ ಆಪ್ತತೆಯಿಂದ ನೆನೆಯುವುದೇ 'ಮಡಿವಾಳ' ಕವನವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದೆ. ೨೭.೧೦.೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನವಿದು.

ಬಂದಿರುವೆ ಎಲ್ಲಿಂದ?
ಸಂದೇಶವಾರಿಂದ
ತಂದಿರುವೆ, ಎಲೆ ಮುದ್ದು ಮಡಿವಾಳ ಹಕ್ಕಿ?
ಯಾರಾದೊಡೇನು ? ನೀ
ನೂರಿಂದ ಬಂದವನು !
ಸಾರುತಿಹೆ ನಮ್ಮೂರ ಹಾಡುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ!
ಸಾರಲೈ ಮಡಿವಾಳ ;
ಸೇರಿ ನಾವಿರ್ವರೂ
ಸಾರೋಣ ನಮ್ಮೂರ ಹಾಡುಗಳನ್ನಿಲ್ಲಿ![೫೧]

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸೊಬಗನ್ನು ಸವಿಯಬಲ್ಲವರಾದ್ದರಿಂದ, ಮೈಸೂರು ನಗರದ ಚೆಲುವನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸುವರು. ೩.೭.೧೯೨೫ ರಚಿಸಿದ, 'Lines written Beside the karanji lake' ಹಾಗೂ 'ಕುಕ್ಕನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆಯ ಮೇಲೆ' ಎಂಬ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರಂಜಿ, ಕೆರೆಯ ಆಸುಪಾಸಿನ ಚಿತ್ರ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳ ಸೊಬಗಿನ ವರ್ಣನೆಯಿದ್ದರೆ 'ಕುಕ್ಕನಹಳ್ಳಿಯ ಕೆರೆಯಾಚೆ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಮನಸ್ಸು ಸೌಂದರ್ಯ ಸೂಚಕ ವಸ್ತು, ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಸಯೋಗಿ, ಗುರುವಿಗೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಅದೇ ರೀತಿ ಅವರು ಬಾಲ್ಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಿ ಬೆಳೆವ ಹಳ್ಳ - ತೊರೆ - ನದಿಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ರೋಮಾಂಚನವನ್ನು 'To the River Tunga, 'ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ರಾಮತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ', 'ಸಿಬ್ಬಲುಗುಡ್ಡೆ' ಇತ್ಯಾದಿ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

**ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು**

೧. ಕುವೆಂಪು : ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ, ಪುಟ ೨೯, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಆರನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೭ (ಮೊ.ಮು. ೧೯೪೪)
೨. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ : ಏಕಲವ್ಯ (ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಂದನ), ಪುಟ ೧೭೭, ಪದವಿಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫.
೩. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್ : ನಿಬಂಧ ಮಾಲಾ - ಭಾಗ ೧, ಸ್ವಾಮಿ ಶಂಕರಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ (ಅನು) ; ಪುಟ ೩೧೪, ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ನವದೆಹಲಿ, ಎರಡನೇ ಆವೃತ್ತಿ, ೧೯೯೬ (ಮೊ.ಆ. ೧೯೬೬)
೪. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರಗದ್ಯ ಸಂ. ೨, ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ); ಪುಟ ೧೭೭; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.
೫. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ; ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು; ಪುಟ ೧೧, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.
೬. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ; ಪುಟ ೨೭, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊ.ಮು. ೧೯೮೦.
೭. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಟ ೨೭, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೫.
೮. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ; ಪುಟ ೨೮, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊ.ಮು. ೧೯೮೦.
೯. ಬೇಂದ್ರೆ ; (ಚತುರ್ಮುಖ) ನಡೆದು ಬಂದ ಹಾದಿ, ಸಂ. ೩; ಜೋಶಿ ಜಿ.ಬಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೨೪೯, ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೧.
೧೦. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ; ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು; ಪುಟ ೩೧, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.
೧೧. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೨೯, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.
೧೨. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. ; ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ ; ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಸೋಮಶೇಖರ್ ಎಸ್.ವೈ. (ಸಂ) ; ಪುಟ ೪೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊ.ಮು. ೨೦೦೪.

೧೩. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಕೆ.ಪಿ. ; ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ; ಪುಟ ೧೨, ೧೩, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೩ (ಮೊ.ಮು. ೧೯೯೬)

೧೪. ಬೇಂದ್ರೆ ; ನಡೆದು ಬಂದ ಹಾದಿ, ಸಂ. ೩ ; ಜೋಶಿ ಜಿ.ಬಿ. (ಸಂ); ಪುಟ ೨೫೦೮, ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೧.

೧೫. ಗೂಗಿ ವಾಥಿಯೊಂಗೊ ; ವಸಾಹತು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವಿಮೋಚನೆ, ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ (ಅನು) ; ಪುಟ ೩೧, ಬೆಳ್ಳಿಚುಕ್ಕಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೬.

೧೬. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೨೨, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.

೧೭. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ; ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು ; ಪುಟ ೧೯, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೧೮. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ; ಭಾವ ೧, ಪುಟ ೧೩೧, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೮.

೧೯. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ; ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು ; ಪುಟ ೧೪, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೨೦. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂ. ೨, ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ) ; ಪುಟ ೮೭೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ೨೦೦೪.

೨೧. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೪೩, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.

೨೨. ಅದೇ ; ಪುಟ ೬೬.

೨೩. ಅದೇ ; ಪುಟ ೬೭.

೨೪. ಅದೇ ; ಪುಟ ೭೫.

೨೫. ಅದೇ ; ಪುಟ ೬೯, ೭೦.

೨೬. ಅದೇ ; ”

೨೭. ಅದೇ ; ”

೨೮. ಬೇಂದ್ರೆ ; ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ ; ಜೋಶಿ ಜಿ.ಬಿ. (ಸಂ) ; ಪುಟ ೨೫೨೧, ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೧.

೨೯. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ; ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು ; ಪುಟ ೨೪, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೩೦. ಮಯೂರ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ ; ಪುಟ ೧೪೦-೧೪೧ ; ದಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ (ಮೈಸೂರು) ಪ್ರೈವೇಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಜನವರಿ ೨೦೦೭.

೩೧. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೨೧೨ ; ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೩೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೨೫.

೩೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೬೫.

೩೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೦೫.

೩೫. ಕುವೆಂಪು - ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೨ ; ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೯೫೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೩೬. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೫೦೬ ; ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೩೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೦೮.

೩೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೪೮.

೩೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೭೮-೬೭೯.

೪೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೭೨-೪೭೪.

೪೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೯೭-೪೯೯

೪೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೩೭.

೪೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೩೭.

೪೪. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೨೧೭, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೪೫. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೨ ; ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೭೬೫, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೪೬. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೧ ; ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೪೯೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೪೭. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಟ ೪೯೧, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೪೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೦೯.

೪೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೨೦.

೫೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೦೫.

೫೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೦೩.

* * *

## ಅಧ್ಯಾಯ – ೪

# ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂದರ್ಭ : ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು

"ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ಅತಿವೈಭವದಿಂದಲೂ, ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ಬಡತನದಿಂದಲೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಮಾಂಟೆಸ್ಕೊ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ನೆನಪಾಗುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ಗುಲಾಮರನ್ನಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳಿಂದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವಗಳೂ ನಾಶವಾಗಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಉಂಟು. ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿರೋಧವಿತ್ತು. ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದ ಅವರು ವಿದೇಶೀ ಆಕ್ರಮಣ, ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವಂತೆಯೇ ದೇಸೀ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೇಲೆ ನಡೆಸುವ ಶೋಷಣೆಯನ್ನೂ ಖಂಡಿಸಿದರು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಹಬ್ಬಿಸಿದ್ದ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಹಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ ಓಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಈ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅಂದಿನ ಜನತೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಭಾರತದ ಜನರನ್ನು ಗುಲಾಮಗಿರಿಗೆ ತಳ್ಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದೇ ದೊಡ್ಡ ಸಂಕಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೊರಗಿನವರ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆಯೆ ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶೀ ರಾಜರುಗಳು ಹಾಗೂ ವೈದಿಕ ವರ್ಗದವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮೇಲೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಅಂದು ಹೋರಾಡಿದವರು ವಿರಳ. ಅನ್ಯಶಕ್ತಿಯಾದ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವಷ್ಟೇ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಆಂತರಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ರಾಜ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಹೋರಾಡಿದರೆ, ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ವೈದಿಕಶಾಹಿ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಮುಖ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಒಬ್ಬ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಕುವೆಂಪು, ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ದನಿ ಎತ್ತುವುದು ಕನ್ನಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

> ಎಷ್ಟೋ ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜರು ಬಹಳ ನಿರ್ದಯವಾಗಿ ಜನರನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗಿಂತ ಅವರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ... ನನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವಂತೆಯೇ ಈ ರಾಜರ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ದೇಶಾಭಿಮಾನವೆಂದರೆ ನನಗೆ ಸಮಗ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಲ್ಯಾಣ.[೧]

ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನ ಗುರಿ ಮೊದಲು ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಭಾರತದಿಂದ ಹೊರಹಾಕುವುದು ಎಂದು ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಗಾಂಧೀ ಅವರ ಉದ್ದೇಶದ ಪ್ರಥಮ ಆದ್ಯತೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು, ನಂತರ ದೇಸೀ ರಾಜರುಗಳಾದರೂ, ಇವರಿಬ್ಬರ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಬಲವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕುಪ್ಪಳಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಇಡೀ ಭಾರತ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸಂಗತಿಗಳು ದಾಖಲಾಗಿವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಮಹಾರಾಜರುಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಎರಡು

ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂದರ್ಭದ ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮತ್ತು ದೇಶೀ ರಾಜರುಗಳ ಸಂಬಂಧಾಂತರಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಈ ರೂಪಕವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> ಬೆಟ್ಟಳ್ಳಿ ಹೊಲಗೇರಿಯ ನಾಯಿಗಳೆಲ್ಲ ಹಿಂದೆ ವೈಸ್‌ರಾಯ್‌ರನ್ನು ಕಂಡ ದೇಶೀಯ ರಾಜರುಗಳಂತೆ ಹುಲಿಯನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಬಾಲಮುದುರಿ, ತಮ್ಮ ವಿನಯ ವಿಧೇಯತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ, ಒಳಗೊಳಗೆ ಹೆದರಿದರೂ ಹರ್ಷಾತಿರೇಕಕ್ಕೆಂಬಂತೆ ಬಿರುಸಿನಿಂದಲೆ ಬಾಲವಳ್ಳಾಡಿಸಿ... ಕಪ್ಪ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.[೨]

ದೇಶೀ ಮಹಾರಾಜರುಗಳು, ಭಯದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಗೌರವದಿಂದಲೋ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಮರಿಶೋಷಕ ತನಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡ ಶೋಷಕನಿಗೆ ತೋರುವ ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು, ಅಂಥವರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ರೂಪಕ ಅತ್ಯಂತ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತವೆ ಇರಲಿ, ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರುಗಳ ಆಡಳಿತವೇ ಆಗಿರಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದವರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲ ಹೋಗುವಂತೆ, ಮಹಾರಾಜರುಗಳ ಕಾಲವೂ ಕಳೆದು, ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಾಲ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಿದವರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಕೇವಲ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮಾತ್ರ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲ, ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳೂ ಶತ್ರಗಳೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವರು.

ಕರಿಯರದೊ ಬಿಳಿಯರದೊ ಯಾರದಾದರೆ ಏನು?
ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾವಗಂ ಸುಲಿಗೆ ರೈತರಿಗೆ;
ವಿಜಯನಗರವೊ? ಮೊಗಲರಾಳ್ವಿಕೆಯೊ? ಇಂಗ್ಲಿಷರೊ?
ಎಲ್ಲರೂ ಜಿಗಣೆಗಳೆ ನನ್ನ ನೆತ್ತರಿಗೆ;
ಕತ್ತಿ ಪರದೇಶಿಯಾದರೆ ಮಾತ್ರ ನೋವೆ?
ನಮ್ಮವರೆ ಹದಹಾಕಿ ತಿವಿದರದು ಹೂವೆ?[೩]

ಹೀಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಲೆ, ನಂತರದಲ್ಲೂ ನಮ್ಮವರೆ ನಡೆಸುವ ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರದ ಬಗೆಗೆ ಈ ಮೇಲಿನ ಕವನ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತದೆ. ರಕ್ತಬೇಕು ರಕ್ತ, ಬಿಳಿಯೆದೆಗಳ ರಕ್ತ! ಎನ್ನುವ ಕುವೆಂಪು ಅರಮನೆಗಳೂ ಉರುಳಬೇಕು ಎನ್ನುವರು. ಅಂದರೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ನಿರ್ಮೂಲನೆಯಷ್ಟೇ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನೆ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಅವರ ಆಶಯ.

ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಜೊತೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ರಾಜರುಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುವರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯನ್ನು ದುಡಿವ ಆಳುಗಳನ್ನಾಗಿಸಿ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ದೊರೆ ಮತ್ತು ಪುರೋಹಿತ
ಕೂಡಿದಾಗ ಹುಟ್ಟಿತು ಮತ!
ಮೊದಲ ಠಕ್ಕ ಮೊದಲ ಬೆಪ್ಪ
ಕೂಡಿದಾಗ ಮೂಡಿತು ಮತ!
ಯಾವುದನೃತ? ಯಾವುದು ಋತ
ಅಂತೋ ನಡೆಯಿತದ್ಭುತ![೪]

ಅಗೋಚರ ಶಕ್ತಿ, ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಭಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ, ಶೂದ್ರವರ್ಗವನ್ನು ಮತಿಹೀನರನ್ನಾಗಿಸುವಂಥ ಕುತಂತ್ರವನ್ನು, ಯಾವಾಗ ಕೈಗೊಂಡರೋ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೆ ಇದರ ಅವಿವೇಕದ ಪರಮಾವಧಿ ನಮಗೆ ಪುರಾಣ ಚರಿತ್ರೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಆಳವಾಗಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟಿರುವ ಈ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಪೀಡಿತ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಬೇಕಾದರೆ,

ಕೊನೆಯ ಪುರೋಹಿತನ ಕರುಳು
ಕೊನೆಯ ದೊರೆಯ ಕೊರಳಿಗುರುಳು
ಬಿಗಿಯದಿದ್ದರೆಲ್ಲಿ ತಿರುಳು
ಪೃಥ್ವೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ?[೫]

ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಪುರೋಹಿತಪೀಡೆಯಿಂದ ಈ ನೆಲಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕರೆಕೊಡುವರು.

ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಹಾಗೂ ರಾಜಸರ್ಕಾರದ ನೌಕರರು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಸಿಲುಕಿ, ಅಗೌರವಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ದೊರೆಗಳ ಎದುರಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ರೀತಿ ರಿವಾಜುಗಳಿದ್ದವು. ಅವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿದವರನ್ನು ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಇದು, ಅನೇಕ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಎನಿಸದೆ ವಿಶೇಷ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ದರ್ಬಾರಿಗೆ ಹೋಗುವುದಾಗಲಿ ತಲೆಬಾಗುವುದಾಗಲಿ ಅವರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕುಂದು ತರುವಂಥದ್ದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜನಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜರ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಲು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು, ಕಲಾವಿದರುಗಳು, ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪೋಷಿತಗೊಂಡ ಕವಿಗಳಾದ ಪಂಪ, ರನ್ನರಂತೆ ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಹರಿಹರ ವಚನಕಾರರನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ಅವರ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡವರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವರು. ಅವರ ಈ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಕವನವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ವಸಂತವನದಲ್ಲಿ ಕೂಗುವ ಕೋಗಿಲೆ
ರಾಜನ ಬಿರುದನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ;
ಆಸ್ಥಾನದ ಧ್ಯಾನದ ಹುರುಪಿಲ್ಲ,
ವಿಪ್ಲವ ಮೂರ್ತಿಯ ಸಖನಾಗಿಹನ್ಕೆ
ಕವಿಗರಸುಗಿರಸುಗಳ ಋಣವಿಲ್ಲ!
ಅವನಗ್ನಿ ಮುಖಿ!
ಪ್ರಲಯ ಶಿಖಿ![೬]

ಎಂದು ಗುಡುಗುವಲ್ಲಿ, ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಮೂದಲಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ, ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳಿಗೆ ಹಂಬಲಿಸದೆ, ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಹಾಡುವ ಕೋಗಿಲೆಯಂದದಿ ಕವಿ ಇರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಮನೋಧರ್ಮ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ.

ಅಶಾಶ್ವತ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಎಂದಿಗೂ ತಲೆಬಾಗಿದವರಲ್ಲ. ಅಧಿಕೃತ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವವನು ರಾಜನಾದರೆ, ಅನಧಿಕೃತ ಶಾಸನಕರ್ತ ಕವಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕವಿ ಮತ್ತು ಕವಿವಾಣಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರುವಂಥವು. ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಿರುದ್ಧ ಕವಿ ಎದ್ದುನಿಂತರೆ,

ದೇಶಗಳು ತಾಗುವುವು;
ಸೋತು ತಲೆಬಾಗುವುವು
ವಿಪ್ಲವಗಳೇಳುವುವು,

ಮಕುಟ ಬೀಳುವುವು!
ಲೇಖನಿಯೆ ಕೂರಸಿಯು
ಕೆನ್ನೀರೆ ಮಸಿಯು![೭]

ಈ ರೀತಿಯ ಶಕ್ತಿ ಇರುವಂಥ ಕವಿ ಎಂದೂ ರಾಜದಂಡಕ್ಕೆ ಮಣಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಪರದೇಶಿ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವಂತೆ, ಸ್ವದೇಶೀ ದೌರ್ಜನ್ಯದ ವಿರುದ್ಧ ದನಿ ಎತ್ತುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಅಂದಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಎದುರುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತೋರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಎದುರಾಗುವ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೊದಲ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ನಾಟಕ 'ಜಲಗಾರ' ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದು ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ. ಈ ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಯುವರಾಜ ಕಂಠೀರವ ನರಸಿಂಹರಾಜ ಒಡೆಯರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿಯವರು ಆಯೋಜಿಸುವರು. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೊದಲ ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ನಾಟಕ ನೋಡಲು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. "ನಾನು ನನ್ನ ರೂಢಿಯಂತೆ ಆ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ"[೮] ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ, ರಾಜತ್ವದ ಬಗೆಗಿನ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮನೋಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ, ಮಹಾರಾಜರ ಉದ್ಘಾಟನೆಯಿಂದ ನಡೆಯುವ ಅಖಿಲಭಾರತ ತತ್ತ್ವ ಮಹಾಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆಲ್ಲ ದರ್ಬಾರು ಉಡುಪನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡೇ ಬರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದ ಕುವೆಂಪು, ತತ್ತ್ವಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯತ್ವದ ಚಿಹ್ನೆಯಾಗಿ ದರ್ಬಾರಿನ ಉಡುಪನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅವಿವೇಕತನದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ಅಧೀನಕ್ಕೊಳಗಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದ ರಾಜತ್ವದ ಪ್ರತಿರೋಧ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲೆ ನಾವು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿ, ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಪರಕೀಯರಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಅವರ ದೃಢನಂಬಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ದೈನ್ಯತೆ, ಅಪಮಾನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ ಬದುಕನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಬೇಕೆಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರವಾಗಿದ್ದರು ಕುವೆಂಪು.

ಸರ್ವೋದಯ ಸಮಾನತೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಸಾಮಾನ್ಯನನ್ನು 'ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ' ಎಂದು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ರಾಜರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಆಗಿನ ಘಟಿಕೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

> ನಾನಂತೂ ಘಟಿಕೋತ್ಸವಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಹಾರಾಜರ ಮುಂದೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಸೊಂಟ ಬಗ್ಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೆ, ನಾವೂ ರಾಜರೆ, ರಾಜನೊಬ್ಬ ನನ್ನನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದರೆ ನಾನೂ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದೂ ಅಂದು ಬಿಟ್ಟೆ. ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಯಾವ ರಾಜನ ಮೇಲೆಯೂ ನನಗೆ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲ.[೯]

ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವದ ಮೇಲೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕಾಣುವಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದ್ವೇಷ ರಾಜತ್ವಕ್ಕೆ ಹೊರತು, ವ್ಯಕ್ತಿ ರಾಜನಿಗಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಭುತ್ವ ರಾಜಕಾರಣ ಹೋಗಿ ಪ್ರಜಾತಂತ್ರ ರಾಜಕಾರಣ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಿದವರು.

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಬೇರೆ ಆಯಾಮವನ್ನೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳಲು ಇಂದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ಅಂದು ಮಹಾರಾಜರುಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕುವೆಂಪು ಈ ಎರಡೂ ರೀತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದವರು. ಅವರಿಗೆ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತ, ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಆಳ್ವಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅರಿವಿದೆ. ಆಳರಸರ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೇಳುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದಿಂದ ದೂರವಿರುವ ನಮಗೆ, ಅಂದಿನ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಧೋರಣೆ ಸುಲಭತರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೆ ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಧಾರ್ಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ತೋರಿದರು.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಹಜ ರಮಣೀಯ ಪ್ರಶಾಂತತೆಯನ್ನು ದಸರಾದಂತಹ ಪ್ರದರ್ಶನಶೀಲವಾದ ವೈಭವದ ಗದ್ದಲಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಅಸಹನೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು. ಇವೆರಡರ ವೈದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಒಮ್ಮೆ ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ವಾಗ್ವಾದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

> ರಾಜತ್ವವನ್ನೇ ನಾನು ಖಂಡಿಸಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಡಿಯಾಳು ಮಾಡಿ ಕೀಳುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ..... ಇಂತಹ ತೋರಿಕೆಯ ವೈಭವದ ಮಧ್ಯೆ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಸ್ಪರ್ಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ತರಹದ ಭೋಗ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಬೆಡಗಿಗೆ ಮರುಳಾಗುವುದು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ಪಶುತ್ವವೆ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನಲ್ಲ.[೧೦]

ರಾಜತ್ವ ಎನ್ನುವುದೆ, ಅಧಿಕಾರ ಲಲಾಸೆಯ ಆಡಂಬರಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದು ಬಾಹ್ಯನೋಟಕ್ಕೆ ಸುಖವೇ ಹೊರತು ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಆನಂದಲೋಲುಪತೆಗೆ ಹೆಸರಾದ ರಾಜವೈಭೋಗವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೆ, ಕುವೆಂಪು ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದತ್ತ ಒಲವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೌಕಿಕ ಸುಖಕ್ಕಿಂತ, ಅಲೌಕಿಕದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಸುಖವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ತತ್ವ-ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬಾಹ್ಯ ಆಡಂಬರ, ವೈಭವಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದವರು ಎಂದಲ್ಲ. ಅವರು ಸ್ವಭಾವತಃ ಸರಳವಾಗಿದ್ದು, ಅಧಿಕಾರದ ದರ್ಪವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಇಂಥ ಥಳುಕಿಗೆ ಸೊಪ್ಪುಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ.

ಕುವೆಂಪು ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಕೂಡ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತವೆ.



> ನನ್ನ ಸ್ಕೌಟು ಗುಂಪು ಬಹಳ ದಿನ ಬಾಳಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಸರಕಾರದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪು ಹೊರಟಿತು. ಸ್ಕೌಟ್ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ 'God, crown and country'ಗಳ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನರ್ಪಿಸಬೇಕಿತ್ತು. ಕ್ರೌನ್ ಅಥವಾ ಅರಸನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಲೊಲ್ಲದ ನಾನು, ಆ ಪಂಗಡದಿಂದ ದೂರಾದೆ. ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ರಘುನಾಥರಾಯರೇ ಹೊಸ ಸ್ಕೌಟ್ ಪಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು.[೧೧]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ರಾಜತ್ವದ ಸಂಕೇತವಾದ ಕ್ರೌನ್‌ಗೆ ತಲೆಬಾಗುವುದನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ರಾಜ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅವರ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆ, ಕಾರಂತರು ಸಹ ಅರಮನೆ, ಆಡಂಬರಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ರಚಿಸಿದ 'ವಿಜಯದಶಮಿ' ಎಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ವಿಜಯದಶಮಿಯ ದಸರಾ ಮೆರವಣಿಗೆ, ಅರಮನೆಯ ಡಾಂಬಿಕತೆಯನ್ನು ಬಯಲುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಡತನದಿಂದ ಸತ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಶವವನ್ನು ಈ ಮೆರವಣಿಗೆಗೆ ಎದುರಾಗಿಸಿ ಆಡಂಬರ, ವೈಭವಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೈವ, ಪ್ರಜೆಗಳು ಅವನ ಭಕ್ತರು ಎಂದು ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ರೂಢಿನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೂ ಕಾರಂತರು ಬುಡಮೇಲು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯಟ್ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಸೇರಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿ, ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳೆ ಒಡೆಯರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತರಗತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಅಧ್ಯಾಪಕರಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಅದು "ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಏನಾದರೂ ಕೇಳಿ, ಹೇಳುವುದನ್ನು ಹೇಳಿ" ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಡೆಯರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಜ್ಞಾನ ಅಷ್ಟೇನೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಟ್ಯೂಷನ್ ಹೇಳಿಕೊಡಲು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಹನ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಸೂಕ್ತ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೇಳಿಕಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಯಾರಾದರೂ ಹಿಂದು ಮುಂದು ಯೋಚಿಸದೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡುಬಿಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅವಕಾಶವಿದು. ಆಗ ಕುವೆಂಪು ಅವಿವಾಹಿತರಾಗಿ, ಆಶ್ರಮವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು.

ಇಂಥ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾವ ಆಮಿಷಗಳಿಗೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಮಹಾರಾಜರ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ದರ್ಪವನ್ನೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜರ ಆಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಹೀಗಿದೆ.

> ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಪುರೋಹಿತರು ಮತ್ತು ರಾಜರು ಎಂದರೆ ಆಗದು. ಏನು ಜನ್ಮಾಂತರ ಸಂಸ್ಕಾರವೊ ತಿಳಿಯದು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಡೌಲು ಇವುಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಹೇಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವರ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಒಂದು ಅತಿಯಾದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. "I have got better business than teaching princess! (ಈ ರಾಜಕುಮಾರರುಗಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಉತ್ತಮತರ ಕೆಲಸವಿದೆ!)" ಎಂದು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ.[೧೨]

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಈ ಸ್ವಭಾವ, ಅವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೆ ಇತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಶ್ರೀಮಂತರ, ರಾಜರುಗಳ ದರ್ಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸುವಂತೆಯೇ ಕವಿಯಾಗಿಯೂ, 'ವಸಂತವನದಲ್ಲಿ ಕೂಗುವ ಕೋಗಿಲೆ ರಾಜನ ಬಿರುದನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ' ... ಕವಿಗರಸುಗಿರಸುಗಳ ಋಣವಿಲ್ಲ! ಎಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಕನಿಷ್ಠ ಅಂಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೊನೆ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲೂ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರ ಉತ್ತರ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಅಧಿಕ ನಂಬರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸೂಚನೆ ಹೊರಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಇತರೆ ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳು ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕ ಅಂಕಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಕುವೆಂಪು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇತರರಂತೆ ತಾವೂ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರೂ ಒಂದೆ, ಇತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಒಂದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಂಬರು ಕೊಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವರು. ಆದರೂ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರು ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲೆ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಪದವಿ, ಪದಕಗಳೂ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಂದಿನ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಜ ದರ್ಬಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿ. ಆಗಿನ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರೆಲ್ಲಾ ದಸರಾ ದರ್ಬಾರಿಗೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಹಾಜರಾಗಬೇಕಿತ್ತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆಪಾದನೆ ಹೊರಿಸಿ, ಬರದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಮಾಜಾಯಿಷಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟು ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿದ್ದರೂ, ಕುವೆಂಪು ಎಂದೂ ದರ್ಬಾರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೋಗದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಮಹಾರಾಜರೆ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸಿದ್ದ ಪದಗಳಲ್ಲಿ 'Indisposition' ಎಂಬ ಪದವನ್ನೆ ಬರೆದು ಸಮಾಜಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪದಕ್ಕೆ 'ಅಸ್ವಸ್ಥತೆ' ಅಥವಾ 'ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ' ಎಂಬ ಎರಡರ್ಥ ಬರುವುದನ್ನೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ವಿವರಣೆ ಕೊಟ್ಟು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರರ್ಥ ಅಧಿಕಾರ ತೋರಿಕೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಬೇಕೆಂದೆ ದರ್ಬಾರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ದಿಟ್ಟ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಾಂಗದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ದನಿ ಎತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜರ ಕಾಲ ಅಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಕಾಲ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ ಅವರು. ಈಗಾಗಲೇ ಚರ್ಚಿಸಿರುವಂತೆ ಅನೇಕ ವಿಚಾರವಂತರಿಗೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಭಾರತದ ಬಿಡುಗಡೆ ಎಂದರೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಷ್ಟೇ ಆಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಮನೋಧರ್ಮದ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಧಾನಿ ನೆಹರೂ ಅವರು ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದೇಶದ ಐಕ್ಯತೆ, ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮಾನತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೆಹರು ಮಾತನಾಡಿ ಚಪ್ಪಾಳೆಗಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಧಿಕಾರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಜಾವಿರೋಧಿ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಟೀಕಿಸುವರು.

ಇಲ್ಲಿಯೋ? ನಾಚಿಕೆಗೇಡು!
ದಸರಾ ದರ್ಬಾರು!
ಜಂಬೂ ಸವಾರಿ!
ಜರಿಯ ಪೇಟ, ಕರಿಯ ಕೋಟು!
ಬಿಳಿ ಷರಾಯಿ, ಉತ್ತರೀಯ!
ಬಗ್ಗು ಸೊಂಟ, ಡೊಗ್ಗು ಸಲಾಮು!
ಗುಲಾಮಿಗೂ ಚಿನ್ನದ ಮುಲಾಮು!
ಹಳೆಯ ಪಾಳೆಯಗಾರಿಕೆಗೆ ಹೊಸ ಪ್ರಹಸನ !
ಭಾರತದ ಪವಿತ್ರ ರಾಜ್ಯಾಂಗಕ್ಕೂ ಅವಮಾನ![೧೩]

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೋದರೆ, ಮಹಾರಾಜರು ಅಳಿದರೆ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ಸುಲಭವಾಗಿ ನೆಲೆಯೂರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕುವೆಂಪು ನಂಬಿಕೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರವೂ ಹುಸಿಯಾಗಿತ್ತು. ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದರೂ ಭಾರತದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇದ್ದವು. ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮತ, ಧರ್ಮಗಳ ರಾಜಕೀಯವು ಸೇರಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಹಳೆಯ ಪಾಳೆಯಗಾರಿಕೆಗೆ ಹೊಸ ವೇಷ ತೊಟ್ಟಂತೆ ಇದ್ದುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಖಂಡಿಸುವರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸರ್ವೋದಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನ ಅನುಮೋದಿಸುವ ಕುವೆಂಪು 'ಸರ್ವೋದಯವೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಶ್ರೀತಂತ್ರ'ವೆಂದು ಹಂಬಲಿಸಿದರು. ಈ ಹಂಬಲ ಕುವೆಂಪು ಕಾಲಕ್ಕಲ್ಲ, ಇಂದಿಗೂ ಈಡೇರದಿರುವುದು ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜಕಾರಣದ ದುರಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. 'ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಬಾಳು, ಸರ್ವರಿಗೆ ಸಮಪಾಲು' ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಲಾಗಿದೆಯಷ್ಟೇ. ರಾಜಮಹಾರಾಜರ ಕಾಲ ಕಳೆದರೂ, ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಬದಲಾವಣೆ ಆಗಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಹಾಗೂ ಆಂತರಿಕ ಶೋಷಣೆ, ದಾಸ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮೌನವಹಿಸಿದ್ದ ಅಂದಿನ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಯಕರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಈ ಮೇಲಿನ ಕವನದಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೂಲತಃ ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ಕುವೆಂಪು, ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಜ್ಜನಿಕೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ರಾಜರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನಾಗಿ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆ, ಮಾನವೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷವಾದಾಗ, ಅದರ ಸವಿನೆನಪಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ರಜತೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'ಬೆಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬದ ಕಬ್ಬದ ಬಳ್ಳಿ' ಎಂಬ ಪ್ರಗಾಥದಲ್ಲಿ ರಜತೋತ್ಸವದ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಸ್ವಭಾವ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ದ್ವೇಷಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಸದ್ಗುಣಗಳ ಗಣಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರನ್ನು ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೇ ಪವಿತ್ರರಾಜ ಋಷಿಯೆ,
ದೇವರನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿಹುದು
ಶುಭ್ರವಾದ ನಿನ್ನ ಅಮಲ ಎದೆಯ ಕನ್ನಡಿ!

ನಿನ್ನ ರಾಮರಾಜ್ಯ ದೇವನಿಲಯವಪ್ಪುದು!
ಕವಿಯ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಬೇಡುವೆ
ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡೆ ನಾ - ಪ
ರಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡುವೆ ! - ಸ್ವಾ
ತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಬೇಡುವೆ !
ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಸಿಂಹದಂತೆ ಬೇಡುತಿರುವೆನು;
ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಕೃಷ್ಣನಂತೆ ನೀಡು ಭಿಕ್ಷವ![೧೪]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಯಾವ ರಾಜರುಗಳಿಗೆ ತಲೆಬಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ದಿಟ್ಟತನವನ್ನು ತೋರಿದ್ದರೂ ಈಗ ಅದೇ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಕವಿಯಾಗಿ ರಾಜರ ಕೀರ್ತಿ ಹಬ್ಬಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಸಹಕಾರ - ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಲು ಸಿದ್ಧವಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಬೇಡುವಾಗಲೂ "ಕವಿಯ ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಬೇಡುವೆ" ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ದೇಶೀಯ ಯಾವ ರಾಜರುಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡಿರದ ಸರಳ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಡೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನ ತಳೆಯಲು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಒಡೆಯರು ಆಶ್ರಮ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗಳಿಂದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ವಿಚಾರಗಳವರೆಗೂ ಭಕ್ತಿಗೌರವವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಕುವೆಂಪು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರಣಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ 'ಬೆಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬದ ಕಬ್ಬದ ಬಳ್ಳಿ' ಕವನ ರಚಿಸಲು ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿದೆ.

"೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮನ್ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣದ ಬೆಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಬೆಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬದ ಕಬ್ಬದ ಬಳ್ಳಿ' ಎಂಬ ಸುದೀರ್ಘ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಾಗಲೂ,

ದೊರೆಯೆ, ಕವಿಯ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೇಳ್ವೆನು,
ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಬೇಡುವೆ, ಸ್ವಾ
ತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಬೇಡುವೆ,
ಮನ್ನಿಸೆನ್ನ ನಾಲಿಸು!
ಜನರ ಮತವೆ ಕವಿಯ ಮತವು,

ಎಂದೂ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡೆ ನಾ - ಪರಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡುವೆ!" ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟು ಗುಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಮರೆಮಾಚದೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ರಾಜತ್ವವೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಶಿಸಿಹೋಗಿರುವ ನವೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಕವನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಾತ್ರವಾದ ತೊದಲ ಭಾಷಾಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪ ಏನಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರಲೂಬಹುದು." ಇಂಥ ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಪರೂಪ ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹುಟ್ಟುಗುಣ, ಅದಮ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅವರ ಜೀವನದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ"[೧೫] ಎಂದು ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪನವರು, 'ರಾಜದಂಡಕ್ಕೆ ಮಣಿಯದ ಮಹಾಕವಿ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕವನ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ, ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯೊಂದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಹುಟ್ಟುಗುಣಕ್ಕೆ ಅಪವಾದ ಎಂಬಂತೆ ಈ ಕವನವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ನಿರಹಾಂಕಾರದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಚಿಂತನಪರತೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಮನಸೋತೆ ಅವರನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಬರೆದ ಕವಿತೆಯಿದು.

ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಆದರ್ಶ ರಾಜತ್ವದ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಂಥ ಕವನವಿದು ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಇದು ಅಂದಿನ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬರೆದ ಪ್ರಾಸರಹಿತ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಕವಿತೆ. ಈ ಕವನವನ್ನಷ್ಟೇ ಪರಿಗಣಿಸಿದಾಗ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ವೈರುಧ್ಯತೆ ಕಂಡುಬಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಕೇವಲ ರಾಜತ್ವದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆವುಳ್ಳವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಆದರ್ಶ ರಾಜ, ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಸೂಚನೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಭುತ್ವ ಸಂಕೇತವಾದ ಆಡಂಬರ, ದರ್ಪಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ರಾಜವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಡೆಯರಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದರಿಂದ, ಅವರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರ ನಡಾವಳಿಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ರಾಜಮನೆತನದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸನ್ಯಾಸತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸರಳ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿ ಧನ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಅವರಿಗೆ ಮಾರು ಹೋಗುವುದು ಕೂಡ ಅವರ ನಿರಹಂಕಾರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ರಾಜತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕವಿಯ ಮನೋಧರ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಾಲದ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕವನ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವ ಕವಿಚೇತನ, ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ "ಕವಿಗರಸುಗಳ ಋಣವಿಲ್ಲ! ಅವನಗ್ನಿಮುಖಿ ಪ್ರಲಯಶಿಖಿ!" ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾಜತ್ವದ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದಲ್ಲ. ಅವರು ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಸರಿಯಷ್ಟೇ. ಆದರೆ, ಒಡೆಯರನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕವಿಚೇತನದ ಆಶಯದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಗಾಥ ಕವನವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜತನವನ್ನು ಮೀರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ, ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಸಂಗತಿ, ಅವರ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವಂಥಾದ್ದು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಆಗ ತಾನೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದ ಪ್ರೊ. ಡಿಸೋಜ ಅವರು ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜು ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಡಿದ ಮಾತು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಗ್ಮಿಗಳೂ, ಉತ್ಸಾಹಿಗಳೂ ಆದ ಡಿಸೋಜ ಅವರಿಗೆ 'What position does Mysore hold in the mind of the British Public" ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ರೂಪದಲ್ಲಿ 'Cipher!' ಎಂಬ ಮಾತು ಬಾಣ ಎರಗಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಮಾನವೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಭಾವಿಸಿ, ಕೆರಳುವರು.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗಿರುವ ಸ್ಥಾನ ಸೊನ್ನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಕುವೆಂಪು 'Cipher' ಎಂಬ ದೀರ್ಘ ಲೇಖನವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದು ತಮ್ಮ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು. ಆಗಿನ ಸ್ವದೇಶ ಭಕ್ತಿಯ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಗತ್‌ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ನಾವು ಸಾಧಿಸಿ ಕೀರ್ತಿ ಗಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮನೋಭಾವವಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಇದು ಅವಹೇಳನಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಈ ಆಶಯವನ್ನು 'Maharaja's College' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು, ಅವಮಾನವೆನಿಸಿದ್ದ ಈ ಸಂಗತಿ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿ ಬರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಆಗಿನ ಮೈಸೂರಿನ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ವಾಸ್ತವದ ನಿಜ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಜಗತ್‌ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಲು ಏನನ್ನಾದರೂ ಸಾಧಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಕೀರ್ತಿ ಲೋಭವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಆಗಿನ್ನು ಮೂಡಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರೊ. ಡಿಸೋಜರ 'Cipher' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಅವಮಾನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ, ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವರ ಸ್ವದೇಶ ವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನು ಕೆಣಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಘಟನೆ ನಡೆಯುವ ಕೆಲದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಂದ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟುಕೊಡುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಡಿಸೋಜರ ಮಾತು ನಾಡಿನ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಭಾಷಣಕಾರರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಲೇಖನವನ್ನು 'Daily Mail' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ 'ಕಿಶೋರ ಚಂದ್ರವಾಣಿ' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸುವರು. ಆಗ ತಮ್ಮೆಲ್ಲಾ ಕವನಗಳನ್ನು ಇದೇ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಲೇಖನ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ನಂತರ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕೋಲಾಹಲವೇ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಹಾರಾಜರೆ ಇದು ತಮಗಾದ ಅಪಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರಿಂದ ತನಿಖೆಯ ರೂಪದ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸುವರು.

ಆಗಿನ ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರಿಗೆ ಇದು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನ ಮಹಾರಾಜರಿಗೇ ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದು. ಇದು ಅವರ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರಿಗೆ ರಾಜನಿಂದೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದೊ ಅದೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಿಂದೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರಂತೆ ಕುವೆಂಪು ರಾಜದ್ರೋಹವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಇದನ್ನು ನಾಡಿನ ಬಗೆಗಿನ

ಪ್ರೀತಿ, ಅಭಿಮಾನ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ತರುವಂಥದ್ದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ 'Cipher' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ್ರೋಹವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಾಜತ್ವದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸದೆ, ಸಮಷ್ಟಿ ಸ್ವರೂಪದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವರು.

ಕುವೆಂಪು ಕಳುಹಿಸಿದ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಇಂಬು ಕೊಡುವಂತೆ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಂಪಾದಕರು ಅಗ್ರ ಲೇಖನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ, ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ 'Bravo Lad! Applause!' ಎಂಬ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಘೋಷಣೆಗಳೊಡನೆ, Cipher ಎಂದ ಡಿಸೋಜರನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ಮೈಸೂರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಡಿಸೋಜರಿಗೆ ಖೇದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ್ದು ಸುದ್ದಿಯಾಗಿ, ಇದನ್ನು ಬರೆದದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಅವರೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಸಹಪಾಠಿಗಳು ಅವರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳಿದರೂ ಮೊದಲಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅದನ್ನು ಬರೆದದ್ದು ನಾನಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರಾಕರಿಸುವರು.

ಏಕೆಂದರೆ, ಡಿಸೋಜ ಅವರನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ತೊಂದರೆಗೀಡುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವಾಗಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು Cipher ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಳಸಬಾರದಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಬಗೆಗಿನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು ಕುವೆಂಪು ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೂ ಕುವೆಂಪು ಮಿತ್ರರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ಡಿಸೋಜರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದಾಗ, ಡಿಸೋಜರು ತಾವು ಆಡಿದ್ದು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಮಗೆ ಅವಮಾನಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಲಘು ಹಾಸ್ಯವಾಗಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಕೊನೆಗೆ ಆಯಾಸವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಚುಟುಕದಲ್ಲೆ ಮುಗಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಗತಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವೆಬ್ಬಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ನೊಂದಿರುವರೆಂದೂ, ಅವರು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ನೀವು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು, ಪ್ರೊ. ಡಿಸೋಜ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ.ಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವರು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಲೇಖನದ ಭಾಷೆ ಅದರ ಭಾವ, ಉದ್ಧೃತವಾಗಿದ್ದ ಕವನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು "ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರುವ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹೆಸರಿಗೆ ಅವಹೇಳನವಾಗುವಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಆ ಸಂಪಾದಕ. ಅದಕ್ಕೆ ನೀವೇ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಯಬೇಕು ಆತನಿಗೆ" ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳುವರು. ಆಗ ಕುವೆಂಪು ಏನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದಾಗ, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರೇ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುವರು. ಶ್ರೀ ಅವರು ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೋಡಿದ ಕುವೆಂಪು 'ಅಗ್ರಲೇಖನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದ ಸಂಪಾದಕನ ವರ್ತನೆ ಖಂಡನೀಯ' ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಧ್ವನಿಸುವಂತೆ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿಸಲು ಶ್ರೀ ಅವರಿಗೆ ಸೂಚಿಸುವರು. ಇದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಆಘಾತವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಅವರ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಯಕಶ್ಚಿತ್ ಒಬ್ಬ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಪಡೆದ ತಮಗೆ ಸಲಹೆ ಕೊಡಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ ಎಂದು! ಕೊನೆಗೆ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ತಾವೇ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನೀಡಿದ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರನ್ನು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲೇ ತನಗೆ ಸರಿ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡುವ ನೇರ ನುಡಿಯ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ರಾಜಸತ್ತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯವು ಎಂಬುದು ಈ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಅವರಿಗೆ ಭಾರತ ದೇಶ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈಕೆಳಗೆ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದೆನಿಸಿದರೂ, ಮೈಸೂರು ರಾಜರ ಕೈಕೆಳಗೆ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಪ್ರಗಾಥವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವಂತೆಯೆ, ಶ್ರೀ ಅವರು ಕೂಡ ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ರಜತ ಮಹೋತ್ಸವ ಪ್ರಗಾಥ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸುವರು.

……. ಧನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಿತು ಮೈಸೂರು,

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆಯಿತು ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣನ ಮೈಸೂರು[೧೯]

ಎಂದು ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಹೊಗಳಿಕೆ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದು ಮುಂದುವರಿದು ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳಿದ ಚಕ್ರಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಾಲುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು, ಹೊಳೆಹೊಳೆಯುತಿಹತಿಂತು ಹೆಸರಾಂತು!

ರಾಜೊಡೆಯ, ನರಸಿಂಹ, ಚಿಕದೇವ ಮುಮ್ಮಡಿಯ ಕೃಷ್ಣೇಂದ್ರನಿಂತು,

ಹೊಸಯುಗದ ಚಾಮೇಂದ್ರ.....[೨೦]

ಎನ್ನುವವರೆಗೂ ಅವರ ರಾಜಭಕ್ತಿ, ರಾಜನಿಷ್ಠೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನ 'ಅರಮನೆಯ ಒಸಗೆ'ಯಲ್ಲೂ ಮಹಾರಾಜರ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹರಸುವ ಮನೋಭಾವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಶ್ರೀ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಎಂದಷ್ಟೇ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾಗುವಂತ ವಿಚಾರವಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ದೇಶೀ ಪ್ರಭುತ್ವ ಆಡಳಿತಗಳ ಹಿಡಿತಕ್ಕೊಳಗಾದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ ಹಾಡಿದವರು. ಮಹಾರಾಜರ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದು 'ರಾಜ ಸೇವಾಸಕ್ತ' ಎಂಬ ಬಿರುದಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದವರು. ಅಂತೆಯೇ ಅಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಎದುರುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸುವ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗುವರು. ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸುತ್ತಲೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದವರು. ಬಹುಶಃ ಶ್ರೀ ಅವರು, ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡೆ, ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಗಾಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿ ನಿವಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು ಎನ್ನಬಹುದು. ಅಂದಿನ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರುಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಭಾವನೆ ಕೂಡ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಚೈತನ್ಯ ಒದಗಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಭಾಷಣ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮ, ಮಹಾರಾಜರುಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವೈರುಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಅದರಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿಲುವು ಶ್ರೀಮಾನ್ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ೧೨-೧೦-೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರವಿದು.

> ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಗಳು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಹಾಳಾದವು. ಅವರ ಹೆಸರಿಲ್ಲ ಈಗ. ಹಾಗೆ ನಾನೂ ನೀವೂ ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಲದ ಅನಂತ ಗರ್ಭದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಮುಳುಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವೆವು. ಆದರೆ ನಾವು ಗೈದ ಮಹಾತ್ಕಾರ್ಯಗಳು ಅಮೃತವಾಗಿರುತ್ತವೆ..... ಗ್ರೀಕ್ ದೇಶದ ಮಹಾಪ್ರಭುವೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಹೆಸರು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗುವಂತೆ ಏನಾದರೊಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಕೆಲವರು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ದೇವಸ್ಥಾನ ಕಟ್ಟು ಎಂದರಂತೆ, ಉಳಿದವರು ದೊಡ್ಡ ಸ್ತೂಪವನ್ನು ಕಟ್ಟು ಎಂದರಂತೆ. ಒಬ್ಬನು 'ದೊರೆಯೆ ನಿನ್ನ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಸ್ತೂಪ ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯರ್ಷಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಿನ್ನ ಹೆಸರು ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಇರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ' ಎಂದನಂತೆ. ದೊರೆಯು ಹಾಗೆಯೆ ಮಾಡಿದನು. ಈಗ ಆ ಕವಿಯು ಬರೆದ ಕವನದ ಜೊತೆಗೆ ದೊರೆಯ ಹೆಸರೂ ಸೇರಿ ಚಿರವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ನಾವೆಲ್ಲ ಲಯವಾಗಿ ಬೇರೆಯವರು ಬಾಳಿ ಬದುಕುವ ಆ ಕಾಲದವರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚಿನ್ನದ ಕನಸೆಂದು ಅಥವಾ ..... ಎಂದು ನೀವು ಹಳಿಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಹೋಮರ, ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ರನ್ನ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳ ಕಾಲದ ರಾಜ್ಯ ರಾಜರುಗಳು ಗುಳ್ಳೆಗಳಂತೆ ಒಡೆದು ಹೋಗಿವೆ; ಆದರೆ ಆ ಕವಿಗಳ ಚಿನ್ನದ ಕನಸುಗಳು ಪರ್ವತಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬಲವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ![೨೧]

ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಗಳನ್ನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಹನೆಯನ್ನು ತಾಳುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಇವೇ ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅಂದಿನ ಭರತ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದ ದೇಶಭಕ್ತರು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಚೇತನಗಳ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವ ಅವರ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೆ, ಅಶಾಶ್ವತವಾದ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಗುಪ್ಸೆ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ, ಕವಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು 'ಅಲೌಕಿಕದತ್ತ' ತುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕವಿಚೇತನಕ್ಕೆ, ಲೌಕಿಕದ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಶೂನ್ಯಮಾತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರ ಈ ದರ್ಶನ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಬರೆದ ಈ ಮೇಲಿನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅವರ ಮಹತ್ವದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಜೀವನೋದ್ದೇಶ ಕವಿಯಾಗಬೇಕೆನ್ನುವುದು. ಕವಿ ಕಾಲದೇಶಗಳನ್ನು ಮೀರುವ, ಚರಿತ್ರೆಯ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅಜರಾಮರವಾಗಿರುವಂಥವನು ಎಂಬ ಅದ್ಭುತ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರುಗಳು ತರಗೆಲೆಯಂತೆ ತತ್ತರಿಸಿ ನಾಮಾವಶೇಷವಾಗುವಂಥವರು ಎನ್ನುವ ಸತ್ಯ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ನೀರಿನ ಗುಳ್ಳೆಯಂತೆ ಒಡೆದು ಹೋಗುವ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಚಿರಕಾಲ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸಮರಲ್ಲ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಅವರ ಹೆಸರು ಉಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಇಂಥ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆಗೆ ಉಳಿಯಬೇಕು ಎಂಬುದು ಆಗಲೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹೊಳೆದಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ನಿರ್ನಾಮವಾಗುವ ರಾಜರುಗಳು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ತೋರುವ ದರ್ಪಗಳಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಲು ಎಂದೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರ ನಿಲುವನ್ನು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರಂತೆ ಮಾಸ್ತಿ ಕೂಡ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರಿಂದ 'ರಾಜಸೇವಾ ಪ್ರಸಕ್ತ' ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದವರು. ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ದುಡಿದದ್ದಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತರು ಯಾರೆ ಆಗಲಿ ಒಡೆಯರ ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವಾಡಿಕೆಯಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಒಡೆಯರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದಾಗ, ಒಡೆಯರು

> It is nothing, you have enriched our language and our literature by our immortal works," - when I and the rest of us are forgotten hundreds of years hence, you and your work will be remembered[೨೨]

ಎಂದು ಅವರ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವರು. ಈ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ನಂತರದಲ್ಲೂ ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೀಗೆ;

> ಆ ದಿನವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಭುಗಳ ಈ ಅತಿಶಯವಾದ ಆದರದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ನೆನೆದು ಸುಖದಲ್ಲಿ ತೇಲಿತು. ಪ್ರಭುಗಳು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ವಾಕ್ಯವೂ ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ಕೇಳಿರುವ ಉತ್ತೇಜಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ ವಾಕ್ಯಗಳಾಗಿ ನನ್ನ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿವೆ. ಹತ್ತು ಸಲ ಹೇಳಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಲ ನೆನೆದು ಅವು ನನಗೆ ಬಾಯಿಪಾಠ ಆಗಿವೆ. ಈಗಲೂ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಗ್ಗಿದಾಗ ಪ್ರಭುಗಳು ಅಂದು ಆಡಿದ ಈ ಮಾತುಗಳು ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ.[೨೩]

ಉತ್ತೇಜಕ ಮಾತುಗಳು ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಈ ಉತ್ತೇಜಕ ಮಾತುಗಳು ಒಡೆಯರಿಂದ ಬಂದದ್ದು ಎಂಬುದೆ, ಅವರ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಮಾಸ್ತಿ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದ ದಕ್ಷತೆಗೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪ್ರಶಂಸೆಗಾಗಿಯೂ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಜರಿಂದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೇ ಅವರ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯ ಸಾರ್ಥಕ ಕ್ಷಣಗಳು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದು ಇಲ್ಲಿ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಯಾವ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಟ್ಯೂಷನ್ ಹೇಳಿಕೊಡಲು ಹಾಗೂ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುವಂತೆ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಅಂಕಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದರೊ, ಆ ಒಡೆಯರ ಬಗೆಗೆ ಹಾಗೂ ರಾಜಧರ್ಮದ ಬಗೆಗೆ ಮಾಸ್ತಿ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ.

> ಪ್ರಭುಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಏಕರೀತಿ ವರ್ತಿಸಿದೆ. ನನಗೆ ಮೈಸೂರು ಲೋಕಮಾತೆ ನನ್ನ ಮಾತೆಯಾಗಿರುವ ಭೂಪ್ರದೇಶ. ಅದರ ಪ್ರಭು ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಸೇವೆಗೆಂದು ಜನ್ಮತಳೆದ ಉನ್ನತ ಮಾನವ. ಈ ಪ್ರಭು ಮೂರ್ಧಾಭಿಷಿಕ್ತ ರಾಜರು. ನಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅಭಿಷಿಕ್ತರಾದ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ದೈವದ ಒಂದು ಅಂಶ ಮನೆ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಂಬಿಕೆ. ನಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಈ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಒಪ್ಪಿದೆ. ಪ್ರಭುಗಳು ಸ್ವತಃ ನನಗೆ ಒಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಒಡೆಯರು ಸಹ. ..... ಇವರ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಇವರು ನನಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಜರಿ ಶಾಲುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಅಂದಿನಿಂದ ನಾನು ನನ್ನ ದಿನದಿನದ ಪಾರಾಯಣದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಮೈಗೆ ವಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಲಾಂಛನವಾಗಿ ಇದನ್ನು ನನಗೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ ಎನ್ನುವುದು ನನ್ನ ಬಯಕೆ.[೨೪]

ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾಸ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ರಾಜನೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಅವರ ಈ ನಂಬಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು, ಒಡೆಯರಿಂದ ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದು, ಜರಿಯ ಶಾಲನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಪಡೆದಾಗ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ನೌಕರನೂ ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಎಲ್ಲ ತೆರನ ಹಂಬಲಗಳು ಮಾಸ್ತಿಯವರಲ್ಲಿವೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ತಾನು ಪಡೆದುಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಆಭಾರಿಯಾಗುವ ದೊಡ್ಡಗುಣಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಕೀರ್ತಿಲೋಭ ಎನ್ನಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಉದ್ದೇಶವೇ ದೊಡ್ಡ ಪದವಿಗೇರುವುದು, ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಇದೆ ಅವರ ಜೀವಿತದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಡೆಯರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರ ಋಣಭಾರವನ್ನು ತೀರಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರದಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಉದ್ಧೃತದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮುಂದುವರಿದು ಮಾಸ್ತಿಯವರು, ರಾಜಾಡಳಿತ ಮುಗಿದು ಪ್ರಜಾಸರ್ಕಾರ ಬಂದಾಗ ಒಡೆಯರು ತಮ್ಮ ರಾಜಾಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ.

> ರಾಜನಾಗಲು ಹುಟ್ಟಿ ಅಭಿಷಿಕ್ತರಾಜನಾಗಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಗಳಿಸಿದ ಗುಣಶಾಲಿ ಪ್ರಭು ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಜಪದವಿ ಬರಿಯ ಅಧಿಕಾರವಲ್ಲ. ಧರ್ಮದ ಸೇವೆಯ ಒಂದು ಸ್ಥಾನ ಎಂದು ನಂಬಿರುವ ನನ್ನಂಥ ಜನರಿಗೆ ಇದು ದಾರುಣ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಉಳ್ಳವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯದ ಈ ಕರ್ಮ ವಿಗ್ರಹ ಭೇದನದಂತೆ ಒಂದು ಅಸಾಧುಕರ್ಮ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ..... ದಿಟವಾಗಿ ಮಾನವನಾಗುವುದು ದಿಟವಾಗಿ ರಾಜನಾಗುವಷ್ಟೆ ಕಷ್ಟ. ಎರಡಕ್ಕೂ ಧೈರ್ಯ, ಸ್ಥೈರ್ಯ, ಶುದ್ಧ ಮನೋಧರ್ಮ ಸಾಧನಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಭುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಗಳಿವೆ. ..... ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಪದವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಇವರಿಗೆ ಭರತವರ್ಷದ ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರು ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಐದು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಕೊಟ್ಟರೆ ..... ಇಂಥ ಪುರಾತನ ಪವಿತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದವರು ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿ ಆದಾರು.[೨೫]

ಪಾರಂಪಾರಿಕ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಪದವಿಯು ಬರಿಯ ಅಧಿಕಾರವಲ್ಲದೆ, ಧರ್ಮದ ಸೇವೆಯ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನು ವಾಸ್ತವದ ಒರೆಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ವಿಮರ್ಶಿಸದೆ ಇರುವುದನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಂದರೆ ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುವ ಹಾಗೆ, ರಾಜನಾದವನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಯಾವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ

ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವಾಗಲೂ, ಅದರ ಸಂಕೇತವಾದ ವೈಭವ, ಆಡಂಬರ ದರ್ಪಗಳನ್ನು ಮಾಸ್ತಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ, ರಾಜತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜರುಗಳನ್ನೂ ಒಂದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ಮುಂದಿನ ಭರತವರ್ಷದ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯದ ಸ್ಥಾನ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಲಭಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಧಿಕಾರವೇ ಮುಂದುವರಿಯಲಿ ಎಂಬ ಆಶಾಭಾವನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಜತ್ವ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜರುಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೂ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಮನೋಧರ್ಮದ ನೆಲೆಗಳೇ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಯವು ಎಂಬುದು ಈವರೆಗಿನ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಇವರಿಬ್ಬರ ಶ್ರದ್ಧೆ, ವಿಭಿನ್ನ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಚಿಂತನಾ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುವುದನ್ನು ನಾವು 'ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ' ನಾಟಕದ ವಾಗ್ವಾದಗಳಲ್ಲೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ "ಹೊಸಕಾಲದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಹೇಳುವುದು ಕ್ಷೇಮ"[೨೬] ಎಂದಿರುವ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊಸ ರಾಜಕೀಯ ಕರ್ಮ ವಿಗ್ರಹಭೇದನದಂತೆ ಒಂದು ಅಸಾಧುಕರ್ಮ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ಹಳೆಯದನ್ನು ಹೊಸಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಇಂಗಿತವಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

## ೪.೧. ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಪ್ರಭಾವಗಳು – ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ

ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಪ್ರಭಾವ - ಪ್ರೇರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪರಂಪರೆಯೊಂದಿಗಿನ ಆತನ ಸಂಬಂಧದೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮಮತಿಯ ಲೇಖಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಕರಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ತಾನು ಏನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಯಾವುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲು ಯಾವ ಮಾರ್ಪಾಟನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸದೆ, ಅದರ ಒಳಸುಳಿಗಳನ್ನು, ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅರಿತು ವಿಭಿನ್ನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡವರು ಕುವೆಂಪು. ಇವರು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅಗತ್ಯವೆನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಭೆ, ಚಿಂತನಧಾರೆಗಳಿಂದ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ವಿಚಾರ ಚಿಂತನೆಗಳು, ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಆಚರಣೆಗಳು, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳ ಪರಿಣಾಮ, ಇವುಗಳ ನಿರಂತರ ಹರಿಯುವಿಕೆಯನ್ನು ಪರಂಪರೆ ಎಂದೂ, ಇದರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಯಾವುದೇ ಲೇಖಕನ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ಯದೇಶೀಯ ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇದು ಸಹಜ ಕೂಡ. ಇದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಲೇಖಕ ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಲೇಖಕನೊಬ್ಬನ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯದೇಶೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರೇರಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಹಲವು ರೀತಿಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಸಹ ಒಳಗಾದವರೇ.

## ೪.೨. ಮಲೆನಾಡ ಪರಿಸರ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ

ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿರುವಾಗಲೆ 'ಲಾಂಗ್‌ಫೆಲೊ' ಕವಿಯ 'ದಿ ಸಾಮ್ ಆಫ್ ಲೈಫ್' ಕವನದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರು. ಕುವೆಂಪು ಹತ್ತಿರದ ಬಳಗದವರಾದ ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲೆ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ

ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿದ್ದರು. 'ದಿ ಸಾಮ್ ಆಫ್ ಲೈಫ್' ಕವನದ ಒಂದೊಂದೆ ಪದ್ಯಭಾಗದ ಭಾವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ, ಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪುಗೆ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟವರು. ಅವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾಲೇಖಕರ, ಮಹಾಪುರುಷರ ಜೀವನ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿ, ಅವರಂತೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದವರು. ಮುಂದೆ ಭಗವದ್‌ಗೀತೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಈ ಕವನ ತೊದಲು ನುಡಿಯ ಬಾಲಭಾಷೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅಂದು "ಬಾಲ್ಯದ ಗುರುವಾಗಿ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಕಣ್ದೆರೆಯಿಸಿದ ಈ ಕವನ ಪ್ರಥಮ ದೀಕ್ಷಾಗುರುವಾಗಿಯೇ ನಿಂತಿದೆ!"[೨೨] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಸ್ಥಳೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಗಾಢಪರಿಣಾಮ ಉಂಟಾಗಿದ್ದು ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಕ್ರೈಸ್ತ ತರುಣ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾದ ಶ್ರೀಸುಂದರ ಅವರ ಬೋಧನಾ ಶೈಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮನಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವಂತಿತ್ತು. ಅವರು ಬ್ರೌನಿಂಗ್ ಕವಿಯ 'ಪೈಡ್ ಪೈಪರ್ ಆಫ್ ಹ್ಯಾಮಲಿನ್' ಕವನವನ್ನು ಓದಿ ಅಭಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದ ವೈಖರಿ, ಮುಂದೆ 'ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿಯ ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ' ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಥನ ಕವನದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಈ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು. ಎಂದೋ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ ಕವನದಿಂದ ಅವರ ಚಿತ್ರಕಶಕ್ತಿ ರೂಪುಗೊಂಡ ಬಗೆ ಅಚ್ಚರಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅನೇಕರು ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ ಕವನವನ್ನು ಆಂಗ್ಲ ಕವನದ ಭಾಷಾಂತರವೆಂದೊ ಅಥವಾ ರೂಪಾಂತರವೆಂದೊ ಭಾವಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಇದು ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಪೈಡ್ ಪೈಪರ್ ಆಫ್ ಹ್ಯಾಮಲಿನ್ ಕವನದ ಹತ್ತಿರವೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಭಾಷಾಂತರವಿರಲಿ, ಅನುವಾದ ಕೂಡ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಥೆಯ ನೆನಪಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದದ್ದು ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಹೇಳಿರುವ ಈ ಮಾತುಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

> ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ ರಚನೆ ಒಂದೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು, ಕೆಲವು ಗಂಟೆಗಳೊಳಗೆ (19th Nov. 1926) ಅನೇಕರು ಅದನ್ನು ಬ್ರೌನಿಂಗ್ ಕವಿಯ 'ಪೈಡ್ ಪೈಪರ್ ಆಫ್ ಹ್ಯಾಮಲಿನ್' ಕವಿತೆಯ ಭಾಷಾಂತರವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಮೊದಲು 'ಕಿರಿಯ ಕಾಣಿಕೆ'ಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದಿಂದ ೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ಅದು ಬ್ರೌನಿಂಗ್ ಕವಿಯ ಕವಿತೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದದ್ದು ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅದು ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೂ ಭಾಷಾಂತರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಸಮೀಪದ ಅನುವಾದ ಕೂಡ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಶಿವಮೊಗ್ಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಳಿ ಬ್ರೌನಿಂಗ್ ಕೃತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಷನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಐದನೆ ಫಾರಂನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದೇನೆ ಹೊರತು ಆಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಓದಿರಲೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಥೆಯ ನೆನಪಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.[೨೮]

ಶ್ರೀ ಸುಂದರ ಅವರು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿ, ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದವರು. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯೇತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವಾಗ ಇಡೀ ಪಿರಿಯಡ್ಡನ್ನೇ ಠಾಕೂರರ 'ಗೀತಾಂಜಲಿ'ಗೆ ಮುಡುಪಿಟ್ಟವರು. ಇದು ಅಂದಿನ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡುದಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಕವಿಪ್ರತಿಭಾ ದೀಕ್ಷೆಯಾಗಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರದ ಆಕಸ್ಮಿಕದಂತೆ ಕಂಡರೂ, ಕುವೆಂಪು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ಸಂಭವವಾಗಿತ್ತೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ ಕಸಿನ್ಸ್, ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು ಸ್ವಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಠಾಕೂರರನ್ನು ಆದರ್ಶವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಹುಶಃ ಅಂದಿನ 'ಗೀತಾಂಜಲಿ' ಪಿರಿಯಡ್ಡಿನ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಕಾರಣ ಎನ್ನಬಹುದು. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಿತ್ತಿಯೊಳಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಹಾಗೂ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಒಳಗಾದವರು ಎಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಪ್ರಭಾವ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ರವೀಂದ್ರನಾಥರು, ನಮ್ಮ ಯಥಾರ್ಥ ಆಂತರಿಕ ಜೀವನದೊಡನೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಂಬಂಧ ಏನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು, ತಮ್ಮದೆ ನೆಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯವರೆಗೂ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದವರು. ಇದು ಭಾರತದ ಮಟ್ಟಿಗಂತು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಒಂದು ನಿದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು. ಅದೆಂದರೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಡಿನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಮೂಡಿರದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುವಂಥ 'ಜೈ ಕರ್ನಾಟಕ' ಎಂಬ ಕವನ ರಚನೆಯ ಹಿಂದೆ, ರವೀಂದ್ರನಾಥರ 'ಜನಗಣಮನದ' ಪ್ರಭಾವವಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಭರತವರ್ಷವಿನ್ನೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ, ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಕಲ್ಪನೆ ರವೀಂದ್ರರಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲ್ಪನೆ ಇದ್ದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಲೇಖಕರೆಲ್ಲಾ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದರೂ, ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದವರು. ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರಿಗೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪ್ರಭಾವದೊಂದಿಗೆ, "ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ಪ್ರಭಾವ ನನ್ನ ಮೇಲಾಗಿ ೧೯೧೬ರಿಂದ ೧೯೧೮ರ ಒಳಗಾಗಿ ಒಂದು ಘನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿತ್ತು."[೨೯] ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿರುತ್ತದೆ.

> ಕಾಳಿದಾಸನ ದಿಲೀಪ ಚರಿತೆ, ಅಜನೃಪ ಚರಿತೆಯ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರಗಳ ಪಾಠ, ..... ರಘುರಾಯನ ಶೌರ್ಯ ಔದಾರ್ಯ, ಇಂದುಮತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ, ಗಂಧರ್ವನ ಮಾಯೆ, ಇಂಥ ವಿಷಯವೆಲ್ಲ ಎಳೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬ ರಂಜಿಸಿದವು. ಶಾಲೆಯ ಪಾಠದ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಗೋವಿನ ಕತೆಯ ಪದ್ಯಭಾಗ ಭಾಗವಾಗಿ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾವು ಹುಡುಗರು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಿ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಇಟ್ಟ ನಳಚರಿತ್ರೆ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಉಪಾಖ್ಯಾನ, ವೀರೇಶಲಿಂಗಂ ಪಂತಲು ಅವರ ಸತ್ಯವತೀ ಚರಿತ್ರೆ, ರಾಜಶೇಖರ ಚರಿತ್ರೆ, ಇವನ್ನು ನಾನು ಓದಿದ್ದು, ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಓದಿ ಹೇಳಿದ್ದು, ಉಂಟು.[೩೦]

ಎಂದು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಓದು, ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಹಿಡಿತವಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೆ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಹಾಗೂ ಮಾಸ್ತಿ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಅನ್ಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಇವರಂತೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದರಿಂದ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಕೃತಿಗಳು. ಜ್ವಲಂತ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅವರು ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನವೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನತನದ ಹುಡುಕಾಟವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಹೊಳಹುಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಈ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ನೆಲೆ, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ನಂತರ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಷಿನಲ್ಲೆ ಕವನ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆಯ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಯುವಂತೆ ಗಮನ ಸೆಳೆದವರು ಜೇಮ್ಸ್ ಎಚ್. ಕಸಿನ್ಸ್ ಅಲ್ಲಿವರೆಗೂ ಕುವೆಂಪು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಥವಾ ಲೇಖಕರ ಯಾರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗಿರದ ಕಾಲದಲ್ಲೆ, 'ಅಮಲನ ಕಥೆ' ಎಂಬ ಕಥನ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು, ಕಸಿನ್ಸ್ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಸಿಗುವ ಮೊದಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಮೊದಲ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕಿಂತ, ಪರೋಕ್ಷವಾದ ಸ್ಥಳೀಯಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆಗಿನ ಕನ್ನಡ ಸಂದರ್ಭದ ಯಾವ ಸಾಹಿತಿಯ ಪರಿಚಯವೂ ಇರದೆ, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವಲಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿರದ ಹೊತ್ತಲ್ಲಿ, ೧೯೨೪ನೆಯ ಮೇ ೮ನೇ ತಾರೀಖಿನ 'ಅರ್ಥ ಸಾಧಕ ಪತ್ರಿಕೆ'ಯಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡ ಕನ್ನಡ ಕವನವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಚಾರಲ್ಸ್ ಲ್ಯಾಂಬ್‌ನ 'The Old Familier Faces' ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನವನ್ನು ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರು 'ಹಳೆಯ ಪಳಕೆಯ ಮುಖಗಳು' ಎಂದು ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿದ ಕವನವದು. ಈ ಕವನದಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತಗೊಂಡು ಕುವೆಂಪು ಮರುದಿನವೆ 'ಕವಿಗಳು' ಎನ್ನುವ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರು.

> ಅಂದು ನನಗೆ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಲಿ ಅದರ ಸಂಪಾದಕರು ಯಾರು ಏನು ಎಂಬುದಾಗಲಿ, ಆ ಭಾವಗೀತೆಯ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರು ಯಾರು ಎಂಬುದಾಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಚಳವಳಿ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ನನಗೆ ಸಂಬಂಧವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತಿಯ ಪರಿಚಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಕೇಳುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಹೊಳೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನವೋದಯದ ನದಿಗೆ ಬಹು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು..... ಅದನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿದವರು ಮುಂದೆ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪ್ರೊಫೆಸರ್, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಆಗಲಿರುವ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ಎಂಬುದೂ, ಅದರ ಸಂಪಾದಕರು ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು ಎಂಬುದೂ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುವಂತೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದವರು ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮುಂದೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವರು ಜೇಮ್ಸ್ ಎಚ್. ಕಸಿನ್ಸ್ ಮಹಾಶಯರಾದರೂ![೩೧]

ಇಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಮೊದಲು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದದ್ದು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಸಿನ್ಸ್ ಪ್ರಭಾವವಿದ್ದರೂ, ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರ ಪ್ರಭಾವ ಇದ್ದುದ್ದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಗುರುತಿಸುವರು. ಅಂದರೆ ಅನ್ಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು.

ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವದ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ೧೯೨೪ನೆಯ ಏಪ್ರಿಲ್ ೧೮ನೆಯ ದಿನದಂದೆ 'ಅಮಲನ ಕಥೆ' ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ಮೊದಲು. ಆಗ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಯಾವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ನಡೆಸಿದ ಈ ಪ್ರಯೋಗ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಇದುವರೆಗೂ 'ಅಮಲನ ಕಥೆ' ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡ ಕವನ ಎಂದೇ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಈಗ ಈ ಕವನದೊಂದಿಗೆ 'ಕವಿಗಳು' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನೂ ಕಸಿನ್ಸ್ ಭೇಟಿಗೆ ಮುನ್ನ ರಚಿಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

## ೪.೩. ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಗುರುಗಳು, ಹಿತೈಷಿಗಳು

೧೯೨೮-೧೯೨೯ರ ವರ್ಷಾವಧಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳ, ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಹುಟ್ಟು ಪಡೆದ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ಹರಿದು ಬಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಅವರ ಗುರುಗಳಾದ ಪ್ರೊ. ಟಿ.ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಆಶೀರ್ವಾದ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಈ ರೀತಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಆಶ್ರಮದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜೀವನವು ನೂತನೋಜ್ವಲ ಕಾಂತಿಯಿತ್ತು ನನ್ನ ಹೃದಯ ಹುರಿದುಂಬಿತು. ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರಂತಹ ತ್ಯಾಗೀಶ್ವರರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂಜ್ಯ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರಂತಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕವರೇಣ್ಯರ ಸ್ನೇಹಮಯ ಸಹವಾಸ ದೊರೆತು ನನ್ನ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಮೋಡದ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಳೆಬಿಲ್ಲರಿ ರೆಕ್ಕೆ ಮೂಡಿತು.[೩೨]

ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹಲವು ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟಂಥ ಮೆಚ್ಚಿನ ಗುರುಗಳಿಗೆ 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಕೃತಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಗುರುಗಳ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ರಚನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರೊ. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಕುವೆಂಪು, ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯಲು ಕಾರಣರಾದವರು. ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕವಿ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ 'ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ' ಕವನದೊಂದಿಗೆ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ' ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಹೀಗಿದೆ :

........ Never was literature made such a useful handmind of religion. May God and Godess of Learning continue to go with you in your career of service.[೩೩]

ನಿಮ್ಮ ಜೀವನ ವೃತ್ತಿ ಪಯಣದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾದೇವತೆಗಳು ಜೊತೆಗೂಡಿ ಹೀಗೇ ಸಾಗುತ್ತಿರಲಿ ಎಂಬ ಆಶೀರ್ವಚನದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಕವಿಯನ್ನು ಬೆಳಸಿದೆ. ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಬರೆದ 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನವೀನ ಪ್ರಭಾವ' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಪ್ರಕಟವಾಗದೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಅದನ್ನು ವಾಚಿಸಲು ಸಭೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿಭೆಯ ಅನಾವರಣಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು 'ಕೊಳಲು' ಕವನ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ;

..... They have the heartful touch with the earth and like beautiful real flowers grow out of it. .... May the high gods preserve you from such a calamity and preserve you in full vigour of body, ever more of your joryous ವಾಣಿ ..... And it is surely too lete in the day to think of complimenting you as a poet. ... There is nothing in Modern Kannada Lierature to equal it in daring richness and exuberance veriety, god's plenty.[೩೪]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು, ಆತ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಸುವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತ ಕಂಟಕದಿಂದ ದೇವರು ಪಾರು ಮಾಡಲಿ, ಅಧಿಕತರವಾದ ಆನಂದಭರಿತವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಮೊಳಗಲಿ. ಇಷ್ಟು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಿಂದ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ದೈವ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗೆ ಹೋಲಿಸುವಂಥಾದ್ದು ಇಡೀ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ವಿ.ಸೀ. ಯವರು ತಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಕವಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ತುಂಬಿದವರು.

ಹಾಗೆಯೆ, 'ಯಮನ ಸೋಲು' ನಾಟಕವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

The delicacy of conception and phrasing are, if I may say so .... Superb .... It is a work of careful and skillful art dominated by a noble sentiment, May the gift grow in you; and May it be our for long - for every very long - to enjoy the beauties of its out put.[೩೫]

ನಾಜೂಕಿನ ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಪದಸಮುಚ್ಚಯಗಳ ಕೌಶಲದ ವರ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸದಾಕಾಲವೂ ಇರಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀವಾಸನಂದರು,

> ..... your love of charming scenes and ideal life all admirable and I am sure the public will eagerly look forward to tasting the riper fruits of your mature muse which has begun to sing with such promise.[೩೬]

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ಮನೋಹರ ಹಾಗೂ ಆದರ್ಶ ಜೀವನದ ದೃಶ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ನಿಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಮಾಗಿದ ಹಣ್ಣುಗಳ ರುಚಿ ನೋಡಲು ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಕಾತುರರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ್ ಅವರ 'It is an un - qualified sucess in a new field" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಇವರೆಲ್ಲರ ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಮಾತುಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡಿವೆ.

ಇವರೆಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ, ಹಿರಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಎಂ.ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಜೀವನ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೀವನದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದು, ಭವಿಷ್ಯ ನುಡಿದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ನನಗೇನೋ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ಭವಿಷ್ಯತ್ತೊಂದು ಕಾಯುತ್ತಿದೆ.... ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರೆ, ನನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ, ಆ ಮಹಾಚೇತನಗಳಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರೂ ಒಬ್ಬರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು !.... ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕವಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುವ ವಸ್ತು inspiration (ಸ್ಫೂರ್ತಿ) ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳಿ ! (Develop it).[೩೭]

ಹೀಗೆ ಇವರ ಮಾತುಗಳು ಸಹ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಾವ್ಯಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಇದನ್ನು ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವುದೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನವೋದಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಂದ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಏಕಾಂಗ ಸಾಹಸಿಯಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಸೇರಿದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ, ಕನ್ನಡ ನವೋದಯದ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಬೇಕೆಂಬ ಅಪಾರ ಉತ್ಸಾಹ ಅವರನ್ನು ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ನೂಕುತ್ತದೆ. ೧೯೨೭-೩೯ರ ಅವಧಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜೀವನದ ವಿಶೇಷ ಕಾಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಳವಾದ ಪರಿಚಯದೊಂದಿಗೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ಸೇರಿ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಸಿದ ಕಾಲಘಟ್ಟ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಛಂದೋವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ತರಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ಅವರನ್ನು ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್ ಹಾಗೂ ಸಾನೆಟ್ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್ ಅಂದರೆ ಸರಳ ರಗಳೆಯನ್ನು ಕಥನಗಳಲ್ಲಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು 'ಮದಲಿಂಗನ ಕಣಿವೆ' ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದರು. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಮೊದಲ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಸಿದವರು ಕುವೆಂಪು, ಆದರೂ ಅದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರೇ ಹೇಳುವಂತೆ,

> ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ 'ಸರಳ ರಗಳೆ'ಯನ್ನು ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಷ್ಟೇ ಏನೂ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಥನಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗುವ ಸರಳ ರಗಳೆ ಹಾಗೇ ಹಾಗೆಯೇ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ನಾಟಕದ ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್‌ಗೂ ಮಿಲ್ಟನ್ನಿನ ಎಪಿಕ್ ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸಿಗೂ ಇರುವ ಧ್ರುವಾಂತರ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನಾನು ಓದಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಯೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ.[೩೮]

ಹೇಗೆ ಸಂವಾದ ಪ್ರಧಾನವಾದ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸರಳ ರಗಳೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲವೋ, ಅದೇ ರೀತಿ ಕಥನವೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದೂ ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನ ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್ ನಾಟಕಗಳಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ರಚಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದೊಂದಿಗೆ, ಮಿಲ್ಟನ್ನಿನ 'ಪ್ಯಾರಡೈಸ್ ಲಾಸ್ಟ್'ನಂತೆ ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ

ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಭೀಪ್ಸೆಯೂ ಇತ್ತು. ಇದರಂತೆ, ಅಪ್ರಾಸ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸರಳ ರಗಳೆ ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ 'ಜಲಗಾರ' (೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ) ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿರಂತರ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹಾ ಛಂದಸ್ಸಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮಹಾ ಛಂದಸ್ಸಿನ ರೂಪವು, ಸರಳ ರಗಳೆಯ ಬೀಜರೂಪವಾಗಿ, ಜಲಗಾರ, ಯಮನಸೋಲು ಹಾಗೂ ಮಹಾರಾತ್ರಿ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತ್ತು. ಈ ನಾಟಕದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ, ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಹಾಗೂ ವಿವೇಕಾನಂದ ಕೃತಿ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯೊಂದಿಗೆ, ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತಾ ನಿವಾರಣೆ ಮತ್ತು ಹರಿಜನ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪ್ರವೇಶದ ಚಳುವಳಿಗೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ.

ಹೀಗೆ, ಸರಳ ರಗಳೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕುವೆಂಪು, ಸಾನೆಟ್ ಪ್ರಕಾರವನ್ನೂ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.

> ನಾನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಛಂದೋ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗಿದ್ದೆ, ಮಾರು ಹೋಗಿದ್ದೆ; ನಾನಾ ಛಂದೋರೂಪಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ರಚನೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿದ್ದೆ. ಆ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು 'ಸಾನೆಟ್' (Sonnet). ಮಿಲ್ಟನ್, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಮೊದಲಾದ ಆಂಗ್ಲೇಯ ಕವಿಗಳು ಸಾನೆಟ್ ರೂಪವನ್ನು ಬಳಸಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಜಗತ್ತಿನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದುದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತ್ತು.[೩೯]

ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೆ, ೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಸಾನೆಟ್ ಆಗಲಿ ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್ ಆಗಲಿ ಇರದಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾನೆಟ್ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ, ೨೨-೯-೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ 'ಕರಿಸಿದ್ದ' ಎಂಬ ಕಥನ ಕವನವನ್ನು ಹಾಗೂ ೨೬-೯-೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥನ ಕವನವನ್ನು ಬ್ಲಾಂಕ್‌ವರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾದ, ಅನೇಕರು, ಹಲವು ರೀತಿಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಈ ಅನೇಕರಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೆ ಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ ಅವರು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದು 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳು' ಕವನ ಸಂಕಲನದ ಮುಖಾಂತರ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹೊಸತನ, ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವುದೆ ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾದರೆ, ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗದ್ದೇ ಇದರ ಮಿತಿಯಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಶ್ರೀ ಅವರಿಗೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿ, ಚೈತನ್ಯಗಳನ್ನು ತುಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯಿತ್ತು. ಇದು ಶ್ರೀಯವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ರೀತಿಯದಾದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಗ್ರಹಿಕೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಸ್ತು, ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡರೂ, ಕುವೆಂಪು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಆಶಯಗಳುಳ್ಳ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಯವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸುವುದೆ ಸಾಧನೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮಾದರಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅದರ ವಸ್ತು, ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭದ ಒತ್ತಡಗಳಿಗೆ ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಹೊಸ ಕಾವ್ಯದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತೆಯೆ, ಚಿಂತನಶೀಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತೋರಿದರು. ಇದು, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮೂಲಕ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಅನ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಮಾದರಿಗೆ ತೋರಿದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾದರಿ ಹಾಗೂ ವಸ್ತು, ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು 'ಅನುಕರಣೆ' ಹಾಗೂ 'ಸಮನ್ವಯ'ಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಕವಿಗಳು ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಬಗೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತಿಯಾಗುವ ಹಂಬಲವುಳ್ಳ ಕವಿ. ತನ್ನ ಸಹಜ ಪ್ರತಿಭೆ ಹಾಗೂ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಅದೇ ಒಂದು 'Passion' ಆಗಿ ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲೂ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದರು. ಒಮ್ಮೆ

ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಸರಳ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡು ಪುಸ್ತಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಅನುಭವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. "ಕವಿಗಳೆಂದರೆ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ವರ್ತಮಾನದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಛಾಯೆಗಳು"[೪೦] ಎಂಬ ಶೆಲ್ಲಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವರ ಕನಸು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಿಸುತ್ತದೆ.

## ೪.೪. ವ್ಯಕ್ತಿ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವಗಳು - ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮ ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರಿನ ಪರಿಸರ

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜೀವನ, ಅದರಲ್ಲೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನ ಪ್ರಮುಖ ತಿರುವನ್ನು ಪಡೆದದ್ದು ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಿಂದ. ಅದರಂತೆ ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕೊಂದು ಆಯಾಮವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟವರು ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು. ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇವರದು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ. ೧೯೨೬ರ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ಭೇಟಿಯಾದಂದಿನಿಂದ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಕುವೆಂಪು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸಂತೆಪೇಟೆಯ ಕೊಳಕು ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಸ್ವಾಮೀಜಿ, 'Puttappa how can a poet like you live in this dingy place?'[೪೧] ಎಂದು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದರು. ಅವರ ಈ ಬಯಕೆ ಫಲಿಸಿದಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ಕಜ್ಜಿಗಾಯಗಳಿಗೆ ಔಷಧ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಗುಣಪಡಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮರುಜೀವ ತುಂಬಿದವರು ಸ್ವಾಮೀಜಿ.

ಕುವೆಂಪು ಆಶ್ರಮವಾಸಿಯಾದ ನಂತರ ಅಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನಗಳ ವಾಚನ, ಚರ್ಚೆ ಇತ್ಯಾದಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ವಾಮೀಜಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ, ಕೃತಿಗಳ ಭಾವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಲಿತು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದ ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿಯವರು ಕೂಡ ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು,

> You cannot spend your life easily now as you are gifted with poetic faculty (ನೀವಿನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಹಗುರವಾಗಿ ಕಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ, ನಿಮಗೆ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆಯ ವರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ).[೪೨]

ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಾ, ಕುವೆಂಪು ಕವಿಚೇತನವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ, ಕವಿಕಾರ್ಯದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರೆ, ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾರೆ. ತಮಗಿಂತ ಹಿರಿಯರ ಕಾಲುಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹೀನಾಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹಿರಿದಾದರೆ ಕಾಲುಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕೀಳುತನವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವರು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಉಪದೇಶ ಕೊಡದೆ, ತಮ್ಮ ನಡತೆಯಿಂದಲೇ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವರು. ಪ್ರಫುಲ್ಲ ಚಂದ್ರರಾಯರು, ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದು, ಆಜನ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧಕ ತಪಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರು ಇವರ ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವರು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ವರ್ತನೆಯಿಂದಲೆ ಇತರರೂ ಪರಿವರ್ತಿತರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಭೂತಿ ಪೂಜಾತತ್ವವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದವರು ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರು.

ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸಣ್ಣ ವಿಷಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿದ್ದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯತನವನ್ನು ಗಮನಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಲೌಕಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ

ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಭರ್ತ್ಸನೆ ಮಾಡಿ ಎಚ್ಚರಿಸುವರು. ಮೈಸೂರಿನ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಪುರದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಡಿಗೆ ಮನೆಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಹಿರ್ದೆಸೆಯ ಜಾಗ ಹಳೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಜಲಗಾರನು ಹೊತ್ತೊಯ್ಯುವಾಗ ಅವರ ತಲೆ ಮೈ ಬಟ್ಟೆಯೆಲ್ಲ ಹೊಲಸು ನೀರಿನಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಆ ರೀತಿ ಒದ್ದೆಯಾಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕ್ಷಾಳನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಇತರ ಸಾಧುಗಳೂ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಉದಾಸೀನತೆಯಿಂದ ಅನುಸರಿಸದೆ ಜಲಗಾರನ ಈ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಕುವೆಂಪು 'ಜಲಗಾರ' ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸಿದರೂ ಏನೂ ಪರಿಣಾಮವಾಗದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕರೆದು,

> ನೀವು 'ಜಲಗಾರ' ನಾಟಕ ಬೇರೆ ಬರೆದು ಶಿವನನ್ನೇ 'ಜಗದ ಜಲಗಾರ' ಎಂದು ಕರೆದು ಜಲಗಾರ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆ ಜಲಗಾರನನ್ನು ನೀವು ಯಾವ ರೀತಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೀರಿ?... ನಿಮ್ಮ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಗೌರವಗಳೆಲ್ಲ ಬರಿಯ ಕಾವ್ಯವಸ್ತುವಾಗುತ್ತವಲ್ಲಾ? ಆ ಬುದ್ಧಿ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಇಳಿಯಲಿ.[೪೩]

ಎಂದು ಸ್ನೇಹವಾಣಿಯಿಂದಲೆ ಛಡಿ ಏಟು ಕೊಟ್ಟು, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿದ್ದಿದರು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಹೋದ ನಂತರವೂ, ಕುವೆಂಪು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರದ ಒಡನಾಟವಿತ್ತು. ಪತ್ರಗಳ ಮುಖೇನ ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾಜ್ಞಾನ ಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಮೇಲೆ ಗೌರವ ವಿಶ್ವಾಸ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಇರುವಂತೆಯೇ, ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯ ಜೀವನದ ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆ, ಪ್ರೀತಿ - ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರ ಪ್ರಭಾವ, ಕುವೆಂಪು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ.

ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರಂತೆಯೆ, ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ಸೇವಾ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ಮೇಲೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಗೌರವ, ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಅಂದಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಗೌಡರುಗಳೆಲ್ಲಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹೆದರಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇವರೊಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ವೈಚಾರಿಕ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮತ ಮೌಢ್ಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥವರನ್ನು ಕ್ರೈಸ್ತಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಇಡೀ ಮಲೆನಾಡಿನ ಒಕ್ಕಲಿಗರೆಲ್ಲ ಕ್ರೈಸ್ತರಾಗುವರು ಎಂಬ ಲೋಭದಿಂದ ಪಾದ್ರಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಉಪಾಯಗಳೊಂದು ಇವರ ಹತ್ತಿರ ಫಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಮೈಮೇಲೆ ದೇವರು ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಗಣ ಮಗನಂತೆ ಕೂಗಾಡಿ ಕಣಿ ಹೇಳಲು ಶುರುಮಾಡಿದವನೊಬ್ಬನನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಬೆತ್ತದಲ್ಲಿ ರಪರಪನೆ ಬಾರಿಸಿ ಅವನ ಮೋಸವನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲೆ, ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆ ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೇಲೆ ಗಾಢಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದ್ದವು. ಇವರ ಮಗಳಾದ ಹೇಮಾವತಿಯವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವ ಮೊದಲೆ, ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರ ವೈಚಾರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳು, ದೃಢನಿರ್ಧಾರಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದವು. ಇವರನ್ನು ಕುರಿತ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ.

> ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯೋ ಶ್ರೀ ಗೌಡರಿಗೂ ನನ್ನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಗೌರವ ಪೂರ್ವಕವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ನಮ್ಮ ಮನೆ ಪಾಲಾಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದ ಕಾಗದದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಭಾವನಾ ಸದೃಶವೆಂಬಂತಹ ಗೌರವುಂಟಾಗಿ ತರುವಾಯದ ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೂ ಭಾಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಕವಿ ಜೀವನದಿಂದಲೂ ಅದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡಿತ್ತು.[೪೪]

ಇವರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವುದುಂಟು. ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ತಾತಗಾರು (ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ), ಭೂಪಾಳಂ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ, ದೇವಂಗಿ ಮಾನಪ್ಪ ಮುಂತಾದವರ ಸ್ನೇಹ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ದೊರಕಿವೆ.

## ೪.೫. ಸ್ಥಳೀಯ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ

ವಸಾಹತುವಾದ ದೇಶೀ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಗೊಂದಲಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ತನ್ನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇರಲ್ಪಡುವಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಲೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಭಿಜಾತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಭಾವಿತಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳ ರಚನೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಪ್ರಾಸ, ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಬಂಧವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಭಾವನಿಷ್ಠ ವಸ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಜಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿತ್ತು. ಇದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಕನ್ನಡ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಜಾತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳು ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದ್ದಂತ ಕಾಲದಲ್ಲೆ ಕುವೆಂಪು ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿದ್ದು. ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿನ ಮಿತಿಯನ್ನು ಮೀರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಪ್ರಾಸ, ನಿಯಮಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ಸಿದ್ಧ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಅಪ್ರಾಸ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಯುಗಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುವ ಕಾವ್ಯರಚನಾ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಎರವಲು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ಅವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಶೆಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಯ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟು ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ - ಪಶ್ಚಿಮ, ಪ್ರಾಚೀನ - ಅರ್ವಾಚೀನ ಸಂಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮಾದರಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ 'ಕರಿಸಿದ್ಧ' ಎಂಬ ಕಥನ ಕವನದ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ಜಾಗತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಸಂದರ್ಭ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಕಾಲು ಜಾರಿದ ಬೈರ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದನು.
ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲೊಬ್ಬ ಭಾಷಣವ ಮಾಡಿದನು.
ವಂಗದೇಶದ ಕವಿಯು ನಾಟಕವಾಡಿದನು.
ಹಿಮಗಿರಿಯ ಮೇಲೊಬ್ಬ ಸಾಧುವಾದನು ಸಿದ್ಧ.
ಜರ್ಮನಿಯ ದೇಶದಲಿ ನಡೆದಿದೆ ಮಹಾಯುದ್ಧ.
ಕುಪ್ಪಳಿಯ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬೈರ ಹುಡುಗನು ಬಿದ್ದ.
ಮಡಿದವಗೆ ಮರುಗುವರು ಗಿಡ್ಡಿ, ಕರಿಸಿದ್ಧ.
ಹಂಡನಾಯಿಯು ಮರುಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆದಿತ್ತು.
ಆಫ್ರಿಕದಿ ಕಂಬಿ ತಪ್ಪಿದ ರೈಲು ಬಿದ್ದಿತ್ತು.
ಕಾಶಿಯಲಿ ಹಾರುವರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು ವೇದ.
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತನಿಗಿದೆಯೆ ಮೇಲು ಕೀಳಿನ ಭೇದ?[೪೫]

ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕ್ಷುದ್ರ ಕುಪ್ಪಳಿ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಬೈರ ಹುಡುಗನ ಸಾವಿನ ಜೊತೆಗೆ ವಿಶ್ವಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಜರುಗುತ್ತಿರುವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು, ಕುವೆಂಪು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಮೀರುತ್ತ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾದ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ದೇಸೀ ನೆಲೆಯ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಅನುಭವವನ್ನು ಜಾಗತಿಕ ಘಟನೆ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂದಿನ ಜಾಗತೀಕರಣದ ಪ್ರಭಾವಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಇದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಆಫ್ರಿಕಾ, ಅಮೆರಿಕಾ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕರಿಯರ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದೌರ್ಜನ್ಯ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿ ಮನಸ್ಸು ಕುದಿದು ಬರೆದ ಕವನ 'The colour bar'

Glimmer of skin but not of soul
Does hearts of men mislead;
The colour - bar, the colour - mole
Remember the who fight for skin;
our souls perfection blends;
O, love more than your kith and kin;
our sins affection ends.
The colour - bar with Death shall die,
And sad your judgement blind, must lie[೪೬]

೨೧-೩-೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಈ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸಿದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಆಗಿನ್ನು ತರುಣ. ದೇಶ, ವರ್ಣ, ಧರ್ಮ, ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಅಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು, ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆ ಆಗಲಿ, ಯಾರ ಮೇಲೆ ಆಗಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಶೋಷಣೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವರ ದನಿಯಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಅವರ ಈ ಮನೋಭಾವವೇ ವಿಶ್ವಮಾನವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ತಳಹದಿಯಾಗಿರುವುದು.

೧೨-೫-೧೯೪೧ರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಎರಡನೇ ಮಗುವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲಿಗೆ ಹಾಕುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ 'ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಹರಸುವೆನು ಚೈತ್ರನಂ'

ನೀನ್ ಬಂದ ಈ ಜಗಂ ನೀನ್ ಬಿಡುವ ಆ ಜಗಕೆ
ಕೀಳಾಗುವಂತೆ ಬಾಳ್; ಇಂದಲ್ಲಿ, ಪಶ್ಚಿಮದಿ
ಮಾನವೀಯತೆ ಮಾಣ್ದು ತಾಂಡವಂಗೈಯುತಿದೆ
ಹರಸುವೆನು; ಹರಸುವೆನೊ ಗುರುಜೀವನಂ ನುಲೆಸಿ; ಮೇಣ್
ನನ್ನನಾಶೀರ್ವಾದಿಸಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಕ್ಕೊಯ್ದು,
ಧರ್ಮದೌದಾರ್ಯಮಂ ಪೇಳೆ ಪಶ್ಚಿಮಕೆಯ್ದಿ,
ಐರೋಪ್ಯ ಯುದ್ಧದಾ ಕ್ರೌರ್ಯ ಭೂಮಿಯೊಳಿರ್ಪ
ನನ್ನ ಆ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗೆ
ಸುಕ್ಷೇಮಮಕ್ಕೆಂದು ಬಯಸಿ ನಲ್ಬಯಕೆಯಂ ![೪೭]

ಅತ್ಯಂತ ಖಾಸಗೀ ಬದುಕಿನ ಸಂಭ್ರಮದ ಕ್ಷಣವನ್ನು ಆನಂದಿಸುವ ಕವನವಿದಾದರೂ ಮನಸ್ಸು ಅಂದು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಎರಡನೇ ಜಾಗತಿಕ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಕರಾಳ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯರು ಮಹನೀಯರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದು, ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ಮಠದ ಪ್ರಚಾರ ಆಂದೋಲನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಏನೂ ಅಪಾಯವಾಗದಂತೆ ಅವರ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಬಯಸುವ ಭಕ್ತ ಮನದ ಕಾತರವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು. ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ಕವನದಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅನ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಘನತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದರಿಂದ. ಕಸಿನ್ಸ್ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ, ಸ್ವದೇಶೀ ಚಳುವಳಿಯ

ಅಂಗವಾಗಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದರೂ "ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಗೌರವ, ಮೋಹ, ಭಕ್ತಿಗಳು ತಿರೋಹಿತವಾಗಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವನ ರಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋದೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು Egostitical Sublime ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ... ಅದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆ - ಸ್ವ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ. ತನ್ನ ಕಾಣ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ, ಸ್ವಯಂ ತಾನು ಕಾಣುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಅದು ತಾನು ಅತೀತವನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲೆ, ಅತೀತವನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ ಅನ್ನುವಂಥಾದ್ದು..... - ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಘನತೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೊತೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಅದೇ ನಿಲುವಿನಲ್ಲೇ ನಿಂತು ನೋಡಬಲ್ಲೆ ಅನ್ನೋದು ಇತ್ತು. "ಒಬ್ಬ 'ಶೂದ್ರ' ಯುವಕ ಕುಪ್ಪಳಿಯ ಮನೆಯ ಮಹಡಿ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಹೋಮರನ 'ಈಲಿಯಡ್' ಓದಿ ನಿನ್ನ ಕಲೆ ಪಿರಿದಾದೊಡಂ ನಿನ್ನ ಕಥೆ ಪಿರಿದಲ್ತು" ಎಂದು ಆ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಬಲ್ಲವರಾರಿದ್ದರು.[೪೮]

ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯ ಬಗೆಗೆ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನವ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೇ, ಇಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಮರುಓದಿನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆಡುತ್ತಿರುವ ಮಾತುಗಳಿವು. ವರ್ತಮಾನದ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೇ ತ್ರಿಕಾಲಕ್ಕೂ ಸ್ಪಂದಿಸುವ, ಆಧುನಿಕ ವಿಮರ್ಶಕನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಇಡೀ ಮನುಕುಲಕ್ಕೆ ಒಳಿತಾಗುವುದನ್ನು ಬಯಸಿ, ಅದನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸತ್ವವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು. ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತಕರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೇ, ಪುರಾಣಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದರ್ಶನ ನೀಡಿದವರು.

ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿಲುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಈ ಅನ್ಯಹೃದಯ ನಿಕಷಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಡಬಾರದು. ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ನಾವು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.[೪೯]

ಹೀಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಪ್ರತಿಭಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲೇಖಕರನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂಥಾಗಿದ್ದು "ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ಪ್ರಭಾವ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅವರು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಏನೇನೂ ಅಲ್ಲ" ಎಂದಾಗಲಿ, "ಕ್ರಿಸ್ತನ ಉಪದೇಶಗಳು ಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶ ದರ್ಶನದವರೆಗೆ ಏರಲಾರದು" ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತಗೊಂಡರೂ, ಭಾಷೆ, ಭಾವನೆ, ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಪಡೆದ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಹೋಮರ್, ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಅಂಥವರನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಗಟ್ಟಿತನವನ್ನು, ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿಸರ್ಗೋಪಾಸನೆಗೆ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಕಾರಣವಾದರೂ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಅನುಭವವೇ ಮೂಲಸ್ಫೂರ್ತಿ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

> ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನ ಕವನಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವ ಮುನ್ನವೇ, ನನಗರಿವಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಅದರ ಉಪಾಸಕನಾಗಿದ್ದೆ. ನಾನದರ ಅಂಶವಾಗಿರುವಂತೆ ಅದು ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಭಾಗವಾದದ್ದುಂಟು. ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯ ನನ್ನ ರಕ್ತದ ಕಣಕಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ಉಸಿರುಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅದೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಯಾವುದು ಭಾವವೇದ್ಯವಾಗಿತ್ತೋ ಅದು ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನ ಕಾವ್ಯಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಆಲೋಚನಗಮ್ಯವಾಯಿತು. ಯಾವುದು ಭಾವಗಮ್ಯವಾಗಿತ್ತೋ ಅದು ಬುದ್ಧಿಗಮ್ಯವೂ ಆಯಿತು. ನಾನು ಕಂಡು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದೆಲ್ಲ ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರಿತು. ನನ್ನ ಅನುಭವ ಆಳವಾಯಿತು, ಗಟ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಆದರೆ ನನಗಿರುವ ಭಾರತೀಯ ದರ್ಶನದ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ದಾರ್ಶನಿಕ ಭಿತ್ತಿ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ. ಗೌರೀಶಂಕರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಕುಬ್ಜನೂ ಆಲ್ಫ್ಸ್ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ದೈತ್ಯನಿಗಿಂತ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆಂಬ ಮಾತು ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರಕವಲ್ಲ, ವಾಸ್ತವ ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.[೫೦]

ತನ್ನಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಘನತೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದರ್ಶ ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಧನೆಯೇ ಮುಖ್ಯಗುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅನ್ಯರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಪಲ್ಲಟಗಳು, ಆಕ್ರಮಣಶಾಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭುತ್ವ ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮದು ನಮ್ಮತನ ಅನ್ನುವುದು ಭಗ್ನಾವೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮತನವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವಂಥ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆದರ್ಶವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದ್ದು ಅಸಹಜವೇನಲ್ಲ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಮೈಮನಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆವರಿಸಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಆದರ್ಶ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ತಳೆದಿದ್ದು.

ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಆದರ್ಶ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕಳೆದು ಹೋಗದೆ, ಆದರ್ಶ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿ ಆಚರಣೆ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಅವುಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗಾಗಿ ದನಿಎತ್ತಿ ಒಬ್ಬ ನೈತಿಕ ಕಾಳಜಿವುಳ್ಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದರು. ಯಜಮಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಪ್ಪಿತ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು, ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುವುದು ಶೂದ್ರಲೋಕದ ದುಡಿಯುವ ಸಮುದಾಯದ ಪರವಾಗಿ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮತೀಯವಲ್ಲದ ಬಹುಮುಖಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಕುವೆಂಪು ಅದರ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನೂ ಖಂಡಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನಾಶೀಲರು.

### ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಮೋಹನಕರಮಚಂದ ಗಾಂಧೀ ; ಹಿಂದ್ ಸ್ವರಾಜ್ ; ಪುಟ ೫೯, ಗಾಂಧಿಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿ, ಗಾಂಧಿಭವನ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೮.
೨. ಕುವೆಂಪು : ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು; ಪುಟ ೧೪೯, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಹತ್ತನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೬೭)
೩. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಂ. ೧ ; ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ) ; ಪುಟ ೩೫೯, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪.
೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೯೫.
೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೨೮.
೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೪೧.
೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೬೭.
೮. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ; ಪುಟ ೭೬೮, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.
೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೪೫.
೧೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೪೫
೧೧. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ : ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು, ಪುಟ ೨೮, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪.
೧೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೧೦೬೮, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.
೧೩. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಂ. ೨ ; ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ) ; ಪುಟ ೪೨೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೦.
೧೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೪೨.
೧೫. ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ : ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ - ಕುವೆಂಪು ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ ; ದೇಜಗೌ, (ಪ್ರ.ಸಂ.), ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೭೫.
೧೬. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಂ. ೧ ; ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ) ; ಪುಟ ೧೪೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦.
೧೭. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೪೩೪, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.
೧೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೪೫ - ೪೪೬.

೧೯. ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ; ಶ್ರೀ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿ ಸಂಪುಟ ; ಪುಟ ೧೩೦, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ., ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೩.

೨೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೩೧.

೨೧. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಪತ್ರಗಳು ; ಹರಿಹರ ಪ್ರಿಯ (ಸಂ), ಪುಟ ೨೩, ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರದ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ವಿಸ್ತೃತ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೯, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೭೪.

೨೨. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ : ಭಾವ ೩, ಪುಟ ೨೩೦, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೦.

೨೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೩೧.

೨೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೭೬.

೨೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೭೭.

೨೬. ಕುವೆಂಪು : ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ : ಪುಟ ೩೨, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಆರನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೭.

೨೭. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೧೧೫, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೨೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೨೪, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೧೫, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು.

೨೯. ಬೇಂದ್ರೆ ; ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ, ಸಂ. ೩, ಜಿ.ಬಿ. ಜೋಶಿ (ಸಂ), ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೧.

೩೦. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ; ಭಾವ ೧, ಪುಟ ೮೮, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೯ (ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೬೮).

೩೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೩೩೬, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೩೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೧೫.

೩೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೧೮.

೩೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೪೮.

೩೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೪೨.

೩೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೪೨.

೩೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೨೯, ೩೦.

೩೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೬೭.

೩೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೨೨.

೪೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೬೪.

೪೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೮೩.

೪೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೮೩.

೪೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೭೦.

೪೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೧೦೨.

೪೫. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಂ. ೨, ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೫೯೫-೫೯೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦

೪೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೮೪.

೪೭. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಭಾಗ ೨, ಪುಟ ೭೪, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೫.

೪೮. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಯು.ಆರ್. ; ಕುವೆಂಪು ಒಂದು ಪುನರನ್ವೇಷಣೆ, ಸಂ. ನಾಗಭೂಷಣ್ ಡಿ.ಎಸ್., ಪುಟ ೩೧, ೩೨, ೩೫, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೫.

೪೯. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂ. ೨, ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೪೭೩, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೫೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೩೯.

* * *

## ಅಧ್ಯಾಯ - ೫

# ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯ ವಿಕಾಸ

ಸುತ್ತಲಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯ ಘಟನೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತು ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಕ್ರಿಯೆಯ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ, ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ವೈಚಾರಿಕ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ, ಕಾವ್ಯದ ಅನುಭವವನ್ನೂ ವಿಚಾರದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರದು ವ್ಯಷ್ಟಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ, ಸಮಷ್ಟಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ವ್ಯಷ್ಟಿಯ ಅನುಭವವನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವ ಪರಿಯಾಗಿದೆ.

'ಕವಿಯ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ ಅವನ ಕವನಗಳಲ್ಲದೆ ಉಳಿದದ್ದೆಲ್ಲಾ ಬರೀ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ ಮಾತ್ರ' ಎಂಬ ಕುವೆಂಪು ಮಾತು ಅವರ ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಸಂವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ 'ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಷ್ಟೇ ಘನವಾದದ್ದು ಕವಿಸೃಷ್ಟಿ' ಎನ್ನುವುದು ಆಲೋಚಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶ. ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಿ, ಆತನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹರಿತವಾದ ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ತಿದ್ದಿ, ಬೆಳೆಸುವ ಶ್ಲಾಘ್ಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದವರು ಒಬ್ಬ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ಇಂಥ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದವರು ಶ್ರೀಯುತ ಜೇಮ್ಸ್ ಎಚ್. ಕಸಿನ್ಸ್.

ಕಸಿನ್ಸ್ ಉಪದೇಶದ ನಂತರವೂ ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಚನೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಕ್ರಮೇಣ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಒಲಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಅವರೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

> ನನ್ನ ಕವಿತಾ ಪ್ರತಿಭೆ ತನ್ನ ವಿದೇಶಿ ವಾಹನವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತೊರೆದು ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಸ್ವದೇಶೀ ವಾಹನದ ಸವಾರಿಯಭ್ಯಾಸ ಮಾಡತೊಡಗಿತು. ಆದರೆ ಅನ್ಯದೇಶೀ ವಾಹನದ ಶೀರ್ಣತೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಸುಪುಷ್ಟ ವಿದೇಶೀ ವಾಹನದ ಸವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥ ಪಟುವಾಗಿದ್ದ ಕವಿತಾ ಪ್ರತಿಭೆ ಎಡವುತ್ತಾ, ಕುಂಟುತ್ತಾ ಮುಗ್ಗರಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ಸುದೀರ್ಘ ಪ್ರಯಾಣದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಾಲ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆ ಸ್ವದೇಶೀ ಮತ್ತು ವಿದೇಶೀ ವಾಹನಗಳೆರಡರ ಮೇಲೆಯೂ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಸ್ವದೇಶಿ ವಾಹನ ಸುಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಟವಾದ ತರುವಾಯ ವಿದೇಶೀ ವಾಹನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಆ ಸಂಧಿಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳು ಒಂದೆರಡನ್ನು ಉಳಿದು, ಪ್ರಕಟನಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಯಾವ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರೂಪಾಂಶದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಕೆಳಮಟ್ಟದವಾಗಿದ್ದರೂ ಕವಿಯ ಅಂದಿನ ಚಿಂತನೆ ಭಾವನೆ ಆಸೆ ಆದರ್ಶಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ಆತನ ಕಾವ್ಯರೂಪ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ತೋರು ಬೆರಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನಾದರೂ ಆಂಶಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿದರ್ಶಿಸಬಯಸುತ್ತೇನೆ.[೧]

ಸ್ವದೇಶೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕವನಗಳು ಅಂದಿನ ಕವಿ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದಲ್ಲದೆ, ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವ ಕವಿ ಮಾತುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಇಲ್ಲಿನ ಕಾವ್ಯವಾದದ

ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸೃಜನಶೀಲ ಬರವಣಿಗೆಯ ವಸ್ತು ಬೀಜರೂಪವಾಗಿದ್ದು, ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಾಗ ಆ ವಸ್ತು - ಸಂವೇದನೆಗಳು ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದುತ್ತವೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೇ ಮುಂದೆ ಮಹತ್ವದ ಕವಿಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಅವರಲ್ಲೆ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕೆಲವು ಕವನಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದೇ ವಸ್ತುವಿನ ಭಾವ ಸಂವೇದನೆಗಳು ನಂತರದಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರೆದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅವರ ಪ್ರತೀ ಹಂತದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹತ್ವಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕವಿಯಲ್ಲೇ ಆದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುವ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ'ನ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಕವನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಕವನಗಳನ್ನು ಕವಿಯ ಅಂದಿನ ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗ ಮತ್ತು ಭಾವ ಸಂವೇದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಕಂಡು ಬರುವ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶ ಕವಿಯ ಅಂದಿನ ಭಾವಲಹರಿಗಳು ಒಂದೇ ವಸ್ತುವಿನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆ. ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಯೋಗ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕವನಗಳಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಂತರದ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಕವನ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಂದೇ ವಸ್ತು ಭಾವಗಳು ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದ್ದು, ಕವಿಯ ಅಂದಿನ ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಬಿ.ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಅಂದರೆ ೧೯೨೪, ೧೯೨೫, ೧೯೨೬ ರವರೆಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಕವನ ರಚನೆ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಈ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳು ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದವು. ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳು ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯ ಕಾವಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ತರುಣ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಭಾಷಾ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. "ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ದುರ್ದಮ್ಯ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನಾನು ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಹತ್ತಿರವೂ ಸುಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಧ್ವನಿ ಕುವೆಂಪು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಮೇಣ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಒಬ್ಬ ಸೃಜನಶೀಲ ಕವಿ ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ರೂಪು ಕೊಡುವ ಭಾಷೆಯ ಅವಲಂಬನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕಂಡಿರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೊ, ಅದೇ ಅವನ ಸಾಧನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಮರ್ಥವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೆ ಆತನು comfort ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೂ ಸಂತೃಪ್ತನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳ, ಒತ್ತಡದಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅನ್ಯ ಭಾಷಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದಾಗ, ಆತನು ದ್ವಂದ್ವ ತಾಕಲಾಟಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಭಾಷೆಯ ಬದಲಾವಣೆ ಎಂದು ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಗೋಚರಿಸಿದರೂ ಭಾವ ಬದಲಾವಣೆಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೂ ಆಗಿದ್ದು ಇದೇ.

ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಕವನಗಳು ಲೋಕಪರವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಕವನಗಳು, ಭಕ್ತಿಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರವಾದ ಭಾವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಭಾವಗಳೂ ಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುವ, ವರ್ಗೀಕರಣವಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅನುಕರಿಸಬೇಕಾದ ನಿಯಮವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವನ ರಚನೆಗೆ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಭಾಷೆ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪರಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಒಂದೇ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳು ಸಾಮ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ವೈದೃಶ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಹಾಗೆ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳ ಕೆಲವು ಕವನಗಳ ವಸ್ತು ಒಂದೆಯಾಗಿದ್ದು, ಹೋಲಿಕೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕವನಗಳನ್ನು ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಬರೆದರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆಗಿನ್ನೂ ತರುಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಿ ಮತ್ತು ಆತನ ಭಾಷೆ. ಆಗ ತಾನೇ, ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡ

ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇಂಥ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳ ಅನುಕರಣೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಇರುವ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ವಸ್ತು ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಕವಿಯಲ್ಲೇ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಗೂ ಪಕ್ಕಾಗದೆ, ಕವಿಯಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿರವಾದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂಥ ಕವನಗಳೂ ಉಂಟು.

೧೯-೯-೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ 'The Cowherd',

"He smiles and he sings all alone
Beneath the banyan tree",

ಅದೇ ದಿನ ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನ 'The cowherd's Flute' (ದನಗಾಹಿಯ ಕೊಳಲು).

"Traveller a Moment Pause
Pass not this dare with haste;
or listen as you slowly pass
The flute as this jovial waste.[೨]

ಈ ಎರಡೂ ಕವನಗಳು ಹಳ್ಳಿಯ ದನಗಾಹಿಯೊಬ್ಬನ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಲಹರಿಯನ್ನೂ ಆತನ ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇದೇ ದನಗಾಹಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನುಳ್ಳ ಕನ್ನಡ ಕವನವನ್ನು ೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕವನದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯೂ 'ದನಗಾಹಿ' ಎಂದು. ಆದರೆ ಇದರ ಅನುಭವವೇ ಬೇರೆ.

ಮೇಲಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ, ದನಗಾಹಿ ಮತ್ತವನ ಕೊಳಲಿನ ಸಂತೋಷ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದು, ನಗರ ಬದುಕಿನ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿನ್ನೂ ನಗರ ವಾಸ ಅದರ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಜೀವನದ ಪರಿಚಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಂತರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಗರದ ಗಿಜಿಗುಡುವ, ಏಕತಾನದ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವವಿದೆ. ಇಂಥ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ದನಗಾಹಿಯ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ ಆ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನವಿದು.

ಮೌನವಿರೆ ಬಾನಿನಲಿ, ನಿದ್ದೆಯಿರೆ ಬನಗಳಲಿ,
ಬಿಸಿಲು ಮಲಗಿರೆ ಹಸುರು ಬಯಲಿನಲಿ;

ಮಲಗಿ ತರುಗಳು ಮೆಲುಕು ಮೇಯುತಿರೆ; ಕೊಳಲೂದಿ
ನಲಿಯುವೆಲೆ ದನಗಾಹಿ, ತಿರೆಯೊಳಿಲ್ಲಿ
ನಿನಗೆ ದೊರಕುವ ಸೊಗದ ಮೈಮೆಯನು ಬಲ್ಲೆಯೇನು?
ನೀನರಿಯದಿರಬಹುದು! ನಾನದನು ತಿಳಿಯೆನೇನು?
ನಡೆ ಪಟ್ಟಣಕೆ; ಅಲ್ಲಿ ಸಂತೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿ
ನೀನುಳಿದ ಸೊಗವ ನೆನೆದಳಬಹುದು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ![೩]

ದನಗಾಹಿಯೊಬ್ಬನ ಸಂತೋಷದ ಕ್ಷಣಗಳು ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಿಗದಿರುವ ನಿರಾಸೆ ಈ ಮೇಲಿನ ಕವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

೫-೧-೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ 'Invocation' ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕವನ ರಚನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವಾವೇಶದಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಭಗವಂತನ ವಿಶ್ವರೂಪದಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತರಾದ ಅನುಭವ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ತಬ್ಬಿಬ್ಬುಗೊಂಡ ಕವಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು, ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲು ಬಾಲಕೃಷ್ಣನ ಮಧುರ ರೂಪವೇ ಕಣ್ಮುಂದೆ ಮೈದೋರಿತಂತೆ. ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಭೀಪ್ಸೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಹೀಗೆ -

O lover of My soul, when they infinite
form stands before me with the might of
the Present, the Future and the past beyond
Space and Time, my locks flutter in anxiety,
O Lover, grant me the vision supreme
and blest that I may see thee in
everything, in bliss and woe, in pleasure and
pain, in life and death.[೪]

ಇಂಥಹುದೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಭಾವದ ಭರವಸೆಯಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಖಾಯಿಲೆಗೆ ಒಳಗಾದಾಗ 'ಪ್ರಾರ್ಥನೆ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗಿನ ವಿಷಣ್ಣ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ರಚಿಸಿದ ಕವನ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದೆ.

ಕೈ ಹಿಡಿದು ನಡೆಸೆನ್ನ ಗುರುವೆ,
ಬಾಲಕನು ನಾನೇನನರಿಯೆ

೧

ನುಗ್ಗಿ ನಡೆಯುವೆನೆಂದು
ಮುಗ್ಗರಿಸಿ ಬೀಳುವೆನು
ತಪ್ಪು ದಾರಿಯ ಹಿಡಿವೆ
ದಾರಿ ಸರಿ ಎಂದು
ಕವಲೊಡೆದ ದಾರಿಯೊಳು
ಋಜುಮಾರ್ಗವನು ತಿಳಿಯೆ
ಅಲ್ಲಿ ಎದೆ ಕಂಗೆಟ್ಟು
ನಿಲ್ಲುವುದು, ಗುರುವೆ.[೫]

ಇದು ಕವಿ ನ್ಯೂಮೋನಿಯಾಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದಾಗ, ಭಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರುವಂತೆ ಬೇಡುವ, ಅಭಯ ಹಸ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವ ದುರ್ಬಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನವನ್ನು ೨೭-೮-೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಮೇಲಿನ ಕವನದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಗುರುದೇವನಂತೆಯೊ ಅಂತೆಯೇ ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಾಗಿದೆ. ಗುರುದೇವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವನ್ನೇ ದಯಪಾಲಿಸೆಂದು ಭಕ್ತನೊಬ್ಬನು ಬಯಸಿ, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಕವನವಿದು.

**ಪ್ರಾರ್ಥನೆ**

ನಿನ್ನ ಬಾಂದಳದಂತೆ
ನನ್ನ ಮನವಿರಲಿ;
ನಿನ್ನ ಸಾಗರದಂತೆ
ನನ್ನ ಎದೆಯಿರಲಿ.
ನಿನ್ನೊಲ್ಮೆಯಂದದಲಿ
ನನ್ನೊಲ್ಮೆಯಿರಲಿ;
ನಿನ್ನಾಳವೆನಗಿರಲಿ
ನೀನೆ ನನಗಿರಲಿ

ನಿನ್ನೊಳಿರುವ ಶಾಂತಿ
ನನ್ನೆದೆಗೆ ಬರಲಿ.[೬]

ದೇವರ ಬಗೆಗಿನ ಅಪಾರ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳ ಕವಿ ಚೇತನ ತನ್ನ ಆಪತ್ತಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ದೈನ್ಯತೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕವನಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮನೆಯ ಬಿಡುವ ಕಾಲ ಬರಲು
ನೆನೆದು ನಿನ್ನ ಮನೆಯನು
ಅಳುಕದೆಲ್ಲ ಸಿರಿಯ ತೊರೆದು
ಬಾಗಿಲಿಂದ ತೆರಳುವೆ![೭]

ಎಂದು ಅನಾರೋಗ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತ ಉಂಟಾದ ಸಾವಿನ ಭಯವನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕವನವಿದು. ಹಾಗೇ, ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೇಡುವ ಕವನ 'ಬಲವ ನೀಡೆನಗೆ'.

ಬಲವ ನೀಡೆನಗೆ, ಗುರುವೇ
ಬಲವ ನೀಡು,
ಜಗದ ಮೋಹವು ಮನವ ಮೋಹಿಸಿ
ಮಾಯಾ ಜಾಲವ ಬೀಸಿ ಬರುತಿದೆ
ಮತ್ತನಾಗದೆ ಕುರುಡನಾಗದೆ
ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯೊಳಿರುವ ತೆರದೊಳು...[೮]

೨-೩-೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನವಿದು. ಕವಿಚೇತನ ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲಾ ದೇವರ ಬಗೆಗಿನ ಭಕ್ತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸುವ ಸಾವಿನಂಚಿನ ಅನುಭವದ ಭಯವನ್ನು ಕವಿ ಮೀರುವ ಬಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಭಯವನ್ನು, ಸೃಜನಶೀಲತೆಯ ಮೂಲಕ ಅಂದರೆ, ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದನ್ನೆ ಕವಿತೆಯಾಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಗೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತರುಣ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಂಚಲತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾರೂಪಿ ಕವನಗಳು ಬಂದಿವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹೊಸವರ್ಷ ಅಥವಾ ಯುಗಾದಿ ಎನ್ನುವುದು ಎಂದೂ ಬದಲಾಗದ, ಯಾವತ್ತೂ ಒಂದೇ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಸ್ಫುರಿಸುವ ವಸ್ತು. ಸ್ನೇಹಿತರೊಬ್ಬರು ಹೊಸವರ್ಷದ ಶುಭಾಶಯ ಕೋರಿದ ದಿನ ೫-೪-೧೯೨೪ರಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾನೆಟ್ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. 'To a friend on the Hindu New Year (Yugadi)'

One year is gone, dear friend one precious year
That was good, kind and dear, Bid her adieu
She shall return no more save thro' the dew.[೯]

ಇಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು, ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಸುಗ್ಗಿಯನ್ನು ಎದುರು ನೋಡುವ ಉತ್ಸಾಹವಿದೆ. ಇದೇ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಕನ್ನಡ ಕವನ 'ಯುಗಾದಿಯ ಹಾಡು'. ಕ್ರೋಧನ ಸಂವತ್ಸರ ಕಳೆದು ಅಕ್ಷಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಬಯಸುವ ಕವನವನ್ನು ೧೫-೩-೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಳೆದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಿದ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ, ನೂತನ ಗೆಳೆಯರು, ನೂತನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ, ಇನ್ನಷ್ಟು ನೂತನ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಂಬಲದಿಂದ ಹೊಸ ಸಂವತ್ಸರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ರೋಧನ ಪುರುಷನೆ ಹೋಗುವೆಯಾ?
ಮೋದಿನಿಯಾಟವ ನೀಗುವೆಯಾ?
ಹಿಂದಿನ ವರುಷಗಳೀಯದ ಬೆಳೆಗಳೆ

ದಯಪಾಲಿಸಿರುವೆ ನೀನೆಮಗೆ;
..... ನೂತನ ಗುರುಗಳ,
ನೂತನ ಭಾವಗಳ,
ಕ್ರೋಧನ ಜಾರೋ, ಅಕ್ಷಯ ಬಾರೋ
ಅಕ್ಷಯ ಸುಖಗಳ ನೀ ತಾರೊ!...
ಸ್ವಾಗತವಕ್ಷಯ ಪುರುಷನಿಗೆ![೧೦]

ಮುಂದೆ ೨೭-೩-೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸುವ 'ಯುಗಾದಿ' ಕವನದಲ್ಲೂ ಹಿಂದಿನ ದಿನಗಳನ್ನು ಸರಿಸಿ, ಹೊಸ ದಿನಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅತಿಉತ್ಸಾಹವಿದೆ.

ಗತವರ್ಷದ ಮೃತಪಾಪವ ಸುಡು, ತೊರೆ!
ಅಪಜಯ ಅವಮಾನಗಳು ಬಿಡು, ಮರೆ,
ಕಳಚಲಿ ಬೀಳಲಿ ಬಾಳಿನ ಹಳೆ, ಪೊರೆ,
ನವ ವತ್ಸರವನು ಕೂಗಿ ಕರೆ![೧೧]

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕವನಗಳಲ್ಲೂ ಹೊಸತನಕ್ಕೆ ತುಡಿಯುವ ಹಂಬಲವಿದೆ. ಗತಕಾಲವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಧಾಟಿ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿಲ್ಲ. ಮೊದಲ ಎರಡು ಕವನಗಳು, ಕಳೆದ ದಿನಗಳ ಮಧುರ ಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಮೆಲುಕು ಹಾಕಿದರೆ, ಕೊನೆ ಕವನದಲ್ಲಿ, ಗತಕಾಲದ ದಿನಗಳ ಕಹಿ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಗತಕಾಲದ ದಿನಗಳು ಸಿಹಿಯಾಗಿರಲಿ, ಕಹಿಯಾಗಿರಲಿ, ಮುಂದಿನ ಹೊಸ ದಿನಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುವ ಉತ್ಸಾಹ ಮಾತ್ರ ಮೂರು ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ನಿಸರ್ಗ ಪ್ರೇಮಿಯಾದ ಕವಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ಅದಮ್ಯ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವಂಥವರು. ಹಾಗೆ ಕಾಣುವಾಗ ಅಲ್ಪವೂ ಭೂಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿಸರ್ಗ ದರ್ಶನ. ಒಮ್ಮೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ, ಬೆಳಗಿನ ಹೊತ್ತು ಸಂಭವಿಸಿದ ಅನುಭವದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಕವನ 'On a Morn' (ಒಂದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ) ೧೨-೫-೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು.

A Sweet bird Sang and I stood still.
Half dreamy tho' full mad!

A small dear thing it sweet
Can make the great Heavens come and go
Or spurn them with its feet!

ಕವನದ ಕೊನೆಗೆ "ಪುಟ್ಟ ಚಿಟ್ಟೆಹಕ್ಕಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ-ಸೌಂದರ್ಯ-ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತನ್ನ ಪದ್ಮಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆಯೆ? ಎಂಬ ಸೊಗಸಾದ ಧ್ವನಿಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಕವನ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ."[೧೨] ಇಂಥ ಸೃಷ್ಟಿ ಚೈತನ್ಯ ಅದ್ಭುತವನ್ನು ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮನೋಭಾವ 'Sparrow' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಮಲೇರಿಯಾದಿಂದ (ಜೂನ್ ೬ ರಿಂದ ೧೭ರವರೆಗೆ) ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಮಲಗಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸುರಿವ ಮುಂಗಾರುಮಳೆ ತಂದ ಅನುಭವವನ್ನು 'The RAINYDAY' ಕವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೮-೬-೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನವಿದು.

The rain fell and fell and fell
It pattered and pattered and pattered

Oh ! Oh! the forest roared
And they swayed to and fro;

And the rain madly poured
on the earth's sullen brow[೧೩]

ಬಿರುಗಾಳಿ ಜೊತೆ ಸುರಿವ ಮಳೆ, ಕಾಯಿಲೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ 'ರೇಜಿಗೆಯ ಸದ್ದಾಗಿ' ಕೇಳುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಮಳೆಯ ಸದ್ದು ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಫುಲ್ಲವಾಗಿದ್ದಾಗ ಅದು ಕೊಡುವ ಆನಂದವೇ ಬೇರೆ. ೨೨-೪-೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ 'ಮುಂಗಾರು ಮಳೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯ ಆರ್ಭಟವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಲೆ, ಅದರ ಸದ್ದನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಪಡುವಲ ಕಡಲಿನ ಮಿಂಚನು ಗುಡುಗನು ನುಂಗಿ ಬಸಿರಿನಲಿ, ಮುಡಿಗೆದರಿ!
ಮುಂಗಾರ ಸುರಿಯು ರಕ್ಕಸವಚ್ಚೆಗಳಿಕ್ಕುತ ಬಂದಳು ಬಲುಗದರಿ!
ಗುಟುರನು ಹಾಕಿತು ಮುಂಗಾರ್ ಗೂಳಿ!
ಘೀಳಿಟ್ಟೊರಲಿತು ಘನಘಟೆಯಾಳಿ!
ಬುಸುಗುಟ್ಟಿತು, ಬೀಸಿತು ಬಿರುಗಾಳಿ !
ಸುತ್ತಲು ಮುತ್ತಿತು ಕಾರ್ಮೋಡ!
ಕವಿ ಹೃದಯದಿ ಮೋಹನ ಸುರಗಾನದ ಮಳೆಗರೆವುದು ಸಮ್ಮಾನದಲ್ಲಿ![೧೪]

ಅಬ್ಬರದ ಮಳೆಯಿಂದ ತಿರೆವೆಣ್ಣಿನ ಚೆಲುವು ಇಮ್ಮಡಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕವಿಚೇತನ ಸಂಭ್ರಮಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಭ್ರಮಕ್ಕೆ ಮಳೆಯ ಆರ್ಭಟವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುವ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಕವನಗಳ ವಸ್ತು ಒಂದೇ ಆದರೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಕ್ರಮ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು, ಕವಿ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಭಿನ್ನ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಾಗಿ ಅದನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ 'ವರ್ಷ ಭೈರವ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು. ಪ್ರಕೃತಿ ರೌದ್ರತೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಲೆ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಕ್ಕೊಳಗಾದ ಮಲೆನಾಡಿನ ಬದುಕನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವರು.

ಸುಂದರ ಮಳೆಯು ಕವಿಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಣ್ಣತೆಯಿಂದಾಗಿ ರೇಜಿಗೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದನ್ನು 'THE RAINY DAY' ಕವನದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಸಲ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಣ್ಣತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ, ಶಾಂತಿ ಕದಡಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಸೃಜನಶೀಲ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ದೇಹದ ಆರೋಗ್ಯ ಸರಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಫುಲ್ಲವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'In the Dead of the Night' (ಕಗ್ಗತ್ತಲ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ೧೮-೬-೧೯೨೪ರ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ವಾತಾವರಣ ಕವನದ ವಸ್ತು.

In the dead of the Night
when all were asleep
Silently I awoke

The sweet and pale moon rolled
Upon heaven's cloudly floor
Heaven seemed, to repose
Upon the earth's green lap;
In the dead of the Night !

ಈ ಕವನ ಬರೆಯುವ ಹೊತ್ತು - "ಬೇಸರದ ಮಧುರ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕವಿಗೆ ಮಧುರ, ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬೇಸರ. (It was a sweet and Monotonous night, Sweet for the poet, Monotonous for the Man)"[೧೫] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ದೇಹ ಜಡವಾಗಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸು ಸಂತಸವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸವಿಯುವಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಸೋಮಾರಿತನವನ್ನೂ ಮೀರಿದ್ದು ಈ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಕವನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

೨೩-೨-೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ The Piligrimge (ಯಾತ್ರೆ). ಇಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಹನಿಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ದೇವತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಜೀವ ಲೋಕ ಸಂಸಾರಕ್ಕಿಳಿದ ನಂತರ, ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ತವಕಿಸುತ್ತದೆ.

The little drop of rain
Flew from its home,
For years to roam
Thro' countries far away
where every month was May!
Oh how it longed again
To go to its home !
Its cherished pilgrimage
Was but a zest of age![೧೬]

ಮಳೆಯ ಒಂದು ವಸ್ತು, ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕವನಗಳು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅಂದಿನ ತರುಣ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಜೀವ, ಆತ್ಮ, ದೇವರು, ಸೃಷ್ಟಿ, ರಹಸ್ಯದ ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನ - ಮಂಥನಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಕಾಲ. ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ಬೇಸತ್ತು, ಅಲೌಕಿಕತೆಯತ್ತ ಹೊರಳಲು ಕವಿಮನ ತವಕಿಸುತ್ತದೆ.

ತರುಣ ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವದ ಅರಿವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ದೇವ - ಜೀವನ, ಹುಟ್ಟು - ಸಾವುಗಳ, ಪ್ರಕೃತಿ - ನನ್ನಿ - ಸೌಂದರ್ಯಗಳ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ, ಗಂಭೀರ ಮನಸ್ಥಿತಿವುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಯೌವನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ, ವಯೋಮಾನ ಮೀರಿದ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಎನ್ನುವಂತೆ ಮಗುತನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕನಸನ್ನು, ಅದರ ವೈಫಲ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂಥ ಮುಗ್ಧತೆಯು ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಆಗಿನ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಭಾವವು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವೂ ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಮತ್ತು ಗಂಭೀರವೂ ಆಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಎರಡು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. "ಒಂದು ಎಷ್ಟು ಭೀಕರವೋ ಮತ್ತೊಂದು ಅಷ್ಟೇ ಶಂಕರ!" - ೨೩-೨-೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ,

**VIGIL OVER THE DEAD** (ಹೆಣದೆಡೆ ಜಾಗರಣೆ!)
Hushed is the night, still is the breath,
The lamentation's done;
He's gone for ever, the cause of death
It inevitably won![೧೭]

ಹೀಗೆ ಸಾವಿನಂಥ ಗಂಭೀರ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸುವ ಮನಸ್ಸೆ ಮುಗ್ಧ ಬಾಲ್ಯದ ಮುದ್ದಿನ ಕನಸನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಆನಂದವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ೨೩-೨-೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ 'The little lovely dream' (ಪುಟ್ಟ ಮುದ್ದಿನ ಕನಸು) ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

When I was but a child
A litile lovely dream
From the blue far off skies
Came and entered my eyes;

Ah lovely little dream,

To cheat such a silly child![೧೮]

ಈ ಕವನಗಳೆರಡನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಲಹರಿ ಒಂದೇ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುವ, ಏಕತಾನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಶ್ರಮವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಸನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಸಾರ ಎರಡೂ ಅಷ್ಟೇ ಗಾಢವಾಗಿ ಮತ್ತು ದ್ವಂದ್ವವಾಗಿ ಕಾಡಿದ ಸಂಗತಿಗಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ನೆಚ್ಚಿನ ಹವ್ಯಾಸವಾದ ಷಿಕಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದೇ ಅಥವಾ ಮುಂದುವರೆಸುವುದೋ? ಎಂಬ ತಾಕಲಾಟವೂ ಇತ್ತು. ಅವರ ಕಲ್ಪನಾಲೋಕದ ಸ್ವಪ್ನ ಸುಂದರಿ ಗಿರಿಜೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ ಇದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಗಿರಿಜೆ ಯಾರೆಂದರೆ 'ಚೆಲುವೆಯರೆಲ್ಲರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಮೂರ್ತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ." ಅಂಥ ಗಿರಿಜೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿಸಿದ ಕವನ 'ಪ್ರಣಯ ಸ್ವಪ್ನ' ೨೮-೪-೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು.

ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನುದಯವಾಗಿ
ನೀಲ ನಭದ ನಡುವೆ ತೊಳಗಿ
ರಮ್ಯಕಾಂತಿಯನ್ನು ಬೀರಿ
ನಲಿಯುತಿರ್ದನು.

ಗಿರಿಜೆಯೆನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ
ಕುಳಿತು, ಕೊರಳ ಕರದೊಳಪ್ಪಿ,
ಮೊಗದಿ ತನ್ನ ಲಲಿತ ಮೊಗವ-
ನಿಡುತಲಿರ್ದಳು;

ಕಾಲ ದೇಶವಳಿದು
ವಿಶ್ವಶೂನ್ಯವಾಯಿತು![೧೯]

ಇಲ್ಲಿನ ಶೃಂಗಾರ ತತ್ವ, ಮುಂದೆ ರಚಿಸುವ 'ಕಲಾಸುಂದರಿ' ಮತ್ತು 'ಕಲ್ಪನಾ ಸುಂದರಿ' ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶೃಂಗಾರ ಭಾವನೆಗಳು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ, ನೂತನ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಗಹನತೆಯೊಂದಿಗೆ, ದರ್ಶನ ಧ್ವನಿಯ ಆಯಾಮವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಆಶ್ರಮದ ಪ್ರಶಾಂತತೆ ಕವಿಯ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ತಪೋಭೂಮಿಕೆಯ ತುತ್ತತುದಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ವಯೋಸಹಜವಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ವಾಂಛೆ, ಹಂಬಲಗಳು ಸಂಸಾರ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ದೃಢ ಮನಸ್ಸು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ದ್ವಂದ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೆ, ೨೩-೫-೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ 'ಎನ್ನ ಗಿರಿಜೆಯೆ, ಗಿರಿಜೆಯೆ'! ಎನ್ನುವ ಕವನ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗಿರಿಜೆ, ಕೋಮಲೆ, ಎನ್ನ ಹೃದಯಾನಂದ ನೈದಿಲೆಗಿಂದುವೆ,
ಎನ್ನ ಮನವನ ಮಧುವು ನೀನಹೆ, ಎನ್ನ ಗಿರಿಜೆಯೆ, ಗಿರಿಜೆಯೆ!
ಕಾಲವೆಮ್ಮಯ ದಿವ್ಯಪ್ರೇಮದ ನುಂಗಲಾರದು, ತರುಣಿಯೆ!
ದೇಶವೆಮ್ಮ ಪರಮ ಬಂಧವ ಭಂಗಪಡಿಸದು, ತರಳೆಯೆ!
ಮೃತ್ಯುವೆಮ್ಮನುರಾಗ ತಂತ್ರಿಯ ಹರಿಯಲಾರದು, ಹೇ ಪ್ರಿಯೆ!
ನಿತ್ಯವಾಗಿಹುದೆಮ್ಮ ಗೆಳೆತನ, ಎನ್ನಗಿರಿಜೆಯೆ, ಗಿರಿಜೆಯೆ![೨೦]

ಆಯ್ಕೆಯ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ವಿಭಿನ್ನ ಬಗೆಯ ತಾಕಲಾಟಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಣಯ ಸ್ವಪ್ನ, ಎನ್ನ ಗಿರಿಜೆಯೆ, ಎನ್ನ ಗಿರಿಜೆಯೆ! ಕವನಗಳು ಶೃಂಗಾರ ಭಾವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೆ, 'ಮಸಣ' ಎಂಬ ಕವನ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ೨೩-೫-೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನವಿದು.

**ಮಸಣ**

ಹೃದಯ ಮಸಣವಾಗಲಿ,
ಕಾಳಿ ಅಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯಲಿ!
ಜಯಿಸು! ಜಯಿಸು ಮೃತ್ಯುವ !
ಮೃತ್ಯುದೂತ ಬನವ ನೋಡು;
ಯೋಗ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಸವರಿ
ಮೋಕ್ಷ ಶಿಖಿಯ ತಂದು ಸುಡು, ಸ
-ಮಾಧಿ ಸುಳಿಗಳೇಳಲಿ!
ಹೃದಯ ಮಸಣವಾಗಲಿ !
ಕಾಳಿ ಅಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯಲಿ![೨೧]

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. "ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಾಮೋಹದ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯದ ತಿಕ್ಕಾಟಗಳಿಗೆ ಇವು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿವೆ." ಅಲ್ಲದೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಾಗೂ ಸಂಕೀರ್ಣಾವಸ್ಥೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿ, ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖ, ಇವುಗಳ ತಾತ್ವಿಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಇದೆ. ಒಂದೆಡೆ ಆದರ್ಶ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ತಾಕಲಾಟಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಈ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ಹುಸಿ ಬಯಕೆಗಳ ಬಿಸುಡು, ಮನವೆ !
ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ಪರಮ ಬಯಕೆಯನು ಬಯಸು ಮನವೆ
ಧೂಮ ಪರಿವೃತಮಾದ ಭೂಮಿಯಿಂ ಮೇಲೇರು
ನಿರ್ಮಲಾನಿಲ ಭರಿತ ನೀಲಗಗನವ ಸೇರು,
ಕೊಳೆತು ನಾರುವ ತಿಪ್ಪೆಯಂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಹಾರು,
ರಮಣೀಯತರ ಸುಮದ ನವಮಧುವ ಹೀರು.[೨೨]

ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಓಗೊಡುವಂತೆ ಕೃಪೆ, ಅವರನ್ನು ರೋಗಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಲು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕವಿ ಬದುಕನ್ನು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕೊಂಡ್ಯೊಯುತ್ತದೆ. ರೋಗದಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಗೆ, ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಸಾವುಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಕಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ತಾತ್ವಿಕ ಹಾಗೂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿಷಯಗಳೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ಈ ತೆರನಾದ ಆಟಕ್ಕೆ ಅವಳ ಮೇಲೆ ಮುನಿದು, ಏನಾದರಾಗಲಿ ಎದೆಯೊಡ್ಡಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧ ಎನ್ನುವ ಕೆಚ್ಚು ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕವನ ಇಲ್ಲಿನದು. ಈ ಕವನವನ್ನು ರಾತ್ರಿಯೆ ಎದ್ದು ಬರೆದಿದ್ದರಿಂದ 'Night' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಕತ್ತಲು ಆವರಿಸಿದೆ ಎಂಬ ಮನೋಭಾವನೆಯಿಂದಲೂ ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ೨೯-೧೦-೧೯೨೮ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಿದ್ಧವಾಗಿಹೆ ನಾನು ಕಾಳಿ!
ಎದೆಯೊಡ್ಡಿ ನಿಂತಿಹೆನು;
ಆದುದಾಗಲಿ, ದೇವಿ
ನಿರ್ಭೀತ ನಾನು![೨೩]

ರೋಗದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಗೆ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಬಗೆಗೆ ಆಸ್ಥೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಸವಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅಭೀಪ್ಸೆಯೊಂದಿಗೆ, ಅದನ್ನು ಸಾಲವಾಗೆಂಬಂತೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮನೋಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿನ ಜಂಜಾಟಗಳಿಗೆ ರೋಸಿ ಹೋಗಿ, 'ಸಾಕು ಮಾಡೋ ಜನ್ಮ' ಎಂದು ಹಲುಬುವ ದಾಸಯ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಕವನವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, ೨೬-೧೦-೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ.

ಸುಖವಿಲ್ಲವೆನಬೇಡ,
ದುಃಖವೆನಬೇಡ;
ತಾಯ ತೊಡೆಯಿದು, ದಾಸ
ಹರುಷದಾವಾಸ.
ಸಂಸಾರ ಬರಿ ಮೋಸ
ಎನಬೇಡ, ದಾಸ ;
ತಾಯ ಲೀಲೆಯ ನೀನು
ಬಲು ಬಲ್ಲೆಯೇನು?[೨೪]

'ಅಲ್ಲಿದೆ ನಮ್ಮನೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದೆ ಸುಮ್ಮನೆ' ಎಂದು ಹಾಡಿದ ದಾಸರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರದಂತಿದೆ ಈ ಕವನ. ಅಲ್ಲದೆ 'ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜಯಿಸಬೇಕು' ಎಂದ ದಾಸರ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಡುವಂತಿದೆ. ಇಂಥದೇ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನ 'ಜೀವರಥೋತ್ಸವ'. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಂತರಂಗದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಎತ್ತ ಕಡೆಗೆ ತುಯ್ಯುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತದೆ ಈ ಕವನ ೧೯-೧೧-೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು.

ಜೀವ ರಥೋತ್ಸವವಿದನಣಕಿಸದಿರು,
ಎಲೆ ಸಂನ್ಯಾಸಿ !
ಸಾರಥಿಯನು ನೋಡಾದರು ಬಾ,
ತೇರನು ಎಳೆಯುವ ಸಂನ್ಯಾಸಿ !
ದುಷ್ಟವು ಎಂದಿದ ಜರೆಯದಿರು,
ಕಷ್ಟವು ಎಂದಿದ ತೊರೆಯದಿರು;
ಉತ್ಸವದೊಳಗಿಹುದೊಂದರ್ಥ.
ಸಂನ್ಯಾಸೀ, ಅಲ್ಲವೊ ಇದು ವ್ಯರ್ಥ![೨೫]

ಹೀಗೆ, ಜೀವನವನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ, ತುಂಬು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಕವಿಗೆ, ಭವಿಷ್ಯ ಜೀವನದ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಗ್ಲಾನಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಶ್ರಮ ಜೀವನದಿಂದ, ಸಂಸಾರ ಜೀವನವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಅವರ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ತ ಚಂಚಲತೆಯನ್ನು "ಕ್ಲೈಬವನು ಸಂಹರಿಸೋ, ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ದಹಿಸೊ" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೊಪ್ಪಲೋ? ಮಾಯೊಯನ್ನಪ್ಪಲೋ?" ಎಂಬಂಥ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ ಕಾಡುತ್ತದೆ.

ವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ಜಯ ಎನ್ನುವುದು ಮನುಷ್ಯ ಬದುಕಿರುವವರೆಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಂತಿಮ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ನೀ ಸತ್ತು ಸೂಡಿನಲಿ ಹೆಣ ಬೂದಿಯಾದಂದು
ನಿನಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜಯವು ! ನೀನು ನಾನಾದಂದು ![೨೬]

ಎನ್ನುತ್ತ, ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿದ್ದ, ಸಂಸಾರಿಯಾಗುವ ಕನಸನ್ನು, ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೆ, ಅವರ ಹಿತೈಷಿಗಳಾದ ತಿ.ತಾ. ಶರ್ಮರ ವಾತ್ಸಲ್ಯಪೂರ್ವಕವಾದ ಒತ್ತಡವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅಂತರಂಗದ ಅಭೀಪ್ಸೆಯೊಂದಿಗೆ ಬಹಿರಂಗದ ಒತ್ತಾಯವೂ ಕೂಡಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಕಾಣಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ, ಶರ್ಮರ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತ, ಮನದ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಈ ಕವನದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮರುಭೂಮಿ ಮಾರ್ಗದಲಿ, ವೈರಾಗ್ಯ ಸಾಧನದಿ
ಮುಕ್ತಿ?... ನಾನದನೊಲ್ಲೆ! ಅದು ನನ್ನ ಪಥವಲ್ಲ;
ರಸತಪಸ್ಸಿನ ಕವಿಯ ದರ್ಶನದ ಮತವಲ್ಲ!
ಸೌಂದರ್ಯ ಮಾಧುರ್ಯ ಸಂಮ್ಮೋಹ ನಂದನದಿ,
ನಲಿಯುವೆನು ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ, ಆನಂದದಲಿ
ಬಂಧನದ ನಾಡಿಯಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ ಮುಕ್ತಿನದಿ![೨೭]

ಹೀಗೆ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ದಾರಿ ವೈರಾಗ್ಯದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಶ್ರಮ ಜೀವನದಿಂದ ಹೊರ ಬಂದ ಕುವೆಂಪು, ಲೌಕಿಕ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಂತೆ ಕಂಡವರು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡವರು.

ಕುವೆಂಪು ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಪರಿಚಯವಾಗುವ ಮುನ್ನವೆ, ಪರಮಹಂಸರ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ದೇವರು, ಭಕ್ತಿ, ಪೂಜೆ ಮುಂತಾದ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ೧೯೨೬ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ೬ನೆಯ ತಾರೀಖಿನಂದು ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ದಿನ. ಅಂದು ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಖಚಿತತೆಯನ್ನು, ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಂತ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದ ದಿನ. ಅಂದೆ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಫುಲ್ಲವಾಗಿ 'ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ'ರನ್ನು ಕುರಿತು ಕವನ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ, ೬-೨-೧೯೨೬ರಂದು.

ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದನೆ ! ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದನೆ
ನಿನಗೆ ಪರಮ ಮಂಗಳಂ ! ಓಂ ಓಂ ಮಂಗಳಂ

ಪರಮಹಂಸರು! ಪರಮಶಿಷ್ಯನೆ
ಆರು ಅರಿಗಳ ! ವೀರ ವೈರಿಯೆ ಶ್ರೀ[೨೮]

ಹರಿಹರೆಯದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಭಾವವು ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದು ಈ ಕವನ. ನಂತರ ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಂದೋಲನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಾನಂದರನ್ನು ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುವಂಥ ಕವನವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವಿವೇಕಾನಂದರನ್ನೇ ಕುರಿತು ಬರೆದ ಮೇಲಿನ ಕವನಕ್ಕಿಂತ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕವನ ಹೆಚ್ಚು ಆಳವಾದ ಚಿಂತನ ಪರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ.

ಶ್ರೀ ವಿವೇಕಾನಂದ ಗುರುವರ, ನವಯುಗಾಚಾರ್ಯ,
ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಭೀಮಶಿಷ್ಯನೆ, ವೀರವೇದಾಂತಿ,
ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಧೀರಪುತ್ರನೆ, ಸಾಧುಭೈರವನೆ,
ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯ ದೃಢತೆಯು, ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರಶಕ್ತಿ
ಭಾರತೀಯರಿಗಿಂದು ಬೇಕಾಗಿಹುದು. ದಿವ್ಯಾತ್ಮ !
ರುದ್ರನರ್ತನವೆಸಗು ಹೃದಯದಿ, ಬುದ್ಧಿ ಭೈರವನೆ,
ರುದ್ರಭೂಮಿಗಳಾಗಲೆಮ್ಮೀ ಕ್ಷುದ್ರ ಹೃದಯಗಳು![೨೯]

ಈ ಕವನದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಾಗಲಿ, ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಕವನದ ಅದರ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ, ಕವಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಭಾವನೆಗಳು, ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಈ ಕವನಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಹಿತವಚನದ ನಂತರ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಯೋಗ 'ಪೂವು'. ಇದು ಅವರ ಸ್ವಂತ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೆದ್ದಾರಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಕವನ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕವನ ರಚನೆ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆಯುವವರೆಗೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳ ಅನುಕರಣೆಯವು. ಹೀಗೆ ಅನುಕರಣೆಯ ಕವನಗಳ ವಸ್ತುವೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕವನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನಗಳು The Song of the Earth flower ಹಾಗೂ ಪುಷ್ಪಗೀತೆ.

Move gently, maiden sweet,
Lets you should trample my bosom;
Tho' flowery be your feet
Flowerier still's the blossom!
I am a nymph of the skies
With lovely flower - hem'd wings;
A beauty of Paradise
And guest of lovely springs![೩೦]

**ಪುಷ್ಪಗೀತೆ**

ಮೆಲುನಡೆಯಲಿ ನಡೆ, ರಮಣಿಯೆ,
ತುಳಿಯದೆನ್ನ ಹೃದಯವ,
ಚೆಲುವಾದರು ನಿನ್ನಡಿಗಳವು
ಅಲರ ಚೆಲುವ ಮೀರವು.
ಸುರರ ಲೋಕದವಳು ನಾನು,
ನಳಿನವದನೆಯೆ
ವರ ವಸಂತನತಿಥಿಯಾಗಿ
ಧರೆಗೆ ಬಂದಿಹೆ![೩೧]

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಸ್ತು, ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಹೂವೊಂದನ್ನು ವಸ್ತುವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಚಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನ 'ಒಂದು ಹೂವಿಗೆ'. ೨೦-೧೧-೧೯೩೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಹೂವನ್ನು ಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ಕವನಗಳು ಹೂವಿನ ಅದ್ಭುತ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿವೆ ಹಾಗೂ ಹೂವನ್ನು ಮೀರಿದ ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತುವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಧೋರಣೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಹೂವಿನ ನಡುವಿನ ಸಮನತಾವಾದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಹೂ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಹೂ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

**ಒಂದು ಹೂವಿಗೆ**

ಅನಂತ ಕಾಲವು ನಿನ್ನನು ಹೊತ್ತಿದೆ;
ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವವೆ ನಿನ್ನನು ಹೆತ್ತಿದೆ.
ನನಗೆಂತುಟೊ ನಿನಗಂತುಟೆ ಸೃಷ್ಟಿ;
ನನ್ನಂತೆಯೆ ನಿನಗೂ ಇದೆ ದೃಷ್ಟಿ;
ನನ್ನಂತೆಯೆ ಅನುಭವಿಸುವ ಶಕ್ತಿ;
ನನ್ನಂತೆಯೆ ನೀನೂ ವ್ಯಕ್ತಿ![೩೨]

೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನಗಳು ಹೂವಿನ ಚೆಲ್ವಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದರೆ, ನಂತರದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'ದಾಸವಾಳದ ಹೂ' ಎಂಬ ಕವನ ಕವಿಯ ಯೋಗದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. "ಸರ್ವ ಖಲ್ವಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂಬ ತತ್ವ, ಅಲ್ಪದಲ್ಲೂ ಭೂಮತ್ವವನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ.

ಕಾಲಾನಲನಿಂ ಪೊರಮಡುವ
ಜ್ವಾಲೆಯು ನಾನಹೆ ! ಹೂವಲ್ಲ!
ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಾಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ
ಪ್ರೇಮ ಸಮೀರಣ ಚುಂಬನದಿ
ಉದಸಿದ ವೀಚಿಯು ನಾನಹೆನು;
ಉದಯದ ಲೀಲೆಯ ಹೂವಲ್ಲ
ಸುಮವಲ್ಲವೊ ನಾ : ಚೈತನ್ಯ!
ಸುಮಮಾಯೆಯು ಕೇವಲ ಶೂನ್ಯ.[೩೩]

ಇಲ್ಲಿ ಹೂ ತನ್ನ ನಿತ್ಯತೆಯಿಂದ ಅನಿತ್ಯದೆಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಗಂಭೀರ ಚಿಂತನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಹೂ, ಅಷ್ಟೇ ಸಹಜವಾಗಿ, ಅದರ ಮೋಹಕ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಲೂ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕಕಾಲದಲ್ಲೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಲಘುವಾಗಿ, ತಿಳಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ಆಳವಾಗಿ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಅದು ಒಂದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕುರಿತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'The Flowers' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಸರಳ ಸುಂದರ ಹೂವಿನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿದ ಕವಿಗೆ ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಅನುಭವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಅನುಭವ ಸುಖವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಈ ಕವನ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ.

**THE FLOWERS**

Who are ye, sweet Flowers?
And whernce do ye come?
Ye adorn the bowers
And pass away dumb![೩೪]

'ಕುಸುಮಕ್ಕೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದರ್ಶನ ತತ್ವವು ಬೀಜರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ೨೮-೧-೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಈ ಕವನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಕಾಸದ ಅಲ್ಪ ಮತ್ತು ಭೂಮತೆಗೆ ಸಮಾನ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರೆ ಹೇಳುವಂತೆ 'ಕೊನೆ ಕೊನೆಗೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿ ಕವಿಯ 'ದರ್ಶನ' ಒಂದು ಅಗ್ನಿ ಉಜ್ವಲ ಶ್ವಾಸಸ್ಪಂದನವಾಗಿ ಅವನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮಿಡಿದು 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತುಂಗ ಶಿಖರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ' ಏರುತ್ತದೆ.

**ಕುಸುಮಕ್ಕೆ**

ಎದುರುಗೊಳ್ಳಲು ನಿನ್ನ ಯುಗಯುಗಗಳನು ಕಳೆದೆ;
ಎದುರುಗೊಂಡೆವು ಕಡೆಗೆ ನಾವಿಂದು, ಕುಸುಮ !
ರವಿ ಶಶಿಯು ನಭತಾರೆ ತಂಬೆಲರು ಶೀತಾಂಬು
ಭೂದೇವಿ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ
ಬರನ ಹಾರೈಸೆನಿತು ಕಲ್ಪಗಳ ಕಳೆದರೈ,
ಎಲೆ ಕುಸುಮ ? ನಮ್ಮ ಸಂಗಮವವರ ಮುಕ್ತಿ![೩೫]

ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ 'ದಾಸವಾಳದ ಹೂ' ಕವಿತೆಯೊಳಗಿನ ಆಂಶಿಕದೃಷ್ಟಿ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ, ಮಹಾಕಾವ್ಯದವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ.

ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನೋಭಾವಗಳು, ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಭಿನ್ನರೂಪವನ್ನು ತಾಳುತ್ತವೆಯೊ ಅಥವಾ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆಯೊ ಎಂಬುದರ ಅವಲೋಕವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕವನಗಳ ಅಧ್ಯಯನದೊಂದಿಗೆ, ಕವಿ ಮನಸ್ಥಿತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಬಹುತೇಕ ಕವನಗಳು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿವೆ, ಕೆಲವು ಆಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದೇ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಅದೇ ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಕವನಗಳನ್ನು, 'ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ'ದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ, ಎಲ್ಲಾ ಕವನಗಳು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ, ಸರಿ ಎನಿಸುವ ಕಡೆ ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಕೆಲವು ಕವನಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕವನಗಳ ಅಧ್ಯಯನವೂ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಬಂದಿರುವ ಕವನಗಳಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

## ೫.೧. ನಿಸರ್ಗ ಚಿಂತನೆ

ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಭಾವದ ವಿಭಿನ್ನ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

> ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಶೃಂಗೇರಿಗೆ ಎತ್ತಿನಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನನಗಿದ್ದ ಆಜನ್ಮ ಸಹಜ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮವು ಈಗ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಮೊದಲಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕವಿವರ್ಯರ ಕೃತಿ ಪರಿಚಯದಿಂದಲೂ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಋಷಿಗಳು ರವೀಂದ್ರರು ವಿವೇಕಾನಂದರು ಮೊದಲಾದವರ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಅರ್ವಾಚೀನ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಲೂ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ದಾರ್ಶನಿಕ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಏರಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಯಾಣದ ದಾರಿಯ ಅನುಭವವು ಅದರ ಗುರಿಯಿಂದ ಒದಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಮೀರಿ, 'ಅನುಭಾವ'ವೆ ಆಗಿತ್ತು.[೩೬]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಅವರ ಅನುಭವ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಂತೆಲ್ಲಾ, ಭಾವಸ್ಪಂದನೆಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸುವಂಥ ಪ್ರಕೃತಿ ಆನಂದವನ್ನು, ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅದಮ್ಯ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತೋರುತ್ತಾರೆ.

> ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪುರಾಣಕಾವ್ಯಗಳ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆಯೆ ಹೊರತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲುಮಟ್ಟದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಎಂದೂ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಬೇಕೆಂಬುದೆ ನನ್ನ ಮಹಾದಾಶೆ.[೩೭]

ಅವರ ಈ ಮಹಾದಾಸೆಗೆ ಇಂಬುಕೊಡುವಂತೆ, ಜನ್ಮಜಾತವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಕೃತಿ ಮೇಲಿನ ಮೋಹ, ಆರಾಧಕತನ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮೈಗೂಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿದರ್ಶನದ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳ ಪ್ರಕೃತಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಭಾರತದ ನವೋದಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳೂ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಇದು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ, ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದರೆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ದೈವೀಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೂ ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ದೈವೀಕರಿಸುವ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ, ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾದದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನುಮಾನವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್. ಇವರು ಗುರುತಿಸುವಂತೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ನವೋದಯದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದಾದರೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಶೇಷ ಅನುಭವ ದಕ್ಕುವುದು ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಒಡನಾಟ, ವಿಭೂತಿ ಪುರುಷರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಕ್ರಮ ಕುವೆಂಪು ಅವರದ್ದಾಗಿದೆ.

> ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಕೃತಿಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವುದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮಟ್ಟದ ಸೌಂದರ್ಯಾರಾಧನೆಯಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಹತಹ ಇದೆ. ದೈನಂದಿನ ಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ತವಕ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ನಿಲುವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ... ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೈವೀ ಪರಿವರ್ತನೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ದೈವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಿದ್ದು ದೈವ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಗಳೆರಡೂ ಅಭೇದ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಆನಂದವೇ ಪೂಜೆ; ಮೌನವೇ ಮಹಾಸ್ತೋತ್ರ.[೩೮]

ಇದು ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿದರ್ಶನವನ್ನು ಕುರಿತು ತಳೆದ ನಿಲುವು. ಇದರೊಂದಿಗೆ, ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುರುವುದೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಬಗೆಗೆ ಕೇವಲ ಸೌಂದರ್ಯಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ದೈವೀಕರಣವಾಗಲಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲದೆ ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿವಿಧ ಛಾಯೆಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮವೂ ಆಗಿದೆ.

ವೈಚಾರಿಕತೆ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಧೋರಣೆಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನು ಹಾಗೂ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಪ್ರಕೃತಿ ದರ್ಶನ ಹೇಳಿದರೆ, ಕನ್ನಡದ ನವೋದಯ ಸಂದರ್ಭ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳ ಘರ್ಷಣೆ ಇಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಬೆಸುಗೆಯಿದೆ. ಈ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಬಹುತೇಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆಗಳು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರು ಬಳಸುವ 'ವಿಜ್ಞಾನ ಸೂರ್ಯ', 'ವಿಜ್ಞಾನ ಮತಿ' ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬಳಕೆಯೇ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸಹಜ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯುದ್‌ಭಾವಗಳ ಬೆಸುಗೆಯಾಗಿ ಒಟ್ಟಿಗೇ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆಗಳು ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯಾಸ್ವದನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಆಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಾರಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಅವರ 'ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ' ನಿಲುವೇ ಪ್ರಕೃತಿದರ್ಶನದ ನಿಯಂತ್ರಕವಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ನಿಸರ್ಗಕಾವ್ಯ ಜನವಿಹೀನವಾಗಿದ್ದು, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಹುಜನ ಸಮಾಜವೇ ನಿರ್ಮಾವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೈಗಾರಿಕೀಕರಣ ಕ್ರಾಂತಿಯ ತೀವ್ರತೆ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನ ಪ್ರಕೃತಿಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೈಗಾರೀಕರಣದ ತೀವ್ರತೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾಲಘಟ್ಟವೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಕವನಗಳು ಜನವಿಹೀನವಾಗಿವೆ.

ಈ ಅಂಶವೊಂದೇ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಕೃತಿ ಕವನಗಳು ಜನವಿಹೀನವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಲು ಪ್ರಧಾನ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದರೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅದಮ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯಹೊರಟ ಕವಿ ಬಯಸುವುದು ಜನವಿಹೀನ ಏಕಾಂಗಿತನವನ್ನು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಆಳವಾದ, ಗಟ್ಟಿಯಾದ, ಅಪೂರ್ವ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ನಿಸರ್ಗದೊಂದಿಗೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಹೊಂದಲು ಭೌಗೋಳಿಕ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಬೌದ್ಧಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನೂ ಮೀರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಎಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಮೀರಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸವಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಕುವೆಂಪು ಈ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರು ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಕೃತಿಗೀತೆಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿ ನೋಡಿರುವುದೇ ಅವರ ಈ ನಿಲುವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿ ನೋಡದೆ, 'ಪರಿಸರ' ಅನ್ನುವ ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಾಗ ಮಾತ್ರ 'ಮನುಷ್ಯಕೇಂದ್ರಿತ' ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅಂದರೆ 'ಮನುಷ್ಯಕೇಂದ್ರಿತ ನೆಲೆಯಿಂದ 'ಜೀವಕೇಂದ್ರಿತ' ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಕ್ರಮ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆಗಳು ಜನವಿಹೀನವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶ ಅವರ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ'. ಅವರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಇರುವೆಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಸರ್ಗಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

..... ನಾನು ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಪುಟದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಇರುವೆ ಹರಿದು ಬಂದಿತು. ಊದಿದೆ, ಹಾರಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ತೆರೆದೆ ! ಇರುವೆ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿತ್ತು; ಸತ್ತು ಹೋಯಿತೆಂದು ಮತ್ತೆ ಮುಂದುವರಿದು ಓದುತ್ತಾ ಕುಳಿತೆ. ತುಸು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಚುಕ್ಕೆ (ಇರುವೆಯ ಕಳೇಬರ!) ಒದ್ದಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಕುಳಿತೆ. ಒಂದು ಸಾರಿ ಅದು ಒದ್ದಾಡಿಕೊಂಡು ನೋಯುವುದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರಿ ಪುಸ್ತಕ ಮುಚ್ಚಿ - ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಡಲೇ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದೆ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಾನು ಓದುತ್ತಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಪುಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪೂರ್ಣ ವಿರಾಮದ ಚುಕ್ಕೆಗಿಂತಲೂ ಸಣ್ಣದಾಗಿ ಒದ್ದಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವ ಇರುವೆಯನ್ನು ಭೂಮಿಗ್ರಹ ರವಿತಾರಾನೀಹಾರಿಕಾ ಕಾಲದೇಶ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಮಹಾ ಬೃಹದ್ಭಿಕ್ತಿಗೆದುರಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಪುಲಕಿತವಾಯಿತು. ಈ ಇರುವೆಯ ಸಂಕಟ ! ನಾನು, ಓದುವ ಪುಸ್ತಕ, ಭಾರತವರ್ಷ, ಭೂಮಿ - ಅದರ ಇತಿಹಾಸ, ಸೂರ್ಯ - ತಾರೆ...

... ಇದರ ಗೋಳನ್ನು ಕೇಳುವ ದೇವರೆಲ್ಲಿ? ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಚಿಂತಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರೂ ಹರಿಯಿತು!... ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿದ್ದ ಇರುವೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗಿ ಹರಿದಾಡತೊಡಗಿತ್ತು! ಏನೋ ಮಹಾನಂದವಾಯಿತು!... ನಾನರಿಯೆ ಅಹಿಂಸಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಬಂದೂಕಿನಿಂದ ಹೊಡೆದು ಕೊಂದಿದ್ದೇನೆ. ಮುಂದೆಯೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಈ ಇರುವೆಯ ಜೀವ ಉಳಿದುದು ಮಹಾ ಆನಂದಕರವಾಯ್ತು.[೩೯]

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಕ್ಷುದ್ರ ಇರುವೆಯ ಜೀವವೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅವರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪವೂ ಭೂಮಾತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಅವರ ಅನುಭವದ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುವುದೆ ವಿಭಿನ್ನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗಿನ ಅವರ ಸಂಬಂಧದ ನೆಲೆಗಳೂ ಭಿನ್ನ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ :

> ನಿರಾಶೆ, ತಾತ್ವಿಕ ಹಿಂಜರಿತ ವಿಷಾದ, ಆತ್ಮೀಯ ವಿಷಾದದ ಧ್ವನಿ ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್‌ನ ನಿಸರ್ಗ ಕಾವ್ಯಧೋರಣೆಯ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯಗಳಂತೆ ಕುವೆಂಪು ನಿಸರ್ಗ ಕಾವ್ಯ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಅದಮ್ಯ ಜೀವನೋತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಮುನ್ನುಗ್ಗುವ ಕೆಚ್ಚು.[೪೦]

ಅಲ್ಲದೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಜೀವಪರವಾದ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವವೂ ಸೇರಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅವರ ನಿಸರ್ಗ ಪ್ರೇಮ, ಆರಾಧನಭಾವ ಮೊದಲಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ.

> ... ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿ ಅನುಭವ, ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ನಾನು ಬರೆದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ನನ್ನ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಅಷ್ಟೊಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣವೇ ಅದು - ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ನನ್ನ ಸ್ಪಂದನ ಏನಿತ್ತು ಅನ್ನೋದನ್ನ ತಿಳಿಸೋದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಈ ಮೂಲಾನುಭವವನ್ನು ನಾನು ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಪಡೆದದ್ದಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದಲೇ ಪಡೆದದ್ದು.[೪೧]

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೨೧-೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಈ ಎರಡು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾನೆಟ್ಟುಗಳು ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿವೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಕಣ್ಣು, ಆನಂದಿಸುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಆಸ್ವಾದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

**AWAKE MY SLUMBERING HEART**

Awake my slumbering heart ! the breezy morn
Displays its glorious scenes; the rosy east

Adorned by Aurora. Who nobly drest
with bright - some
Lucifer, smiles on the lorn
And misty land; the fragrant flowers adorn.[೪೨]

ಹಾಗೂ

**WE WALK THE VERDANT EARTH WITH BLIND FOLD EYES**

We walk the verdant earth with blind fold eyes ;
With deafen'd ears we hear, The scented rose
Perfumes the breeze, but not allures the nose !
The angels fair descend their heavenly skies,
To share the bliss of His creations nice,[೪೩]

ಕುವೆಂಪು ನಿಸರ್ಗದ ಆನಂದ ಅಮೂರ್ತವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಅದು ಇಂದ್ರಿಯಗಮ್ಯ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಉನ್ಮತ್ತತೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಆಸ್ವಾದನೆಯಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗುವುದನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿಸಿದ ಕವನ 'ಸೊಬಗನಾಸ್ವಾದಿಸಲು ಸಮಯವೆಮಗಿಲ್ಲ". ಈ ಕವನ ೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದದ್ದು.

ನಭನೀಲವನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಪರಲ್ಲ!
ದಿನದಿನವು ಇನನುದಯವಾಗುವಂ, ಪೋಗುವಂ ;
ದಿನದಿನವು ಹಿಮಕರಂ ಮೂಡುವಂ ಬಾಡುವಂ ;
ದಿನದಿನವು ಮಾರುತಂ ಆಡುವಂ, ಓಡುವಂ
ಮನಮಾತ್ರ ಕೊರಗುತಿದೆ ಜಡವಾಗಿ, ಬಡವಾಗಿ![೪೪]

ಕುವೆಂಪು ವಿಭೂತಿಪುರುಷರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ನಿವಾಸಿಯಾಗುವ ಮೊದಲೆ, ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಬಗೆಗೆಂತೂ, ಸೃಷ್ಟಿ ರಹಸ್ಯದ ಬಗೆಗೂ ಗಹನವಾದ ವಿಚಾರಗಳ ಮಂಥನ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಕೃತಿ ಬಗೆಗಿನ ಅಂತರ್ಮುಖಿ ಚಿಂತನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಭಾವ ಸಂವೇದನೆ ವಿಭಿನ್ನ ಆಯಾಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

> ೧೯೨೧-೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ನಾನು ದಸರಾ, ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್ ಮತ್ತು ಬೇಸಿಗೆ ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹುಟ್ಟೂರಿನ ಬದುಕನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಹಳ್ಳಿಗರ ಗ್ರಾಮೀಣವಾದ ಆದರೂ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿದ್ದ ಜೀವನ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯೇ ಅದರ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿತ್ತು ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪರಿವರ್ತನೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಶಿಕಾರಿ ಅದರ ಸಾಹಸಾಂಶಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಹಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಈಗ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಆಸ್ವಾದನೆಯ ಅಂಶವೂ ಸೇರಿ ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯಕರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತ್ತು. ಬುದ್ಧಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಚಿಂತನಶೀಲವಾಗಿ... ನಿಸರ್ಗ ವ್ಯಾಪಾರಚೇಷ್ಟಿತ ಭಗವತ್ಪರವಾದ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಚೋದಕವಾಗಿ ಅವೆಲ್ಲ ಯಾವುದೋ ದಿವ್ಯ ರಹಸ್ಯದ ಲೀಲಾವಸ್ತುಗಳಾಗಿ ತೋರತೊಡಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಆ ಸವಿಯನ್ನು ಸವಿಯುವ ಧ್ಯಾನಶೀಲತೆ ಹೃದಯರಸನೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿತ್ತು... ಕ್ರಮೇಣ ನನ್ನ ಪೂಜೆಗೂ ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರವಾದ ದೇವತಾ ಸತ್ಯವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು.[೪೫]

ಹೀಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಾಹ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಲೇ ಅದರ ಸೃಷ್ಟಿ ರಹಸ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಮನದಲ್ಲೇ ಆರಾಧನಭಾವ ಬೆಳೆಯತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಸೌಂದರ್ಯಾಸ್ವಾದನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಕ್ರಮೇಣ ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ

ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಭಗವದ್ ಅನುಭಾವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕ, ಭಾವಾತ್ಮಕವಾಗಲ್ಲ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವರು.

ಅವರ ಆರಂಭದ ಕವನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೇ ಕುರಿತಾಗಿದ್ದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ವಸಂತಾಗಮನದ ಸೊಬಗಿನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯಲು ಕರೆಕೊಡುವ ಈ ಕವನವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ೩.೧೨.೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ಕವನವಿದು.

**Song of spring time (ವಸಂತಗೀತೆ)**

Come away, children, come away,
The spring - Time is awaiting us
with champak flowers and Jasmine bowwers.[೪೬]

ಮೇಲಿನ ಈ ಕವನವು ವಸಂತದ ಸೌಂದರ್ಯಾಸ್ವಾದನೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದರೆ, ೬.೭.೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'ವಸಂತ ಕುಸುಮ' ಎಂಬ ಕವನ ಅವರು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದ ಸೌಂದರ್ಯಾಸ್ವಾದನೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ತಾತ್ವಿಕ ದರ್ಶನವಿದೆ.

ಎಲೆ ವಸಂತ ಕುಸುಮವೆ,
ಆವ ಪರಮ ಜನನಿಯುದರದಿಂದ ನೀನು ಬಂದಿಹೆ?
ಇನಿತು ಕಾಲವಾವ ಹರುಷ ನಿನ್ನೊಳಿದು ಸಲಹಿತು?

ಕಾಲ ದೇಶಗಳನು ಮೀರಿ ನೀನು ನಲಿಯುವೆ!
ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣಾ
ತೀತನಾಗಿಹೆ !
ಬ್ರಹ್ಮರೆಲ್ಲ ನಿನ್ನೊಳಿಹರು
ನೀನೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮವು...[೪೭]

ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಸಿಗೆ ರಜೆ ಬಂದಾಗ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಆಸ್ವಾದನೆಯಲ್ಲೇ ಮೈಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡ ಕವನ 'ಹಳ್ಳಿಯ ಸಂಜೆ'. ೬.೬.೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು. ನಿಸರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಉನ್ಮತ್ತ ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾತರ ಇದರಲ್ಲಿದೆ.

ನಾನಾ ವರ್ಣವಿಲಾಸದಿ ನಲಿಯುವ
ಅಡವಿಯ ಅವಿರಳ ತಳರಿನೊಳು
ಮರ್ಮರ ನಾಡವ ಮಾಡುತ ನಲವಿಂ
ಮುಂಗಾರಾನಿಲ ಸುಳಿಯುವನು

ಬಯಲಾಟದಿ ಮನ ಸಿಲುಕಿದ ಬಾಲರು
ಮರೆತಿಹರಾಡುವ ಧರಣಿಯನೆ!
ನಭದೊಳು ರಂಜಿಪ ರವಿ ಸೆರೆಯಾಗಿಹ
ತನ್ನಾ ಪಡುವಲ ವೈಭವಕೆ;
ಇನ್ನೀ ಮನಮೋಹಿಪ ಹಳ್ಳಿಯೆ ನವ
ಸೌಂದರ್ಯವ ನೋಡುವರಾರು?

ನಾನೂ ಸೊಬಗನು ಲಕ್ಷಿಸರೆಂಬುವ
ಕವಿತೆಯ ರಚಿಸುವೆ ಮನದೊಳಗೆ;
ಇಂತಿರಲೀ ಮನಮೋಹಿಪ ಸಂಜೆಯ
ಸೌಂದರ್ಯವ ಲಕ್ಷಿಪರಾರು?[೪೮]

ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಸೊಬಗನ್ನು ಕಾಣದೆ, ಅದರ ಸವಿಯಿಂದ ದೂರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರಲ್ಲ ಎಂದು ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಲೇ, ತಾವೂ ಅದರಿಂದ ವಂಚಿತರಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಸಾಲುಗಳು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತವೆ. ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿನಿಂದ ಕ್ರಿಸ್‌ಮಸ್ ರಜೆಗೆ ಊರಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಕವಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಕವನ.

**BESIDE THE BROOK**

Clam and swift this crystal stream
Glides thro the stilly woods!
Woodland of a happy dream
Where flow the dreamy floods.

An hour upon thy grassy strand
Is worth the college hours;
A walk across this woody land
Is worth ten professor's Powers![೪೯]

ಪ್ರಕೃತಿ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕವಿಗೆ ಎಂಥ ಅನುಭವಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ರಮಣೀಯತೆ, ಅದರ ರಮ್ಯ ಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಾಲೇಜು ತರಗತಿಯ ಪಾಠಪ್ರವಚನದ ಕ್ಷಣದೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾ, ಬೋಧನಾ ವಲಯದ ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಲೌಕಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯಬಲ್ಲ ಚೇತನ, ಅಲೌಕಿಕ ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದರ ಸೂಚನೆ ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾನೆಟ್‌ನಲ್ಲಿದೆ. ೧೯.೮.೨೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನವಿದು. 'Written on an august evening.'

Sweet lulling murmurs fill the silent air,
And the lone Cuckoo's solitary voice
Elates the penlive mind with thrilling joys,
While wearied workmen to their sheds repair.
Ill fares with him who sits awaiting doom
When eve bestrews with stars the spacious sky.[೫೦]

ಸಂಜೆಯ ಈ ರಸಾನುಭವವೇ ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ಕವನಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ೧೭.೫.೩೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ, 'ಕವಿಶೈಲದಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯೆ.'

ದೃಷ್ಟಿದಿಗಂತದ ಮೇರೆಯ ದಾಟಿ
ಗಗನದ ಮೇಘ ವಿತಾನವ ಮೀಟಿ
ದೂರಕೆ ದೂರಕೆ ಸುದೂರ ದೂರಕೆ
ಹಬ್ಬದೆ ಪರ್ವತ ದಿಗಂತ ಶೈಲಿ, ಮೈಲಿ, ಮೈಲೀ[೫೧]

ಹಾಗೂ ೨೨.೧೧.೪೧ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ 'ಸಂಧ್ಯಾ ಯಕ್ಷಿಣಿ.'

ಸಂಧ್ಯಾಶಿಲ್ಪಿಯ ಸುವರ್ಣಯಕ್ಷಿಣಿ
ಮೇಘ ಲೋಕಕೆ ಓಕುಳಿಯೆರಚಿದೆ
ವಿಧವಿಧರೂಪದ ವಿಧವಿಧ ವರ್ಣದ
ಚಿತ್ರ ರಥೋತ್ಸವಕೆ,

ಭಾವ ಸಮಾಧಿಯಿನಂಕಿ ಸ್ಪಾರನ್
ಧ್ಯಾನ ಪ್ರಲಯಿತ ಕವಿ ತಾನಾದನ್
ಬೈಗಿನ ಬಾನ್![೫೨]

ಮುಂದೆ, ೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ವಚನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. 'ಸಂಜೆಯ ದಿಬ್ಬಣ'. 'ಸಂಧ್ಯಾ ಚಿಂತನೆ,' 'ಬೈಗು' ಮುಂತಾದ ವಚನ ಕವನಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ, ವಯೋಸಹಜದ ರಸಿಕ ಭಾವ ಸಂಜೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಲ್ಲಿದೆ. ಕವಿಗೆ 'ಈ ಸುಂದರ ಸಂಜೆ ಬರಿ ಬಂಜೆ'ಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಿರಹತಪ್ತ ಕವಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಚೆಲುವೇ ನೀರಸವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಆಸ್ವಾದನೆ ಎನ್ನುವುದು ಪ್ರಮುಖ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದು ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಿಲ್ಲದೆ, ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು, ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು 'ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಧರ್ಮದ' ನಿರಾಕರಣೆ.

ಉನ್ಮತ್ತತೆ ಮತ್ತು ತನ್ಮಯತೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ನಿಸರ್ಗಾನುಭವದ ಅಂತಿಮಗುರಿ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಧರ್ಮದ ನಿರಾಕರಣೆ. ಈ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಧರ್ಮದ ನಿರಾಕರಣೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ನಿಸರ್ಗಾನುಭಾವ ಎಂದೂ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಧರ್ಮದ ಶ್ರೇಣೀಕರಣಗಳಿಗೆ ಗುಡಿಗೆ, ಮಠಕ್ಕೆ ನಿತ್ಯಾಚಾರದ ನೀರಸ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲಾ ಅನುಭವವೂ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಧರ್ಮದ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕುವೆಂಪು ನಿಸರ್ಗಾನುಭಾವದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ತಾತ್ವಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗಿ ಮೂಡುವ ಮತ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು ಕೂಡಾ ಸಹಜ ವೈಚಾರಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ.[೫೩]

ಎನ್ನುವ ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ ಈ ಮುಂದಿನ ಕವನ. ೨೩.೩.೩೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು, 'ಪ್ರಕೃತಿ ಉಪಾಸನೆ.'

ಬೆಟ್ಟದುದಿಯಲಿ ಗುಡಿಯ ಗೋಪುರಂ ನಿಂತಂತೆ
ನಿಂತೆ ನಾಂ ನೀರ್ಮನೆಯ ದಿಬ್ಬದಲಿ, ದೃಷ್ಟಿಯಿಂ
ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂ ತಬ್ಬಿ, ಮೇಣಾತ್ಮಭಾವದಿ ಹಬ್ಬಿ
ಭೂವ್ಯೋಮಮೆಲ್ಲಮಂ. ತಂಗಾಳಿ ಚಳಿಯಾಗಿ
ಬೀಸಿದುದು, ತೇಲಿದುವು ವಾಯುಮಂಡಲದಲ್ಲಿ
ವಿವಿಧ ಪಕ್ಷಿಗಳುಲಿಗಳಿಂಪಾಗಿ...
..... ಯಾವ ಗುಡಿ
ಮಿಗಿಲು ಈ ಭುವನ ದೇವಾಲಯಕೆ? ಮೇಣಾವ
ವಿಗ್ರಹಂ ಮೀರಿರುವುದೀ ಚೈತ್ರ ಪಂಚಮಿಯ.[೫೪]

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೊಬಗಿನ ಸವಿಯೊಂದಿಗೆ, ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಕವಿಚೇತನವನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಕವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡರೆ,

ದೇವರು ರುಜು ಮಾಡಿದನು;
ರಸವಶನಾಗುತ ಕವಿ ಅದ ನೋಡಿದನು![೫೫]

ಎಂದು ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿಯ ಹಂತಿಯನ್ನೆ ದೇವರ ರುಜುವೆಂದು, ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೈವೀರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುವ ಪರಿಯಿದು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ದರ್ಶಿಸುವ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಚಂದ್ರೋದಯ ಅನ್ನುವುದು ಪ್ರಕೃತಿ ವ್ಯಾಪಾರವಲ್ಲ, 'ದೇವರ ದಯೆ'. ಅಂಥ ಸಮಯದ ರಸಾನುಭವ ಮಾತಿಗೂ ನಿಲುಕದ್ದು. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆಯೆ, ಅದರ ದಿವ್ಯತತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಲೋಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಾಹ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಹೊರಗಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರವಾದಂತೆ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲೆ ಕೇಳಬೇಕು.

> ... ಹಿಂದಿನ ದಿನದ ಮಳೆಯಿಂದ ಕಾಡುಮಲೆ ನೆಲಗಳು ಮಿಂದು ಮಡಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಇಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ದೊರಕಿದ ದೃಶ್ಯವು, ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದಂಥದು. ಕಣಿವೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದ ಮಂಜಿನ ಪರದೆಯು ಮೇಲೇಳತೊಡಗಿ, ಸಲಸಲಕ್ಕೂ ಎದೆಹಾರಿಸುವಂತಹ ದೃಶ್ಯಗಳು ಗೋಚರಿಸಿದವು. ಇಂದು ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹಾದಿನವಾಯ್ತು. ಪ್ರಕೃತಿ ಕೃಪೆಯಿಂದ, ಕಣ್ಣು ನೀರು ತುಂಬಿ ಕಂಠವು ಗದ್ಗದವಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಳುತ್ತಾ ಕುಣಿದಾಡಬೇಕೆನಿಸಿತು.[೫೬]

ಇದು ಅವರು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಒಳಗೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ತೀವ್ರವಾದ ಭಾವಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಬಯಲು ಸೀಮೆ ಸ್ನೇಹಿತರು ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ ಬಂದರೆ, ಅವರನ್ನು ತಪ್ಪದೆ 'ನವಿಲು ಕಲ್ಲು ಗುಡ್ಡ', 'ಕವಿಶೈಲದ ಸೂರ್ಯೋದಯ' ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಅವರೊಂದಿಗೆ ತಾವೂ ಆನಂದಪಡುವುದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಉತ್ಸಾಹ.

> ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಐದುಗಂಟೆಗೆ ಮೊದಲೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ... 'ನವಿಲುಕಲ್ಲು' ಗುಡ್ಡದ ಬುಡದವರೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದುವು. ಅಂದು ಉಷಃ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸೂರ್ಯೋದಯದವರೆಗೂ ನಾವು ಕಂಡ ದೃಶ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಅದ್ಭುತ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ವರ್ಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಗಳ ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಅನುಭವ ನಾನಾಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ... ಪಂಕ್ತಿಯ ಹಿಂದೆ ಪಂಕ್ತಿಯಂತೆ ಮೇಲು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಪೂರ್ವದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿದ್ದ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳತ್ತ ಬಿಡುಗಣ್ಣಾಗಿ ಮಾತಿಲ್ಲದೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಒಂದೂವರೆ ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ನಿಷ್ಪಂದರೆಂಬಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ರಸಾನುಭವದ ತುತ್ತ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದವರಂತೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಧ್ಯಾಲೀನ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಮಂದಸ್ಮಿತರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೊ. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರು... "ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಇದನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊ!" ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಆ ದಿವ್ಯ ದೃಶ್ಯದತ್ತ ಕಣ್ಣಾಗಿ ಮುಂದೆ ಮಾತನಾಡಲಾರದವರಂತೆ ಮೌನಿಯಾದರು.[೫೭]

ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರು, ಭೌತಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮೀರಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಾರೆ. ನಿಸರ್ಗದೊಂದಿಗಿನ ತಾದ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದರೆ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮರೆಯಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ, ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕದ ಜಂಜಡಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ, ಪ್ರಕೃತಿ ಲೋಕವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುವುದು. ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆಗಳು ಆಗುವುದೇ ಹೀಗೆ. ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಆನಂದವನ್ನು ಕಾವ್ಯವಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಾತು ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹುತೇಕ ಗೀತೆಗಳು ಆನಂದದ ನೆಲೆಯಲ್ಲೆ ಪರ್ಯಾವಸಗೊಂಡರೂ ಅದರ ಆಚೆಗಿನ ವಸ್ತು ಸಂಗತಿಗಳಿಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಜಾಗವಿದೆ. ಅರುಣೋದಯ ಸೂರ್ಯೋದಯಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಂತಿರಸವನ್ನು ಪ್ರತಿಮಿಸುವ ಕವನ 'The May Dawn.' ೧೩.೭.೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು.

The dawn was clear and Sheen!
Cool breezs lisped among the silent trees;
The very stillness chanted 'Om Peace Peace!

My eyes bloomed and with joy my bosom thrilled
With bliss and beauty my whole being was filled,
wafting me to lands unseen!
The earth, the hills, the skies
Melted before my eyes
And I in ecstasy upon the green
Rolled merged in thoughts sublime devine and serene!
So beautiful was the scene![೫೮]

ಇಂಥ ಅನುಭವವನ್ನೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಮತ್ತೊಂದು ಕನ್ನಡ ಕವನ 'ಸೂರ್ಯೋದಯ' ೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು.

ತಿಮಿರ ಬೆದರಿತು; ಮಬ್ಬು ಮಸುಳಿತು;
ಮಂಜು ಮೇಲಿಂದಿಳಿದು ಕವಿಯಿತು,
ಧರೆಯು ವಿಶ್ವದ ಕಂಡು ಕಾಣದ ಮಾಯೆಯಂತಾಯ್ತು.[೫೯]

ಈ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ರಸಾನುಭವವನ್ನೆ ಮುಂದಿನ ಅನೇಕ ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಅರುಣೋದಯಗಳ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಶರತ್ಕಾಲದ ಸೂರ್ಯೋದಯದಲ್ಲಿ; (೨.೧೧.೧೯೩೩), ಭಾದ್ರಪದದ ಸುಪ್ರಭಾತ (೧೨.೯.೧೯೩೮), 'ಇಂತಹ ಸುಂದರ ಪ್ರಾತಃ ಕಾಲದಿ' (೮.೯.೧೯೩೪), ಬಾ ಫಾಲ್ಗುಣ ರವಿದರ್ಶನಕೆ (೪.೩.೧೯೩೭), ಇಂದ್ರ ದಿಗಂತದಿ (೧೪.೧೦.೧೯೩೫), ನವಿಲು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯ (೨೫.೫.೧೯೩೫)... ಈ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಮುಕ್ಕಾಗದ, ಅಷ್ಟೇ ಭಾವೋದ್ವೇಗದಿಂದ ಸವಿಯುವ ಕವಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಬೇಲೂರು ಮಠದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ನಂತರ ಕವಿ ಚೇತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಸೌಂದರ್ಯ ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಸವಿಯುವಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಂದಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಹೋರಾಟದ ಕಾವು ಸೇರಿ, ಸೌಂದರ್ಯದೇವಿಯನ್ನು ಹೊಗಳಿದರೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವಿಗೆಲ್ಲಿ ಕೋಪಬರುವುದೋ ಎಂಬ ಸಮಕಾಲೀನ ಒತ್ತಡವೂ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬಾಹ್ಯ - ಆಂತರಿಕ; ವ್ಯಷ್ಟಿ - ಸಮಷ್ಟಿಯ ಭಾವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವ ತಾಕಲಾಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಆಶ್ರಮದ ಸಾಧುಸಂಗವೆ ಕವಿಚೇತನಕ್ಕೆ ಋಷಿತ್ವದ ದಿವ್ಯಾಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ನೀಡುವ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಾಗಿತ್ತು.[೬೦]

"ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿವೆ. ಒಂದು ಶುಷ್ಕ ಸತ್ಯ, ಮತ್ತೊಂದು ಸರಸ ಸೌಂದರ್ಯ! ಒಂದು ಮಹತ್ತಾದುದು; ಮತ್ತೊಂದು ಆನಂದವಾದುದು. ಶ್ರೀ ಗುರುವೇ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕು. ನನಗೆ ಎರಡೂ ಸರಿಯೆ! ಸೊಬಗಿಗೆ ಒಂದು ಸಾರಿ ಸೆರೆಯಾಳಾನು! ನನ್ನಿಗೊಂದು ಸಾರಿ ಅಡಿಯಾಳಾನು!"

ಸೊಬಗೆ ನನ್ನಿ ಎಂದು ಸಾರಿ
ನನ್ನಿಯೆ ಸೊಬಗೆಂದು ತೋರಿ
ಸೊಗದ ಸೊದೆಯ ತಿರೆಗೆ ಬೀರಿ
ಒಲ್ಮೆ ಸೊಬಗು ಸೊಗದಲಿ
ಪರಮಪುರುಷನಮಲ ಹರುಷ -
ವಿಹುದ ಸಾರಿ ಜಗದಲಿ ![೬೧]

ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ದ್ವಂದ್ವದ ತಾಕಲಾಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ, ಈ ಎರಡೂ ಅನುಭವಗಳು ತನಗೆ ಬೇಕೆಂಬ ಸ್ಪಷ್ಟನಿಲುವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ನಾನು ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಾರೆ. ಆ ಎರಡರ ಸಮನ್ವಯವೇ ನಿಜವಾದ ಯೋಗ! ತ್ಯಾಗ ಭೋಗಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಯೋಗ ! ಜಯ ಗುರುದೇವ ! ಜಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ! ಜಯ ಮಹಾಮಾತೆ! ಜಯ ಭವತಾರಿಣಿ ! Lead me kindly light ! ಸೌಂದರ್ಯ ಮಧುರಾಗ್ನಿಯಲಿ ಬಿದ್ದು ಬೇಯುತಿಹೆ ![೬೨]

ಸಂನ್ಯಾಸ ಜೀವನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೊ ಅಥವಾ ಸಂಸಾರಿಯಾಗಬೇಕೊ ಎಂಬ ಅವರ ದ್ವಂದ್ವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯು ಈ ಮೇಲಿನ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಅವರು ಖಚಿತ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆಯುವರು.

ಇಂಥಹುದೇ ದ್ವಂದ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ.

ಸೌಂದರ್ಯ ದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಯನು ಮಾಡಿದರೆ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವತೆಗೆ ಮುನಿಸು ಬಹುದು ;
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಯನು ಮಾಡಿದರೆ
ಸೌಂದರ್ಯ ದೇವತೆಯು ಎದೆಯಿರಿವಳು.

ಒಂದು ನನ್ನಿಯ ಮುಕ್ತಿ,
ಒಂದು ಸೊಬಗಿನ ಭಕ್ತಿ,
ಎರಡು ಬೇಕು !
ಬಗೆಗೆ ಸತ್ಯವು ಬೇಕು,
ಎದೆಗೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಬೇಕು
ನನಗೆರಡು ಬೇಕು![೬೩]

ಇಂಥ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಜೀವ - ದೇವರ ಸಂಬಂಧದ ಅಬೇಧ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಕವಿತೆ 'On the way to Chamundi Hills" ೧೯.೭.೧೯೨೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು. ನಿತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಅನಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮನಸ್ಸು ಕವಿಗೆ ಇರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಕವನ.

'Climb, climb beloved friend;
The means is not the end;
Yet, and yet a few steps more
And in Her abode we are!

Blue heaven doth nearer come
While earth doth ferther go.
Climb, climb, beloved friend,
The means is not the end.
Distinctions all shall fly
As we go near the sky.[೬೪]

ಹಗಲು ಬೆಟ್ಟವೇರುವ ಸೋಪಾನ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಜೀವ ದೇವನೆಡೆಗೇರುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಾಗಿಸಿದೆ ಈ ಕವನ. ಇದೇ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಕವಿಗೆ, ಅಲ್ಪ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲೂ ಭೂಮವನ್ನು ಕಾಣುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. 'TO A BULBUL' ಎಂಬ ಕವನವು ಆ ಕಾಲದ ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತದೆ. ೭.೧೨.೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು.

'Sweet poet of the forest,
so cheerful and bright,

Fairest spirit of heaven,
Angel upon earth,

Emblem of divinity,
Thy tunes like a chain
of flowers sublime do sweelty link my heart with thine!

O Bird, to me thou art all
And OM is thy voice,
For thou art celestial
with celestial joys
And in thee I behold the Bring divine and rejoice !

> ಭೂಮವಾದ ಚಿತ್ತತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಕವಿಚೇತನದ ಸಿಡಿಮದ್ದಿನ ರಾಶಿಯಂತಿರುವ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಯಾವ ಅಲ್ಪವಸ್ತುವಾದರೂ ಒಂದು ಕಿಡಿಯಾಗಿ ಪ್ರಚಂಡ ಶಕ್ತಿ ಜ್ಯೋತಿಯ ಆಸ್ಫೋಟನೆಗೆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಬಹುದು. ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ To A BULBUL ಕವನದ ಚಿಂತಾನಾಂಶ, ಭಾವಾಂಶ ಕಲ್ಪನಾಂಶ ರೂಪಾಂಶಗಳು ಅತ್ಯತಿ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ತೋರಬಹುದಾದರೂ ತತ್ಸಾಮಯಿಕ ಕವಿಚೇತನದ ರಸ್ನಾಗಿ ಗರ್ಭ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥವಾದ ಸಹೃದಯ ಚಿದಾನುಭವಕ್ಕೆ ಅದು ಸ್ವಭಾವೋಕ್ತಿಯಾಗಿಯೆ ಅನುಭವವಗಮ್ಯವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.[೬೫]

ಹೀಗೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳು, ವಿಕಾಸಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಕವಿಚೇತನದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅದು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ನೆಲೆಯಾದ ಸೌಂದರ್ಯ ಆಸ್ವಾದನೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ತುದಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಧಿಯಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ.

## ೫.೨. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕವನ ಸಂಕಲನ : ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಘರ್ಷ

ಕುವೆಂಪು ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೂ ಇತರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಂತೆಯೇ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದವರು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿತತ್ತ್ವದ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ'ಯನ್ನೆ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲೂ ಬಯಸುವವರು. ಭಾರತೀಯ ಹಾಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ, ವೈಚಾರಿಕತೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆ, ರಸಾನುಭವ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ, ಪ್ರಕೃತಿದರ್ಶನ ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಂದವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅವರ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ'. ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಡೀ 'ಜೀವನದರ್ಶನ'ವೇ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ' ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಗ್ರಹಿಕೆಗೂ ನಿಲುಕುವಂಥದ್ದೇ? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಲೇಖಕನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ ವಿಮರ್ಶಕ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಗ್ರಹಿಸದೆ ಹೋಗಬಹುದು ಅಥವಾ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಗೋಚರವಾದದ್ದು ಸ್ವತಃ ಲೇಖಕನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸದಿರಬಹುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ'ಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಕೃತಿಯೊಂದರ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಯಾವ ತತ್ವದ ಆಧಾರವೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಕೃತಿಯಿಂದ ತಾನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನಿರ್ಭೀಡೆಯಿಂದ ಹೇಳುವ ಗುಣ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗದ್ದರೆ ಸಾಕು.

ಹೀಗೆ ತನಗನ್ನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಲೂ ಕೂಡ, ಆತನ ಕಾಲದ ಸಂದರ್ಭ ಪ್ರಭಾವ, ಪ್ರೇರಣೆಗಳು ಅವನ ಹೇಳಿಕೆಯ ಹಿಂದೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕನ ವಿಮರ್ಶೆ ಎನ್ನುವುದು ಆತನಿಗೆಷ್ಟು

ಸೀಮಿತವೊ, ಆತನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅದು ಸೀಮಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಒಂದು ಪೀಳಿಗೆಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಹರಿದು ಬರುವ ಅನುಭವ, ಜ್ಞಾನರಾಶಿಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಪರಿಶೀಲನೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ, ಮರುಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಎಷ್ಟು ಸಹಜವೋ ಅಷ್ಟೇ ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಹೌದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯವಾಗುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಬರುವ ವಿಮರ್ಶೆಗಳೂ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಮರ್ಶೆ ಎನ್ನುವುದೇ ಸದ್ಯದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭದ ವಾಸ್ತವ ಮತ್ತು ಅದರ ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ನಡೆಸುವಂಥದ್ದು. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೂ, ವಿಮರ್ಶಕರ ತೀರ್ಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕವನ ಸಂಕಲನ ಹಾಗೂ ನಾಟಕಗಳ ಕುರಿತ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ (ಪರ, ವಿರೋಧ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ)ವಾಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದಿನ ನವೋದಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಸೃಜನಶೀಲ ಬರವಣಿಗೆಯ ಅಧಿಕಾರದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಶೂದ್ರವರ್ಗದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ ಕುವೆಂಪು ಮುರಿದಿದ್ದೆ, ಇಂಥ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ದೇಶ ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಬಂದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರ ಆರಂಭಿಕ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ಕೆಲವರು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಹೇಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಯಾಕೆ ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಸ್ಪಂದನ ಹೇಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿದು. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕುವೆಂಪು ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯಂತೆ, ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೂ ಒಂದು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನವೋದಯ ವಿಮರ್ಶಕರು ಯಾವ ಮಾನದಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ಬಹುಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಕೃತಿಯನ್ನು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆಗಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರುವುದೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಎರಡೂ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಪರ ವಿಮರ್ಶೆ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ವಿರೋಧಿ ನೆಲೆಯ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು, ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರಗಳಿಗಿಂತ ಅವರನ್ನೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರೆದವು. ಇವು ಬಂದದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಬರವಣಿಗೆಯ ಆರಂಭದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಇಂಥ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಏನಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ಕೊಳಲು'. ಇದರ ಪ್ರಕಟಣೆ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿ ಎಂದು ಸ್ವತಃ ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ತಾವು ಬರೆದ ಕವನಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಓದಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹೊರತು, ಅದರ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆಂದೂ ಉತ್ಸಾಹ ತೋರಿದವರಲ್ಲ. "ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಟಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಡ್ಡ ನಿಂತಿರುತ್ತಿತ್ತು ಔದಾಸೀನ್ಯದ ನನ್ನ ಸ್ಥಾವರ ಪ್ರಕೃತಿ" ಎನ್ನುವರು. ಈ ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿ ಕೇಳಿದ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಇವುಗಳನ್ನೇಕೆ ಪ್ರಕಟಿಸಬಾರದು ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ?" ಎಂದು ಸಲಹೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸೋಮಾರಿತನದಿಂದಾಗಿ, ತಿರುಮಲೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ ಎಂಬುವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಬರೆಸಿ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕವನ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯಲು ಮಾಸ್ತಿ ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರನ್ನೇ ಕೇಳಿ. ಅದೇ ಉಚಿತವಾದದ್ದು ಎಂಬ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಡನೆ ಸಂಕೋಚದಿಂದಲೆ ಹೋದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿಸಿದ 'ಶ್ರೀ' ಅವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ 'ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ 'ಕೊಳಲಿ'ಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ನುಡಿಯುವುದು ನನಗೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ" ಎಂದು ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೭.೧.೧೯೩೦ರಂದು ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರವಾದ ಅತ್ಯಂತ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾದ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಆ ಮುನ್ನುಡಿ ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದದೊಡನೆ ನನ್ನ ಕೈ ಸೇರಿತು.[೬೬] ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ರೀತಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ, 'ಕೊಳಲು' ಕವನ ಸಂಕಲನ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಕಾರಣವಾದಂತೆ ಟೀಕಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರಶಂಸೆ, ಟೀಕೆ ಎರಡನ್ನೂ ಕುವೆಂಪು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು 'ಕೊಳಲು' ಸಂಕಲನದ ಬಗ್ಗೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದಲೇ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ... There is not a single piece among these poems howsoever the pedants may arraign it, for a little freak, excess or loose end here and there which does not flash the poet K.V.P. And it is surely too late in the day to think of complimenting you as a poet. For, believe me, it is the opinion of many of us that yours is the purest strain of original poetry we have had of recent years, and that you are destined to be perhaps the most considerable poet of our time. There is nothing in Modern Kannada Literature to equal it in daring richness and exuberance... variety, God's plenty.[೬೭]

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊಸ ನೆಲೆಗಟ್ಟನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದು 'ಕೊಳಲು' ಸಂಕಲನದ ಕವನಗಳು. ಈ ಮೂಲಕ ಕುವೆಂಪು ಆ ಕಾಲದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅವರಿಗಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಕುವೆಂಪು ಅವರೂ ಹೆಮ್ಮೆಪಡುವ ಸಂಗತಿ.

ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಅವರ 'ಕೊಳಲು' ಕವನ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ, ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಪೀಡಿತ, ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾದ ಖಂಡನಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾವ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಗೋಜಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಹೋದವರಲ್ಲ.

> ಆದರೆ ನಾನು ಜಯಕರ್ನಾಟಕದ ಚಂದಾದಾರನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದು ನನಗೆ ತಪ್ಪದೆ ತಲುಪುತ್ತಿದ್ದು, ನಾನು ಓದಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಓದಿದ ಮೇಲೆಯೂ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಉದಾಸೀನ ರೂಪದ್ದಾಗಿತ್ತೇ ಹೊರತು ನನಗೆ ಕೋಪವಾಗಲಿ ದ್ವೇಷವಾಗಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಗಲಿವರನಿಗೆ ಲಿಲಿಪುಟ್ಟರು ಎಸೆದ ಬಾಣಗಳಂತಿದ್ದವು ಆ ವಿಮರ್ಶಕನ ಟೀಕೆಗಳು. ಕೆಲವು ಔಚಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲೆಯೊಳಗೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಸಹೃದಯ ಕಲ್ಪನಾ ದಾರಿದ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದವು.[೬೮]

ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಅಪಾರವಾದ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ, ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಭಾ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ 'ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ' ಎನ್ನುವ ಕುವೆಂಪು 'ನಾನೇರುವೆತ್ತರಕ್ಕೆ ನೀನೇರಬಲ್ಲೆಯ?' ಎಂದು ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಸವಾಲು ಹಾಕುತ್ತ 'ಸರ್ವ ಸನ್ಮಾನಿತವೂ, ಸರ್ವಕಾಲ ಸಮ್ಮತನೂ ಆದ ಮಹಾಕವಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದರೆ ಆತನ ಸರಿಸಮಾನರಾದವರೇ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಬೇಕು" ಎನ್ನುವಂಥ ನಿಲುವು ತಳೆದವರು. ಬಹುಶಃ ಅವರ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೃಜನಶೀಲ ಕವಿಯೇ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ವಿಮರ್ಶಕರು, ಓದುಗರು ಎರಡನೆಯವರು ಹಾಗೂ ಅವರು ಸಾಹಿತಿಗಳ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಲಾರದವರೆಂದು, ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಂಡೆ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ, ಅವರು "ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕನೂ ಮಣಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ" ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ, "ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಂ ಮಹಾಕವಿ ಮಣಿಯುವಂತೆ" ಎಂದಿರುವುದನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸೃಜನಶೀಲ ಕೃತಿಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಲೇಖಕನೇ ಮಣಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಅದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಹೊಸ ಹೊಳಹುಗಳನ್ನು

ತೋರಿಸಿದಾಗ. ಅಂದಮೇಲೆ, ಲೇಖಕನೊಬ್ಬನ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕಾದರೆ, ವಿಮರ್ಶಕನು ತನ್ನ ಅನುಭವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಅವನ ಅನುಭವ ನೆಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಏನನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ಸೃಜನಶೀಲ ಲೇಖಕನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಲೇಖಕನಷ್ಟೇ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಕನೂ ಗ್ರಹಿಸಲು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆಗದಿರಬಹುದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಲೇಖಕನಿಗೇ ವೇದ್ಯವಾಗದ ಸಂಗತಿ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಹೊಳೆಯಬಹುದು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಹಾಕುವ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವ ಮಾನದಂಡಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, ಕಠಿಣವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳಿಗೂ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ಅತಿಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ್ದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ. ವಿಮರ್ಶಕನು ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಮಂಡನೆಯೊಂದಿಗೆ ಖಂಡನೆಯೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ, ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯೇ ವಿಮರ್ಶಕನ ಮಾನದಂಡವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇರಬೇಕಾದ ಸಂವೇದನಾಶೀಲತೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಲೇಖಕನ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಕೃತಿಗೆ, ಲೇಖಕನಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ನ್ಯಾಯ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಲೇಖಕನಷ್ಟೇ ವಿಮರ್ಶಕನೂ, ಅಂತೆಯೆ ಸಹೃದಯನೂ ಪಾಲುದಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಳೆಯುವ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮಾನದಂಡಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾನದಂಡಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ಓದಿ ಅದರಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಅನುಭವ, ಸಂವೇದನಾಂಶವು ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವೂ, ಭಿನ್ನವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ಕರಾರುವಕ್ಕಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು, ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲ ವಿಮರ್ಶಕರಿಂದಲೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದು ಕೃತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವ ವಿಮರ್ಶಕನು ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಎರಡನ್ನೂ ಸಮತೋಲನವಾಗಿ ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದು ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತಿ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂಥದಾದರೆ, ಇನ್ನು ಕವಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಗಾಢ ಅನುಭವದ ಮೂಲಕ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಕವನಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಗೆ ನೋಡಿದ್ದನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಕಲ್ಪನಾಲೋಕದ ಅರಿವು ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಇರುವ ಮಲೆನಾಡಿನ ನಿಸರ್ಗ ಸಿರಿಯ ಪರಿಚಯ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ, ಇರಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯಕವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

> ನನ್ನ ಬಹುಪಾಲು ಕವನಗಳು ಸ್ವಾನುಭವ ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದಲೇ ಹೊಮ್ಮಿವೆ. ಅಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಪರಿಚಯ ದಾರಿದ್ರ್ಯವಾಗಲಿ ಅಂತಹ ಅನುಭವಗಳ ದರಿದ್ರತೆಯಾಗಲಿ ಇರುವ ಓದುಗ ಸಹೃದಯನಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ಸನ್ನಿವೇಶ ಮತ್ತು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಭಾವಯತ್ರೀ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಕವನಗಳ ರಸಾಸ್ವಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಸೂಯೆ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷವಿದ್ದರಂತೂ ಅಂತಹ ವಾಚಕನಿಗೆ ಅವು ಒಣಕಟ್ಟಿಗೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಗೆದ್ದಲಾಗಿಯೆ ಅವನ್ನು ತಿಂದು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.[೬೯]

ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು, ವಿಮರ್ಶಕನಿಗಿರಬೇಕಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು, ಸಹೃದಯತೆಯನ್ನು, ರಸಾಸ್ವಾದದ ಅನುಭವ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇಲ್ಲದ ವಿಮರ್ಶಕ ಅಥವಾ ಓದುಗ, ಕೃತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಲೇಖಕನನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡವಬಹುದಾದ ಅಪಾಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಗುರುತಿಸುವ ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನೆ ಹೊಂದಿದ ವಿಮರ್ಶಕನು 'ಮುಂಗಾರು ಮಳೆ' ಕವನವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಟೀಕೆಯೇ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾನದಂಡವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ, ಆತನ ಕಲ್ಪನಾ ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ವಿಕೃತ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಾಲುಗಳನ್ನೂ ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಧಾರೆಯ ದಾರದಿ ನೆಯ್ದಿಹ ತೆಳ್ಪನೆ ಜವನಿಕೆಯುಡುವಳು ತಿರೆವೆಣ್ಣು" ಎನ್ನುವ ಕವಿ ಕಲ್ಪನಾ ರೂಪಕವನ್ನು "ಈ ಜವನಿಕೆಯನ್ನು ಉಡುವ ತಿರೆವೆಣ್ಣಿನ ದಪ್ಪಸೊಂಟ ಎಷ್ಟು ಮೈಲಿ ವಿಸ್ತಾರದಿದ್ದಿರಬೇಕು?" ಎಂದು ಲೇವಡಿ ಮಾಡಿದ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ

ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ; "ಆ ವಿಮರ್ಶಕನ ಅರ್ಹತೆಗೆ ಕಾರಣ ಆತನಿಗೆ ಕವಿಗಾಗಿದ್ದ ಲೋಕಾನುಭವದ ಸೆರಗೂ ಸೋಂಕಿರಲಿಲ್ಲ; ಇನ್ನು ಸೊಂಟದ ಪರಿಚಯದ ಮಾತಂತಿರಲಿ!" ಎಂದು, ಇಂಥ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಬಾಲಿಶವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದರೂ, ವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲದ ಸಹೃದಯ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಭೂಪಾಳಂ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅವರು, ಈ ಲಘುವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಹಗುರವಾಗಿಯೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಹೃದಯನಿಗೂ ಕವಿತೆಗೂ ನಡುವೆ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಸೆಯುವ ಸೇತುವೆಯಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಕನಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವನೇ ಸಂಪರ್ಕದ ಬೆಸುಗೆಯನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಾಗ, ಕಾವ್ಯಾಸ್ವಾದನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ರಸಿಕ ಸಹೃದಯರು ಇಂಥ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ರೀತಿಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಕ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೂ, ಟೀಕೆಗೂ ಪಕ್ಕಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಪರಿಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಬರೆದ ವಿಮರ್ಶಕನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಇಬ್ಬರು ಸ್ನೇಹಿತರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

"... ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ "ರುಚಿಪಲ್ಲಟ"ವಾಗಿದೆ! ಅವನು ಪುಸ್ತಕದ ವಿಮರ್ಶೆಗಿಂತ, ತನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ... ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ... ಮಣ್ಣೋ ಎಂದು! ... ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ? ಅವನೊಬ್ಬ ಪ್ರಾಂತಿಕಭಾವನೆ (Provincialism)ಗೆ ಬಲಿಬಿದ್ದ ಅಂಧಪಶು. ನಿಮ್ಮ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷ ಹುಡುಕಿದನೆಂದು ಅವನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಆಗ್ರಹವಿಲ್ಲ... ಮುಂದೆ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಚರ್ಚೆ ಬಂದಾಗ ಹೀನವಿಮರ್ಶೆ ಎಂದರೇನು ಅನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಧಾರವಾಡದ ವಿಮರ್ಶಕನ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ... ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅವನು ಕಾವ್ಯರಸಾನುಭವ ಮಾಡಲಾರದ 'ಷಂಡ'ನೆನ್ನಬಹುದು!"

ಹೀಗೆ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅವರು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೆ, ಭೂಪಾಳಂ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಅವರು

> "ಜಯಕರ್ನಾಟಕ"ದಲ್ಲಿನ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಓದಿದ್ದೇವೆ. ವಿಮರ್ಶಕನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರಲಿಲ್ಲಾ; ... ನಗಬಂತು... ಯಿದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಆ 'Ellis - Priyeman' ವಿಖ್ಯಾತ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಅಂತಃ ಕರಣ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸದಿರಲಾರೆವು.[೨೦]

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಆ ವಿಮರ್ಶಕನನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಆ ವಿಮರ್ಶಕನ ಹೆಸರು ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಧಾರವಾಡದ ಕಡೆಯವನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಆ ವಿಮರ್ಶಕ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಟೀಕಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದು ಕೂಡ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಮಿತ್ರರಿಬ್ಬರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಅರಸಿಕನಾದ ಆತನು ಕವಿಯ ಭಾವನೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ, ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಕವಿ ಕಲ್ಪನಾ ಲೋಕದ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೂ ಬಾರದ ಕಲ್ಪನಾ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಅದು ಅವನ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಿಮರ್ಶೆಯಾಗಿದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬೇಕೆಂತಲೇ ವಿರೋಧಿಸುವ, ಟೀಕಿಸುವ ಗುಂಪು ಒಂದೆಡೆಯಿದ್ದರೆ, ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿನ ಸತ್ವವನ್ನು ವಿಷಯ ಗುಣವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂಥ ವಿರೋಧಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ಕವಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಹೃದಯರೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುವ ಹಾಗೆ, ಅವರಿಗೆ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದ, ಸಹೃದಯ ಮಿತ್ರರು, ಅಧ್ಯಾಪಕರು, ಹಿತೈಷಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿ, ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಸೂಕ್ತವಾದ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವವರು ಇದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲೇ ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಟೀಕೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಇಂಥ ಯಾವ ಹೊಗಳಿಕೆಯ, ತೆಗಳಿಕೆಯ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಕವಿತೆಯ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಅವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ

ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಬ್ಬರ ನಡುವಿನ ವಾಗ್ವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನಾರಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಿನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮದ ಅನಾವರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ಇದನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ - ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಸಾಹಿತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಭಿನ್ನ ಆಯಾಮಗಳಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಕವಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಹಾಗೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆದುಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಇದರೊಂದಿಗೆ 'ತಳಿರು' ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ, ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ 'ವಿಮರ್ಶಕ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಿಳಿಬಾನೆಡೆಯಲಿ ಚೆಲುವಿನ ತಿಂಗಳು
ಕಣ್ಣಿಗೆ ತಣ್ಣನೆ ಮೂಡಿದನು !
ನೋಡುತ ನಿಂತ ವಿಮರ್ಶಕನೊಬ್ಬನು
ಇಂತು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾಡಿದನು :

ಹೂವೊಂದಿವನ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕೇಳಿ
ನಕ್ಕಿತು ಬಹುಮೃದಹಾಸ್ಯದಲಿ.

ನಾಯಿಯು ಕೂಡಾ ಬೊಗಳುತ್ತಿತ್ತು!
ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ ವಿಮರ್ಶಕನಾದರೊ
ನಿಂತು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾಡಿದನು
ಮಾಡಿಯೆ ಮಾಡಿದನು![೨೧]

ಇದು ತಳಿರು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಬರೆದ ವಿಮರ್ಶೆ ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ. ಕವಿಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ದೂರಾಗಿ, ಅವನ ಅನುಭವಗಳ ಲೋಕವನ್ನು ತನ್ನದನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ವಿಫಲನಾಗುವ, ಸಹೃದಯನಲ್ಲದ ವಿಮರ್ಶಕರುಗಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಈ ಕವನ.

ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆಯ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬರೆದ ಕವನ 'ಕಾಜಾಣ'. ಕೋಗಿಲೆಯನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸಿ, ಕಾಜಾಣವನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವ ಕವನವಿದು. ಈ ಕವನದ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಅನುಭವವೊಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಾಗುತ್ತದೆ. ಕೋಗಿಲೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಬರೆದ ಕವನ ಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ, ಕವಿಯನ್ನೇ ಭರ್ತ್ಸನೆ ಮಾಡುವಂತೆ, ಆ ಕಗ್ಗತ್ತಲ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ, ಭೋರ್ಗರೆಯುವ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ, ಹಗಲಲ್ಲೆ ಅಪರೂಪವಾಗಿದ್ದ ಕೋಗಿಲೆಯೊಂದು ಎರಡು ಬಾರಿ ಕೂಗಿ ಮತ್ತೆ ಕೂಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಕೋಗಿಲೆಯ ಮನದ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಅರಿತವರಂತೆ ಕವಿ, ಕೂಡಲೆ, ಕಾಜಾಣವನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ಸರವೇಕೆ? ಕೋಗಿಲೆ. ಅದು ನಿನಗೆ ತಕ್ಕುದ್ದಲ್ಲವೆಂದು, ಕವನ ಮಧ್ಯೆ ಬರೆದು ಮತ್ತೆ ಕಾಜಾಣದ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು, ಎರಡು ಹಕ್ಕಿಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಒಲವಿನ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನೇ ಕುರಿತು ಹಾಡಿದ ಕವನ. ಆದರೆ ಈ ಕವನವು ಸಹ ಸಂಕುಚಿತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೋಗಿಲೆಯಂದದಿ ಹೆರವರ ಮನೆಯಲಿ
ಹುಟ್ಟಿದ ತಬ್ಬಲಿ ನೀನಲ್ಲ!
ಕೋಗಿಲೆಯಂದದಿ ಹೊಲಸನು ತಿನ್ನುವ
ಕಾಗೆಗೆ ನೀ ಋಣಿಯಾಗಿಲ್ಲ!
ಶೂದ್ರನೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಶೂದ್ರನೆ ಬೆಳೆಯಿಸಿ,
ಶೂದ್ರನು ಕೊಟ್ಟಾ ಹಾರವ ತಿಂದಿಹ
ಕೋಗಿಗೆಲ್ಲಿಯ ದ್ವಿಜತನವು?[೨೨]

ಇಲ್ಲಿನ ದ್ವಿಜ ಪದದ ಬಳಕೆಯನ್ನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಪ್ಪಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮನ್ನೇ ಮೂದಲಿಸಿ ಬರೆದಿರುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಖಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಕವನದ ಅರ್ಥದ ಇನ್ನೊಂದು ಆಯಾಮವೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕಂಡು, ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ ಮಾಸ್ತಿಯವರು, "ಹೌದೇನ್ರೀ, ನಿಮ್ಮ ಆ ಕವನ 'ಕಾಜಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕುರಿತು ಮೂದಲಿಸಿ ವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡುವಿರಂತೆ?" ಎಂದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಅವರು ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕವನವನ್ನು ಬರೆದಿರಲೆ ಇಲ್ಲ.

ಮಾಸ್ತಿ ಹೇಳಿದ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಶೂದ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಭೇದ ಭಾವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಓದುತ್ತಾರೆ. ಅದೂವರೆಗೂ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರದಿದ್ದ ಸಂಗತಿ, ಅಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೂದಲಿಕೆಯ ಧ್ವನಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಜಾಣ ಕವನ ಆಗಿನ ಹೈಸ್ಕೂಲು ತರಗತಿಗೆ ಪಠ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

> ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪಂಡಿತರು. ಅವರಿಗೆ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಬರವಣಿಗೆ ಕಂಡವರಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊಸ ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಕವನಗಳಂತೂ ಅವರ ತಲೆಗೇ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ವಿಧವಾಗಿ ಹೀಯಾಳಿಸಿ, ಬರೆದವರನ್ನು ಬೈದು ಮೂದಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಗದಿಂದಲೇ ಬಂದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಪದ್ಯ ಬರೆದವನು ಶೂದ್ರನೆಂದು ಗೊತ್ತಾದರಂತೂ ಆಯಿತು ಗತಿ! "ಶೂದ್ರ ಮುಂಡೇದು ಕಾವ್ಯ ಬೇರೆ ಬರೆಯುತ್ತದಂತೆ! ಇದರ ತಲಕಾಯಿ!" ಎಂದೆಲ್ಲ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಬೈಯುವವರೆಗೂ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು ಅವರ ರಚ್ಚು! ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿಡಂಬನೆ ಇದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದನ್ನು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಖಂಡನೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.[೭೩]

ಹೀಗೆ ಜಾತಿ ಭ್ರಮಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶೂದ್ರಜಾತಿಯನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಂದಿನ ಕೆಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳದಾಗಿತ್ತು. ವಿವೇಕವೇ ಇಲ್ಲದೆ, ಅಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆ ಹೇಗಿತ್ತೆಂದರೆ, 'ಕಾಜಾಣ'ಕ್ಕೆ ನೋಟ್ಸ್ ಬರೆಸಿದ್ದ ಪಂಡಿತರು, 'ಕಾಜಾಣ - ಇದೊಂದು ಜಾತಿಯ ಕ್ರಿಮಿ! ಎಂದು ಬರೆಸಿದ್ದರಂತೆ!' ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಕುವೆಂಪು, ಅದಿರಲಿ 'ಕಾಜಾಣ' ಕವನವನ್ನು ಓದುವ ಎಂತಹ ಶುಂಠನಿಗಾದರೂ ಅದೊಂದು ಪಕ್ಷಿ ಇರಬೇಕು ಎಂಬಷ್ಟಾದರೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ"[೭೪] ಎಂದು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದ್ಯಾವುದರ ಅರಿವೆ ಇಲ್ಲದ ಪಂಡಿತರುಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೂದಲಿಕೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕವನವಿದಾದರೂ, ಮತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯ ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳ ಕುಹಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ, "ಕೋಗಿಲೆಗೆಲ್ಲಿಯ ದ್ವಿಜತನವು?" ಎಂಬ ಸಾಲು, ಪಂಡಿತರು ಇಲ್ಲಿನ ಕೋಗಿಲೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಆದ ಪ್ರಮಾದವಿದು, ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಭೂಮಿಕೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವತ್ತು ಎಂದು ಪಂಡಿತರು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮಡಿವಂತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಮನೋಭಾವ ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಬರೆದಿದ್ದೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಸಹಜವಾಗಿಯೆ, ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದು ಕಡೆ ಕೋಗಿಲೆಯನ್ನು ನಿಂದನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಜ್ಞಾನ ಗುರುವಿಗೆ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಹೋಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ೨೬.೭.೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ.

**ಕೋಗಿಲೆಗೆ**

ನಿನ್ನುಲಿಯು ಲಲಿತ ಕಲೆಯಲ್ಲವೆನಗೆ,<br>
ಶಕ್ತಿ ಮೈದೋರಿಹುದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನೋಡುವೆನು!<br>
ಎನಗೆ ನಿನ್ನುಲಿಯು ಕರ್ತವ್ಯದಾಜ್ಞೆ!

ಗಾನದಿಂ ಬ್ರಹ್ಮನಂ ಸಾಧಿಸುವ ರಸಋಷಿಯೆ,
ನೀನು ಕೋಗಿಲೆಯಲ್ಲ ಸ್ವರಯೋಗಿಯು!
ಗುರುವಾದೆಯ್ಯೆ ಎನಗೆ, ವನವೈಣಿಕ.[೨೫]

ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕೋಗಿಲೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಗಾನಕ್ಕೆ ಮಣಿದಿರುವುದುಂಟು "ಕಾಜಾಣ" ಕವನದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮ ಬದಲಾಗಿದೆಯೆ ಹೊರತು, ಅದನ್ನು ಮತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಕಂಡಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮೇಲಿನ 'ಕೋಗಿಲೆ' ಕವನವೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಕವನ 'ಅರುಣಗೀತೆ' ಕುರಿತಂತೆ ಕೂಡ, ಕವಿಯನ್ನು, ಕವಿ ಬಳಸಿದ ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಲೇವಡಿ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವಿರುವುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಕವನವಾದ 'ಅರುಣಗೀತೆ'ಯ ಆರಂಭದ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿಮರ್ಶಕನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಲು ಹೋಗಿ, ತಾನೇ ಲೇವಡಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವರ ಮಕ್ಕಳೆ, ಎಲ್ಲರು ಏಳಿ,
ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಗಾಯಿತು ಬೇಗೇಳಿ!

ಎಂಬ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿರುವ "ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಗಾಯಿತು" ಎನ್ನುವ ಉಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. "ಬೆಳಗಾಯಿತು ಎಂದರೇ ಸಾಕಿತ್ತು, ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಗಾಯಿತು ಎನ್ನುವ ಪುನರುಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥವೇನು? ಎಂಬ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ಈಗಲೂ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಗಾಗಿತ್ತು ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಡುಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಬೆಳಕು ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಉಷಃಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಅರುಣೋದಯ, ಸೂರ್ಯೋದಯಗಳವರೆಗೆ ನಸುಕಾಗಿ, ನಸುಕುನಸುಕಾಗಿ, ತುಸು ಬೆಳಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಂಬೆಳಕಾಗಿ, ನೀರು ಬೆಳಕಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಕಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲವಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊತ್ತು ಮೂಡಿದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಮಲಗಿರುವುದು ಸೋಮಾರಿತನವಾಗುತ್ತದೆ, ಬೇಗನೆ ಎದ್ದು ಬಿಡಿ - ಎಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕರೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಆ ಪಂಕ್ತಿ! ಸ್ವಲ್ಪ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಓದಿದ್ದರೆ ಆ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಅದೇನು ಅರ್ಥವಾಗದಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಗ್ರಂಥಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಮರ್ಶಿಸಲೇ ಬೇಕು ಖಂಡಿಸಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿಯ ದೋಷಾರೋಪಣೆಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ! ಕವಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಪಂಡಿತ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಹುಂಜ ಮನೆಯ ಬೆಂಗಟೆಗೆ ಹಾರಿ ರೆಕ್ಕೆ ಬಡಿದು ಕೊಕ್ಕೊಕ್ಕೋ ಎಂದು ತನ್ನ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಸಾರಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.[೨೬]

ಯಾವುದಾದರೂ ಸರಿ, ತಪ್ಪನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಖಂಡಿಸಲೇಬೇಕು ಎಂದು ಹಠ ಹಿಡಿದು ಮಾಡಿದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕ ಸಹೃದಯನಿಗೆ ಇರಲೇಬೇಕಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಸೆಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಲೆನಾಡಿನ ಪರಿಚಯ ಇರಬೇಕು ಎಂದಿರುವುದು ಮೇಲಿನ ವಿಮರ್ಶಕನಂಥವರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಿದೆ. ಈ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿರುವುದು ಅವರ ಆತ್ಮಕಥೆ ಬರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ. ಆವರೆಗೂ 'ಅರುಣಗೀತೆ' ಕವನಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಏನೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸದೆ ಇದ್ದದ್ದು "ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ" ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಈ ರೀತಿಯ ಟೀಕೆ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮಯವೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ?

ಇಂಥದೇ ಪುನರುಕ್ತಿಯ ದೋಷಾರೋಪಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನ 'ಲಲಿತಾದ್ರಿ'. ಈ ಕವನವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದವರು ಆಗಿನ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಲೈಬ್ರೇರಿಯನ್ ಆಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು. ಕವನ ರಚಿಸಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಕವನವನ್ನು ಓದಿಸಿ ಕೇಳಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ದಿನವೆ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರೋದಯ

ಸಂಭವಿಸುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಲಲಿತಾದ್ರಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುದುಂಟು. ಆ ಕವನದ ವರ್ಣನಾ ಕೌಶಲ್ಯ, ಮನೋಹರತೆಗೆ ಅನೇಕ ಸಹೃದಯರು ಮಾರುಹೋಗಿದ್ದರೂ, ಕೆಲವು ವಿಮರ್ಶಕರುಗಳು, ದೋಷಗಳನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಕವನದ ರಸಾನುಭವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸದೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.

> ಕೌಮುದಿಯು ಮುತ್ತುತಿರೆ; ಚಂದ್ರಿಕೆಯು ಬೆಳಗುತಿರೆ, ಬೆಳ್ದಿಂಗಳೆಸೆಯುತಿರೆ" ಎಂಬಂತಹ ಪುನರುಕ್ತಿಯ ದೋಷಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿ ಖಂಡನೆಗೆ ಪಕ್ಕಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೆಲವು ಅಸೂಯಾಪರರಾದವರು ವಿಮರ್ಶಕ ವೇಷವನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಜಿಗಣೆಗಳಾಗಿದ್ದರು; ಅವರು ಬಿಣ್ಪಿಡಿದ ಕೆಚ್ಚಲಿನ ಹಾಲನ್ನು ಹೀರುವ ಕರುವಿನಂತಲ್ಲದೆ ಕೆಚ್ಚಲಿನ ಮಾಂಸಕ್ಕೆ ಕಚ್ಚಿ ಗಂಟುಬಿದ್ದು ರಕ್ತ ಹೀರುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೌಮುದಿ, ಚಂದ್ರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ದಿಂಗಳು ಈ ಪದಗಳಿಗೆ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾನಾರ್ಥವಿದ್ದರೂ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಭಾವಕೋಶಗಳೊದಗಿ ರಸಪುಷ್ಟಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಆ ಮಂದಮತಿಗಳಿಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಸುಖದೂರನ್ ಅಸೂಯಾಪರನ್' ಎಂದಿಲ್ಲವೆ ಹರಿಹರ? ಆ ಸುಖ ಯಾವುದು, ನಿರಸೂಯವಾದ ಸಹೃದಯತೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ರಸಾನುಭವ ತಾನೆ?[೭೭]

ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳು ಅಂದಿನ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು. ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಆ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದ ವರ್ಣನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು, ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗದ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ವಿವರಣೆಗಳು ವಿಮರ್ಶಕರುಗಳಿಗೆ ಛಡಿ ಏಟುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಲೆ, ಒಬ್ಬ ಉತ್ತಮ ವಿಮರ್ಶಕನಿಗಿರಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಅಂದಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಬಿಸಿಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ್ದು, 'ಪಾಂಚಜನ್ಯ' ಎನ್ನುವ ರಣಗೀತೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕ್ರೂರ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದ ವೀರಯೋಧ ಜಿತೇಂದ್ರನಾಥ ದಾಸ್‌ನ ಮರಣದಿಂದ ಯುವಜನಾಂಗದ ಆಕ್ರೋಶ ಮಿತಿಮೀರುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದದ್ದು ಪಾಂಚಜನ್ಯ. ಈ ಕವನವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಅನೇಕ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಅಭಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಾಚಿಸಿದ್ದರು. ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಈ ಕವನ 'ವಿಶ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ರಾಜಕೀಯ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುತ್ತಾ ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದಲೇ ಕವನವನ್ನು ವಾಚಿಸುತ್ತಾ, ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಿಸಿಯೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪಾಂಚಜನ್ಯದ ಮೊಳಗು, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪರವಾಗಿ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಹುಗಾರಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಮಹಾಶಯನ ಕಿವಿ ನಿಮಿರಿಸಿತು! ರಾಜದ್ರೋಹದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ 'ವಿಶ್ವ ಕರ್ನಾಟಕ'ದ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ನೋಟಿಸು ಕೊಟ್ಟರು. ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆಪಾದನೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಲು, ಮೈಸೂರು ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷಾಂತರ ಇಲಾಖೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. "ಆಗಿನ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರಾಗಿದ್ದ ಸಿ.ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯನವರು, ಅದರಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರವಿದೆಯೆಂದೂ ಇತರೆ ಯಾವ ದೇಶವನ್ನಾಗಲಿ, ಸರ್ಕಾರವನ್ನಾಗಲಿ, ಜನಾಂಗವನ್ನಾಗಲಿ ಹೆಸರಿಸಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾನೂನು ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಅದು ಒಳಗಾಗುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಬರೆದರಂತೆ!"[೭೮] ಇದು ಸ್ಥಳೀಯರು, ಆಗದವರು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಪ್ಪಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೆ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಅನುಮಾನಕ್ಕೀಡು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ 'ವಿಪ್ಲವಮೂರ್ತಿ' ಪ್ರಕಟವಾದಾಗಲೂ ಸಹ, ಕವನದ ದರ್ಶನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರದವರಿಂದ ಅನೇಕ ಟೀಕೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು 'ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ತಿ.ತಾ. ಶರ್ಮರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ 'ವಿಶ್ವ ಕರ್ನಾಟಕದ' ಸಂಚಿಕೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಬೇಕಂತಲೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದೆ ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆಂದು, ಆ ಭಾಗದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಟೀಕೆಗಳು ಸಹ, ಸರಿಯಾಗಿ ಓದದೆ ಆದ ಪ್ರಮಾದವೆನ್ನಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಭಾಗದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕುವೆಂಪು ಕಡೆಗಣಿಸಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ.

... ತರವಾಯ ಅನೇಕರು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯರಾದವರೆಂದರೆ ಶ್ರೀಗಳಗನಾಥರವರು. ... ಇವರಲ್ಲದೆ ಒಂದೆರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಮಹನೀಯರು ಬಹಳವಿದ್ದಾರೆ... ಬಾಗಲಕೋಟೆಯ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರೂ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುವರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು... ಧಾರವಾಡದ ಕಡೆ ಶ್ರೀಯುತ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಹೊಸ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತರಲು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಣ್ಣದಾದ ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟ ಹೆಸರುಗಳು ಅಗಣ್ಯವೂ ಅಪ್ರಾಮುಖ್ಯವೂ ಆದುವೆಂದು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಅಲ್ಲದೆ ಲೇಖಕರನ್ನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಶ್ರೇಣೀ ಬದ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೂ ಕೈ ಹಾಕಿಲ್ಲ. ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ತಿಳಿದವರಿಗಾಗಿ ಬರೆದುದಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕತೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಹೇಳಿದುದು. ನಾವಿನ್ನೂ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಅಂತಿಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೆಂದು ಯಾರೂ ಗ್ರಹಿಸಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.[೭೯]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಲೇಖನದ ಭಾಗವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದವರ ಟೀಕೆ ಕಣ್ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಆದದ್ದು ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಗಳಗನಾಥರು, ಬಾಗಲಕೋಟೆಯ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರು, ಧಾರವಾಡದ ಬೇಂದ್ರೆ - ಇವರೆಲ್ಲಾ ಯಾವ ಕರ್ನಾಟಕದವರು? ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನವಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ಶ್ರೇಣೀಕರಣದಿಂದ ಲೇಖಕರನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ಈ ಲೇಖನದ ಮಿತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇರುವ ಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಲೇಖಕರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಸಹ ಈ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮಿಂದ ಆದ ತಪ್ಪನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ನಾನು ಬೇಕೆಂದು ನಿರಾಕರಿಸಲಿಲ್ಲ, ನನಗೆ ಅತ್ತ ಕಡೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ, 'ಅಜ್ಞಾನ'ದಿಂದಲೆ ಹಾಗೆ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರ ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾರಣವೂ ಇತ್ತು. ನಾನು ಮಾಸ್ತಿ, ಡಿ.ವಿ.ಜಿ., ಪಂಜೆ, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ., ವೀ.ಸೀ. - ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಹೆಸರಿಸಿ, ಅತ್ತ ಕಡೆಯ ಒಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸದಿದ್ದದ್ದು ಅವರ ಮುನಿಸಿಗೆ ಸಕಾರಣ ಒದಗಿಸಿತ್ತು.[೮೦]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಉತ್ತರ ರೂಪದ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಅವರಿಗೂ ಸಹ ಈ ಮೇಲೆ ಹೆಸರಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಿಲ್ಲವೇ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಏನೇ ಬರೆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಮತೀಯ, ಜಾತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದುದ್ದಲ್ಲದೆ ಊರಿನ ಅಭಿಮಾನದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿತ್ತೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಗತಿ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನುಕರಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವೆ ಎನ್ನುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯ ವಿಮರ್ಶೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲವೂ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೆ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ. ಆದರೆ, ಆ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಜೀವನಾನುಭವದ ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಪದ್ಭರಿತಗೊಂಡಿವೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕವಿಗಳ ಅನುಕರಣೆಯಿಂದಲೆ ಮೂಡಿದವು. ಆದರೆ ಅವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಥನ ಕವನ 'ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ'ಯು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ 'ಪೈಡ್ ಪೈಪರ್ ಆಫ್ ಹ್ಯಾಮಲಿನ್' ಕವನದ ಅನುಕರಣೆ ಎಂಬ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನದ ನೇರ ಅನುಕರಣೆಯೂ, ಅಲ್ಲ, ಅನುವಾದವೂ ಅಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ 'ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ' ಕವನದ ರಚನೆಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಿದ ಕವನವಷ್ಟೆ. ಕುವೆಂಪು, ಶಾಲಾದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನವನ್ನು ವಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಭಾವಾಭಿನಯದ ಮೋಡಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದುದು ನಿಜ. ಶಾಲಾ ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದಾಗ, ಕವನವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ನೆನಪುಗಳು ಕಳೆದುಹೋದ ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಆ ಒಂದು ಭಾವತನ್ಮಯತೆಗೆ ಒಳಗಾದ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದಲೆ

‘ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ’ಯನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ರಚಿಸುವಾಗ ಅವರ ಬಳಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ ಸಹ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವತ ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ರೂಪಾಂತರ ನಾಟಕ ಕೃತಿ ‘ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ’. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ಸಾಲು, “ಅಂತೂ ಎಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ಒದ್ದು ಓಡಿಸಿದರೂ ಎಲ್ಲ ಈ ಭೂಮಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೇನು ಉಗ್ರಾಣವೋ ಕಸದ ಬುಟ್ಟಿಯೋ ಅದನ್ನು ನಾನರಿಯೆ” ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು, ಗಯಟೆಯ ‘ಫಾಸ್ಟ್’ ಕೃತಿಯಿಂದ ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ವಿಮರ್ಶಕರ ಆಂಬೋಣ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು, ‘ಫಾಸ್ಟ್’ ಅನ್ನುವ ಓದುವ ಮೊದಲೆ ‘ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ’ಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಬರೆದ ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಯಟೆಯ ಫೌಸ್ಟ್ ಅನ್ನು ಓದುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ, “a dustbin and a lumber - room outright!” ಎಂಬ ಸಾಲನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಓದುವ ಮೊದಲೆ ತಾನು ‘ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ’ಯಲ್ಲಿ ಇದರರ್ಥ ಬರುವಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದೆನಲ್ಲ ಎಂದು ಇದ್ಯಾವುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ವಿಮರ್ಶಕರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು, ಗಯಟೆಯಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಕಡ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆಂದು ಆರೋಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಕುವೆಂಪು,

“ಅವಸರದ ಅವಿವೇಕ ವಿಮರ್ಶಕರು ‘ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ’ ಹ್ಯಾಮ್ಲೆಟಿನ ಭಾಷಾಂತರ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರಲ್ಲಾ ಹಾಗೆ. ಅಂಥವರು ‘ಹ್ಯಾಮ್ಲೆಟ್’ ಅನ್ನೂ ಓದಿರುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂದೇಹ!”[೮೧] ಕೃತಿಗಳ ಪೂರ್ವಾಪರ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ, ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡ ಹೋಗುವವರು ಇಂಥ ದುಡುಕಿನ ನಿಲುವಿಗೆ ಬರಬಹುದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂಥ ಟೀಕೆ ರೂಪದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಬರಹವನ್ನು ಅನುಮಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೆ ನೋಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಪ್ರತಿಭೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತುಂಬು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರದ ಅತೃಪ್ತ ಸಂಕುಚಿತ, ಜಾತೀ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೀಗೆ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

‘ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ’ ನಾಟಕವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ತರ್ಜುಮೆ ಮಾಡಿದರೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಎನ್.ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ‘ಶ್ಮಶಾನ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ’ ಕೃತಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನದ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವುದು. ಆ ಕೃತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅವಮಾನದಂತೆ ಎಂದು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ‘ಬಹುಮಾನ’ ಎನ್ನುವ ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕ ಕವನ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಲೆಗಳಲುಲಿಯುವ ಓ ಕೋಗಿಲೆಯೇ,
ಬಲು ಚೆಲುವಿರೆ ನಿನ್ನೀಗಾನ!
ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ತರ್ಜುಮೆ ಮಾಡಿದರೆ
ದೊರೆವುದು ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನ![೮೨]

ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸುವಂಥ ಅಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಗತ್ಯ ಕೆಲಸವನ್ನು, ಒಲ್ಲೆ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಲೆ ದೇಸೀ ಭಾಷೆಯ ಸತ್ವವನ್ನು, ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಪರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು, ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನೇ ನಿಜವಾದ ಗೆಲುವು ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಕವನದಲ್ಲಿ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನದ ಬಗೆಗಿನ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ವಿಡಂಬನೆಯ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಕೆಲ ಅಸೂಯಾಪರರು ಅಪಾರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ತಾನು ಅರ್ಹನೆಂಬ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೇಲೆ ಹೀನ ಆರೋಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

> ನನ್ನ ಅನೇಕ ಕವನಗಳಿಗೂ ನಾಟಕಗಳಿಗೂ ಕೆಲವರು ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಶೂದ್ರ’ ಭೇದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನೆ ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸಿರುವುದು ವಿಷಾದದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ; ಜಲಗಾರ, ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದಾಗಲೂ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯೆ![೮೩]

ಜಾತಿ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನೆ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಇಂದಿಗೂ, ಇಂಥ ಮತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೇನೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲ.

ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅಳೆದು, ಹೊಗಳುವ ಒಂದು ವರ್ಗದ ವಿಮರ್ಶಕರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನೇ ಹುಡುಕಿ ಆರೋಪಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಗದ ವಿಮರ್ಶಕರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದ್ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಬೆಲೆ ಕೊಡದೆ, ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮೌಲಿಕ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವರು. ಯಾರ ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಬಯಸದೆ ನಿರಪೇಕ್ಷಾ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಪಂಡಿತರ ಬಹುಮಾನವೆನಗೆ ಬೇಡ,
ಕಂಡವರು ಕೈಮುಗಿವುದೆನಗೆ ಬೇಡ.
ಬಿಡುಗಡೆಯ ಹೊಂದಿಹೆನು, ಎನಗಿಹುದೆ ಬಂಧ?
ಪಡೆಯಲೆನಗೇನಿಲ್ಲ, ಕೊಡುವುದಾನಂದ!
ಲಾಭ ಬಯಕೆಯ ಮಾಡೆ ನಾ ಗಂಧದಿಂದ;
ಎನಗಿನಿತುಮಿಲ್ಲವೈ ನಿಯಮ ನಿರ್ಬಂಧ![೮೪]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿರಪೇಕ್ಷಾ ಭಾವನೆಯನ್ನು, ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಕವನವಿದು.

ವಿಮರ್ಶಕನ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನವೇ ಅಂತಿಮ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು "ನನ್ನ ವಿಮರ್ಶಕರಿಂದ ನನ್ನ ಸೃಜನಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರಿವರು ಬರೆಯುವ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಕಡೆಗೂ ನಾನು ಗಮನ ಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲ...... ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ವಗ್ರಹದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ."[೮೫] ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ, ವಿಮರ್ಶೆಯ ಬಗೆಗಿನ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯದ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ, ಅದನ್ನು ಓದಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುವ ಸಹೃದಯನೊಬ್ಬನ ಸಂತೋಷವನ್ನಷ್ಟೆ ಬಯಸುವ ಅವರಿಗೆ, ವಿಮರ್ಶಕರ, ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾನದಂಡಗಳ ಅರಿವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಅವರು ಹೀಗೆಂದಿರುವುದು.

ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಕೀರ್ತಿಯೊಳಗಿಲ್ಲ;
ಖ್ಯಾತಿಯದು ಶಾಶ್ವತವೂ ಅಲ್ಲ;
ಜ್ಯೋತಿ ತಾನಾನಂದವಲ್ಲ;
ಅಜ್ಞಾತದಾನಂದ ಕಾವುದೆಣೆಯಿಲ್ಲ![೮೬]

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬಂದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಹಿಂದಿನ ಉದ್ದೇಶ, ಹುನ್ನಾರಗಳೇನೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದಾರ್ಶನಿಕ ತತ್ವದ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ವಿಮರ್ಶನ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ನವೋದಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಸ ನೋಟವಾಗಿ ಅದರದ್ದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ನೂತನ ವಿಮರ್ಶಾನೆಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಉದಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಮಗಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ, ಅದ್ಭುತವಾದ ಅನುಭವವೇ ಕಾರಣವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಮಲೆನಾಡಿನ ಮುಂಗಾರು ಮಳೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಒಮ್ಮೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ಒಡೆದು ಹೋಗುವಂತ ಗುಡುಗು, ಮಿಂಚುಗಳ ಆರ್ಭಟಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗಾದ ಆ ಅನುಭವ ಲೋಕ ಸತ್ಯವನ್ನು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಮೆ ರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬಹುದಾದರೂ ಭಾವಸತ್ಯದ ಲೋಕವನ್ನು ಒಂದಿನಿತೂ ಮುಟ್ಟದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. "ಪುಡಿ ಪುಡಿಯಾಗಿದ್ದ ಲೋಕ ಪುನಃ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ, ನಾನು ಪುನರ್ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದೆ!" ಎನ್ನುವ ಚಿತ್ರಕಾವ್ಯದ ಮಾತೂ ಸಾಲದಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದಿನ ಆ ಅನುಭವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು, ಆ ಅನುಭವ ಕವಿಯ ರಸಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಪ್ರತಿಮಾ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೃತಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಭಾವೋಪಯೋಗಿ ಕವಿಸಮಯಗಳನ್ನು, ನವ್ಯವಿಮರ್ಶೆ,

ನೆನೆಗುದಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಚೈತನ್ಯತುಂಬಿ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದು. 'ಪ್ರತಿಮಾ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕೃತಿ'ಯ ವಿಧಾನ. ಅವರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ, ಆ ಒಂದು ಅನುಭವವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ', ಕೊಳಲು ಕವನ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದಲೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ ಪುಣೇಕರ್ ಅವರು 'ಕೊಳಲು' ಸಂಕಲನವನ್ನು ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಅನುಕರಣೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

> 'ಕೊಳಲು' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೊರತೆ ಇದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಸೌಂದರ್ಯದ ಅಭಾವ, ವೇದಾಂತವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ ಸೌಂದರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ನಿಸರ್ಗವೊಂದರ ಸಹಾಯದಿಂದಲೆ ವ್ಯಕ್ತಿಪರವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ... ಜೊತೆಗೆ ಭವ್ಯತೆ (Sublimity)ಯ ಆದರ್ಶಗಳು ಅನಾರೋಗ್ಯ, ಸನ್ಯಾಸ ಮಾರ್ಗದ ಒಲವು, ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸು, ಇವೆಲ್ಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕಾಮೋದಯವನ್ನು ತಡಗೊಳಿಸಿದವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ... ಹೀಗೇ ಹೊರಗಿದ್ದ ಸಂಕೋಚವೇ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಅವರನ್ನು ಭವ್ಯ ಕಾವ್ಯದತ್ತ ಎಳೆದು ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವನ್ನು ಅವರು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಆಯಿತು. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಯಿತೆನ್ನಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಪುನಃ ಪುನಃ ಅವರನ್ನು ಮಹಾಕಾವ್ಯದತ್ತ ಎಳೆಯಿತು.[೮೭]

ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಪುಣೇಕರ್ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನೂ ಅವರೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತರುಣ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಇಂಥದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯದು ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಬರೆದ ಕೊಳಲಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ವಯೋಮಾನವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇದು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶ. ಆಗಿನ್ನೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗವೆಂಬಂತೆ ರಚಿಸಿದ ಕವನಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಇಂಥಾ ಒಂದು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲವಾದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲೆ, ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕಾವ್ಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿ? ಸ್ತ್ರೀ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕೂಡ ತೀರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗುವಂಥದ್ದು. ಆಗಿನ ಕುವೆಂಪು ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವೇ ಇದ್ದಂತ ಕಾಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಗಿನ ತರುಣ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಲಹರಿಯೇ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು, ಲೌಕಿಕ - ಅಲೌಕಿಕ ಭಾವನೆ ಚಿಂತನೆಗಳ ಗೊಂದಲದ ಬೀಡಾಗಿತ್ತು. ಯಾವುದೂ ದೃಢ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗದ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಮನಸ್ಥಿತಿಯದಾಗಿತ್ತು.

ಅಂದು ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ, ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಕವಿಯಲ್ಲೆ ಇದ್ದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನೆಯೂ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದು ಲೌಕಿಕ, ಅಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪುಣೇಕರ್ ಸೂಚಿಸುವ ಮೇಲಿನ ಸಂಗತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಶ್ರಮ ಜೀವನ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲೆ ತ್ಯಾಗ - ಭೋಗ ಜೀವನದ ಆಕರ್ಷಣೆ - ವಿಕರ್ಷಣೆಯ ಹೊಯ್ದಾಟದ ತರುಣ ಕವಿಯ ಮನೋಧರ್ಮವೇ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥದೊಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಣೇಕರ್ ಸೂಚಿಸುವ ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕಾವ್ಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೊಂದಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಸೌಂದರ್ಯ ವರ್ಣನೆ ವಸ್ತುವಿನ ಕಡೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆಯಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಪುಣೇಕರ್ ಮಾತಿಗೆ ಅಪವಾದವೆಂಬಂತೆ 'ಕೊಳಲು' ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸೌಂದರ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಕವನಗಳು ಅವರ ಕೈಶೋರ ಪ್ರಣಯದ ಭಾವನಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ೧೩.೨.೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'Love' ಎನ್ನುವ ಕವನ ಹಾಗೂ ಭಾವಾವೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಬರೆದ ಕವನ 'The Falling Leaves', 'The Secreat Love', 'I wait for my love', 'ಪ್ರಣಯ ಸ್ವಪ್ನ' 'ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ' - ಇಂಥ ಕವನಗಳೆಲ್ಲಾ ಅವರ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲೆ ರಚಿತವಾದವುಗಳು.

ಅರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸೌಂದರ್ಯದ ಪರಿವರ್ತಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಷಯವು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ 'ಕಲಾಸುಂದರಿ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಡದೆ ಕಲೆಯನ್ನು ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವ ಯತ್ನ ಬರುತ್ತದೆ.[೮೮]

ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪರೋಕ್ಷ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿರುವುದು, ಅವರ ವಿವಾಹ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಲೌಕಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಹಂಬಲ ತೀವ್ರವಾದಾಗ, ವಿವಾಹ ನಂತರದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಪ್ರಣಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಕಾವ್ಯದ ಒಂದಂಶವಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಸ್ವಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ದಾಂಪತ್ಯ ಬದುಕಿನ ಆರಂಭ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ತತ್ಕಾಲೀನ ವಿರಹವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ತಪ್ತಗೊಂಡ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು 'ಜೇನಿರುಳು', 'ಪ್ರಥಮ ಮಿಲನ', 'ಪ್ರಥಮ ವಿರಹ', ಕವನಗಳು ಪ್ರೇಮ ವಿರಹದ ತೀವ್ರತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಅವರ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ ಸಾರ್ಥಕ್ಯ ಪಡೆಯುವುದು ದೇಹ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಗಳ ಅಭೇದ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತದ ಭಾವದಲ್ಲಿ. 'ರಸ ಪೂಜೆ' ಹಾಗೂ 'ಮೈಗೆ ಮೈ ಸೋಂಕಿದರೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ದೈವೀಕರಣದ ದಾಂಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡಿದೆ.

> ... 'ಜೇನಾಗುವಾ' 'ಚಂದ್ರಮಂಚಕೆ ಬಾ ಚಕೋರಿ', 'ಅನುತ್ತರಾ'ಗಳಲ್ಲಿ ಏತನ್ಮಧ್ವೆ, 'ಪ್ರೇಮ ಕಾಶ್ಮೀರ', 'ಷೋಡಶಿ'ಯಂಥ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಆತಂಕಗಳು ಕರಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಪೂರ್ತಿ ಭಾರತೀಯವೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು ವೇದಾಂತ, ಭಕ್ತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಕಾಮ, ಮಾತೃ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಮಾನವಿಕತೆ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ, ರಸಿಕತೆ, ಅನಿರ್ಬಂದತೆಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ರಸಾಯನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಶಾಕ್ತ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸಮೀಕರಣವು ಈ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾವುದರಲ್ಲೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ವಿದೇಶದಲ್ಲೂ ಸಿಕ್ಕುವದು ಕಠಿಣ.[೮೯]

"ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಸತಿ, ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಗವತಿ" ಎಂಬ ಕುವೆಂಪು ಮಾತು, ಪತ್ನಿ, ದಾಂಪತ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಆತ್ಯಂತಿಕ ವಿಚಾರವಾದ, ಎಲ್ಲವೂ "ವಿಷಯೋಪಭೋಗಗಳೂ ಪೂಜೆಯೆ" ಆಗಿ, ದೈವೀಭಾವದ ಪೂರ್ಣಾಂಶದತ್ತ ಸಾಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ.

## ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ; ಪುಟ ೩೬೩, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೧೯೯, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೩. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ ೧, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೩೧೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೦.

೪. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೨೩೧, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೩೩.

೬. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ೧, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೪೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೧೭.

೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೩೯.

೯. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಟ ೩೦೫, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.

೧೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೯೩.

೧೧. ಕುವೆಂಪು : ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ ೧, ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೬೬೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೧೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಟ ೩೪೫, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೧೩. ಅದೇ., ಪುಟ ೩೫೪.

೧೪. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ ೨, ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೬೪೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೧೯೮೦.
೧೫. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ; ಪುಟ ೩೫೭, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.
೧೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೭೪-೪೭೫.
೧೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೭೧-೪೭೨.
೧೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೭೨-೪೭೪.
೧೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೧೦.
೨೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೧೪.
೨೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೨೧ - ೬೨೪
೨೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೮೪.
೨೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೦೪.
೨೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೦೧.
೨೫. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸ. ಕಾವ್ಯ ೧ ; ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೧೦೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.
೨೬. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೧೦೧೪, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು.
೨೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೧೫.
೨೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೭೦.
೨೯. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸ. ಕಾವ್ಯ ೧ ; ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೫೪೮, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಹಂಪಿ.
೩೦. ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೪೬೪, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು.
೩೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೬೫.
೩೨. ಕುವೆಂಪು ಸ. ಕಾವ್ಯ ೧, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೬೯೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.
೩೩. ಕುವೆಂಪು ; ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಟ ೬೭೪-೬೭೫, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು.
೩೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೨೦.
೩೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೧೩.
೩೬. ಕುವೆಂಪು : 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' : ಪುಟ ೭೧೯, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.
೩೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೭೩.
೩೮. ನಾಗರಾಜ್ ಡಿ.ಆರ್. : ಶಕ್ತಿ ಶಾರದೆಯ ಮೇಳ : ಪುಟ ೮೪-೮೫, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ೨೦೦೩, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೭.
೩೯. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೯೦, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.
೪೦. ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ : ಶಕ್ತಿ ಶಾರದೆಯ ಮೇಳ : ಪುಟ ೯೩, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಸಾಗರ.
೪೧. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ ಸಂಪುಟ ೨, (ಸಂ) ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೧೦೪೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.
೪೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೭೪, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.
೪೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೭೫.
೪೪. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೧ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೬೯, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.
೪೫. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೭೮-೧೭೯, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು,
೪೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೧೮.
೪೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೭೨-೫೭೩.
೪೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೩೪-೪೩೫.
೪೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೭೯-೪೮೦.
೫೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೧೮.
೫೧. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ ೧ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೭೦೩, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೫೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೮೭.

೫೩. ನಾಗರಾಜ್ ಡಿ.ಆರ್. : ಶಕ್ತಿ ಶಾರದೆಯ ಮೇಳ : ಪುಟ ೮೯-೯೧, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ೨೦೦೩, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೭.

೫೪. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೧ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೬೪೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೫೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೫೧.

೫೬. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೦೫೩, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು.

೫೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೮೭.

೫೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೦೩.

೫೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೦೮.

೬೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೯೫.

೬೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೧೫.

೬೨. ಅದೇ, "

೬೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೧೬.

೬೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೦೨.

೬೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೮೭ - ೪೮೯

೬೬. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೯೦೨, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೫.

೬೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೨೯, ೨೦೦೫, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ.

೬೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೧೪, ೨೦೦೫, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ.

೬೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೫೨, ೨೦೦೫, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ.

೭೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೧೬-೯೧೮.

೭೧. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೧ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೩೨೫, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೭೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೮೪೧-೮೪೨, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೭೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೪೨.

೭೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೪೨.

೭೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೫೮.

೭೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೫೬-೮೫೭, ೨೦೦೫, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ.

೭೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೬೫-೮೬೬, ೨೦೦೫, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ.

೭೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೫೪, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೭೯. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ - ೧ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೭೧೫-೭೨೪, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೮೦. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೯೪೧, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೮೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೯೫೧, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೮೨. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೧ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೩೨೩, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೮೩. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೮೪೨, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.

೮೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೮೩.

೮೫. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೮೬೩.

೮೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೮೦.

೮೭. ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ ಪುಣೇಕರ : ಅಪೂರ್ಣ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲ : ಪುಟ ೧೨೫, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ : ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೫.

೮೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೨೬.

೮೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೨೭.

* * *

ಅಧ್ಯಾಯ – ೬

# ಕನ್ನಡ – ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯ

> ವಾಗ್ದೇವಿ ತನ್ನ ಕಂದನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಶಿಖರ ಕಂದರಾರಣ್ಯಮಯ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ತೊಟ್ಟಿಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ಹೇಗೆಯೋ ಸನ್ನಿಹಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ, ಯಾರ ಯಾರ ಮುಖಾಂತರವೋ ಕವಿಚೇತನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅಮೃತಸ್ತನ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿಸಲು ತೊಡಗಿದ್ದಳು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾಡಿನ ಮೂಲೆಯ ಕುಪ್ಪಳಿ ಎಲ್ಲಿ? ದೇವಂಗಿ ಎಲ್ಲಿ? ದೂರದ ; ಬಹು ದೂರದ ಅಂದಿನ ಯಾನವೇಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ಅಸಾಧ್ಯ ದೂರದ ಅಮೆರಿಕೆಯ ಪೋರ್ಟ್‌ಲೆಂಟ್ ಎಲ್ಲಿ? ವಿಶಾಲ ಸಾಗರಗಳಾಚೆಯ ಭೂಖಂಡದಲ್ಲಿ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಭಾರತೀಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅಪ್ರಾಚ್ಯವೂ ಆದ ಅತ್ಯಂತ ವಿದೇಶಿಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದ ಆ ಕವಿಯ ಗೀತೆಯೊಂದು ಕಾಲದೇಶಗಳ ಅಪಾರ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ದಾಟಿ, ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿ ಮೇರುಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ನಿಮಿತ್ತನಾಗುವ ಕವಿ ಶಿಶುವಿನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಸಾರಸ್ವತ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಒತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಾಗ್ನಿಯ ಸೊಡರನ್ನು ಅಂಕುರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆ?[೧]

ಮಹಾಕವಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ವಾಗ್ದೇವಿ ದಿವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯೂಹವನ್ನೇ ರಚಿಸಿದ್ದಳು ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ತಾವು ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದದ್ದಕ್ಕೆ ಧನ್ಯತಾಭಾವವನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಮಾಡಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಗೆ ಇದ್ದ ಅನೂಹ್ಯವಾದ ಕಾರಣ, ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಕಾಲದ ಭಾಷಿಕ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ, ತನ್ನದನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಕವಿಗೆ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಇದೆ. ದೇಸಿ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾದ ನಿರ್ಧಾರ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತ್ತೋ ಅಥವಾ ಕಾಲದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಸಂದರ್ಭ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಭಾಷಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿತ್ತೋ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಬದಲಾವಣೆಯ ಅಲೆ, ಅಂದಿನ ಮಲೆನಾಡ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಗೌಡರುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ತತ್‌ಫಲವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಪೇಟೆ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಸೇರುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಕೆಗೆ ಮನೆಯವರ ಒತ್ತಡ, ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳೂ ಇದ್ದವು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ತಮಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಆಸಕ್ತಿ ಕೆರಳಿಸಿದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸುವರು.

> ನಾನು ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವಬೀರಿದ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಒಂದು ಅಚ್ಚರಿಯ ವಿಷಯ; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿ, ಕನ್ನಡದ ಮುಖಾಂತರವಾಗಲಿ ಆ ಪ್ರಭಾವ ನನ್ನ ಚೇತನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲವೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮುಖಾಂತರವೇ ಆದದ್ದು. ಆಗ ಕನ್ನಡವು ಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸಹಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಭಾಷಾ

> ವಸ್ತುವಾಗಿತ್ತು ಅಷ್ಟೆ. ಅದನ್ನು ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ತರುಣ ಹೃದಯಗಳಿಗೆ ಯಾವ ನೂತನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಕೊಡಬಲ್ಲವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅವರ ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ಭಾವಪುಷ್ಟಿಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಬುದ್ಧಿಪುಷ್ಟಿಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಗಲಾಟೆ, ಹಾಸ್ಯ ಪರಿಹಾಸ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ! ಕನ್ನಡ ಓದಿದರೇನು? ಬಿಟ್ಟರೇನು? ಎಂಬ ತಾತ್ಸಾರ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಫೆಯಿಲ್ಲಾದರೂ ಪಾಸು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಮೊಂಡು ಕೆಚ್ಚು! ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೇ ಪ್ರಧಾನ ಮಾನ್ಯತೆ... ಹಾಳು ಕನ್ನಡದ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ದುಡ್ಡು ದಂಡ ಮಾಡಬೇಕು?[೨]

ಈ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಿರಾಸಕ್ತಿ ಭಾವವನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಾರಣಗಳಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿಸುವಂಥ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡದ ನಿರುತ್ಸಾಹಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಗುರುತಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಅವರು ಕೊಡುವ ಕಾರಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದುವ ಹಂಬಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಹಂಬಲವಾಗಿರದೆ, ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದನ್ನು ನಿಘಂಟಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಛಲವನ್ನೂ ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಸೂಚಿಸಿರುವ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ತಿಳಿಸುವ ಅಂಶಗಳು ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಾದಂತೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅರುಚಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡ ಮೇಷ್ಟರುಗಳು ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿನೀತಿಗಳು ಯಾವುವೂ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕರಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

> ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಪಾಠ ಸಪ್ಪೆ. ಕನ್ನಡದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾರರು ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆ. ನಮಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಇಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಈ ಕಲ್ಪನೆ ತಪ್ಪು.[೩]

ಎಂದು ಅವರ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ವರದಾಚಾರ್ಯರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವೈಖರಿಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಕೆಗೆ ಭದ್ರಬುನಾದಿಯೊದಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆ ಕನ್ನಡದ ಮೇಲಿನ ನಿರಾಸಕ್ತಿಯಿಂದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವಂತೆ, ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಮನೆಯ ಪರಿಸರದಿಂದಲೇ, ಕನ್ನಡದ ಕತೆ, ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಅನುಕೂಲವಿದ್ದು, ಅದು ಶಾಲೆಯಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರಿದಿರುವುದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಒಲವು ಮೂಡಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಅವರ ಈ ಒಲವಿಗೆ ಪೂರಕವೆಂಬಂತೆ ಕನ್ನಡ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರುಗಳೂ ದೊರೆಯುವರು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಸಂಗತಿಗಳು ಮಾಸ್ತಿಯವರಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ಬಗೆಗೆ ಅಭಿಮಾನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಈ ಯಾವ ಅನುಭವಗಳೂ, ಅವಕಾಶಗಳೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಕನ್ನಡ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ, ರಾಬಿನ್‌ಸನ್ ಕ್ರೂಸೊ ಕೃತಿಯ 'Foot Prints on the sand', ಆಯ್ದಭಾಗವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದ ತರುಣ ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ ಅದ್ಭುತವಾದ ಅನುಭವವನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಭಾಗದ ಟಿಪ್ಪಣಿ, 'ಕೇಳು ಆಲಿಸು, ಜನಮೇಜಯರಾಯ - ಜನಮೇಜಯ ನೃಪಾಲನೇ ಎಂಬುದು ಬರಿಯ ಅರ್ಥ ಕೊಡುವಂತಹ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶೈಲಿಯ ವಿಮರ್ಶೆಯೂ ಆಗಿ ಇಡೀ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೆ ಓದುವ ಗೀಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಪಬ್ಲಿಕ್ ಲೈಬ್ರರಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ದಂಗು ಬಡಿಸಿದ್ದು, 'ಕವಾತು ಮಾಡುವ ಸೈನಿಕರಂತೆ' ಇದ್ದ ಚಿನ್ನದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಕ್ಷರಗಳು.

> ಕನ್ನಡದ್ದು ಮಾತ್ರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ! ನಾನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ! ಇಂತಹ ಶ್ರೀಮಂತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ದರಿದ್ರ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಆಗಿನ ನಮಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜ ಸತ್ಯದಂತಿತ್ತು, ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊಲೆಯರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಹೇಗೆ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತೊ ಹಾಗೆ![೪]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ, ಅವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಪ್ರತಿ ಹಂತದಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡ ಕುರಿತಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಮೂಡಿಸದಂಥ ಪ್ರತಿಕೂಲ ವಾತಾವರಣವಿದ್ದ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕುವೆಂಪು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಬಗೆಗೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ಇಡೀ ಕಾಲದ ಮನೋಧರ್ಮ ಸಂದರ್ಭವೇ ಹಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಹೊರತು, ಕಾಲ ಸಂದರ್ಭದ ಆಚೆಗೆ ನಿಂತ, ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಆಂತರ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೂ ಕೂಡ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಸಕ್ತಿಯೆ ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದಂತಿದೆ.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು, ಆಯ್ಕೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎನ್ನುವಂತೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಮೊದಲಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಡೀ ದೇಶವೇ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಆಗಮನದಿಂದ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವದು. ಹಳತು - ಹೊಸತುಗಳ ಸಂಬಂಧದೊಳಗೆ, ಯಾವುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಬೇಕಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಂಕೀರ್ಣ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಬರೆದದ್ದೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದದ್ದು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದವರೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಹೊರತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮದನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆಂದರೆ, ಅವರ ಖಾಸಗಿ ದಿನಚರಿಯನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಅವರು ಹೇಳುವುದು, "ಆಗ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯುವ ಅಭ್ಯಾಸ ತಾನೆ?" ಎಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಆಯ್ಕೆ ಕೇವಲ ಕುವೆಂಪು ಅವರದಲ್ಲ.

> ವಸಾಹತು ಸಂದರ್ಭದ ಬಹುತೇಕ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ. ಇದು ಸಹಜವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಬಂಗಾಳದ ಮೊಖೈಲ್ ಮಧುಸೂಧನ ದತ್, ಬಂಕಿಮಚಂದ್ರ ಚಟರ್ಜಿ ಇವರುಗಳೂ ಸಹ ಮೊದಲಿಗೆ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ, ತಾವು ಶಾಲೆ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಉಣಬಡಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಾವೂ ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಹಂಬಲ ಮತ್ತು ಯಜಮಾನನ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅವರಷ್ಟೇ ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ನಾವು ಬಳಸಬಲ್ಲೆವೆಂದು ತೋರಿಸುವ ಛಲ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು.[೫]

ವಸಾಹತು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ಏಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ತಾರಕೇಶ್ವರರು ಈ ಮೇಲಿನ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೆ ಬರೆದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅಂದಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಒತ್ತಡ, ಸನ್ನಿವೇಶ ಹಾಗೂ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನಾವು ಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ, ಅಂದಿನ ಲೇಖಕರಿಗೆ ತಂತಮ್ಮ ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸತ್ವವನ್ನು, ಭಾವ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಯಾವ ಪರ್ಯಾಯ ಆಲೋಚನೆಗಳೂ ಆ ತತ್‌ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಬಾರದಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಸ್ವಂತ ಭಾಷೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು, ಅಂದಿನ ಭಾರತೀಯ ಲೇಖಕರು ಹಿಂಜರಿದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಲೇ ಅದರ ಭಾಷೆಗೆ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ತೋರಿದ ವಿಪರ್ಯಾಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವಂತೆ, ವಸಾಹತು ಸಂದರ್ಭ ಹಾಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಒತ್ತಡಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದಲೇ, ಕುವೆಂಪು ತಮಗೆ ಕಷ್ಟವಾದ ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನನ್ನು, ಮಿಲ್ಟನ್‌ನನ್ನು ನಿಘಂಟಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಓದಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು. ಇದು ತನ್ನದಲ್ಲದ ಅನ್ಯಭಾಷೆಯನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಛಲ ಮತ್ತು ಹಂಬಲಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು,

ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತೊಡಗುವಂತೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಹಜ ಸುಲಭವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವಂಥ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ, ಅದೂ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ. ಕಸಿನ್ಸ್, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿತ್ವದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನೆ ಕೆಣಕಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದೇಕೆಂದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಕಸಿನ್ಸ್ ಭೇಟಿಗೂ ಮುನ್ನ 'ಅಮಲನ ಕಥೆ'ಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡವನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಅವರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತೊಡಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ರಚನೆ ಹೀಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನ ಒತ್ತಾಯವಿಲ್ಲದೆ "ಅತ್ಯಂತ ಅಕಾವ್ಯಕ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ತಯಾರಾದದ್ದು!" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಗೆಳೆಯರೊಬ್ಬರು ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೆ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಓದಬೇಕಿದ್ದರಿಂದ ಓದಿದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲಾ ಮರೆತು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಸುಲಭೋಪಾಯವಾಗಿ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಪಾಠ ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಕವನ ರಚಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಛಂದಸ್ಸು ಪ್ರಾಸಬದ್ಧವಾಗಿ 'ಅಕ್ಬರ್‌ಟೂಂಬ್' ಅಥವಾ 'ಔರಂಗ ಜೇಬ್ಸ್ ಟೂಂಬ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಯ ರಚಿಸುವರು. ಈ ಪದ್ಯ ಗೆಳೆಯನ ಚರಿತ್ರೆ ಓದಿಗೆ, ಸುಲಭತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ರಚನೆಗೆ ಈ ಘಟನೆ ನಾಂದಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಯ ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸಕ್ತಿ, ಹೆಮ್ಮೆ ಹಾಗೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅವರೊಳಗಿದ್ದ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರೇರಣೆ, ಒತ್ತಡಗಳಿಲ್ಲದೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಸಹ ತಮ್ಮ ಮೊದಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಒದಗಿದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಮೂರನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಪದ್ಯ ರಚಿಸುವಂತ ಸನ್ನಿವೇಶ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೂ, ಪದ್ಯ ರಚಿಸುವಂತ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಓದಿನ ಜ್ಞಾನ, ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಂತೆ ಉಡಾಫೆ ಮಾಡುವವರೂ ಇದ್ದರು. ಅಂಥವರಲೊಬ್ಬ ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾನೆ.

> ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಬಹಳ ಗಟ್ಟಿಗನಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಪದ್ಯ ಬರೆದಿಲ್ಲ, ಇಕೋ ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತ ಬರೆದಿರೋದು", ಎಂದು ಆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರು... "ನೀನು ಪದ್ಯ ಬರಿ" ಎಂದರು. "ಪದ್ಯ ಬರೆಯೋದೇನು ಕಷ್ಟ?" ಎಂದು ನಾನು ಫ್ರೆಂಡ್‌ಷಿಪ್ ಎಂಬ ಪದ್ಯವನ್ನು ಬರೆದೆ... ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಮೊದಲು ಪದ್ಯ ಬರೆದ ಆ ಸ್ನೇಹಿತ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದನು. ಆದರೆ ಯಾರೂ, "ನೀನೂ ಪದ್ಯ ಬರಿ ನೋಡೋಣ" ಎಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಬರೆಯಬಲ್ಲೆ ಎಂದು ತೋರಿಸಿ ಆಯಿತು. ಮತ್ತೆ ನಾನು ಪದ್ಯ ಬರೆಯ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.[೬]

ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ಪದ್ಯ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಇರಾದೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಬರೆದ ಪದ್ಯದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಅದನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅದಮ್ಯ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಮಾಸ್ತಿಯವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಬರೆಯಬಲ್ಲೆ ಎಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಛಲ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರವಣಿಗೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಗ್ಗೆ ದ್ವೇಷವಾಗಲಿ, ಉದಾಸೀನವಾಗಲಿ ಇತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಠಿಣ ಶ್ರಮದಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತರಾದರೂ, ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಶಿವರಾಮಕಾರಂತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ನಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರೊಫೆಸರಾಗಿದ್ದ ರಾಮ ಐಯ್ಯರ್‌ರವರು ಇಂತಿಂಥ ಪುಸ್ತಕ ಓದಬೇಕೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಆರಿಸಿ ರಡ್‌ಯಾರ್ಡ್ ಕ್ಲಿಪಿಂಗ್‌ನ 'Light that failed" ಎಂಬ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆ. ಅದನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅವರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲೇ ನನಗೆ ಬೇಸರ ಬಂತು. ಯಾವ ಪುಸ್ತಕವೂ ನನಗೆ ಬೇಡವಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಮ್ಮದು ದೊಡ್ಡ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ. ಎಲ್ಲ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಕಿಪ್ಲಿಂಗ್‌ನವೇ ಇರಲಾರವಷ್ಟೇ? ಏಕೋ ಏನೋ? ಒಂದು ಕ್ರಮವನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡೆ - ಒಂದೂ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ವಿಚಾರದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಹಿಂದೀಯರು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಸಂಕುಚಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನಾರಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಓದತೊಡಗಿದೆ. ರವೀಂದ್ರರ ಹೆಚ್ಚಿನ ಎಲ್ಲ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ನಾನು ಆಗಲೇ ಓದಿದ್ದು.[೭]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ, ಕಾರಂತರು ಪೂರ್ವಗ್ರಹಪೀಡಿತರಾಗಿಯೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುವುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರಂತರು ಹೀಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಪ್ರಮೇಯವೇ ಬರಲಿಲ್ಲವೇನೋ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಮೂರು ಜನ ಲೇಖಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು ಭಾವಕೋಶದ ಒಳಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಮಾಸ್ತಿಯವರಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನ ಮನೋಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಕಾರಂತರು ಅದರ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭದ ಒತ್ತಡಗಳು, ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಶಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಲೇಖಕನು ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಹಿಂದಿನ ಅವರ ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ.

ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಗೆಗಿನ ಒಲವು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದ ಬಗೆಗೆ ಅನಾದಾರ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಯಲು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಅವರಿಗಾದ ಕೆಲವು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷವಿತ್ತೆ ಹೊರತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲಲ್ಲ ಎಂಬುದು. ಹೀಗೆ ತನ್ನದಲ್ಲದ ಅನ್ಯಭಾಷೆಗೆ ಮಾರುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ವಿಶೇಷ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವರು.

..... ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಮಾರು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳಿಗೆ, ..... ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ಪಾಠಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯೇ ನನಗೆ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ವಿಷಯದ ನೂತನತೆಯೂ, ಅವುಗಳ ಭಾವಗೀತಾತ್ಮಕತೆಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾದ ರಸಾನುಭವಗಳ ರಮಣೀಯತೆಯೂ ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳ ಬರಿಯ ಪೌರಾಣಿಕವಾದ ಕಥನಾತ್ಮಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮನಮೋಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ನನ್ನ ಜ್ಞಾನತೃಷ್ಣೆ ತನ್ನದಾಹಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಸನಾ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿ ಅಮೃತದಾರಿಯನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕನ್ನಡ ವಾಙ್ಮಯ ಮರುಭೂಮಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕಾದರೂ, ನನಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಸಹಜವಾಗಿದ್ದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆಸಕ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲು ಆಹಾರ ಒದಗಿದುದು ಆಂಗ್ಲೇಯ ಭಾಷೆಯ ಮುಖಾಂತರವೇ. ವಸ್ತು ಭಾರತೀಯವಾದದ್ದೆ ಆದರೂ ಅದನ್ನು ನಾನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮುಖಾಂತರವೇ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಚಲಿತ ವೈದಿಕ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಅನೇಕ ..... ನೀಚಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬದ್ಧ ದ್ವೇಷವಿತ್ತು. ಅಂತಹ ದುರ್ಭಾವನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಕುಠಾರ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಂತಹ ವಾಣಿ ನನಗೆ ದೊರೆತದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವೇ. ..... ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ವೇದಾಂತವಾಣಿ ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ!

ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅದರ ರಾಜಕೀಯ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಂದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು... ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ... ದಾಸ್ಯತ್ವವನ್ನೇ ದೈವದತ್ತವೆಂದೂ ವಿಧಿಯೆಂದೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು

ಕಾಲಡಿಯ ಕಸವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಶೂದ್ರಾದಿವರ್ಗದವರನ್ನು ತಲೆಯೆತ್ತುವಂತೆ ಪ್ರೇರೆಪಿಸಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷರೆ; ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೋದಿ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದ ಭಾರತೀಯರೆ! ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆಳುವವರ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ..... ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯತ್ವವು ರಾಜಕೀಯಾದಿ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಪಿತವಾಗುವಂತೆ ಕೃಪೆಗೈದಿತ್ತು. ಶೇಕಡ ಅರ್ಧವೊ ಕಾಲೊ ಜನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಭಾಷೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜನವೆಂತೋ ಅಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತನಾಡುವವರೂ "ಪೂಜ್ಯ"ರಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. "ದೊರೆ"ಗಳಾದರು. "ಸಾಹೇಬರೂ" ಆದರು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಆ ಭಾಷೆ ನನ್ನಂತಹ ಎಳೆಯರ ಮೇಲೆ, ತನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವಾಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪೂಜ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು![೮]

ಇಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಒತ್ತಾಸೆಯೊಳಗೆ ಕುವೆಂಪು ತಾವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿದ್ದು ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಹೊಸ ಜ್ಞಾನಾವೇಶದ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಕೆ ಹಾಗೂ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಒದಗಿಬಂದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅಂದಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮನ್ನು ಒಳಗುಮಾಡಿಕೊಂಡ ರೀತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರಲ್ಲೇ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಹೊರಬಂದಿದ್ದೆ ಅವರ ಮೊದಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ ಸಂಕಲನ 'ಬಿಗಿನರ್ಸ್ ಮ್ಯೂಸ್'. ಕುವೆಂಪು ಎಸ್.ಎಸ್.ಎಲ್.ಸಿ.ಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ಅವರ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹಿತರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಎಂ.ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಈ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಐರಿಸ್ ಕವಿ ಜೇಮ್ಸ್ ಎಚ್. ಕಸಿನ್ಸ್‌ರಿಗೆ ತೋರಿಸಲು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕವಿ ಕಸಿನ್ಸ್ ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಆಗ ತಾನೇ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ೧೯೨೪ನೇ ಜುಲೈ ೨ನೇ ತಾರೀಖು ಕುವೆಂಪು ಕಸಿನ್ಸ್‌ರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದ ದಿನ. "ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ - ಒಂದು ಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ದಿನ"[೯] ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕಸಿನ್ಸ್ ಇಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಗೌರ್ನಮೆಂಟ್ ಗೆಸ್ಟ್‌ಹೌಸ್‌ಗೆ ಭೇಟಿ ಮಾಲು ಹೋದ ಕುವೆಂಪು, ಅಲ್ಲಿನ ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಮುಗ್ಧ ಮನಸ್ಸು ಭಯದಿಂದ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ತಾನು ಬಂದ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿ, ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಗೆ ಕವನ ಸಂಕಲನದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಮಗುಚಿ ಮಗುಚಿ ನೋಡಿದರು. ಮತ್ತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನನ್ನನ್ನು ಆಪಾದಮಸ್ತಕ ನೋಡಿದರು. ... ಖಾದಿ ಟೋಪಿ, ಖಾದಿ ಷರಟು, ಖಾದಿ ಕೋಟು, ಖಾದಿ ಪಂಚೆ. ಕಸಿನ್ಸ್ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಮಾಧಾನದ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ ಮಾತಾಡಿದರು : "ಏನಿದೆಲ್ಲ ಕಗ್ಗ? (What is all this stuff?) ನಿಮ್ಮ ಮೈಮೇಲೆ ನೋಡಿದರೆ ತಲೆಯಿಂದ ಕಾಲಿನವರೆಗೂ ಸ್ವದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರಗಳೇ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇದು ಮಾತ್ರ ಸ್ವದೇಶಿಯಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಬರೆದಿದ್ದೀರಾ?[೧೦]

ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಕಸಿನ್ಸ್ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿತ್ವಕ್ಕೆ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದೇ ಕವನಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದ ಅನೇಕ ಭಾರತೀಯ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಮಿತ್ರರುಗಳಂತೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅಪಮಾನಕ್ಕೊಳಗಾಗುವರು. ಇದರಿಂದ ನಿರಾಶರಾದರೂ, ಎದೆಗುಂದದೆ ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವರು.

ಇಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ಉದಾತ್ತ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಉನ್ನತ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಭಾಷೆಯ ಮಟ್ಟ ಬಹಳ ಕೀಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಛಂದಸ್ಸು ಹಳೆಯ

ಕಂದಾಚಾರದ ಛಂದಸ್ಸು, ವೃತ್ತ, ಕಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರುವ ಛಂದೋವೈವಿಧ್ಯ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.[೧೧]

ಕುವೆಂಪು ಕೊಟ್ಟ ಈ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಕೊಡುವ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಸಮರ್ಥನೆಯ ಹಿಂದೆ, ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ವಿಶಾಲವಾದ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಇರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ವಿವೇಕದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ... ನನ್ನ ಆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಪರಿಣತ ಮನಸ್ಸಿನವರೂ ಅನುಭವಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಅವರು ಸೌಮ್ಯ ಸಾಂತ್ವನಕರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದರು : "ಹಾಗಲ್ಲ, ಯಾವ ಭಾಷೆಯೂ ತನಗೆ ತಾನೇ ಅಸಮರ್ಥವಲ್ಲ, ಸಮರ್ಥನೊಬ್ಬನು ಬರುವತನಕ ಮಾತ್ರ ಅದು ಅಸಮರ್ಥವೆಂಬಂತೆ ತೋರಬಹುದು. ಅಸಮರ್ಥರಿಗೆ, ಸಮರ್ಥನು ಬಂದೊಡನೆ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅದು ಎಂತಹ ಅದ್ಭುತವನ್ನಾದರೂ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲುದು. ಈಗ ನೋಡಿ, ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಅದೂ ಇತ್ತು. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು ಬಂದರು. ಹೊಸ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದರು. ಅವರಿಗೆ ನೊಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನವೂ ಬಂದಿತು! ಹಾಗೆಯೇ ನೀವು ಹೊಸ ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು... ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನೀವು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತೋರಿಬಂದರೆ ನಾವು ಅದನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ರವೀಂದ್ರರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರುವಂತೆ. ನೀವು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಲಾರಿರಿ. ಅದು ನಿಮಗೆ ಪರಭಾಷೆ. ಹುಟ್ಟನೊಡನೆ ಬಂದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉತ್ತಮ ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಬಲ್ಲುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಂತೂ ಉತ್ತಮ ಸೃಜನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯಾರಿಗೂ ಪರಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಓದುವ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೆಂಹತ ನಗೆಪಾಟಲ ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬುದು.[೧೨]

ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯ ಸತ್ವವನ್ನು ಉದಯೋನ್ಮುಖ ಕವಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳುವ ಕಸಿನ್ಸ್ ಮಾತುಗಳು, ಅಂದಿನ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವ್ಯಾಮೋಹದ ಭ್ರಮಾಲೋಕದಿಂದ, ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಕರೆತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಉದ್ಧೃತ ಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಭುತ್ವ ಭಾಷೆಯಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ದೇಶೀ ಭಾಷೆಗೆ ಒಲಿಯುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂದು, ಜಾಗತೀಕರಣದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ, ಅಂದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತದ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಸಿನ್ಸ್ ತೋರಿದ ಪ್ರಭುತ್ವರಾಹಿತ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯು ಇಂದು ವ್ಯಾಪಾರೀ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಏಕಮೇವ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅಂದೇ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿ, ಆ ಭಾಷೆಯ ಸತ್ವದತ್ತ ಮುಖಮಾಡುವುದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಂದಲೂ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು ಎಂದಿದ್ದ ಅಭೀಪ್ಸೆ ಕವಿ ಸಹಜವಾದದ್ದು. ಈ ಸಹಜ ಅಭೀಪ್ಸೆಯ ಹಿಂದೆ, ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಒಲವು ಸಹ ಒತ್ತಾಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟಾದ ಪ್ರಸಂಗವಿದಾದರೂ, ಅದರ ಇಡೀ ಅನುಭವವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಭವ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡದ ಸೊಬಗು, ಅಲ್ಲಿನ ಸ್ವಚ್ಛತೆ, ನಿಶ್ಯಬ್ಧತೆಗೆ ಗಲಿಬಿಲಿಗೊಂಡ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮನಸ್ಸು, ಕಸಿನ್ಸ್ ಬರುವಿಕೆಗಾಗಿ ದೀರ್ಘ ನಿರೀಕ್ಷೆ, ಒಂದು ರೀತಿಯ ಭಯ ಮಿಶ್ರಿತ ಗೌರವ ಕುವೆಂಪು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದಂತಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನಗಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಆ ಭಾಷೆಯವರಿಂದಲೇ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ತರುಣ ಕವಿಯದು. ಅವರ ಈ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರಂತೆಯೇ ಕಸಿನ್ಸ್ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಉಡುಪು, ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಯ ಮೋಹದ ದ್ವಂದ್ವ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಿದ್ದು ಇಂಥ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲೂ ಯುವ ಕವಿಯ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಎದುರಿಗೆ ಅನೇಕ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತಿದ್ದ ಯುವಕನ ಮನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಾತು ಯಾವ ರೀತಿಯ ಪ್ರಭಾವ, ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಬಹುದೆಂಬ ಯಾವ

ಊಹೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ, ನೇರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕಸಿನ್ಸ್ ತಿಳಿಸುವರು. ತಾನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆಂಬ ಭರವಸೆಯಾಗಲಿ, ಹಾಗೆ ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಯದ ಧಾಟಿಯಾಗಲಿ ಕಸಿನ್ಸ್ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯಭಾಷೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ, ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯ ಸೃಜನಶೀಲ ಸತ್ವ, ಗುಣಗಳೇ ನಾಶವಾಗಿಬಿಡಬಹುದಾದ ನಿಷ್ಠುರ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವರು. ಕಸಿನ್ಸ್ ಕೇವಲ ಅನುಕರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆಯಷ್ಟೇ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕವನ ಕಟ್ಟುವ ಕಲೆಯ ಬಗೆಗೂ ಗಮನ ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ನಿಜವಾದ ಕವಿಹೃದಯ ಹೊಂದಿರುವರಿಂದ ಬರುವ ಮಾತುಗಳು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಪ್ರಭುತ್ವ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವವರಾಗಿ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನೆನಪಿನಲ್ಲುಳಿದಿರುವಂತೆ, ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಘಟನೆಯಾಗಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಹುದು. ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬೆಳೆದರು ಎಂಬುದೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲವೇನೋ. ಆದರೂ ಅವರಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾದ ಮಾತುಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಡೀ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಬದುಕನ್ನು ಬದಲಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು.

ಕಸಿನ್ಸ್ ಭೇಟಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ 'ಮಾರುವೇಷದ ವರ'ವಾಗಿತ್ತು (Blessing in disguised) ಎನ್ನಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಬಂದಿದ್ದು ಓರ್ವ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಾರನಾಗಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಕಾವ್ಯಸಂವೇದಿಯ ಸಹೃದಯ ವಿಮರ್ಶಕನಾಗಿ. ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಸಲಹೆ, ಸೂಚನೆಗಳಲ್ಲೇ ಕವಿಮನಸ್ಸಿನ ಔಚಿತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಾರನಾಗಿ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವನ ರಚಿಸುವಂತೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರು ಹಾಗೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ನೀವು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ಮುಂದುವರೆಸಿ ಎಂದೋ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಎಂದೋ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ಎಂದೋ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ಎಂದೋ ಅಥವಾ ನಿಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದೋ ಹೇಳಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದ್ಯಾವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಸೃಜನಶೀಲ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯೇ ಸರಿಯಾದ ಮಾಧ್ಯಮ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿದರು. ಈ ಮೂಲಕ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಅನ್ಯಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಗೌರವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಸ್ವದೇಶೀ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಗುಣ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದಲೇ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಸೂಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

"ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿರಿ ಅದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೆ, ನಾವೇ ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ" ಎಂಬ ಅವರ ಸಲಹೆ, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಬರೆಯಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಏನಾದರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ನಷ್ಟ ಯಾರಿಗೆ? ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೇ? ಅಥವಾ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೊ? ಇದನ್ನು ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ದೂರದರ್ಶಿತ್ವ ಮೊದಲೇ ಮನಗಂಡಿತ್ತೇ? ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾಹ್ಯ ಆಡಂಬರದ ಸ್ವದೇಶೀ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಆಂತರ್ಯಕ್ಕೂ ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರೆಪಿಸಿದರು. ಇದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಸ್ವದೇಶೀ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

> ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಕೆಲಸದ ಭಾಷೆಯಷ್ಟೆ; ಭಾವದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡಿದ್ದೇವೆ. ನಾವು ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಒಂದನ್ನೇ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕಲಿಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇವಾದರೂ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಾಯಿ ಸಾಹಿತ್ಯವೇನಿದೆಯೋ ಅದು ಬಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಬಂಗಾಳಿಗಳು ಎಂದೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವಾಧೀನ ಭಾವೋಚ್ಛ್ವಾಸ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳ್ಳುವ

> ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಪರಿಚಯ ಪಡೆಯಲಾರರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಂಥಾ ಪರಿಚಯ ಘಟಿಸಿತೆನ್ನೋಣ. ಆಗಲೂ ಬಂಗಾಳಿಗಳ ಭಾವ ಆಂಗ್ಲರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಜೀವಂತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳ್ಳಲಾರದು. ಯಾವೆಲ್ಲ ವಿಶೇಷ ಮಾಧುರ್ಯ ವಿಶೇಷ ಸ್ಮೃತಿ ಪ್ರಕಾಶದ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಉತ್ತೇಜನಗೊಳಿಸುವುದೋ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಯಾವೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆಯೊ ಅವು ಎಂದೂ ವಿದೇಶಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಲಾರವು.[೧೩]

ಇಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೂ ಜೀವಂತ ಭಾವಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕೊರತೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಗೆ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯೇ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು ಎಂದು ಅರಿತಿದ್ದರಿಂದಲೇ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದದ್ದು. ಠಾಕೂರರ ಈ ನಿಲುವು ಒಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಂಗತಿಯಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗೆ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಸಿನ್ಸ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನುಡಿಗಳನ್ನೇ ಬಹುಶಃ ಬೇರೆಯಾರಾದರೂ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿನವರೆ ಸ್ವಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸುವಂತೆ ಸಲಹೆಯನ್ನಿತ್ತಿದ್ದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಾಗ, ಕುವೆಂಪು ಆ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗಣನೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಪರಭಾಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದೋ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ ರಚನೆಯನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಇಂಥ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವ ನಿಲುವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಳೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆಯಲು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಗಾಢವಾದ ಗೌರವ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಮಿತ ಕುತೂಹಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಅಂದು ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಸಲಹೆಯನ್ನೇ ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ನೋಡಿದ್ದು. ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ "ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಹಾಕವಿಯಾಗುತ್ತೇನೆ, ಅದೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ" ಎಂಬ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸ್ವನಿಷ್ಠೆಗೆ ಭಂಗವುಂಟಾಗಿತ್ತು.

ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹೇಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿದರು ಎನ್ನುವುದು ಕೂಡ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇಶೀಭಾಷೆಯನ್ನು ಸೃಜನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬಳಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಏನೇ ಹೇಳಿದರು ಕುವೆಂಪು ಆ ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕಂಕಣಬದ್ಧರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅದುವರೆಗೂ ಕನ್ನಡ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸಲು ಈ ಪ್ರಸಂಗ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ಬರೆದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಕನಸುತ್ತಿದ್ದ ತರುಣ ಕವಿಗೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಬರೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕಸಿನ್ಸ್ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕ್ರಮೇಣ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದೆ, ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯ ಸಂವೇಧನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ.

> ಅವರೊಬ್ಬ ಸುಧಾರಕ ಮನೋಧರ್ಮದವರಾಗಿ ನನಗೆ ಕಂಡು ಬಂದರು. ಆ ಮನೋಧರ್ಮ ಅವರಿಗೆ ಅಡಚಣೆಯಾಗಿತ್ತು, ಅವರನ್ನು ಸದ್‌ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಲು ಬಿಡದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಭಾವಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಆಲೋಚನೆಗಳಾಗಲಿ, ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ (But I found in him a reforming spirit which did not allow him to be a good critic or encourage my thoughts and sentiments)[೧೪]

ಕೇವಲ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಯುವ ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವ ತುಮುಲಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಹೃದಯ ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು

ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗದ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಕ್ರಮೇಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅಂತು ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡೋ ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಈ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿಯೋ ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ತೊಡಗುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಕಸಿನ್ಸ್ ಭೇಟಿಯ ಸಂದರ್ಭದ ಮಾತುಗಳು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರದಂತಿದ್ದರೂ, ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಘೋಷ ವಾಕ್ಯಗಳಂತಿವೆ. ಕುವೆಂಪು ಇದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದ ನಂತರದಲ್ಲಿ. ಅದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೀಗೆ :

> ..... ಯಾವ ಕವನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಂದೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವಂತೆ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟರೋ ಆ ಕವನಗಳನ್ನೇ ಇವರು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸುವಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದು. ನಮ್ಮವರ ಹಾಸ್ಯಬುದ್ಧಿಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ದೇಶದರ ಸ್ವತಂತ್ರಬುದ್ಧಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ಅದು![೧೫]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಾತುಗಳು. ಅಂದಿನ ತರುಣ ಕವಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ತಂದಿತ್ತಾದರೂ, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಕಸಿನ್ಸ್ ಮಾತುಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಎನ್ನುವ ವಿವೇಕ ಅವರ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಜೀವಂತ ಸಂವೇದನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾದ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನೀಡಿದ ಕಸಿನ್ಸ್ ಸಲಹೆಯ ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೇ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಾತೃಭಾಷೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಗೆ ಮೊರೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಕ್ರಮೇಣವಾಗಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಸತ್ವ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ, ಕುವೆಂಪು ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಬೆಳೆದು ನಿಲ್ಲುವರು.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ನಮ್ಮವರ ಸಲಹೆ ಹಾಗೂ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಸಲಹೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕುವೆಂಪು, ನಮ್ಮವರಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಗೆಗಿನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೀಗೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು. ಅದೆಂದರೆ, ಹೈಸ್ಕೂಲು ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗ ಪ್ರತಿಭೆ ಇಷ್ಟು ಬರೆದದ್ದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಮತ್ತು ಕುತೂಹಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗ ಹಂತದಲ್ಲಿರುವ ತರುಣನ ಬರವಣಿಗೆ ಕುರಿತು ಟೀಕೆಯನ್ನೋ, ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೋ ಮಾಡಿದರೆ ಮುಖಭಂಗವಾಗಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡಬಹುದೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿರಲೂಬಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕುವೆಂಪು ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ನಮ್ಮವರು ಹಾಸ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ವಿದೇಶಿ ಭಾಷಾ ವ್ಯಾಮೋಹದಿಂದಲೋ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರಬಹುದು. ಇವರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯೇ ಕಸಿನ್ಸ್ ಭೇಟಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿರಬಹುದು. ಇವರು ಕೂಡ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅದನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಏಳದಿರವು.

ಇಲ್ಲಿನವರ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿ, ಆ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಸಂದರ್ಭವೇ ಹಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಹೀಗೆನ್ನುವರು.

> ... ಆದರೂ Beginners Muse ಅನ್ನು ನೋಡಿದ ಭಾರತೀಯರಾದ ಹಿರಿಯರಾರಿಗೂ ನನಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವ ಸದವಕಾಶ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆಳುವವರ ಭಾಷೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ದಾಸ್ಯದ ಮನೋಧರ್ಮ ರೂಢಮೂಲವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು! ಐರೋಪ್ಯ ವೇಷಭೂಷಣ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಎಂತಹ ಬೆಪ್ಪನನ್ನೂ ಮೇಧಾವಿ ಎಂದು ಗೌರವಿಸಿದಂತೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವವನನ್ನು ಅದ್ಭುತ ಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಕವನ ರಚನೆ ಮಾಡುವುದನ್ನೇ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಒಂದು ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರೇನೋ?[೧೬]

ಕಸಿನ್ಸ್ ಕೊಟ್ಟ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನಮ್ಮವರು ಯಾಕೆ ಕೊಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅಂದಿನ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಯೂರೋಪಿನ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿದರೆ, ಗೌರವ ಮತ್ತು ಘನತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯ ವಾತಾವರಣ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತು. "ಆಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಂತಿಮ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ಆಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಅವರ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸುವುದು"[೧೭] ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಗೂಗಿ ವಾಥಿಯಾಂಗೋವಿನ ಮಾತಿನಂತೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವವರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಹಾಗೂ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾಷೆಯ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ತೆರೆದಿಡುತ್ತವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅನ್ಯಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ಸಂದರ್ಭವು ಕೂಡ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಆಗಿನ ಕನ್ನಡದ ಯಾವೊಬ್ಬ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡ ಪರಿಷತ್ತು, ಕನ್ನಡ ಸಂಘಗಳ ಯಾವ ಸಂಪರ್ಕ, ಪರಿಚಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ಗೌರವ ಆಸಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪದ್ಯ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗುವರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲೇ 'Beginner's Muse' ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು. ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿನ 'Prelude' ಎನ್ನುವ ಕವನದಲ್ಲಿ ತಾನಿನ್ನು ಅರಳುತ್ತಿರುವ ಪುಟ್ಟ ಕವಿಯೆಂದೂ, ತಾನೂ ಹಿಡಿಯುವ ತಂತೀ ವಾದ್ಯ (ಹಾರ್ಪ್) ತನ್ನದಲ್ಲದ ವಿದೇಶಿ ವಾದ್ಯ (ಭಾಷೆ) ಎಂದೂ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

"Dishearten not, my friends, this bard unkown, who holds an alien harp and not his own;[೧೮] ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಕವಿಗೆ, ತನ್ನದಲ್ಲದ ವಿದೇಶಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವನ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಎಚ್ಚರವಿದೆ. ಈ ಎಚ್ಚರದ ಜೊತೆಗೆ ಆತ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಯದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗಬಾರದೆಂಬ ಸಂಯಮವಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಸಹೃದಯರಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> Ye, friends and learned Men.
> Courage his youthful lyre to sing again
> with nobler notes and nobler themes inspried
> By higher Muse. But ah! my begging Lyre,
> crave not, it is unwrity of thy sire...[೧೯]

ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಯ ಜಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಗೆ ಆತಂಕವಿದ್ದರೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಮಾರು ಹೋಗುವುದು, ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ವಿದೇಶಿ ತಂತೀವಾದ್ಯವಾದರೂ, ನಾನು ನುಡಿಸಬಲ್ಲೆ ಎಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಕವಿಗಿದೆ. ತನ್ನದಲ್ಲದ ಅನ್ಯವನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಛಲವು ಕವಿಗಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಒತ್ತಡ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಂತೆ 'Beginner's Muse'ನ ಕವನಗಳು ಅನುಕರಣಾ ಮಾದರಿ ಕವನಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನದಲ್ಲದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಯೋಗ. ಇವೇ ಕವನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕಸಿನ್ಸ್ 'ಬಾಲಿಶ' ಬರವಣಿಗೆ ಎಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಈ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ನಂತರವೂ ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದರು. ಅದೂ ಕನ್ನಡದ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಅನ್ಯಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಗೆಪಾಟಲು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂದ ಕಸಿನ್ಸ್ ಮಾತುಗಳು 'Beginner's Muse' ಕವನಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಂದು ಕವನ ಸಂಕಲನವಾದ 'Alien harp'ನಲ್ಲಿನ ಕವನಗಳಿಗಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವತಃ ಕುವೆಂಪು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವರು. Alien harpನಲ್ಲಿನ ಕವನಗಳ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತ ಅವರು ಹೆಮ್ಮೆಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಈಗಿನ ನನ್ನ ವಿದ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ನಾನು ರೋಮಾಂಚಿತನಾದೆ, ಆ ಭಾಷೆ, ಆ ಭಾವಗಳು ಆ ಪ್ರಾಸಗಳು, ಆ ಕಾವ್ಯ ವಸ್ತು, ವಿನ್ಯಾಸ, ಆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ವದ ಔನ್ನತ್ಯ, ನನ್ನದಲ್ಲದ ಒಂದು ಪರಕೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ! ನಾನಿನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ! ಓದಿದಂತೆಲ್ಲ ನಾನು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇವು ನನ್ನ ಕವನಗಳೇ? ನಾನೇ ಬರೆದವುಗಳೆ? ಎಂದು ಕೊಂಡೆ. The Ground Nut Seller, The Lunatics Ode, Elegy Writtenat Gumbaz ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ನಾನೆಂದುಕೊಂಡೆ. ಇವುಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ ಪ್ರಶಂಸೆ ನನಗೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ದೊರಕಿದ್ದರೆ ಏನು ಅನಾಹುತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ? ಎಂದು! ಆದರೆ ಅದೂ ಸುದೈವವೆ, ಯಾರೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸದಿದ್ದದ್ದು. (ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ತಿಳಿಸದಿದ್ದರೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವೆಸಗಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ತೋರಿಸಿದಾಗ ಇವುಗಳಾವುವನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ಬರೆದಿರಲಿಲ್ಲ.)[೨೦]

'Alien Harp'ನ ಕವನಗಳು ಅನ್ಯಭಾಷೆಯನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನ ಕವಿ ರಚನೆಗಳು. ಇವನ್ನು ಕಸಿನ್ಸ್ ನೋಡಿದ್ದರೆ ಖಂಡಿತಾ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಎನ್ನುವ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿರುವುದು ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಕವಿಯೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ದೃಢ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಗೆ ಅವಲೋಕಿಸಲು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಕವನಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಆಗಿನ್ನು ಇವುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸದಿದ್ದರೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾವೆಸಗಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕವನಗಳು ಖಂಡಿತಾ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಏನು ಅನಾಹುತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಎನ್ನುವ ಆತಂಕವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ತಾನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವೂ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕವು ತಮ್ಮ ಕೊಡುಗೆಗಳಿಂದ ವಂಚಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬ ಹೊಳಹನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಕೊಡುಗೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅಪಾರ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಘನತೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು, ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

## ೬.೧. ಕನ್ನಡದ ಕಡೆಗೆ...

ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಸಲಹೆ, ಸೂಚನೆಗಳಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯ ಕಾವಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ತರುಣ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಭಾಷಾ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ೧೯೨೪ರಿಂದ ೧೯೨೬ರವರೆಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವನ ರಚನೆ ಸಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳು ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳಿನ್ನೂ ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ದುರ್ದಮ್ಯ ಸುಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದ್ದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ನನ್ನ ಕವಿತಾ ಪ್ರತಿಭೆ ತನ್ನ ವಿದೇಶೀ ವಾಹನವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತೊರೆದು ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಸ್ವದೇಶೀ ವಾಹನದ ಸವಾರಿಯಭ್ಯಾಸ ಮಾಡತೊಡಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಸ್ವದೇಶೀ ವಾಹನದ ಶೀರ್ಣತೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಸುಪುಷ್ಟ ವಿದೇಶೀ ವಾಹನದ ಸವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಪಟುವಾಗಿದ್ದ ಕವಿತಾ ಪ್ರತಿಭೆ ಎಡವುತ್ತಾ ಕುಂಟುತ್ತಾ ಮುಗ್ಗರಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ಸುದೀರ್ಘ ಪ್ರಯಾಣದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ. ಸುಮಾರು ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಾಲ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಸ್ವದೇಶೀ ಮತ್ತು ವಿದೇಶೀ ವಾಹನಗಳೆರಡರ ಮೇಲೆಯೂ ಸವಾರಿಯಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗಿ, ಸ್ವದೇಶಿವಾಹನ ಸುಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ತರುವಾಯ ವಿದೇಶಿವಾಹನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು.[೨೧]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಒಬ್ಬ ಸೃಜನಶೀಲ ಕವಿ ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ರೂಪುಕೊಡುವ ಭಾಷೆಯ ಅವಲಂಬನದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ತನಗೆ ಸಮರ್ಥವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಕವಿಯಾದವನು ಹೆಚ್ಚು Comfort ಮತ್ತು ಸಂತೃಪ್ತನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬಾಹ್ಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಭಾವ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅನ್ಯಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅವನು ದ್ವಂದ್ವ-ತಾಕಲಾಟಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಭಾಷಾ ಬದಲಾವಣೆಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಭಾವ ಬದಲಾವಣೆಗೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಆದದ್ದು ಇದೇ. ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳು ಲೋಕಪರವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳು ಭಕ್ತಿಯ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಭಗವತ್‌ಪರವಾದ ಅಂತರ್ಮುಖಿ ಭಾವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದು, ಕವಿಯ ಭಾವಗಳು ಕೂಡ ಪಲ್ಲಟವಾಗುವ ಹಾಗೂ ವರ್ಗೀಕರಣಗೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಅನುಸರಿಸಲೇಬೇಕಾದ ನಿಯಮವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೆ ಮುಂದಾಗಿದ್ದು ಅವರನ್ನೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಈ ರೀತಿ ಭಾಷಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಂಡು ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಕವಿಯಲ್ಲೇ ಆದ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಸಿನ್ಸ್ ಭೇಟಿಯ ನಂತರ, ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನೇನೂ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆಗಿನ್ನು ಅವರ ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿರುತ್ತದೆ. ೧೯೨೪ನೇ ಜುಲೈ ೧೩ರಂದು ಸಿಪಾಯಿದಂಗೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಓದುವಾಗ, 'The Fatal Torch' ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನವನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದೇ ದಿನ 'ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಅವರೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ;

> ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಆ ಎರಡು ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲಾವಣಿ, ಸೈನಿಕ ಶಸ್ತ್ರವಸ್ತ್ರಧಾರಿಯಾದ ಐರೋಪ್ಯ ಸೇನಾನಿಯಂತೆ ಧೀರಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವಾಸ್ಪದವಾಗಿ ನಿಂತರೆ, ನನ್ನ ಕನ್ನಡದ ಕವನ ಉದಾತ್ತ ಭಾವಾಂಶವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ರೂಪಾಂಶದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕನಿಕರಣೀಯವಾಗಿ ಬಡಕಲಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೂ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲದೆ ಹರಕಲು ಕೊಳೆಬಟ್ಟೆ ತೊಟ್ಟು ಸಣಕಲು ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಪುರೋಹಿತೋಪಾಧ್ಯಾಯನಂತೆ ನಾಚಿಕೆಗೇಡಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ! ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನಿಲ್ಲಿ ನಿದರ್ಶಿಸಿ ತಾಯಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಲು ನನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲ.[೨೨]

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಎದುರು, ಸೊರಗಿದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಕವನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಅಭಿಮಾನ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ನಾಚಿಕೆಗೇಡಿನ ಮಾತು ಬಂದಾಗ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನದ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಕವನವನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕಿತ್ತು ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬಡಕಲಾದ ಎಷ್ಟೋ ಕವನಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಭಾವಾಂಶಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ, ಕವಿಯ ಅಂದಿನ ಮನೋಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸುವುದಕ್ಕಾದರೂ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಅರುಣೋದಯ' ಕವನ ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಭಾಷಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಡಕಲಾದರೂ ಆ ಕವನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ 'ಪ್ರಕೃತಿ ಗೀತೆ'ಯನ್ನೂ ಕೊಡಬಹುದಿತ್ತು. ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳ ಬಗೆಗಿದ್ದ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಪಲ್ಲಟ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ನಿಜವಾದ ಸಾಧಕ ಮತ್ತು ಬಾಧಕಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯ ಆಗರವಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಎದುರಿಗೆ, ಅಂದಿನ 'ಬಡಕಲು' ಎನಿಸುವಂತಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಕವನವನ್ನು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಮಾನದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ಜಾಗ್ರತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವ್ಯಾಮೋಹವೇನೂ ತಿರೋಹಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಆಗಸ್ಟ್ ೧ ರಂದು ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮತ್ತು ಕೇಶವದಾಸರ ಭಾಷಣ ಕೇಳಲು ಹೋದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನ್ಯೂನತೆಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಆ ನ್ಯೂನತೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ :

> ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಖಂಡನೆ ಹಾಗೂ ದಿನಬಳಕೆಯ ವಸ್ತು ಸರ್ವಪರಿಚಿತವಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಾರದೆಂಬ ಸೋಗು, ... ಅಂದಿನ ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಭಿಮಾನ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಖಂಡನೆಯನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.[೨೩]

'ಅಂದಿನ ನನ್ನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಭಿಮಾನ' - ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿನ್ನೂ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಮುಂದೊಮ್ಮೆ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅವಜ್ಞೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಿ, ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದಾಗ, ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಭಿಮಾನ ಹೀಗೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ದಿನಬಳಕೆಯ ವಸ್ತು ಸರ್ವಪರಿಚಿತವಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಗಳ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ಅವರ ನಿಲುವು ಎಂದಿಗೂ ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ, ವಿಜ್ಞಾನದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಅವು ಇರುವಂತೆಯೇ ಬಳಸಬೇಕೆನ್ನುವರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಗಳ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಡಿವಂತಿಕೆ ಸಲ್ಲದು ಎಂಬ ಅವರ ಮನೋಭಾವ ಯಾವತ್ತಿಗೂ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತು.

೧೯೨೨ರಿಂದ ಮೊದಲಗೊಂಡ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರವಣಿಗೆ ೧೯೨೬ರವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ. ಅವರು ಈ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದು ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ. ಕ್ರಮೇಣ ಅವರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಜಾಗೃತಿ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವರು. ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ಮಾತನಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಪದಕ್ಕೊಂದು ಜುಲ್ಮಾನೆ ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆಗ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕನ್ನಡೀಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಒಂದು ಚಟ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು."[೨೫] ಅಂದರೆ ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿರೋಧವಲ್ಲ, ಸಾಧ್ಯವಾಗುವೆಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಆದಷ್ಟು ಕನ್ನಡ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಳಜಿ ತೋರುವುದು. ೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಆಗಸ್ಟೇ ಕನ್ನಡದ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತವರ ಗುಂಪು, ಅಪ್ಪಟ ಕನ್ನಡಿಗರಾಗುವ ಉಮೇದಿನಲ್ಲಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕುವವರೆಗೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರಮೇಣ ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಅರಿವಾಗತೊಡಗಿದಾಗ, ಮೊದಲಿಗೆ ಇದ್ದ ಕನ್ನಡದ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂದು ಕಸಿನ್ಸ್ ಭೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮಟ್ಟ ಬಹಳ ಕೀಳು ಎಂದು, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಛಂದಸ್ಸು ಹಳೆಯ ಕಂದಾಚಾರದ ಛಂದಸ್ಸು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರುವ ಛಂದೋವೈವಿಧ್ಯ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ದೊರೆತಂತೆಲ್ಲಾ, ಅಂದು ತಾವಾಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಧಾರ್ಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಆಡಿದ್ದು ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಅಂದು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಂಡು, ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರೊ, ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಮೆಚ್ಚಿ ಆಡಿದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಕುವೆಂಪು ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ವಿಜಯಾನಂದರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಕೆಲವು ಕವನಗಳ ಛಂದೋವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ "ಕನ್ನಡದ ಛಂದೋ ಸೌಭಾಗ್ಯವು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನಂತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ."[೨೪]

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ೧೩-೧೦-೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ 'ಗೀತಾಂಜಲಿ'ಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾ,

> ನನಗಾವುದೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲನೆಂಬ ಧೈರ್ಯವಿದೆ. ಆಗಲೇ ಸಾಧಿಸಿಯೂ ಇದ್ದೇನೆ. ಛಂದಸ್ಸಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರು ಯಾರಿಗೂ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸು ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಬಹುಮುಖ್ಯವೂ ಆದುದಾಗಿದೆ.[೨೫]

ಎನ್ನುವರು. ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರು, ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರನ್ನು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಂತೆಲ್ಲಾ, ರವೀಂದ್ರನಾಥರಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮತರವಾದ ಛಂದೋವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು, ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದೇನೆ ಮುಂದೆಯೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುವ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯ ಅವರಿಗಿರುವುದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವಾಗ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿರದಿದ್ದರೂ ಅಂಥದೊಂದು ಉನ್ನತ ಸಾಧನೆಯ ಕೆಚ್ಚು ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅಂದು ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಅವಮಾನ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡವರೆ, ಮುಂದೆ ಅಭಿಮಾನ ತಳೆಯುವರು. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಛಲದಿಂದ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡದ ಸತ್ವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಭಾಷೆಯನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಕನ್ನಡಾಭಿಮಾನದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ.

## ೬.೨. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯ

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಆಡಳಿತವು ಬಹುಭಾಷೆ, ಬಹುಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಅದರಂತೆ, ತನ್ನ ಅಧೀನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡ ಹಲವು ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯೂ ಒಂದು. ಆಳುವ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪೌರ್ವಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿತು. ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯವಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ, ದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವ ಮನಸ್ಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದದ್ದು. ಇದರ ಫಲ, ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಚಯದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧ ನಾಶಗೊಂಡಿದ್ದು. ಕ್ರಮೇಣ ತಮ್ಮತನಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಳೆದು, ತಾಯಿನುಡಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲದೆ ತಾಯಿನೆಲದಿಂದಲೂ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇಂಥ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಭಾಷೆಯ ಕಲಿಕೆಗೆ, ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಊಹಿಸಿದ್ದ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> ಮೊದಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಅತ್ಯಂತ ವಿಜಾತೀಯ ಭಾಷೆ. ಅದರ ಶಬ್ದ ವಿನ್ಯಾಸ. ಪದ ವಿನ್ಯಾಸಗಳೊ ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಹೋಲಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಭಾವ ವಿನ್ಯಾಸವೂ ವಿಷಯ ಪ್ರಸಂಗವೂ ವಿದೇಶಿ. ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೆ ಯಾವುದೂ ಪರಿಚಿತವಲ್ಲ. ಸುತರಾಂ ಚಿತ್ತದ ಏಕಾಗ್ರತೆ ಹುಟ್ಟುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಬಾಯಿಪಾಠವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಆಗಿಯದೆ ತಿಂದುಬಿಡುವ ಫಲ ಲಭಿಸುವುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಯಾವುದೇ ಮಕ್ಕಳ ರೀಡರಿನಲ್ಲಿ Hay - Making ವಿಷಯವಾಗಿ ಆಖ್ಯಾನವೊಂದಿದೆ ಎನ್ನೋಣ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆ ಸಂಗತಿ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಚಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಆನಂದದಾಯಕವಾದ್ದು. ... ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಯಾವಾಗ ವಿದೇಶಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಓದುತ್ತ ಹೋಗುವರೋ ಆಗ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಂತಹುದು ಏನೂ ಕಾಣಿಸದು. ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಕುರುಡರಂತೆ ತಡವರಿಸುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ.[೨೬]

ಎಳೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಕೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಭಾವಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗುವ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು, ಕೃತಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕ್ರಮವನ್ನು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ವಿಷಯ ಗ್ರಹಣವಾದರೂ, ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಭಾವಗ್ರಹಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ಕುರುಡು ವಿದ್ಯೆಯಾಗಿ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಹೆಳವನನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಕೆಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಕ್ರಮೇಣ ಈ ಭಾಷೆಯ ಕ್ರೂರ ಶಕ್ತಿ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭರತವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಅರಿವಿನ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಬಂದು ಮತ್ತೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೇಶೀ ಭಾಷೆಗಳ ಉಸಿರಿಗೇ ಮಾರಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದಾಗ, ಕುವೆಂಪು ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರಷ್ಟೇ ತೀವ್ರವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಭಾಷೆಯ ಎರಡು ಮುಖಗಳನ್ನೂ ಕುವೆಂಪು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದರಿಂದಲೇ, ಅವರು "ಇಂಗ್ಲಿಷಿನವರು ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಕುಪ್ಪಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಗಣಿ ತಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗದ್ದೆ ಉತ್ತುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದೆ"[೨೭] ಎನ್ನುವುದು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದಲೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರೂರ ಹಿಡಿತಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಎಂದು ನಂಬಿದ ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಗೌರವಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬೆಲೆತೆತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯುವುದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವರು.

ಕುವೆಂಪು ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೂ ಹೇರಿದಾಗ ಆಗುವ ಅನಾಹುತದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವುಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಸೀತಮ್ಮ, ಇವರಿಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಕನ್ನಡ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿದ್ದು, ಉಳಿದವರೆಲ್ಲಾ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಇಡೀ ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಫೇಲ್ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಣ ಇವರುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಭಾಷೆಯ ಕಲಿಕೆಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಹಾಕಿದರೆ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅಂದೇ ಊಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಕಡ್ಡಾಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವರು. ಅದನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಿಂದಲೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದಲೂ ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಜಿಲೋಟಿನ್ನಿಗೆ ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ಬಾಲಕರ ಮತ್ತು ತರುಣರ ತಲೆಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ನಷ್ಟದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಹಾನಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸರಿದೂಗುವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಅದರ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರಲು ಸ್ವಲ್ಪ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವುದರಿಂದಲೂ ನಾವು ಹುಸಿ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಈಗಲೇ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರೆ, ಮುಂದೆ ಮಹಾಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.[೨೮]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಪರಿಣಾಮ ಇಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾಧ್ಯಮವೇ ಇಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಹೆಗ್ಗುರುತಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಬೋಧನೆ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅಂದು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಕಡೆಗಣಿಸಿದ್ದರ ಫಲವೇ ಇಂದಿನ ಭಾಷಾ ಸಮಸ್ಯೆಯು ದುಷ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್, ಕುವೆಂಪು ಅವರುಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಇಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಉದ್ಯೋಗ ಅವಕಾಶಕ್ಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಸ್ತುತವೆನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿರೋಧ ಎಲ್ಲಿ, ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಐಚ್ಛಿಕ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಿಯಂತ್ರಣಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಕೆಗೆ, ಬೋಧನೆಗೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ವಿರೋಧಿಸದೆ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೂ ಇದೇ ನಿಲುವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.

> ಸಾಯುತಿದೆ ನಿಮ್ಮ ನುಡಿ ಓ ಕನ್ನಡದ ಕಂದರಿರಾ,
> ಹೊರನುಡಿಯ ಹೊರೆಯಿಂದ ಕುಸಿದು ಕುಗ್ಗಿ
> ... ದೇವನುಡಿಯೆಂದೊಂದು... ಮುದಿಮೂಳೆ ಮುರಿಯುತಿದೆ.[೨೯]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವರು. ಆದರೆ ಬರವಣಿಗೆಯ ಶೈಲಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಮಡಿವಂತಿಕೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಭಾಷೆ ಯಾವುದಿರುತ್ತದೊ, ಅದನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಅವರ ಅಭಿಮತ.

ಹೀಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರ ನಿಲುವುಗಳು ಕಾಲದ, ಸಂದರ್ಭದ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಅವರ ಚಿಂತನೆಯ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು "ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ" ಕಾಣಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೆನ್ನಿ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

> ಪುರೋಹಿತ, ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಖರವಾದ ಎಚ್ಚರವಿಟ್ಟ ಕುವೆಂಪು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕೀಯ'ದ ಬಗ್ಗೆ ಮುಗ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ? J.H. Cousins 'ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ನೀವು ಬರೆಯುವುದು ನಗೆಪಾಟಲಾಗಿ ನನಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ' ಎಂದಿದ್ದು ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯ. ಅವರು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಒಂದು ಪರಿಣಾಮವಾದ ಅನುಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಕುವೆಂಪು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎನ್ನುವುದು 'ಪೂತನಿ' 'ರಾಕ್ಷಸಿ' ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅವರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ಯಜಮಾನ ಕಥನಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾದ ಎಚ್ಚರ ಹಾಗೂ ಗುಮಾನಿಗಳಿಂದ ನೋಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಇದನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.[೩೦]

ಚೆನ್ನಿ ಅವರ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದಾದರೂ 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಮುಗ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ? ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕಿದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಮುಗ್ಧರಾಗಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆ ಕಾಲದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭವೇ ಹಾಗೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಬಹುತೇಕರು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೊರ ಬರುವಾಗಲೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವುದರಿಂದಲೇ, ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಬಳಕೆಯ ಪ್ರಖರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅವರ 'ಕನ್ನಡ ವಿವೇಕ'ವೂ ಜಾಗೃತವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು. ಇದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಂಗತಿಯಾದರೆ, ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಯಜಮಾನಿಕೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಮೋಹ ತಿರೋಹಿತವಾಗಿ, 'ರಾಕ್ಷಸಿ', 'ಪೂತನಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಈ ಚಿಂತನೆಯ ಪಲ್ಲಟಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಅನೇಕ, ಬಾಹ್ಯ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರೊಳಗೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಆಂತರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ 'ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ನೀವು ಬರೆಯುವುದು ನಗೆಪಾಟಲಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಒಂದು ಪರಿಣಾಮವಾದ ಅನುಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಕಸಿನ್ಸ್ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯಾಗಿ ಆಡಿದ್ದೆ ವಿನಾ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶ. ಕಸಿನ್ಸ್ ಮೂಲತಃ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದು, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮತ್ತು ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬಂದವರು. ಓರಿಯಂಟಲಿಸ್ಟ್ ಆಗಿ ಬಂದವರಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಪಕ್ಷವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ದೇಸೀ ಭಾಷೆಯ ಸತ್ವವನ್ನು ಅದರ ಅರಿವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದವರು. ಇವರು ಕವಿಶಕ್ತಿಯಾಗಿ

ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಭುತ್ವದ ಚುಕ್ಕಾಣಿ ಹಿಡಿಯುವ ಅಥವಾ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅವಮಾನಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವನ್ನು ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೆನ್ನಿ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿನ ಆಂಗ್ಲ ಪ್ರೇಮಿ ಕುವೆಂಪುವಿನಿಂದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗುವವರೆಗೆ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಒಲ್ಲೆ ಎಂದ ಕುವೆಂಪುವರೆಗೆ, ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಂಘರ್ಷದ ಒಳಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಬರಹದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ನೆನಪಿನದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿಯ ವಿಸ್ತಾರ ಈ ಎರಡನೇ ಹಂತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿಲ್ಲ.[೩೧]

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೌದು, ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯ ಆಗದೆ ಇರುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಇತರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚೆನ್ನಿ ಅವರು ಹೇಳುವ, ಎರಡನೇ ಹಂತದ ವಿಸ್ತಾರವು ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಅನುಭವಗಳ ದಾಖಲೆಯನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಹೇಳುವವರೆಗೂ ಆಕೃತಿ ಮುಂದುವರೆದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು. ಹಾಗೆ ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಅಪೂರ್ಣವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಹೇಳಬೇಕಾದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಈಗಾಗಲೇ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಉಳಿದ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಬೇಕಾದರೂ ಬರೆಯಬಹುದೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಓದುಗರು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ಹಂತದವರೆಗೂ ಮುಂದುವರೆಯದೆ, ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಡುವ ಆತ್ಮಕಥೆಯಿದು. ಅಂದಿನ ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಏಕೀಕರಣಗೊಂಡ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳು ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಆರಂಭದ ಕಾಲಘಟ್ಟ ಹಾಗೂ ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೇ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆರಂಭದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ, ಅರಿವಿನ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನ - ಗೌರವ ಮೂಡಿಸುವಂಥ ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ, ಆಡಳಿತದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ತರಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಾಗೂ ಅವರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ರಾಜಕೀಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳು ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಬಯಸಿದಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಪಟ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಹೇಸಿ ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಅಲೌಕಿಕ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಸಿಗಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸುವುದು, ಇದರೊಂದಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾವು ಅವರ ಆತ್ಮಕಥೆ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ'ಯೇ ಇರಬೇಕೆನ್ನುವುದು, ಹಾಗೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಎಷ್ಟು ಸಮಂಜಸವಾದುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಸಂಗತಿಗಳು ಹಾಗೂ ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆಯೇ ಇರುವಂಥ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುವಂಥ ಕುತೂಹಲಕರ ಸಂಗತಿಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇನ್ನಿತರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

## ೬.೩. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳ ನಿಲುವು ; ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರಿಯುವುದು

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಒದಗಬಹುದಾದ ಅಪಾಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಪಶ್ಚಿಮವು ಆರ್ಥಿಕ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ

ಮತ್ತು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾದ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪರಿಸರ, ಪರಂಪರೆ, ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ, ಆತ್ಮಗೌರವಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಆದರೂ ಇದರ ಬಲೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಬರೆಯಬಲ್ಲೆವು ಎನ್ನುವುದು ಸಾಧಿಸಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಕೀನ್ಯಾದ ಗೂಗಿ ವಾ ಥಿಯಾಂಗೋ ಅವರಂಥವರು. ಮಾತೃಭಾಷೆ ಬಗೆಗಿನ ಈ ಲೇಖಕನ ಪ್ರೀತಿ, ಅಭಿಮಾನ ಗೌರವಗಳು ಇಂದಿನ ಜಾಗತೀಕರಣ ಸಂದರ್ಭದವು. ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆ, ಈತನು ಕೂಡ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದರ ಹಿಂದಿನ ತಾತ್ವಿಕ ವೈರುಧ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವನು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಭಾಷಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದಾಗ ಕಂಡುಬರುವ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೇಶೀ ಭಾಷೆ ಕುರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಆತಂಕದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದು ಇದರ ಚರ್ಚೆ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

> ಮೊದಲನೇ ಸಲ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಬರೆದಾಗ ನಿನಗೆ ಹೇಗನ್ನಿಸಿತ್ತೆಂದು ನೆನಪಿದೆಯಾ? ಇವನ್ನು ನಾನೇ ಬರೆದದ್ದು? ಅಂತ ಹೊಳೆಯುವ ಕಂಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ಬೇಸರವೇ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆ ನನಗೆ ... ನಾನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಷ್ಟು ಕಾಲ ಈ ಅನುಭವದಿಂದ ವಂಚಿತನಾದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಜೈಲಿನಿಂದ ಹೊರಟದಷ್ಟು ಖುಷಿ. ನನ್ನ 'ಗಿಕೂಯಿ' ಭಾಷೆ ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದುದು ಎಂದು ಹೇಳಲು ಪದಗಳೇ ಸಾಲದಾದವು... ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಕಾಲ ನನಗೆ ಅಸ್ಥಿತ್ವದ ಕ್ಷೋಭೆ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. 'ಗಿಕೂಯಿ'ಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗಿನಿಂದ ನನ್ನ ಭಾಷೆ ನನಗೆ ದೊರೆತಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದೆ" ... ಈವರೆಗೆ ಕಣ್ಣಿಗಾವರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪರದೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತು ಬಿಸಾಕಿದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಹೊಸದೃಷ್ಟಿ ಬಂದಂತಾಯ್ತು. ನಿಜ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಅದು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ವಿಮುಕ್ತಿ. ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳು ಈ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಗುಲಾಮನಾಗಿದ್ದೆನಲ್ಲ.[೩೨]

ಹೀಗೆ ಗೂಗಿ ವಾಥಿಯಾಂಗೋನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಶಕ್ತಿಯ ಅರಿವು ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಕಾಲದವರೆಗೂ ನಾನು ಗುಲಾಮನಾಗಿದ್ದೆ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಿದೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ,

> ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರದಿದ್ದರೆ, ಬಿಜ್ಜಳನಿಂದ ಮಧುವರಸ ಹರಳಯ್ಯರ ವಧೆಯಾದಂತೆ ಜಾತ್ಯಂಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ನಮ್ಮ ವಧೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು![೩೩]

ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಾರವರು ಹಾಗೂ ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯದೇ ಹೋಗಿದ್ದರೆ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು, ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ, ಗೌರವ, ಅಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರವೇ ಎಂಬುದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿ.

ಏಕೆಂದರೆ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪರಂಪಾಗತವಾದ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ, ಅನಾಚಾರ, ಅವಿವೇಕ, ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವ, ಕರಾಳ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ, ಶೂದ್ರರ ಅಜ್ಞಾನ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಹಿ ಅಂತೆಯೇ ಕ್ರೈಸ್ತಮತದ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಿಂದಲೇ. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಹೇರಿದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವಂತಹ ಶಕ್ತಿ, ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸುವಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪಡೆದದ್ದೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಿಂದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಹೊಸ ಅರಿವಿನ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪುವ ಕುವೆಂಪು, ಮಾತೃಭಾಷೆ ಜೊತೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅರಿವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು ಎನ್ನುವರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕುವೆಂಪು ಯಾವ ರೀತಿಯ ಮುಜುಗರ, ಕೀಳರಿಮೆಯನ್ನು ತೋರುವುದೂ

ಇಲ್ಲ ಅಥವಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲದರಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಕುವೆಂಪು ನಿಲುವು ಇಂದು ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಬೇಕಿದೆ. ಜಾಗತೀಕರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಒಡ್ಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾಷೆಯ ಮಡಿವಂತಿಕೆ ಸಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಇದು ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.

ಭಾಷಾ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವಾಗ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಬಳಸಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಅಂತರ್‌ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಡೆಗಣಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಭಾಷೆಯಾಗಿ, ನಮಗೂ ಹೊರಗಣ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಸಂಪರ್ಕ ಕಲಿಸುವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಅರಿವಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಹೇಳುವುದು ಆಂಗ್ಲರನ್ನು ನಮ್ಮ ದೇಶದಿಂದ ಓಡಿಸಿದಂತೆ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯನ್ನು ಓಡಿಸಲಾಗದು ಎಂದು. ಹಾಗೆಂದು ಮಾತೃಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಮಣೆಹಾಕಬೇಕೆನ್ನುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಖಚಿತತೆಯಿತ್ತು.

ಅವರ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಮರಸ್ಯದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಜ್ಞಾನದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಗೌರವಿಸುವಂತೆಯೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಲತ್ಕಾರದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಸಾರಾಸಗಟಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರು. ಅದೇ ರೀತಿ ತ್ರಿಭಾಷಾ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಡುವುದನ್ನೂ ವಿರೋಧಿಸುವರು. ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಯಾವ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಬೆಲೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹೇಳುವುದು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಕಾಲನ್ನು ಮುರಿದು ಆಳಾಗಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ನಾವು ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ, ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಸೊಂಟವನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಒಂದು ಭಾಷೆ ಕುಂಟ, ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಷೆ ಹೆಳವ ಅವು ಮೈಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅನ್ಯಭಾಷೆಗಳನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಒಂದು ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಮೋಹ ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾವಸನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಆಕ್ರಮಣಶೀಲ ಆಯಾಮಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಬದಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಕುರಿತು ಭಿನ್ನ ನಿಲುವು ತಳೆಯುವುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

**ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು**

೧. ಕುವೆಂಪು : 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ', ಪುಟ ೧೧೩, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೫.
೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೨೪.
೩. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಭಾವ ೧, ಪುಟ ೨೫೭, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೯.
೪. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೧೨೮, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೫.
೫. ತಾರಕೇಶ್ವರ್ ಬಿ.ವಿ. : ಕುವೆಂಪು ಒಂದು ಪುನರನ್ವೇಷಣೆ ; ಸಂ. ನಾಗಭೂಷಣ್ ಡಿ.ಎಸ್. ; ಪುಟ ೨೧೭, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೦೦೫.
೬. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಭಾವ ೧ ; ಪುಟ ೨೦೫, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೯.

೭. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ; ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು : ಪುಟ ೩೨, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೮. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೧೬೮-೧೭೦ ; ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು ; ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.

೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೬೩.

೧೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೬೪.

೧೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೬೪.

೧೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೬೫.

೧೩. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್ : ನಿಬಂಧ ಮಾಲಾ ೧, ಪುಟ ೨೯೦, ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ನವದೆಹಲಿ, ಎರಡನೇ ಆವೃತ್ತಿ, ೧೯೬೬.

೧೪. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೩೬೩, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು ; ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.

೧೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೩೩.

೧೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೭೮.

೧೭. ಗೂಗಿ ವಾ ಥಿಯಾಂಗೊ ; ವಸಾಹತು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವಿಮೋಚನೆ ; ಅನು : ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ ; ಪುಟ ೩೭, ಬೆಳ್ಳಿಚುಕ್ಕಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೬.

೧೮. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಪುಟ ೧೭೧, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.

೧೯. ಅದೇ,

೨೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೦೧.

೨೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೧೮.

೨೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೭೪.

೨೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೮೭-೩೮೮.

೨೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೮೦.

೨೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೮೮.

೨೬. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್, ನಿಬಂಧ ಮಾಲಾ ೧, ಪುಟ ೨೮೩; ಅನು : ಸ್ವಾಮಿ ಶಂಕರಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ; ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ನವದೆಹಲಿ, ಎರಡನೇ ಆವೃತ್ತಿ, ೧೯೬೬.

೨೭. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂ. ೨, ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ) ; ಪುಟ ೮೫೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೨೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೫೫.

೨೯. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ, ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೩೮೫, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೩೦. ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೆನ್ನಿ ; ಕುವೆಂಪು ಒಂದು ಪುನರನ್ವೇಷಣೆ, ಸಂ. ನಾಗಭೂಷಣ್ ಡಿ.ಎಸ್., ಪುಟ ೨೮೪, ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೦೦೫.

೩೧. ಅದೇ, ಪುಟ ....

೩೨. ಗೂಗಿ ವಾ ಥಿಯಾಂಗೊ ; ಹಂಗಾಮ - ಸಂ. ೧ ; ಸಂಚಿಕೆ ೧೨, ೧೩ ; ಸಂ. ವೆಂಕಟ್ರಮಣ ಗೌಡ, ಅವಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ ೧೫-೩೧, ಡಿಸೆಂಬರ್, ೨೦೦೪.

೩೩. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ ಸಂಪುಟ ೨, ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೯೮೩ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.

೩೪. ಗೂಗಿ ವಾಥಿಯಾಂಗೊ ; ಹಂಗಾಮ - ಸಂಪುಟ ೧ ; ಸಂಚಿಕೆ ೧೨, ೧೩, ಸಂ. ವೆಂಕಟ್ರಮಣ ಗೌಡ, ಅವಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಪುಟ ೧೩, ಡಿಸೆಂಬರ್, ೨೦೦೪.

* * *

## ಅಧ್ಯಾಯ - ೭

# ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ

ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೂ, ವಾದಕ್ಕೂ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೂ, ಬುದ್ಧಿಯ ಕಸರತ್ತಿಗೂ ಕೈವಶವಾಗದ ಜಗತ್ತೊಂದು ಇದೆ. ಅದೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಲೋಕ. 'The Metaphysical' ಅಂದರೆ, 'ಆದಿಭೌತಿಕತೆ'ಯ ಬಗೆಗೆ ನಡೆಯುವ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ನೆಲಕ್ಕೆ ಅಂಟಿದ ಲೋಕ ಜೀವನವನ್ನು ಉನ್ನತೀಕರಿಸಿದಾಗ ಇಲ್ಲಿಯ ಜೀವನ ಗಟ್ಟಿಯಾದಾಗ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಅನ್ನುವುದು ಈಗಾಗಲೇ ಇರುವುದಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ದೇಹದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಂಟಿದ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿ. ಇಂಥ ಮನೋಸ್ಥಿತಿ ಕೆಲವು 'Passionate' ಆದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಈ ರೀತಿಯ ಕವಿ.

ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಇದೊಂದು ಸಿದ್ಧ ಮಾದರಿಯದ್ದಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಂದಲೂ ಒಪ್ಪಿ ಸ್ವೀಕಾರವಾಗುವಂಥದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ, ಹಾಗೆ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಅರಿವಿನ ಮೂಲಕ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಅನುಭವವು ವಿಭಿನ್ನವೂ, ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಕ್ರಮವೂ ಒಬ್ಬರಿಂದ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯೆ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ರೀತಿಯ ಮನುಷ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿರುವರೋ ಅಷ್ಟು ತೆರನಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಲೋಕ ಇರಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಮನೋಲೋಕಕ್ಕೆ, ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದಾದರೂ, ಬಾಹ್ಯ ಲೋಕದ ಜೊತೆಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಸಮಾಜೋ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಯಾಣ (Socio - Spiritual Travelling) ಎಂಬಂತೆ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಜ್ಞಾನ - ಭಕ್ತಿ - ಕರ್ಮಗಳು ಸಮನ್ವಯವಾಗಿರುವಂಥ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಮನಲ್ಲಿ, ಪರಮಹಂಸರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ದೇವರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಭೋಗಲೋಲುಪತೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯದೆ, ದುಃಖಾರ್ತರ ಸೇವೆಗೆ ಸದುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಪರಮಹಂಸರ ನಿಲುವು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರದು ಸಮಾಜೋ-ಆಧ್ಯಾತ್ಮಕ ಪ್ರಯಾಣ. ಲೋಕವೆಲ್ಲಾ ಮಾಯ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ, ಜನರ ದರಿದ್ರತೆಗೆ ಅವರವರ ಕರ್ಮ ಎಂದು ತತ್ವಪ್ರತಿಪಾದಿಸದೆ, ಜನರ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವರ ಸೇವೆಗೈಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಈಶ್ವರನ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದೆನೆಂದು ಸಂಪ್ರೀತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ನಮ್ಮ ವಚನಕಾರರಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ಮನೋಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೆ, ಬಾಹ್ಯಲೋಕದಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುವುದನ್ನು 'ಸಮಾಜೋ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಯಾಣ' ಎನ್ನಬಹುದು. ಕುವೆಂಪು ಇಂಥ ಜ್ಞಾನ - ಭಕ್ತಿ - ಕರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಕುವೆಂಪು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ನೋಟ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಪರಮಹಂಸ, ಅರವಿಂದ, ವಿವೇಕಾನಂದ, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ - ಹೀಗೆ ಹಲವು ಸಂತರನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಅನುಭವ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅನುಭವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯದ್ದಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಯಾರನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಿಲುವೆಂಬುದಿಲ್ಲ, ಅನೇಕ ನಿಲುವುಗಳು. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ, 'ವಿಶ್ವಮಾನವ' ಕಲ್ಪನೆ ಇದೆ. ಸಿದ್ಧ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಮರ್ಥನೆ ಮಾಡದೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಹೊಸ ಮೌಲ್ಯಗಳ ತಾತ್ವೀಕರಣ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದನ್ನು 'Individualisation of Spirituality' ಎನ್ನಬಹುದು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದಲ್ಲೂ ತಾನು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆ ಕೇವಲ ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಐಹಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಲ್ಲ. ಅದನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ,

> ಪ್ರಿಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಹೆದರಬೇಡಿ. ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ವಿಕಲಾಂಗಿ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕರಂತೆ ನಾನಿರುತ್ತೇನೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಡಿ. ನಾನು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ (I am a giant) ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣವನಾದರೂ ನಾನೊಬ್ಬ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ, (A giant though with punyform).[೧]

ಎನ್ನುವ ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

ಐಹಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾಗಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಭಕ್ತಿ - ಪೂಜೆ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅವರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದೇವರು, ಪುರಾಣ ಪ್ರತೀಕದ ಸಾಂಪ್ರಿಕ ದೇವರುಗಳಾಗಿರದೆ, ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರರಾಗಿದ್ದವರು. ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೆ ಅಲೌಕಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿರುವಾಗಲೆ, ವಿಭೂತಿ ಮಹಾಪುರುಷರ ಜೀವನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು, ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಠ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ದೊರೆತು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಆಸಕ್ತಿ ದ್ವಿಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲೆ ಕಳೆದು ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದು. 'I was born to become a sanyasi' ಎಂದು ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ 'ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಮನಸ್ಥಿತಿ' ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂದರೆ, ಬೇಸಿಗೆ ರಜೆಯಲ್ಲಿ ಊರಿಗೆ ಹೋದಾಗಲೂ, ಅವರ ತಾಯಿ - ತಂಗಿಯರನ್ನು ಕಂಡು ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ತಾಯಿ ಸತ್ತಾಗಲೂ, ಅವರನ್ನು ನೋಡದಿರುವಷ್ಟು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಮುಸುಕು ಆವರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ತಾಯಿಯ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿವು :

> ಅವ್ವಾ, ನನಗೇನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಇಲ್ಲ ಅಂತಾ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಾ? ನೀನು ಅಂದರೆ ಬರಿಯ ಈ ನಿನ್ನ ದೇಹವೇನು? ನೀನು ಸತ್ತರೂ ನಿನ್ನ ಆತ್ಮ ಅಮರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.[೨]

ಹೀಗೆ ತಾಯಿ ಸತ್ತ ಏಳು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದು, 'ಮನುಷ್ಯತ್ವದ' ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ, ಅಂದು ತಾವಾಡಿದ ಈ ವೇದಾಂತದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂದಿನ ತಮ್ಮ ವರ್ತನೆಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಅವರೆ ತಿಳುಸುತ್ತಾರೆ : ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಆಗು ಹೋಗುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ದಿವ್ಯನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೆ ತಳೆಯಲು, ನಿರಾಸಕ್ತಿಭಾವ ಆವರಿಸಲು ಕಾರಣವನ್ನು

> ಆಗ ನನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಚೇತನವನ್ನೂ ಒಂದು ಅಲೌಕಿಕತೆ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಹಿರಿಕೊಡಿಗೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವ್ವನನ್ನು ಕಂಡು ..... ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೊ ಅದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ..... ಅರ್ಧ ವಿವೇಕ ಅರ್ಧ ಅವಿವೇಕಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅರ್ಧ ಮೂರ್ಛಿತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಚೈತನ್ಯಾಶ್ವವನ್ನೇರಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಗುದಾರವಿಕ್ಕಿ ಏನೊ ಒಂದು ನಿಷ್ಠುರ ಅತೀತ ಶಕ್ತಿ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ![೩]

ಒಳ ಮನಸ್ಸಿನ ತಾಕಲಾಟವನ್ನು ತೋರಗೊಡದೆ, ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿರುವಂತೆ ಕಂಡರೂ, ಸುಪ್ತ ಮನಸ್ಸಿನ ಹೊಯ್ದಾಟಗಳು ಕನಸಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು 'Despair' ಎಂಬ ಕವನದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ

ಕವನದ ಮೊದಲ ಶೀರ್ಷಿಕೆ 'Tumultuous dream' ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಬದಲಿಸಿ, 'Despair' ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವಲ್ಲಿಯೆ, ಅವರ ಹತಾಶೆಯ ದ್ವಂದ್ವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಿ.ಎ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿರುವಾಗಲೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವದೊಂದಿಗೆ, ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಭಾಷಣ, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತ ಅವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

> ಆಗ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡು ನನ್ನಾತ್ಮ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು! ಜ್ವಾಲಾಮಯವಾಗಿತ್ತು! ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವುದೆಂದರೆ ನನ್ನ ಜೀವ ಆನಂದಮಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕುವುದಾದರೆ ನಾನೆಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಕರೆದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದೆ[9]

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಿನ ಈ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೆ, ವೀವೇಕಾನಂದರ ಜನ್ಮದಿನದಂದು, ಲೋಟಸ್ ಲೀಫ್ ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ಶಾಖಾ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವದ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಸಭೆಯ ನಂತರ, 'ಜೀವನ ನೌಕೆಯ ಕರ್ಣಾಧಾರ ಸ್ವರೂಪವಾಗಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮಹಾ ಪೂಜ್ಯ ಅನರ್ಘ್ಯ ವಸ್ತುವಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ' ಅನೇಕ ಅಧಿಕೃತ ಮೂಲಗಳಿಂದಸಂಗ್ರಹಿಸಿದುದು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ಓದು, ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನೊದಗಿಸಿ, ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮವು ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಜೀವನವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಆಶ್ರಮದ ಭೇಟಿಯಿಂದಲೂ 'ಉದಾತ್ತ ಚೇತನನಾಗಿ' ಹೊರಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರಮಹಂಸರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಓದುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಮನಸ್ಸು ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಅಲೌಕಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಬದುಕನ್ನು ಹೇಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ನಡೆದು, ಅವರ ಒಳಗಣ್ಣಿಗೆ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬದುಕು ಹಾಗೂ ಪರಿವ್ರಾಜಕ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಾನು ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಅತ್ಯಂತ ವಿಜಯಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬಹುಶಃ ನಾನೂ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲೆಂದೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇನೆಯೋ ಏನೋ? ಎಂಬಂತೆ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗಿನ್ನೂ ಕುವೆಂಪು ಆಶ್ರಮವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅಲೌಕಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಜೊತೆಗೆ, ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆಯೂ ಸೇರಿ, ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಿಂತ ತಾನು ಅತೀತನೆಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ಅವರು 'ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ವಿಕಲಾಂಗಿ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕರಂತೆ ನಾನಿರುತ್ತೇನೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಡಿ' ಎಂದಿರುವುದು. ಅವರ ಮಹೋನ್ನತ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಲೋಕಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವು ಕ್ಷುದ್ರವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ದಿವ್ಯ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯತನಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಪಂಚ ಅವರಿಗೆ ಅಹಂಕಾರದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿತ್ತು. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ವೈವಾಹಿಕ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ, ಯಾವುದೇ ಸ್ಪಷ್ಟ ನಿರ್ಧಾರ ಕಾಣದೆ ಜೀವ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಈ ಚಡಪಡಿಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು, ಮುಂದಿನ ಆಗೋಹೋಗುಗಳ ಭಾರವನ್ನು ಜಗಜ್ಜನನಿ ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರಾಳವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. "ನಿನ್ನ ಪದಕಮಲದಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿರುವ ನನಗೆ ಆ ಸ್ಥಾನ ಈ ಸ್ಥಾನ ಎಲ್ಲವಾ ಸ್ಥಾನ!" ಎಂದು.

ಮನುಷ್ಯನ ಶಕ್ತಿಗಿಂತ, ಸಾಧನೆಗಳಿಗಿಂತ ಅವನ ನಿಲುವಿಗೆ ಎಟಕಲಾಗದ್ದು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅದ್ಭುತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಎಂಬುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವ ಲೋಕ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ, ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ, ತಾವು ಆ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರುವುದೇ ಜೀವಿತದ ಪರಮಗುರಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಹಾರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ದರ್ಶನ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಲ್ಪವೂ ಭೂಮಾತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂಥಾದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಅಜ್ಞಾತ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಜೀವಿತೋದ್ದೇಶದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಹಸುರಿನ ತೃಣಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಮಾನವನ

ಮಹಾತ್ಕಾರ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನಲ್ಲ ಎಂಬ ನಿಲುವಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. "ಆಗ ನನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೀರ್ತಿ ಲೋಭ ಸ್ವರೂಪದ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೂ ನಾಚಿ ಕುಗ್ಗಿ ದಿಕ್ಕಾಪಾಲಾಗಿ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ."[೫]

ಈ ರೀತಿಯ ಧನ್ಯತಾಭಾವ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದಲೆ ಅವರು ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಒಂದಿನಕ್ಕೂ ಲೆಕ್ಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವದಕ್ಕಿಂತ ಉನ್ನತ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

> ನನ್ನಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಸಾರಸ್ವತ ಪ್ರತಿಭೆ ತನ್ನ ಮಹೋನ್ನತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಯಾವ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿರುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದರೆ ಲೋಕದ ಇತರ ಔನ್ನತ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಮೊಳಕಾಲೆತ್ತರಕ್ಕೂ ಎಟುಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹೋನ್ನತಿಯ ಭಾವ ಹೊರಗಣ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಅಹಂಕಾರರೂಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇತರರ ಲೌಕಿಕದೃಷ್ಟಿಯ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಲಿ ಖ್ಯಾತಿಗಾಗಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಉಚ್ಚ ಸ್ಥಿತಿಗಾಗಲಿ ನಾನೆಂದೂ ಕರುಬಿದವನಲ್ಲ. ಆಸೆಪಟ್ಟವನೂ ಅಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಗಜ್ಜನನಿಯ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ನಾನು ಸುರಕ್ಷಿತಭಾವದಿಂದ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆ.[೬]

ಬಾಹ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾಸಕ್ತಿ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಧನ್ಯತಾಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಅಂತರ್‌ಮುಖಿಯಾಗಿ ಗೊಂದಲದ ಬೀಡಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಸಂಪರ್ಕ, ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ದೊರಕುವವರೆಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಬೆಳಕಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಚಿಂತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮಚಿತ್ತತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಮಹಂಸ, ವಿವೇಕಾನಂದರಂತೆ, ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಗುರುಗಳಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಅಂತಸ್ಥವಾದ ಭಾವಸ್ವರೂಪಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕತೆಯನ್ನು ಮೀರುವ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಜೀವ - ದೇವ, ಹುಟ್ಟು - ಸಾವು, ಆತ್ಮ - ಜ್ಞಾನ, ಸೃಷ್ಟಿ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ ಇವುಗಳ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟ ಹಂಬಲ ಹಾಗೂ ಆ ದರ್ಶನದ ಕಾಯುವಿಕೆಯಲ್ಲೆ ಪರಮಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೊದಲಿಗೆ ದೇವರು ಯಾರು? ಅವನನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆ ಯಾವುದು? ಎಂದು ಅವನ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲೆ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂತರ ದೇವರನ್ನು ತನ್ನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡಾಗ, ಆತನ ನಿತ್ಯಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗದ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವ - ಭಕ್ತನ ಅಬೇಧ ಸಂಬಂಧದ ಬಗೆಯನ್ನು 'ಹೊಸಬ' ಎನ್ನುವ ಕವನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಗುರುತಿಲ್ಲವಿನ್ನೂ,
> ಇನ್ನ ಗುರುತೆನಗಿಲ್ಲವಿನ್ನೂ!
> ಬಾಲತನದೊಳು ಸೇರಿ ಆಡಿದೆವು ನಾವು;
> ಆದರೂ ನಿನ್ನ ಗುರುತೆನಗಿಲ್ಲವಿನ್ನೂ,[೭]

ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವವರೆಗೂ ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ಚೇತನ ತಾನರಿಯದ ಯಾವುದೋ ಜ್ಞಾನದ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ, ಅನೇಕ ಚಿಂತಕ, ದಾರ್ಶನಿಕ, ಸಂತರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದರು. ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಓದಿ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಈ ಹುಡುಕಾಟದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು, ಅಂದಿನ ಅವರ ಅನೇಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

> **'ನೀನಾರು'**
> ನೀನಾರು? ನಾನಾರು? ನಿನಗೆನಗೆ ಸಂಬಂಧ
> ಮೇನಿಹುದು? ಪೂಗಾಯಿಗಳಿಗಿರುವ ಬಂಧನಂ
> ತಾನಲ್ಲವೆ! ನೀ ಬೇರೆ ನಾ ಬೇರೆ ಎಂದೇಕೆ.[೮]

**ಕವಿಯ ಪ್ರಲಾಪ**

ಏನು ಮಾಡಿದರೇನು?
ಏನನಾಡಿದರೇನು?
ಏನು ನೋಡಿದರೇನು
ನೀನಾರು ಎಂಬುದನು
ನಾನರಿಯೆನಲ್ಲೋ![೯]

**Self and the Universe?**

The wonder of creation humbles me,
Mother Divine! The earth's colossal frame
That circles round the hugest orb of flame

How low I stand? not greater than a fly,

Nor wiser, worthier nor more great in power![೧೦]

ಇಂಥ ಸಂಕರ ಕಾಲದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ.

> ಇನ್ನೂ ಕಣ್ದೆರೆಯದಿದ್ದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತೃಷೆಯೊಂದು ತಾನರಿಯದಿದ್ದ ಯಾವುದೋ ಅಮೃತಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಯಿ ಬಾಯಿ ಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು.[೧೧]

ಈ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೆ, ಒಮ್ಮೆ ವಾಯು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವನ್ನು ನೋಡಿ ಆದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೀಗೆನ್ನುವರು.

> ಸೂರ್ಯಾಸ್ತವು ನನ್ನ ಜೀವನದ ಒಂದು ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. (And the sun-set was a memorable thing in my life.) ಸಚ್ಚಿದಾನಂದದ ಸಕೃದ್ದರ್ಶನವಾಯಿತೆನಗೆ. (I saw the glimpses of the Eternal) ಮೈಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆ. (I was besides myself). ಪರಾತ್ಪರ ಚಿತ್‌ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ. ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇಂದೂ ಋಷಿಗಳು ಏನನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ ನಾನು (I am blest, I have seen what the Rishis saw in ancient times and now)[೧೨]

ಸಹಜವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅನುಭವಿಸುವ ಪರಿ ಇದು. ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕವಿ ತಾನು ಸಂದರ್ಶಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ಅಚಿಂತ್ಯಾನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹವಣಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಸೋತಾಗ, "ನನ್ನ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ಸಂಜೆಯ ರವಿ ಮುಳುಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅಯ್ಯೋ ಅದನ್ನು ಸವಿಯಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ ನನ್ನಿಂದ" ಎಂದು ತವಕಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ದಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೊಂದು ಒಂದು ವೇಳೆ ದಕ್ಕಿದರು ಕೂಡ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರದೂ ಭಿನ್ನ ಅನುಭವವೇ ಸರಿ. ಲೌಕಿಕದ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಲ್ಲ. ಇಹದಲ್ಲೇ ಪರತತ್ವವನ್ನು ಕಾಣುವುದು. ಬದುಕಿನ ತೀವ್ರತೆಯೊಂದಿಗೇನೇ ಅನಂತವಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುವವರು ಮಾತ್ರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದ ಪರಮಹಂಸರು, ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಬದುಕನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದವರಲ್ಲ.

ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಇಂಥ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವರು. ಲೌಕಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಉತ್ಕಟವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಲೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಇದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾರದವರಿಗೆ, ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹವಾಗಿ, ಅನುಮಾನಾಸ್ಪದವಾಗಿ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗಾಗುವ ಈ ಒಂದು ಅನುಭವವನ್ನು

ಗಮನಿಸಬೇಕು. 'I kissed the leaf that danced beside me and said child of my mother, I am thy own brother!" "ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾದವನಿಗೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮಮಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹರ್ಷಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಇರುವೆಯೂ ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದು ಪರಮಹಂಸರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಅನುಭವವನ್ನೇ ಕುವೆಂಪು ಹೊಂದುವುದು.

'ಈ ಲೋಕದ ಉತ್ಕಟ ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗಾಳಿಯಲ್ಲೇ ತೇಲಾಡುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಲೇಖನವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಕುವೆಂಪು ಲೌಕಿಕದ ಉತ್ಕಟತೆಯನ್ನು ಮೀರದೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು. ಲೌಕಿಕ ಲೋಕದ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವವನ್ನು ತಳೆಯುವವರು.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಜೆ ಸೊಬಗಿನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಸಾಯಂಕಾಲವು ಮೌನವನಾಂತಿದೆ ಧ್ಯಾನದೊಳಿರ್ಪ ತಪಸ್ವಿ ನಿಯಂದದಿ ! ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸೌಂದರ್ಯಾಸಕ್ತಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಪರವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಮಿಳಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಕವನದ ಉದ್ದೇಶದ ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ದಾಂಪತ್ಯ ಗೀತೆಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯ ಆನಂದದ ಅನುಭವವನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. "ನನ್ನ ಒಲವಿನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆನಂದಾನುಭವವಿತ್ತು" ಎಂಬ ಅವರ ಈ ಮಾತೆ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಲೌಕಿಕದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸುಂದರವಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯೆ ಹಳುವಿನ ನಡುವೆ ಪಾಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಮನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಆನಂದದಿಂದ ಧ್ಯಾನಪರವಶವಾಗುವುದೂ ಉಂಟು. "ಕಾನನದಿ ಸಂಚರಿಪ ಊರ ಕವಿ ತಾನಿಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದ ಬಂದು, ಪಾಳ ಮಹಿಮೆಯ ಕಂಡು ಧ್ಯಾನಪರವಶನಾಗಿ" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಸನ್ಯಾಸಿ ಆಗಬೇಕೊ ಅಥವಾ ಸಂಸಾರಿಯಾಗಬೇಕೊ ಎನ್ನುವ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ, ಕವಿಚೇತನ ಒಂದು ದೃಢನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ,

> ಮರುಭೂಮಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ, ವೈರಾಗ್ಯ ಸಾಧನದಿ
> ಮುಕ್ತಿ? - ನಾನದನೊಲ್ಲೆ! ಅದು ನನ್ನ ಪಥವಲ್ಲ;
> ರಸತಪಸ್ಸಿನ ಕವಿಯ ದರ್ಶನದ ಮತವಲ್ಲ![೧೩] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಸಾರಿಯಾದಾಗಲೂ, ತಪಸ್ಸನ್ನು ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಗಾತಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದು "ನೀನಿಲ್ಲದ ತಪಕಿಹುದೆ ಶುದ್ಧಿ, ಮೇಣ್‌ಬುದ್ಧಿ?" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೇವಲ ಸೌಂದರ್ಯಾನುರಾಗಿಯಾಗಿ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಅವಳನ್ನು ಜಗನ್ಮಾತೆಯಾಗಿ, ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಶಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಪರಮಹಂಸರ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ವಸ್ತು, ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬೇಲೂರಿನ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದಜಿಯವರಿಂದ ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆಯುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮರುಪರಿಶೀಲಿಸುವುದೆ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತ. ಕುವೆಂಪು ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಉತ್ಸುಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉತ್ಸುಕತೆ, ತೋರಿಕೆಯ ಬಾಹ್ಯ ಆಡಂಬರವಲ್ಲ, ಅದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಒಳತಿರುಳನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಂಬಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಅವರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಸಂಕೇತವಾದ ಜಪಮಾಲೆಯಂಥ ಸಂಕೋಲೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದು. ಅಲೌಕಿಕ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಕವಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಪ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, "ಕವಿಯ ಸಾಧನ ಮಾರ್ಗವೇ ಬೇರೆ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಸಾಧನ ಮಾರ್ಗವೇ ಬೇರೆ."

> ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಮರ್ಶಕ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು. ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿದವನಾದುದರಿಂದ ಯಾವುದನ್ನೂ ನೋಡದೆ ನುಂಗಿಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ; ... ನಾನು ಕವಿಯೂ ಹೌದು. ರಸಯೋಗಿಯೂ ದಿಟ. ಆದ್ದರಿಂದ

ತರ್ಕವರಿಯದ ಕೇವಲ ಆತ್ಮಾನುಭವಗಳನ್ನು ಅರಿಯಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಅಂದರೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಮನೋಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯೂ ಕವಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಯೌಗಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಮಹಾಪುರುಷಜಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ತತ್ವಜ್ಞನಾಗಿಯೂ ಕವಿಯಾಗಿಯೂ ಹೋದೆ.[೧೪]

ಸಾಮಾನ್ಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಕುವೆಂಪು ಗ್ರಹಿಸುವ ಕ್ರಮವೇ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕಾಣಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಮಷ್ಠಿಯನ್ನು ವ್ಯಷ್ಟಿಯ ಪರಿವೇಷಕ್ಕೆ, ವ್ಯಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿಯ ಪರಿವೇಷಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವವರೆಗೂ ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶೋಧ ನಡೆದಿದೆ. 'ಓ ನನ್ನ ಚೇತನ ಆಗು ನೀ ಅನಿಕೇತನ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಪರಿಭಾವಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಡಿ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಜೊತೆಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. "ಕವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಸಾಧುಗಳ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಕಡಿಮೆಯಾದುದಲ್ಲ" ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ಕವಿಯನ್ನು ಕವಿತ್ವವನ್ನೂ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

**'ಕಬ್ಬಿಗರು'**

ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಕನಸು
ನಿಮ್ಮ ನಾಳೆಯ ಮನಸು ;
ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಹೆಜ್ಜೆ
ಮುಂದೆಲ್ಲರಿಚ್ಛೆ!
ನಮ್ಮುಸಿರೊಳಿದೆ ಕೆಚ್ಚು
ನಾವಿಳೆಯ ನೆಚ್ಚು![೧೫]

## ೭.೧. ದ್ವಿವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು

ಭಯಂಕರವಾದ ಮೈಲಿ ಬೇನೆಗೆ ಕುವೆಂಪು ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ತಮಗೇನಾಗುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುವ ಯಾವ ಪರಿವೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಅನುಭವ ಅವರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ವಿಪರೀತ ಎನ್ನುವಂತ ಅವರ ವರ್ತನೆ ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ" ಕೆಲವು Spiritual experiences ಇದೆ. ಅವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೋ, ಬೇಡವೋ ಎಂದು ಮೊದಲು ಯೋಚಿಸಿದೆ, ಕೊಡುವುದೆಂದು ಕಡೆಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ. ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದೆಯೆ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆಲ್ಲವನ ಬಿಚ್ಚಿಡುವೆ ಓ ಗುರುವೆ, ಅಂತರಾತ್ಮ!" ಎಂದು ನಾನೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನಲ್ಲ![೧೬]

ಎಂದೇ ತಮಗುಂಟಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ರೋಗಬಾಧೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ವರ್ತಿಸಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ್ದು, ಆಗಿನ ಅವರ ಅನುಭವಗಳನ್ನು, ಕುವೆಂಪು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ಆಧಾರದ ನೆನಪಿನಿಂದ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು. ಜೊತೆಗೆ, "ಬಹಿರಂಗದ ಈ ರೋಗನಾಟಕದ ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ಅಂತರಂಗದ ಒಂದು ಯೋಗನಾಟಕ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು, ತರುವಾಯ ನಾನು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿಂದ, ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಸುದ್ದಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ"[೧೭] ಎಂಬ ಅವರ ಮಾತಿನ ಆಧಾರವೂ ಇದೆ. ಇದರ ಆಧಾರದ ಮೇಲಷ್ಟೆ ನಾವು ಆಗಿನ ಅವರ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಲಕ್ಷಣದವೂ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪದವೂ ಆಗಿರುವ ಅನುಭವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೈಲಿಬೇನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಬಾಹ್ಯಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ, ಅವರ ಸುಪ್ತಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಪರಮಹಂಸ ಹಾಗೂ ವಿವೇಕಾನಂದರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ. ಇವರುಗಳ ಮೇಲೆ ಈ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೆ, ಇದ್ದ ನಂಬಿಕೆ, ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಇದ್ದು, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಆವಾಹನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅವರಿಗೊ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು, ಗುರುಮಹಾಮಾತೆಯ ಚಿಕ್ಕ ಚಿತ್ರಪಟವೊಂದರ ಆಲ್ಬಂ ಅನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ಮರಣಗ್ರಹಿಕೆ ಇತ್ತು. ವಿಚಿತ್ರ ಏಕೆಂದರೆ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜೋಪಾನವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆಂದರೆ, ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗಲೂ, ಶೌಚಾಚಮನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಅದು ಬಿದ್ದು ಹೋಗದಂತೆ ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಇರುಕಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನಸ್ಸಾದಾಗ ಅದನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ತೆಗೆದು, ದೃಷ್ಟಿಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನಗೇನಾಗಿದೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದರ ಯಾವ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದ, ಅಂದರೆ ಹೊರ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅರೆ ಹುಚ್ಚನಂತಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ.

ರೋಗ ಉಲ್ಬಣಗೊಂಡ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಕುವೆಂಪು ಚಂಗನೆದ್ದು, ಪವಾಡ ಸದೃಶರಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ 'ಜೈಗುರು ಮಹಾರಾಜ್, ಜೈ ಮಹಾಕಾಳಿ' ಎಂದು ಜೋರಾಗಿ ಕೂಗಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಉಳಿದವರಿಗೆ ದಿಗಿಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಭಾಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲು ಹೋದವರನ್ನೆ ದೂರಕ್ಕೆ ತತ್ತರಿಸಿ ಬೀಳುವಂತೆ ನೂಕುವ ದೈತ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ದೈಹಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಯಾವುದೋ ಶಕ್ತಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತ್ಯಾಕ್ಷಾನುಭವ ಅವರಿಗುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತಂತೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಅವರನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡ ಜನರು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತಗಳೂ ಸೇರಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ, ಕುವೆಂಪು ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಜ್ಞಾಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು, ತಮ್ಮ ನೆನಪಿನ ಆಧಾರದ ಮೂಲಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವಾಗ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೂ ಇರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ, ಅವರ ಕೆಲವು ಅತೀಂದ್ರಿಯ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಲಕ್ಷಣ ಎನ್ನಿಸುವಂಥ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಾಗ ಅಥವಾ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕಾದ್ದು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅವರ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯನವರು, ಕುವೆಂಪು ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು, ಭಾವಿಸಿ, ಅದು ಕೋಳಿಯ ಮೇಲೆ ಬರಲಿ ಎಂದು, ಒಂದು ಕೋಳಿಯನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ನಿವಾಳಿಸಲು (ಸುಳಿಯಲು) ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಕುವೆಂಪು ರೇಗಿ, ಅವರ ದೊಡ್ಡಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯನವರ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಹೊಡೆಯುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಬಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ, ಹಾಗೆನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕಾಳಿಕಾ ಪ್ರಸಾದರಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗಿದ್ದ ದೈತ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ವರ್ತಿಸಲು ಕಾರಣ ಅವರೆ ಹೇಳುವಂತೆ, ವಿವೇಕಾನಂದ, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಪ್ರಾಚ್ಯಾಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ್ದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದಾಗಿ, ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯನವರು ತನಗೆ ಅವಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೊಡೆದು ಬಿಟ್ಟೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಅನ್ನಿಸುವುದು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಆದರೂ ಇಂಥಾದೊಂದು ಮನಸ್ಥಿತಿ ಆಗಿನ ಅವರ ಸುಪ್ತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ, ಜಾಗೃತವಾಗಿತ್ತು ಎಂದೆ ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ರೀತಿ, ಅವರ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯನವರಿಗೆ ಹೊಡೆಯಬೇಕಾದರೆ, ಅವರ ಸುಪ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೊಂದು ರಹಸ್ಯವಿತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಾಧಾರಣ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಚಿಕ್ಕಪ್ಪನವರನ್ನು ಭಯಮಿಶ್ರಿತ ಗೌರವದಿಂದಲೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವರಿಂದ ತಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಕುವೆಂಪು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಜಾಗೃತವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿರಲೂಬಹುದು. ಜಾಗೃದಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಅತೃಪ್ತ ಭಾವನೆಗಳು, ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಬಾಹ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ, ಈ ರೀತಿ ಸುಪ್ತ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವನೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ನೋಡುಗರಿಗೆ ಅತಿರೇಕ ಎನಿಸುವಂಥ ವರ್ತನೆಗಳು ಯಾವುದೋ ಶಕ್ತಿಯ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರಂತೆ ಇದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ "ಸರ್ವಜ್ಞತಾ ಮತ್ತು ಸರ್ವಶಕ್ತಿತಾ ಭಾವನೆ" ತುಂಬಿತ್ತು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದ್ವಿವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ (Dual personality) ಕಾಣುವುದು ಅವರು ವಿವೇಕಾನಂದರನ್ನು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು

ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಸತ್ತುಹೋದ ನಾನು ವಿವೇಕಾನಂದ ಎನ್ನುವರು. ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ, ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಜಾಗ್ರದಾವಸ್ಥೆಯ ಹಂಬಲ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿಮಿತದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ಬಗೆಗಿನ ಆರಾಧನಾಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ವಿವೇಕಾನಂದ ಎಂದಿರುವುದನ್ನು "ಅಹಂಕಾರ ಲಯ ಹೊಂದಿದ ಸ್ಥಿತಿ' ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅವರ ಸಿಡುಬುರೋಗ ಗುಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಹುಚ್ಚುತನದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಡಾಕ್ಟರನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಡಾಕ್ಟರು, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ಥಿಮಿಕತೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬೇಕೆಂದೇ,

> Good morning Mr. Puttappa, how do you do! ಎಂದಾಗ, ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ, 'I am not Mr. Puttappa, Mr. Puttappa is dead and gone (ನಾನೇನು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನಲ್ಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಎಂದೋ ಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ!) ಎಂದಾಗ, 'and who are you? ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ, 'I am Swami Vivekananda!' (ನಾನು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ)[೧೮]

ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇದನ್ನು ಕುವೆಂಪು 'ನನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ವಿನಾಶ' ಎಂದು ಹೇಳಿದವರೆ, ನಂತರ ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. 'ಏಕೆಂದರೆ ಪುಟ್ಟಪ್ಪತನದ ಅಹಂಕಾರದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿನಾಶ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ತೀರಿಹೋಗಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅತೀತವಾಗಿರುವ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನ ನೆನಪು ಇತರ ಯಾವುದೋ ಒಬ್ಬ ಗತಿಸಿದವನ ನೆನಪಿನಂತೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು"[೧೯] ಎನ್ನುವರು.

ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಅವರೆ, ಎನ್ನುವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ಅವರ ಮಿತ್ರರಾದ ಭೂಪಾಳಂ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನವರು. 'ಯಮನ ಸೋಲು' ನಾಟಕವನ್ನು ಅವರ ಬಳಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಬರೆದ ಲೇಖಕನೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲು, 'It is a great work of art' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು 'Yes Puttappa was great man but he is no more!' ಎನ್ನುವರು. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಬರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಈ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಅಹಂಭಾವನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿನಾಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಯೆ ಹೊರತು ವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಸತ್ತು ಹೋದ, ಇನ್ನಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ನಟನೆಯಾಗಿರದೆ ಅನುಭವ ವಾಸ್ತವವೆ ಆಗಿತ್ತು. ನಾನು ವಿವೇಕಾನಂದ ಎಂಬುದೂ ಬರಿಯ ಆಲೋಚನೆ ಆರೋಪ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಹಂಕಾರದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿನಾಶವಾದರೂ ಜೀವತ್ವದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಲೋಪವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿಲುವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನುಭವತಃ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನನಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿದೆ ಅಂದಿನ ಆ ಅನುಭವ![೨೦]

ಕುವೆಂಪು ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಿರುವುದು ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ 'ಪುಟ್ಟಪ್ಪತನ' ಹೋಗಿ, ವಿವೇಕಾನಂದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಸೇರಿದೆ ಎಂದು. Alter-ego ಆಗಿ, ವಿವೇಕಾನಂದರನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ತಪಸ್ಸಿನ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಜಾಗ್ರದಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೆ 'ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ನನ್ನ ಸಹೋದರ' ಎಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ವಿವೇಕಾನಂದರನ್ನು ಆವಾಹನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ನಿಜವಾದಾಗ ಅನುಭೂತಿಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಅನುಭವ, ಸಂದರ್ಭದ ಭಾವಪರವಶತೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಬಂದುದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಬಹುಶಃ ಇಂಥ ಅನುಭವದ ಮೇಲೆ ಪರಮಹಂಸರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರಭಾವವೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಮಹಂಸರು ಕೂಡ, ಮಹಮ್ಮದೀಯರಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಅಲ್ಲಾನನ್ನು ಪೂಜಿಸುದ್ದುಂಟು. ಹಾಗೆ, ಹಿಂದೆ ತಾವು ಯೇಸು ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಗಾಢವಾದ

ನಂಬಿಕೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ, 'ಯಾರು ರಾಮನೋ ಯಾರು ಕೃಷ್ಣನೋ ಅವನೇ ನಾನು' ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಪರಮಹಂಸರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಹ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಲಿಬೇನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ರಂಪಾಟ ಯಾರು ಬಂದರೂ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನೇಮಕವಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕ, ಕುವೆಂಪು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತಾಗ ಇವರು ಶಾಂತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಆ ಮುದುಕನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮಹಂಸರನ್ನೇ ಕಂಡಂತಾಗಿ, ಅವರೆ ಬಂದು ತನ್ನನನ್ನು ಸಂತೈಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಭಯಂಕರ ಘಟನೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕುತ್ತದೆ ಅವರ ಚಿತ್ತ ವಿಕಾರ. ಈ ಮುದುಕ ಒಮ್ಮೆ ನೆಂಟರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಗುಡ್ಡಿ ಎಂಬ ಹುಡುಗನಿಗೆ ತಿಳಿ ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಒಬ್ಬರೇ ಇರಗೊಡಬೇಡವೆಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಆ ಹುಡುಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ನಿದ್ದೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಬಾಗಿಲು ಎಳೆದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಚಿಲಕಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಹೋಗಬೇಕು. ದೇಹದಿಂದಲಾಗದಿದ್ದರೂ, ಸರಿ ಆತ್ಮದಿಂದಲಾದರೂ ಮುಕ್ತಿ ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ತೀವ್ರತೆಯಿರುವಾಗಲೆ, ಬೆಂಕಿ ಪೊಟ್ಟಣದಿಂದ ಗೀರಿ, ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅನುವಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಮುದುಕ ಬಂದು ಪಾರುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನೆಂಟರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಮುದುಕ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಬಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪಾರು ಮಾಡಿದ್ದು ಕೂಡ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಆ ಮುದುಕನಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಶಕ್ತಿ ಬಲವಾಗಿ ನೆಂಟರ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗಿ, ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬರಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದಂತೆ! ದೇಹದಿಂದ ಆತ್ಮ ಮುಕ್ತಿಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ಅವರ ಈ ಯೋಚನೆ ಅವರು ಜಾಗ್ರದಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಪರಿಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಜೀವ, ದೇಹ, ಆತ್ಮ, ಹುಟ್ಟು, ಸಾವುಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಅವರ ಸೂಕ್ತ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡ ಬಲಪಡಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಸಂಗ.

ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವರ ಮತ್ತೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಅನುಭವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪದೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು. ಅದು ಸರ್ವಶಕ್ತ ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿ, ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅಥವಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಣ.

> ಆ ಸರ್ವಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞತೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಿಚಲಿತವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ನನಗುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅದರ ಭಾವೋಪಯೋಗಿತ್ವ! ಯಾರಾದರೂ ಆ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಮತ್ತು ಸರ್ವಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತವದ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ತಿಕ್ಕಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅವು ಭ್ರಮಾ ಮೂಲವೂ ಅವಾಸ್ತವವೂ ಆಗುತ್ತಿದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನನಗಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅನುಭವದ ಭಾವಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.[೨೧]

ಈ ಮೊದಲೇ, ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವ ಅನ್ನುವಂಥಾದ್ದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತನಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ದಕ್ಕುವಂಥದ್ದು. ಅವರ ಈ ಅನುಭವ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಂತದ್ದು. ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಪರಧಿಯೊಳಗೆ, ಒರೆಹಚ್ಚಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಂಥ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು ಕೂಡ ಓದುಗರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಬಿಟ್ಟ ವಿಚಾರ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಎಂದರೇನೆ, ತರ್ಕವರಿಯದ ಕೇವಲ ಆತ್ಮಾನುಭವ. ಅವರಿಗುಂಟಾದ ಅನುಭವವೊಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಶಕ್ತಿಸ್ಫುರಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಭೂಪಾಳಂ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನವರೊಡನೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಅವರ ತೋಳಿನ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಬೆರಳುಗಳ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯ ಜ್ವಾಲೋಗ್ರ ಜಿಹ್ವೆಗಳಾಗಿ ಚುರುಗುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಅವರ ಕೈಯನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಸುಟ್ಟು ಸೀಯುವರು ಎಂಬುದು

ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭೂಪಾಳಂ, ಕುವೆಂಪು ಕೈಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರೂ ಏನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಮಾತ್ರ "ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅಪ್ರತಿಭನಾಗಲಿಲ್ಲ! ಏಕೆಂದರೆ ಲೋಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದು ಕಾರ್ಯಕಾರಿಯಾಗದಿದ್ದರೂ ನನಗಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಅನುಭವ ಆಗುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು!"[೨೨] ಎನ್ನುವರು. ಇದನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪುವುದು ಅಥವಾ ಒಪ್ಪದಿರುವುದು ಮುಖ್ಯ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನ್ನುವುದು Body electric ಆದಂಥ ಅನುಭವ, ಅದು ಜೀವ ಚೈತನ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರ್ಥ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ದೇಹದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ 'Spirit' ಹಾಗೂ ದೇಹಕ್ಕೆ ಅಂಟಿದ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿ.

ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವನ್ನೊ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನೋ ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಆ ವಸ್ತುವೇ, ಆತ್ಮವೇ ತಾನಾಗಿದ್ದೇನೆಂಬ ಭಾವಪ್ರಜ್ಞೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಮಧುರಚೆನ್ನರು 'ಜ್ಞಾನಯೋಗ' ಅಥವಾ 'ವಿಚಾರಯೋಗ'ವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೂ ಇದು ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

> ಒಟ್ಟಿಗೇನೆಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ (Indirectly) ಈಶ ಪ್ರೇರಕತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಜೀವವು ಈಗ ತೀರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ (Directly) ಮತ್ತು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೆಳಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಮೃತ ವಿಷಗಳ ತಳಕು ಮಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಲಿರುವ ಸಾಧಕ ಜೀವನದ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳೊಳಗಿನ ಪರಸ್ಪರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ; ಅಷ್ಟು ಜಟಿಲವಾಗಿದೆ ಅದು![೨೩]

ಮಧುರಚೆನ್ನರ ಈ ಮಾತುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ, ಎಲ್ಲೂ ಅರ್ಥಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೈಲಿಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಾಗುವ ಮತ್ತೊಂದು ಅನುಭವ ಎಂದರೆ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅದರ ಚಲನವಲನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಹಾಗೂ ಬಕಾಸುರನನ್ನೂ ಮೀರಿಸುವಂತೆ, ಆಹಾರವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. "ಎಲ್ಲ ಹೊರೆಹೊಣೆಗಳಿಂದ ನಾನು ವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಕ್ತಿಯದೇ ಪೂರ್ತಿ ಜವಾಬುದಾರಿಯಾಗಿದೆ"[೨೪] ಎಂಬ ಅನುಭವದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಹಗುರು - ಗರಿಹಗುರ ಸ್ಥಿತಿ, ಎಷ್ಟು ತಿಂದರೂ ಸಾಕಾಗದ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಹಸಿವೆ ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರು, ಮೂವರು ಸಂತೃಪ್ತಿಯಾಗಿ ಊಟ ಮಾಡುವಂಥ ಆಹಾರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಒಬ್ಬರೇ ತಿಂದು ಮುಗಿಸಿದರೂ ಇನ್ನರ್ಧ ಒಂದು ಗಂಟೆಯೊಳಗೆ, ಅಪಾರವಾದ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ಬೇಯುತ್ತಿದ್ದು, ಏನು ಸಿಕ್ಕಿದರೂ, ನುಂಗುವಂತೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಹಸಿವಿನ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ.

> ಪುನಃ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತೇನೆ; ಇದನ್ನು ಓದುವವರಿಗೆ ನಾನು ಮಾಡಿದೆ, ನಾನು ತಿಂದೆ ಎಂದೆಲ್ಲ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವೆನಾದರೂ ನಿಜವಾಗಿಯೂ 'ನಾನು' ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಯೋಗ ಅಥವಾ 'ನಾನು' ಎಂಬುದು ಸಂಗದೂರವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷೀ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಂತೆ ಇತ್ತು ಎಂದು ಬೇಕಾದರೆ ಹೇಳಬಹುದಷ್ಟೆ.[೨೫]

ಪರಮಹಂಸರೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭವದಿಂದ ಭಾವಸಮಾಧಿಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ದೈಹಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕ ಜಾಡ್ಯಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾದ ಹಸಿವು ಆವರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಹಸಿವನ್ನು ನೀಗಿಸಲು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಆಹಾರದ ರಾಶಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಮೂರುದಿನಗಳವರೆಗೂ ಪರಮಹಂಸರನ್ನು ಕೂಡಿಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೂರುದಿನಗಳ ನಂತರ, ಅತಿಯಾಗಿ ತಿನ್ನುವ ವ್ಯಾಧಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಅತಿಯಾದ ಹಸಿವೆ, ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳವರೆಗೆ, ಎಷ್ಟು ತಿಂದರೂ ಮುಗಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಮೇಣ ಹಸಿವಿನ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ, ತಿನ್ನುವ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಮೈಲಿಬೇನೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾದ ಆಹಾರ ಸೇವನೆ ಕೂಡ ಒಂದಾಗಿರಬಹುದು.

ದೇವರ ಪೂಜೆ ಪುನಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಇವರ ಕಾಯಿಲೆ ವಾಸಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಮನೆಯವರು ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಭೂತ, ಪ್ರೇತಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಷ್ಟೇ ತಿರಸ್ಕಾರ, ಮೌಢ್ಯ ಭಕ್ತಿ, ಪೂಜೆ ಆಚರಣೆಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಇತ್ತು. ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು, ಮಾನಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಮಿತ್ರರು "ಏನೋ ಅವರ

ನಂಬಿಕೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಏಕೆ ಬೇಡ ಅನ್ನಬೇಕು. ನೀನೇನು ಭಟ್ಟರ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವುದು ಬೇಡ; ದೂರ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತಿರು"[೨೬] ಎಂದು ಪುಸಲಾಯಿಸಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು, ಪೂಜೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, 'ಜಯ್ ಗುರು ಮಹಾರಾಜ್ ಕೀ ಜಯ್' ಎಂದು ಜೋರಾಗಿ, ಉದ್ಘೋಷಿಸುತ್ತಾ, ಚಿತ್ರಕೋಶವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸ್ತೋತ್ರ ಪಠಿಸುತ್ತ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಪೂಜಾರಿಗಳಿಂದ ಒಂದು ಪ್ರಮಾದವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅವರು ಮಂಗಳಾರತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಕುವೆಂಪು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನು ಎಡವಿ ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಎಡವಿದ್ದೋ ಅಥವಾ ತಮಗೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಲೆಂದೇ ಸ್ತೋತ್ರ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೋಪದಿಂದ ಬೇಕಂತಲೇ ಹಾಗೆ ಎಡವುತ್ತಾರೊ, ಅಂತೂ ಆದ ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ರೋಷದಿಂದ ಆ ಪೂಜಾರಿಯನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿ ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಾಗ ಶಾಂತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಮತಗೆ ಬಾಹ್ಯ ಲೋಕದ ಪ್ರ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗಲೂ, ಲೋಹ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಭಾವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದರೂ, ಬುದ್ಧಿ ಮಾತ್ರ ಎಚ್ಚರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಸವಿಯುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ದೈಹಿಕ ಕಾಯಿಲೆಯನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅವರ ಇಂಥ ವರ್ತನೆಗಳು ನಮಗೆ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆಂದೇ ಅಥವಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಹುಚ್ಚಿನ ಪ್ರಭಾವವೆಂದೂ ಅನ್ನಿಸಬಹುದು. ತರ್ಕದಿಂದ ಇದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಅವರವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟ ವಿಚಾರವಾದ್ದರಿಂದ, ಇತರರಿಗೆ ಅನುಮಾನಾಸ್ಪದವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕೆಲವು ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಡಿ.ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬಗೆಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿದರೆ, ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರಿಗೆ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ, ವಿವೇಕಾನಂದ, ಪರಮಹಂಸರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವರು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೊ ಏನೊ, ಡಿ.ಎಲ್.ಎನ್. ಅವರು ಒಮ್ಮೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರನ್ನು ಗುರುವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ತುಸು ಭಾವಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೆ,

> I Say, you are my guru!... ಎಂದು, I saw your radiant face with a divine halo, just infront of me ! With open eyes and complete awareness! I was reading and lifted my head and saw![೨೭]

ಎಂದು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವನ್ನು ಕುರಿತು ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದಿದಾಗ ತಮಗುಂಟಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಅಪಾರವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿ, ಗೌರವ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ತರುಣ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬನಿಗೂ ಇಂಥದೇ ಅನುಭವ 'ದರ್ಶನ'ವಾಯಿತಂತೆ. ರಾತ್ರಿಯ ಆಕಾಶದಂತಿದ್ದ ಒಂದು ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಉಜ್ವಲ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಒಂದರಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಿದ್ದಂತೆ! ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡು, ಮುಂದೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರೂ ವಿವೇಕಾನಂದರಂತೆ, ದೂರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತರಾಗುತ್ತಾರೆಂಬ, ಅವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಅನುಭವಗಳೆಲ್ಲ, ಅವರವರ ಭಾವಮಯ ಕೋಗಳಿಗೆ, ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ, ಹೆಚ್ಚು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕೋಕಾ ಮಹಾರಾಜ್ (ಸ್ವಾಮಿ ಸುಬೋಧಾನಂದರ) ಅವರೊಂದಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆಯ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ವಿಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಯೆ ಬೇರೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಬೇರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಯಾವುದನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕಾಣಲಾರರೊ ಅದನ್ನು ಯೋಗಿಗಳು ಕಾಣಬಲ್ಲರು, ಕೇಳಬಲ್ಲರು. It is very

difficult for the ordinary mind to think that god is seeable. Our privilege was to come in contact with a man who saw a talked with God.[೨೮]

ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರವಾಗುವ ಸತ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನದ್ದು. ಅದನ್ನಷ್ಟೆ ವಿಜ್ಞಾನ ನಂಬುತ್ತದೆ. ಅಗೋಚರ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭವ ಇರಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು, ಅಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವನಿಷ್ಠ ಮೂಲವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭವ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಭಾವನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕೆ ಹೊರತು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಬೇಕಾದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ 'ಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕಾರ ಅಭ್ಯಾಸ' ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದು ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೌನವಾಗಿರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ದೋಸೆ ತಿನ್ನಿಸಿದ್ದು, ಅವನೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಪರಮಹಂಸರ ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತಿ ಪರವಶತೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಭಾವದ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತಿಪರವಶತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು, ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮಹಂಸರನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಪರಮಹಂಸ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಇದ್ದ ಸಖ್ಯಭಾವ ಅಂದರೆ ಮಿತ್ರರೊಂದಾಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಾವೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ರಾಮಲಾಲನೊಂದಿಗಿದ್ದ ಪರಮಹಂಸರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> ... ಕೆಲವು ಸಾರಿ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿ ಕುಣಿಯುವನು... ಕೆಲವು ಸಾರಿ 'ಎತ್ತಿರೊ' ಎಂದು ಅಳುವನು. ... ಇಲ್ಲವೆ ಹಲ್ಲು ಕಿರಿದು ನನ್ನನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವನು. ಕೆಲವು ಸಾರಿ.... ರೇಗಿ 'ಇರು ಇರು, ಕೆಟ್ಟ ಹುಡುಗ', ನಿನ್ನ ಮೈಯೆಲ್ಲಾ ಹಸುರುಗಟ್ಟುವಂತೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತೇನೆ[೨೯] ಎನ್ನುವರು.

ಪರಮಹಂಸರ ಈ ಅನುಭವವು ಕೂಡ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆಗುವಂಥದ್ದಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಇದನ್ನು ವಾದದಿಂದಾಗಲೀ, ಪ್ರಯೋಗದಿಂದಾಗಲೀ ಸಾದರಪಡಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಪವಾಡದಿಂದಲೂ ಇಂಥ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಈ ರೀತಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಭಕ್ತನಾದವನಿಗೆ ಭಗವನಂತನೊಂದಿಗಿನ ಈ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮನೋಸ್ಥಿತಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಸುಮ್ಮನೆ ದೊರಕುವಂಥದ್ದಲ್ಲ. ಬಾಹ್ಯನೋಟಕ್ಕೆ ಇಂಥ ವರ್ತನೆಗಳು ಅತಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದರಿಂದ, ಇದನ್ನು ತಮ್ಮೊಳಗೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅನುಭವ ಕೂಡ.

> ನಾನು ತಿನ್ನಲು ಶುರು ಮಾಡಲು ಕುಚೇಷ್ಟೆಯ ಶ್ರೀ ಬಾಲಕೃಷ್ಣನು ಬಂದು ನನ್ನ ಎದುರು, ಕೊಳಲು ಹಿಡಿದು ಬಲಗೈ ಊರಿ, ಒರಗಿದಂತೆ ಕುಳಿತನು. ... ಸಲುಗೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡೆ 'ದೋಸೆ' ತಿನ್ನುವುದನ್ನು ಮೊದಲು ನೀನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸು' ಎಂದು. ಅವನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ... ನನಗೆ ಮುನಿಸು ಬಂದು, ಕೊಟಡಿಯಿಂದಾಚೆಗೆ ನಡಿ ಎಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದೆ. .... ಅವನಿಗೆ ಕೊಡಲೆಂದು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಚೂರನ್ನು, ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡೆ. ಆಗ ಅವನೂ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡ, ಅದೇ ಚೂರನ್ನು, ನಾನು ಅವನಿಗೆ ತಿನ್ನಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದು ನಾನು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಚೂರನ್ನೇ!... ಹಾಗೆ ನಾನೂ ಅವನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೋಸೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಂದೆವು.[೩೦]

ಹೀಗೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ದೋಸೆ ತಿನ್ನುವ ಹುಡುಗಾಟದ ಗೆಳೆಯನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕಾಣುವರು. ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಚೆಲ್ಲಾಟವಾಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

> ನನಗೆ ಹಳ್ಳಿಯ ಸರಳಗೋಪಾಲ ಬಾಲಕನಾದ ಕೃಷ್ಣನೆ ಇಷ್ಟಮೂರ್ತಿ, ಗೀತೋಪದೇಶ ಮಾಡಿದ ಮಹಾ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ನನ್ನಂತಹ ಹುಡುಗನೊಡನೆ ನಾನು ಯಾವ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ವರ್ತಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಹಿರಿಯ ಆಚಾರ್ಯನೊಡನೆ ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.[೩೧]

ಇದು, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಭಗವಂತನೊಂದಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಖಿಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರಿಗೆ ಇದು ನಿಜವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ,

> ಆ ಬಗ್ಗೆ ಈಗ ನಾನೇನೂ ಹೇಳಲಾರೆ. ಅದು ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಬಗೆಯಲಾರೆ. ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಊಹಿಸಲಾಗದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ನನ್ನಿಂದ ಈಗ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಕ್ಕೆ ಪವಾಡವೆಂದು ತೋರುವ ಅನೇಕ ಅದ್ಭುತಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆಂದು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ.[೩೨]

ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಅನುಭವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ವತಃ ಕಂಡುಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ನಿಜವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಾವನಿಷ್ಠ ಅನುಭವಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಆಧಾರ ಸಹಿತವಾಗಿ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

'Invocation' ಎನ್ನುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ ರಚನೆಯ ಭಾವಾವೇಶದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ತಬ್ಬಿಬ್ಬುಗೊಂಡ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಹಾಡಿ ನಲಿಯುವ ಮಧುರರೂಪದ ಕೃಷ್ಣನು ಮೈದೋರಿದನಂತೆ.

> Stood before me consoling, playing, dancing and smiling at me.[೩೩]

ಅದೇ ರೀತಿ, 'Chaitanya's Priligrimages and Techings' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದಂತೆ, ಚೈತನ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಕುಣಿಯಬೇಕೆನಿಸಿತಂತೆ. ಆ ಭಕ್ತಿ ಪರವಶತೆಯಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯದ ನಿರಾಕಾರವೂ ಸಾಕಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ! ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂಥ ಅನುಭವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಯಾವ ವಿಚಾರಗಳಿಂದಲೂ ವಿರೋಧಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅತ್ಯಂತ ಖಾಸಗೀ ಅನುಭವವಾದ್ದರಿಂದ ಸಮಷ್ಟಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸಲು ಹೋದಾಗ, ಅನುಮಾನಕ್ಕೀಡಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಬಗೆಗೆ ಇದ್ದ ಆತ್ಮನಿಷ್ಠೆ, ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗಿನ ಅವರ ಸಂಬಂಧ, ಸಖ್ಯಭಾವದೊಂದಿಗೆ ಸೋದರ ಭಾವವೂ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಈ ಮಾತುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

> ನನ್ನ ಕಣ್ಮುಂದೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನ ರೂಪನಿಂತಿತು. ನನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ, ತನ್ನ ಸಹೋದರನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಬಂದವನೆಂದು ಅವನನ್ನು ನನ್ನ ಸಹೋದರನೆಂದು ಕರೆದೆ. ... ನಾನು ಅಲ್ಪ, ನೀನು ಮಹಾನ್ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದನ್ನು ನಾನು ಸಹಿಸಲಾರೆ, ... ನೀನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡವನು ಅಂದುಕೊಂಡರೆ ನಾನೇಕೆ ಅಂದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು?[೩೪]

ಹೀಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸಂವಾದ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಅವರು ಹೇಳಿಕಳ್ಳುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಕವನದಲ್ಲೂ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಗಮನಿಸಲಾಗಿರುವ 'Self and the universe' ಎಂಬ ಸಾನೆಟ್ ಅನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

> Nor wisr, worthier, nor more great in power! But yet I feel far mightier than the sky[೩೫]

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ತಾವು ಕಂಡುಕೊಂಡ ದೇವನನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಂತೆ, ದೇವನನ್ನೂ ಮೀರಿ ಬೆಳೆಯಬಲ್ಲೆ ಎಂಬಂಥ ದೃಢ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

## ೭.೨. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕತೆ

ಮಲೆನಾಡಿನ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಜನಿಸದಿದ್ದರೆ, ಅವರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಎನ್ನುವುದು ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯವೊ, ಹಾಗೆ ಅವರಿಗೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಸಾನಿಧ್ಯ ಸಿಗದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅವರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಉಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದು ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ನಂಬಿಕೆಯಂತೆ ಅವರು ಬೆಳೆದ ಪರಿಸರ -ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೇ

ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಅವರ ಬರಿಯ ನಂಬಿಕೆ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಕೂಡ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊರೆ ಹೋಗಿರುವುದು ಉಂಟು. ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ರಮದ ಸಂಪರ್ಕ ದೊರೆತದ್ದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ.

> ನನ್ನನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ something divine ಆಕ್ರಮಿಸಿತ್ತು! ಆದರೆ ದೇಹಸ್ಥಿತಿ ನಿರಾಶಾದಾಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಏನೇನೋ ವ್ಯಾಧಿಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಸಂಪರ್ಕವಾದದ್ದು.[೩೧]

ಎಂದು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯ' ಸಿದ್ಧಾಂತವು, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಕ್ವಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ,

> ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ. ಅದು ನನ್ನ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ... ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆ ನನ್ನ ಜೀವನೋದ್ದೇಶ. ಆ ಸಾಧನೆಯ ಅನುಭವವೇ ಸಾಹಿತ್ಯಕವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಹೂ ತಳಿರು ಹಸಿರುಗಳನ್ನು ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರೋದಯಾಸ್ತಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಋಷಿ ಕವಿಗೆ ಕವನಗಳೆ ಮಂತ್ರಗಳು; ಕವನಗಳೆ ದೇವಾಲಯಂ, ಹೊರಗಣ್ಣಿಗೆ ಬಾಹ್ಯಸೌಂದರ್ಯ ಮಾತ್ರ ಗೋಚರಿಸುವಂತೆ ಅಂತಶ್ಚಕ್ಷುವಿಗೆ, ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸೌಂದರ್ಯದ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ.
> ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಜಕೀಯ ನಾಗರಿಕಾರ್ಥಿಕಾದಿ ಲೌಕಿಕಾನುಭವಗಳಿಗಾಗಲೀ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಲೀ ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ವ್ಯೂಹದಲ್ಲಿ ಮರದ ತುದಿಯ ಹೂವೆಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೊ ಗೊಬ್ಬರವೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ.[೩೨]

ಈ ರೀತಿ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವೆ ಮೂಲ ಪ್ರೇರಕ ಮತ್ತು ಸಾಧಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ಅವರ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಆದರೆ, ವೈಚಾರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯ ಅಡಕತ್ತರಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು, ಅವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಿಲುಕಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದೆ.

ವೈಚಾರಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ನಿಶ್ಚಿತ ಪೂರಕ ಅಂಶಗಳೆ ಹೊರತು ವಿರೋಧವಲ್ಲ. ಒಂದು sepecific ಅಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ, Self ಆಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಂದು Universal ಆಗಿರುವಂಥದ್ದು. ಆದರೆ ಇವೆರಡೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವಂಥದ್ದೆ. ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಪರಿಧಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಂದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಂಥದ್ದು ವೈಚಾರಿಕತೆ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಕಾಲಕ್ಕೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಅನ್ನುವುದು ನಮ್ಮ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವಂಥದ್ದಲ್ಲ. ಇದು ಕೂಡ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲೆ ಇರುವುದಾದರೂ, ಕಾಲ, ದೇಶ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಇದರ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ. ಆದರೂ ಇದು Universal, ಅಂದರೆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ವೈಚಾರಿಕ ಪರಿಧಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ, ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕವಾದ ಲೋಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ್ದು ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ವೈಚಾರಿಕತೆ. ವೈಚಾರಿಕತೆ ಅನ್ನುವುದು ಹೇಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ, ಕಾಲ ದೇಶಾತೀತವಾಗಿ, ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಹಾಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವವೂ ಕೂಡ ಕಾಲದೇಶಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ವೈಚಾರಿಕತೆವಾದ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆ, ಅಧ್ಯಯನದ ಹಿಡಿತಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟರೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಇವುಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಕೂಡ ವೈಚಾರಿಕತೆಯಂತೆ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಣೆ, ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ, ಕಠಿಣ ಶ್ರಮಸಾಧನೆಯಿಂದ, ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾದ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯಗೊಳಿಸಬಹುದಾದರೂ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಯಂ ವೇದ್ಯವಾಗುವಂಥದ್ದು. ಈ ಸ್ವಯಂ ಅನುಭವದ ಅರಿವನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ವೇದ್ಯವಾಗಿಸುವಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಸ್ಪರ್ಶ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವೆರಡೂ ಅಂಶಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕಗಳೆ. ಇದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ಮತ್ತು ವಿಚಾರವಾದಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರವಾದ ಕೇವಲ ಭೌತಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪ ಧೋರಣೆಗಳು ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಭೌತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ವಿಚಾರ ಪ್ರಣಾಳಿಕೆ ಜೀವವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕಾಗಲಿ, ಜೀವ ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅದೊಂದು ನಿಂತ ಮಡುವಲ್ಲ. ಸದಾ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾಹಿನಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದರ ಗತಿ, ಗುರಿ, ರೀತಿ, ನೀತಿ, ಧಾಟಿ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ವಯಸ್ಸು ಅನುಭವ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಾಧನೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯ ಸತ್ವ ಸಮನಿಸಿದಂತೆಲ್ಲ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಸಾಂದ್ರವಾಗುತ್ತದೆ.[೩೮]
>
> ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯ, ವಸ್ತುವಿನ ನಿಜವಾದ ನೆಲೆಯನ್ನರಿಯುವುದೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ. ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಅಥವಾ ವಿಜ್ಞಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಅದೇಯೇ. ಮತೀಯತೆಯನ್ನೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನೂ ಬೆರೆಸುವುದರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ ಕಿಲುಬುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಧ್ರುವಾಂತರಗಳಷ್ಟು ದೂರವುಂಟೆಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನರಿತಾಗ, ವೈಚಾರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗಳ ನಡುವಣ ವಿರೋಧ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.[೩೯]

ಈ ರೀತಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು, ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ, ಖಚಿತವಾದ ನಿಲುವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. "ಬುದ್ಧಿಯ ಸಿಡಿಮದ್ದಿಗೆ ಭಾವದ ಕಿಡಿ"ಯಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ವೈಚಾರಿಕತೆಯಲ್ಲ, ವೈಚಾರಿಕತೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಲ್ಲ. ಇವೆರಡು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಿಂದ ವೈಚಾರಿಕತೆಗೆ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕತೆಯಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಷಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯಿಂದ ಪೂರಕತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದವರು ಕುವೆಂಪು.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪರಿಭಾಷೆ ಆಳವಾಗಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಕ್ರಮವೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅದು ಯಾವುದೇ ಒಂದು ನಿಲುವಿಗೆ ಜೋತುಬೀಳದೆ, ಸಿದ್ಧ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಮಾತನಾಡುವ ಪರಿವರ್ತನಶೀಲ ಗುಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಭೌತಿಕ ಲೋಕದ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆಯುವ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೊಂದಿಗೆ, ದೇವರನ್ನು ಮೀರಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಶ್ವಮಾನವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೂ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ, ವಿಶ್ವಮಾನವತೆಯಾಗಿ ರೂಪಾಂತರವಾಗುತ್ತದೆ.

> ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ವೈಯಕ್ತೀಕರಣ, ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬುದೂ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿಶ್ವಮಾನವನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬುದೂ (Individualisation of spirituality) ವಿಶ್ವಮಾನವದ ಸಂದೇಶದ ಗುರಿ. ಪರಮವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪರಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆಯಬಾರದು.[೪೦]

ದೇವರ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಹೊರಟ ಕುವೆಂಪು, ಆಚರಣೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಲ್ಲ, ವಿಚಾರವೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಎಂಬ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು.

## ೨.೩. ದೇವರು – ಪೂಜೆ – ಭಕ್ತಿ

ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮೊರೆ ಹೋಗಲು ಮನಃಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದ ಹೊರಬರಲು ದೇವರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಲ್ಪನೆಯಂತೆ ದೇವರ ಆಕೃತಿ ಕೂಡ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಆರೋಪಿಸಿದ ಉದಾತ್ತ ಗುಣಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವ ದೇವರು, ಆತ ಎರಕ ಹೊಯ್ದಂತೆ ಆಕೃತಿ ತಳೆಯುವನು. ಹೀಗೆ ಮಾನವನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಗೊಂಡ ದೇವರು 'ವಿಶ್ವದ ಹೊಣೆ, ಜಗತ್ತಿನ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದನೆಂದೇ

ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕು' ಎಂಬುದು ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ದೇವರ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ನಿರಾಧಾರವಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ದೇವರ ರೂಪವು ಮನುಷ್ಯನ ರೂಪವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡ ದೇವರ ರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ.

> ಈ ದೇವರ ರೂಪದ ನೆನಪಾದಾಗ ನಾನು ಕಂಡ ಕೃಷ್ಣನ ಚಿತ್ರಗಳೇ ಅಡ್ಡಬಂದುವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕೃಷ್ಣ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ... ಒಮ್ಮೆ ನನಗೆ ಕಣ್ಣೀರಿನ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಬಂದಿತು. ಅಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮನದೆದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವ ಕೃಷ್ಣನ ಮೂರ್ತಿಯು ಯಾವುದೋ ನಾಟಕ ಕಂಪೆನಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಬಾಲನಟನ ರೂಪವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ.[೪೧]

ಈ ಮೇಲಿನ ಕಾರಣದಿಂದಲೆ ಕಾರಂತರು 'ನಮ್ಮ ಅಳತೆಯನ್ನು ಮೀರಲಾರದ ದೇವರು' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಜನ್ಯವಾದ ದೇವರಿಗಿಂತ 'ಬಾಳೇ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ' ಅವರಿಗೆ. ಜನಸಂದಣಿಯಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿಯುವ ದೇವಾಲಯಕ್ಕಿಂತ ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವ ಕಾರಂತರ ಹತ್ತಿರ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆ, ಆಚರಣೆಗಳು ಸುಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಕಾರಂತರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕರು ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ಇತರರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಬಾಳುವುದನ್ನೆ ಪೂಜಿಸಿ, ಪ್ರಖರ ವೈಚಾರಿಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಕಾರಂತರು ತಮ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರು ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಸದೆ ಇರುವುದನ್ನು.

ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ದೇವರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು, ಕಾರಂತರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದುದು. ದೇವರ ರೂಪ, ನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರ ವಾದವಿದ್ದರೆ, ಮಾಸ್ತಿಯವರದು ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ, ನಂಬಿಕೆಯ ವಾದ. ದೇವರು ಎಂದರೆ ಯಾರು? ದೇವರು ಇದ್ದಾರೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕೆ? ದೇವರು ಇಲ್ಲ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪೇನಾಗುತ್ತದೆ? ಇಲ್ಲಿ ಬಂದವರೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯವರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ತರ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ, ದೇವರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ತಳೆಯುವಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶ ಎದುರಾದದ್ದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ನಂಬಿಕೆಟ್ಟವರಿಲ್ಲವೋ ರಂಗಯ್ಯನ ನಂಬದೆ ಕೆಟ್ಟರೆ ಕೆಡಲಿ" ಎಂಬ ಪದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏಳುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಬಂದ ಉತ್ತರವೆಂಬಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಈ ಪದವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೂ, ಆ ದಿನ ಕೇಳಿಬಂದ ಅನುಭವ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದು ಗಾಢವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಅವರ ತಂದೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಜಂದಿರು, ಕಡುಕಷ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಬಾಳಿ ಸಾಯುವಾಗಲೂ ಸಮಾಧಾನ ಚಿತ್ತರಾಗಿದ್ದದ್ದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.

> ಅವರು ದೇವರು ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಂಬಿ ನಡೆದಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಜನ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ತಂದೆ ತಾತಂದಿರ ಈ ನೆನಪು ಹರಿದಾಸರ ಹಾಡಿಗೆ ನಿದರ್ಶನ ಎಂಬಂತೆ ಇದ್ದವು. ಆ ದಿನ ನಾನು ನಂಬಿ ನಡೆಯುವುದೇ ದಾರಿ ಎಂಬ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮನಗಂಡೆನು" ... ಈ ಯೋಚನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಅರ್ಥ ಅಲ್ಲ. ಹಾಡಿನ ಪದಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಈ ನಿಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ನಾನು ಆಮೇಲೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ವಾರ ವಾರವೂ ಹೋಗಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದೆನು. ದಿನವೂ ಮೂರು ವೇಳೆ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದೆನು.[೪೨]

ಈ ರೀತಿ ಪೂರ್ವಜರು ನಡೆಸಿದ ಬಾಳುವೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ, ದೇವರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಅವರ ಈ ನಂಬಿಕೆ, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲೂ ಶ್ರದ್ಧಾ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ತೊಂದರೆ, ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವಂತಾದುದ್ದಕ್ಕೆ ಬಾಳಿನ ಸೂತ್ರವು, ಸುತೂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತಾದುದ್ದಕ್ಕೆ ತಾವು ನಂಬಿದ ದೇವರೆ ಕಾರಣ ಎಂಬ ಗಾಢನಂಬಿಕೆ ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಅವರ ಜೀವಿತಾವಧಿಯ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ್ದು, ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ದೇವರ ರೂಪ, ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತಕರಾರು ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಜನಸಮುದಾಯ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ದೇವರು ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು

ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ಒಪ್ಪಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ದೇವರನ್ನು ನಂಬಬೇಕೋ? ಬೇಡವೋ? ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಅವರದು. ಕೊನೆಗೂ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಗೊಂದಲಗಳಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವರು. ಎಲ್ಲ ಭಕ್ತರಂತೆ ಅವರು ಸಹ ದೇವರು, ಪೂಜೆ, ಭಕ್ತಿ, ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ದೇವರ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ತರ್ಕಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವರು. ಒಮ್ಮೆ "ನನ್ನ ದೇವರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾವು ತಿರುಪತಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ"[೪೩] ಎಂದು ನುಡಿದವರೆ, "ನಂಬಿಕೆಯ ಭಾವಗಳ ಅನುಸಂಧಾನ ಆರಂಭವಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಡೆದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ತಿರುಪತಿಗೆ ಯಾತ್ರೆ ಹೋಗಿ ಬರಬೇಕು ಎನ್ನಿಸಿತು."[೪೪] ಎಂದು ಹೇಳುವರು.

ಹೀಗೆ, ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ದ್ವಂದ್ವಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದೇವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಇದೇ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ, ಚರ್ಚೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾರೆ.

ವೈಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳೊಂದಿಗೆ, ದೇವರು - ಪೂಜೆ - ಭಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ನಿಲುಕದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ತೋರುವ ನಿಷ್ಠೆ, ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕ ನಿಲುವು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದುಂಟು. ಅವರ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ದೇವರ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆ, ತೋರಿಕೆಯ, ಆಡಂಬರ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ದೇವರುಗಳ ಮೇಲಿನ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶೋಷಣೆ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ದೇವರು, ಪೂಜೆ - ಭಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಅವರದೇ ಆದ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.

> ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಶಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬೇರೆ, ಅದು ಅರಳುವ ರೀತಿಯೂ ಬೇರೆ.
>
> ಧುಮುಧುಮುಕುವ ಹೊಳೆ ನೀರಾಟ,
> ಹಸುರಿನ ಹೂವಿನ ಹಣ್ಣಿನ ರಸದೂಟ !
>
> ಇಂಥ ಸಂಸ್ಕಾರ ನಿಸರ್ಗ ಕವಿಯ ವಿಕಸನಕ್ಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಅವನಿಗೆ 'ಸೂರ್ಯೋದಯ ಚಂದ್ರೋದಯ ದೇವರದಯೆ', ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ನಿಸರ್ಗ ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ದೇವರು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ದೃಷ್ಟಿ ಇರುವ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವಂದ್ವತ್ವವಿರುವ ಸಂಭವವೇ ಇಲ್ಲ. ಖಂಡದೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಜನಮನಸ್ಸು ಗೊಂದಲದ ಸಂತೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸೃಷ್ಟಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಲೀ ನಿಸರ್ಗ ತತ್ವವನ್ನಾಗಲೀ ಗ್ರಹಿಸಲಾರದ ಸಮನ್ವಯ, ಸಾಮರಸ್ಯ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವೂ ಖಂಡಖಂಡವಾಗಿ ಸಂಬಂಧ ರಹಿತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ದ್ವಂದ್ವತ್ವ ನನ್ನಲ್ಲಿದೆಯೆನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಆರೋಪಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.[೪೫]

ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯೇ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಧರ್ಮದ ದೇವರು, ನಂಬಿಕೆಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ ಇರುವುದು ಇವರ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ನಿಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದಾಗಿಬಿಡುವ ಅನುಭಾವವೇ ದೇವರಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ ಇಲ್ಲಿ. ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ದೇವರನ್ನು ಕುರಿತ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರವೂ ಆಗಿದೆ.

ದೇವರು - ಪೂಜೆ - ಭಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಕಾರಂತರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವುದೇ ಭಕ್ತಿ. "ನನ್ನ ವಿಶಾಲ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾನು ಭಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಭಕ್ತಿಗೆ ದೇವರ ಆಧಾರಬೇಕಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಕಲ್ಪನೆಗೇ ಮಿತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ದೇವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಕಲ್ಪನೆ ಕಾರಂತರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದು. ಸಮಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಕಾರಂತರಿಗೆ ತೊಡಕುಂಟಾಗುವುದು. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸಮಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ವ್ಯಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು

ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ದೇವರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ನೆಲೆಯ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾದ ದೇವರನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೂಡ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯ ದೇವರನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಹಾಗೆ ತೋರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದಿರುವುದು.

ದೇವನಂ ಕಂಡಿಹೆಯ ನೀನೆಂದು ಕೇಳುವರು
ಏನ, ಹೇಳಲಿ ನಾನು ದೇವ ದೇವ?
ಕಂಡಿಹೆನು ಎಂದುಸುರೆ ಖಂಡಿಪನು ತರ್ಕದಿಂ,
ಕಂಡಿಲ್ಲವೆನಲೆನಗೆ ಮನಬಾರದು.
ಜಗದೀಶ ತಾನಾವ ರೂಪದೊಳು ನೆಲಸಿಹನು
ಎಂದೆನ್ನ ಮಾನವರು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವರು;
ಯಾವ ರೂಪಂಗಳೆನು ಧರಿಸಿರುವೆ ನೀನೆಂದು,
ಜಗದಾದಿ ಕಾರಣನೆ, ನಾನೇನುಸುರಲಿ?

ತೋರುತಿಹೆ ನೀನೆನಗೆ ಸಕಲ ಸೌಂದರ್ಯದಲಿ ;
ತೋರನವನೆನೆಗೆನಲು ಮನಬಾರದು.[೪೬]

ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ತರ್ಕದಲ್ಲಿ ದೇವ ಮತ್ತು ಭಕ್ತನ ಅಭೇದ ಕಲ್ಪನೆ ಇದೆ. ಹಾಗಾಗಿ, ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 'ಥಿಯೋಸೋಫಿಗಳು ಮೂರ್ಖರು!' ಏಕೆಂದರೆ ಭಗವಂತನಿಗೂ ನಮಗೂ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ.[೪೭] ಒಮ್ಮೆ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಜಿ.ಎಸ್. ರಾಮಯ್ಯ ಬಿ.ಎ. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ, ಅವರು -

> ದೇವರು ಗೀವರು ಅಂತಾ ಕೂರುವುದು ಬರಿಯ ಕಾಲಹರಣ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದು ಉತ್ತಮ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿರಲಾರದಾದೆ. ಗುಡುಗಿ ಬಿಟ್ಟೆ; (Burst out) "ಹಾಗಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿ ನೀವು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ತಪ್ಪು. ಅದು ಎಂದಿಗೂ ಕಾಲಹರಣವಾಗಲಾರದು. ಅವರು ತಟಕ್ಕನೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರು. ಅಂಥ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ತಾವೇನೂ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲ ಎಂದು, 'ನಾನೂ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನೇನಲ್ಲ ಎಂದೆ ನಾನು. ... 'ದೇವರೇ ಪರಮ ಸತ್ಯ; ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಧ್ಯಾನಿಸುವುದು ಖಂಡಿತ ಕಾಲಹರಣವಲ್ಲ.[೪೮]

ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ತಾವು ನಂಬಿದ ದೇವರನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇವರ ನಂಬಿಕೆಯ ದೇವರು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಶ್ರೇಣೀಕರಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ್ದು. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸುವಂಥ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಬಿತ್ತುವಂಥ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ದೇವರು ಮತ್ತು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಪೂಜೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಎಂದು ನಂಬುವ ಕುವೆಂಪು, ದೇವರಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ಅರ್ಪಿಸುವ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಹೊಂದಿದವರಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ತಮ್ಮಯ್ಯನವರು ದೇವರಿಗೆ ಎರಡು ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ಅರ್ಪಿಸಲು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದುದ್ದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆಂದುಕೊಳ್ಳುವರು.

> And in my heart I felt it would have been better for these to know the bliss of idol worship in a more blissful way. (ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ಆನಂದವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆನಂದದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಯಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದುಕೊಂಡೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ.)[೪೯]

ಇಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಲೇವಡಿ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವ ಮೂಲಕ ಪೂಜೆಯ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬದ್ಧವಾದ ಪೂಜೆಯ ನಿರಾಕರಣೆಯೂ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಂದು ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಯನ್ನೇನೂ

ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. 'ಅಧೋಮುಖಕ್ಕೆ ತಳ್ಳದೆ ಊರ್ಧ್ವ ಮುಖಕ್ಕೊಯ್ಯುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುವರು. ಇದರಂತೆಯೇ ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಬದಲು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹಾಪುರುಷರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವತಃ ಅನುಭವದಿಂದ ಕಂಡುಕೊಂಡವರು. ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಉದಾತ್ತ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಧಾರೆಯೆರೆದು ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಮಾನವರನ್ನೇ ಕುವೆಂಪು ಆರಾಧಿಸಿದ್ದು. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ಶಾರದಾ ಮಾತೆ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ, ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರಂಥ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತದ ಕೊನೆವರೆಗೂ ಪೂಜಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆಯಾಗಲಿ, ವಿಗ್ರಹಾರಾಧನೆಯಾಗಲಿ ಅತಿರೇಕಕ್ಕೆ ತಲುಪದೆ, ಮೌಢ್ಯರಹಿತವಾಗಿದ್ದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿರಬೇಕು.

ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ದೇವರು, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತನ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ದೇವರ ಜಗತ್ತು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಸಂಪ್ರದಾಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಬಗೆಗೆ ಭಕ್ತಿಗಿಂತಲೂ, ಭಯವನ್ನೇ ಉದ್ದೀಪಿಸುವಂಥ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವರಿಗೆ, ಯೇಸುಸ್ವಾಮಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ, ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ದೇವರನ್ನು ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆವರೆಗೂ ಹಿರಿಯರ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಾಸ್ತರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುವಂತಾಗಿ ಪುರೋಹಿತರು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೌಢ್ಯಕಾರಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವರು ಹಾಗೂ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರದ ಪೂಜೆ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ, ಮಾಸ್ತಿಯವರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಾಗಿ, ದೇವರು ಪೂಜೆ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು ಎಂದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಮಾಡಿದರಾಯಿತು; ದೇವರು, ದೇವರ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತಾರೆಯೇ? ಎಂಬ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೊಸಕಾಲದ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥಾಗಿದ್ದನ್ನು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ, ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಕುಚಿತ ಆವರಣದಿಂದ ಹೊರಬರುವಂತಾಗಿ, ದೇವರು, ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ ಆಡಂಬರ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದ ಅನಾಸಕ್ತಿ ಭಾವ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಿರುಗುವಂತೆ ಒಂದು ಘಟನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೆ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದ್ದುಂಟು. ಸ್ನೇಹಿತರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಕಪ್ಪನ್ನು ಹಣೆಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಒಂದು ತರಹ ಜಡರೀತಿಯದಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂಥ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಸ್ನೇಹಿತರಂತೆ ತಾನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬೀಳುವೆನೊ ಎಂದು ಹಾಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇತರರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರಲಿ ಎಂಬ ಅರಿವಿನೊಡನೆ ಹಾಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬಾಹ್ಯ, ಪೂಜೆ, ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಲುವಾಗಿ ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟದ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಅಲ್ಲಿನ ಪೂಜಾರಿ ಮಂಗಳಾರತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ರೂಢಿಯಂತೆ ಸ್ನೇಹಿತರೆಲ್ಲ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡುವರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಬಳಿ ಹಣವಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಪೂಜಾರಿ ಉಳಿದ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆಲ್ಲಾ ತೀರ್ಥ ಕೊಟ್ಟು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಕಸಿವಿಸಿಗೊಂಡ ಸ್ನೇಹಿತರು, ಕುವೆಂಪು ಪರವಾಗಿ ಮೂರು ಕಾಸು ಹಾಕಿ, ತೀರ್ಥ ಕೊಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ತೀರ್ಥ ಕೊಡಲು ಮುಂದೆ ಬಂದ ಪೂಜಾರಿಗೆ ಕುವೆಂಪು,

ಅಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರಿದೆ, ಅವಶ್ಯಬಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.[೫೦]

ಎಂದು ಯಾವ ಮುಲಾಜಿಲ್ಲದೆ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಭಕ್ತಿಯ ಕೇಂದ್ರಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾದ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೇ ಪೂಜಾರಿಗಳ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ವರ್ತನೆ, ಭಕ್ತರ ಸುಲಿಗೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೇಸುವರು. ಈ ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆದಂದಿನಿಂದ ಕುವೆಂಪು ತಾವಾಗೆ ಯಾವ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಅವರು ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಭ್ಯತೆಗಾಗಿ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಹ್ವಾನದ

ಮೇರೆಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದುಂಟು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಜನರ ಮೌಢ್ಯವನ್ನೇ ಪುರೋಹಿತರು ಬಂಡವಾಳವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುವ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಎಂದೂ ಹೋದವರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಹೀಗೆಂದಿರುವುದು... "ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಾನು ಏನನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅದ್ಭುತವಾದ್ದು ನಂಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನ ಅನವಶ್ಯ."[೫೧] ದೇವರು ಮತ್ತು ಭಕ್ತನ ನಡುವೆ ಕಂಟಕವಾಗಿರುವ ಪೂಜಾರಿ ಮತ್ತವನ ಪುರೋಹಿತಿಕೆಯನ್ನು 'ದೇವರು ಮತ್ತು ಪೂಜಾರಿ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ದೇವಾಲಯಗಳ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಮೇಲಿನ ಘಟನೆ ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆಯೊ, ಅದೇ ರೀತಿ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಕೂಡ ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣದಿಂದ ನಾನು ಭಕ್ತಿ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ, ಗುಡಿಗಳ ದರ್ಶನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಒಮ್ಮೆ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಧರ್ಮಸ್ಥಳ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಘುವನ ಸೋದರರು ಬಂದಿದ್ದರು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿನ ಗುಡಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ, ಅವರು ಹೊರಗೇ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಜನರಿಗೂ ವೇಶ್ಯಾಕುಲದವರಿಗೂ ಒಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಿತು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಉಂಟಾದ ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಊಟಕ್ಕೂ ನಿಲ್ಲದೆ... ಊರಿಗೆ ಬಂದೆ... ಅನಂತರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತೆರೆಯದಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆ.[೫೨]

ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಶ್ರೇಣೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಮೇಲುವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವಿರುವುದನ್ನು ಕಾರಂತರು ಕುವೆಂಪು ಅವರಷ್ಟೇ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುವರು. ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ನಿರರ್ಥಕವೆಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ದೇವರು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲಪಡಿಸುವುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಘಟನೆ. ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಅವರನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತರ ಹರಯದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ 'ಜಲಗಾರ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಾರಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಪಾರಂಪರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕ್ರೌರ್ಯವಾದ ಜಾತೀ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಇಬ್ಬರು ಲೇಖಕರು ಕಟುವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದವರು. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ವಸಾಹತುವಾದವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಆಂತರಿಕ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾದ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾಳಜಿಯಾಗಿತ್ತು. ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪೂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡೆ, ಈ ಲೇಖಕರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರು, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು.

ದೇವರು ಇದ್ದಾನೆ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತರ್ಕಾತೀತವಾದದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಣೆ ಕೊಡುವರು.

> ದೇವರು ಅನ್ನೋದು ಗ್ರಾವಿಟೇಷನ್ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ. ಗ್ರಾವಿಟೇಷನ್ ಇದೆ ಅಂದ್ರೂ ಇದೆ. 'ಇಲ್ಲ' ಅಂದ್ರೂ ಇದೆ. ... ನಾನು ದೇವಸ್ಥಾನ ಇರಬಾರದು ಅಂತ ಹೇಳೋಲ್ಲ. ಆದ್ರೆ ಅದರಿಂದ ಸದುಪಯೋಗವಾಗಬೇಕು. ಈಗ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು ಚರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೀ ಪೂಜೆ ಮಾಡೋದೇ ಅಲ್ಲ. ಪ್ರತಿ ಭಾನುವಾರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡ್ತಾರೆ. ಅದು ಎನ್‌ಲೈಟಿಂಗ್. ಇಂಥದು ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರೋದೇ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪೂಜಾರಿಗಳಿಗೂ ಏನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.[೫೩]

ಭಕ್ತಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಯವನ್ನೇ ಬಿತ್ತುವ ದೇವಸ್ಥಾನ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ದೇವರು' ಮತ್ತು 'ದೇವಸ್ಥಾನ'ಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಜಾತಿ - ಮತಗಳ ಮುಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಠ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಗುಣ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಮತೀಯ ವಿಷಮತೆ, ಅದು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಮೌಢ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ವಿಷಾದವಿರುವುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾದ 'ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠ'ವನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು ಒಂದು ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ಮಠವನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಕವನವಾಗಿದೆ. ಈ ಕವನವನ್ನು ಎಲ್ಲೂ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಶೃಂಗೇರಿ
ಶ್ರೀ ಮಚ್ಛಂಕರ ಗುರುವರ ಪುರವಿದು
ಪಾವನ ಮಾಗಿಹ ಶೃಂಗೇರಿ;
ಪರಮತೆಗಾಲಯ, ರಮ್ಯತೆಗಾಶ್ರಯ,
ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಾವಾಸಮಿದು!
ಪುಣ್ಯ ತೀರ್ಥ ಜಲದಿಂದ ಮೆರೆವಮಲ
ತುಂಗಾ ತೀರೋದ್ಯಾನಮಿದು;
ಶಂಕರ ಕೇಸರಿ ಗರ್ಜಿಸುತಲೆದ ಮ-
ಹಾ ಅದ್ವೈತಾರಣ್ಯಮಿದು![೫೪]

ಶೃಂಗೇರಿಗೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿನ ನಿಸರ್ಗ ರಮಣೀಯತೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ದಿವ್ಯಾನುಭವದಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ಕವನವಿದು. ಆದರೆ ಈ ಕವನವನ್ನು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲೂ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸದೆ ಇರುವ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಮಠಗಳು, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು, ನೂರಾರು ದೇವರುಗಳು, ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರು, ಮತ ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ವಿರುದ್ಧ ಭಾವನೆಯೆ. ಜಗತ್ತಿನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಕಿರೀಟ ಸದೃಶವಾಗಿ ವಿಶ್ವವಿಶಾಲವಾದ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ ಆಚಾರ್ಯನ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನ ಇಂದು ಯಾವ ದುರ್ಗತಿಗಿಳಿದಿದೆ? ಎಂತಹ ಸಂಕುಚಿತ ಜಾತಿಭಾವನೆಯ ಗೂಬೆ ಗವಿಯಾಗಿದೆ... ನನ್ನ ಜುಗುಪ್ಸೆಗೆ ಕಾರಣ ಆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಅಧೋಗತಿ ಮತ್ತು ಅವು ಇಳಿದಿರುವ ದುಃಸ್ಥಿತಿ. ಆ ಕವನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ ನಾನೂ ಈಗಿನ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ಭಕ್ತನೆಂದುಕೊಂಡಾರು ಎಂದು ಹೆದರಿ ಅದನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿರಲಿಲ್ಲ... ಇದು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಅದ್ವೈತ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾದ 'ಶೃಂಗೇರಿ'ಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆಯೆ ಹೊರತು ವರ್ಣಾಶ್ರಮ, ಜಾತಿಭೇದ... ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕೂಪದ ಸಂಸ್ಥೆಗಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಯಾರೂ ಮರೆಯದಿರಲಿ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.[೫೫]

ಕಂದಾಚಾರದ ಮೌಢ್ಯ ಆಚರಣೆಗಳ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ದೊಂಬರಾಟವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವಾಗ ನಿಜಕ್ಕೂ ಕುವೆಂಪು ನಾಸ್ತಿಕರಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ "ನಾಸ್ತಿಕನು ನಾನಲ್ಲ!" ಎನ್ನುವ ಕುವೆಂಪು ತಾವು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡೆ, ಇಂಥ ಆರೋಗ್ಯಕರವಲ್ಲದ ವಾತಾವರಣದ ಕೂಪವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಜಡ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠ ದೇವರು ಪೂಜೆ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರು ನಾಸ್ತಿಕರಾಗಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಕ ಕುವೆಂಪು ಅಥವಾ ನಾಸ್ತಿಕ ಕುವೆಂಪು ಎಂದೇಳುವವರು, ಇದರ ನಡುವಿನ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೇವರು, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು.

ಮನಸ್ಸಿನ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜನಗಳು ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯಿಂದ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ದುಷ್ಕರ್ಮ ಭಾವನೆಗಳು ಹೋಗುತ್ತದೆಯೆ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ದೇವರಿಗೆ ದುಡ್ಡು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಪೂಜೆ, ಪೂಜೆ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಅರ್ಥಹೀನ ಆಚರಣೆ, ವ್ಯರ್ಥ ಪೂಜೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಪೂಜೆ ಬದಲಾಗಬೇಕಾದರೆ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವೂ ಬದಲಾಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ,

... ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಾದಿಗಳ ಕಾಲದೇಶಾಚಾರಗಳ ಅನಿತ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ವಿನಾಶ ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧ! ವರ್ಣಾಶ್ರಮ, ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ, ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾರಾದಂದೇ ಹಿಂದೂ ಮತವು ವೇದಾಂತದರ್ಶನವಾಗಿ, ವಿಶ್ವಧರ್ಮವಾಗಿ, ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ನಿಜವಾದ ವಿಶ್ವಧರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅದು ಶೂದ್ರಪೀಡನಕರವಾಗಿ ಪುರೋಹಿತ ಪೀಡೆಯ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ' ಮಾತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.[೫೬]

ಮಠ, ದೇವಸ್ಥಾನ, ಧರ್ಮಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ರೋಹದ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ತಿರಸ್ಕಾರವಿದೆ. ದೇವರ ಬಗೆಗಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂಬುದು ತೋರಿಕೆಯ ಆಡಂಬರದ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರಬಾರದು, ಎಂಬುದು ಅವರ ನಿಲುವು.

ಕುವೆಂಪು ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿನ "ಶ್ರೀ ರಾಮಲಾಲದಾಸರು ಪ್ರಸಾದ ಹಂಚಿದರು. ಹಣೆಗೆ ಬೊಟ್ಟಿಟ್ಟರು"[೫೭] ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಬಾಹ್ಯ ತೋರಿಕೆಯ ಭಕ್ತಿಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿ, ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಈ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ಕುವೆಂಪು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀರಾಮಲಾಲದಾಸರು ತತ್ವಚಿಂತಕ ಸಾಧು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಮೌಢ್ಯವಾಗಲಿ, ಜಾತಿ ವಿದ್ವೇಷದ ಸಂಕುಚಿತತೆಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರು ಕೂಡ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಭಕ್ತಿ, ಪೂಜೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಅಣ್ಣ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು, ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸುವುದು ಅಥವಾ ಮನೆಗೇ ಅರ್ಚಕರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸುವುದು ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿದಾಯ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡುವವರು ಪಕ್ಕಾ ಮೋಸಗಾರರು ಇಲ್ಲವೇ ಪಕ್ಕಾ ಮೂಢರು ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ... ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ಕುರಿತ ಅಣ್ಣನ ನಂಬಿಕೆಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನೂ ನಾನು ನೋಡಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನೇ ದೇವರ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ... ಅಣ್ಣ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಮಂತ್ರಗಳು, ದೇವೀ ಸ್ತೋತ್ರ, ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾವೂ ಅಣ್ಣನ ಜೊತೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆವು..... ಅಣ್ಣ ಮಂಗಳಾರತಿ ಎತ್ತಿ ಒಂದು ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಒಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರ ನೀರನ್ನು ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಲೋಟದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟು ನಮಗೆಲ್ಲಾ ತೀರ್ಥ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ... ಆಮೇಲೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಅಣ್ಣನ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಪರಿಚಯವಾದ ನಂತರ ಅಣ್ಣನ ಪೂಜೆ ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅಣ್ಣನ ನಿಲುವೇನು? ... ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ನಾನೆಂದೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ವಿಶ್ವದ ಚಿದಂಬರ ರಹಸ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖನಾದೆ.[೫೮]

ಹೀಗೆ ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವೆಂದು ತೋರುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ತೇಜಸ್ವಿ ಸಂಶಯಪಡುವರು. ಕೊನೆಗೆ ಅವರೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಅರ್ಥೈಸುವರು :

... ಅಣ್ಣನನ್ನು ದೇವರನ್ನು ನಂಬುತ್ತಿದ್ದ ಆಸ್ತಿಕರೆಂದು ಬಹಳ ಜನ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಸುಳ್ಳರೆಂದಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಅಣ್ಣ ನಾಸ್ತಿಕರೆಂದಾಗಲೀ ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆ. ಆದರೆ ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇವರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಆಸ್ತಿಕತೆಗೂ ಅಣ್ಣನ ಆಸ್ತಿಕತೆಗೂ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ದೈವಭಕ್ತರಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವ ವ್ರತ ಹಿಡಿದು ಹರಕೆ ಹೊತ್ತು ಗಂಟು ಮೂಟೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಯಾತ್ರೆ ಹೋಗಿ, ಕೂದಲು ತೆಗೆಸಿ, ಕಾಣಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಮಕಾಲೀನ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನ ಆಸ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.[೫೯]

ದೇವರ ಪೂಜೆ ಭಕ್ತಿ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೂ ಕುವೆಂಪು, ಯಾರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದ, ವಂಚನೆಗೆ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡದ ಪುರೋಹಿತ ರಹಿತ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಬಾಹ್ಯ ಆಡಂಬರಗಳನ್ನು ತೊರೆದು, ತಾನು ನಂಬಿದ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗುವುದೇ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವರು. ತನ್ನ ನೆಮ್ಮದಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯಾದರೂ, ಇತರರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡದವನು ವಿಶ್ವಮಾನವನಾಗುವನು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವನು ಎಲ್ಲಿ, ಯಾವ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋದರೂ, ಅನ್ಯಮತ, ಧರ್ಮ, ದೇವರುಗಳನ್ನು ಅಳಿಯಬಾರದು. ಇಂಥವರ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಶ್ವಮಾನವತೆಗೆ ಭಂಗ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥವರು ದೇವರನ್ನೂ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಅವರದು. ಕುವೆಂಪು ಸಹ ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಕಾರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರ ಪೂಜೆಯೆಂದರೆ, ನಿಸರ್ಗದ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲೂ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ "ಸಕಲಾರಾಧನ ಸಾಧನ ಬೋಧನದನುಭವರಸ"ವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ,

> ಪೌರೋಹಿತ್ಯದ ಸೊಂಕಿಲ್ಲದೆ, ಸುಲಿಗೆಗೆ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗದೆ, ಕಲ್ಲು ಲೋಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವುದಾದರೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ.[೬೦]

ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಮೌಢ್ಯದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಲ್ಮಶವಿಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಂಡು ನೆಮ್ಮದಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಅಪಾಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯನ್ನು ಮೀರಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಸಾಗುವ ಭಕ್ತಿಯೇ ಪೂಜೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಕೊಡುವ ವಿವರಣೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ.

> ದೇವರು ಪೂಜೆಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಾನುಭವಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವುಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧ ಯೇಸು ಶಂಕರ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಅಥವಾ ಪೂಜೆಯ ಕಲ್ಪನೆ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತರ ಹಿಂದೂಗಳ, ಮಹಮದೀಯರ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನವೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ಮರ್ತ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇವು ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನವೆಂಬಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಅಮರ್ತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಖಂಡತ್ವವಾಗಲೀ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯಾಗಲೀ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ... ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಉದಯಾಸ್ತಗಳನ್ನು, ಹೂ ಬಳ್ಳಿ ಹಸುರುಗಳಿಡಿದ ಕಾನನ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು, ಜೋಗದ ಜಲಪಾತವನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ಪೂಜೆ. ಹಕ್ಕಿಗಳ ಇಂಚರವನ್ನು ಕೇಳುವುದೂ ಪೂಜೆಯೇ ಮಹತ್ತಾದ್ದನ್ನು ಕುರಿತು, ಆಲೋಚಿಸಿ, ಅನುಭವಿಸುವುದೂ ಪೂಜೆಯೇ.[೬೧]

ಇದು, ರೂಢಿಗತ ಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಗಿಂತ, ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು, ಅವರು ದೇವರನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಬಗೆಯೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅವರು ದೇವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಯುವುದಿಲ್ಲ, "ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ? ನನ್ನ ಮಡದಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಜಗನ್ಮಾತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವೇದ್ಯವಾಗುವಂಥ ಅನುಭವ. ಇದನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ, ಯಾರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪೂಜಿಸುವ ಭಕ್ತನು ದೇವರನ್ನು, ಪೂಜೆಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಲು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಮಡದಿಯಲ್ಲಿ ಜಗನ್ಮಾತೆಯನ್ನು ಕಾಣುವಲ್ಲಿ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರ ಪ್ರಭಾವ ಇರಬಹುದು.

ವಿಪರ್ಯಾಸವೆಂಬಂತೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಜನನ ಹಾಗೂ ಬಾಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲೋಕದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾಕತಾಳೀಯ ಅಥವಾ ಅತಿಯಾದ ಭಯಮಿಶ್ರಿತ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಎಂದು ಕಂಡುಬರುವಂಥ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ನಂಬಿ ಕೈಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆ ಅವರ ತಾಯಿ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಜಿಯರ ಎಷ್ಟೋ ಜನ್ಮಗಳ ಪೂಜಾಫಲವಾಗಿ, ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ಅಂತೂ, ಎಷ್ಟೊಂದು ದೇವ ದೇವಿಯರ ಕಮ್ಮಾರ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೃದಯದ ದಿವ್ಯ ಮೂಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಬಯಕೆಯ ತಪಸ್ಸಿನ ಅಡಿಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಬಡಿಬಡಿದು, ನನ್ನ ಅಜ್ಜಿ ನನ್ನನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ, ನನ್ನ ವಿಚಾರ ಬುದ್ಧಿಯ ನಾಸ್ತಿಕತೆ ತನ್ನ ಕೃತಘ್ನತೆಗೆ ನಾಚಿ, ಆಸ್ತಿಕತೆಗೆ ತಿರುಗಿ, ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಕಣ್ಣೀರು ಕಪೋಲಗಳನ್ನು ತೊಯ್ಯಿಸಿ ಮೀಯಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.[೬೨]

ಎಂದು, ತಾವು ದೇವರ ಫಲದಿಂದ ಜನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹಿರಿಯರು ನಂಬಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ತರ್ಕದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ವಿಚಾರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಾಸ್ತಿಕತೆಯಾದರೆ, ಅಂತಃಕರಣದ ಕೋಮಲತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅಳೆದು ತೂಗಿ ನೋಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸಂಗ, ಅವರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಬಿದ್ದು, ಕೈಮೂಳೆ ಮುರಿದು ಜಾರಿಹೋಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರ ತಾಯಿ ಭಾವೋದ್ವೇಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತ ದಯನೀಯವಾಗಿ, ತಮ್ಮೆಲ್ಲಾ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಸಂಕಟವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಪಾರವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮನೆ ಅಂಗಳದ ತುಳಸಿ ಕಲ್ಲು ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಹಣೆಯನ್ನು ಜಜ್ಜಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮಗನಿಗೊದಗಿದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ರೋಧಿಸುತ್ತ, ದೇವರಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ರಕ್ತ ಚಿಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಮಗನ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ತಾಯಿ ನೋವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಸಂಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ, ಅಂದು ಅವರ ತಾಯಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೇ ತಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಾಯಿಯ ಮೊರೆಯನ್ನು ದೇವರು ಮನ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಬಾಳಿನ ಸಂದುಗೊಂದುಗಳಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಜೀವನ ದೇಗುಲದ ಗೋಪುರಾಗ್ರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ![೬೩]

ಅಂದು ಅವರು ಬದುಕಿ ಉಳಿದಿದ್ದರಿಂದಲೆ, ಅವರು ಅಷ್ಟು ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು. ಇಲ್ಲವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನನ್ನೊಂದಿಗೇ ಇದೆಲ್ಲ ಮುಗಿದುಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬ ಅವರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ತಾಯಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿದೆ.

ಕವೆಂಪು ಅವರ ದೇವರು - ಭಕ್ತಿ ಪೂಜೆಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅವರ ವಿಚಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ರೂಢಿಗತವಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗಿಂತ, ಕುವೆಂಪು ನಂಬಿಕೆಯು ಭಿನ್ನವೂ, ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಆದ ಅರ್ಥ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದೇವರು - ಭಕ್ತಿ - ಪೂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಒಂದು ತೆರನಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಪೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅರ್ಥ ಆಯಾಮಗಳೂ ಇನ್ನೊಂದು ತೆರನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಖಾಸಗೀ ಒಳನೋಟವನ್ನು ಅವನು ತಳೆಯುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಹೋದಾಗ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನಂಬಿಕೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ, ಸಂದೇಹಗಳಿಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಇದೆ ಆಗಿರುವುದು. ದೇವರು, ಪೂಜೆ, ಭಕ್ತಿಯನ್ನುವಂಥದ್ದು, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಅವನ ಅತ್ಯಂತ ಖಾಸಗೀ ವಿಚಾರಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಅಥವಾ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ನಂಬಿಕೆ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಾಳೆಹಾಕುವಾಗ ಸಂದಿಗ್ಧವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಮಾತೆಯ ಪಾದದಲಿ
ಮಕ್ಕಳು ನಾಲ್ವರು ನಾಲ್ವೆರಳು ;
ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ ಸತಿ ಹೆಬ್ಬೆರಳು |
ಶ್ರೀಗುರುವಾಶೀರ್ವಾದದಲಿ

ಕವಿಗೀ ಸಂಸಾರವೆ ಪೂಜೆ?[೬೪]

ಇದು ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾವನೆಗಳ ನಂಬಿಕೆ. ಈ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನ ಕವಿ ಪೂಜೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದಾಗ, ಯಾರು ತಾನೇ ಇದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ವಿಚಾರವಾದಿಯಾದವರು ನಾಸ್ತಿಕರಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದಲ್ಲ. ಆಸಕ್ತಿಕರಾಗಿಯೂ ವಿಚಾರವಾದಿಯಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಈ ತರದವರು. ಮೌಢ್ಯ, ಜಾತಿಯತೆ, ಮತಾಂಧತೆ ಇವುಗಳು ದೇವರು ಭಕ್ತಿ

ಪೂಜೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ವಿಚಾರವಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನುಳಿದಂತೆ, ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಕಲವೂ ಅವರಿಗೆ ಪೂಜೆಗೆ, ಭಕ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದೆ ಅವರ ಆಸ್ತಿಕವಾದವು ಮಾನವೀಯ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ ಎಂಬುದು ಕೂಡ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ಚಿಂತನೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ಯಾವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ, ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ವಿರೋಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನೆಲೆಯ ನಂಬಿಕೆಯಂತೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದಾಗ ಅಪಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

## ೭.೪. ಕುವೆಂಪು ದೇವರ ನಂಬಿಕೆ – ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೇವರ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆ ಅವರು ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯರೂಪದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

> ಕುವೆಂಪು ಅವರು ... ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಮಹಾ ಮೋಸದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಅತ್ಯಂತ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ... ಅವರ ಕುತಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮಂದಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿನ ಒಂದು ವಿಧಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ದ್ವಂದ್ವವು ಇವರ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನಮಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.[೬೫]

ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆ ಪ್ರಕಾರ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮಂದಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳೆಂದರೆ, ದೇವರು, ಪೂಜೆ, ವಿಧಿ. ಈ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಕೇವಲ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮಂದಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕಾಲದ, ದೇಶದ, ಸಮುದಾಯದ ಜನರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅವರವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಆಚಾರ - ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಅದರ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳು, ಆಚರಣೆಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ ವಿನಾಃ ಇದ್ಯಾವುದನ್ನೂ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮಂದಿಯವರೇ ಹುಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಮಿತಿಯೊಳಗೆ ತನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು, ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಇಡೀ ಜನಮಾನಸದಲ್ಲೇ ದೇವರ ನಂಬಿಕೆ ಸ್ಥಾಯೀ ನೆಲೆಯದು. ಇವನ್ನು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮಂದಿಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದು ಎಂದು ನಂಬುವುದೇ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ. ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ, ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಕುವೆಂಪು ಅದನ್ನು ಅನಾಮತ್ತಾಗಿ ಹಾಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರಲ್ಲ ಎಂಬ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚಿಂತಕರಾಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹರಿಹಾರರಾಗದೆ, ಸ್ವವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದವರು. ಅದರಲ್ಲಿನ ರಾಡಿಯನ್ನು ಬಿಸಾಡಿಯೇ ಶುದ್ಧ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಆರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದವರು. ಅವರ ದೇವರು, ನಂಬಿಕೆ, ಪೂಜೆ, ಭಕ್ತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮಂದಿಯ ನಂಬಿಕೆಯಂಥಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಓರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ತೀಡಿ, ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಪರಿಧಿಗೆ ಸರಿಕಂಡು ಬಂದುದ್ದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮಂದಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಬಾಹ್ಯ ಆಚರಣೆಗಳ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮಠ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ಎಂದೂ ಹೋದವರಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲೆ ನೆನೆಯಬೇಕು. ಕುವೆಂಪು ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮದ ಭಕ್ತರಾದದ್ದು ಕೂಡ, ಅಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಜಾತೀಯ ಭೇದಭಾವ ಇಲ್ಲದ, ಸಂಕುಚಿತ ವಾತಾವರಣ ಇರದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠವನ್ನು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದೇ ಅದರ ದೈವೀನೆಲೆಯ, ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಶುಚಿತ್ವವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುವಂಥ ಬೀಡಾಗಿದ್ದರಿಂದ.

ನಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮಠ, ಜಾತಿಯ ಬಿಲವಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಮನುಷ್ಯನ ಗೊಡ್ಡು ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾದಾಗ ಅಷ್ಟೇ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಯಾವ ರೀತಿಯ ಮಠಗಳನ್ನು ಯಾಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

> ... ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕೂಡ ತಮಗೆ ಇಷ್ಟವಲ್ಲದ ಮಾರಿ, ಮಸಣಿ, ಕಾಳಿ... ಮುಂತಾದ ದೇವರುಗಳನ್ನು ದೂರುತ್ತಾರಲ್ಲದೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತಮಗೆ ಉಪಯೋಗವಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಮಾಧ್ವತತ್ತ್ವಗಳಂಥ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸುವರು. ಹೀಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ದೂಷಿಸುತ್ತಲೇ ಇವರು ಶಂಕರತತ್ತ್ವವನ್ನು, ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕೃಷ್ಣ ದೇವರನ್ನು ಮುಂದೆ 'ಗುರು ದೇವರನ್ನು' ಇವರು ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಟ ಭಕ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡದೆ ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಿಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದಾರಿತೋರಿಸುವಂತಹ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವುದು ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗುವುದು.[೬೬]

ಎಂದು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಬರುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೃಷ್ಣನ ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅದ್ವೈತ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟವರು. ಅಂದರೆ ದೇವರು ಮತ್ತು ಭಕ್ತರ ಅಭೇದ ಕಲ್ಪನೆ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ಅವರು ಶಂಕರಚಾರ್ಯ ಅದ್ವೈತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು. ದೇವರು ಮತ್ತು ಭಕ್ತರ ನಡುವೆ ಬರುವ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಕುವೆಂಪು, ತಮ್ಮದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ದೇವರು ಮತ್ತು ಪೂಜೆಯ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು, ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆಯವರು ಹೇಳುವ ಅಪಟ್ಟ ಭಕ್ತಿ ಯಾವುದೋ ತಿಳಿಯದು. ಬಹುಶಃ ಯಾವುದೇ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಅಪ್ಪಟ ಭಕ್ತಿ ಎಂದಿರಬಹುದೇನೊ. ಕುವೆಂಪು ಮಾರಿ, ಮಸಣಿ, ಕಾಳಿ ಮುಂತಾದ ದೇವರನ್ನು ದೂರುವುದು, ಜನರಲ್ಲಿ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆಡೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸುವ ದೇವರುಗಳಂತೆ ಅವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾಕೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

> ನೂರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಸಾಲವಿರುವ ಬಡವರು ಭೂತ, ಪಂಜ್ರೊಳ್ಳಿ, ಜಕ್ಕಿಣಿ, ರಣ ಮುಂತಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಅಂತರ ಬೆಂತರಗಳ ಪೂಜೆಗಾಗಿ, ಸಾಲವನ್ನು ಮನೆಯ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ, ಸುಳ್ಳು ಭಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ, ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಮರಗಳ ಬುಡದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಕುರಿ ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಇತ್ತು ಸರ್ವನಾಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.[೬೭]

ಎನ್ನುವಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿ, ಈ ದೇವರುಗಳನ್ನು ದೂರುವುದರಲ್ಲಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರು ದೇವರುಗಳಲ್ಲೂ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ದೂರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಲ್ಲದು.

ಹಾಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಮಾಧ್ವತತ್ತ್ವವನ್ನು ಯಾಕೆ ದೂಷಿಸುತ್ತಾರೆಂದರೆ,

> ಶ್ರೀ ಮಧ್ವರ ಪ್ರಕಾರ ; ಎಲ್ಲ ಜೀವರೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ತರದವರಲ್ಲ. ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪವು ಅಚಲವಾದದ್ದು, ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದದ್ದು, ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು ಅದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ... ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಗದ ಜೀವರುಗಳಿದ್ದಾರೆ : ೧. ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರು - ಮೋಕ್ಷವೆ ಪರಮ ಅಥವಾ ಅಂತಿಮಗಮ್ಯರಾದವರು. ೨. ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರಿಗಳು - ಸದಾ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾ ಸಾಯುತ್ತ ಜನ್ಮ - ಮೃತ್ಯುಗಳ ನಡುವೆ ತೊಳಲುತ್ತಿರುವವರು. ೩. ತಮೋಯೋಗ್ಯರು - ನಿತ್ಯ ನರಕ ಭಾಜನರು. ಇವರಿಗೆ ಉದ್ಧಾರವೇ ಇಲ್ಲ.[೬೮]

ಲೋಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಕಂಟಕಮಯವಾಗಿರುವ ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾ "ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರದು 'despicable philosophy' ಅದು ಫಿಲಾಸಫಿಯೇ ಅಲ್ಲ"[೬೯] ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗಿನ ಒಡನಾಟ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಓದಿದವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜವೆ. ಇಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಅವರು ಹೊಂದುವುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಭಾವದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಆಶ್ರಮದ ವಾಸ, ತತ್ತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನ ಫಲವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಾಧುಸಂತರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಇಂಥ ಅನುಭವಗಳು ಅವರಿಗಾಗುತ್ತಿದ್ದುದ್ದು

ಉಂಟು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಸತ್ಯಾಂಶವೇ ಅಥವಾ ಸುಳ್ಳೇ ಎಂಬುದು ತರ್ಕಾತೀತ. ಹಾಗಂತ ಈ ರೀತಿಯ ಅನುಭವ ಆಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಭಾವನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲು ಆಗದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿನ ಅನುಭೂತಿ ಎನ್ನಬಹುದು.

ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆಯವರ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮುಂದುವರಿದು, ಕುವೆಂಪು ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರೊಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಅನೇಕ ಉನ್ನತ ಗೌರವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. "ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳ ಆಕಸ್ಮಿಕವೂ, ಬದುಕಿನ ಇತರ ಘಟನೆಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾದ ಕಾಕತಾಳೀಯಗಳೂ, ಆಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬುವ ಅಂಶ ಇವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಇಂತಹುಗಳಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ"[೨೦] ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ನಂಬುವ ದೈವಾಂಶ ಕಲ್ಪನೆಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ತಂದೆ ಸಾವಿನಂಚಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲೆ ಸಂತೋಷ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಕುವೆಂಪು, "ತಮ್ಮ ಮಗನ ಮಂಗಲಮಯ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ .... ಸಕೃದ್ದರ್ಶನವೇನಾದರೂ ಆಯಿತೆ? ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆಯವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಹೀಗಿದೆ :

> ... ಸಾಯುವ ತಂದೆಗೆ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಬಾಷ್ಪ ಸುರಿಸುವುದು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಂಥವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮುಂದಿನ ಭವಿಷತ್ ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಯುವಂಥವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಿರುವುದೋ ಎಂದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗದ ಮನುಷ್ಯನ ಅಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೂ ಏನು?[೨೧]

ಇವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ತಂದೆಗೆ ಮಗನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಇತ್ತು. ತಂದೆಯವರ ಈ ಬಯಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೂ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗನಿರುವಾಗಲೇ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ, ತಂದೆಯ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿದ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ನಗುವಿನ ಅಂತರಾರ್ಥವನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಮಗನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೇನೋ ಎಂಬಂಥ ಊಹೆಯನ್ನಷ್ಟೆ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದು. ಇದೆಲ್ಲಾ ಅತಿಯಾದ ಭಾವುಕತೆಯಿಂದ ತಳೆಯಬಹುದಾದ ನಿರ್ಧಾರಗಳೆ ಹೊರತು ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥದ್ದಲ್ಲ.

ಅದೇ ರೀತಿ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ ಮತ್ತು ತಾಯಿಯರ ಹರಕೆಯ ಫಲದಿಂದಲೇ ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಎಂಬ ಹಿರಿಯರ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನೇ ಅವರು ಕೂಡ ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆಯವರು ತರ್ಕವನ್ನು ಹೂಡಿ ಈ ರೀತಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

> ... ಯಾವ ಮಕ್ಕಳಿಗೇ ಆಗಲಿ ತಂದೆ - ತಾಯಿ, ಅಜ್ಜಿ - ಅಜ್ಜ, ಅಥವಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮಗುವಿನ ಬಂಧು ಬಳಗದವರು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಬೇಕು ಎಂದೇ ಹರಸುತ್ತಾರೆ. ... ಅವರು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಂತ ಹೇಳಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಾ ಒಳ್ಳೆದಾಗೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆಂದಾಗಲೀ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಬದುಕಿನ ಆಕಸ್ಮಿಕವೇ ಹೊರತು ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲ... ಅದರಿಂದ ಹಿರಿಯರ ಆಶೀರ್ವಾದ, ಹರಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಾಳನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಹಾಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದೆ? ಅಂತಿರುವಾಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಕವಾದದ ಅತಿಯಾದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ವಿಚಾರವಾದದ ಬಗೆಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಿರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಿರುವುದು.[೨೨]

ಈ ವಿಚಾರ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂಥದ್ದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹೊಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಬಾಲಿಶತನವಷ್ಟೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಆಸ್ತಿಕವಾದ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಧನ್ಯತಾಭಾವ ಎನ್ನಬಹುದು. ತನ್ನ ಹುಟ್ಟಿಗೆ

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದರಿಂದಲೆ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಎತ್ತರದ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯೊಂದಿಗೆ ಧನ್ಯತಾ ಭಾವನೆ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಒಳಗು ಮಾಡದೆ, ಅತಿಶಯವಾದ ಭಾವಪರವಶತೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

> ಕುವೆಂಪು ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗವನ್ನು ಟೀಕಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಗುರ್ತಿಸಿದ್ದೇವೆ. ... ದೈವದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾಗಲಿ, ಸಾಧು - ಸಂತರ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಲಿ, ಹುಟ್ಟು - ಮರು ಹುಟ್ಟುಗಳ ಬಗ್ಗೆಯಿರುವ ವದಂತಿಯ ನಂಬಿಕೆಗಳಾಗಲಿ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನು ಆಯಾಯ ಕಾಲದ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಜನಾಂಗ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ಖಂಡ ತುಂಡವಾಗಿ ದೂಷಿಸುವುದು ತಪ್ಪಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗವನ್ನು ದೂಷಿಸಿ, ಅವರ ವಿಚಿತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ, ನಾವೂ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಾ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗವೇ ಆಗುತ್ತೇವೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ಕುವೆಂಪು ನವಪುರೋಹಿತ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಮನಃಸ್ಥಿತಿ ಹೊಂದಿದವರಾಗುತ್ತಾರೆ.[೨೩]

ಇದು ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆಯವರ ಅವರಸರದ ತೀರ್ಮಾನವೆನ್ನಬಹುದೆ? ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಮಗ್ರ ವಿಚಾರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು, ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಾಗ ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದೇವರ ಅಸ್ಥಿತ್ವ ನಂಬಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತ ಸಾಧಿಸಿ, ಇವೆಲ್ಲದರ ವಕ್ತಾರರಂತೆ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಜನಾಂಗ ವರ್ತಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಾನವ, ದೇವರನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಾಗಿನ ನಂಬಿಕೆ ಎನ್ನುವುದು, ಇಡೀ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲದ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ, ಸಮುದಾಯ ವರ್ಗದವರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ದೈವಾಂಶವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡವರು. ಒಪ್ಪಿತ ಮೌಲ್ಯಗಳ, ನಂಬಿಕೆಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ ಅವರಲ್ಲಿದೆ. ಅವರು 'ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಯನ್ನು ಪುನರ್ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವಾಗ ಅಥವಾ ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಕೊಡುವ 'ಚಿನ್ನದ ರೂಪಕದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಜನಾಂಗ ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೊ ಇಲ್ಲವೊ ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ, ಈ ಮೇಲಿನಂತೆ ಆಂಶಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಳೆಯಬಹುದು ಅಷ್ಟೇ. ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಜನಾಂಗ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ದೇವರ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

> ಪೌರೋಹಿತ್ಯದ ಸೋಂಕಿಲ್ಲದೆ, ಸುಲಿಗೆಗೆ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗದೆ, ಕಲ್ಲು ಲೋಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವುದಾದರೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ.[೨೪]

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು 'ನವಪುರೋಹಿತ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂಥ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಹೊಂದಿದವರು' ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೆಸರಿಲ್ಲದ ರೂಪವಿಲ್ಲದ, ಅವರ್ಣನೀಯ, ಅಗೋಚರ ಚಿದ್ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ, ಸಕಲ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಿದವರು. ಇದೇ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರು ಕೂಡ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲಗೊಂಡು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೈವತ್ವದ ನೆಲೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ದರ್ಶನ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ರೂಢಿಗತಗೊಳ್ಳುವಂಥದ್ದಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ದೇವರ ನಂಬಿಕೆ ಒಂದು ನವ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

## ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೩೪೪, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು.
೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೮೯.
೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೫೯.
೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೫೨.
೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೪೯.
೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೪೪.
೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೭೫.
೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೨೭.
೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೨೯.
೧೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೮೪.
೧೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೬೯.
೧೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೯೦.
೧೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೧೫.
೧೪. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೮೭೦, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.
೧೫. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೧ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೨೬೫, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.
೧೬. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨, ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೯೮೭, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪.
೧೭. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೭೮೭, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ...
೧೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೯೭, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.
೧೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೯೭, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.
೨೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೯೭-೭೯೮, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.
೨೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೯೯.
೨೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೭೯೯, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.
೨೩. ಮಧುರ ಚೆನ್ನ : ಆತ್ಮಶೋಧ : ಸಂ. ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆ : ಪುಟ ೩೫೧ : ಚೆನ್ನಬಸವನ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೯೮. (ಮಧುರ ಚೆನ್ನರ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಕಥನಗಳ ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ)
೨೪. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೭೯೯, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.
೨೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೦೦.
೨೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೦೨.
೨೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೨೪.
೨೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೭೭.
೨೯. ಕುವೆಂಪು : ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ : ಪುಟ ೭೦, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ., ೧೯೭೩ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೩೪)
೩೦. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೨೩೨, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦.
೩೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೮೫.
೩೨. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ ಸಂಪುಟ ೨, ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೯೨೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.
೩೩. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೨೩೦, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.
೩೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೮೩.

೩೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೮೪.

೩೬. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨, ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೯೮೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೩೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೫೧.

೩೮. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨, ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೮೫೨, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೩೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೪೧.

೪೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೫೮.

೪೧. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ : ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು : ಪುಟ ೧೨೩-೧೨೪, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೪೨. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ : ಭಾವ - ೨ ; ಪುಟ ೨೩೪, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೯.

೪೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೩೩.

೪೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೪೩.

೪೫. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨, ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೮೫೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೪೬. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೫೨೮, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.

೪೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೩೪.

೪೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೬೪.

೪೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೯೩.

೫೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೦೦.

೫೧. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨, ಶಿವಾರಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೧೦೩೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೫೨. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ : ಹಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು ; ಪುಟ ೧೨೬, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೫೩. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨, ಶಿವಾರಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೧೦೩೨, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೫೪. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೭೩೪, ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೫.

೫೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೩೩-೩೪.

೫೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೩೬.

೫೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೮೬.

೫೮. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ : ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು : ಪುಟ ೩೦, ೩೧, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೬.

೫೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೩೪.

೬೦. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ - ಸಂ. ೨; ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ; ಪುಟ ೯೧೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪.

೬೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೫೦.

೬೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ; ಪುಟ ೪, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೬೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೮.

೬೪. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಂ. ೨, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೨೯, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೦.

೬೫. ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆ : ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆ; ಸಂ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ ಮತ್ತು ಇತರರು ; ಪುಟ ೮೧೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ., ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೬.

೬೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೧೬.

೬೭. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಭಾಗ ೨, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೮೨, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪.

೬೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೮೬.

೬೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೭೮.

೭೦. ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆ; ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆ; ಸಂ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ ಮತ್ತು ಇತರರು, ಪುಟ ೮೧೮, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ., ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೬.

೭೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೨೦.

೭೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೨೦, ೮೨೧.

೭೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೨೫.

೭೪. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂ. ೨, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೯೧೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ. ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪.

* * *

ಅಧ್ಯಾಯ – ೮

# ಕುವೆಂಪು ಕಂಡ ವಿಧಿದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜನ್ಮಾಂತರ ನಂಬುಗೆ

... ಜನ ವಿಧಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಧಿ ಇರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?[1]

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಓದಿ ಕೊನೆಗೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವ ತತ್ವದಿಂದಲೂ ಸಮಂಜಸವಾದ ಉತ್ತರ ಸಿಗದೆ, ಕುವೆಂಪು ಮನಸ್ಸು ಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ತತ್ತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಅವರಿಗೆ ಈ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರೆ ವಿಧಿಯನ್ನು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಇವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿ ಎಂದರೆ ಏನು? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. "ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ", ಕುವೆಂಪು ನಂಬುವ ವಿಧಿಯ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುವಂತೆ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂಗತಿಗಳೊಂದಿಗೆ, ವಿಧಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದರ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಧಿದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜನ್ಮಾಂತರ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಚರ್ಚೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಈ ನಂಬಿಕೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದೇ ಒಂದು ಫ್ಯಾಶನ್ ಆಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಬಂದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಂದೇಹಗಳಿಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲೆ ಉತ್ತರ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು, ವಿಧಿ ಮತ್ತು ಪುನರ್‌ಜನ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತಾಳಿದವರು. ಇದರ ಬಗೆಗಿನ ನಂಬಿಕೆ ವೈಯಕ್ತಿಕವೆ ಹೊರತು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಲ್ಲ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ, ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು, ಎನ್ನುವುದೇ ಚರ್ಚೆಗೆ ಗ್ರಾಸ. ಆದರೇನು? ವಿಚಾರವಂತರಾಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವರಿಗಾದ ಅನುಭವ, ಇದ್ದ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ಖಾಸಗೀ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸಂಗತಿಗಳು, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ಘಟನೆಗಳು, ಕಾಕತಾಳೀಯ ಎನ್ನುವಂತೆ ಎದುರುಗೊಂಡಾಗ, ಅವರಿಗೆ ವಿಧಿಯ ಮೇಲಿನ ನಂಬಿಕೆ ಬಲವಾಗುತ್ತದೆ.

"ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ" ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಅವರ ಈ ನಂಬಿಕೆ ಅಸಹಜವೆಂದೇನೂ ಅನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಧಿ, ಮಾರುವೇಷದ ವರವೆಂಬಂತೆ ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನೇಕ ತಿರುವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಂದು ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೆ ಕೆಲವರು 'ಅದೃಷ್ಟ'ವೆಂದರೆ, ಕುವೆಂಪು 'ವಿಧಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಂತ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಅವರೆಂದೂ ಒಪ್ಪಿದವರಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಮೌಢ್ಯವೆನ್ನಲಾಗದು. ವಿಧಿ, ಕರ್ಮ, ಪುನರ್ ಜನ್ಮಗಳ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬರಿಯ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ 'ನಂಬಿಕೆ' ಎಂಬ ಪದದ ಬಳಕೆಯೂ ಔಚಿತ್ಯವಲ್ಲ. 'ನಂಬಿಕೆ' ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ 'ಶ್ರದ್ಧೆ' ಮತ್ತು 'ವಿಶ್ವಾಸ' ಎಂಬೆರಡು ಪದಗಳ ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಂಥದ್ದೇ ಶ್ರದ್ಧೆ. ಇದು ಅನುಭಾವ ಸಿದ್ಧ. ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಂಥದೇ ವಿಶ್ವಾಸ. ಆಮ್ಲಜನಕ ಜಲಜನಕ ಸೇರಿ ನೀರಾಗುವುದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವೋ ವೈಚಾರಿಕವೋ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ

ನನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅಥವಾ 'ನಂಬಿಕೆ'ಯೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದದ್ದೇ. ವಿಧಿ ಕರ್ಮ ಪುನರ್ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವುದಾದರೆ ಅವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವೆಂಬಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. 'Action and reaction are equal and opposite ಎಂಬ ಭೌತವಿಜ್ಞಾನ ಸೂತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಷ್ಟೆ. ವಿಧಿ ಮತ್ತು ಕರ್ಮತತ್ವಗಳನ್ನು ಸಹ ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಸರಪಳಿಯೇ ಕರ್ಮ. ವಿಧಿ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಅಪ್ರತ್ಯೇಕ. ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆಯೇ ವಿಧಿ.[೨]

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಜೋರಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ, ಕತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣದೆ 'ಚರಂಡಿಗೆ' ಬಿದ್ದುಬಿಡುವ ಅಪಾಯದಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಪಾರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಅವರು, "ಯಾವುದೊ ಕೃಪೆಯ ಹಸ್ತ" ನನ್ನನ್ನು ಪಾರು ಮಾಡಿತು ಎಂದು ಜೀವ ಅಪಾಯದಿಂದ ಬದುಕುಳಿದ ಗಳಿಗೆಯನ್ನು ಮನದುಂಬಿ ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಬಾಲಕನಾಗಿರುವಾಗ, ವಿಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಮಕ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆಯುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬಾಲಕನ ಮನಸ್ಸಾಗಲೇ ಲೋಕಾತೀತವಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಶಾಲೆ ಬಿಟ್ಟಾದ ಮೇಲೆ, ಒಮ್ಮೆ ಬೈಗಿನಲ್ಲಿ ಕಾಡು, ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತ, ನಿಸರ್ಗ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ದೇವರು ಮೊದಲೆ ನಿಯೋಜಿಸಿರುತ್ತಾನೆ, ಎಲ್ಲವೂ ಆತನಿಗೆ ಅಧೀನ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಿ, ಅಧೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಮನಸ್ಸು ಒದ್ದಾಡುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ರೀತಿ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪುವಿನ ವಿಚಾರಲಹರಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಅವನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ಮುಗಿದು, ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಒಂದು ಮುಳ್ಳಿನ ಪೊದೆಗೆ ಎಸೆಯುತ್ತಾನೆ. ಒಡನೆಯೇ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಅಧೀನತೆಯ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಿ ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಮನೋಭಾವ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತದೆ.

ನೋಡಿದೆಯಾ ದೇವರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಬಾಳೆಹಣ್ಣಿನ ಸಿಪ್ಪೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥ 'ಜಾಗದಲ್ಲಿಯೆ' ಬೀಳಬೇಕೆಂದು ಅವನು ನಿಯಮಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಸಿಪ್ಪೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಳಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿ ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಇಂದು ಸಂಜೆ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಬಂದು ತಿಂಡಿಯ ನೆವದಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ತಿಂದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಕಬೇಕಾಯಿತು. ಹಾಗಿದೆ ಭಗವಂತನ ಅಲುಗಾಡದ ಕಟ್ಟಳೆ.[೩]

ಇಂಥ ವಿಧಿಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲೇಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಅದರ ಎಲ್ಲಾ ಅಧೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕೆಂದು ಬಿಸಾಡಿದ್ದ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ನಡೆದು ಬೇರೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಎಸೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಹುಡುಗನಿಗೆ ವಿಧಿಯ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯನ್ನು ಜಯಿಸಿಬಿಟ್ಟೆನೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಆದರೇನು?!

ಹಾಳು ವಿಧಿ ಮೂದಲಿಸತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಅದು ಇಲ್ಲಿಯೆ ನೀನು ಹೀಗೆಯೆ ಬಿಸಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಯ ನಿಯಮದಿಂದ ಹಾಗೆ ನೀನು ಹೋಗಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು ದಾಸನಾಗಿ ಬಿಸಾಡಬೇಕಾಯಿತೆಂದು! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ 'ನನಗೆ ತಲೆ ಪರಚಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ನನ್ನ ಅಸಹಾಯಕತೆಗೆ ನಾನೇ ದುಃಖಿಸಿ ಕಣ್ಣು ಹನಿತುಂಬಿತು. ಸೋಲಿಗೂ ಅವಮಾನಕ್ಕೂ ಅಳು ಬರುವಂತಾಯಿತು. ಈ ಬಿದ್ದಿರುವ ಜಾಗದಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಬಿಸಾಡಬೇಕು ಎಂದೆನಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಮತ್ತೆ ವಿಧಿಯ ದಾಸನಾಗಿಯೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಥೂ ! ಹಾಳು ವಿಧಿಯ ಬಾಯಿಗೆ ಮಣ್ಣು ಹಾಕಲಿ! ಏನಾದರೂ ಸಾಯಲಿ! ನನಗೇಕೆ? ಎಂದೆಲ್ಲ ಶಪಿಸಿಬಿಟ್ಟು. ... ಹೊತ್ತು ಮೀರಿ ಹೋದರೆ, ಹಾಳು ವಿಧಿ, ಮನೆ ಮೇಷ್ಟರ ಕೈಲಿ ಛಡಿ ಏಟು ಹಾಕಿಸುವ ಹುನ್ನಾರು ಮಾಡಿದೆಯೋ ಏನೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು?[೪]

ಈ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದಿಂದಲೆ, ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪುನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಧಿ ಕಲ್ಪನೆ ಮುಂದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತಳೆಯಲು, ಜೀವನದ ಪ್ರಮುಖ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅದರ ಹಾಜರಿ ಇದೆ ಎಂದು ಪರಿಭಾವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ನಂತರ, ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ವಿಧಿಯ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಜರುಗಿತು ಎಂಬ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬದ ಕಲಹದಿಂದ ಯಜಮಾನಿಕೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಅವರ ತಂದೆ ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟವರು, ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿರುಗದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ವಿಧಿಯ ಕೈವಾಡವಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ತಂದೆಯ ಅಗ್ನಿಸಂಸ್ಕಾರದ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೋಡದಂತೆ ಮಾಡಿದ ವಿಧಿ ಮುಂದೆಯೂ ಅವರ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಯಾರ ಅಂತಿಮಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನೋಡದಂತೆ "ವಿಧಿ ವ್ಯೂಹ ವೊಡ್ಡಿದೆಯಲ್ಲಾ!" ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರು, ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರಧನಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಿ.ಆರ್. ರೆಡ್ಡಿಯವರ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಷಿಪ್ ಕೊಡಿಸಿ, ಮುಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕೂಡ ವಿಧಿಯ ಇಚ್ಛೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೆಳೆಯುವ ತಂತ್ರ ಹೂಡಿತ್ತು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾರ್ಡ್ವಿಕ್ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ಲಿನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತರಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಸತಿ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಹಾಗೂ ತಾವು ಜಾತಿ ಕೋಮುಗಳ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕದಂತೆ, ಇರಲು ವಿಧಿಯ ಕೈವಾಡವಿತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು ಹಾಸ್ಟೆಲ್ಲಿನಿಂದಾದ ಅವಕಾಶ ವಂಚಿತರಾದುದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದರಿಂದಾದ ಅನುಕೂಲವನ್ನು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೆಲುಕು ಹಾಕುವಾಗ, ನಿಜವೆನಿಸುತ್ತದೆ. "ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧಿಯ ಕೈಯೆ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಾಗೆಂದೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ ಈಗ!"[೨೫] ಎಂದು ಆತ್ಮಕತೆ ಬರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವರು.

ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರಿಗೆ, ಅವರ ಹೊಸ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೊದಲನೆ ಮಗು ಗಂಡಾಗದೆ, ಹೆಣ್ಣಾಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಜಗನ್ನಿಯತ್ರ ವಿಧಿಯ ವಿಚಿತ್ರವೇ ಕಾರಣವೆಂದು, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಗಾಢ ನಂಬಿಕೆ. ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಹೆಸರನ್ನಿಡುವ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ಕೂಡ ವಿಧಿ ಯೋಚಿಸಿತ್ತು. ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ ಕೂಸನ್ನು ಮುಂದೆ ತಾವೇ ಮದುವೆಯಾಗುವಂಥದ್ದನ್ನು ಯಾರೂ ಊಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವಿಧಿ ತನ್ನ ಕೈವಾಡವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಸಿದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ "ಈ ನನ್ನ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಗೆ ಏರುತ್ತಲೆ ಇರಲಿಲ್ಲ!" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ, ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹುಡುಕುವಾಗ ಕುವೆಂಪು 'ವಿಧಿ'ಯ ಮೊರೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ವೈಚಾರಿಕತೆಗಿಂತ, ಭಾವನಾತ್ಮಕತೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಬುದ್ಧಿಭಾವಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿವೇಕಾನಂದರೆ ಆವರಿಸಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ್ನೂ ಪರಮಹಂಸರ ಪ್ರಭಾವ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೇಲೆ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರಮಹಂಸರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಾದ "Life of Sri Ramakrishna". Compiled from various Authentic Sources (ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ - ಅನೇಕ ಅಧಿಕೃತ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದುದು) ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಲು ದೊರೆತ ಅವಕಾಶಕ್ಕೂ ಅವರಿಗೆ ವಿಧಿಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಲೋಟಸ್‌ಲೀಫ್ ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ಒಂದು ಶಾಖೆಯ ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ವಿಧಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಧ್ಯೇಯವೊಂದನ್ನು ರೂಪಿಸಿದಂತಿತ್ತು. ಪ್ರಾರಂಭೋತ್ಸವದ ಸಭೆ ಭಾಷಣಗಳು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬರ್ಥದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆನಂದ ಮಂದಿರವಾಗಿದ್ದ ಕೊಠಡಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತೀವ್ರತರವಾಗಿ ವಿಷಮಶೀತ ಜ್ವರ ಏರಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಹಾಗೂ ಕಸ್ತೂರಿಯವರು, ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ದಾಖಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ರೋಗ ಗುಣಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಕುವೆಂಪು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವೀಯುವುದಕ್ಕೆ, ಯೋಗ ಶಕ್ತಿ ರೂಪವು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಿತೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ನನ್ನ ಭವಿಷ್ಯಜೀವಮಾನದ ಹಣೆಯ ಬರಹದ ನಿರ್ಣಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸುರೀ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ದೈವೀಶಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ತೂಗುಯ್ಯಾಲೆಯ ಕಾದಾಟ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ! ದೇವರ ಪಾದ ಸೇರಿದ್ದ

ನನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ಆತನಲ್ಲಿ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟಿರಬಹುದು! ಕನ್ನಡ ತಾಯಿ ತನ್ನ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಸರ್ವಭಾಷಾಮಯೀ ಮಹಾಸರಸ್ವತಿಗೆ ತನ್ನ ಕಂದನ ಪರವಾಗಿ ನಮನಗೈದಳೊ ಏನೊ? 'ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡತಿ', 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು', 'ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ', 'ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ', 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' - ಇತ್ಯಾದಿ ಕೃತಿರೂಪೀ ಆಲೋಕಚೇತನಗಳು ತಮ್ಮ ಆಗಾಮೀ ಅವತರಣ ಪಾತ್ರದ ಶಾರೀರಕ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ತಪೋಲೋಕಯಾತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದವೋ ಏನೋ? ವಿಶಾಲ ಜಗಜ್ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯಃಕಶ್ಚಿತ ಹೋಟೆಲಿನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಕಿರುಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯಃಕಶ್ಚಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಸಂಜೆ ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಘಟನೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಬಾಹ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಯಃಕಶ್ಚಿತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಗುರುವಿನೊಡನೆ ಕರೆದ ಗುರುವಿಗೆ - ಆ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ ಆತನ ಯೋಗದೃಗೆ ಅದಾಗಿತ್ತು ಒಂದು ಮಹಾನ್ ಘಟನೆ![೬]

ಬಾಹ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಗೌಣವಾಗಿ, ಸಾಧಾರಣವಾಗಿರುವಂತೆ ನಡೆಯುವ ಘಟನೆಗಳ ಹಿಂದೆ, ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣದ ಬೃಹತ್ ಶಕ್ತಿಯ ಕೈವಾಡವಿರುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಬಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಶುಶ್ರೂಷೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯದಿದ್ದರೆ, ಬಹುಶಃ ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿರುವ ಈ ಯಾವ ಮಹತ್ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ ಎಂದೆನಿಸದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ವಿಪರೀತ ಜ್ವರವಾಗಿ ಮನೆಯವರಿಗೆ, "ಪುಟ್ಟು ಬೆಳಗಿನ ತನಕ ಉಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟ!" ಎನ್ನುವಂಥ ಆತಂಕ ಮೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾನಪ್ಪ ಬಾಡಿಗೆ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗದಿಂದ, ಬಿರುಮಳೆಯಲ್ಲೆ ರಾತ್ರೋರಾತ್ರಿ ಭದ್ರಾವತಿಯ ಡಾಕ್ಟರ್ ಚೊಕ್ಕಂ ಅವರನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕುಪ್ಪಳಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೇ ಮಾನಪ್ಪನವರು ಮುಂದಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರ್ ಅವರನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದು ಕೂಡ ಭಗವತ್ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಹುಶಃ ನನ್ನ ಹೆಣವನ್ನೇ ಸಾಗಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತೊ ಏನೊ? ಅಥವಾ, ಹಾಗೇಕೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಮುಂದೆ ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಅವನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರೊಡನೆ ಬೇಲೂರು ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದ ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಗವಿದ್ದಾಗ?[೭]

ಎಂದು ನಡೆದ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳಿಗೆ ತಾವು ನಂಬಿದ್ದ ವಿಧಿ ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ತಂಗಿ ದಾನಮ್ಮಳ ಸಾವನ್ನೂ ವಿಧಿಯಾಟವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ತಂಗಿಯನ್ನು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು ಬರಲು ಹೋಗಿರುತ್ತಾರಾದರೂ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಏನನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಬೇಟೆಯ ನೆಪವೊಡ್ಡಿ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ದಾನಮ್ಮ ಸಾಯುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ ಹಾ ವಿಧಿಯೆ! ಎಂದು ಹಳಹಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಬಿ.ಎ. ಮುಗಿಸಿ, ಎಂ.ಎ.ನಲ್ಲಿ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಸಿಕ್ಕಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಸಲಹೆಯಂತೆ, ಅದೇ ವರ್ಷ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದ ಕೋರ್ಸ್‌ಗೆ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ವರ್ಷ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅವರ ಬದುಕಿನ ದಿಕ್ಕೇ ಬದಲಾಯಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು.

... ಆದರೆ ವಿಧಿಯ ಇಚ್ಛೆ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು; ಕಾಕತಾಳೀಯವಾಗಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವೆಂಬಂತೆ ತೋರುವ ಘಟನೆಗಳ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಹೋದ್ದೇಶ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವುದಿರಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಗೋಚರ ಆಗಿ, ತೋರದಿದ್ದರೂ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬಂದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ ರೀತಿಯಿಂದ ಚಿಂತಿಸುವ ಅಂತರ್ ದೃಷ್ಟಿಗೆ, ನಾವು ಊಹಿಸುವಷ್ಟು ನಿರುದ್ದೇಶಕವಾಗಿ ತೋರದೆ, ಅಚಿಂತ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ.[೮]

ಆಗಿದ್ದೆಲ್ಲಾ ಒಳ್ಳೆಯದಕ್ಕೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ವಿಧಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ.

೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರೊಡನೆ, ಜೋಗ್ ಜಲಪಾತಕ್ಕೆ ಪ್ರವಾಸ ಹೋಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲೇನೂ ಅಂತ ವಿಶೇಷವಿರಲಿಲ್ಲ ಅಂದು. ೧೯೭೩ರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಂದಿನ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಶೇಷತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪ್ರವಾಸದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೆ, ಅವರಿಗೆ ಮೈಲಿಬೇನೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅನುಭವ ಹೊಂದಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಈ ಪ್ರವಾಸ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದು, "ವಿಧಿನಿಯಂತ್ರಣದಂತೆ; ರಹಸ್ಯಗರ್ಭಿತವೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೂ ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಮಹತ್ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೂ ಆಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ" ಎಂದೆನಿಸುವುದು. ಅವರಿಗೆ ತಗಲುವ ಸಿಡುಬಿನ ಕಾಯಿಲೆ, ಡೋಬಿ ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆದು ಇಸ್ತ್ರಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಆದದ್ದು 'ವಿಧಿಯ ಸಂಕಲ್ಪ' ತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಅಂದಿನ ಸಾಧಾರಣ ಅನುಭವಗಳು, ತರುವಾಯ ವಿಶೇಷೀಕೃತ ಘಟನೆಯಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದನ್ನು ವಿಧಿಯ ಪೂರ್ವನಿಯೋಜಿತ ತಂತ್ರವಾಗಿ, ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಮದುವೆಯೂ ವಿಧಿನಿಯಂತ್ರಣದಂತೆ ನಡೆದುದಾಗಿ ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗಲೆ, ಮದುವೆಯನ್ನೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ವಿಧಿ.

> ಆ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎರಡು ಘಟನೆಗಳು ಉಲ್ಲೇಖ ಯೋಗ್ಯವಾದವು. ಒಂದಂತೂ ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲು ವಿಧಿವ್ಯೂಹವು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ವಿನ್ಯಾಸದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ, ಈಗ ಪರಿಭಾವಿಸುವ ನನಗೆ 'ಮನೆಕಟ್ಟಿ ನೋಡು! ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ನೋಡು! ಎಂಬ ಗಾದೆಯಿದೆ. ಆ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಒಂದೊಂದನ್ನೆ ಮಾಡಿ ನಿಭಾಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವಾಗ ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡುವುದು ತುಂಬ ಕಷ್ಟ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ನಾನು, ಆ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ವಿಧಿನಿಯಂತ್ರಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.[೧೦]
>
> ... ಅವಳನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲಿನಿಂದ ಚಟ್ಟದವರೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿದೆ ಇದರಲ್ಲೇನೋ ವಿಧಿಯ ಹಸ್ತ ಇದೆ ಅನ್ನಿಸಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇದರಲ್ಲೇನೂ ಕಾಣದೆ ಇರಬಹುದು.[೧೧]

ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸ್ವಅನುಭವದ ಮಾತುಗಳು. ಹೊರಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾಣದೆ ಇರುವಂಥದ್ದು. ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಒಳಜಗತ್ತಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಅನುಭವವನ್ನೆ ಅವರು ನಂಬಿರುವುದು. ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಏನೊಂದೂ ಆಗಿರದೆ ಆ ತಕ್ಷಣದ ಫಲಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಹೀಗೇ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾಣದ ಕೈವಾಡ ಇರಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದುಂಟು. ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರ ಜೀವನದ ಘಟನೆಗಳು ಇಂಥ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು, ಚೆನ್ನಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಂಘ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಔತಣಕೂಟದಿಂದ ಬರುವಾಗ, ರಾತ್ರಿ ಭಯಂಕರ ಮಳೆಯ ಆರ್ಭಟಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ, ಪ್ರಾಣಾಪಾಯದಿಂದ ಪಾರಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ... ನಾವು ಓಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಹಕ್ಕಲಿನಲ್ಲಿ, ... ಹಕ್ಕಲಿನ ನಡುವೆ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾಚರಂಡಿಯ ನೆನಪು ತಲೆಗೆ ಧುಮುಕಬೇಕು; ಒಂದು ಮಿಂಚು ಫಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆಯಿತು! ಎದುರುಗಡೆ ತುಂಬಿ ಭೋರೆಂದು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಚರಂಡಿ ಹಳ್ಳದ ನೀರು. ... ನಾನು ಫಕ್ಕನೆ ಸ್ತಂಭಿತನಂತೆ ನಿಂತೆ! ... ಮಿಂಚಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದ ಆ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೃಪೆಯ ಹಸ್ತವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಸಂದರ್ಭಗಳು ಮರೆಯದಂತೆ ಮೂಡಿನಿಂತಿವೆ; ಹೊರನೋಟಕ್ಕೆ ಆಕಸ್ಮಿಕದಂತೆಯೂ ಕಾಕತಾಳೀಯವಾಗಿಯೂ ಆಗಿ ತೋರಬಹುದಾದ ಅವು ಶ್ರದ್ಧಾನುಭವಕ್ಕೆ ಭಗವತ್‌ಕೃಪೆಯ ರಕ್ಷಾಹಸ್ತಗಳಾಗಿಯೆ ನೇರವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ.[೧೨]

ಕೂದಲೆಳೆಯ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾರಾದ ಅಂದಿನ ಘಟನೆ ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರ ಚಿಂತನೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಪಾರಾದುದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾಣದ ಕೈವಾಡವಿದೆ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೃಪೆ, ಅಭಯಹಸ್ತ, ವಿಧಿ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಘಟಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳ ಹಿಂದೆ ದೈವಕೃಪೆಯಿತ್ತೆಂದು ನಂಬುವರು. ಒಮ್ಮೆ ಅವರು ಹುಡುಗರಾಗಿದ್ದಾಗ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಈಜಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಮುಳುಗುವ ಸಂಭವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರಿಗೆ ಬದುಕುತ್ತೇನೋ ಎಂಬ ಆಸೆಯ ಇರದಿದ್ದಾಗ ಯಾವುದೊ ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಘಟ್ಟದ ಮೆಟ್ಟಲಿನ ಕೊನೆಯ ಕಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ಈಜಿ ದಡ ಸೇರುವರು. ಅಂದಿನ ಘಟನೆಯನ್ನು ಆತ್ಮಕತೆ ಬರೆಯುವಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅರ್ಥೈಸುವರು.

> ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದೈವ ತಾನಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿತು ಎಂಬ ಭಾವ ನನಗೆ ಹಲವು ಸಲ ಬಂದಿದೆ. ಈಗ ಯೋಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಇದು ಅಂಥ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದರೆ ಆಗ ನನಗೆ ಹೀಗೆ ಎನ್ನಿಸಿತು ಎಂದಲ್ಲ. ಆ ವಯಸ್ಸಿನ ಆ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಆ ಯೋಚನೆ ಆಗ ಬರಲಿಲ್ಲ.[೧೩]

ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗಿದ ಅವಘಡಗಳಿಂದ ಪಾರಾದುದ್ದಕ್ಕೆ ದೈವ ಕೃಪೆಯೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಬಲವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ತಾವು ನಂಬಿದ್ದನ್ನು ದೈವಕೃಪೆ ಎಂದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ವಿಧಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕಾಣದ ಕೈವಾಡವನ್ನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗೆ, ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರವರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿ, ವಿಧಿ ಅಥವಾ ದೈವದ ಕೈವಾಡ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಲೇಖಕರಿಬ್ಬರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

## ೮.೧. ಪುನರ್ ಜನ್ಮ ಕಲ್ಪನೆ - ನಂಬಿಕೆ

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಗೆ ಇರುವುದು, 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರ ನಂಬುಗೆ, ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸತ್ಯಸಂಗತಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗಾತ್ಮಕ ವಿಧಾನದಿಂದ ಇನ್ನಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ನಂಬಿಕೆ ಅವರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅದೊಂದು "Concrete experience" (ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅನುಭವ).

> ಈ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಅಥವಾ ಜನಜನಿತವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಸಾವಿರಾರು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗದಿಂದ ಈ ನನ್ನ ಶ್ರದ್ಧೆ ರೂಪಿಕ್ಕಿದೆ; ... ಸುಷುಪ್ತಿ ವಿದ್ಯೆ (Hypnotism) ಮತ್ತು ಪ್ರತೀಪಗಮನ (Regression)ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದೇನೆ. ರಷ್ಯಾ ಅಮೆರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಗಮನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮ ಪುನರ್ಜನ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ದೃಢವಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವ ಸದೃಶವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ನಾನು ಬದುಕಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ್ತವವಾಗಿದೆ ಅವು. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರಂಥ ಸಿದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಾಗೂ ಕಾಯ್ಸಿ (Caysee)ಯಂಥ ಸೂತ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗಾತ್ಮಕವಾದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲ, ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾದ ವೈಚಾರಿಕವಾದ ಸ್ವಾನುಭವ ಸಿದ್ಧವಾದ ತೀರ್ಮಾನ.[೧೪]

ಹೀಗೆ, ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ಬಗೆಗಿನ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ತಂದೆಯ ಮರಣಾನಂತರ, ಸರಿಸುಮಾರು ಪ್ರತೀ ರಾತ್ರಿಯೂ ಕುವೆಂಪು ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ತಂದೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಅವರ ಎರಡನೆಯ ಮಗ ಕೋಕಿಲೋದಯ ಚೈತ್ರ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ ಹಾಗೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ನಿಂತು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಅವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅನುಭವದ ಘಟನೆ.

> ಬಹುಶಃ ನನಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ನನಗೆ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವವರೆಗೂ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳೂ ಈ ತರದ ಕನಸುಗಳು ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಆ ರೀತಿಯ ಅಪ್ಪಯ್ಯನ ಕನಸು ಬಿದ್ದಂತೆ ನೆನಪಿಲ್ಲ.[೧೫]

ಎಂಬ ಅವರ ಮಾತುಗಳೆ, ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಸ್ವಾನುಭವದ ಸಂಗತಿಗಳು, ಅವರಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುವುದು, ಅವರ ಎರಡನೆಯ ಮಗ ಸಣ್ಣವನಿದ್ದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, "ನಾನು ಹೋದ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದೆ" ನನಗೆ ಗೊತ್ತು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಈ ಮಾತು ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಕುತೂಹಲವನ್ನಷ್ಟೇ ತರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಹುಡುಗಾಟದ ಮಾತಾಗಿ ಬಿಡದೆ, ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಎಂದೋ ಸಣ್ಣವನಾಗಿರುವಾಗ ಆಡಿದ ಮಾತನ್ನು, ಅವರ ಮಗ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಇಂಡಿಯಾಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಾಗಲೂ, ಅದನ್ನು ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ.

> ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ (ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು ೧೯೭೮ ಅಥವಾ ೧೯೭೯ರಲ್ಲಿ) ಅವನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಸಂಜೆ ತಿರುಗಾಟಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದೆವು. 'ನಾನು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆಯಲ್ಲ, ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ನಿನಗೆ ನೆನಪಿದೆಯೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲವೆಂದ. ಎಳೆತನದ ನಿಷ್ಕಾಪಟ್ಯದ ಅಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಾತಿನ ಯಥಾರ್ಥತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಲ್ಲವೆ?[೧೬]

ಬಹುಶಃ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಅವರ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಅತಿಯಾದ ಭಾವತೀವ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೇಲಿನ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಈ ಖಾಸಗಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವು ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ತನಕ ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟ ಎನ್ನಬಹುದು. ಹಾಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅನುಭವವೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮದಾಗುವುದು ಹೇಗೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ನಮ್ಮವಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುವ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ದಕ್ಕಿದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪದಿರುವುದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದು, ಅನುಮಾನಿಸುವುದು ಕೂಡ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ನಂಬದಿರುವಾಗ. ರೂಢಿಗತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದವರು ಇದನ್ನು 'ಮೂಢನಂಬಿಕೆ' ಎನ್ನುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅನುಮಾನಗಳೇಳುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನೆ ಕುವೆಂಪು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

> ನಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಬಂದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಅದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾಗದು. ವಿಜ್ಞಾನಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂಬಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಒಂದು ವಿಶ್ವತತ್ತ್ವ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಐನ್‌ಸ್ಟೀನ್ ಹುಟ್ಟುವ ಮುನ್ನ ಸಾಪೇಕ್ಷವಾದವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ... ಆದರೆ ಅದ್ಭುತ ಸಂಗತಿಗಳು ನಡೆಯಲಾರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಥೆಂಥ ಶಕ್ತಿಗಳು ಹುದುಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ.[೧೭]

ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನೆಲೆಯವಲ್ಲ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದವು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸತ್ತ ಮೇಲೂ ಬದುಕಿರುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಂಬಿಕೆ. ಅವರು ಮರಣವನ್ನು ಒಂದು ಸೋಪಾನದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಸೋಪಾನಕ್ಕೇರುವಾಗ ಸಂಘಟಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಾವಾದರೂ, ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮಾಂತರ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವು ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಭಾವಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ, ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಪರಿಸರಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅವರೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ 'ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಲ್ಲ.'

> 'ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಸೃಜಿಸಿದೀ ಮಹಾಛಂದಸ್ಸಿನ ಮೇರುಕೃತಿ' ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರಿಕವಲ್ಲ; ಪೂರ್ಣಸತ್ಯ. ಆ ಮೇರು ಕೃತಿಯಂತೆಯೇ ಪರಿಸರ - ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಸಹ ಕುವೆಂಪು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ.

ನಾನು ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ತೋಳ್ತೊಟ್ಟಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟದೇ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೂಲಕ ಇಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ ಮೂಡಲು ಸಹ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.[೧೮]

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸದ್ಯದ ಅವಸ್ಥೆಗೆ, ಅವನ ಹಿಂದಿನ ಎಷ್ಟೋ ಜನ್ಮಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಗಾಢವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೇವಲ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದಷ್ಟೇ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. "ಅವರು ಏನೇನು ಅನುಭವ ಪಡಕೊಂಡು ಈ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದ್ದಾರೊ! ಎಂಥೆಂಥ ಚೇತನಗಳೋ!"[೧೯] ಎನ್ನುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗೆ ಹೋಲಿಸುವ ಕುವೆಂಪು, ಮಾನವನು ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾನವನ ಒಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಇದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿಯೆ ಹೊರತು ಪ್ರತಿಗಾಮಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

> ... It is a progress of the spirt. ಮಾನವ ಚೇತನ ಬೆಳವಣಿಗೆ ವಿಧಾನ ಅದು. ಮಾನಸಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ನೈತಿಕ, ಬೌದ್ಧಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೆಳೆಯುವ Action and reaction are equal and opposite (ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಸಮಾನವಾದವು, ವಿರುದ್ಧವಾದವು) ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸತ್ಯವೋ ಜನ್ಮಾಂತರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯ. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ಯ. ಬುದ್ಧನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿದ, ನೋಡಿ. ನಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳು, ಆಲೋಚನೆಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. It is highly Psychological and metaphycial. (ಇದು ತೀರ ಮಾನಸಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದುದು) ಇದು ತುಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರವಾದಿಗಳು ಆಜ್ಞೇಯವಾದಿಗಳಾಗಬಹುದು. ನಾಸ್ತಿಕವಾದಿಗಳಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮಾಂತರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದದ್ದು ಪ್ರಗತಿಪರವಾದದ್ದು.[೨೦]

ಕುವೆಂಪು ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರ ಪಾತ್ರವೂ ಇದೆ. ಇವರು ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಹೊಸ ಜ್ಞಾನ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ದೊರಕುವಂತೆ, ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಲು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಂತರ ನಂಬುಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳ ಮತ, ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ಉಂಟಷ್ಟೆ. ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಇದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

> ... ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾದುದು ಎಂದು ಎಲ್ಲ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ... ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಿಗೆ "ಯಾರು ರಾಮನಾಗಿದ್ದನೊ ಯಾರು ಕೃಷ್ಣನಾಗಿದ್ದನೊ ಅವನೇ ಇಂದು ರಾಮಕೃಷ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲವೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಜನ್ಮಾಂತರದ ನಿಜಾಂಶವನ್ನು ನಾನು ಹೊಸದಾಗಿ ಈ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡೆ ಎಂಬುದಲ್ಲ; ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಈ ವೈಚಾರಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಶಾಲೆಯ ಪರೀಕ್ಷಾ ಮಾರ್ಗದಿಂದಲೆ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಜೀವ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಹುಟ್ಟುವ ಮೊದಲೆ ಹಿಂದಿನ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಕಳಿಸಿದ 'The Search for Bridey Murphy.[೨೧]

ವೈಯಕ್ತಿಕ ನಂಬಿಕೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ಪ್ರಯೋಗಾತ್ಮಕ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜನ್ಮಾಂತರ ಕಲ್ಪನೆಯ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ, ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಂತ ಅನುಭವದಲ್ಲೆ ಆತನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಲ್ಲೇ ಉಳಿದುಬಿಡಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿಯುವ ಅವಕಾಶ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರು, ಜನ್ಮಾಂತರ ಕಲ್ಪನೆಯ ನಂಬಿಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಆಲೋಚನ

ಲೋಕವನ್ನು ಮೀರಿ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಭವವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಜನ್ಮಾಂತರ ನಂಬುಗೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಜನ್ಮಾಂತರದ ನಂಬುಗೆಯಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜನ್ಮಾಂತರ ನಂಬುಗೆ. ಆದರೆ ಜೈನಧರ್ಮದ ನಂಬಿಕೆಯ ಕಲ್ಪನೆಗಿಂತ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯ ಕಲ್ಪನೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ, ಜೀವಿಯೊಂದು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲವಾಗಿ, ಭವಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಕುದ್ರು, ಮಾನವ ತಿರ್ಯಕ್ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಉನ್ನತ ಪದವಿಗಳಿಗೇರುವ ತನಕ ಅಥವಾ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವರೆಗೂ, ತನ್ನ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಜೈನಧರ್ಮದ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಕಲ್ಪನೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜನ್ಮಾಂತರ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಪ, ಪುಣ್ಯಗಳ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಂತರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವಿಯೊಂದು ಸತತವಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರಬೇಕಾದರೆ, ಅನಂತ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಪೂರ್ಣತ್ವಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ,

> ... ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ವಿದ್ಯೆಯ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನದ ಶಿಖರವನ್ನೆಂತು ಮುಟ್ಟಬಹುದೋ ಅಂತೆಯೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ತಾವು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ಟಸ್ ಸೀಸರ್, ಲಿಯೋನಾರ್ಡ್ ಡಾ ವಿಂಚಿಯಾಗಿದ್ದುದಾಗಿ ಅರವಿಂದರು ಹೇಳಿದ್ದಾರಂತೆ. ಪರಿಪೂರ್ಣತಾಸಿದ್ಧಿ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಕಾಸವಾದವೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಉದ್ಧಾರವೇ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಉದ್ದೇಶವೆಂಬುದಂತು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ. ಆತ್ಮ ತನ್ನ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ನೀಡುವ ಅವಕಾಶವೇ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಜನ.[೨೨]

ಜನ್ಮಾಂತರವು ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆ ಅಥವಾ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಪಾಪ ಮಾಡಿದವನು ಹೊಲೆಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಎಂಬಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಇದನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಅದು ನಮ್ಮ ಸೋಷಿಯಲ್ ಮತ್ತು ಇಮ್ಮಾರಲ್ ಪರ್ಪಸ್‌ಗೆ (ದುಷ್ಟ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ) ಹೇಳೋದು. Metaphysical ಆಧ್ಯಾತ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಗಣಿ ಆಯಲು ಹೋದ ಹೊಲೆಯ ಹೊಲೆಯರಿಗೆ ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.[೨೩]

ಜನ್ಮಾಂತರದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ನಂಬುವ, ಸಂಕುಚಿತ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಸವಿರುವಾಗ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರು ನಂಬಿದ್ದ ಸಿದ್ಧಾಂತ 'ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾವಿಲ್ಲ' ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ವತಃ ಅವರ ತಾಯಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದು ಹುಟ್ಟು ಸಾವು, ಜೀವಾತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮ ಮುಂತಾದ ಐಹಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಅವರ ತಾಯಿಯ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಗಮನ ಕೊಡದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿನ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ತಾಯಿಗೆ ಅವರಾಡುವ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> ಅವ್ವಾ, ನನಗೇನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಇಲ್ಲ ಅಂತಾ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಾ? ನೀನು ಅಂದರೆ ಬರಿಯ ಈ ನಿನ್ನ ದೇಹವೇನು? ನೀನು ಸತ್ತರೂ ನಿನ್ನ ಆತ್ಮ ಅಮರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.[೨೪]

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿದವರ ಮುಂದೆ ಈ ರೀತಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

> ... ನನ್ನ ತಂದೆ ನನ್ನ ಎರಡನೆಯ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಸಂಗತಿ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ, ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ; ಆ ಮಗನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ ಬರುವವಳು ನನ್ನ ತಾಯಿಯೆ ಆಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆ ತಾಯಿಗೆ ನನ್ನಮ್ಮನಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದಾದ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ[೨೫] ಎಂದು.

ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ, ಅವರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆಶ್ರಮದ ವಾತಾವರಣ ಹಾಗೂ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಭಾವವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ತಾಯಿಯ ಸಾವಿನ ಸಂಕಟದಲ್ಲೂ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಅವರ ತಾಯಿಯ ನೆನಪಾಗಿ ಇವರ ನಡೆದುಕೊಂಡ ರೀತಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ 'ಸಮಾಜ ಜೀವಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಲು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ' ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು ಎಂದಲ್ಲ. ಜೀವಿಗೆ ಹಲವಾರು ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ದತ್ತವಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವುದು ಆದ್ಯಕರ್ತವ್ಯವಾಗಬೇಕು. ನಿರ್ಭಾವುಕರಾಗಿಬಿಡುವುದಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಅವರ ತಂದೆಯೆ ತಮ್ಮ ಎರಡನೆಯ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಕುವೆಂಪು, ಆ ಮಗನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ ಬರುವವಳೂ ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಂದೆ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಂತೆ, ತಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ತಾವು ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳು ನಿಜವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ನಂಬಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ತಂದೆ, ಮಗನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅವರ ಅಭೀಪ್ಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಹಾಗೆ ನೆರವೇರಿದ್ದರಿಂದ ತಂದೆಯ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮವನ್ನು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ತಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇದೇ ಅಭೀಪ್ಸೆಯಿತ್ತು. ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು. ಆದರೆ ಅದು ಅವರಂದುಕೊಂಡಂತೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರದು ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿ ತಾಯಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಏನಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಏನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅದು ಅವರಿಗೆ ಅನುಭವಾತೀತ ಸಂಗತಿ. ಸ್ವಯಂವೇದ್ಯವಾಗಿದ್ದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಂಬುವ, ಹಾಗೆ ನಂಬಿದ್ದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ಕಲ್ಪನೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ವಿಚಾರಬದ್ಧವಾದದ್ದು. ತಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ದೂರವಾದ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಏನನ್ನೂ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಅವರ ತಾಯಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ನಂಬಿಕೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ, ಮೂಡಿಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸದಾಶಿವ ಎಣ್ಣೆ ಹೊಳೆ ಅವರು ಪುನರ್‌ಜನ್ಮ ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ.

> ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ವಿಚಾರ ವಿವಾದಾತ್ಮಕ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದು ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಇನ್ನು ಯಾವ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೂ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಸತ್ಯ ಎಂದು ದೃಢಪಟ್ಟಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಕುವೆಂಪು ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿ.[೨೬]

ಕುವೆಂಪು ಇದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಂಬುವುದು, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟ ಜನ್ಮಾಂತಾರಗಳ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ಎನ್ನುವುದು ಇನ್ನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮೊದಲೆ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ ಇದರಲ್ಲಿನ ಅವರ ನಂಬಿಕೆ ಕುರಡುನಂಬಿಕೆಯದ್ದಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಈಗಾಗಲೇ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಜನ್ಮಾಂತರದ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ದೃಢಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸ್ವತಃ ಓದಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಅವರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಬಲನೀಡುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ನನಗೆ ದೊರೆತ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ದಾಖಲೆಗಳೆಂದರೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಅವರ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಲೇಖಕರು ಇಂತಿವೆ :
>
> 1. Many Mansions by Gina Cerminara
> 2. The world within by Gina Cerminara
> 3. Many lives and many loves - by Gina Cerminara

4. Minds through Space and Time by Broid Steiger and Laring G. williams.

5. Other lives - Broid Steiger and Laring G. Williams.

ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದಿಗ್‌ಭ್ರಮೆ ಹಿಡಿಸುವಷ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಅದ್ಭುತ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಾಲುಗೊಂಡು ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚ್ಯದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಂತೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಜನ್ಮಾಂತರ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಲಘುವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ವಿಚಾರವಾದಿ ನಾಯಕ ಬಾಲಿಶ ಚಿಂತಕರು ಈ ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕು"[೨೭] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆ ಅವರು ಪುನರ್‌ಜನ್ಮವನ್ನು ವಿವಾದಾತ್ಮಕ ಸಂಗತಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜದ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ, ಹಿಮ್ಮುಖ ಚಲನೆಯಾಗಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಜಡ ವಾದ, ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ದಾಸ್ಯದ ಗೊಡ್ಡುಗಾಣದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಬಹುದಾದ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ,

... ಎಲ್ಲಿ ತಾನೊಬ್ಬನಿಗೆ ದಾಸನಾಗಿ ತನಗೊಬ್ಬ ದಾಸನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿರುವುದೋ... ಅಲ್ಲಿ ತನಕ ಅತ್ಯಾಚಾರ, ಅವಮಾನ, ಅನ್ಯಾಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯ ದೂರವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಈ ಕೊಳಕು ಪರಂಪರೆಯ ಹಿಂದೆಯಿರುವ ಗಲೀಜು ಕೂಡಾ ನಾಶವಾಗಬೇಕಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ಸಂಗತಿಗೂ ಬಹಳ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು."
... ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ನಿರ್ಣಯವೊಂದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ[೨೮] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ನಂಬಿಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾದದ್ದು. ದೇವರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಡುವುದು ಅಥವಾ ನಂಬದಿರುವುದರಂತೆಯೇ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ನಂಬಿಕೆಯ ವಿಷಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿತವಾಗುವಂಥ ನಿರ್ಣಯವೊಂದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾದರೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಬೇಕು ಎಂದೇನೂ ಕುವೆಂಪು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಚಾರದ ನಂಬುಗೆ. ಜನ್ಮಾಂತರದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಎನ್ನುವಂಥ ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಅವರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ, ಬಹುಶಃ ಅವರಿಗೆ ಜನ್ಮಾಂತರ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಅದು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಂದ ದೃಢಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಮೂಲಕ ದೃಢಪಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಮೊದಲೆ, ಸ್ವಯಂ ಅನುಭವಗಳ ಮೂಲಕ ಅದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ತಳೆದವರು. ಯಾವ ವಿಚಾರ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಗಳ ಮಿತಿಯಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿತ್ತದೆಯೋ ಅದರಲ್ಲಿನ ನಂಬಿಕೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನದ್ದೇ ವಿನಾಃ ಇತರರದ್ದಲ್ಲ. ಅವನ ನಂಬಿಕೆ ಇತರರದ್ದೂ ಆಗಿರಬೇಕು ಎಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿನ ನಂಬಿಕೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ.

ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ಈ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಅಪಮಾರ್ಗಕ್ಕೆಳೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಚಿಂತಿಸಿದ್ದಾರೆ.

... ಆದರೆ ಅವುಗಳು ದುರುಪಯೋಗವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮೋಸ ವಂಚನೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕ ಶಕ್ತಿ ಸದಾ ಎಚ್ಚೆತ್ತಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.[೨೯]

ಇಂಥ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಜನ್ಮಾಂತರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ, ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಮನುಷ್ಯ ದಾಸ್ಯದ ಗೊಡ್ಡಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದ್ದರೆಂದರೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಜಡತ್ವವನ್ನು ಪೋಷಿಸುವಂಥ ಯಾವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ, ವಂಚನೆಗೆ, ಸುಲಿಗೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಾಗ, ಮರ, ಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡು, ಪೂಜಿಸಲಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೆ

ನಾವು ಅವರ ಜನ್ಮಾಂತರದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಸಮಾಜವನ್ನು ಅನ್ಯ ದಾರಿಗೆಳೆಯುವ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಈ ನಂಬಿಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವೈಚಾರಿಕತೆಯಿಂದ ಅಳೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಸಹ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಕುರಿತ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು 'ಸಂಪ್ರದಾಯದ' ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆಯಂತೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದು.

ಜನ್ಮಾಂತರದ ನಂಬುಗೆ, ಎಲ್ಲರದ್ದು ಅಲ್ಲ, ಅವರವರ ಅನುಭವದ ದರ್ಶನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ನಿಲುಕುವ ವಿಚಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಯೊ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅವನ ನಂಬಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವನ ನಂಬಿಕೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ನಂಬಿಕೆಯಾಗದಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕುವೆಂಪು ಅತ್ಯಂತ ಖಚಿತವಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾಗಿದೆ.

## ೮.೨. ವೈಚಾರಿಕತೆ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆಯ ನಿಲುವುಗಳು

> ಸಂಸ್ಕಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಅವರವರ ನಡವಳಿಕೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ, ಅಂಧತೆಯನ್ನು ತಂದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಉಳಿದವರಲ್ಲಿನ ದೋಷ ನಮಗೆ ಕಾಣುವಷ್ಟು ಸೊಗಸಾಗಿ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಕೊರತೆಗಳು ಕಾಣಲಾರವು. ನಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ನಾವು ವಿವೇಚಿಸಲು ಹೋಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ... ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ರೂಢಿ, ಮತ, ಧರ್ಮ - ಇವುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ನಂಬುಗೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ಬಲಿಯಾಗಿರುವಷ್ಟು ದಿನ, ಅವನು ತಾನೇ ತಾನಾಗಲಾರ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಕುರುಡೋ ಅರೆಕುರುಡೋ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮಿಂದ ಇತರ ಜನಗಳಿಗೆ ಕೆಡುಕು ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣು ನಮಗೆ ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ, ನಮ್ಮ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಪುರಾತನವಾಗಿರಲಿ, ಅವುಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರಲಿ, ಋಷಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರಲಿ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪೂರ್ವ ತೀರ್ಮಾನಗಳ ಬಂಧನವಿಲ್ಲದೆ ನಾವು ಅದನ್ನು ತೂಗಿದಲ್ಲದೆ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಸರಳ ದೃಷ್ಟಿಯು ನಮಗೆ ಬರಲಾರದು.[೩೦]

ರೂಢಿಗತ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ದೂರವಾದಷ್ಟು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ವಿಚಾರವಂತನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ತಾನು ನಂಬಿಬಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯುವಾಗ ಇತರರಿಗೂ ಕೆಡುಕನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಶಿವರಾಮಕಾರಂತರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿ ವಿಷಯಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ.

ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವರ ಅನ್ವೇಷಕ ಬದುಕಿನಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು. ಜೀವನದ ಸಮಸ್ತ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದವರು. ಬದುಕಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಒಂದು ತಾರ್ಕಿಕವಾದ, ಮುಕ್ತ ಚಿಂತನೆಗೆ ಹರಿಬಿಟ್ಟವರು. ಅವರ ಅದಮ್ಯ ಜೀವನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಪ್ರಯೋಗಶೀಲತೆ, ಹೊಸ ಹೊಸ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಳ ಕುತೂಹಲ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಬೆಳಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ. ಕಾರಂತರು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಬಂದವರಾದರೂ, ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಡಿ, ಮೈಲಿಗೆ, ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗಳ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ಮತ ಸಂಬಂಧದ ಅಂಧ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ದೂರವೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಕಾರಂತರಂತೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಬಂದಿರದಿದ್ದರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವಂಥ ಅಂಧ ಆಚರಣೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಟ್ಟ ಪರಿಸರದಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದವರು. ಆದರೂ, ಮತ, ನಂಬಿಕೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇವುಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಣಿಸಲಾರದೆ ಹೋದವು. ತಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನು ಅರಿಯಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಒದಗಿ ಬಂದ ಅನುಕೂಲ, ಸನ್ನಿವೇಶ, ಸಂದರ್ಭ, ಅವಕಾಶಗಳು ಹಲವಾರು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ವಿಚಾರ ಚಿಂತನೆಗಳು, ಮೈಸೂರು ನಗರ ಗ್ರಂಥಾಲದಲ್ಲಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರನಂದರ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಸಹವಾಸ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ಹಾಗೂ ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡ, ಹೊಸಮನೆ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರಂಥ ಸ್ಥಳೀಯರ ಆಧುನಿಕ ಮನೋಭಾವಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿವೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಿಂದಲೆ, ಅವರ ವಿಚಾರ ಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುವಂಥ ಹಲವು ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೋಸೆಸ್ ಮೇಷ್ಟರು ಮಾಡಿದ ಯೇಸುಸ್ವಾಮಿ ಹಾಗೂ ಕ್ರೈಸ್ತಮತ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಬಾಲಕ ಕುವೆಂಪುವಿನ ಬುದ್ಧಿಯ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರ ಚೇತನ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ನಗರ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಶಿರಾಶಿ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅವರನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ, ಅವರ ಜೀವನದ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಬದಲಿಸಿದ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ದರ್ಶನವಾಗುವುದು. ಇದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪರಿಣಾಮ ಎಷ್ಟು ಗಾಢವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, ಆಗ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡು ನನ್ನಾತ್ಮ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು! ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯಾಗಿತ್ತು! ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆಗಲೇ ಅವರು, ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗೆ ದೃಢ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆಯುವಂತಾದದ್ದು.

> ನನ್ನ ಭವಿಷ್ಯತ್ತನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸಿದೆ, ಏನೆ ಆಗಲಿ ಮಹಾಪುರುಷರು ನಡೆದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ. ನನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ, ತನ್ಮೂಲಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದೆ. ಅನೇಕ ವಿಘ್ನಗಳು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ತೋರಿತು ; ಆದರೆ ನನಗೆ ನೆರವಾಗುವಂತೆ ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡೆ. ಸಂಜೆ ನಾವು ತಿರುಗಾಟಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಜನರ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನೂ, ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಹೋದೆವು. ಜನರ ಮೌಢ್ಯಪರವಾದ ವಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿವಾದದ ಗುಡುಗಿನಿಂದ ನಿವಾರಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಅವರ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಅವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮತರವಾದ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ನಾನು ಸಲಹೆಯಿತ್ತೆ. "ಓ ತಾಯೀ, ಯಾಕೆ ಹೀಗೆ ಕುರುಡಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೀಯಾ ಜನರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ?... ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸು, ನನ್ನ ದೇಶದ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಅಜ್ಞಾನ ಮೌಢ್ಯಗಳನ್ನು ದಹಿಸಿಬಿಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವಂತೆ. ಓಂ! ವಂದೇ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದಮ್.[೩೧]

ವಿವೇಕಾನಂದರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾದ ತರುಣ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಇದು. ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ಆಷಾಢಭೂತಿತನದ ಬೋನಿನಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದ ಮೂಢ ಜನರನ್ನು ಅರಿವಿನ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದದ್ದು ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿ. ಇದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸ್ವತಃ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರ ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಯುವುದು, ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಮೂಲಭೂತ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಮತಪ್ರಚಾರದ ಮೂಲಕ ಮೌಢ್ಯದ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವರಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮೂಡಿಸಿದ್ದರೂ ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಮತೀಯ ಹುನ್ನಾರಗಳ ಕಡೆಗೆ. ಅದೂ, ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬೋನಿನೊಳಗೆ ಬೀಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತಂತ್ರವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಡವರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಯ ಜೊತೆಗೆ, ಅಸಹಾಯಕ ಮುಗ್ಧರನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ಕಿಡಿಕಾರುವರು.

ಅಲ್ಲದೆ, ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಪೌರೋಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು, ವಿವೇಚನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳದ ಮೂಢರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಹೋದಲೆಲ್ಲಾ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದರ ವಿರುದ್ಧವೇ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಮನುಷ್ಯ ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿ ಆಧುನಿಕವಾದಂತೆಲ್ಲಾ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೆ ಎರಡನೆ ವರ್ಷದ ಬಿ.ಎ. ಹುಡುಗನನ್ನು ನರಬಲಿಗೆ ಕೊಡುವ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕೇಳಿ, "ದೈವವಶಾತ್ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನಂತೆ ನಾನಂತೂ ಸತ್ಕೋಪದಿಂದ ಬೆಂಕಿಯಾದೆ. ಆ ನೀಚ ಹತ್ಯಾಕಾರರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಶಿಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರ! ಓ ಕೃಷ್ಣ, ಎಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಗೀತೋಪದೇಶ?"[೩೨] ಎಂದು ವ್ಯರ್ಥಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಬಿತ್ತುವ ಡಾಂಭಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಾದರೆ, ಇಂಥದ್ದರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದ ಸತ್ಪುರುಷರನ್ನು ಯಾಕೆ ಪೂಜಿಸಬಾರದು? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆಗೆ

ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆಯಾದರೂ, "ಜನರು, ಇದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನನದೇನೂ ಅಭ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಜಾತಿ, ವರ್ಗಗಳ ಕೋಮಿನ ಬ್ರಾಂಡ್ ಗುರುಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಪೂಜೆ ನಿರರ್ಥಕವಾದಂತೆಯೇ ಸರಿ.

ತಮ್ಮನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ಇತರರಿಗೂ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಂತಹ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಕುರುಡು ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ದೃಢ ಮನಸ್ಸಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ತಾಯಿ ಗತಿಸಿದ ನಂತರ ಹನ್ನೊಂದನೇ ದಿನ ಮಾಡುವ ಕಟ್ಟಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಥಹೀನ ಕುರುಡು ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ನನಗೆ ತಿಥಿಗತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಗತಿಸಿದ ಜೀವಾತ್ಮಕ್ಕೆ ನಾವು ಕೊಡುವ ತಿಲೋದಕ ತಲುಪುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಲು ಆ ಜೀವದ ಪ್ರಶಾಂತ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೂ, ಸದ್ಗತಿಗೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದೊಂದೇ ಬುದ್ಧಿಸಮ್ಮತವಾದ ಮಾರ್ಗವೆಂಬುದು ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು.[೩೩]

ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲದವರನ್ನು ಮನದಲ್ಲೆ ನೆನೆಸಿ ವಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಭಾವುಕವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು ಎಂಬ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಅಪಾರದುಃಖದ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೆ ಮತಾಚಾರ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕುರಿತು ೨೫.೧೦.೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ 'ಪೈಶಾಚ ಪೂಜೆ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಇಷ್ಟಪೂರ್ತಿಯಾಗಲೆಂದು
ಎಷ್ಟು ಜೀವಜಂತುಗಳನು
ಕಷ್ಟಪಡಿಸಿ ಕೊಂದೊಡೇನು
ಅಪ್ಪನೆಟ್ಟ ಆಲವೆಂದು,
ಬೆಪ್ಪ, ನೇಣು ಹಾಕಿಕೊಂಬೆ?
'ಅಪ್ಪಗೈದ ಕಾರ್ಯಗಳಲಿ
ತಪ್ಪು ಇರದೆ, ಮೂರ್ಖನರನೆ?
ಹಿರಿಯ ಜನರು ದೆವ್ವಗಳಿಗೆ
ಹರಕೆಗಳು ಕೊಟ್ಟರೆಂದು
ಬರಿದೆ ನೀನು ಪೇಳ್ವೊಡೇನು
ಹಿರಿಯರೆಲ್ಲ ತಿಳಿದ ಜನರೆ?
ಮಜ್ಜೆ ಮಾಂಸ ಮದ್ಯಗಳನು
ಬಜ್ಜ ಎಂದು ಪೂಜೆಗೈದು
ಸಜ್ಜನತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸೆ
ಅಜ್ಜ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆವನೇನೂ?

ನೀತಿಯರಿತು ಅಂತರಾತ್ಮ
ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹೊಂದೊ, ನರನೆ![೩೪]

ಹಿರಿಯರು ಮಾಡಿದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಸರಿ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯೊಳಗೆ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿಬಿಡುವವನ ಅಂಧಾನುಕರಣೆಯನ್ನು ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಮ್ಮೆ, ಲೋಕಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮಿಸುವ, ಯಾವ ಭಾಷೆಗೂ ನಿಲುಕದ ಅನುಭವ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಅವರ ಮನೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದ ತೋಟಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಲು ಎರಗಿದ ಸಂದರ್ಭ. ಗುಡುಗು, ಮಿಂಚಿನ ಸಿಡಿಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸತ್ಯಾಂಶದ ಬಗೆಗಿನ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿದ್ದರೂ, ಅವು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಯಂಕರ ಆರ್ಭಟಕ್ಕೆ ಅಂದು ದೇಹ - ಮನಸ್ಸುಗಳೆರಡೂ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಈ ಘಟನೆ ಬರಿಯ ಒಂದು ನಿಸರ್ಗ ವ್ಯಾಪಾರವಷ್ಟೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಭೂಮಿ ಮೇಲಿನ ಚರಾಚರ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ. ಆದರೆ ಈ ಘಟನೆಗೆ,

> ... ನಮ್ಮ ಮತದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಪುರಾಣದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕಾರಣವನ್ನಾಗಿ ಒಡ್ಡಿ, ಸಿಡಿಲು ಅವನ ಕೈಯ ವಜ್ರಾಯುಧವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆಯೆ? ... ಭಟ್ಟರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : ಕಲಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಸುರನೂ ನೇರವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏನೊ ಯಾರದೊ ಒಂದು ದೋಷವೇ ಇಲ್ಲಿ ಅಸುರನಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ದೋಷದಿಂದಲೆ ಇಂದ್ರನ ಕೋಪ ಹೀಗೆ ಸಿಡಿಲಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ತೋಟಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದು ಮಾಲೀಕನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಇತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೋಷ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಹಾರುವರ ಕೈಯಿಂದ ಪೂಜೆಗೀಜೆ ಹೋಮಗೀಮ ಮಾಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾರಾಧನೆಯ ಊಟ ಹಾಕಿಸಿ ದಾನ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಸರಿ, ಪುರೋಹಿತರ ಆ ಮಹಾ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿ, ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಯ್ಯನವರು ಮನೆಗೆ ಸಂಭವಿಸಲಿರುವ ಕೇಡನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ 'ಶಾಂತಿ' ಮಾಡಿಸಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು.[೩೫]

ಪುರೋಹಿತರ ಈ ಡಾಂಭಿಕತೆಗೆ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಇತರ ತರುಣರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೆ ಪ್ರತಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಹಸನು ಮಾಡಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದರೆ ಕ್ರಮೇಣ ಬರುವ ಬೆಳೆಯಿಂದ ಆದ ನಷ್ಟವನ್ನು ತುಂಬಬಹುದೇ ಹೊರತು, ಶಾಂತಿ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂಥ ವಿಚಾರ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಹುಡುಗರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಾಗಲಿ, ಬುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ ಮನೆ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಬರಬೇಕಲ್ಲ? ಇಂಥ ಅವಕಾಶಕ್ಕೇ ಹೊಂಚುಹಾಕುವ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದ ಕುತಂತ್ರವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪುರಾಣ ದಂತಕತೆಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥ ಹಚ್ಚುತ್ತಾ, ಶೂದ್ರರ ಭಾವಕೋಶವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಟ ಆಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಆದಾಯದ ಬಂಡವಾಳವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನ ಹೊರೆಯುವ ಇಂಥ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಎಲ್ಲಾ ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮಠ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾ, ಅದರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಶೂದ್ರರನ್ನು ಬಲಿಪಶುಗಳನ್ನಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುವರು. ಈ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಮತಿಹೀನ ಶೂದ್ರರನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅನ್ನುವುದು, "ಮಂಕು ಕುರಿಗಳು - ಶೂದ್ರರು - ಆ ಕಟುಕರ ಕೈಯ ಹುಸಿಹಸುರಿಗೆ ಬ್ಯಾಗುಡುತ್ತಾ ನುಗ್ಗುತ್ತಿವೆ!"[೩೬] ಎಂದು. ಈ ಮಾತು ಕೇವಲ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವರ್ಗ ಅಥವಾ ಜಾತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲ, ಒಟ್ಟಾರೆ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಶೋಷಕ ವರ್ಗವನ್ನು ಹಾಗೂ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಶೋಷಿತರನ್ನು ಕುರಿತು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿವು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರಲ್ಲಿ ಅರಿವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಮಲೆನಾಡು ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಯುವಕರ ಸಂಘ'ದ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಜಕ್ಕಿಣಿ, ಪಂಚ್ರೊಳ್ಳಿ, ಭೂತ, ದೆವ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದರ ಬದಲು ಹೆಚ್ಚು ತಾತ್ವಿಕವೂ ನಾಗರಿಕವೂ ಆಗಿರುವ ದೇವಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಲು ಕರೆಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಬಂದು ಕಾಣಿಕೆ ವಸೂಲು ಮಾಡುವ ಗುರುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯದ ನಿಧಿಗೆ ಕೊಡುವಂತೆ ಸಲಹೆಯಿತ್ತಿದ್ದೆ. ಪ್ರತಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಕೆ ಡಬ್ಬಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ದುಡ್ಡನ್ನು ತಿರುಪತಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಆ ಧನವನ್ನೆಲ್ಲ

ನೀಡಿದರೆ ಭಗವತಿ ಸರಸ್ವತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ... ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಏನೂ ಅಮಂಗಳ ಅಪಾಯ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕಾಣಿಕೆ ದುಡ್ಡನ್ನೆಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾನಿಧಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದೆ.[೩೭]

ಇಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಸೂಚಿಸುವ ವೈಚಾರಿಕ ಮಾರ್ಗಗಳು ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರರಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಅವರ ಬದುಕಿನ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿರುವ ಇಂಥ ಕಂದಾಚಾರಗಳ ಬದಲಿಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಸೂಚಿಸುವ ದೇವಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾದರೆ, ಮೊದಲಿಗೆ ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರರು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು. ಮೌಢ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಹೋಗಿ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಮೂಡಬೇಕಾದರೆ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಇಡೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಬೇಕಾದರೆ ಇನ್ನೂ ಶತಮಾನಗಳೇ ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ್ತವಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ ಡಾ. ವಸು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ತಳ ಸಮುದಾಯಗಳ, ಬಡವರ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರು, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳು ಮೊದಲು ಅವರ ಬದುಕಿಗೊಂದು ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದಲಿತ ಮಹಿಳೆ ತನ್ನ ಕಂದನಿಗೆ ಕಾಯಿಲೆ ಬಂದಾಗ ಅಸಹಾಯಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ಹರಕೆ ಹೊರುತ್ತಾಳೆ, ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಹರಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಮೊದಲು ಅವಳ ಹಾಡಿಗೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಔಷಧದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೂ ಅವಳ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಬಲಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಮಾನವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಅದು ಹೇಗೆ ಆಳವಾಗಿ ಅವರ ಮಾನಸಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆಂದರೆ ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಅದರಿಂದ ರೋಗನಿರೋಧಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ಸಮಾಜ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ೨ ಲಕ್ಷ ೪೦ ಸಾವಿರ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅದೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಲವತ್ತು ಸಾವಿರ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮುಜರಾಯಿ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಹುಂಡಿಯ ದುಡ್ಡನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕುವ ಬದಲು ನಲವತ್ತು ಸಾವಿರ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಲಕ್ಷ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆನಂತರ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಾಗರಿಕತೆಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಾಠವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದು ಉಚಿತ. ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಸದಾಕಾಲಕ್ಕೂ ಬಡವ ಮಾಡುವುದು ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಶ್ರೀಮಂತ ಮಾಡಿದ್ದು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.[೩೮]

ಬಡವ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೋಭಾವಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು, ಡಾ. ವಸು ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಮನಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಮನಸ್ಸು ಬದಲಾಗಬೇಕಾದರೆ ಇಂಥ ಮನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಸಮಾಜವೂ ಬದಲಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಸೂಚಿಸುವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದರೂ ಶತಮಾನಗಳೇ ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಸ್ವಹಿತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಸಮಾಜ ಸೇವೆ ಎಂದುಕೊಂಡಿರುವ ಸಚಿವರು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇರುವ ತನಕ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆವುಳ್ಳ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣದ ಮಾತು ದೂರವೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಅವಿದ್ಯಾವಂತರಲ್ಲಿವಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯಾವಂತರಲ್ಲೂ ಮನೆಮಾಡಿದೆ. ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರಾಗುವುದಕಕೆ, ವಸು ಅವರು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಸಮಾಜದ ಬದಲಾವಣೆಯೆ ಪ್ರಮುಖ ಮಾನದಂಡವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ, ವಿದ್ಯಾವಂತನೇ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿಚಾರಪೂರ್ಣ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಚಾರಕ್ರಾಂತಿ, ಮೊದಲಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ

ಪರಿವರ್ತನೆಯೊಂದಿಗೆ ಆಗಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವಿದ್ಯಾವಂತರ, ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸಮಾಜವು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಬೇಕು. ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನು ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆಯೇ ಸಮಾಜವು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೂ ವಸು ಅವರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ವಿಚಾರ, ಚಿಂತನೆಗಳು ಇಂದು ಭಾರತದಂಥ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದವುಗಳೆ.

ಜಾತಿ ವರ್ಗಗಳ ತಳಪಾದಯಲ್ಲಿಯೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಸಮಾಜ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಮಾಜ, ಏಕಾಏಕಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿವೇಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಇತ್ತೆಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ, ಅವರು ಯುವ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿಗಳಿಗೆ ಕರೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು, 'ನಿರಂಕುಶ ಮತಿಗಳಾಗಿ, 'ವಿಚಾರಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಆಹ್ವಾನ'ದಂಥ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿನ ಅಂಶವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದರಿಂದ ನಾಗರೀಕ ಸಮಾಜವು ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವದತ್ತ ವಾಲುತ್ತಿದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಕುವೆಂಪು ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ, ಕಾಳೀಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಎಳೆದೆಳೆದು ಕತ್ತರಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡುವರು. ಇದು ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಮತಾಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ, ಅಂಥ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ವಿಕಾರವಾದ ಕಾಳೀ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕುರಿ ಕಡಿಯುವುದು ಅವರಿಗೆ ಹೊಸದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೀಗೆ ಹಿಂಡುಹಿಂಡಾಗಿ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿ, ಪೂಜೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಲಿಕೊಡುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸುವರು. "ಹಿಂದೂಮತದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಎಷ್ಟಿದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೊಳಕು ಇದೆ. ಅಯ್ಯೋ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹೇಗೆ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಗುಲಾಮರಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ!"[೩೯] ಎಂದು ವಿಷಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಕೂಡ ಈ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿರುವ ವಿಚಾರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭಯದಿಂದ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದನ್ನು ಅಥವಾ ಮೌಢ್ಯದಿಂದ ಭಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಲೆ ಬಂದವರು. ಎಂಥ ಸಣ್ಣ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೇ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ, ಯಾರು ಏನೇ ಹೇಳಿದರೂ ಒಪ್ಪದೆ ತಾವು ನಂಬಿದ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೇ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಒಮ್ಮೆ ಕುವೆಂಪು, ಸ್ವಾಮೀಜಿ, ಕಸ್ತೂರಿ, ತಾತಗಾರು, ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಮುಂತಾದವರೊಡನೆ ಜಾತ್ರೆಗೆಂದು ಚಾಮುಂಡಿಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲಾ ಪೂಜೆಗೆಂದು ಗುಡಿಗೆ ಹೋದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರ, ತೋರಿಕೆಯ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜೊತೆಗೆ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಪೂಜಾರಿ ನಡೆದುಕೊಂಡ ರೀತಿಯಿಂದ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲೆ ಕಲ್ಲು ಮಂಟಪದ ಬಳಿ ಕುಳಿತು, ಕಡಲೆ ಪುರಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರಿಗರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ, ಅದರಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಲಿನ ಸಣ್ಣ ಚೂರೊಂದು ಮೊದಲೇ ಹುಳುವಾಗಿದ್ದ ಅವರ ಹಲ್ಲಿಗೆ ಜಜ್ಜಿಕೊಂಡು ನೋವುಂಟಾಗಿ, ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಹಾಗೆ ಕಸ್ತೂರಿ ಇಬ್ಬರೂ ತಮಾಷೆ ಮಾಡುತ್ತ ದೇವಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಇದ್ದುದ್ದಕ್ಕೆ ಈ ಶಿಕ್ಷೆ ಒದಗಿತೆಂದು ವಿನೋದವಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಈ ರೀತಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ :

> ವಿಚಾರಮತಿ ಇಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಲಘುವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ತಾನು ಅವಳ ಪೂಜೆಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು ಕಡಲೆಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಹಲ್ಲಿಗೆ ಇಡಿದು ನರಕಯಾತನೆ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದಳೆಂದು ನಂಬಿ ಭಯಪಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ! ಹೀಗೆ ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಚೋದನೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯ ರೂಪದ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ಆರೋಪಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯರೂಢಿಯ ಮತಾಚಾರದ ವಿಧಾನ. ಆ ತೆರನಾದ ಅವಿಚಾರದ ಭಯವನ್ನೆ ಆಸ್ತಿಕತೆಯೆಂದೂ ಭಕ್ತಿಯೆಂದೂ ಕರೆಯುವುದು ಮತಮೂಢ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರ ದಂಡೋಪಾಯ : ಏಕೆಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಹೆದರಿಕೆಯೆ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಬಂಡವಾಳ.[೪೦]

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಇಂಥ ಮೌಢ್ಯತೆಯನ್ನು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವರು. ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು "ಮುಂದೆ ತಮಗೆ ಒದಬಹುದಾಗಿದ್ದ ದಂತಕೇಡಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒದಗಿದ ತಾಯಿಯ ಕೃಪೆ" ಎಂದು ಇತ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. "ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸದೆ, ಕಲ್ಲು ಮಂಟಪದ ಬಳಿ ಸೌಂದರ್ಯ ವೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದಲೇ ತಮಗೆ ಒದಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಆಪತ್ತಿನಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಯಿತು" ಎಂದು ತಾರ್ಕಿಕವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಹೀನವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವಂಥದ್ದನ್ನೂ ತರ್ಕಿಸಿ, ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನೋಡುವ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು.

ಊರ ಜನರ ಮೌಢ್ಯವು ಬಯಲಿಗೆ ಬರುವ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಎದುರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆಶ್ರಮವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ, ವಿವೇಕಾನಂದರ ಮತ್ತಿತರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ, ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿನ ವಿರಕ್ತಿಭಾವವೇ ಸಂಸಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಇತ್ತು. ಎಷ್ಟೆಂದರೆ ಸ್ವತಃ ತಾಯಿ ತಂಗಿಯರ ಸಾವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ನಿಶ್ಚಲ ಮನಸ್ಥಿತಿ ಹೊಂದುವಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವರ ತಂಗಿಯರಿಬ್ಬರೂ ತೀರಿಕೊಂಡು, ಅವರ ಗಂಡಂದಿರು ಮರುಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗಲೂ, ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಗಂಡನ ಮನೆಯವರು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಬೇಕಿದ್ದ ಚಿನ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣನಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅದನ್ನು ಕೇಳುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋದವರಲ್ಲ. ಒಡವೆ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲಾ ಅನ್ಯರ ಪಾಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಊರಿನ ಜನರು, ಯಾರು ಆ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೊ, ಅವರಿಗೆ ಕೇಡುಂಟಾಗುವುದೆಂದೂ, ಸತ್ತ ತಾಯಿ - ತಂಗಿಯರು ಅವರನ್ನು ದೆವ್ವವಾಗಿ ಬಂದು ಕಾಡುತ್ತಾರೆಂದೂ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳ ತೀರ್ಪನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

> ನಾನು ನನ್ನ ತಾಯಿ ತಂಗಿಯರ ಆತ್ಮಶಾಂತಿಗಾಗಿ ದಿನವೂ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಬಾರದ್ದಾಗಿತ್ತು! ನನ್ನ ತಾಯಿ ತಂಗಿಯರ ಚೇತನಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಏನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಹಾಳು ಒಡವೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟವರನ್ನು ಮೆಟ್ಟುವ ಪಿಶಾಚಿಗಳಾಗುವುದೊಂದೇ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಮೂಢಮತಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ.[೪೧]

ಜನರ ಈ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಇಂಬುಕೊಡುವಂತೆ ಕಾಕತಾಳೀಯವಾಗಿ, ಆರೋಗ್ಯವನ್ನೆಂದೂ ಕಾಣದ ಮಲೆನಾಡಿನ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ರೋಗರುಜಿನ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಆ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ರೋಗ ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಇವರ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾಯಿಲೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿದ್ದರೂ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಅದನ್ನು ಒಡವೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ನಂಬುತ್ತಿದ್ದವರಾರೂ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹಿರಿ ತಂಗಿಯ ಗೆಳತಿಯನ್ನೇ ಅವಳ ಗಂಡ ಮರುಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರೀತಿ ಗೆಳತಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಏನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ತವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರಂತೆ. ಹೋಗುವಾಗ ಕುತ್ತಿಗೆ ಉಳುಕಿದಂತಾಗಿ, ಮನೆ ಸೇರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಊದಿಕೊಂಡು ಗಂಟಲು ಕೆಟ್ಟಿತಂತೆ. ಒಡನೆಯೇ ಒಡವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ, ವೈದ್ಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ, ದಯ್ಯ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ತಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆ ಕಟ್ಟಿದರೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗದೆ, ತೀರಿಕೊಂಡಳಂತೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

> ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ! ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ನಾನೂ ಮೂಢನಾಗುತ್ತೇನೆ! ಬಹುಶಃ ಡಿಫ್ತಿರಿಯಾದಂತಹ ಏನೋ ವ್ಯಾಧಿ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು.[೪೨]

ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುವರು. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂಢ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವರು.

ಮೌಢ್ಯ ಯಾರಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರದು. ಮುಗ್ಧರಲ್ಲಿರಲಿ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿರಲಿ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಸಂಘದ ಸಾಧುಗಳ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಮೌಢ್ಯ ತುಂಬಿತ್ತು. ಈ ಸಂಘದ ಭಕ್ತರು 'ಗುರುವಾರ ಸಂಜೆ'ಯನ್ನು 'ಬಾರ್ ಬೇಳ್' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಪರಮಹಂಸರು ಗುರುವಾರ ಅಪರಾಹ್ನದ ಒಂದು ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೆಟ್ಟಗಳಿಗೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ, ರಾಹುಕಾಲ ಎಂಬಂತೆ. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಿಗೂ ಹೊರಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಆ ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಕಾದಿದ್ದು, ನಂತರ

ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ವತಃ ಪರಮಹಂಸರೇ ನಂಬಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು, ಅವರ ಭಕ್ತರುಗಳು ತಪ್ಪದೇ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಈ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದಾಗ, "ಸ್ವತಃ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರೇ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಖಂಡಿಸುವುದಾಗಿ" ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

> ಆದರೆ ನನಗೆ ಅಂತಹ ಮೌಢ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹಾಗೆ ನಂಬಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ದಾಖಲೆಯೂ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೂ ಮೌಢ್ಯ ಯಾರಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ ಅದು ಪೂಜ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವಷ್ಟು ಭಕ್ತಿ ಮೂಢನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ನಾನು ಅಂದೂ ! ಇಂದೂ ನಾನು ಅಂತಹ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮೌಢ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿರೋಧಿ.[೪೩]

ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದು, ಅವರ ಭಕ್ತಿ, ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು. ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ, ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುವ, ಖಂಡಿಸುವ ವಿವೇಚನಾ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥದೊಂದು ನಂಬಿಕೆಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಕ್ತಿವಲಯವೇ ಪರಮಹಂಸರನ್ನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೇನೋ. ಪರಮಹಂಸರೇ ಇದನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ದಾಖಲೆ ಎಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು, ಪರಮಹಂಸರ ಬಗೆಗಿನ ಎಲ್ಲಾ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ, ಪರಮಹಂಸರು ಇಂಥ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಮೌಢ್ಯ ಕೇವಲ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮುಗ್ಧರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಸಾಧುಸಂತರಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಮೇಲಿನ ಸಂಗತಿ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ದೇವರು, ಭಕ್ತಿ ಪೂಜೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಒಳಗು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲೂ ಅವೈಚಾರಿಕ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆಯೊಂದಿಗೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂಥದ್ದು. ಸಾಧು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದನ್ನು, ಮೌಢ್ಯ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸದಿದ್ದರೂ ವಿಚಾರವಂತರು, ಆತ್ಮಗೌರವವಿರುವವರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವಲ್ಲ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನಂತರ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಕಾಲು ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಈ ಸಂಕೋಚಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಅವರು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಆಚರಣೆಗಳು ಅಪರೂಪದ್ದಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಣ್ಣವರಿರುವಾಗ ಅವರ ಅಜ್ಜ ತುಳಸೀಕಟ್ಟೆಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಅಡ್ಡ ಬೀಳುವುದು ಹಾಗೂ ನವರಾತ್ರಿ ಹಬ್ಬದ ಸರಸ್ವತಿ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅಡ್ಡಬೀಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯಷ್ಟೆ. ಅವರೆಂದಿಗೂ ಇತರ ಮನುಷ್ಯರ ಕಾಲಿಗೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದವರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಕಾಲಿಗೆ ಬೀಳುವುದು ಹೀನಾಯ. ಒಮ್ಮೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ತಾಯಿಯ ತಿಥಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದ ಕಜ್ಜಿ ಬುರುಕ ದಾಸ್ಯನಿಗೆ ಅಡ್ಡಬೀಳುವಂತೆ ಮನೆಯವರೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದಾಗ "ನನ್ನ ಜುಗುಪ್ಸೆಗೆ ಅಳವಿರಲಿಲ್ಲ, ನಾನು ಥೂ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ"[೪೪] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರು ತಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಎಂಬ ಅಹಂನಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರನ್ನು ಕಾಲಿಗೆ ಬೀಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿರೋಧಿ ನಿಲುವು ಕೂಡ, ಅವರಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಇದರೊಂದಿಗೆ, ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಆತ್ಮಗೌರವ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗೌರವ ಉದ್ದೀಪನಗೊಂಡು 'ಸೋಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಮಿ', 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿತ್ತು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರಿಗೂ ತಾವು ಮಂತ್ರದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ನಂತರವೇ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಭಾಜನರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಶರ್ವಾನಂದರಿಗೂ ಕಾಲುಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಭಕ್ತಿಯ ದೈನ್ಯತೆಯಿಂದಲ್ಲ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಥವಾ ಇತರ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಿಗಿಂತ ತಾನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬಾರದು ಎಂಬ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಡ್ಡಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ತಾವು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸರಿಗಳಿಗೆ, ಹಾಕಿಕೊಂಡ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಗೌರವದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು, ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಮಣಿಯದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೀಕ್ಷಾಯಾತ್ರೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾನದಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭವೊದಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ ನಾಗರೀಕತೆಯ ಕಲ್ಮಷಗಳೆಲ್ಲಾ ಪವಿತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿರುವ ಗಂಗಾನದಿಗೆ ಸೇರಿ ಒಂದಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಇಂಥ ಗಂಗಾಪಾನ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ರೋಗವನ್ನೂ ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಈ ಪವಿತ್ರವಾದ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೆ ತಮ್ಮ ಪಾಪ, ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ, ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರು ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಏಳುವರು. ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಹೇಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರು,

> ನಾನಂತೂ ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಲೆ ಇಲ್ಲ. ಮುಳುಗಿ ಎದ್ದರೆ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೇಲಿನಕುಳ್ಳೆ, ಕುಳಿತರೇನು ಗತಿ? ಕುಡಿಯುವ ಮಾತಂತಿರಲಿ, ಪವಿತ್ರ ಎಂದು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಗಂಗಾಜಲವನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರು ಮುಳುಗಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ತುಂಬ ಅಸಹ್ಯಪಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೆ! ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಭಾವನೆಯೇ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತದೆಯೋ ಏನೊ? ಆ ಗಂಗಾನದಿಯ ಹೇಸಿಗೆಯನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಈಗಲೂ ನನಗೆ ಮೂಗು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತಾಗುತ್ತದೆ![೪೫]

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಕೊಡದೆ ಭಕ್ತಿಯ ಮೌಢ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದೂ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆವುಳ್ಳ ಭಕ್ತರು ಏನನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ನಿದರ್ಶನವಷ್ಟೆ. ಕುವೆಂಪು ಅಲ್ಲಿ ಹೋದಲೆಲ್ಲಾ ಇಂಥದೇ ಕೊಳಕುತನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಕ್ತಿಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವರು. ಮತ್ತೊಂದು ಪವಿತ್ರ ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಪೂರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಮಾವಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರ ಕೊಳಕುತನವನ್ನು ಕಂಡು, ಹಿಂದೂಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿನ ಮೌಢ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದಂತಿದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಭಕ್ತ ಸಮೂಹ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವರು. ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಅಸಹ್ಯ ಅನಾಗರೀಕತೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೇರಿಯ ಹೆಸರು 'ವೈಕುಂಠಕೇರಿ' ಇದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವೈಕುಂಠಲೋಕಕ್ಕೆ ಭಕ್ತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವ ರೋಗದ ಕೇರಿಯಾಗಿದ್ದನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದಿದ್ದಾರೆ.

> ಕೇರಿಯೇ ವೈಕುಂಠವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭಕ್ತರನ್ನು ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ! ಸಮುದ್ರತೀರದ ರೋಗಗಳಾದ ಆನೆಕಾಲು, ತೊನ್ನು, ಕುಷ್ಠ ಎಲ್ಲವೂ ಹೆಚ್ಚಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣವೂ ಶುದ್ಧ ಗಲೀಜು![೪೬]

ಅಲ್ಲಿನ ದೇವಾಲಯದ ಹೊರಗೆ ಪ್ರಸಾದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬುಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಅನ್ನ ಪಲ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಬಂದು ಕೈ ಹಾಕಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು. ಯಾವುದೇ ಮತೀಯ, ವರ್ಗ ವರ್ಣಗಳ ಬೇಧಭಾವವಿಲ್ಲದೆ, ಭಕ್ತರೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವ ಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಶುಚಿತ್ವವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ನೊಣಕೂರದಂತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕೊಳಕು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೇ ಮುಚ್ಚಿರುವುದನ್ನು ಹಾಗೂ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂಬ ತತ್ತ್ವದ ಹಿಂದಿದ್ದ ಕೊಳಕುತನವನ್ನು ಟೀಕಿಸುವರು.

> ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವಾಗಲೂ ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಕುಲಗೆಡಿಸುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಈ 'ಆನಂದಬಜಾರು' ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ನಿದರ್ಶನ! ಬೇಧಭಾವ ಇರಬಾರದು ಜಗನ್ನಾಥನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥನ ಭಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವ ಎಂತಹ ಪೂಜ್ಯ ತತ್ವ! ಹಾಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಳಕರೂ, ರೋಗಿಗಳೂ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕ್ಕಿದವರು ಕೈತೊಳೆಯದೆ ಮಾಡದೆ ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿ ಅನ್ನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಅದನ್ನು

> ಸಹಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಜಾತಿಬೇಧ ನಿರ್ಮೂಲನದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜಾತಿಬೇಧಕ್ಕೇನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ಯಾವುದೇ ಆಗಿರಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರನಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ಶುಚಿತ್ವ, ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವುದೇ?[೪೭]

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿಕುಳಿತಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅದೇ ಪ್ರಸಾದವನ್ನೇ ಊಟವನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಅದನ್ನುಳಿದು ಅನ್ಯಮಾರ್ಗವಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತನ ಮನಸ್ಸಿನ ಶುಚಿತ್ವದೊಂದಿಗೆ, ಬಾಹ್ಯ ಶುಚಿತ್ವದ ಕಡೆಗೂ ಗಮನಹರಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಯ ಭಾವಾವೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಕೊಳಕುತನವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದ ಎಚ್ಚರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿವೇಕಾನಂದರು ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಸ್ಮೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಲೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ, ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವಂಥದ್ದನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ, ವೈಚಾರಿಕವಾದ ಕೆಲವು ಆಯ್ದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದ ಆರಿಸಿ, 'ಋಷಿವಾಣಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತು ಎಂದರೆ ಗಹನವಾದುದು, ಅದರಲ್ಲಿವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪರಿಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ವೇದಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು ನಮ್ಮಂತೆ ಮನುಷ್ಯರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸದೆ, ಮರುಪರಿಶೀಲಿಸದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಬಾರದು. ವಿವೇಚಿಸಿ, ತರ್ಕಿಸಿ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವ ಮಹತ್ವದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಕೆಲವು ಪಂಡಿತವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಸದೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಟೀಕಿಸಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ಈ ಕುರಿತು ವಾಗ್ವಾದವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಮಾಡುವರು. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದದ್ದು, ಆಧುನಿಕ ಪೂರ್ವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಆಧುನಿಕ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು.

ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಇತರರಿಗಷ್ಟೇ ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ತಾವೂ ಅದರಿಂದ ದೂರವೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಖಾಸಗೀ ಸಂಗತಿಯಾದ ಮದುವೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರು ಸಹ ಅಷ್ಟೇ ನಿಷ್ಠೂರವಾಗಿದ್ದವರು. ಮಲೆನಾಡಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಮೌಢ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಂಥವರಾಗಿದ್ದರು. ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಇಂಥವರ ಪ್ರಭಾವ ಸಹಜವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೇಲೂ ಆಗಿದೆ. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಅವರ ನಡೆನುಡಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಹರಿಸಿದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ತಾನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ದಾರಿ ಸರಿಯೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಮೇಲಿನ ಈ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೆ, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ಜಾತಕ ನೋಡುವುದು ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ತನ್ನಂತೆ ಅವರೂ ಸಹ ಸಂಪ್ರದಾಯಮತಿಗಳಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಅವರ ಸಮ್ಮತಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭರವಸೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮದುವೆಯ ಮುಹೂರ್ತ ಇದ್ದದ್ದು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಗಂಟೆಗೆ. ಈ ಕುರಿತು,

> ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುರೋಹಿತರು ಆಗ ಇಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದೆಲ್ಲ ನಿಶಾಲಗ್ನವಾಗಿತ್ತು ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಇತರ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದೆನಾದರೂ ಲಗ್ನ ಇಟ್ಟುಕೊಡುವ ಮುಹೂರ್ತದ ಪುರೋಹಿತರ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೇ ತಂದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.[೪೮]

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಗಮನಹರಿಸಿದ್ದವರೂ, ಇದೊಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನಾಗಿಬಿಟ್ಟರು? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಬಗೆಗಿನ ನಿಲುವೇನು? ಎನ್ನುವಂಥ ಅನುಮಾನದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ ನಿಜ. ಆದರೆ ಈ ವಿಚಾರವೊಂದನ್ನು ಅವರು ಗಮನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವ ಹಿಂದಿನ ಕಾರಣ, ಒತ್ತಡಗಳೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ

ಇದರಲ್ಲಿನ ಅವರ ನಿರ್ಲಕ್ಷತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಮಾನಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮದುವೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೇ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮಾನಪ್ಪನವರು ತಾವು ಮದುವೆಯಾಗಲಿರುವ ಹುಡುಗಿಗೆ ಖಾಯಿಲೆ ಇರಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯದಿಂದ ಅವರು ಈ ಮದುವೆಯನ್ನೇ ನಿರಾಕರಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವರೇನಾದರೂ ಮದುವೆ ಬೇಡವೆಂದರೆ, ತನ್ನ ಮದುವೆಗೆಲ್ಲಿ ಅಡಚಣೆಯಾಗುವುದೋ ಎಂಬ ಆತಂಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಹೇಗೋ ಮದುವೆಯೊಂದಾದರೆ ಸಾಕು ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಮುಹೂರ್ತದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆ, ಅವರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಗೃಹಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ... ನಾವು ಯಾವ ಅಶುಭ ಪರಿಹಾರಕ ಮತ್ತು ಶುಭಕಾರಕ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಆ ಮೂಢಾಚಾರಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ; ಆಚರಿಸಿದವನಲ್ಲ. ಜೋಯಿಸರನ್ನು ಕೇಳುವುದಾಗಲಿ, ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವುದಾಗಲಿ, ಗ್ರಹನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳ ಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅಮಂಗಲ ಶಮನಕಾರ್ಯ ಯಜ್ಞಯಾಗ ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ ಮುಂತಾದ ಯಾವ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕವೂ ಅವೈಚಾರಿಕವೂ ಆದ ಜೋತಿಷ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ.[೪೯]

ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಮೌಢ್ಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ತಮಗೆ ಸರಿಕಂಡದ್ದನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದವರು. ಇವೆಲ್ಲ ಅವರ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

## ೮.೩. ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನದ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳು - ಕುವೆಂಪು

ಪೌರಾಣಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಗಳ ವಿಮಾನದಂತೆ ಹಾರಾಡುವ ವಸ್ತುಗಳು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಜಗತ್ತಿನ ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ನಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶುರುವಾದವು. ಇವನ್ನು ಶತ್ರುಪಕ್ಷಗಳ ರಹಸ್ಯಯಂತ್ರಗಳೆಂದೆ ಯುದ್ಧದ ಬಿಸಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿದ್ದಷ್ಟೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಲಕ್ಷಿಸತೊಡಗಿದ್ದು ಹೌದು. ಜಗತ್ತಿನ ಅತ್ಯಂತ ಶಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ರೂಪಿಸಿದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಯಂತ್ರಸಾಧನೆಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಧಿಕ ವೇಗವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ಈ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು 'UFO' (Unidentify flying objective) ಎಂದೂ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅವು ಹಾರಾಡುವಾಗ ಟೀ ಸಾಸರುಗಳಂತೆ ಬೋರಲಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದರಿಂದ ಇವಕ್ಕೆ Flying saucers ಅಥವಾ ಹಾರಾಡುವ ತಟ್ಟೆಗಳು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.

ಇದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡವರ ವಿವರಣೆಗಳು ಹಾಗೂ ರೇಡರ್ ಪರದೆ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಚಿತ್ರಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ, ಕ್ಯಾಮೆರಾದಿಂದ ತೆಗೆದ ಫೋಟೋಗಳಿಂದ ಇದರ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ಅಣು ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ವಾಯುಸೇನಾಪಡೆ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು, ತಮ್ಮ ರಾಕೆಟ್ಟು, ಕ್ಷಿಪಣೆಗಳ ಶಕ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಯಿಸಿದ್ದರೂ ಫ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಸಾಸರ್ಸ್‌ನ ಎದುರು ನಿಸ್ಸಾಹಯಕವಾಗಿದ್ದವು.

ಈ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವಿದ್ಯಮಾನವನ್ನು ಕಂಡವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಮುಗ್ಧ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ಎಂಬುದೂ ತಿಳಿಯದೆ ಅಥವಾ ಹೇಳಿದರೆ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತೇವೆಯೋ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿ, ಭಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ, ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಮುಂದಾದಾಗ ಉನ್ನತ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಬೆದರಿಕೆಯನ್ನೊಡ್ಡಿರುವುದೂ ಉಂಟು.

ಅಮೆರಿಕಾದ ಖಗೋಳ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಜಾರ್ಜ್ ಆಡಮ್‌ನ್ಸ್ ತಾನು ಕಂಡ ಫ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಸಾಸರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು 'Flying Saucers have landed' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಚಿತ್ರಗಳ ಸಮೇತ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮಂತ ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ವಸ್ತುಗಳೆಂದೂ, ಅಂಥ ಮಾನವರನ್ನು ಸಂಧಿಸಿ ಸಂಭಾಷಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದ ನಂಬಲು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದುವರೆಗೂ ಇದರ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆಳದಲ್ಲಿ

ಮುಳುಗಿದ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಬೆಚ್ಚಿ ಬೀಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಕೆಲವು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ತುಸು ಧೈರ್ಯ ಬಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿ, ಇವುಗಳ ಇರುವಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಅನುಮಾನಗಳಿಗೆ ತೆರೆ ಎಳೆದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ಕುತೂಹಲ ರಹಸ್ಯ ಭೇದಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ವಿಚಿತ್ರ ವಸ್ತುಗಳ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರು ತಾವು ವಿದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಈ ಕುರಿತು ಖಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಭೌತಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿದ ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಆನಂದದ ಅನುಭವವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾನುಭವದ ಸದೃಶ್ಯದಂತೆ ಭಾಸವಾಗಿ ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ, "ಇದುವರೆಗೆ ಜಗತ್ತು ಅರಿಯದಿದ್ದ ಮಹಾದ್ಭುತವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹಾರುವ ತಟ್ಟೆ ... ಮನುಷ್ಯಮತಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವಂತೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ"[೫೦] ಎಂದಿರುವ ಈಗಲೂ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೆ ಉಳಿದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಾವೂ ಓದಿ, ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಪತ್ರ ಮುಖೇನ ಕುವೆಂಪು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕವಿಕಲ್ಪನಾ ಲೋಕವನ್ನೆ ಚದುರಿಸಿಬಿಡುವ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಪರಿಚಿತ ಹಾರುವ ತಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯರಂತೆಯೂ ಅಲ್ಲದ, ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ, ಅವರಂತೆ ಕಂಡುಬರುವ ಜೀವಿಗಳಿದ್ದು, ಭೂಲೋಕದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರಂತೆ. ಆವರೆಗೂ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದ ಬಾಹ್ಯಗ್ರಹ ವಸ್ತುಗಳು, ಯುದ್ಧಾನಂತರದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಜಲಜನಕ ಬಾಂಬಿನ ಸ್ಫೋಟದಿಂದ ಇಡೀ ಭೂಮಿಯೆ ಸಿಡಿದುಬಿಡಬಹುದೆಂಬ ಸೂಚನೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿವೆಯೆಂದು ಇಂಥ ಅನಾಹುತಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿನ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಈ ವಸ್ತುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಹರಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಜಲಜನಕ ಬಾಂಬಿನ ಸ್ಫೋಟಾನಂತರ ಅನ್ಯಗ್ರಹ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮಬೀರಿ, ಲೋಹ ವಸ್ತು ತಮ್ಮ ಮೂಲ ರೂಪವನ್ನೆ ಬದಲಾಯಿಸಿಬಿಡುವುದು. ಅಂದರೆ ಒಂದು ಲೋಹ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಲೋಹವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗುವ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ಥತೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದು ಹಾಗೂ ಒಂದು ಗ್ರಹದ ಜನರನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಅಪರಿಚಿತ ಗ್ರಹದ ಜನರು ಭೇಟಿ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನಾವು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಓದಿರುವಂತೆ ಅಡಮ್‌ಸ್ಕೀ ಕಂಡಂಥ ಜನ ಅಂಥವರಿರಬಹುದೆಂದು, ಸ್ವಾಮೀಜಿ ತಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆದರೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರು ಈ ಕುರಿತು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆಡ್‌ಮ್‌ಸ್ಕೀಯ 'Flying Saucers have landed' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಕಂಡ ವೈಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರೆ, ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ನೌಕೆ (Inside the space ship) ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿನ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗ ಇದು ಗಾಬರಿಯಿಂದ ನರಮಂಡಲದ ಮೇಲೆ ಆಘಾತವುಂಟಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಆಡ್‌ಮ್‌ಸ್ಕೀ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಬಾರದೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಸ್ತುಗಳು ಯಾವ ಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದೂ ಸಹ ತಿಳಿಯದ ರಹಸ್ಯಗಳ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮರಳಿಯತ್ನವ ಮಾಡು ಎಂಬಂತೆ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಗಹನವಾದ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ.

ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾನ್ ಅದ್ಭುತಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದ ಕುವೆಂಪು ಫ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಸಾಸರ್ಸ್‌ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ನಿಲುವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದಾರೆ. "... ಅವುಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇದುವರೆಗೆ ಏನೇನೂ ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕವರು ಯಾರೊ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುತ್ತಾರೊ ಯಾವ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೊ ಒಂದೂ ತಿಳಿಯದು! ಇಷ್ಟಂತೂ ಖಚಿತ : ನಮ್ಮ ಸೌರವ್ಯೂಹದ ಗ್ರಹಗಳಿಂದಂತೂ ಹಾರುವ ತಟ್ಟೆಗಳು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ; ಬೇರೆಯ ವ್ಯೂಹದಿಂದ ಬರುತ್ತಿರಬಹುದು. ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಉಂಟೆಂಬುದು ಯಾವ ಸಂಶಯಕ್ಕೂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದೆ. ಹಾರುವ ತಟ್ಟೆಗಳ ವಿಷಯ ಹಾಗಲ್ಲ"[೫೧] ಎಂದಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಖಚಿತವಾಗಿದ್ದು, ಇಂದಿಗೂ ಕೇವಲ ಉಹಾಪೋಹಗಳಲ್ಲೆ ಇದರ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಈ ಸಾಸರುಗಳ ಸಂಗತಿಗಳು ವೈಮಾನಿಕರಿಗಲ್ಲದೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಇವು ಕೇವಲ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಷ್ಟೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ನಮ್ಮಂತಹ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಲ್ಲವೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಇದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಗಮನಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಗಮನಿಸಿದ್ದರೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಅಂಥ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೊರತೆ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಮನಗಂಡ ಕುವೆಂಪು ಹೇಳುವುದು ಅಮೇರಿಕಾ ಮುಂದುವರಿದ ದೇಶ ಎಂಬುದನ್ನು ಅನ್ಯಗ್ರಹಗಳ ಜನರೂ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವು ಅಲ್ಲೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು. ಹಾಗೆ ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ನಡೆಯುವ ಹಾರುವ ತಟ್ಟೆಗಳ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಕಲೆಹಾಕುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು 'ಅಮೇರಿಕಾ ಫ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಸಾಸರ್ ರಿವ್ಯೂ' ಎನ್ನುವ ಸಂಶೋಧನಾ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದು ಕೈಗೊಂಡಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಚಲಿಸುವ, ನಿಯಂತ್ರಣಗೊಳಗಾಗುವ ಆಕಾಶಯಂತ್ರಗಳೆ ಸರಿ. ಹಾಗಾದರೆ ಇವುಗಳ ಮೂಲ ಯಾವುದು? ಇದರ ನಿಯಂತ್ರಣ ಶಕ್ತಿಯಾವುದು? ಅದು ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿಯದೆ, ಅಲ್ಲವೆ? ಈ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಇದುವರೆಗೂ ಖಚಿತವಾದ ಉತ್ತರ ದೊರೆಕಿಲ್ಲ. "ಫ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಸಾಸರುಗಳು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬುದ್ಧಿಯುತ ಜೀವಿಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆಕಾಶವಾಹನಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮಿಂದ ಲಕ್ಷಾಂತರ ವರ್ಷ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿರುವ ಅತಿಮಾನವ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ತುಣುಕುಗಳು ಅವು ಎಂಬುದು ಖಚಿತ."[೫೨]

ಈ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಆಕಾಶಯಂತ್ರಗಳ ವರ್ತನೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗದಿದ್ದರೂ, ಆಯಾ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ದಿಡೀರ್ ನಂಬಿಕೆಗಳೂ, ಉಹಾಪೋಹಗಳೂ ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಇದನ್ನೆ ಕುವೆಂಪು ಎಂಥಾ ಲಯಕಾರಕ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲೂ ಆಶಾವಾದಿ ತಾನು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

> ... ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಹೋದರೂ ಅದು ಬೇರೆ ಜಗತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆ ಎತ್ತುತ್ತದೆ. ಒಂದಲ್ಲ ಅನೇಕ ಸೌರವ್ಯೂಹಗಳಿವೆಯೆಂದು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಗತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜೀವಜಂತುಗಳದ್ದೇ ತೀರಬೇಕು. ಜೀವವಿಕಾಸ ಭೂಮಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅನ್ನಮಯ ಲೋಕವೊಂದೇ ಜೀವಕ್ಕೆ ಆಸರೆಯಿಲ್ಲ ; ಅದರ ಜತೆಗೆ ಪ್ರಾಣಮಯವಿದೆ, ಮನೋಮಯವಿದೆ. ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಲ್ಲದ ಭಯ ನಮಗೇಕೆ? ತೇನ ವಿನಾ ತೃಣಮವೆನ ಚಲತಿ[೫೩] ಎನ್ನುವರು.

ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಕಾರ ಈ ಹಾರಾಡುವ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಸಹ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದರಿಂದಲೆ ಅವುಗಳ ಅಸ್ಥಿತ್ವ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಇವು ಇನ್ನೆಲ್ಲೋ ಬೇರೆ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲೋ ಇರಬಹುದೆಂದು, ಮನುಷ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪರಿಧಿಗೆ ಈವರೆಗೂ ದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಜೀವಶಕ್ತಿಯ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನೆ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಇದು ವಿಜ್ಞಾನದ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ಆಚೆಗೂ ಗ್ರಹಿಸುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ.

ಅವರ ಈ ಗ್ರಹಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲಭರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಇದ್ದವು. "ಅನ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೂ ಗ್ರಹವಲಯ ಇರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮಾನವ ಸದೃಶ ಜೀವಿಗಳು ವಿಕಸಿಸಿರಬಹುದೇ? ಹಾರಾಡುವ ತಟ್ಟೆಗಳು (Unidentified flying objects, UFO's) ಆ ಜೀವಿಗಳ ವಿಮಾನಗಳಾಗಿರಬಹುದೆ?"[೫೪] ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಲ್ಲ, ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿ ಬಂದದ್ದು. ಆ ಸಂಬಂಧ ಕುರಿತ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು, ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳೊಡನೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲಕರವಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ತು ಅವರಿಗೆ.

ಎಲ್ಲ ಆಸಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ಮೂಲವಾದ ಈ ಆಕಾಶ ಯಂತ್ರಗಳು ಈವರೆಗೂ ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವಂತೆ ಮಹಾಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು ಎಂದು. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಮೊದಲು ಅವುಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲವೇ? ಅಥವಾ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಏನು ಕಾರಣ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉತ್ತರಕ್ಕಿಂತ, ಅವು

ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಜನರ ಮನೋಭಾವದ ಮೇಲೆ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಬಹುದು. ಅದನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರು ಹೀಗೆ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ಅಣು ಯುದ್ಧ ಭೀತಿಯಲ್ಲಿ ನರಳುತ್ತಾ ಸದಾ ಬೇಹುಗಾರಿಕೆ ಪ್ರತಿವ್ಯೂಹ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾ, ಮಾರಾಕಾಸ್ತ್ರಗಳ ತಯಾರಿಕೆಗೆ ಹಣ ಮತ್ತು ಕಾಲವ್ಯಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ಯು.ಎಫ್.ಓ.ಗಳು ಒಂದು ಬಗೆಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟದ್ದಂತೂ ನಿಜ. ಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣಗಳಂತೆ ಮಿಂಚಿ ಮಾಯವಾಗತೊಡಗಿದ ಈ ಯು.ಎಫ್.ಓ.ಗಳು ರಾಕೆಟ್ಟು ತಜ್ಞರಿಗೆ, ಮಿಸ್ಸೈಲು ನಿಷ್ಣಾತರಿಗೆ, ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳ ಅಪ್ರತಿಮ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಬೀಗುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಬಲವಾದ ಪೆಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿದಂತೂ ಸತ್ಯ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯು.ಎಫ್.ಓ.ಗಳು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಮಾಡಿದವೆಂದೇ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.[೫೫]

ಆದರೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಹಾಗೂ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಹೇಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸತ್ಯ, ಯಾವುದು ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ. ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ, ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರೇ ಆದರೂ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಬಂದವರಿಗೆ ಬೆದರಿಕೆ ಒಡ್ಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಲ್ಲವೆ ಕೊಲೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದದ್ದೂ ಉಂಟು. ಹೀಗೆ ಕುತೂಹಲದ ಜೊತೆಗೆ ಗಂಭೀರ ನಿಗೂಢರಹಸ್ಯವೂ ಇದರೊಂದಿಗೆ ತಳುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವುದು, ಕೆಲವು ಮಾಹಿತಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ 'The Hynek UFO Report by Dr. J. Allen Hynek' ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು, ಇದನ್ನು ಅಮೆರಿಕಾ ರಕ್ಷಣಾ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಹಾರುವ ತಟ್ಟೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮೇಲುದರ್ಜೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ, ಡಾ. ಅಲೆನ್ ಹೈನೆಕ್ ಬರೆದದ್ದು. ಅವರು "ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹೇಳಲಾಗದೆ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ನಿಜಸತ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ"[೫೬] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲೂ ಸಹ ಮುಕ್ತವಾದ ವಾತಾವರಣ ಇಲ್ಲದ್ದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇವತ್ತಿಗೂ ಇಂಥ ಹುನ್ನಾರಗಳು ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದು, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪತ್ರಿಕಾ ವರದಿಯೊಂದು ಮತ್ತಷ್ಟು ರುಜುವಾತು ಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

> ... ಯಾವುದೋ ಗ್ರಹದಿಂದ ಬಂದವ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಅಲ್ಗಾರ್ ಎಂಬಾತನನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸರ್ಕಾರದ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ. ಹಾರುವ ತಟ್ಟೆಯೊಂದನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದ ಗಗನಯಾತ್ರಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಅಲ್ಗಾರ್‌ನನ್ನು ಕಾಣುವ ಕುತೂಹಲ. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಯೇ ನಿಗದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಗಾರ್ ತನ್ನ ಜಗತ್ತಿನ ಕುರಿತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುವವನಿದ್ದ. ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಸಭೆಗೆ ಮೊದಲೇ ಅಲ್ಗಾರ್ ಕೊಲೆಯಾಗಿಹೋದ ! ಇಂಥ ಹಲವಾರು ಕತೆಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್‌ನ ರಕ್ಷಣಾ ಸಚಿವಾಲಯವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ವೆಬ್‌ಸೈಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದೆಯಂತೆ ('ಬ್ರಿಟನ್ಸ್ ಎಕ್ಸ್‌ಫೈಲ್ಸ್' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ೧೯೭೮ರಿಂದ ೧೯೮೭ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಹಾಕಿದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕತೆಗಳನ್ನು ಕಡತದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ). ಕಳೆದ ವರ್ಷವೂ (೨೦೦೭) ಇದೇ ರೀತಿಯ ಕಡತಗಳನ್ನು, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶ ಸಂಸ್ಥೆ ವೆಬ್‌ಸೈಟ್ ಮೂಲಕ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿತ್ತು. ಆ ಮೊದಲ ದಿನವೇ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಸಾವಿರ ಮಂದಿ ವೆಬ್‌ಸೈಟ್‌ಗೆ ಲಗ್ಗೆ ಇಟ್ಟರಂತೆ. ಇದರಿಂದ ಸರ್ವರ್ ಕ್ರ್ಯಾಷ್ ಆಗಿ, ಯಾರಿಗೂ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅಂಥ ಸಮಸ್ಯೆ ಆಗದಿರಲು, ಹೊರಗಿನ ಕಂಪೆನಿಯ ನೆರವು ಪಡೆದು ಬ್ರಿಟನ್ ಸಚಿವಾಲಯ ಕಡತಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದೆ.

ಕೇವಲ ಮಾಹಿತಿ, ಕಡತಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಚಿವಾಲಯ ನಡೆಸಿದ ವಿಚಾರಣಾ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ವೆಬ್‌ಸೈಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಸೇನಾ ನಡೆಗಳ ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಹುನ್ನಾರದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಇಂಥ ವೆಬ್‌ಸೈಟ್‌ನ ಮಾಹಿತಿಗಳು ಜನರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಕೇಳಿಬರುತ್ತಿವೆ. ಸಚಿವಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಡತಗಳನ್ನು ವೆಬ್‌ಸೈಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಇದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಜನರಿಗೆ ತಾನು ಏನೇನು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪಾರದರ್ಶಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಭಾವನೆ. ಆದರೆ ಸಿಗುವ ಎಲ್ಲಾ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಾರುವ ತಟ್ಟೆ ಅಥವಾ ವಸ್ತುವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದಾದರೆ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವವರೆಲ್ಲಾ ಕೊರಗಬೇಕಾದೀತು!"[೫೭]

ಎಂದು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ವರದಿಯೊಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳ ಹಿಂದೆ ಜಾಗತಿಕ ರಾಜಕಾರಣವೂ ಇದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಮೇಲಿನ ಉದ್ಧೃತ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

**ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು**

೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೩೦೩, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು.

೨. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ ಸಂಪುಟ ೨, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೮೪೯, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೩. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೪೧ : ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೨.

೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೨೦.

೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೮೮.

೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೨೮.

೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೪೬.

೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೧೦೦.

೧೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೧೧೭.

೧೧. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨ : ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೧೦೭೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೧೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೯೮, ೧೯೯, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೧೩. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ : ಭಾವ ೧ : ಪುಟ ೧೧೯, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೯.

೧೪. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ : ಸಂಪುಟ ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೮೪೯, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೧೫. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೬೪, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೧೬. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ : ಸಂಪುಟ ೨ : ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೮೮೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೧೭. ಅದೇ : ಪುಟ ೯೨೩.

೧೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೪೮.

೧೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೭೦.

೨೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೭೦-೭೧.

೨೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೯೧, ಭಾಗ ೨, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೫.

೨೨. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೮೪೯-೮೫೦, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೨೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೭೧.

೨೪. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೮೪, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೨೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೮೯.

೨೬. ಸದಾಶಿವ ಎಣ್ಣೆ ಹೊಳೆ :ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆ : ಸಂ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ ಮತ್ತು ಇತರರು : ಪುಟ ೭೯೪ : ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ., ಮೈಸೂರು : ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೬.

೨೭. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಭಾಗ ೨ : ಪುಟ ೯೧, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೫.

೨೮. ದೇವಯ್ಯ ಹರವೆ : ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆ : ಸಂ. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ ಮತ್ತು ಇತರರು : ಪುಟ ೮೨೫ - ೮೨೭.

೨೯. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೯೨೩, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೩೦. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ : ಬಾಳ್ವೆಯೇ ಬೆಳಕು : ಪುಟ ೩೫, ಹರ್ಷ ಮುದ್ರಣ, ಪುತ್ತೂರು, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ೧೯೫೦.

೩೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೩೧೯, ೩೨೦, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೩೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೮೮.

೩೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೧೧-೪೧೨.

೩೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೭೭-೪೭೮.

೩೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೨೬.

೩೬. ಅದೇ, ಪುಟ ...

೩೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೬೯ - ೯೭೦

೩೮. ಡಾ. ವಸು. ಎಂ.ವಿ. : ಪ್ರಜಾವಾಣಿ (ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ಪುರವಣಿ), ಪುಟ ೪, ೭ನೇ ಜೂನ್, ೨೦೦೯.

೩೯. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೮೮೦, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೪೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೬೨.

೪೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೩೧-೮೩೨.

೪೨. ಅದೇ, ಪುಟ ...

೪೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೫೬.

೪೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೧೫.

೪೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೮೩.

೪೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೯೦.

೪೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೯೨.

೪೮. ಅದೇ, ಪುಟ ಭಾಗ - ೨ : ಪುಟ ೨೬, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೫.

೪೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೮.

೫೦. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಭಾಗ ೨ : ಪುಟ ೯೫, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೫, ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು.

೫೧. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ ಭಾಗ ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೯೯೬, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಹಂಪಿ ವಿ.ವಿ.

೫೨. ತೇಜಸ್ವಿ : ಫ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಸಾಸರ್ಸ್ (೧) : ಪುಟ ೮, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು ೨೦೦೩, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೩.

೫೩. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. : ಪುಟ ೮೭೩, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಹಂಪಿ ವಿ.ವಿ.

೫೪. ನಾರಾಯಣ್‌ರಾವ್ ಜಿ.ಟಿ. : ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಸಂದರ್ಶನ : ಪುಟ ೫, ಅತ್ರಿಬುಕ್ ಸೆಂಟರ್, ಮಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪.

೫೫. ತೇಜಸ್ವಿ : ಫ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಸಾಸರ್ಸ್ ೧ : ಪುಟ ೮, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೩ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೩).

೫೬. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಭಾಗ ೨ : ಪುಟ ೯೬, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೫, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು.

೫೭. ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಪತ್ರಿಕೆ (ವಿಜ್ಞಾನ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ - ಪುಟ ೩) ಬುಧವಾರ ೧೮ನೇ ಜೂನ್, ೨೦೦೮.

* * *

## ಅಧ್ಯಾಯ - ೯

# ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ : ಕುವೆಂಪು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ, ನಂತರದಲ್ಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಷಿಕ ಚಳುವಳಿ, ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯಂಥ ಯಾವುದೇ ಮಹತ್ವದ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಭಾಗವಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಚಳುವಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಅಂತಃಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿದ್ದವರು. ಜಾಥಾ, ಮೆರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದನ್ನೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆಯೆಂದು ಗುರುತಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ಅಂತರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಗಳ ಮೂಲಕ ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ಕ್ರಾಂತಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡದು. ಜನಮಾನಸದ ಬಲವನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವಂಥ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದೇ ಅವರು ಚಳುವಳಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇತರ ಹೋರಾಟಗಾರರಂತೆಯೇ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು :

> ನಾನು ಲಾಠಿಯೇಟು ತಿಂದಿಲ್ಲ; ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ... ಆದರೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ಏನು ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥದ ಅರಿವು ಮಲೆನಾಡಿನ ಕಾಡಿನ ಮೂಲೆಯ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಬಾಲಕನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಗೋಚರವಾದ ಮೇಲೆ, ಸುಮಾರು ೧೯೨೫-೨೬ ರಿಂದ ೧೯೪೭-೪೮ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ಭಾರತದ ಜಗನ್ಮಹಾದ್ಭುತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಚಿತ್ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕವಿಚೇತನ ಸಮುದ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಗ್ನವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು... ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ಕವನರಾಶಿ, ಪುಂಜೀಭೂತವಾದವು, ... ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯಾವ ಘಟನೆಯೂ ಬಹುಶಃ ನನ್ನ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ವಂಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಅರವತ್ತು ದಿವಸದ ಉಪವಾಸಾನಂತರ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹುತಾತ್ಮನಾದ ಜಿತೇಂದ್ರನಾಥ ದಾಸನಿಂದ ೨೦.೯.೨೯ರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಿತವಾದ 'ಪಾಂಚಜನ್ಯ' ಎಂಬ ವೀರಕವನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ೧೯೪೭ನೆಯ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ರ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಜಗದ್‌ಭವ್ಯ ಮಹಾ ಸಮಾರಂಭದಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತವಾದ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವ ಮಹಾಪ್ರಗಾಥ'ದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ ಈ ಜ್ಯೋತಿ ಪಂಕ್ತಿ.[೧]

ಕುವೆಂಪು ಕವಿಯಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕಲಿತನವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ಗೀತೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಕಾಲಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರದಹನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದನ್ನುಳಿದು, ಮುಂದೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲೂ ಹೀಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುವಂತೆ ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ದೇಶಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ತುಂಬುವಂಥ, ವೀರ್ಯವತ್ತಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಗಿನ ಚಳುವಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಮಿತ್ರವೃಂದದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆ-ಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲೋಕಾರೂಢಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಒಪ್ಪಿದರೂ, ಈ ಭೌಗೋಳಿಕತೆಯನ್ನು ಮೀರುವ ಅಲೌಕಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸಹ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅಂದಿನ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಒಪ್ಪಿತ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಅಪೂರ್ವವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

> ಇಂದಿನ ಜಾಗತೀಕರಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭೌಗೋಳಿಕತೆ ಕಾಣೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು. ಆದರೆ ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾತ್ರ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಭೌಗೋಳಿಕತೆಯನ್ನು ಮೀರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯಿಂದ. ಹಾಗಾಗಿ ಇವತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಲ್ಪನೆ ಬೇರೆ ಆಗ್ತಾ ಇದೆ. ಇವತ್ತು ಹಿಂದುತ್ವದ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ ನೀವು ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಇರಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲೆ ಇರಿ... ಅಲ್ಲಿನ ನಾಗರೀಕರಾಗಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂಥದ್ದು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಓದಿಸುವಂಥದ್ದು ಇವೆಲ್ಲಾ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಗಡಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಮ್ಮ ನಾಗರೀಕರು ಅಲ್ಲೂ ಇರಬಹುದು, ಎನ್ನುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ... ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ವಚನ.[೨]

ಹೀಗೆ ತಾರಕೇಶ್ವರ್ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ರಾಷ್ಟ್ರಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ರಾಷ್ಟ್ರಕಲ್ಪನೆಯೇ ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶಕ್ಕೆ ಮೂಲಧಾತುವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದು. "ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದಿರು ಮನೆಯನೆಂದೂ ಕಟ್ಟದಿರು..." ಎಂಬ ಅನಿಕೇತನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಗುರುತನ್ನು "ನೀ ಮೆಟ್ಟುವ ನೆಲ ಅದೇ ಕರ್ನಾಟಕ..." ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಗುರುತಿಸಿರುವುದು. ಇವೆರಡು ಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಮತ್ತು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಅಹಿಂಸಾವ್ರತ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅನೇಕರಲ್ಲಿ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಮೂಡಿದಂತೆಯೇ ಯುವಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೂ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿತ್ತು. ಕವಿಚೇತನ ೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ಆಗ ತಾನೆ ತನ್ನನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು 'The Patriot' ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

I love thee, O my native land,
Thou art my hope and pride;

I strive to free thee from the chain
Of abject bondage and of pain.
My country's love shall never lead
Thou blessed Mother, I give thee
All that I own to make thee free.

My life and all I sacrifice
To raise thy banner to the skies.[೩]

ದೇಶ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಟದ ಕ್ರಾಂತಿ ಮನೋಭಾವವನ್ನು 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗೀತೆ' ಎಂಬ ಕವನ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಓಂ! ಓಂ! ನಮೋ ದೇವಿ ಜಗಜ್ಜನನಿಯೆ!
ಓಂ! ಓಂ! ನಮೋ ದೇವಿ ಭರತಮಾತೆಯೆ!
ಜಯತು ಜಯತು ದೇವಿ ಜನನಿ ಭರತ ಮಾತೆಯೆ
ಭಯವ ತೊರೆದು ಬರುತಲಿಹೆವು ದಿಶಾಖ್ಯಾತೆಯೆ!
ಲೋಹ ಬಲವ ರಕ್ತಕರವ ನಾವು ಬಿಡುವೆವು ;

ದೇಹ ಬಲವ ಬಿಡದೆಯಾತ್ಮ ಬಲವ ಹಿಡಿದೆವು !

ರಕ್ತಕೋಡಿಯನ್ನು ಹರಿಸಿ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯೆವು;[೪]

ಗಾಂಧಿಯವರ ಅಹಿಂಸಾ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಕವನವಿದು. ಗಾಂಧೀ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆಂದೋಲನ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಕಲ್ಪನೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿತ್ತು. ದೇಶವಿನ್ನೂ ಬಂಧಮುಕ್ತವಾಗದಿರುವಾಗಲೇ ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಕವಿಪ್ರಜ್ಞೆ ಊಹಿಸಿತ್ತು. ೨೭-೯-೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಸಾನೆಟ್, 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆಗೆ' (ಕವಿಯ ಭರವಸೆ). ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಭವಿಷ್ಯ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಅಂದೇ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಈ ಕವನದ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

'ಬೆದರದಿರು, ಬೆದರದಿರು, ನಾನಿಹೆನು; ಓ, ದೇವಿ !
ಉದಯಿಸುವನೋರ್ವ ಕವಿ ನಿನ್ನುದರ ಭೂಮಿಯಿಂ-
ದದುಭುತದಿ ಧಾರಿಣಿಯ ಜನಗಳಿಗೆ ಮೈದೋರಿ,
ಉದಯ ಭಾಸ್ಕರತೇಜದಿಂ ಮೆರೆದು ಕಂಗಳಿಗೆ,
ದೇವಿ, ನಿನ್ನುಡಿಯ ಮೇಲವನೊಲಿದು ಪಾಡುವಂ
ಭಾವನೆಯ ಕನ್ನಡಿಯನೊಡೆಯುವಂತೊಡೆಯುವಂ !
ಸೀಳುವಂ ಸುಕವಿತಾ ಪೂಗೊಡಲಿಯಿಂ ಬಡಿದು![೫]

ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರ ಉಪದೇಶದಿಂದಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. 'ದೇವಿ, ನಿನ್ನುಡಿಯ ಮೇಲವನೊಲಿದು ಪಾಡುವಂ' ಎಂಬ ಸಾಲು ಕವಿಯ ಭರವಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಿದ್ದೇ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಆವರೆಗೂ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿದ್ದ ದೇಶ, ನಾಡು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಗಮನದ ನಂತರ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಜ್ಞೆ ಜಾಗೃತವಾಯಿತು. ಪಂಪನ 'ಬನವಾಸಿ ದೇಶಮಂ', 'ಧರಣಿ ಮಂಡಲ ಮಧ್ಯದೊಳಗೆ ಮೆರೆಯುತಿಹ ಕರ್ನಾಟಕ ದೇಶದಿ' ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿನ 'ದೇಶ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಈಗಿನ ವಿಶಾಲ ಅರ್ಥ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯಿಂದಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟದ್ದೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತದ ನವೋದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಭಾರತೀಯರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅನೇಕ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಂಥ ಕಾಲವದು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿಯೆ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿ 'ಜನಗಣ ಮನ' ಎಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆ ಉದಯಿಸುವಂತಾಗಿದ್ದು. ಇಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಜ್ಞೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮಿಂಚಿ ಹೊಳೆದಿದ್ದು ೧೯೨೪-೨೫ರಲ್ಲಿ. ಭಾರತವಿನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗದೆ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲೆ, ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಕಲ್ಪನೆ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರಲ್ಲಿ ಮೊಳೆಯುವಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯ ವಿಶಾಲಾರ್ಥ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಡನ್ನೂ ರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಕವನ 'ಕರ್ನಾಟ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆ'. ನಾಡನ್ನು 'ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ'ಯಾಗಿ ಕಂಡಿರುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಭುವನ ವಿನುತ ವಂ ಪಾವನತರ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯಹೇ ! ಜಯಹೇ ! ಜಯಹೇ ! ಜಯಜಯಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ![೬]

ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಮೂಲಕ ಭಾರತವನ್ನು ಆನಂತರ ವಿಶ್ವವನ್ನು ನೋಡುವ ಕಲ್ಪನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಭಾರತವನ್ನು ಮಾತೆಯಾಗಿ, ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮಗಳಾಗಿ ನೋಡುವ ಕ್ರಮ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ನಾಡನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ದ್ವಂದ್ವ ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಈ ಕವನ ಕೆಲವು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ! ಎಂದು

ನಾಡಗೀತೆಯಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಅಧಿಕೃತ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಆಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಹೆಸರನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಸೇರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ, "ನಾನು ಆ ಪದ್ಯ ಬರೆದಾಗ ಮಧ್ವರ ಹೆಸರನ್ನೇ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಪರಿಷತ್ತು ನಾಡಗೀತೆಗಾಗಿ ಬೇಕಾದರೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ; ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅದು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ; ಕವಿತೆಯೇನು ಪಟ್ಟಿಯೆ? ಬೇಕಾದರೆ ಎರಡು ಗಂಟೆ ಹಾಡಬಹುದಾದ ಪಟ್ಟಿ ತಯಾರಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ!"[೭] ಎಂದು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ನೋಟೀಸು ಕಳುಹಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ, ಈ ಕವನ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ :
ಅಲ್ತೊ ನಮ್ಮ ಬೂಟಾಟದ ರಾಜಕೀಯ ನಾಟಕ !
ಇಂದು ಬಂದು ನಾಳೆ ಸಂದು
ಹೋಹ ಸಚಿವ ಮಂಡಲ
ನೃಪತುಂಗನೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ !
ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ!
ರನ್ನ ಜನ್ನ ನಾಗವರ್ಮ
ರಾಘವಾಂಕ ಹರಿಹರ
ಬಸವೇಶ್ವರ ನಾರಣಪ್ಪ
ಸರ್ವಜ್ಞ ಷಡಕ್ಷರ :
ಸ್ವರಸ್ವತಿಯ ರಚಿಸಿದೊಂದು
ನಿತ್ಯ ಸಚಿವಮಂಡಲ,
ತನಗೆ ರುಚಿರ ಕುಂಡಲ![೮]

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಒಪ್ಪಿತವಾದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಕರ್ನಾಟಕದ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಲ್ಪನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಕೇವಲ ಭೌಗೋಳಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡದೆ, ಅದೊಂದು ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಅವರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯದ ಬಗ್ಗೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಂದೋಲನದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಹೋರಾಟದ ಬಿಸಿ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ತಲುಪಿತ್ತು. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗರು, ಗೋಲಿ ಆಡುವಾಗ ಎದುರಾಳಿಯೊಬ್ಬನ ಗೋಲಿಗೆ ಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆದು ದೂರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದರೆ, 'ಬಿತ್ತು ಜರ್ಮನ್ ಏಟು! ಎಡ್‌ಮನ್ ಹೊಡೆತ' ಎಂದು ಕೈ ಚಪ್ಪಾಳೆ ಮತ್ತು ಕೇಕೆಯ ಸದ್ದಿನಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಪ್ರಪಂಚಾದ್ಯಂತ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಬಿಸಿ ಹರಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆ ಹುಡುಗರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಕೇಕೆಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ತೀವ್ರತೆಯ ಅಥವಾ ಅದರ ಪರಿಣಾಮದ ಅರಿವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಹರಡುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಬಿಸಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದೆ ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ.

> ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಲೂ ಆ ರೀತಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಂದ ನಮಗಿಂತಲೂ ಮುಂದಿದ್ದ ಬಾಲಕ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಂಗ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ ರಾಜರಾಳುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಇಂಡಿಯಾದಿಂದ ಬಂದು ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಭಾಷಣಗಳಿಂದಲೂ ತಿಲಕರು ಗಾಂಧೀಜಿ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಕುರಿತ ಕರ್ಣಾಕರ್ಣಿಯಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ನನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಣ್ತೆರೆದು ಖಚಿತವೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವೂ ಆಗ ತೊಡಗಿತು. ಬರಿಯ ಭಾವದಲ್ಲಿಯೆ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ಹೊಂದದೆ ಬುದ್ಧಿ ವಿಷಯವೂ ಆಯಿತು ಕ್ರಮೇಣ.[೯]

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿನ ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಷನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದು ಉಭಯ ಪಕ್ಷಗಳೆರಡೂ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದುದರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಚಿನ್ನದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಂತಿ ಪದಕಗಳನ್ನು ಆಳರಸರು ಹಂಚಿದ್ದನ್ನೂ ಮಕ್ಕಳು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅದನ್ನು ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆವೇಶದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ದೇಶದಿಂದ ಓಡಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಕೆಚ್ಚು, ಆಗಿನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಉಕ್ಕಿಬಂದಿದ್ದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜ್ವರ ಎಲ್ಲೆಡೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಅದರ ಗಂಭೀರತೆ ಏನು ಎಂದು ತಿಳಿಯದ ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳವರೆಗೂ ಹರಡುತ್ತದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಠ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಹೊರಗಿನಿಂದ 'ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀ ಕೀ ಜಯ್! ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕ್ ಕೀ ಜಯ್! 'ಬಾಯ್ ಕಾಟ್ ದಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್!' ಎಂಬ ಘೋಷಣೆಗಳು ಕೇಳಿಬರುತ್ತವೆ. ಇದು ಹುಡುಗರ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿದರೂ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಕಣ್ಣನೋಟದಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಇಂಗಿತವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನ್ನದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದ್ದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿಯೂ, ಕ್ರೈಸ್ತರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ್ದರಿಂದ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾರದ ದ್ವಂದ್ವದಲ್ಲಿಯೂ 'ಯಾರೂ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಬಾರದು' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವರು. ಆದರೆ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದ ಗುಂಪು ತರಗತಿಯ ಒಳಗೇ ನುಗ್ಗಿ, 'ಬನ್ನಿ ಹೊರಗೆ! ಷೇಮ್, ಷೇಮ್!' ಎಂದು ಕರೆಕೊಟ್ಟಾಗ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾದರೂ ತೋರಗೊಡದೆ ಹುಡುಗರನ್ನು ತಡೆಯಲು ಹೋದದ್ದು ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರು ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದು ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರುವಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ನದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಜೀವನದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಂಥ ಗಂಭೀರ ವಾಸ್ತವ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನೂ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ತರಗತಿಯಿಂದ ಹೊರ ಬಂದು,

> ಚಿಳ್ಳೆ ಪಿಳ್ಳೆ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಅಠಾರ ಕಛೇರಿಯ ಮಹಡಿಗೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಬೌರಿಂಗ್ ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲೇಯ ಐ.ಜಿ.ಪಿ. ನಿಂತು ಕೆಳಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಅರೆನಗೆ ಮೊಗದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೆ ಅದೊಂದು ನಿರಪಾಯಕರವಾದ ಮಕ್ಕಳ ಗುಂಪಾಗಿತ್ತಷ್ಟೆ. ... ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಾ ಆ ದೊಡ್ಡ ದಡಿಯ ಕೆಂಪು ಮನುಷ್ಯನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಮುತ್ತಿ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಬಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆತ ನಗುತ್ತಾ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಡೆಗೆ ಮುಂದಾಳುಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದರು. ... ಅಂತೂ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾವು ಏನೋ ಒಂದು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದೆವೆಂದು ಹಿಗ್ಗು! ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ನಾವೂ ಹೆಗಲು ಕೊಟ್ಟೆವೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ.[೧೦]

ಹೀಗೆ ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವಾಗಲೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಮಹತ್ವ ಅರಿಯದಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಹುಡುಗಾಟದ ಹುಡುಗರಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಸಂತೋಷ ಕುವೆಂಪು ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ನಂತರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತವರಾದರೂ, ಹಾಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೇನೂ ಚ್ಯುತಿ ಬರುವಂತೆ ಅವರು ಭಾಗವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರಿಗೆ ಕಾಲೇಜು ಓದುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಿ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಆಂದೋಲನಗಳು ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲೇ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಅನಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

> ಮನದಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಿ, ಸುಧಾರಣೆ, ಶಾಂತಿನಿಕೇತನ ತುಂಬಿದ್ದಾಗ, ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತಿರುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿತು. ... ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕೆಂದು ತೋರಿತು. ... ಫೆಬ್ರವರಿ ಹತ್ತರ ದಿವಸವಿರಬೇಕು ಅದು (೧೯೨೨) ಸರಿ, ಅದೇನೆ ಕಾಲೇಜಿನ ನನ್ನ ಕೊನೆಯ ದಿನವಾಯಿತು.[೧೧]

ಎಂದು ಕಾರಂತರು ತಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಸ್ವದೇಶ, ಸ್ವಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ದೇಶೀ ಚಳುವಳಿಗಾರರು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಜನರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿ ಮೈಸೂರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರು

ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ದನಿ ಎತ್ತಲು ಯಾರೂ ಮುಂದಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನೇತರರು ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದರೆ ಜನ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಗೌರೀಶಂಕರ ಮಿಶ್ರ ಎನ್ನುವವರು (ಇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವಿದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಕುವೆಂಪು) ಮಹಾರಾಜರ ವೈಭೋಗವನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಲು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದ ಇವರನ್ನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಭಾಷಣ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ, ಅವರು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಖಾಸಗೀ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಭಾಷಣದ ಜೊತೆಗೆ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರದಹನವೂ ನಡೆಯುವುದೆಂದು ತಿಳಿದೊಡನೆ, ಕುವೆಂಪು "ಇನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳಾದ ನಾವು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆಯೆ? ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಂತಾಗಿತ್ತು ನಮ್ಮ ಚೇತನಕ್ಕೆ!"[೧೨] ಎಂದು ಮಿತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ಹೋಗುವರು.

ಭಾಷಣಕಾರರ ಉದ್ರೇಕದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಜನರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವಿದೇಶಿ ಟೋಪಿ ಕೋಟುಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಎಸೆಯುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ತೋರುವರು. ಕೆಲವರಿಗೆ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಮನದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮೈಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಎಸೆಯಲು ಹಿಂಜರಿಯುವರು. ಕಾರಣ ದೇಶಪ್ರೇಮದ ತೀವ್ರತೆಯಲ್ಲೂ ಅವರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದು ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ. ಅಂಥವರನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡಿ, ಹೀಗಳೆದು ವಿದೇಶೀ ಬಟ್ಟೆ ದಹನಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಸಹ ತಮ್ಮ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾಬೀತುಗೊಳಿಸಲು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದ್ದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕೋಟನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಎಸೆದರೆ ಏನು ಎಂಬ ವಾಸ್ತವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ,

> ಏನ್ರೀ, ಭಾರತಮಾತೆ ಭಾರತಮಾತೆ ಎಂದೆಲ್ಲ ದೇಶ ಭಕ್ತಿಯ ಹಾಡು ಬರೆಯುತ್ತೀರಿ, ಪರದೇಶೀ ಬಟ್ಟೆ ಬೆಂಕಿಗೆ ಹಾಕಲು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತೀರಿ. ನಾಚಿಕೆಗೇಡು.[೧೩]

ಎಂಬ ಶ್ರೀಮಂತ ದೇಶಭಕ್ತರ ಮೂದಲಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನೇ ಕೆಣಕಿದ್ದರಿಂದ ಇದ್ದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಟೋಪಿ, ಕೋಟನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಎಸೆದು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಮರುದಿನ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋದರೆ, ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರದಹನ ಮಾಡಿದ, ಶ್ರೀಮಂತ ಸ್ನೇಹಿತರು ಇನ್ನು ಉತ್ತಮತರವಾದ ವಿದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೇಳಿದರೆ, "ಏನು ಮಾಡೋದ್ರಿ? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ರು!" ಎಂದು ತಮ್ಮ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದೇಶಭಕ್ತರಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಂತರಿಗಷ್ಟೇ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಎನ್ನುವ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿತ್ತು. "ಆದರೆ ನಾವು ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಅಂದಿನಿಂದ ಮುಂದೆ ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ ಮತ್ತು ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೇ ತೊಡುವ ವ್ರತ ತೊಟ್ಟೆವು!" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲಾಗದವರೇ ನಿಜವಾದ ದೇಶಭಕ್ತರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಮುಂದೆಯೂ ಸಹ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ವಿದೇಶೀ ಬಟ್ಟೆ ತೊಡದೆ, ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೊಡುವ ಮೂಲಕ ಸದಾ ತಮ್ಮ ದೇಶಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮೆರೆದವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವೆಂಬಂತೆ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಹೊಸದಾಗಿ ಅಧ್ಯಾಪನ ವೃತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ನಿಯಮದಂತೆ, ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರರಾದ ಅಧ್ಯಾಪಕರೆಲ್ಲರೂ ಕೋಟು ಪಂಚೆ ಅಥವಾ ಷರಾಯಿ ಪೇಟ ಹಾಕಿಕೊಂಡೇ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು ಎಂದ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹಾಗೂ ಮಿತ್ರರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ಕೋಟು ಕಚ್ಚೆ ಪಂಚೆ, ಪೇಟ ಮತ್ತು ಕೊರಳ ಸುತ್ತ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮದುವೆ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಖಾದಿಯನ್ನೇ ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂಬ ಹಠಕ್ಕೆ ಗೆಳೆಯ ಮಾನಪ್ಪನ ಜಾಣತನದಿಂದಾಗಿ ರೇಷ್ಮೆಯ ಜುಬ್ಬಾವನ್ನು ಅದೂ ಸ್ವದೇಶೀಯದು ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಿಸಿದಾಗ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಸನ್ನಿವೇಶದ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಅವರ ಖಾದಿ ವ್ರತವನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸುತ್ತಾರಷ್ಟೆ. ಉಳಿದಂತೆ ಅವರ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಖಾದಿಯನ್ನೇ ತೊಟ್ಟವರು.

ವಿದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರದಹನವು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಕೇವಲ ದೇಶಪ್ರೇಮದ ಸಂಕೇತವಾಗಷ್ಟೇ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ವಿದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಡವರಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತ್ರವೂ ದಕ್ಕುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. "ಕೌಪೀನವೇ ಮಹಾ ಉಡುಗೆಯಾಗಿದ್ದ ಕುಂದಾಪುರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ಸುಡಬೇಕೆಂದರೆ ಯಾರು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ? ಅಗ್ಗದ

ಬಟ್ಟೆ ಮೆಂಚೆಸ್ಟರಿನಿಂದಲ್ಲ, ಪರಲೋಕದಿಂದ ಬಂದರೂ ಕೊಳ್ಳುವ ಜನರು ನಮ್ಮವರು"[೧೪] ಎನ್ನುವ ಶಿವರಾಮಕಾರಂತರ ಈ ಮಾತುಗಳು ದೇಶದ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಹಾಗೂ ಜನರ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮಂತರಿಗಷ್ಟೇ ರಾಜಾರೋಷವಾಗಿ ವಿದೇಶೀ ವಸ್ತ್ರದಹನ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ನಿಜವಾದ ದೇಶಭಕ್ತರೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು. ತೋರಿಕೆಗಾಗಿ ವಿದೇಶೀ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಎಸೆದು ಮರುದಿನ ಇನ್ನೊಂದು ತೆರನ ಶೋಕಿಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೊಡುವಂಥ ಅವಕಾಶಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೊರಕ್ಕಿದ್ದರೆ, ಬಡವರೂ ಸಹ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತ್ರದಹನದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೆ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಮಾಸ್ತಿವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು, ತಮ್ಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡೆ ವರ್ತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಜನರೆದುರು ಶೌರ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಮೈಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶಭಕ್ತರಂತೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವನ್ನು ಅವರೇ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ನಾನು ದೇಶಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿದ್ದು ಒಂದು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಹಾಕೋಣ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರೂ ಈ ಐದು ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವುದನ್ನು ಹಾಕುವಂತಿದ್ದೆ? ' ಬಡವ, ನಿನ್ನ ಮಡಗಿದ ಹಾಗಿರು' ಎನ್ನುವುದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗಾದೆ. ಬಡವನಾದವನಿಗೆ ಈ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ ಎಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮಡಗಿದ 'ಹಾಗೆ' ಇಲ್ಲದೆ ಅವನು ಬೇರೆ ಏನನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲ? ಆ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಗುರಿ ಒಂದೇ ಒಂದು; ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಬೇಕು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ಯಾಸು ಮಾಡಬೇಕು; ಮುಂದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸೊರಗುತ್ತಿದ್ದ ತಂದೆಗೆ ತಾಯಿಗೆ ಅನ್ನ ಹಾಕಬೇಕು. ಈ ಒಂದು ಗುರಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ನನಗೆ ಆಗ್ಗೆ ಇಂಥ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಕಡೆ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ.[೧೫]

ಬಡತನದಲ್ಲೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಜೀವನದ ಭವಿಷ್ಯಗುರಿ ಅವರನ್ನು ಹಾಗೆ ಭಾಗವಹಿಸದಂತೆ ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮೈಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಎಸೆದೇ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಬೇಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಬಡತನ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ಎರಡು ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದುರಾದಾಗ, ಮಾಸ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದನ್ನೆ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ಅಥವಾ ಸ್ವದೇಶದ ಪ್ರೇಮದ ಮಾದರಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಿದವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ, ವೀರ ಸಾವರ್‌ಕರ್ ಅವರಂತಹ ಅನೇಕ ದೇಶಭಕ್ತರನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಕೊಟ್ಟು, ಗಡೀಪಾರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಡಮಾನ್ ನಿಕೋಬಾರ್ ದ್ವೀಪಗಳಿಗೆ ಅಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದ ವೀರಯೋಧನೊಬ್ಬನು ತಾಯಿನೆಲದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ, ಆ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಬಂಧಮುಕ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದನ್ನು ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ೫-೮-೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾನೆಟ್ **'THE BANISHED INDIAN PATRIOT.'**

> Forget me not sweet land! I am thy child.
> Tho, far away from thy beloved shore
> I breathe and pass away, I love thee more,
> Dear India? Remember thy child exiled.[೧೬]

ಇಲ್ಲಿ ಭರತಮಾತೆಯು ಸೆರೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅವಳ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ವೀರನೂ ಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಭರತಮಾತೆಯಲ್ಲಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತ ತಾನೂ ಸೆರೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನ ಬಿಡುಗಡೆಯೇ ಭರತಮಾತೆಯ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿದೆ. ಭರತಮಾತೆಯ ಬಿಡುಗಡೆ ವಿಳಂಬವಾಗುತ್ತಲೇ ಹತಾಶನಾದ ದೇಶಭಕ್ತ, "ತಾಯಿ ಭಾರತಿ, ನಿನಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಹ ಮುನ್ನ ನಾನಳಿವೆನೇನೊ ಎಂಬಾ ಶಂಕೆಯೊಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ಪೀಡಿಪುದು ಮನಮಂ"[೧೭]

ಎಂದು ತನ್ನ ಕಳವಳವನ್ನು ಭರತಮಾತೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ೨೫.೧.೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'ದೇಶಭಕ್ತನ ಬಯಕೆ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಸಾನೆಟ್‌ನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸುವವರೆಗೂ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತೊಳಲಾಟವನ್ನು ಕೆಚ್ಚನ್ನು ಹೋರಾಟವನ್ನು ಅನೇಕ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತ ಪುತ್ರರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ನಾಡಿನ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಕರೆಕೊಡುವ ಕವನವನ್ನು ೧.೮.೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸುವರು. ಈ ಕವನವನ್ನು ಮೊದಲು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿ ನಂತರ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕವನ ರಚನೆಯು ಪ್ರಯೋಗಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಬರೆದ ಕವನಗಳಿವು. ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನವನ್ನು ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟು, ನಂತರ ಕನ್ನಡಕ ವನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಕವಿಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕವಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಲಿತನವೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.

Awake! Awake! Ye sons of India
And guard the honour of your Mother.
Hark! Hark! to the sounds of dreums
That thundering come thro, the wind.
Is it meet for you to linger thus
And laugh, O sons of India, at your Mother is woes.[೧೮]

ಏಳಿರಿ! ಏಳಿರಿ ! ಭಾರತ ಪುತ್ರರೆ,
ಪಾಲಿಸಲೆಮ್ಮೆಯ ಮಾತೆಯ ಮಾನವ,
ಕೇಳಿರಿ ! ಕೇಳಿರಿ : ಭೇರಿಯ ನಾದವು,
ಗಾಳಿಯ ಮೇಲಿಂ ಭೋರನೆ ಬರುತಿದೆ,
ತರವೇ ತರವೇ ನಿಮಗಿದು ತರವೇ,
ಮರುಗುವ ಮಾತೆಯ ಪೊರೆಯದೆ ನಗುವುದು, ಭಾರತೀಯರೇ?[೧೯]

ಕಾವ್ಯಕ್ರಿಯೆಯ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ವಿಷೇಶೀಕೃತ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕೆ 'ಕಾಳಿ ಬರುವಳು' ಎಂಬ ಕವನ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೧೩.೧೦.೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನವಿದು.

ನೋಡು ಬರುತಲಿರುವಳದೋ
ರುದ್ರ ಭದ್ರ ಕಾಳಿಯು!
ದೇವಿ, ಚಂಡಿ, ಚಾಮುಂಡಿ,
ರಕ್ತ ರುಂಡ ಮಾಲಿಯು !
ವಿಜಯ ರಣೋನ್ಮತ್ತೆಯಾಗಿ
ಬರುವಳಾದಿ ಮಾಯೆಯು;
ಮಕ್ಕಳೆದೆಯ ಅಳಲ ನೀಗಿ
ಬರುವಳದೋ ತಾಯಿಯು![೨೦]

ಈ ಕವನಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿದೆ. ಆಗಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಲು ರಣಕಾಳಿಯನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುವಂಥ ಧ್ವನಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಜಗನ್ಮಾತೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಲೀಲಾತಾಂಡವವು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕಾವ್ಯದ ಅನುಭವ ವಿಚಾರದ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದೆ. ವ್ಯಷ್ಟಿಯ ಅನುಭವವನ್ನು ಸಮಷ್ಟಿಯ ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಇಡೀ ದೇಶವೇ ಗಾಂಧೀಯವರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಭಾವ, ತ್ಯಾಗ, ಮೌಲ್ಯನಿಷ್ಠೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿದು ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತವರ ಮಿತ್ರರು ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆಂದೇ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋಗುವರು. ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆದ ಅಧಿವೇಶನ ಅವರ ದೇಶದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

> ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕುವ ಭಾರತೀಯ ಸಮಷ್ಟಿ ಚೈತನ್ಯದ ಅಗ್ನಿಸ್ಪರ್ಶ ನನ್ನ ಕವಿಚೇತನಕ್ಕೂ ತಗುಲಿತ್ತು. ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕೆಲವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳೂ ತರುವಾಯ ರಚಿತವಾಗಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳೂ ಆ ದೀಕ್ಷೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ನಿಂತಿವೆ.[೨೧]

ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ 'ಪಾಂಚಜನ್ಯ' ಕವನ ಸಂಕಲನದ ಎಲ್ಲಾ ಕವನಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರೂರವಾದ ಘಟನೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಜಲಿಯನ್ ವಾಲಾಬಾಗ್‌ನ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ಬರೆದ ಕವನ "JALLIANWALA - BAGH!" ಕವಿ ಹೃದಯದ ಆಕ್ರೋಶದ ಅಭಿಶಾಪವೇ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ.

Hell, open will thy lakes of fire!
Blaze forth thy eternal ire!
Let deadlier weapons on him be used
For all the hellish power he abused!
The source of all un - thought - of crimes,
The demon of all times and climes !
What derker hell and Stygian fire
Reside in thee, O Hell - doomed Dyer?[೨೨]

ಅಹಿಂಸಾ ಮಾರ್ಗದ ಹೋರಾಟದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಫಲ ಇನ್ನೂ ಕನಸಿನ ಮಾತೇ ಆಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಛಲದಿಂದ ಹೋರಾಡುವಂಥ 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ'ಯೊಬ್ಬನ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಾರಿಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೋರಾಡಿಯಾದರೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಕೆಚ್ಚನ್ನು ಬಾಲಕರಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ರಚಿತವಾದ ಕವನವೇ ಇದು ೨೪.೮.೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಏಳಿರೈ, ಬಾಲರೇ, ದೇಶಸೇವೆ ಗೈಯುವ !
ಕೇಳಿರೈ, ಕೇಳಿರೈ, ತಾಯ ಗೋಳ ರೋದನ !

೧

ಪರಕೀಯರ ಪದತಳದೊಳು
ಹೊರಳಾಡುವ ಅಳುತಿರುವಳು;
ಕಂಡು ನೀವು ಸಹಿಪರೇ ?
ಗಂಡುಗಲಿಗಳಲ್ಲವೆ?

೨

ಅರೆ ಹರಿದಿಹ ಪರವಸನವ
ಧರಿಸುವ ತಾ ಮೊರೆಯಿಡುವಳು :
ಅಮ್ಮನಿರುವ ಗತಿಯನು
ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವರೇ?

೩

ಧೂಳಾಗಿದೆ ಜನನಿಯ ಮುಖ,

ಹಾಳಾಗಿದೆ ಜನನಿಯ ಸುಖ!

ಏಳಿ! ಏಕೆ ಜಡತನ?

ಏಳಿ ! ಸಾಕು ಬಡತನ!

೪

ವೀರ ಶಿವನ ಮರೆತಿರುವಿರ?

ಧೀರತನವ ತೊರೆದಿರುವಿರ?

ಏಳಿ ಅಮೃತ ಪುತ್ರರೇ!

ಏಳಿ ಆನಂದಾತ್ಮರೆ![೨೩]

ಇದೇ ಭಾವವನ್ನು 'ತರುಣರಿರ ಎದ್ದೇಳಿ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಯುವಕರಿಗೆ ಕರೆಯಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿರುವುದು, ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕವನವಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅದನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ೨೪.೮.೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಈ ಕವನದ ತೀವ್ರತೆ ಮುಂದೆ ಬಂದ 'ರಕ್ತಧುನಿ', 'ರಕ್ತ ತರ್ಪಣ', 'ವಿಪ್ಲವ ಮೂರ್ತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಕವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. 'ರಕ್ತಧುನಿ' ಕವನವನ್ನು ೨೩.೧೧.೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬರುತಲಿದೆ! ಬರುತಲಿದೆ!

ವಿಪ್ಲವದ ರಕ್ತಧುನಿ

ನೋಡು ಹರಿದು ಬರುತಿದೆ!

ಬೇನೆವಸಿರಿನಿಂದ ಚಿಮ್ಮಿ

ವಿಪ್ಲವದ ಕೇಸರಿಯು

ರಕ್ತಪಾನಕೆಳಿಸಿ ಎಳಸಿ

ಹೊರಗೆ ನೆಗೆಯೆ ನರಳಿ ಕೆರಳಿ

ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವುದು!

ಪ್ರಬುದ್ಧವಾಗುತಿರುವುದು.[೨೪]

ಈ ಕವನ 'ವಿಶ್ವ ಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ರಕ್ತ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕರೆಕೊಡುವ ರುದ್ರಗೀತೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು.' ಒಮ್ಮೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಯೊಬ್ಬ ಈ ಕವನವನ್ನು ವಾಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಇಡೀ ಸಭೆಯೇ ಆವೇಶ ತುಂಬಿದ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದ ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುವ ರಕ್ತವನ್ನು ಬಿಳಿಯ ರಕ್ತಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ, ಕ್ರಾಂತಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಶಾಂತಿಭಾವವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ, ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ತಿಳಿಗೊಳಿಸುವರು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ನರಬಲಿ' ಎಂಬ ಕವನವೂ ಅಪಾರ್ಥಕ್ಕೀಡಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಬೇಂದ್ರೆ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> 'ಗರಿ'ಯಲ್ಲಿ 'ನರಬಲಿ' ಎಂಬ ಒಂದು ಕವನವಿದೆ. ಅದು ಮೊದಲು 'ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ' ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕವನದ ಮೇಲೆ ಧಾರವಾಡದ ಆಗಿನ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕಲೆಕ್ಟರರ ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ನಾನು ಆ ಕವನದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧವು ನರಬಲಿಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ' ಎಂಬ ಭ್ರಮೆ ಹಿಡಿಯಿತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಾನು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಚಳುವಳಿಗೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ಕೊಡತಕ್ಕವನೆಂಬ ಸಂಶಯ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಳುವಳಿ ಮಾಡುವ ಒಬ್ಬ ಬಡ ಶಾಲಾ ಮಾಸ್ತರನು ನಿಜವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಉಗ್ರನಾಗಲು ಧೈರ್ಯಪಡಲಾರ ಎಂಬ ಭಾವ ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದರೂ, ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಇವನು ಕುಚೋದ್ಯ

ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯಿಂದ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿ ಬೇರೆ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಪಾಠ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಛಲತೊಟ್ಟಂತೆ ತೋರಿತು.[೨೫]

ಅಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ದೇಸೀ ಕವಿಗಳನ್ನು, ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಕವನಗಳನ್ನು ಸಂಶಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕವೇ ದೇಶದ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಆಗಿನ ಕವನಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಹೀಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯನ್ನುದ್ದೀಪಿಸುವ ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲೆ ಕುವೆಂಪು ಚೇತನ ಅಲೌಕಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಭಾವಾವೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದವರೆಗೂ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳ ಮಿಶ್ರಭಾವನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಕವನ 'ಬೈಗುಗೆಂಪು'. ೨.೨.೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಸಂಜೆ ಕುಕ್ಕನಹಳ್ಳಿ ಕೆರೆ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮೂಡಿದ ಸಾಲು 'ಸುಂದರ ಮಂಗಳ ವೀ ಬೈಗು!' ಎಂದು. ಸಂಜೆಯ ಸೊಬಗಿನ ವರ್ಣನೆಯೊಂದಿಗೇನೆ ಹೊರಡುವ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಲು 'ರುದ್ರ ಮನೋಹರವೀ ಬೈಗು!''. ಅದೇ ಸುಂದರ ಸಂಜೆಯ ರೌದ್ರತೆಯನ್ನೂ ಕವಿ ಮನಸ್ಸು ಕಾಣಬಲ್ಲದು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಸಾಲುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಕಾವು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

... ಪಶ್ಚಿಮದ ದಿಕ್ಕು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದಲ್ಲಿ ಓಕುಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ಮೋಡಗಳೂ ಬೆಂಕಿಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸು ಹೃದಯ ಪ್ರಾಣ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಂಕಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಬೇರೆ ಸಮಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಆಕಾಶ ಕವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ರಸಾಸ್ವಾದದ ಕಡೆಗೆ ಆತನನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಂದು ಹಾಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ರಕ್ತೋಕುಳಿಯ ಆ ಬಾನಿನಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಕವಿ ರೌದ್ರವನ್ನೂ ದರ್ಶಿಸಿದ..... ಒಂದು ಪಂಕ್ತಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಕೋಮಲತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದರೆ ಮರು ಪಂಕ್ತಿ ರೌದ್ರತೆ ಕಠೋರತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ನೆಚ್ಚಳಿದಳಿದಿಹ ಚೆಲುವೆಯರೆಲ್ಲರ
ಕೆನ್ನೆಗಳೆಳೆಗೆಂಪೀ ಬೈಗು;
ರಕ್ತ ಸನುರದಾ ರುಧಿರವನೀಂಟಿದ
ನರಹರಿ ಕೋಪವು ಈ ಬೈಗು!
ಭಾರತ ಪುತ್ರರು ಚೆಲ್ಲಿದ, ಚೆಲ್ಲುವ
ಶೋಣಿತ ರಣಧುನಿ ಈ ಬೈಗು![೨೬]

" 'ರಕ್ತಧುನಿ' ಮತ್ತು 'ಬೈಗುಗೆಂಪು' ಎರಡೂ ಕವನಗಳು ಆಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ರಣರೋಷದ ಔರ್ವಾನಳವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ರಕ್ತಧುನಿ ನೇರವಾಗಿ ರಕ್ತಕ್ರಾಂತಿಯ ಆಗಮನವನ್ನು ಸಾರಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತದೆ."[೨೭] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಕವಿಸಮಯ ಲೋಕಸಮಯದೊಂದಿಗೆ ಮಿಳಿತವಾಗಿದ್ದು, ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೆ ಬಹಿರ್ಮುಖಿ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥಹುದೇ ಭಾವಗಳ ಮಿಲನಕ್ಕೆ 'ಶ್ರಾವಣ ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮೀರಣ' ಕವನವೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ೨೮.೭.೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶ್ರಾವಣ ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯದಿ ಸಮೀರನು
ಅಮಂದಗಮನದಿ ಬರುತಿಹನು,
ಸುಯ್ಯನೆ ಬೀಸಿ ಬರುತಿಹನು !
ಪಡುಗಡಲಿನ ಪೆರ್ದೆರೆಗಳ ಗುಡಿಯಲಿ
ತುಂತುರುವನಿಗಳ ಕೂಡಾಡಿ,

ಸ್ವಾಗತ ನಿನಗೆ, ಪಯೋಧಿಯ ವೀರ!
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ರುಚಿಯರಿತಿಹ ಧೀರ,
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂದೇಶವ ತಾರ!
ಮುಕ್ತಸಮೀರ, ಬಾರಾ! ಬಾರಾ!
ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನು ನೀನೂ ಸೇರಾ![೨೮]

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ಕವಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ಕಲಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಸೌಂದರ್ಯ ಆಸ್ವಾದನೆಯಲ್ಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಇಂಗಿತದ ಛಾಯೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿತಚಿಂತನೆ ನಡೆದಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಆಶಯ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಒಂದೇ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಕವನಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಮೀರಿ ಕವನಗಳು ಬೆಳೆದಿವೆ. ಒಂದೇ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಭಾವಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರುವ ಬಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮೀರಿ ಅನೇಕ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸುವಂತಹ ಕವನಗಳಿವು.

೧೦.೨.೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕವನ 'ವಿಪ್ಲವ ಮೂರ್ತಿ'. ಇದರಲ್ಲಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಛಾಯೆ ಇದ್ದರೂ ಇದನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಬಹುದು. ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತಾ ಸೃಷ್ಟಿತಾಂಡವ ಲೀಲೆಯೊಂದಿಗೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಭಾವವನ್ನು ಈ ಕವಿತೆ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ.

ವೀರನ ಖಡ್ಗವು ನಾನು,
ಹರಿಯುವ ರಕ್ತದ ವಾಹಿನಿ ನಾನು !
ಲೋಹಿತ ವಿಪ್ಲವದುರಿ ನಾನು !
ಅವ್ಯಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮವು ನಾನು;
ಅವ್ಯಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮವು ನಾನು;
ವ್ಯಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮವು ನಾನು,
ಮಾಯೆಯು ನಾನು,
ಮಾಯಾತೀತನು ನಾನು.[೨೯]

ಈ ಕವನ ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿನ ದರ್ಶನ ಧ್ವನಿಯ ಹೊಳಹನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರದ ಸಹೃದಯರು ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ಹುಚ್ಚು ಬರಹ ಎಂದು ಟೀಕಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಶಿವನ ಹುಚ್ಚನ್ನೇ ಈ ಕವನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮರುಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ, "ಹುಲಿದೊವಲನುಟ್ಟು ಮುಡಿಗೆದರಿದ ಉನ್ಮಾದಮೂರ್ತಿ, ಅರೆಮಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪದಸ್ವರ ಅಂಗವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಂದಲೂ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ಸು ತಮಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ವೇಗ ಮಾಂದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಡುನಡುವೆ ಮಾತಿಲ್ಲದೆ ನರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ" ಎಂದು ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಲಾಯಿತಂತೆ. ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಅಗಣಿತ ವೈವಿಧ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿತಾಂಡವ ಲೀಲೆಯ ಅದ್ವೈತ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪನಾಮಾತ್ರವಾಗಿಯಾದರೂ ಗ್ರಹಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಕವನ ಹುಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ! ಇದು ನಾಟಕೀಯ ಕವನಗಳ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ, 'ಕಲ್ಕಿ', 'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ', 'ಪಾಂಚಜನ್ಯ', 'ರಕ್ತಧುನಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಕವನಗಳಂತೆ.[೩೦]

ಈ ಕವನದ ಮೇಲೆ, ಬಂಗಾಳಿ ಕವಿ ನಸ್ರೂಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಅವರ 'ವಿದ್ರೋಹಿ' ಎಂಬ ವಿಖ್ಯಾತ ಕವನದ ಪ್ರಭಾವ ಛಾಯೆ ಇದೆಯೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಂಗಾಳಿ ಕವನ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರಿಂದ ಕವಿಯನ್ನು ರಾಜದ್ರೋಹದ ಆಪಾದನೆ ಮೇಲೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿತ್ತಂತೆ ಆಗಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ.

ಗಾಂಧಿ, ವಲ್ಲಭಬಾಯಿ ಪಟೇಲ್ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದುದನ್ನೂ, ಸುಭಾಷ್‌ಚಂದ್ರ ಬೋಸರ ಗಡೀಪಾರಿನ ವಿಷಯವನ್ನೂ ತಿಳಿದು, "ಇಂದು ಭರತಖಂಡದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹಾವಿಷಮತಮವಾದ ದಿನ" ಎಂದು ೪.೧.೧೯೩೨ರ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಗಾಂಧಿ ಅವರ ಬಂಧನವನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತವರ ಮಿತ್ರರ ಗುಂಪು,

> ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರೌಂಡ್ ಟೇಬಲ್ ಕಾನ್‌ಫರೆನ್ಸ್ ಆಯಿತೇ? ಸರಕಾರದವರು ಎಡವಿದರು! ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಪ್ರಚಂಡ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಸರ್ಕಾರವು ಕರೆಯಲಿರುವ ಲಾಠಿ ಗುಂಡಿನ ಮಳೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತಾಡಿದೆವು... ಒಂದು ಬಟ್ಟಲು ಉಪ್ಪುನೀರನ್ನು ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟೆನೆಂದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಗಾಂಧಿಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿದಂತಾಯಿತೇ?[೩೧] ಎಂದು.

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಗಾಂಧೀ ಅವರ ಹೋರಾಟದ ಪರವಾಗಿ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆನ್ನುವುದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಗಾಂಧೀ ಅವರು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬರೆದ ಕವನ ೫.೨.೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು. Lines : Written when I heard of Mahatma's Release.

Sing, hills and groves of Hindustan,
And birds that cheer the Bharat Land
For the great soul, for the mighty man
Who has come to strengthen India's stand!
Sing, temples, sing,
Ring, churches, ring
For the great and uncrowne'd King.[೩೨]

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಅಮರಣಾ ಉಪವಾಸ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ದಿನದಂದು ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮ ವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಉಪವಾಸವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಎಂದೂ ಮಾಡಿರದ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಅಂದು ಕೈಗೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. "ಎರಡು ಹೊತ್ತು ಊಟ ಬಿಡುವುದೇ ನನಗಿಷ್ಟು ತಪಸ್ಸಾದರೆ ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಅನೇಕ ದಿನಗಳ ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾಗಿರಬೇಕು?"೩೩ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಸಂಕಟವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಂತ್ಯಜರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚುನಾವಣೆ ಬೇಡವಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ತನಗೆ ಸಾವು ಬರುವವರೆಗೂ ನಿರಶನವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮಹಾತ್ಮನ ಸಮಕಾಲೀನನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯಿದೆ. ಮುಂದೊಮ್ಮೆ ನೌಕಾಲಿಯ ಬಳಿ ಶ್ರೀರಾಮಪುರವೆಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಗಾಂಧೀ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, 'ಶ್ರೀರಾಮಪುರದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ೨೨.೧೧.೧೯೪೬ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಸ್ಲಿಮರೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಗೆ ಹೋರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರಿಗೆ ಜಯ ಲಭಿಸಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯವಿರುವ ಕವನವಿದು.

ಗಾಂಧೀ ಅವರ ಉಪವಾಸ ಮುಂದುವರಿದಂತೆಲ್ಲಾ, ಅವರ ಮಹತ್ ಸಾಧನೆ, ಪುರಾಣ - ಇತಿಹಾಸ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಾಧನೆಗಳಿಗಿಂತ, ಘಟಿಸಿದ ಘಟನೆಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮವಾದದ್ದು ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು 'ಇದು ವಿಶ್ವಘಟನೆ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೨೩.೨.೧೯೪೩ರಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಈ ಮಹತ್ವದ ಉಪವಾಸವ್ರತ ಆವರೆಗೂ ಘಟಿಸಿದ್ದೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಘಟಿಸಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಶ್ವಘಟನೆಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತನಾದ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರುತರ್ಪಣದಿಂದ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನೇ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಮನದಲ್ಲೇ ವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೂಜೆ (Hero Worship)ಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಪರಮ ಹಂಸರು, ವಿವೇಕಾನಂದರೇ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಭರತವರ್ಷದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ವಲಯಗಳನ್ನು ಅಪಾರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗುಮಾಡಿದ ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತೀಯರನ್ನೂ ಉದ್ಧರಿಸಲು ಅವತರಿಸಿದ ಅವತಾರಪುರುಷರಾದ, ಪರಮಹಂಸ ಮತ್ತು ವಿವೇಕಾನಂದರಂಥವರ ವಿಭೂತಿ ಪೂಜೆಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಹಮತವಿತ್ತು. ೧೧.೩.೧೯೩೧ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿಸಿದ ಕವನ 'ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿ'. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿಗೆ ಇರುವ ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಭಾವನೆ ಮತ್ತೂ ಪಾವನತಮವಾಗಿದೆ.

ಈ ಮಹಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಣಯಾಗ ಧೂಮದಲಿ
ಶ್ವೇತಾಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯೊಂದುರಿಯುತಿದೆ; ನಿಶ್ಚಲಂ
ರಂಜಿಸುತ್ತಿದೆ - ಶಾಂತಿಯಲಿ ಹಿಮಮಹಾಚಲಂ
ರಾರಾಜಿಪಂತೆ ನೀಲಿಮ ನಭೋಧಾಮದಲಿ.
ಲೋಕಲೋಚನದಂತರಾಳದಾರಾಮದಲಿ
ವಿಶ್ವಕಂಪನಕಾರಿಯಾದ ಧರ್ಮದ ಬಲಂ
ಮೂರ್ತಿಗೊಳೆ ಮೂಡಿದೀತನು ಮಹಾತ್ಮನೆ ವಲಂ:[೩೪]

ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಮತ್ತೊಂದು ಕವನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅದೇ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಈ ಕವನವನ್ನು ೨೩.೭.೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

**ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ**
ಶ್ರೀ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯೆ
ಕೀರ್ತಿದೇವಿಯ ಬಂಧಿಯೆ
ಭರತ ನೆಲದಭ್ಯುದಯ ಸೂತ್ರವ
ಹಿಡಿದ ಧರ್ಮದ ಮೂರ್ತಿಯೆ,
ಭಾರತೇಯರ ಕೀರ್ತಿಯೆ,
ಕರ್ಮಯೋಗ ಸಿದ್ಧನು
ನೀನು ಕಲಿಯುಗ ಬುದ್ಧನು![೩೫]

೧೦.೪.೧೯೪೨ರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಬಿಸಿ ಭಾರತವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 'ಏನೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಿ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಾರೆ. "ಕವಿ ಸಹಿಸುವೆನೆ ಕಲೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಾಶಮಂ, ಹೇ ಜಗನ್ಮಾತೆ?" ಎಂದು ಶಾಂತಿ ಸುಗ್ಗಿಯನ್ನು ಬಯಸುವರು. ಮುಂದೆ, ಅಹಿಂಸಾ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಸಾಧಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೆಚ್ಚಿನಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಹಂಬಲಿಸುವ ಕವನಗಳು, 'ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲದ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಕ್ಲೈಬ್ಯಕೆಯಷ್ಟಿ (೧೯೨೫)', 'ಸತ್ತನೆ ಸೈನ್ಯಪತಿ (೧೯೩೩)', 'ದೇಶಭಕ್ತನ ಉತ್ತರವಾಣಿ (೧೯೩೩)', ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಕವಿ, ನಿಜಕ್ಕೂ ಇದರಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲದಕ್ಕೆ ಕಲಶವಿಟ್ಟಂತೆ, ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಹೆಬ್ಬಯಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದು ಈಡೇರುತ್ತದೆ. ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ಹೋರಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂದ ಫಲವಾಗಿ ಉದಯಿಸಿದ್ದೆ, 'ಶ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದಯ ಮಹಾಪ್ರಗಾಥಾ.'

... ನಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನು ವಿಶ್ವವಾಲಿಸುವಂತೆ ಉಲಿಯುವಾ ಮುದಕೆ
ಈ ನಿಮ್ಮ ಸಾಲುವುದೆ? ಆ ಉನ್ನತಕೆ ಬನ್ನಿ, ಘೋಷಗೈವುದಕೆ
ಓ ಬಾರ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ; ಬಾರ ಓ ವಿಂಧ್ಯಾದ್ರಿ; ಬಾರ ಹಿಮಾದ್ರಿ!

ಕುಲಾದ್ರಿಗಳೆ ಬನ್ನಿ ಸುರಾದ್ರಿಗಳೆ ಬನ್ನಿ, ಬಾರೈ, ಹರಾದ್ರಿ!
ಬಾರಮ್ಮ ಗಂಗೆ; ಬಾರಮ್ಮ ತುಂಗೆ; ಬಾರ ಓ ಸಿಂಧು;
ಯಮುನೆ ಕಾವೇರಿ ಗೋದೆಯರ ಸೇರಿ ಬಾ, ಕೃಷ್ಣಬಂಧು :
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಾಥೆಯೀ ಮಂತ್ರ ಮಂಗಳಕೆ ತೀರ್ಥಂಗಳಂ ತಂದು
ಕುಂಭ ಕುಂಭದಿ ತುಂಬಿ ಎರೆಯಿರಂಭೋಧಿಗಳನೋಚೆಯಿಂ ನಿಂದು,
ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಮುಡಿಗೆ ಬಿಂದು ಬಿಂದುಗಳಾಗೆರತುನಗಳೆ ಮಿಂದು.[೩೭]

ಭಾರತೀಯರ ಕನಸು ನನಸಾದ ದಿನವನ್ನು ಸಂಭ್ರಮಿಸಲು ಸಮಸ್ತಲೋಕವನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿತು ಎಂದು ಭಾವಪರವಶತೆಯಲ್ಲೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಿದ ನಂತರವೂ ಒಟ್ಟು ಸಮಾಜದ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿದವರು. 'ವಿಚಾರ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಆಹ್ವಾನ'ದ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಕವಿ ದರ್ಶನ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

> ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತನನ್ನೇನೊ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡೆವು, ಆತ ಬೋಧಿಸಿದ ಸ್ವದೇಶಿ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ಅಹಿಂಸೆ, ಗ್ರಾಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ, ಸರಳ ಜೀವನ, ತ್ಯಾಗ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಕೈದುಗಳನ್ನಾಂತು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಆದೊಡನೆಯೆ ಆತನನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿದೆವು : ಆತನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಗುಂಡಿಕ್ಕಿದವನೇನೊ ಒಬ್ಬನೆ; ಆದರೆ ತರುವಾಯ ಆತನ ಧ್ಯೇಯಕ್ಕೆ ಉರುಳಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದವರು ಹಲವರು ಆತನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೆ!..... ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಏಕಾಏಕಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳ ಸರಿಸಮಕ್ಕೇರಿಸುವ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವರ ಅನುಕರಣೆಗೆ ದೀಕ್ಷಿತರಾದೆವು. ... ಆದರೂ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟೆವು ಎಂದಾಗ ಬಾರದೆಂದು ಅವರ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಮ್ಯೂಸಿಯಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಿಟ್ಟೆವು. ಅಂದರೆ ಆ ಧ್ಯೇಯಗಳ ಜೀವ ತೆಗೆದು, ಜೀವವಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬ ಮುಂದಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು, ಚರ್ಮ ಸುಲಿದು, ಹದಹಾಕಿ, ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಟ್ಟೆವು. ನಮ್ಮ ದೇಶ ಯಾವತ್ತೂ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯ ಗಾಳಿಯನ್ನೂ ಮೂಸಿ ನೋಡದಿದ್ದ ದೇಶ. ಮತ ಮೌಢ್ಯ ಎಂಬ ನಿತ್ಯರೋಗವು ಅದರ ನಾಡಿನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಎಲುಬಿನಲ್ಲಿಯೂ ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದ್ದು ... ನೂರಾರು ಭೇದಗಳಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ ದೇಶ! ಇಲ್ಲಿ "ಡೆಮಾಕ್ರಸಿ" (Democracy) ಬರಿಯ "ಮಾಕರಿ" (Mockery) ಆಗಿದೆ.[೩೭]

ಹೀಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಭಾರತದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಮುಚ್ಚುಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾತನಾಡಿದ ಕುವೆಂಪು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗಾಗಿಯಷ್ಟೇ ಹೋರಾಡಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ಕವನಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲುವಂತೆ ರಚಿಸಿರುವಂತೆಯೇ, ಭಾರತದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರಾಡಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿವೆ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

## ೯.೧. ಜಾತಿ - ಮತ - ಧರ್ಮಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ಮೋಸೆಸ್ ಮೇಷ್ಟರಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಅವರು ಪಡೆದ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಮೋಸೆಸ್ ಮೇಷ್ಟರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೇವರು, ದೇವಾಲಯ ಭಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಶೂದ್ರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಗಿಂತ ಭಯವೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಒಂದು ವಿಸ್ಮಯಕಾರಕ ನೂತನ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಮೋಸೆಸ್ ಮೇಷ್ಟರ ಕ್ರಿಸ್ತನ ಬೋಧನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ಕ್‌ನ ಸುವಾರ್ತೆಯ ಪುಸ್ತಕದ ಮೂಲಕ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿಯೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಆಚರಣೆ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ತೌಲನಿಕವಾಗಿ

ಗಮನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು, ಅದರಲ್ಲಿನ ಕ್ರೂರ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ತಾತ್ಸಾರದಿಂದ ಕಾಣುವ ಭಾವನೆ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇದನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವಾಗಲೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತವಾಗಿದ್ದ ಜಾತಿ ವಿಷಯದ ಘಟನೆಗಳು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುತ್ತವೆ. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಓದುವಾಗ ಜಾತಿ ಸೂಚಕವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಮೀನಿನ ಜಾತಿಯ ಹೆಮ್ಮಲಗವನ್ನು ಹಿಡಿದದ್ದಕ್ಕೆ, ಹಾವನ್ನು ಸಾಯಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಶೂದ್ರ ಜಾತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಪಹಾಸ್ಯಭರಿತ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದುಂಟು. ಅಂದು ನಡೆದ ಈ ಘಟನೆಗಳೇ ಮುಂದೆ ಅವರು ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಕಾರಣಗಳಾಗಿದ್ದವು ಎಂದೆನಿಸದೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾಲ್ಯದ ಈ ಅನುಭವಗಳೇ ಜಾತೀಯತೆ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟು, ತಿರಸ್ಕಾರಗಳು ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ವಿರೋಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಂತಾಗುವುದು. ಅವರ ಶಾಲೆಯ ಅನುಭವದ ಘಟನೆಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಬಲವಾಗಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಜಾತೀಯತೆಯ ಬಗೆಗಿನ ದ್ವೇಷ ದ್ವಿಗುಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಜಾತಿಸೂಚಕವಾದ ಅಪಮಾನ, ನಿಂದನೆಗಳ ಕಹಿ ಅನುಭವಗಳು ಹಾಗೂ ಮೋಸೆಸ್ ಮೇಷ್ಟರ ಬೋಧನೆಗಳು, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ ವೆಸ್ಲಿಯನ್ ಮಿಷನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಪ್ರವೇಶ, ಮೈಸೂರು ನಗರ ಗ್ರಂಥಾಲಯದ ಪ್ರಭಾವವೂ ಇದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಅವರೇ ಇವು ಒಂದೊಂದೂ ನನ್ನ ಚೇತನ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ನೆರವಾದ ಅದ್ಭುತ ಘಟನೆಗಳು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಮುಂದುವರಿಕೆಗಾಗಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವುದೇ ಜಾತಿ ಸೂಚಕ ಸಂಗತಿಗಳು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳು ಆಗಿನ ಮಲೆನಾಡ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನೆ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಉಚಿತ ಊಟ, ವಸತಿಗಳ ಆಮಿಷವೊಡ್ಡಿ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಹಾರ್ಡ್ವಿಕ್ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರಲು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಿಷನರಿಗಳ ಉದ್ದೇಶವೇ ಓದಲು ಬಂದಿದ್ದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸುವುದು. ಆದರೆ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಹುಡುಗರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲಾ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರದೆ ಊರಿಗೆ ವಾಪಸ್ಸಾಗಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಅನೇಕವಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಷನರಿಗಳು ತಾವು ಮಾಡುವ ಖರ್ಚಿಗೂ ಮತಾಂತರ ಹೊಂದುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಗೂ ನಷ್ಟವಾಗತೊಡಗಿದಂತೆ, ಕ್ರೈಸ್ತರಾಗುವ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ನಿರ್ಣಯಿಸುವರು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಹಾರ್ಡ್ವಿಕ್ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿನ ಉಚಿತ ಊಟ ವಸತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿತ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಮಲೆನಾಡಿನಿಂದ ಹಾರ್ಡ್ವಿಕ್ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ಲಿಗೆ ಓದಲು ಬಂದಿದ್ದ ರಾಮಪ್ಪ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇಬ್ಬರು ಹುಡುಗರು ಮಧ್ಯದಲ್ಲೆ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನೂ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಆ ಹುಡುಗರೊಂದಿಗೆ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಲು ಹೋದರೆ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಇವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಹಾಸ್ಟೆಲ್ಲಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಬಂದವರೆಂದೂ, ಒಕ್ಕಲಿಗ ಹುಡುಗರು ನಮ್ಮ ಜಾತಿ ಕೆಡುವುದೆಂದು ಗಲಾಟೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಇವರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೂ ಜಾಗ ಸಿಗದೆ ಅವಕಾಶ ವಂಚಿತರಾದುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಬೇಸರಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೂ ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಬೇಸರವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಇದೇ ಅವರನ್ನು ಜಾತಿ ಬಿಲದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಸಿದ್ದು. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಬರೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕುರಿತು, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಚಾರ ಲಹರಿ ಹೀಗಿದೆ.

> ನಾನೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಈ ಕ್ರೈಸ್ತ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಕೋಮುವಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವೈಶಾಲ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಭಂಗ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಗ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯ ಹುಡುಗರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಸಣ್ಣ ಮನಸ್ಸು ಸಂಕುಚಿತಭಾವಗಳೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು" ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧಿಯ ಕೈಯೆ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲವೆ?[೩೮]

ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೆ ಜಾತಿ ವರ್ತುಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕದೆ ಪಾರಾಗಿದ್ದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವಸತಿ ಸೌಕರ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವಂತ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಅವಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಕವನ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಕವನಗಳನ್ನು ಅಂದಿನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಂತೆಯೇ 'ಚೈತ್ರ - ವೈಶಾಖ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು 'ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ' ಅಥವಾ 'The Wealth of Mysore' ಎನ್ನುವ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಪರವಾಗಿ ಟ್ರೇಡ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದ ಎಸ್.ಜಿ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರಿಗೆ ಈ ಕವನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗಿ ಅದರ ಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೊಗಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ ತಾತಯ್ಯ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು, ಕವನದ ಕರ್ತೃ ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಅವರನ್ನೇ ಬರಲು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸುವರು. ಪತ್ರಿಕಾಲಯಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ರಚನಾ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಸಂಪಾದಕರು, ಎಸ್.ಜಿ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರ ಪ್ರಶಂಶೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆವರೆಗೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಅವರು, ಕುವೆಂಪು ಹಿನ್ನೆಲೆ ತಿಳಿದು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಳ್ಳುವರು. ಕಾರಣ, 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲದವನಿಗೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಾಗಲಿ, ಕಾವ್ಯರಚನಾ ಶಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ಅಲಭ್ಯವೆಂದೇ ಆಗಿನ ಕಾಲದವರ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಉಚ್ಚವರ್ಗದವರ ನಿಶ್ಚಯ ನಂಬುಗೆಯಾಗಿತ್ತು.' ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಕಾದಿತ್ತು. ತುಸು ಹೊತ್ತು ಮೌನವಾಗಿದ್ದ ತಾತಯ್ಯ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರೆ, "ಯಾವ ಹುತ್ತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಹಾವು ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು?" ಎಂದು ಧ್ವನಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಶಂಸೋಕ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಆಡಿದರೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಭಾವಿಸುವರು. ಆಗಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಸೃಜನಶೀಲ ಬರವಣಿಗೆಯ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದವರದ್ದೇ ಮೇಲುಗೈ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಹಂತದಿಂದ ಬರವಣಿಗೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲು ಎಂಬಂಥ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಶುರುಮಾಡಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಇಂಥದೊಂದು ವಾತಾವರಣವಿದೆ ಎಂಬ ಅರಿವೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಜಾತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳು ಈಗ ಇರುವಂತೆಯೇ ಆಗಲೂ ಇತ್ತು. ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವಂತೆ 'ಕಾಜಾಣ' ಕವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಟೀಕಾತ್ಮಕ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ಅನುಭವಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಜಡ್ಡುಗಟ್ಟಿದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ಸೃಜನಶೀಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದವು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿಯೇ 'ಜಲಗಾರ', 'ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ'ಯಂಥ ನಾಟಕ ಕೃತಿಗಳು ಹೊರಬಂದವು. ಈ ಮೂಲಕ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಪರಂಪರೆಗೆ ಶೂದ್ರಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸುವ ನಿರಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

ಕುವೆಂಪು ಮೊದಲ ವರ್ಷದ ಬಿ.ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಭಾಷಾಂತರದ ಸ್ಪರ್ಧೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನ 'The Messangers of God' ಎಂಬುದನ್ನು 'ದೇವದೂತರು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುತ್ತಾರಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ರಚನೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರಿಗೆ ಬಹುಮಾನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷ ಕಿರಿಯರಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರಿಗಿಂತ ಮೇಲಿನ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮಗೆ ಸಿಗದಿದ್ದ ಬಹುಮಾನ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರಿಗೆ ಲಭಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಬಂಧಿತ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಓದು ಎನ್ನುವುದೇ ಬೇಡವಾಗಿದ್ದಂತಹ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲೇ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಸಹಜ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗಿದ್ದಂತಹ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಶೂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಲಂಗೋಟಿ ತೊಡಿಸುವುದರಲ್ಲೆ ಏಳೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಾಗಿ ಮುಂದೆ ಐಗಳ ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇ ವಯಸ್ಸಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಕ್ಕಳು ಆಜನ್ಮ ಹಕ್ಕಿನಂತೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮುಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. "ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನ

ಶೂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳು ಕಾಲೇಜು ಮೆಟ್ಟಲು ಹತ್ತುವುದರಲ್ಲಿಯೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಕ್ಕಳು ಡಿಗ್ರಿ ಪಾಸು ಮಾಡಿ ಅಮಲ್ದಾರರೂ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು."[೪೦]

ಈ ರೀತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂತರವಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಓದಿನಲ್ಲಿ ತನಗಿಂತಲೂ ಮುಂದಾಗಿದ್ದ ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ. ಅವರಿಗೆ ಬಹುಮಾನ ಬಂದು, ತಮಗೆ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಕುವೆಂಪು ಮಾತುಗಳು ಓದು ಅನ್ನುವುದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸ್ವತ್ತಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಮೈಸೂರಿನ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಲೈಬ್ರರಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಭೇಟಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಅಟೆಂಡರ್ 'ಅಯ್ಯಂಗಾರ್' ಎಂದೇ ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಹಾಗೆ ಯಾಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಯ್ಯಂಗಾರಿಯ ಯಾವ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅಲ್ಲದೆ ನಾಮಧಾರಿ ಒಕ್ಕಲಿಗನಾಗಿದ್ದೂ ನಾಮ ಹಾಕುವುದನ್ನು ಎಂದೋ ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಗ್ರಂಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಎರಡು, ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲವೂ ಹಾಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಕ್ಕೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಆಗಲೇ ಅವನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಕರೆಯಬೇಡ ನಾನು ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇವೆರಡೂ ಮಾತುಗಳು ಕೊನೆಗೆ ಜಾತಿ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಕೇಳುವ ಗೊಡವೆಗೇ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಅಟೆಂಡರ್ ಹಾಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದು, ಹೀಗೆ ಲೈಬ್ರರಿಗೆ ದಿನವೂ ಬಂದು ಓದುವವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲದೇ ಮತ್ತ್ಯಾರು ಆಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯ? ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದಿಂದಿರಬಹುದು.

ಅಂದು ಕುವೆಂಪು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನಗಳಾಗಲಿ, ಭಾಷಾಂತರವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳೇ ಆಗಲಿ ಜಾತಿ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದ ಉತ್ತುಂಗಕ್ಕೆ ಏರುವ ಮೊದಲೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತಿಗಳೂ, ನಿಷ್ಠುರ ವಿಮರ್ಶಕರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರೂ, ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದುದ್ದುಂಟು. ನವರತ್ನ ರಾಮರಾಯರಂಥವರು 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಸಲಹೆಗಳು' ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಭಾಷಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ "ಪುಟ್ಟಪ್ಪನಂಥವರನ್ನು ಯಾವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೂ ತಪ್ಪಾಗುವಂತಿಲ್ಲ"[೪೦] ಎಂದು ಹೊಗಳುವರು. ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡವರ ಪಾಲಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಬಿಸಿ ತುಪ್ಪವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಸುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ, ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಒಳಗೊಳಗೇ ಅಸೂಯೆ ಪಡುವಂಥವರಿಗೂ, ಬಹಿರ್‌ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊಗಳಲೇ ಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಂದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದ ಪಾತ್ರ ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, "ನನ್ನ ಜಾತಿಯ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಥತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗೈಯಾಗಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪ್ರಶಂಸೆ ದೊರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು" ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪ್ರಶಂಸೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಲ್ಲದೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕಟ್ಟುವ ಬೆಲೆಗೆ ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಕಾತರರಾಗಿದ್ದರೆ? ಎಂಬ ಅನುಮಾನವೂ ಏಳದಿರದು. ಅವರ ಈ ಮಾತು ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದ ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜಾತಿ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಶೋಷಕರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಜಾತಿ ವಿಚಾರದ ನಿಲುವನ್ನು ಕೇವಲ ಶೂದ್ರ ಜನಾಂಗಕ್ಕೂ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಜಾತಿಗೂ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಕುರಿತ ಕುವೆಂಪು ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವೊಂದು ಹೀಗಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಊಟದ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ದೇಶೀಕಾನಂದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗಳು ಊಟದ ಎಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಜನರು ತಿರುಗಾಡುವ ಮನೆಯೊಳಗಣ ಓಣಿದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಚಮ್ಮಾರನಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು 'ಒಳಗೇಕೆ ಹಾಕಬಾರದು?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಮಾತನ್ನು ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ರೇಗಿ,

> ಒಳ್ಳೇ ಕೆಲಸ ನಿಮ್ಮದು. ನಾನು ಎಲ್ಲರೊಡನೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಭೇದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು! ಅಯ್ಯೋ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಗುರು ಮಹಾರಾಜರು (ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು) ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ! ನೋಡಿ" ಎಂದೆ, ಆದರೂ ದೇಶೀಕಾನಂದರು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಶ್ವರಾನಂದರು ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಹೊರಗಿದ್ದ ಎಲೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತಂದು ಒಳಗೆ ನಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲೆ ಹಾಕಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಚಮ್ಮಾರನೂ ನಮ್ಮೊಡನೆಯೆ, ಕುಳಿತು ಉಂಡನು. ಎಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ ಈ ಬುದ್ಧಿ ಇರುವುದಾದರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ದಾಸರು ಹರಿಜನ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ?[೪೧]

ಈ ರೀತಿ ಕುವೆಂಪು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದವರು. ಇದನ್ನು ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದೆ ನಿಜವರ್ತನೆಯಲ್ಲೂ ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದವರು. ಕುವೆಂಪು ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಮೇಲೂ ಹಾಗೂ ಅವರ ಜೀವಿತದ ಕೊನೆವರೆಗೂ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿ, ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿದವರೆ. ಆದರೆ ಇದ್ಯಾವುದರ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಜಾತಿಭೇದವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞಾನ ಹುಡುಗರಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೆನೆಯಬಹುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಗೌಡರ ಮಕ್ಕಳು ಕಿಲಸ್ತರ ಜಾತಿಯವನಾದ ಡಿಸೋಜನನ್ನು ಸಹಪಂಕ್ತಿ ಭೋಜನದಲ್ಲಿ ಜೊತೆಯಲ್ಲೆ ಕುಳ್ಳರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂದಿನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಗೌಡರುಗಳಿಗೂ ಇದು ಒಪ್ಪದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಂಥದ್ದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ, ಆ ಹುಡುಗನ ಜಾತಿಯನ್ನು ಮರೆಮಾಚುತ್ತಾರೆ. ಸದ್ಯದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಹೂಡಿದ ಉಪಾಯದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಅಂದಿನ ಜಾತಿ ಮಡಿಮೈಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಗರು ತುಂಟತನದಿಂದಲೇ ವಿರೋಧಿಸಿ ಜಯಸಾಧಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಇದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಸಣ್ಣ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತ, ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಕಡೆ ಇಡೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪೂರ್ವನಿರ್ಧಾರಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಅವರಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

> ಇಲ್ಲಿಯ ಅನೇಕರು ಕೊಳಕು ಬಟ್ಟೆಯ ಶರಟು ಚಡ್ಡಿ ಹಾಕಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಅವರೆಲ್ಲ ತುಂಬ ಕೀಳು ಜಾತಿಯವರಿರಬೇಕೆಂದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಒಂದು ದಿನ ಗೊತ್ತಾಯಿತು ಅವರು ಒಕ್ಕಲಿಗರೆಂದು! ಮತ್ತು ನಾನೂ ಅವರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು! ನಾನು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಜಾತ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ 'ಗೌಡರು' ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯವರು ಯಾರೂ ಚಡ್ಡಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಹುಡುಗರನ್ನು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಓದಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ.[೪೨]

ಗ್ರಾಮೀಣ ಹುಡುಗನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ಜನರು ಅಡ್ಡಾದಿಡ್ಡಿಯ ಪೋಷಾಕು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹನೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕುವೆಂಪು ಮನೋಧರ್ಮ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಳುಕು ಬಟ್ಟೆ ಹಾಕುವವರೆಲ್ಲ ಕೀಳು ಜಾತಿಯವರು ಎಂಬ ನಿಲುವಿಗೆ ಬಂದಂತಿದೆ. ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೊಳುಕು ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸುವವರೆಲ್ಲಾ ಕೀಳುಜಾತಿ ಎಂದು ಹುಡುಗನ ಮನಸ್ಸು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ, ಜನಾಂಗದಲ್ಲೂ ಕೊಳಕು ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸುವವರು ಇರುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಏಕಾಏಕಿ ಇಂಥ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಬಹುಶಃ ಈ ನಿಲುವಿನ ಹಿಂದೆ ಅವರು ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸರದ ಪ್ರಭಾವ ಇತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆ ಮತ್ತಾರು ಖಂಡಿಸಿಲ್ಲ. ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯು ತನ್ನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಾಗಿ ಶೂದ್ರಾತಿ ಶೂದ್ರ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಲಿಪಶು ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ಸ್ವತಃ ಕುವೆಂಪು ಅವರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೂ, ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಅದನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕುತಂತ್ರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು, ಶೂದ್ರರ ಮೂರ್ಖತನವನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೇ ಖಂಡಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ

ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಜಾತಿ ನಿಲುವನ್ನು ಒಂದು ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡ ಬಿ.ಎಂ. ಪುಟ್ಟಯ್ಯನವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ :

> ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರಖರವಾದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಝಳಪಿಸುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೋಪವು ಹರಿಹಾಯ್ದಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸುವ ಅವರ ಆಕ್ರೋಶದ ಹಿಂದಿರುವ ಆಸಕ್ತಿಯು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಪರವಹಿಸಿ ಅಲ್ಲೇ ನಿಂತು ಬಿಡುವುದೊಂದು ದುರಂತ.[೪೩]

ಅವರ ಈ ಮಾತಿನ ಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರು 'ಮಲೆನಾಡು ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಯುವಕ ಸಂಘ'ದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ಮಲೆನಾಡು ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಯುವಕ ಸಂಘ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿದರೆ ಅದೊಂದು ಕ್ರಾಂತಿ ಸಂಸ್ಥೆಯೆ ಆಗಿತ್ತು. "ಒಕ್ಕಲಿಗರ" ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ ಅಂದಿನ ಮಲೆನಾಡಿನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಇತರ ಶೂದ್ರವರ್ಗದವರಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಒಡ್ಡಿದ ಮತಾಚಾರದ ಮೌಢ್ಯ ಸಂಕುಲಗಳ ಬೋನಿನೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದ ಇಲಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಇಲಿಗಳನ್ನು ಬೋನಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಲು ಕ್ರೈಸ್ತ ಪಾದ್ರಿಗಳು ತಮ್ಮ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆ ಬೋನಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ತಮ್ಮದೇ ಆಗಿರುವ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಬೋನುಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಶೂದ್ರರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಮೌಢ್ಯದ ಬೋನಿನಿಂದ ನೆಗೆದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮೌಢ್ಯದ ಬೋನಿಗೆ ಬೀಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಎರಡೂ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳೆ! ಎರಡೂ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳು ಬೋನಿನೊಳಗೆ ಇಲಿಗಳನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಇಡುತ್ತಿದ್ದ ತಿಂಡಿಗಳು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ತರಹದ್ದಾಗಿದ್ದವು.
>
> ಮೇಲಿನ ಉಲ್ಲೇಖದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತಪಾದ್ರಿಗಳ ವಿರೋಧವು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶ ಯಾವುದೆಂದರೆ "ಒಕ್ಕಲಿಗರ" ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣ ಅಂದಿನ ಮಲೆನಾಡಿನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು." ಅಂದರೆ ಅಂದಿನ ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಇತ್ತು ಎಂಬ ಸರಳವೂ ಸಂಕುಚಿತವೂ ಆದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಕೇವಲ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಸೀಮಿತವಾದುದು ಎಂದು.[೪೪]

ಬಿ.ಎಂ. ಪುಟ್ಟಯ್ಯನವರ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಇದು ಕೇವಲ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾಡಿದ ಅಧ್ಯಯನದಂತೆಯೋ ಅಥವಾ ಲೇಖನದ ಭಾಗವನ್ನು ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸದೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಹಿಕೆಯ ಕೊರತೆಯಿಂದಲೋ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. "ಮಲೆನಾಡಿನ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು ರೈತರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹರಡುವ ಸಲುವಾಗಿ."[೪೫]

ಮಲೆನಾಡು ಒಕ್ಕಲಿಗ ಯುವಕರ ಸಂಘದವರೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದು ಕೇವಲ 'ಒಕ್ಕಲಿಗ' ಸಮುದಾಯವನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವರ ಒಟ್ಟು ಭಾಷಣ ಲೇಖನವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಮನದಟ್ಟಾಗುವುದು. ಕುವೆಂಪು ಒಕ್ಕಲಿಗ ಜಾತಿಯ ಏಳಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆಯಷ್ಟೆ ಮಾತನಾಡಿಲ್ಲ, ಅವರು ಜಾತಿ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಜಾತಿ ಪರವಾಗಲ್ಲ, ಇಡೀ 'ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ'ಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅಂದಿನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಂದೆ 'ನಿರಂಕುಶ ಮತಿಗಳಾಗಿ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸುವಾಗ 'ಮಲೆನಾಡು ಯುವಕರಿಗೆ' ಎಂದು ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಪುಟ ೯೬ರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಂದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ ಸಂಪುಟ ೨, ಪುಟ ೯೩೦ರಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಮಾರ್ಪಾಡಿನಲ್ಲೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಅವರು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು. ಇಡೀ ಮಲೆನಾಡನ್ನು, ಮಲೆನಾಡಿನ ಜನತೆಯನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ 'ಮಲೆನಾಡಿನ ಯುವಕರಲ್ಲಿ' ಎಂಬ ಭಾಷಣ ಲೇಖನದ ಆರಂಭದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> ... ನಾನಿಂದು ಶ್ರಮ ಜೀವಿಗಳೂ ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಗಳೂ ಆಗಿ ಸಂಸಾರದ ನೂರು ಕೋಟಲೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಜೀವನಪರ್ವತವನ್ನು ಏದುತ್ತ ಏರುವ ಕಷ್ಟಜೀವಿಗಳಾಗಿರುವ ನಿಮ್ಮಗಳ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ಜೀವನದ ನಾನಾ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಕಷ್ಟಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿರುವ ಅನುಭವಶಾಲಿಗಳಿಂದಲೆ ಹೊರತು ನನ್ನಂತಹ ಕೇವಲ ಬಿಸಿರಕ್ತದ ಭಾವಜೀವಿಯಾದ ಯುವಕನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ "ಯುವಕರ ಸಂಘ" ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ನನಗೆ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ತೋರಿಬರುವ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೂಚನೆಗಳೆ ಹೊರತು ಅಪ್ಪಣೆಗಳೂ ಅಲ್ಲ, ಉಪದೇಶಗಳೂ ಅಲ್ಲ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿ ನಿಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.[೪೬]

ಅವರು ಸಂಬೋಧಿಸಿದ ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳು, ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಗಳು, ಕಷ್ಟಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಕ್ಕಲಿಗರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅವರು ಒಕ್ಕಲಿಗರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅನ್ನುವುದಾದರೆ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಜಾತಿಯವನು ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ, ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆಯೆ? ಎಂದೂ ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಕ್ಕಲಿಗ ಸಮುದಾಯದವರನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿದ್ದ ಮೌಢ್ಯ, ಹಿಂಸೆ, ಕೊಳಕುತನವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಒಕ್ಕಲಿಗ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಆಂತರಿಕ ವಿಮರ್ಶಕನಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಲೆನಾಡಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಲೇರಿಯಾ ರೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಲೇರಿಯಾ ಕೇವಲ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬರುತ್ತದೆಯೇ? ಅಜ್ಞಾನ, ಗೊಡ್ಡು ಆಚಾರ, ಕುರುಡುನಂಬಿಕೆಗಳು, ಭೂತರಾಧನೆ, ದುಂದು ವೆಚ್ಚ, ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ - ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತ, ರಾಷ್ಟ್ರಜೀವನ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ ಹಾಗೂ ವಿವೇಕಾನಂದರ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳ ಕಡೆಗೂ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುವರು. ನಾಡಿನ ಏಳಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ, ಇಡೀ ಭಾರತದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮೂಲಭೂತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮಾತು, ಒಟ್ಟು ಮಲೆನಾಡಿನ ಆರೋಗ್ಯ, ನಿಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಶೂದ್ರಜನಾಂಗದ ಪರವೂ ಅಲ್ಲ ಅದರ ವಕ್ತಾರರೂ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರಾಡಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

> ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಯ ನಿರ್ಮೂಲನದೊಂದಿಗೆ ದಲಿತರ ಹಾಗೂ ಶೂದ್ರರ ಉತ್ಕರ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ದಲಿತರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಸವರ್ಣಿಯರೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗುವ ಕಾಲ ಬಂದಿತು. ಮೇಲಣ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಭಾವಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಬೇಕು; ಆಗ ಅದು ಭವಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.[೪೭]
>
> ಒಕ್ಕಲಿಗರು, ಕುರುಬರು ಮೊದಲಾದ ಶೂದ್ರರಲ್ಲಿ ಅಂಧ ಮತಾಭಿಮಾನ ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಮತ ದೇವರು, ಧರ್ಮ ಯಾವುದು ಅಂತ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.[೪೮]
>
> ಒಕ್ಕಲಿಗರಂಥ ಮಹಾ ಮೂಢರು, ಅನ್ ಕಲ್ಚರ್ಡ್ ಬ್ರೂಟ್ಸ್ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ. ... ಹಾರುವರನ್ನು ಅನುಕರಿಸೋಕೆ ಹೋಗಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಕೆಟ್ಟರು. ಹಾರುವರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗ್ಬೇಡಿ, ಅವರ್‍ನ ಅನುಕರಿಸಬೇಡಿ ಅಂತ ಹೇಳ್ಬೇಕು. ಯಾಕೇಂದ್ರೆ ನಾನು ದ್ವೇಷದಿಂದ ಹೇಳ್ತಾ ಇಲ್ಲ. ಹಾರುವರು ಎಲ್ಲರ್‍ನೂ ಸಮಾನತೆಯಿಂದ ನೋಡಲ್ಲ. 'ನೀವು ಶೂದ್ರರು' ಅಂತ್ಲೇ ನೋಡೋದು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳ್ಬೇಕು. ನಂ ಜನ ಅಂದ್ರೆ ಬರೀ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೇಳ್ತಾ ಇಲ್ಲ. ಇಡೀ ಶೂದ್ರರನ್ನೇ ಕುರಿತು ಹೇಳ್ತಿದೀನಿ. ಯಾರನ್ನು ಹೊಲೆಯರು ಅಂತೀವಿ ಅವರನ್ನೂ ಸಹ. ನಿಜವಾದ ಜನಜಾಗೃತಿ ಆಗ್ಬೇಕಾದರೆ ಇದೆಲ್ಲಾ ಆಗ್ಬೇಕು.[೪೯]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಅವರು ಇಡೀ ಶೋಷಕ ವರ್ಗದ ವಿರುದ್ಧ, ಶೋಷಿತರ ಪರವಾಗಿ ಇದ್ದವರು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಖಂಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿರದೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವಿರುದ್ಧ ಇತ್ತು.

ಕುವೆಂಪು ಬಳಸುವ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. 'ಹೊಲದ ಕವಿ'ಯ ಕಿಟ್ಟಪ್ಪನ ಹೊಲಕ್ಕೆ ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋದ ಕುವೆಂಪು, ಆತನೊಂದಿಗೆ ರೈತರ ದೈನಂದಿನ ಕಷ್ಟ, ಸುಖಗಳನ್ನು, ಲಾಭ, ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆತ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಪರಿಚಯವಿರುವಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿದೊಂದಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ, ಕುವೆಂಪು ಆತನಿಗೆ, "ಅಯ್ಯಾ ನಾನೂ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಒಕ್ಕಲಿಗ" ಎನ್ನುವರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಜಾತೀಯತೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವರು, ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಮಾಡುವವರು ಇಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಅವಶ್ಯ ಗಮನಿಸಲೇಬೇಕು.

ಕಾಲದೇಶಗಳ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿತ್ವವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಗುಣಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'The Colour Bar' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು.

> Where hast thou fled, O Spirit dear,
> Thou Brother - hood of Man ?
>
> Remember ye who fight for skin ;
> Our Souls Perfection blends ;
> O'love more than your kith and kin ;
> Our sins Affection ends.
> The Colour-Bar with Death shall die,
> And sad your judgement blind must lie.[೫೦]

ಕರಿಯರ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿಯರು ಎಸಗುತ್ತಿದ್ದ ದೌರ್ಜನ್ಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಬರೆದ ಕವನವಿದು. ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಆಕ್ರೋಶ ತಣ್ಣಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ. ವರ್ಗ, ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಅವರ ಧಿಕ್ಕಾರವಿತ್ತು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಮೀರಬೇಕಾದರೆ ವಿಶ್ವಮಾನವ ತತ್ವವನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಕರೆಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವಿಶ್ವಮಾನವ ತತ್ವ ಯಾವುದನ್ನೂ ಕಡೆಗಣಿಸದೆ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರರು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಅನುಕರಿಸದೆ, ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮೂರ್ಖತನ, ಮೂಢತನಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಶೂದ್ರರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಸರನ್ನು ಇಡುವುದೂ ಒಂದು. ಕುವೆಂಪು ಬಾಲಕರಾಗಿದ್ದಾಗಲೆ, ಮುಂದೆ ಅವರು ಮದುವೆಯಾಗಲಿರುವ ಹುಡುಗಿಗೆ, ಮಗುವಾಗಿದ್ದಾಗ ಹೆಸರನ್ನಿಡುವ ಅವಕಾಶ ದೇವಂಗಿ ರಾಮಣ್ಣಗೌಡರಿಂದ ಒದಗಿಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು,

> ಅವರೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗೊಡ್ಡು ದಾಸರಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜೋಯಿಸರು ಶೂದ್ರರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಸರನ್ನೆ ಅವರ ಮಗಳಿಗೂ ಇಟ್ಟು, ನಾನು ಕುಳ್ಳಮ್ಮಗೊ ಗಿಡ್ಡಮ್ಮಗೊ ಬೊಳಮ್ಮಗೊ ಗಂಡನಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು![೫೧]

ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಶೂದ್ರರನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಹೆಸರನ್ನಿಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಹಾಗೂ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಶೂದ್ರರಿಗೇ ಮೀಸಲಾಗಿದೆಯೊ ಎಂಬಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹಾಗೂ ಅದನ್ನೇ ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಶೂದ್ರರ ಕನಿಷ್ಠ ಮತಿಯನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವರು. ಇಂಥ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬಿತ್ತುವ

ವೈದಿಕಶಾಹಿ ಬಗೆಗಿನ ತಿರಸ್ಕಾರವು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸುಪ್ತಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಎಡೆ ಎತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ತಿರಸ್ಕಾರವು ವ್ಯಕ್ತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗಲ್ಲ, ಸಮಷ್ಟಿಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿರೋಧಿ ಭಾವನೆಗಳು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದವು. ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶ, ಅವರ ಈ ಜಾತೀ ವಿರೋಧಿ ಮನೋಭಾವ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ತಿರುಗದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮದ ವಾಸ. ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿ ಶ್ರೇಣಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲ, ಅವರನ್ನು ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವಂತೆ ತೊಡಗಿಸಿದವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಗಾಂಧೀಯವರ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಪದ್ಧತಿಯ ನಿಲುವನ್ನೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ವರ್ಣಾಶ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು.[೫೨]
>
> ... ಗಾಂಧೀವಾದದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ನಿತ್ಯಸತ್ಯಾಂಶಗಳು, ಚಿರಂತನ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಇವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇವೆ. ಕಾಲದೇಶ ಬದ್ಧವಾದ ಕೆಲವು ಅನಿತ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ದೃಷ್ಟಿ ಏನಾದರೂ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿತ್ತೋ ಅಥವಾ ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಶ್ರದ್ಧೆಯಿತ್ತೋ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯವನ್ನೊದಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಂಬಲಿಸುವವರು, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯೊಂದು ಪಾಪವೆನ್ನುವವರು ಅಂಥ ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ವಿನಾಶಕಾರೀ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕಟ್ಟುಬೀಳುವುದುಂಟೆ? ಸತ್ಯ ಶೋಧನೆಯನ್ನೇ ಜೀವನದ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಕೆಲಕಾಲ ಬದುಕಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೋ ಏನೋ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಶೂದ್ರ ವೈಶ್ಯ ಅಂತ್ಯಜ ಇವೆಲ್ಲ ನಿರ್ನಾಮವಾಗಬೇಕು.[೫೩]

ಎಂದು ಗಾಂಧೀ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವರು. ಅಂತೆಯೇ, 'ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿ ತಾನೊಂದೆ ವಲಂ' ಎಂದ ಪಂಪನಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, 'ಆ ಮತದ ಈ ಮತದ ಹಳೇ ಮತದ ಸಹವಾಸ ಸಾಕಿನ್ನು ಸೇರಿರೈ ಮನುಜಮತಕೆ - ವಿಶ್ವಪಥಕೆ!' ಎಂದು ಸಾರಿದರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ವೈದಿಕ - ಶೂದ್ರ ಆವರಣದಿಂದ ಹೊರಬರಲು ಅವರ ಬಾಲ್ಯದ ಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳು ತೀವ್ರ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಇನ್ನು, ಕುವೆಂಪು ಕ್ರೈಸ್ತಮತಾಂತರದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಧೋರಣೆವುಳ್ಳವರು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಕ್ರೂರ ಜಾತೀ ಪದ್ಧತಿ, ಮೌಢ್ಯಕಾರಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಿದ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳಿಗೆ ಗೌರವ ತೋರಿದರೂ, ಅವರ ಮತಾಂತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುವರು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಶೂದ್ರಾತಿಶೂದ್ರರು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರಗೊಂಡರೆ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಉತ್ತಮವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಮಿಷನರಿಗಳ ಹುನ್ನಾರವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಂತೆ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮವೂ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂಥದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಹೇಳಿರುವುದು, ಈ ಎರಡೂ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿಗಳು ಬೋನಿನೊಳಗೆ ಇಡುತ್ತಿದ್ದ ತಿಂಡಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ತರಹವಾಗಿದ್ದವು ಎಂದು, ಹಿಂದೂಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಹುನ್ನಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ :

> ... ದೀವದಾನೆ, ಕಾಡಾನೆಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಖೆಡ್ಡಾಕ್ಕೆ ಕೆಡಹಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಂತೆ, ಪಾದ್ರಿ ಜೀವರತ್ನಯ್ಯ ಚಿನ್ನಪ್ಪನ ಕಾಲಡಿಯ ಕುರುಡು ಆಚಾರ ಮತ್ತು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸಿ, ಅಗೆದು ತೆಗೆದು, ಕ್ರೈಸ್ತಮತದ ಖೆಡ್ಡಾ ಕಂದಕವನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.[೫೪]

ಹೀಗೆನ್ನುವ ಮೂಲಕ ಈ ಎರಡೂ ಮತಧರ್ಮಗಳ ಬಗೆಗಿನ ತಮ್ಮ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಅವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿರುವಾಗಲೇ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಅಥವಾ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಕೋಮುವಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಗ ಸಿಗದಿದ್ದನ್ನು ಏಕೆ ಧನ್ಯತಾಭಾವದಿಂದ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಮಾನವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಂಕುರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರಿಂದಲೇ, ಮುಂದೆ ಅವರು "ನನಗೆ ಯಾವ

ಮತದ ಗೋಜು ಇಲ್ಲ. ನನ್ನದು ಮನುಜ ಮತ, ವಿಶ್ವಪಥ, ನಾನು ಹಿಂದುವಲ್ಲ, ವಿಶ್ವಮಾನವ"[೫೫] ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು.

ಇಲ್ಲೇ, ಮಾಸ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತಾಂತರದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬಹುದು. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲೇ ಓದಿದವರು. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಷನರಿಗಳು '... they have brought a nasty religion like christianity into our country... ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದು ಇವರು ನಮ್ಮ ಜನರನ್ನು ಕ್ರೈಸ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಜಾತಿ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ"[೫೬] ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರು. ಅವರ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಧರ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದು ಇಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮದವರನ್ನು ಕೀಳು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಹಿಂದುಧರ್ಮದಲ್ಲೆ ಇರುವ ಸಂಕುಚಿತ ದೃಷ್ಟಿ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ತಕರಾರನ್ನೂ ಎತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ವಿವೇಕಾನಂದ, ಅಭೇದಾನಂದರು ಹಿಂದುಧರ್ಮದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಿ ಜನರನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಹಿಂದು ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಒಲವಿದೆ. ಮತಾಂತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಮಾಸ್ತಿಯವರಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ, ತಾತ್ವಿಕ ಆಶಯಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಪಾರಂಪಾರಿಕ ಪುರಾಣ ಪ್ರತೀಕಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಮಾಸ್ತಿ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರುಗಳ ಮನೋಧರ್ಮವೆ ವಿಭಿನ್ನ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು, ಮತಾಂತರ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

## ೯.೨. ಕುವೆಂಪು : ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ

೧೯೨೮ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೫ನೇ ತಾರೀಖಿನಂದು ನಡೆದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕವಿ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ತರುಣ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ಕರ್ತವ್ಯವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ಯಾವಾತನು ತನ್ನ ಭಾವದ ಇಂದ್ರಜಾಲದಿಂದ ಕವಿತೆಯೆಂಬ ಮಿಂಚಿನ ಮಧುರವಾದ ಕೂರಸಿಯಿಂದ, ಜೀವರ ಅಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಬಾಳಿಗೆ ಹೊಸರಸವನ್ನು ನೀಡಿ, ಭೂಮಿಯನ್ನು ವೈಕುಂಠವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೊ ಆತನೆ ಸಹಜ ರಸಋಷಿ. ಇದೇ ಕವಿಗಳ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಆದರ್ಶ. ಕವಿತೆ ತರಳೆಯ ಲಾವಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿ ಹೊಂದಬಾರದು. ಅದು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವೀರನ ಖಂಡನೆಯಂತೆ ಮೋಹನಭೀಷಣವಾಗಿಯೂ, ಕಾಳಿಯ ನೃತ್ಯದಂತೆ ಮಂಗಳಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದೇಶದ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ತಟಸ್ಥರಾಗಿರುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ, ರೋಮ್ ನಗರ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನೀರೊ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪಿಟೀಲು ಬಾರಿಸಿದಂತಾಗಿ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗುತ್ತದೆ.[೫೭]

ಕವಿಗಳು ಭ್ರಮಾಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುವ ಹುಚ್ಚರಲ್ಲ. ದೇಶದ ಹಿತ ಚಿಂತನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ತರವಾದ ಕವಿತೆಗಳ ಮೂಲಕ ರಚಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಕವಿ ಹಾಗೂ ಕವಿತೆಗಿರಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೃಷ್ಟಿ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತನಾಗುವ ಕವಿ ಅದರ ರಹಸ್ಯ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸುವಂತೆ, ಲೌಕಿಕ ವ್ಯಾಪಾರದ ಕಡೆಗೂ ಗಮನಕೊಡಬೇಕಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ ರಸಿಕನಂತೆ, ಕಲಿಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದ್ದು ೨೪ರ ಹರೆಯದವರಾಗಿದ್ದಾಗ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಆಗಲೆ ಅವರಿಗೆ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಕಾವ್ಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಸಾಹಸದ ಜೊತೆಗೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ವಿವೇಕವೂ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಶೆಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ "Poets are the unacknowledged legislators of the world" ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಕವಿಯ ಕೆಲಸ ಮಹತ್ತಾದುದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯದೇನಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅನಧಿಕೃತ, ಅನಭಿಷಿಕ್ತ

ಶಾಸನಕರ್ತ ಕವಿ ದೇಶಸೇವೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ತಿದ್ದುವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡುವನು. ತರುಣ ಕವಿ ಅಂದು ಆಡಿದ ಮಾತಿನಂತೆ, ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಚಿಂತನೆಗಳು ಒಡಮೂಡಿವೆ. ಕವಿಗಿರುವ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡ ಕುವೆಂಪು, ಈ ಬಗ್ಗೆ ಓದುಗರ ಗಮನಕ್ಕೂ ತರಲು ಬಯಸಿದ್ದಾರೆ.

> ... ನನ್ನ ದಿನಚರಿ ಅತಿಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ದೈನಂದಿನ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಃಕಶ್ಚಿತವಾದ ಒಂದು ಘಟನೆ ಎಂಬ ಭಾವ ಬರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಆಗ ಹಾಗೆಯೆ ತೋರಿತು ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಜೀವಮಾನದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವಾ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುವ ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ, ನನ್ನ ಕವಿ ಬದುಕಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಭೂಮಿಕೆಯನ್ನೆ ನನ್ನ ಜೀವನಮೌಲ್ಯದ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂಬಂತೆ ನನ್ನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಬರೆದವರು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುವವರು ತಿಳಿದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಪಕ್ಷವನ್ನಾಗಲಿ, ನನ್ನ ವಿಚಾರವಾದೀ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ಅವರು ಅಷ್ಟೇನೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗಣನೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕವಿ ಪ್ರತಿಭೆ ತನ್ನ ರಸಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಂದಿನಿತೂ ಭಂಗ ಬರದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಸಮ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಸಹೃದಯರು ಗುರುತಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಆಂಶಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ; ನನ್ನ ಪೂರ್ಣತ್ವಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರುತ್ತದೆ.[೫೮]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳ ನಂತರ, ಅವರ ವಿಚಾರ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಎಷ್ಟೋ ಕೃತಿಗಳು ಬಂದಿವೆಯಾದರೂ ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ತಮ್ಮನ್ನು ಕವಿಯಾಗಿ, ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದರಷ್ಟೇ ಸಾಲದು, ವೈಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮನೋಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು, ಮಲೆನಾಡಿನ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ರಸಋಷಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಿಂದ ಜನಸಂಖ್ಯಾ ಸ್ಫೋಟದವರೆಗೂ ದೇಶದ ಅಭ್ಯುದಯದ ಬಗ್ಗೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿರುವುದು ಅವರ ಒಟ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತದ್ದು. ಜಮೀನ್ದಾರ ಮನೆತನದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ರೈತನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವಾದರೂ, ರೈತರ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳು, ದುಡಿಮೆಯ ನಿಷ್ಠೆ, ಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಿಬಲ್ಲವರು. ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತರದ ಕಸುಬುಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಕಾಳಜಿ. ಅದು ಅವರ ಮೊದಲ ಕವನವಾದ 'ಅಮಲನ ಕಥೆ'ಯಲ್ಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಿ.ಎ. ಮುಗಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಚ್ಚಳವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರ ಪ್ರಭಾವದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಆದರ್ಶ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಿದ್ದವು. ಅವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಹಂಬಲವೂ ಇತ್ತು. "ಜಗತ್ತಿನ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದೆ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ, ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ"[೫೯] ಈ ಹಂಬಲವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೊ? ಅಥವಾ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾಗುವುದೊ? ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮಹಾಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವುದೊ? ಏನೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, "ಕಡೆಗೆ ಹಳ್ಳಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೆ ನಿಂತು ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಜನರ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗಬಾರದೇಕೆ?"[೬೦] ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಯೂ ಬರುತ್ತದೆ.

ನಗರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಯುವಜನತೆ, ಮತ್ತೆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ವಾಪಾಸ್ಸಾಗುವ ಗ್ರಾಮ ಸುಧಾರಣೆಯ ಮನೋಭಾವ ಅವರಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಅವರ ಸೃಜನಶೀಲ ಪಾತ್ರ 'ಹೂವಯ್ಯ' ಸಾಕಾರಗೊಳ್ಳುವುದು. ಅವರ ಮಹತ್ವದ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವನ 'ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿ' ರೈತನ ದುಡಿಮೆಯ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹಾಡಿ ಹೊಗಳುವ ಕವನ. ಈ ಕವನದ ಆಶಯದ

ಬೀಜರೂಪ, ‘The Labourers Cottage’ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವನದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇದನ್ನು ೧೯.೭.೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

**The labourer's cottage**

Remote from towns and haunts of men
Unpon the wild sequestered glen,
Beyond the reach of envious ken
And all destruetive hands,
Alone amid the regions wild
Where man is ever undefiled
There like a simple nature's child
The Labourer's cottage stands.[೬೧]

ಗುಡಿಸಲು ಇದ್ದ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ, ನೀರವ ಪ್ರಶಾಂತ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಲೆ, ಬಡ ಶ್ರಮಿಕ ಜೀವಿಯ ಬದುಕನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುವ ಕವನವಿದು. ದುಡಿಮೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಗೆ ಇರುವ ಗೌರವ, ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರಮಿಕ ಜೀವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕವಿಗಿರುವ ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಅನುಕಂಪೆ, ಪ್ರಶಂಸೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಈ ಕವನ ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ‘ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿ’ ಕವನದಲ್ಲಿ ರೈತನ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ದುಡಿಮೆ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಿದೆ. ರೈತನ ಬವಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಕವಿಯ ಸಹ ಸ್ಪಂದನವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಕುವೆಂಪು ಹೀಗೆನ್ನುವುದು.

> ... ರಜೆ ಕೊಡುವುದೆಂದರೆ ಸೋಮಾರಿತನಕ್ಕೆ ಹಾಸುಗೆ ಹಾಸಿಕೊಟ್ಟಂತೆ, ... ಕಾರ್ಮಿಕನಿಗಾದರೂ ರಜವುಂಟು, ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳುಂಟು; ರೈತನಿಗೆ ಯಾವ ರಜವಿದೆ, ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಿವೆ?... ರೈತನೇನಾದರೂ ಸರ್ಕಾರಿ ರಜಾದಿನಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡದ್ದಾದರೆ, ತಿನ್ನುವ ಬಾಯಿಗೆ ಕುಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊತ್ತು ಗೌರಿ ಹಬ್ಬ, ನಾಳೆ ಪ್ರಧಾನಿ ಸತ್ತದಿನದ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ, ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಿತ್ತನೆ ಬೆಳೆಗಳ ಗತಿ ಏನಾಗಬೇಕು?[೬೨]

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರೈತನ ಈ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಭೂಮಿತಾಯಿ ತುಂಬು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೊಡುವ ಬೆಳೆಯ ಸಂಭ್ರಮವೆ ‘The Harvest Song’. ‘ಕೊಯ್ಲಿನ ಹಾಡು’ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ರೈತನ ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಕವಿ ಹಾಡುವುದು.

‘Let's go to the fields to the golden fields,
come away, brothers, come;
The sun has risen in the east the purple
cloulds are pensive still.[೬೩]

ಈ ಕವನವನ್ನು ೧೪.೧೨.೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದರೆ, ಇದೇ ಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಕನ್ನಡದ ‘ಸುಗ್ಗಿ ಹಾಡು’ ಕವನದಲ್ಲೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಿನ ರೈತನ ಉತ್ಸಾಹ ಇಲ್ಲೂ ಹರಿದಿದೆ ಇದನ್ನು ೧೨.೧೧.೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಬನ್ನಿರಿ, ಬನ್ನಿರಿ, ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳೆ,
ರೈತರ, ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿಗಳೆ !
ಕಾಡಿನ ಬಂಟರೆ, ಮುಗಿಲಿನ ನಂಟರೆ,
ಪೈರಿನ ಗೆಳೆಯರೆ, ಭೋಗಿಗಳೆ!
ಸುಗ್ಗಿಯ ಹಬ್ಬದ ಹಾಡನು ಹಾಡಿ,[೬೪]

ಈ ಸಂತೋಷ ಕೇವಲ ರೈತನದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿಗೂ ಪಾಲಿದೆ. ಇದು ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಎಂದೂ ಬದಲಾಗದ, ಬತ್ತದ ಸಂತೋಷದ ಗಳಿಗೆ. ರೈತನ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಲು, ಅವನೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಪ್ರಕೃತಿ ಚೇತನಗಳನ್ನು ಕವಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವತಃ ಕವಿ ಚೇತನ ರೈತನ ಬದುಕಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹೋದ ಬಗೆಯನ್ನು 'ಸುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿದೆ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ೨೨.೩.೧೯೨೬ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಈ ಕವನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಜೀವಂತ ಸೊಬಗನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸುಗ್ಗಿಯೇ ರೈತನನ್ನು ಅರಸಿ ಬರುವ, ರೈತನೊಂದಿಗಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಗಾಢವಾಗಿ ಬೆಸೆದಿರುವ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ ಈ ಕವನ.

ಒಕ್ಕಲಿಗರೆ ಹೊತ್ತಾಯಿತು ಏಳಿ
ಕುಕ್ಕಟಗಳು ಕೂಗುವುದನು ಕೇಳಿ
ಮೋಡ ನಿಕರವನು ಕೆಂಪಗೆ ಮಾಡಿ
ಮೂಡಣ ರವಿಯುದಯಿಸುವವನು ನೋಡಿ!...
ಮೇದಿನಿಯೆಮ್ಮನು ಕರೆವಳು ಕೂಗಿ
ಅದರನಿಂ ತಾಯಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ.[೬೫]

ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮ ಜೀವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ವಿವೇಕಾನಂದರ ನಿಲುವನ್ನು ಈ ಕವನ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ದಾಸರೇ 'ಹಿಗ್ಗುವೆ ಏತಕ್ಕೋ ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ?' ಎಂದೂ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ. ದಾಸರ ಈ ಪದವನ್ನು ಆಶ್ರಮಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಕುವೆಂಪು, ಅದರ ನೇತ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ರಚಿಸಿದ ಕವನ

ಹಿಗ್ಗಲೆ ಬೇಕೊ ಈ ದೇಹಕೆ!
ಹಿಗ್ಗುತ ನುಗ್ಗುತ ನಿಲ್ಲದೆ ಗೆಲ್ಲುತ
ಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಮುಕ್ತಿಯೀಯುವ ದೇಹಕೆ[೬೬]

ಎನ್ನುವಂಥ ಸಾರ್ಥಕಭಾವವನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಾಭಾವನೆಯನ್ನು ತಳೆಯುವ ಕವನವಿದು. 'ಶರೀರ ಮಾದ್ಯಂ ಖಲುಧರ್ಮ ಸಾಧನಂ - ದೇಹದ ಬಲಿಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ 'ನ್ಯಾಯಮಾತ್ಮಾ ಬಲಹೀನೇನ ಲಭ್ಯ' : - 'ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ'ಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಎನ್ನುವ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಮಾತನ್ನು ಕುವೆಂಪು ನೆನದು ರಚಿಸಿದ ಕವನ ಇದಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ದೇಹಸಾಧನೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಅವರು ನಂಬಿದ್ದರು. ಆ, ಮೂಲಕ ಸ್ವಸ್ಥ ಆರೋಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭರವಸೆ ಹೊಂದಿದ್ದರು.

'A Poetless land is like the Moonless Sky' ಎಂಬ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಲು, ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರುತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. 'ಕವಿಯೊಬ್ಬ ಅನಭಿಷಿಕ್ತ ಶಾಸಕ'. 'ಜಗತ್ತಿನ ಒಬ್ಬ ಕವಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದೆ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈತನಿಂದ ಕಾವ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಮಾಜ ಕವಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನೈತಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸಮಾಜದ್ದು. ಈ ಆಶಯ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿತ್ತು.

ಒಬ್ಬ ಕವಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ, ಪೊರೆಯುವ ಕರ್ತವ್ಯ ಸಮಾಜದ್ದಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕವಿಯೂ ಸಮಾಜದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಆಶಿಸುವ ಕವಿಗಳ ಪರವಾಗಿದ್ದಾರೆ ಕುವೆಂಪು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೊಳಗೆ ಅವರು ಇಂಥ ಆಶಯವನ್ನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಂಥ ಸ್ವಭಾವವೂ ಅವರದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜದ ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಕವಿಗಳ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಕವನ 'ಕೋಗಿಲೆಯ ಗೋಳು'.

ಕೋಗಿಲೆಯೊಂದನು ಸಾಕಲರಿಯದು ನಾಡೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ!
ಕೋಗಿಲೆ ನಮ್ಮದು, ನಮ್ಮದು ಕೋಗಿಲೆ! ಎನ್ನುವರೆಲ್ಲಾ ಹೋರಿ ||

ಚಿ ಚಿ ರಸಿಕನೆ, ನೀರಸ ರಸಿಕನೆ, ನಾಚಿಗೆಯಿಲ್ಲವೆ ನಿನಗೆ ?

ಹಣ್ಣನು ಕೊಡದೆಯೆ ಹಾಡನು ಕೇಳುವೆ, ತಿರುಪೆಯ ನೀಡುವೆ ನಿನಗೆ!![೬೭]

ಇಲ್ಲಿನ ಕೋಗಿಲೆಯ ಗೋಳು, ನಾಡಿನ ಕವಿಗಳ ಗೋಳೂ ಆಗಿದೆ. ಕವಿ ಹೇಗೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ರಂಗಸ್ಥಳವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಖ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಹಾಗೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಕವಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಾಜ ತನ್ನ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಕವಿಯಿಂದ ಏನನ್ನಾದರೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಂತೆಯೆ, ಕವಿಯೂ ಸಮಾಜದಿಂದ ಏನನ್ನಾದರೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಕವಿ ಇವರ ನಡುವಿನ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು ಪೂರಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಬಸವಣ್ಣನವರ 'ಇವನಮ್ಮವ, ಇವನಮ್ಮವ ಎನಿಸಯ್ಯ" ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದೆ.

ಭಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ, ಜಾತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾರ್ಥ ಕೇಂದ್ರಿತ, ಸೋಮಾರಿ ಮಠಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಡವರನ್ನು ಸುಲಿಯುವ, ಅವರ ಮುಗ್ಧತೆಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಂಡವಾಳವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ವೈಭವೋಪೇತವಾದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು, ಶ್ರೀಮಂತರ ಭೋಗ ಜೀವನವನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು, ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಡುವ ಪಟ್ಟಭದ್ರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ.

> ನಾನು ಶೃಂಗೇರಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಅವರ ವೈಭವ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಎದ್ದಿತು. ರಾಜರು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದೆವು, ಅವರೆಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರು (Satan) ಅಂತಲೂ ಅಲ್ಲ, ದೇವತೆಗಳು (Gods) ಅಂತಲೂ ಅಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇಷ್ಟೊಂದು ಮಂದಿ ಬಡವರು ಹೊಟ್ಟೆಬಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಗೋಳಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದುಂದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಖಂಡನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯ. ... ಬಡವರನ್ನು ದೇವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವುದು ನಮ್ಮನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದು ಕೊಳ್ಳೋಣ. ಮೊದಲು ಆ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದೋಣ, ನಾವು ಬಡವರು ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇರುವುದು ಬರಿಯ ಮೂರ್ಖತನ, ದೇವರು ನಮಗೆ ಹೃದಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಐಶ್ವರ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶ್ರೀಮಂತರಾದವರು ಬಡವರನ್ನು ದೂರ ತಳ್ಳಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು ಬಡವರಾಗಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಬಡವರನ್ನು ನಮ್ಮ ಎದೆಗಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳೋಣ, ನಾವು ಬಡವರಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸೋಣ.[೬೮]

ಇಲ್ಲಿನ ಚರ್ಚೆಯ ವಸ್ತು, ವಿಷಯಗಳೆ, ರೂಪಕವಾಗಿ 'ಕಲ್ಕಿ' ಕವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದು.

ಸಮಾಜದ ಹಿತಚಿಂತನೆಯನ್ನೆ ಬಯಸುವ ಕವಿ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಂದರಿಂದೇನೂ ಆತ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ, 'ಪಡೆಯಲೆನಗೇನಿಲ್ಲ, ಕೊಡುವುದಾನಂದ; ಲಾಭ ಬಯಕೆಯ ಮಾಡೆ ನಾ ಗಂಧದಿಂದ' ಎಂಬುದು ಅವರ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. "ಎನ್ನ ಪಾಡೆನಗಿರಲಿ ಅದರ ಹಾಡನ್ನಷ್ಟೆ ನೀಡುವೆ ರಸಿಕ ನಿನಗೆ, ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆಯಂಥ ನಿನ್ನೆದೆಯು ಕರಗಿದರೆ, ಅದರ ಹನಿಯನ್ನಷ್ಟೇ ಹನಿಸು ಎನಗೆ" ಎಂದು ಹಾಡಿದ ಕವಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ "ಸಮಾಜವೆಂದರೇನು? ಮನುಷ್ಯರ ಸಮುದಾಯವಷ್ಟೆ. ಮನುಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಂತಾದಾಗಲೇ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ"[೬೯] ಎಂಬ ನಿಲುವನ್ನು ತಳೆದವರು.

ಕುವೆಂಪು ಆಧುನಿಕ ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮೌಢ್ಯರಹಿತವಾದ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಹಿಳೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾರವಾದ ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಯು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಮನಗಂಡಿದ್ದರು. ವಿಧವೆಯಾಗಿದ್ದ ಮಗಳನ್ನೇ ತಂದೆಯೊಬ್ಬ ಕೆಡಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯು ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗಿನ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹದ ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ.

> ಗಂಡ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಹೆಣ್ಣು ಮದುವೆಯಾಗಬಾರದು ಎಂದು ಗಂಡಸು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಮೊದಲು ಅವನೇ ಆ ತತ್ವವನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಬೇಕು.[೭೦]

ಎಂದು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳ ಹಿಂದಿನ ನಿಷ್ಠುರವಾದ ಧೋರಣೆ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಡ್ಡಿದ ಸವಾಲು. ವಿವಾಹದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೇಲೆ ಹೇರಿರುವ ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವತಃ ತಾವು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಹುಡುಗಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

> ಮಾನಪ್ಪನೊಡನೆ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಒಪ್ಪಿಗೆ (On principle I want that the bride also must consent) ಗಂಡನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿದರೆ ಸಾಲದು. ಹೆಣ್ಣೂ ಒಪ್ಪಬೇಕು? ನಾನು ಹೇಮಾವತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದಂತೆ ಆಕೆಯೂ ನನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತಾಳೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೆಣ್ಣಿಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿದೆ, ಆಶಯಗಳಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. A delicate problem ! But women have delicate Methods to solve problems![೭೧]

ಸ್ತ್ರೀ ಶಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಗೌರವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು, ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೂ ಬೆಲೆ ಕೊಡಬೇಕೆನ್ನುವರು. ಇದು ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳಾಗದೆ, ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಪಾಲಿಸಿದರು. ಅವರ ಈ ಸ್ತ್ರೀ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಫಲವಾಗಿಯೆ, ಮಹತ್ವದ ಅವರ ಎರಡೂ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಸ್ತ್ರೀ' ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಮುಕ್ತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅವರ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಣಿಕೆ, 'ಮಂತ್ರಮಾಂಗಲ್ಯ'. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ದುಂದುಗಾರಿಕೆ, ಆಡಂಬರಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗಾಗಿ ಸರಳ ವಿವಾಹ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಒಬ್ಬ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಲೇಖಕನಾಗಿ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ರೀತಿ ಸಮಾಜಪರ ವಿಚಾರ, ನಿಲುವುಗಳು ತರುಣನಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಮೈಗೂಡಿದ್ದು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅದು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಆತ್ಮಕತೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

## ೯.೩. ಕುವೆಂಪು ಪತ್ರಗಳು

'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕುವೆಂಪು ಇತರರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಿಗಿಂತ, ಕುವಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬಂದ ಪತ್ರಗಳೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರು ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಸಾಹಿತಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಹೃದಯರು, ಸಾಹಿತ್ಯಾಸಕ್ತರು ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳೂ ಇವೆ. ತಮಗೆ ಬಂದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕುವೆಂಪು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕೆಂಗೇರಿ ಗುರುಕುಲ ಸೇವಾಸಂಘದ ಬ್ರಹ್ಮಾಚಾರಿ ನಾರಾಯಣ ಅವರ ಪತ್ರವನ್ನು ಅದು ಕುವೆಂಪು ವಿರಚಿತ 'ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಓದಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬರೆದ ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಪತ್ರ. ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ, 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ - ೨'ರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಮಾನಪ್ಪನವರ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಶುಭಕೋರಿ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನಿಂದ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು ದಾಖಲಾಗಿವೆ.

ಸ್ನೇಹಿತರು, ಹಿತೈಷಿಗಳು ಕುವೆಂಪು ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ, ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಎತ್ತಿ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮನೋಭಾವವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದ್ದನ್ನೇ ಆತ್ಮಕಥೆ ಬರೆಯುವಾಗಲೂ ಪ್ರತಿ ಎತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಆ ಪತ್ರಗಳ ಮಹತ್ವ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಬೆನ್ನುತಟ್ಟಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಚಿಲುಮೆಗಳಾಗಿರುವುದೇ ಈ ಪತ್ರಗಳ ವಿಶೇಷತೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಪತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಜೋಪಾನಮಾಡಿರುವುದು. ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸುವಂತೆಯೇ, ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ತೋರುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

ಹರಿಹರಪ್ರಿಯ ಸಂಪಾದಿತ 'ಕುವೆಂಪು ಪತ್ರಗಳು' ಎಂಬ ಕೃತಿ, ಕುವೆಂಪು ಇತರರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳ ಸಂಕಲನವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹದಿಹರೆಯದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ, ಯಾವ ರೀತಿಯ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು, ವಿಚಾರ- ಚಿಂತನೆಗಳು ಮೈಗೂಡಿದ್ದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಪತ್ರಗಳು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೊದಲ ಕವನ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಬರೆದ ಪತ್ರ ಹಾಗೂ 'ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ', 'ಬಿರುಗಾಳಿ' ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಬರೆದ, ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪತ್ರಗಳು ಪ್ರತಿ ಎತ್ತಿ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ ಇದೆ. '... There is nothing in Modern Kannda Literature to equal it in daring richness and exaberance veriety, God's plenty...' ಎಂದು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದ ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಗಣಿ ಎಂಬಂಥ ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಮಾತು ತರುಣ ಲೇಖಕರಾಗಿದ್ದಾಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಕುವೆಂಪು ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಮೇಲೂ ಅವರಿಗೆ ಖುಷಿ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

ಕವಿಯ ಭಾವಸ್ಪಂದನೆಗಳ ಸಹಜ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಾರ್ಥಕತೆ ಉಂಟಾಗುವುದು ಸಹೃದಯರ ಪ್ರತಿಸ್ಪಂದನೆಯಿಂದ. ಹಾಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಹೃದಯನಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ಬಹುಶಃ ಎಲ್ಲಾ ಕವಿಗಳ ಆಂತರ್ಯದ ಅಭೀಪ್ಸೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರೂ ಹೊರತಲ್ಲ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ, ಇಲ್ಲಿನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹಾಗೆ ಜೋಪಾನ ಮಾಡಿ ಆತ್ಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವುದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ತರುಣ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೆ ಕುವೆಂಪು, ಕಸಿನ್ಸ್ ಅವರಿಂದ ಹಾಗೂ ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದವರಿಂದ ತಮ್ಮ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು, ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಯಮನ ಸೋಲು' ನಾಟಕದ ಲಲಿತ ಮಾರ್ದವತೆಗೆ ಮನಸೋತು ಬರೆದ ಪತ್ರ ಹಾಗೂ 'ಬೆಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬದ ಕಬ್ಬದ ಬಳ್ಳಿ' ಪ್ರಗಾಥವನ್ನು ಕುರಿತು, ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀವಾಸಾನಂದ ಮತ್ತು ವಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅಯ್ಯರ್ ಅವರ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

'ಕುವೆಂಪು ಪತ್ರಗಳು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಅನೇಕರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಹಾಗೂ ತಿ.ತಾ. ಶರ್ಮರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು, 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆಶ್ರಮವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದು, ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿಷಯದ ಆಯ್ಕೆಯ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿದ್ದ ತರುಣ ಕವಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಗಿನ ಅನೇಕ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. 'ಬೆಚ್ಚುತಿದೆ ಮೈ!' ಹಾಗೂ 'ಸುಗ್ಗಿಯ ಹಾಡು' ಕವನಗಳಲ್ಲಿ, ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಖಚಿತ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿನ ಹೊಯ್ದಾಟವಿದೆ. ಇಂಥ ದ್ವಂದ್ವ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಿರುವಾಗಲೆ, ಕುವೆಂಪು ಮಂಜಪ್ಪಗೌರಿಗೆ ೧೨.೧೦.೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಕುಪ್ಪಳಿ ಮನೆಯ ಸಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಪಾಲೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ತಮ್ಮ ಕೈಲಾದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದೂ, ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಬೇಕಾದರೆ ಯಾವುದೇ ತರದ ಲೌಕಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧದ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ, ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆಂದು, ಸಂನ್ಯಾಸ ಜೀವನವನ್ನು ಬಯಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಧ್ಯೇಯ, ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಅಡಚಣೆಯುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ, ಮದುವೆಯ ಬಂಧನವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಾಗಿ, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಜುಗುಪ್ಸೆಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು, ಹಾಗೆ ವಿವಾಹವಾಗದೆ ಇದ್ದರೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸುವಲ್ಲಿ, ಕುಟುಂಬದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಗೃಹಸ್ಥ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಗುಪ್ತ ಬಯಕೆಯಿರುವುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ತಿರುಮಲೆ ತಾತಾಚಾರ್ಯಶರ್ಮರು, ೧೧.೧.೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಗೃಹಸ್ಥ ಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಬಯಸಿ, ಹರಸಿ ಬರೆದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ೧೫.೧.೧೯೩೪ರಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬರೆಯುವರು. ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲೂ, ವಿವಾಹ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ

ಸಡಿಲ ಭಾವನೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲು ಬಯಸಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು 'ವೈರಾಗಿ'ಯಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ವಿಮುಖರಾಗಿರಬೇಕಾದ್ದು ಕವಿ ರಸಿಕ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿ ತೋರುವುದೊ, ಹಾಗೇ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಭಯಂಕರವೆನಿಸುವುದು. ತಮ್ಮ ಆದರ್ಶ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮದುವೆ ಎನ್ನುವುದು ಚ್ಯುತಿ ತರುತ್ತದೆಂಬ ಭಯ ಅವರಿಗಿರುತ್ತದೆ. ಉಡಾಫೆ ಜೀವನ ಹೋಗಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಧೀನನಾಗಿ ದೈನ್ಯಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವುದೆಂದೂ, ಈಗಿನಂತೆ 'ದಿವ್ಯನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯತೆ'ಯಿಂದ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಮದುವೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನವೆಂಬುದು ಕೇವಲ 'ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರ ಬೇಟ' ಎಂಬ ಸಂಕುಚಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನೊಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾ ಲೌಕಿಕ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಜೀವನವೂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಾತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಾರೆ. 'ಮಾಯೆ- ಮುಕ್ತಿ' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ಪ್ರತಿ ಮಾಡಿ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವರು. ತ್ಯಾಗ - ಭೋಗಗಳ ಸಮನ್ವಯತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಅಸ್ಥಿರ ಮನಸ್ಸಿನ ದ್ವಂದ್ವತೆಯನ್ನು ಈ ಕವನ ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ತಿ.ತಾ. ಶರ್ಮರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ತಾನು ಜಗತ್ತಿನ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ತೀವ್ರ ಹಂಬಲದಲ್ಲಿ, ಗೃಹಸ್ಥ ಜೀವನವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕ ಬಯಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಶ್ವರವಲ್ಲದ ಕವಿಯ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗ್ರೀಕ್ ಮಹಾಪ್ರಭುವಿಗೆ ಕವಿಯೊಬ್ಬನು ಕೇಳಿಕೊಂಡನಂತೆ. ಹೀಗೆ ಆ ಕವಿಯ ಅಹವಾಲನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. 'Poetless land is Moonless Sky', 'ಕವಿಯೋರ್ವ ಅನಭಿಷಕ್ತ ಶಾಸಕ' ಎಂಬುದನ್ನು ಗಾಢವಾಗಿ ನಂಬುವ ತರುಣ ಕುವೆಂಪು, ತಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಯಕೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಗಾಢ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ತರುಣ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು, ಈ ಪತ್ರಗಳು ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತವೆ.

> ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮಹಾದಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೇ, ಮುಖ್ಯ Passion ಆದಾಗ ಹೇಗೆ ಕೆಲವು ರಿಯಾಯಿತಿಗಳನ್ನು ಬದುಕು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.[೭೨]

ಎಂಬ ಲಂಕೇಶ್ ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು, ಕುವೆಂಪು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದರೂ ಮುಂದೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಬದುಕಿನಷ್ಟೇ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬದುಕನ್ನೂ ಸರಿದೂಗಿಸುವ ಸಮತೋಲನಶಕ್ತಿ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. "ನಮ್ಮ ಪರಂಪರಾಗತ ನಿಲುವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಲೈಂಗಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೆದರಿಕೆ, ಸಂಶಯ, ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಂದವನೊಬ್ಬ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಂಜುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ."[೭೩] ಹಾಗೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಗ್ಧರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ತಿ.ತಾ. ಶರ್ಮರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, "ನಾನೂ ಜೀವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಲೈಂಗಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ"[೭೪] ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೩.೭.೧೯೩೪ ಹಾಗೂ ೨೯.೭.೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಖಾಸಗೀ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆವರೆಗು, ವಿವಾಹ ಬಂಧನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕತೆ ಹೋಗಿ, ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಿವು. ಇವರೊಂದಿಗೆ ಮಾನಪ್ಪವನರ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕಿರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನೂ ಮದುವೆಯಾಗಲು ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನಪ್ಪ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕಿದ್ದ ಹುಡುಗಿ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಆಸ್ಥೆ ವಹಿಸಿ, ಅದರಿಂದೇನೂ ಕೆಡುಕಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಾನಪ್ಪರಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳಿ, ಮದುವೆಗೆ ತಾವೇ ಅವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ... I have asked him to say yes, provided she is not suffering from any deadly disease of the inner organs, which I hope she is not suffering from. please consult and settle.[೭೫]

ಎಂಬಲ್ಲಿ,ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಧುರ ಸ್ನೇಹಮಯಿ ಹಾಗೂ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಅವರ ಸಂಕೋಚ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಈ ಮಾತುಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಕುವೆಂಪು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಆಸಕ್ತಿ ತೋರುವ ಸೂಚನೆಯದು.

> ... only keep the news to yourself. By letting it out you may even spoil the case ! After reading the letter carefully destroy it.[೭೬]

೧೯.೮.೧೯೩೬ರಲ್ಲಿ ಮಂಜಪ್ಪಗೌಡರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಪರವಾದ ನಿಲುವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಗಂಡಿನಷ್ಟೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣಿಗೂ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದವರು. ಮದುವೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಾವು ಮದುವೆಯಾಗಲಿರುವ, ಹೇಮಾವತಿ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಕಾದ್ದು ಬಹುಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಅವರು ಯಾವುದೇ ಕಂದಾಚಾರಗಳಿಗೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. "ಜಾತಕಗೀತಕದ ಗೋಜು ದಯವಿಟ್ಟು ಬೇಡ, ನನಗೆ ಈ ಕಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಹನೆಯಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹಳೇ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರು. ಸೃಜನಶೀಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಒಳತೋಟಿಯನ್ನು ಅಸದೃಶವಾದ, ಆಪ್ತವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಬೌದ್ಧಿಕ ತಾಕಲಾಟಗಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಮುಖೇನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಂಡು ನಿರಾಳ ಭಾವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರು, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ - ೨'ರಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಪತ್ರಗಳು, ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಮತ್ತು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅನನ್ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಗುರುಗಳಾಗಿ, ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿ, ಹಿತೈಷಿಗಳಾಗಿ ಹಾಗೂ ಒಬ್ಬ ಸಹೃದಯರಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಭೀಪ್ಸೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶ್ರೀರಾಮ ಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮದ ಆಶ್ರಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಮಿ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರಾನಂದರ ಸಂಪರ್ಕ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಮೈತ್ರಿ ಹಲವು ದಶಕಗಳದ್ದು. ಸ್ವಾಮೀಜಿ, ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಹೋದ ಮೇಲೂ ಪತ್ರಗಳ ಮುಖೇನ ಇವರ ಸಂಬಂಧ, ಸ್ನೇಹ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ.

'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬಂದ ಪತ್ರಗಳೆಲ್ಲ, ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಬರೆದವು. ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ತುಸು ಭಿನ್ನ. ಇವರು ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಬಗ್ಗೆ, ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತರ, ಮನೆಯವರ ಹೀಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಕೃತಿ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಾತುಗಳೂ ಇವೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದ ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿನ ಮಾಹಿತಿ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಅದ್ಭುತವಾದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು, ಜಗತ್ತಿನ ಜ್ಞಾನದ ಕಿಟಕಿಯನ್ನೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ತೆರೆದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಒಂದು. ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಬೈಡ್ರೀ ಮರ್ಫಿಯ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಕತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದ ಪುನರ್‌ಜನ್ಮದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ದೃಢವಾಗಿಸುತ್ತದೆ. 'Flying Saucers' ಎಂಬ ಬಾಹ್ಯಾಕಾಶದ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು, ಭೌತ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಸ್ಮಯಗಳನ್ನು, ಹೊಸ ರೀತಿಯ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವರು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆಯೇ, ಸ್ವಾಮೀಜಿಯೂ ನಿಸರ್ಗ ಪ್ರಿಯರು. ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿದು ಆಸ್ವಾದಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ತಾವು ಕಂಡ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ, ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಕವಿಕಲ್ಪನಾ ಚೇತನವು ಕಂಡು ಸವಿಯುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ, ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು 'ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಉಪಾಸಕನೇ Beloved upasaka of nature' ಎಂದೆ ಸಂಬೋಧಿಸಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿನ ನಿಸರ್ಗ ತಾಣಗಳನ್ನು ಮಲೆನಾಡಿನ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಭವ್ಯ ದೃಶ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾವಪರವಶನಾಗಿ, ಧ್ಯಾನಮಗ್ನತೆಯ ಕಣ್ಣು ರೆಪ್ಪೆಗಳು ಮುಚ್ಚುವಾಗ 'ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ನಿಂದಿಸದಿರು! ಕಣ್ಣುತೆರೆ' ಎಂದು ಅವರ ಅಂತರಾತ್ಮ

ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವುದಂತೆ, "ಪ್ರಿಯ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ, ಅದು ನಿಮ್ಮ ಧ್ವನಿ ಇರಬಹುದೆ?" ಎಂದು ಕೇಳುವಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅದಮ್ಯ ನಿಸರ್ಗ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮಗುಂಟಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭವವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಕ್ರಮ ಹೀಗಿದೆ. ಅವ್ಯಕ್ತ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರದ್ದಾದರೆ, ಅದರ 'ದರ್ಶನ' ಮಾತ್ರ ಕುವೆಂಪು ಅವರದ್ದಂತೆ. ಹೀಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೆ, ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದೇಶ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ, ಮೈಸೂರು ಹಾಗೂ ಮಲೆನಾಡಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ, ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಮನೋಭಾವ ಆಶ್ಚರ್ಯವುಂಟು ಮಾಡುವುದು. ವಿದೇಶಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರಿಗೆ, ಭಾಷೆಗೆ ಪರಕೀಯರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ನೇಹಿತರಾರೂ ಇರದೆ, ಏಕಾಂಗಿತನವನ್ನು ಪತ್ರ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮುಖೇನ ಮರೆಯುವರು. "ನಾನಿಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡುವಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಹರ್ಷೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಕಸ್ತೂರಿ, ಶೇಷುಮಾಮ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮೊಡನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೊಡನೆ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ?"[೨೨] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹೊಸ ಜ್ಞಾನಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಗತ್ತಿನ ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಬಿರುಸಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧದ ಭಯಂಕರತೆಯನ್ನು ಸನಿಹದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ, "ಎಇ" ಎಂಬ ಐರಿಸ್ ಕವಿಯ, 'Song and Its Fountain' '(ಕವಿತೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಗಮ ಚಿಲುಮೆ)' ಎಂಬ ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವರು. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಮೇಲಿನ ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಸುತ್ತದೆ. ಪುಸ್ತಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಷ್ಟೇ ಹಂಚುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಮಾಸ್ತಿ, ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಯೂರೋಪ್ ಹಾಗೂ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶದ ರೈತ ಸಮುದಾಯ, ಜೀವನ ಶೈಲಿ, ವರ್ಣಭೇದ ನೀತಿ, ಜನಗಳ ಬುದ್ಧಿ ಚಾತುರ್ಯ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಆಸಕ್ತಿ, ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಗಂಭೀರ ವಿಚಾರಗಳ ಜೊತೆಗೆ, 'ಕಾಗೆ'ಯ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವರು. ಭಾರತದಿಂದ ವಲಸೆ ಹೋದ ಕಾಗೆಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ, "ಈ ಮಹಾಶಯರು" ಯೂರೋಪಿಗೆ ತಮ್ಮ ವಾರ್ಷಿಕ ಭೇಟಿ ನೀಡುತ್ತಾರಂತೆ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅವರ ಭಾವನಾಲೋಕದ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ತಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗಾರರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಧೋರಣೆಯ ನಡುವೆ, ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರಿಗೆ ಉದಾತ್ತವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು ಅಲ್ಲಿನ ಫ್ರೆಂಚ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಂತೆ, ದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸವಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆ ಎದುರು ಜಗತ್ತಿನ ಚಿಂತಕನಾದ ವಾಲ್ಟೈರ್‌ನ ಪತ್ರಿಮೆಯಿರುವುದನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ಥಾಪಿತ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜಕೀಯತೆಯು ಅಲ್ಲಿನ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಘಾಸಿಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ಜನರು ಪ್ರತಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಆಘಾತವುಂಟು ಮಾಡುವವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಜನರು ಗೌರವಿಸುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿಜವಾದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು, ನಮ್ಮ ಸನಾತನ ಋಷಿಗಳು, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಮೂಲದಿಂದಲೇ ಮಾನವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉನ್ನತಕ್ಕೇರಿಸುವ ಸುಧಾರಣಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರುವಂಥದ್ದು. ಅದೇ ಪಶ್ಚಿಮದ ಸುಧಾರಕರು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ, ಭದ್ರ ತಳಹದಿಯಿಲ್ಲದ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ಸಮಾಜದ ತರತಮವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಮೂಲದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ರಚನಾತ್ಮಕವಾದ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ತರಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು, ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ದೇಶಗಳ ಮನೋಧರ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ, ಪಶ್ಚಿಮದ ಈ ಮನೋಧರ್ಮದ ಹಿಂದೆ ಅಶಾಂತಿಯು ನೆಲಸಿ, ಹಿಂಸೆ ದ್ವೇಷಗಳ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು ಎಂದು ರಷ್ಯಾ ದೇಶದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ, ಇದರ ಶಾಶ್ವತ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಹಿತಚಿಂತನೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಶಾಂತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿ ದುರ್ಬಲ ದೇಶದವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ತರ್ಕಬುದ್ಧಿಗಳಷ್ಟೇ

ಅಲ್ಲದೆ, ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಾನವಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೂ ರೂಢಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಶಾಂತಿಪ್ರಿಯನಾದ ಬುದ್ಧನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೂಲಕ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶಾಂತಿಯೇ ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತಂತಿರುವ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರ ಅಹಿಂಸಾ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದ ಅರೆಬರೆ ಬೆಂದಂತಿರುವ ಪಶ್ಚಿಮದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕು. ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜನಮಾನಸವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸುವ ಗುರುತರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ, ಜಗತ್ತಿನ ಸಿಂಹಾಸನ ರಹಿತ ಶಾಸಕರಾದ ಸಾಹಿತಿಗಳಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸೂಚ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ರಾಜಕೀಯ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರು ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆ ಕಲಿತು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಷ್ಟು ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವರು. ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಫ್ರೆಂಚರ ನಿಷ್ಠುರವಾದ ಭಾಷಾ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡದವರು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಲಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೂರವಾಗಿರಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾ,

> ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಕನ್ನಡ ಕಲಿಯುವುದನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗಲೀಗ ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದ ಕೆಲಸ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೇ ಅಂಟಿಕೊಂಡರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಜಂಬಗಾರರೊಂದಿಗಷ್ಟೇ ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರ. ಜನಸಮುದಾಯದ ಜೊತೆ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತಿಳಿಯದ, ಕನ್ನಡವೇ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವ ಜಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.[೭೮]

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ದೇಸೀ ಭಾಷೆಗೆ ಸಿಗಬೇಕಾದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಕುರಿತು ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೂ ನೊಬೆಲ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಬಯಕೆ. '... ಒಂದು ದಿನ ನೀವೂ ಯೂರೋಪಿಗೆ ಈ ಗೌರವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಇಂದಿನ ಕನಸೇ ನಾಳಿನ ನನಸು ತಾನೆ!' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿ ಪತ್ರದಲ್ಲೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವಿತ್ವದ ಬಗೆಗಿದ್ದ ಕಾಳಜಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಒಮ್ಮೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ತಾವು ನೋಡಿದ ಕವನವನ್ನು, ಅದು 'ಶೈಲಿ' ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಪತ್ರಿ ಮಾಡಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಔಚಿತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೆಚ್ಚುವಂಥದ್ದು.

ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಅನೇಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಉಪನ್ಯಾಸ ಕೊಡಲು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ವೇದಾಂತ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತ, ವಿದೇಶೀಯರ ತರ್ಕಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಒಡೆದು, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿತ್ತುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದರ ಆತ್ಮಸಂತೃಪ್ತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ, ಹಿತವಾದ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವೇ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಹಾಗೂ ಅನ್ಯದೇಶಿಯರ ಎದುರು ಆದರ್ಶವಾದ ಉದಾತ್ತ ಕಲ್ಪನೆಯ ಭಾರತವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಹೆಮ್ಮೆ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಅತ್ಯಂತ 'ರಹಸ್ಯ'ವೂ ಹಾಗೂ 'ವೈಯಕ್ತಿಕ'ವೂ ಆದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ದರ್ಶನದ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಾನುಭವವನ್ನು, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಬೆರೆತುಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿರುವನದನ್ನೂ ಮರೆತು, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದಾರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ 'ಪುಟ್ಟಪ್ಪ' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ತಾವು ಎಲ್ಲಿರುವರೊ ಅಲ್ಲೇ ಆಪ್ತರಾದವರನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ, ನಿಂತ ನೆಲದಲ್ಲೇ ಭಾರತವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾರತೀಯ ಪವಿತ್ರ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಳೆದು ಒಣಗಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ತುಳಸೀ ಎಲೆಯನ್ನು ನೀರಿರುವ ಪಾತ್ರೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಕಲ್ಪನೆಯೊಂದಿಗೆ, ದೂರದ ಗ್ರೆಟ್ಜ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತವನ್ನೂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾವಿಸುವರು. ಇವರು ಭಾರತ ದೇಶವನ್ನು, ಹುಸಿ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ರಾಜಕೀಯ ಹೊರತಾದ, ಭೌಗೋಳಿಕ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ, ಅಂತರಗ್ರಹಗಳ ವಿಶ್ವರೂಪದ 'ಅತೀಂದ್ರಿಯ ದರ್ಶನ'ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರ ಈ ಕಾಣ್ಕೆಯೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಶ್ವಮಾನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಸೆಲೆಯಾಗಿ ಬಂದಿರಬಹುದು.

ಪ್ರತಿಪತ್ರದಲ್ಲೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಕಳಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಒತ್ತಾಯವಿದೆ. ತಾವು ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಹತ್ತಿನವರೆಗೂ ತಮ್ಮ ಅಂತರಾಳವನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಒಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕುವೆಂಪು ತಮಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ, ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಜೋಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಮಗಳು ತಾರಿಣಿ ಹಳೆಯ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದೆ? ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ,

> ಓ ಈ ಕಾಗದಗಳು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಾಗೇ ಇಟ್ಟಿರು '... ನೋಡಕ್ಕಾ ಅವೆಲ್ಲಾ ನನಗೆ ಬಂದಿರುವ ಕಾಗದಗಳು. ನೆನಪಿನ ದೋಣಿ ಬರೆಯುವಾಗ ಅವುಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳು ಬೇಕಾಯಿತು. ನನ್ನ ಮದುವೆ ಸಮಯದ ಪತ್ರಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಯಾರೋ ಯಾರೋ ನನಗೆ ಬರೆದಿರುವುದು. ಏಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಟ್ಟಿರುವೆ ಗೊತ್ತೆ? ಮುಂದೆ ನೂರು ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಮಹಾಕವಿಯ ಮೇಲೆ ರಿಸರ್ಚ್ ಮಾಡುವಾಗ ಇವೆಲ್ಲಾ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಜೀವನ ಹೇಗಿತ್ತು? ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾಕವಿಯಾದಾಗ ಬರಿಯ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಇದ್ದ ಎಂದು ಅನೇಕರು ಭಾವಿಸುವರು. ಅವರಿಗೆ ಕವಿ ಹೇಗೆ ಜನರೊಂದಿಗೆ, ಜನಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತಿರುವವನು ಎಂಬುದು ಈ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು...[೯]

ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಕವಿಯಾದವನು ಕೇವಲ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿಯೂ ಕೂಡ, ತಾನೊಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಜನಮಾನಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಂಬಲವಿದೆ. ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ, ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯವಿರುವುದನ್ನು ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಸಾಹಿತ್ಯವು ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವೆನ್ನುವಂತೆ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಸಾರಸ್ವತ ದಿಗ್ಗಜರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆ, ಜಗಳ, ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ, ಅನಿಸಿಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಕಳೆದು ಹೋದ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಹಳೆಯ ಪತ್ರಗಳು ಮರು ಓದು, ಹೊಸ ಹೊಳಪುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಬಲ್ಲವು. ಹಾಗೇ ಅವರ ಒಲವು, ನಿಲುವುಗಳು ಕೂಡ ಅನಾವರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬಂದ ಪತ್ರಗಳು ಕೂಡ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

### ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು


೧. ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ : ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಷ್ಠೆ : ಪುಟ ೯೨, ೯೩, ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ : ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೨. ತಾರಕೇಶ್ವರ್ ಬಿ.ವಿ. : ರಾಷ್ಟ್ರನಿರ್ವಚನ - ಕುವೆಂಪು ವಾಙ್ಮಯ : ಸಂ. ನಿತ್ಯಾನಂದ ಶೆಟ್ಟಿ, ಪುಟ ೨೫, ಆಳ್ವಾಸ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೂಡುಬಿದರೆ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪.

೩. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೨೧೦-೨೧೧ : ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೪. ಅದೇ : ಪುಟ ೪೩೧.

೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೩೨.

೬. ಅದೇ : ಪುಟ ೫೩೨.

೭. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೯೭೮, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೮. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೧೨೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೯. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೬೨, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೧೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೬೩ - ೧೬೪.

೧೧. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ : ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು ; ಪುಟ ೩೩, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಬೆಂ., ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೧೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೬೫, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೧೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೬೭.

೧೪. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ : ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು : ಪುಟ ೩೯, ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಬೆಂ., ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೧೫. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ : ಭಾವ ೧, ಪುಟ ೨೦೪, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂ.

೧೬. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೩೯೮, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೧೭. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೧, ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೪೯೫, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೧೮. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೩೮೭, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೧೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೮೮.

೨೦. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ ೧, (ಸಂ.) ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೧೧೫, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೨೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೪೪೯, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.

೨೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೫೦-೪೫೧.

೨೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೩೫.

೨೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೯೬.

೨೫. ಬೇಂದ್ರೆ : ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ - ಸಂ. ೩ : (ಸಂ) ಜಿ.ಬಿ. ಜೋಶಿ, ಕುರ್ತುಕೋಟಿ : ಪುಟ ೨೫೨ : ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೬೧.

೨೬. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೮೯೮, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೦

೨೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೯೫.

೨೮. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂ. ೧ : ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೧೨೮, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೨೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೨೩.

೩೦. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೮೯೯, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೦.

೩೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೫೯

೩೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೫೮.

೩೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೭೩.

೩೪. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂ. ೧ : ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೫೧೧, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೩೫. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೭೫೫, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೩೬. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ - ಸಂ. ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. : ಪುಟ ೮೮, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೩೭. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ - ಸಂ. ೨ : (ಸಂ.) ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೪೪೦, ೪೪೨, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೩೮. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೨೦, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಮೈಸೂರು.

೩೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೫೩೯.

೪೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೯೭೭.

೪೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೨೮.

೪೨. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೩೨.

೪೩. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ. : ಆತ್ಮಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಥೆ : ಪುಟ ೪೭ : ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೯.

೪೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೮.

೪೫. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ - ಸಂ. ೨ : (ಸಂ.) ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೯೩೦, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೪೬. ಕುವೆಂಪು : ಆತ್ಮಶ್ರೀಗಾಗಿ ನಿರಂಕುಶ ಮತಿಗಳಾಗಿ : ಪುಟ ೧೩ : ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಏಳನೆಯ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೮ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೪೪)

೪೭. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨ :ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. : ಪುಟ ೯೫೫, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೪೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೨೮.

೪೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೦೨೯.

೫೦. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರಕಾವ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೯೮೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೫೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೧೯೨ : ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦,

೫೨. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. : ಪುಟ ೯೨೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.

೫೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೬೪.

೫೪. ಕುವೆಂಪು : ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು : ಪುಟ ೧೯೬ : ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಹತ್ತನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೬೭)

೫೫. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೮೬೩, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ೨೦೦೪.

೫೬. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಭಾವ ೧ : ಪುಟ ೧೭೨ : ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

೫೭. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೧ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. : ಪುಟ ೧೧, ೧೨ : ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೩.

೫೮. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೯೬೮, ೯೬೯ : ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೫೯. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ, ಪುಟ ೨೮೮, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೬೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೩೫.

೬೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೧೫.

೬೨. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೨ : ಸಂ. ಕೆ.ಸಿ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ, ಪುಟ ೮೯೩, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೬೩. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೨೧೯, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೯೮೦.

೬೪. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ ೧ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೨೯, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.

೬೫. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೫೧೧, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೬೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೭೭೩.

೬೭. ಅದೇ, ಪುಟ ೮೩೭.

೬೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೧೪.

೬೯. ಕುವೆಂಪು : ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ - ಸಂಪುಟ ೨ : ಸಂ. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಪುಟ ೯೩೦, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪.

೭೦. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ : ಪುಟ ೨೬೧, ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೦.

೭೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೧೨೬.

೭೨. ಲಂಕೇಶ್ ಪಿ. : ಕುವೆಂಪು ಪತ್ರಗಳು : ಸಂ. ಹರಿಹರ ಪ್ರಿಯ : ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ : ಬಯಲುಸೀಮೆ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಂಡ್ಯ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೭೪.

೭೩. ಅದೇ, ಪುಟ

೭೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೮.

೭೫. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೪

೭೬. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೨.

೭೭. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ ೨, ಪುಟ ೬೩, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೫.

೭೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೧೮.

೭೯. ತಾರಿಣಿ ಚಿದಾನಂದ : ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು : ಪುಟ ೨೫೦, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೬.

* * *

## ಅಧ್ಯಾಯ - ೧೦

# ಕುವೆಂಪು ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನ – ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ

ವ್ಯಕ್ತಿ ತನಗೆ ಕಂಡ ಹಾಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೆ ಚರಿತ್ರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವುದು. ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನಗೆ ಕಂಡಷ್ಟನ್ನೇ ಸತ್ಯ ಎನ್ನುವುದು. ಒಬ್ಬ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ ಅಪೂರ್ಣವಾದ ಉತ್ತರ ರೂಪದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲು ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲು ಕಾಣುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಚರಿತ್ರೆ ಯಾವತ್ತಿಗೂ ಪೂರ್ಣ ಬಿಂದುವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿಯೆ 'ಹಿಸ್ಟರಿ ರಿಪೀಟ್ಸ್' ಎಂದೆನ್ನುವುದು.

ಈ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ 'ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ'ಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. "ಬದುಕಿನ ಸತ್ಯಸಂಗತಿಗಳು, ಘಟನೆಗಳು, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಗುಣ, ಸ್ವಭಾವ, ಅವನು ಬದುಕಿದ್ದ ಪರಿಸರ, ಅವನ ಅನುಭವಗಳು ಮತ್ತು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ದಾಖಲೆ"[೧]ಯನ್ನು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾದ ಯಾವ ಕೃತಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಪೂರ್ಣಜೀವನದ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವವನು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ತಾನು ಕಂಡಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯವಾಗಿ, ಅದನ್ನಷ್ಟೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರಕಾರ ತನ್ನದೇ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮತ್ತೊಂದೆ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. 'ಚರಿತ್ರೆ' ಕೇವಲ ಬೌದ್ಧಿಕ ಕಸರತ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಬೌದ್ಧಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಭಾವನಾತ್ಮಕತೆಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದಾಗಿದೆ. ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಆತನ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಬರೆದರೂ, ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಜೀವನಚರಿತ್ರಕಾರನು ತನಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯೂ ಅಪೂರ್ಣವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

"ಇತರರನ್ನು ಕುರಿತ ಕುತೂಹಲ, ಮನುಷ್ಯನಷ್ಟೆ ಬಹಳ ಹಳೆಯದು. ..... ಇತರರ ಬದುಕಿನ ಆತ್ಮೀಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ವೈಫಲ್ಯಗಳನ್ನು, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು, ಓದುವ ತಿಳಿಯುವ ಮತ್ತು ಆ ಮೂಲಕ ತನಗೆ ಆಗಿರದ, ಆಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿರದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಬದುಕುವ ಅಥವಾ ತನ್ನ ನೀರಸ ಎಂದುಕೊಂಡ ಬದುಕಿನಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ದಾಖಲಿತ ಬದುಕಿಗೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವ ಆಸೆ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಬಹುಶಃ ಕಾರಣವಿರಬಹುದು"[೨] ಎಂದು ಓ.ಎಲ್. ನಾಗಭೂಷಣಸ್ವಾಮಿ ಅವರು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊರಬಂದಿರುವ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಓ.ಎಲ್.ಎನ್. ಗುರುತಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಾಗಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಧನೆಯಷ್ಟೇ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಆತ್ಮೀಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಅನೇಕ. ಈ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳ ಉದ್ದೇಶವೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ತನಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುವುದು. ಹಾಗೆ ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವೃತ್ತಾಂತಕನಿಗೆ ಇರುವಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ನಿಷ್ಠೂರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಬರೆಯುವಾತನಿಗೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು.

[illegible]

ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಅವರ ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನವರೆಗೂ ದಾಖಲಾಗಿ, ನಿಂತು ಹೋಗಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಅವರ ಜೀವಿತದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಹತ್ತಿರದ ಒಡನಾಡಿಗಳು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಮಕ್ಕಳು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮೂವತ್ತೇಳರ ನಂತರದ ಬದುಕು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಂತಿರುವ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ದೇಶ. ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಯ್ದ ಕುವೆಂಪು ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಮಕ್ಕಳಾದ ತೇಜಸ್ವಿ ಹಾಗೂ ತಾರಿಣಿ ಅವರು ಬರೆದ ಕುವೆಂಪು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಉದ್ದೇಶ, ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರು ಮಹಾಲೇಖಕನೊಬ್ಬನನ್ನು, ತಮ್ಮದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಿರುವುದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೆ ತೀರಾ ಅಪರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರ 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು', ತಂದೆ ಮತ್ತು ಮಗನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಪರ್ಯಾವಸನಗೊಳ್ಳದೆ ಕೌಟುಂಬಿಕ ನೆಲೆಯ ಆಚೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೆಲೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲೆತ್ನಿಸಿದ ಕೃತಿಯಿದು. ತಾರಿಣಿಯವರ 'ಮಗಳು ಕಂಡ' ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ ಕೂಡ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೆ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಮಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿರಬಹುದಾದ ತಂದೆಯ ಜೀವನದ ಅನೇಕ ದೈನಿಕ ಲಯಗಳ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯಂದಿರು, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ದೇಜಗೌ ಅವರ 'ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ', ಪ್ರಭುಶಂಕರರ 'ಕುವೆಂಪು' ಹಾಗೂ ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ 'ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿ' ಕೃತಿಗಳನ್ನಷ್ಟೆ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೇಜಗೌ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭುಶಂಕರ, ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯರೂ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದು, ಅವರನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದವರು. ಇವರಿಬ್ಬರಂತೆ, ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ಕುವೆಂಪು ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರಂತೆ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳಲ್ಲ. ದೂರದಿಂದಲೇ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಂಡು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಕೃತಿ ಇವರದ್ದಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯರು ರಚಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಅತಿ ಅಥವಾ ಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಇಳಿಯದ, ಉದ್ವೇಗ ಆಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ ಮೌಲಿಕತೆಯ ಅವಲಂಬನವನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ, ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾವೆ ಎಂಬುದರ ಅವಲೋಕನ ಇಲ್ಲಿನದು. ಕುವೆಂಪು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನಾಗಿಯೂ ನೋಡುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಈ ಕೃತಿಗಳು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತವೆಯೆ? ಎಂಬ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಯತ್ನವು ಇಲ್ಲಿದೆ.

## ೧೦.೧. ಕುವೆಂಪು ಕಥನ ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶ

ತೇಜಸ್ವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ತಂದೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಲೇ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧದಾಚೆಗೂ ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ತೇಜಸ್ವಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕೇವಲ ತಂದೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇತರರು ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಳೆದು, ಅವರ ವಿವಿಧ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಆದರೆ ತೇಜಸ್ವಿ ಮಗನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇತರರಿಗಿಂತ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ಗುರುತಿಸುವರು.

> ನನಗಾದರೋ ನಾನು ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟಾಗ ಕಂಡಿದ್ದೇ ನಮ್ಮಮ್ಮ ಅಣ್ಣನನ್ನು, ನನಗೆ ಆಗ ಅವರು ಕವಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ದಾರ್ಶನಿಕರೂ ಅಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರೇ ಎಲ್ಲ. ಗಾಳಿ, ಬೆಳಕು, ಮಳೆ, ಬಿಸಿಲುಗಳ ಲೋಕ ಅಣ್ಣ ಅಮ್ಮನ ನೆನಪುಗಳ ಈ ಖಾಸಗೀತನದಿಂದಲೇ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಮುಜುಗರವಾಗುತ್ತದೆ.[೩]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ತಂದೆಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವ ಖಾಸಗೀ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಮುಜುಗರವಿದೆ. ಈ ಮುಜುಗರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ, ತೇಜಸ್ವಿ ಕುವೆಂಪುಗೆ ಮಗನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಒಬ್ಬ ಮಹತ್ವದ ಸೃಜನಶೀಲ ಲೇಖಕನಾಗಿಯೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಗನಾಗಿ ಅಣ್ಣನ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೆ, ಲೇಖಕನಾಗಿಯೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಬರೆಯಲು ಹೊರಟಾಗ ಅವರು ಎದುರಿಸುವ ದ್ವಂದ್ವವಿದು.

> ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ಬರೆಯ ಹೊರಟು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೆದಕುವುದು ಸರಿಯೆ. ನಾನು ಯೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದೇನು? ನನ್ನ ಆತ್ಮಕಥೆಯೋ? ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ನೆನಪೋ? ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತಿಹಾಸದ ಅವಲೋಕನವೋ? ಈ ಗೊಂದಲಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಕಷ್ಟ.[೪]

ಎನ್ನುವ ತೇಜಸ್ವಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಕೀರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೃತಿಯು ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿವರಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಕ್ರಮೇಣ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯ ಪರಿಧಿಯಿಂದ ಜಿಗಿದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನೆಲೆಯ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ತೇಜಸ್ವಿ ತಮ್ಮ ಮುಜುಗರದಿಂದ ಹೊರಬರಲು, ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹಾಗೆ ಅನುಸರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರು ಹೀಗೆ ಅನುಸರಿಸಿರುವುದರ ಉದ್ದೇಶವೇ ಖಾಸಗೀ ಚಿತ್ರಣದಿಂದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮಹತ್ವದೊಂದಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುವುದು.

'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಕೃತಿ ಕೇವಲ ಕುವೆಂಪು ಕುರಿತ ನೆನಪುಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಭಾಗಶಃ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರ ಆತ್ಮಕಥೆ ಎಂತಲೂ ಕರೆಯಬಹುದಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತೇಜಸ್ವಿ ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಕಥೆಯನ್ನಾಗಿಸಬೇಕು ಎಂದೇನೂ ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮಕಥೆಯಾಗುವ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿ ಸಾಗುವುದರಿಂದ, ಕುವೆಂಪು ನೆನಪುಗಳು, ತೇಜಸ್ವಿ ಜೀವಿತದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ದಾಖಲಿಸಲು ನೆರವಾಗಿದೆ. ತೇಜಸ್ವಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಕಳೆದುಹೋದ ಒಂದು ಕಾಲಮಾನದ ಚಿತ್ರಣದ ಮರುನೆನಕೆಗೆ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ತಾರಿಣಿಯವರ 'ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು' ಕೃತಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಇತರರ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಬರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು. ಹಾಗೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಬಗೆಗಿನ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಹೆಕ್ಕಿ ತೆಗೆದು ಬರೆದ ತಾರಿಣಿ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ತೊಡಕಾಗುವುದು ಬರವಣಿಗೆಯಷ್ಟೇ. ಆದರೆ ತಂದೆಯ ಕುರಿತ ನೆನಪುಗಳಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ತೊಡಕೂ ಇಲ್ಲ. ಸೃಜನಶೀಲ ಲೇಖಕರಾದ ತೇಜಸ್ವಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಜುಗರವನ್ನನುಭವಿಸಿದರೆ, ಸೃಜನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿರದಿದ್ದ ತಾರಿಣಿ ಅವರಿಗೆ ಅಂಥ ಯಾವ ಮುಜುಗರವೂ ಇಲ್ಲ.

'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮೀರಿ ಕುವೆಂಪು ಪಾತ್ರ, ತಂದೆ ಚಿತ್ರಣಕ್ಕಿಂತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ರೂಪುತಳೆದಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಸೃಜನಶೀಲ ಲೇಖಕರಾದ ತೇಜಸ್ವಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸೃಜನಶೀಲ ಲೇಖಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ನೋಡುವ ಗುಣ, ಲೇಖಕತನ ಅನ್ನುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಅಡಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ತಂದೆಯ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರಿಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಗನಾಗಿ, ಲೇಖಕನಾಗಿ, ತಂದೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಲೇಖಕನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿಗೆ ಉಂಟಾದ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ತಾರಿಣಿ ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ದೂರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ತಂದೆಯಾಗಷ್ಟೇ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ತಾರಿಣಿ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿದೆ. "ತಂದೆಯವರೊಡನೆ ಕಳೆದ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನನಗೆ ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ."[೫] ಎಂದಿರುವ ಅವರ ಮಾತುಗಳೇ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಅತಿ ನಿಕಟವರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದವರು ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ, ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದವರು. ಹೀಗೆ ಅವರೆಲ್ಲಾ ಸಾಧನೆ, ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಗುರು ಕೃಪೆ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಅವರ ಬದುಕಿಗೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಗುರಿ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಗುರುಗಳಾದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿದೆ. ಅವರು ಬಲು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಕಂಡ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಆರಂಭಿಸುವುದೆ 'ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಿಂದ. ಈ ಕೃತಿಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

> ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ ನಿಜ; ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ನನಗಿಲ್ಲ. ನನಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅವರನ್ನರಿತುಕೊಂಡಿರುವ ಜನ ಇನ್ನೂ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಇತಿಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಂಡಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಜೀವನವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಶ್ರೀಯವರ ಸಹಧ್ಯಾಯಿಗಳು, ಅವರನ್ನು ಬಲ್ಲ ಮಿತ್ರರು ಹಲವರಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಅವರಿಂದೆಲ್ಲ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ದಿನಚರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಕೆಲವು ಮಿತ್ರರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮತ್ತು ನಾನೇ ಕಂಡ ವಿಷಯಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದೇನೆ.[೬]

ತಾವು ಕಂಡಂತ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಧನ್ಯತಾಭಾವ ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಪ್ರಭುಶಂಕರ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದ ಉದ್ದೇಶ ಇದೇ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದಿದ್ದರೂ ನೆಚ್ಚಿನ ಗುರುಗಳ್ನು ಕುರಿತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ, ಆತ್ಮೀಯ ಒಡನಾಡಿಯಾಗಿ ಕಂಡುಂಡ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ಕುವೆಂಪು ಹತ್ತಿರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿರದಿದ್ದರೂ, ದೂರದಿಂದಲೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿರುವಾಗ ಕಂಡ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಮತ್ತವರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕುವೆಂಪುಗೆ ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿ ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ಕನ್ನಡ ಆನರ್ಸ್ ಓದುವಾಗಲೆ 'ಕುವೆಂಪು ಮಠ' ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಭಕ್ತರು ಎನಿಸಿಕೊಂಡವರು ಹೊರಗೊಂದು ಒಳಗೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವುಳ್ಳರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳು ಕುವೆಂಪು ಮುಖಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತ, ಜಾತಿ ರಾಜಕೀಯ ನಡೆಸುತ್ತ, ಜಾತೀಯತೆಯ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನಿಸುವುದು. ಇಂಥ ಕ್ರಿಯೆಗೆ "ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಭಜಕರಿಗೆಲ್ಲಾ ಆಘಾತವಾಗುವ ಥರದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪುರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಜಾಲಾಡಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬೇಕು, ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕು ಅನ್ನುವ ಜಿಗುಟು ಹಟ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯಂಥ ಆಪ್ತರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಕೊಂಚ ತಣಿವು ಪಡೆದದ್ದು ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದೆ"[೭] ಎನ್ನುವ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರಿಗೆ, ಒಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕನಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸ್ಥೆಗಿಂತ, ಕುವೆಂಪು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಆಘಾತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಎಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶವಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದು ಕುವೆಂಪುಗೆ ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿ.

## ೧೦.೨. ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚಿತ್ರಣ

ಒಬ್ಬ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ತಂದೆಯಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕುವೆಂಪು ಎಂದೂ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿ, ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮನೆಯಿಂದಲೇ ಎಂಬಂತೆ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿಳಿ ಹೇಳುತ್ತಾ, ಅವರ ತುಂಟತನಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾ, ಸಮಯ ಬಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿಸುತ್ತಾ ಎಲ್ಲರ ತಂದೆಯಂತೆ ಕಂಡುಬರುವ ಕುವೆಂಪು ಚಿತ್ರಣವನ್ನು

ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯದಿಂದ ಕೂದಲು ಕಟಿಂಗ್ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಜಾಮತ್ತಿನ ವಿಚಾರದವರೆಗೂ, ನಾಯಿ ಸಾಕಾಣಿಕೆಯಿಂದ ತಂದೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವಾಂತರಗಳು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಹೈನುಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕುತೂಹಲಕರವಾದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

ತಾರಿಣಿ ಅವರು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯಳಾಗಿ, ಮಗಳಾಗಿ ತಾವು ಕಂಡ ತಂದೆ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲೂ ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಜಾಗಕೊಡದಿರುವುದು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಸಂಗತಿ, ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ತಾವು ಗಮನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರು ಉದಯರವಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮನೆಮಂದಿಯೊಡನೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಇರದೆ, ಬೇರೆ ಕಡೆ ವಾಸವಿದ್ದುದರಿಂದ ತೇಜಸ್ವಿ ಕಾಣದ, ಅನುಭವಿಸಿರದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾರಿಣಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗದ ಕುತೂಹಲಕರ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು 'ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿದೆ.

ಈ ಕೃತಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು, 'ಮಗಳ ನೆನಪಿನ ಯಾತ್ರೆ'ಯಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಒಳಗಿನ ತಂದೆಯ ಜೊತೆಗೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಕುವೆಂಪು, ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದರ ಬಗೆಗಿನ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಭಾಗ 'ನುಡಿಮಣಿಗಳು'. ಇದರಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ವೈಚಾರಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು ಬೇರೂರಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ನಡೆದ ಘಟನೆ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಮಾತುಗಳು ಹಾಗೂ ನಡವಳಿಕೆಗಳ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವು ಕುವೆಂಪು ಹತ್ತಿರದ ಆಪ್ತಬಂಧುಗಳ ನೆನಪಿನ ಸರಣಿಯ ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿವೆ.

ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರ ಮೊದಲ ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು, ಅವರನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭ. ಹಾಗೆ ಮಗಳು ಸಹ ಮೊದಲ ಸಲ ಕಂಡ ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದ್ದೇ. ಶಿಶುವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣಂದಿರೊಡನೆ ಹೋಗದೆ ಮಗಳು ತಾರಿಣಿ ಆಟವಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ತಾಯಿ, ತಂದೆಯವರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಅದೂವರೆಗೂ ಆಟವಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಗಳ ಗಮನ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ತಂದೆ ಬಂದು ಗದರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಭಯ ಶುರುವಾಗುತ್ತದೆ. "ಅಮ್ಮನ ಹಿಂದೆ ಮೆಟ್ಟಿಲಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿರುವ ಎತ್ತರ ನಿಲುವು, ಗುಂಗುರು ಕೂದಲಿನ ತಂದೆಯವರು ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು."[೮] ಅವರು ಬಂದು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು ಹೆದರಿದ ತಾರಿಣಿ ಅವರಿಗೆ, "ಇದೇನಕ್ಕ ಇಲ್ಲೇ ಇರುವೆ ಶಿಶುವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೆ?... ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು ಚಿಕ್ಕವಳು ಇಲ್ಲೇ ಆಡಿಕೊಂಡಿರಲಿ ಈ ದಿನ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪುವಿನ ಆತ್ಮೀಯ ಚಿತ್ರ, ಶೀರ್ಷಿಕೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ.

ಕತೆ ಹೇಳುವ ತಂದೆಯಾಗಿ, ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ತಿದ್ದಿ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ತಂದೆಯಾಗಿ, ಹಾರಾಡುವ ತಟ್ಟೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯುತ್ತ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ಮಯವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸುತ್ತಾ, ತಮಗಾದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಮನೆಯವರೆಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ, ದೈನಿಕ ಲಯವಾಗಿದ್ದ ಬೆಳಗಿನ, ಸಂಜೆಯ ಗಾಳಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಕಾಫಿ ತಿಂಡಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮನೆಯವರೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ, ತಮಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಹೋಳಿಗೆ ತುಪ್ಪ, ಕಾಫಿಯನ್ನು ಸವಿಯುವಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ಸಾಹ, ಹೊರಗೆ ಹೋದ ಮನೆಯವರು ಬೇಗ ಬಾರದಿದ್ದಾಗ ಆತಂಕಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರರನ್ನೂ ಗಾಬರಿಗೀಡಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಆತುರಪಡುವ, ಕಳ್ಳರ ಬಗ್ಗೆ, ಕಳ್ಳತನದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞ ತಂದೆಯಾಗಿ, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ನೆಚ್ಚಿನ ಅಜ್ಜನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ, ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲದ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ತಂದೆಯಾಗಿ... ಹೀಗೆ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಸಿಗದ ದೈನಿಕ ಬದುಕಿನ ವಿವರಗಳ ಮೂಲಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿರುವ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇಜಗೌ ರಚಿಸಿರುವ 'ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು' ಕೃತಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಕೃತಿ ಕುವೆಂಪು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೆ ಹೊರಬಂದಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಅವರ 'ನೆನಪಿನ

ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಆತ್ಮಕತೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೆ ಬಂದಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಲೆನಾಡ ಪರಿಸರ, ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬ, ಅವರ ಪರಿವಾರ, ಕುವೆಂಪು ಹುಟ್ಟು, ಬಾಲ್ಯ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ - ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಇರುವಂತೆಯೆ, ಅವುಗಳ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವೆಂಬಂತೆ ದೇಜಗೌ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿ ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೆ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ವಿಶೇಷ ಆಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಮೂಲಗಳಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಭುಶಂಕರರು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಎಂದೂ ದುಃಖಿಗಳಾಗಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣದವರು ಹೇಮಾವತಿಯವರ ನಿಧನಾನಂತರ ದುಃಖದ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಎಂದೂ ಯಾರ ಮನೆಗೂ ಹೋಗದ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಆತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನ್ನು, ತಾವು ಕಾಶಿಯ ಬನಾರಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿ ವರ್ಗವಾಗಿ ಹೋದಂದಿನಿಂದ ವಾಪಸ್ಸು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಅವರ ಕುಟುಂಬದೊಂದಿಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ನೆನಪಿನ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

## ೧೦.೩. ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ, ಪ್ರಶಸ್ತಿ – ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕ

ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಅಪಾರ ಜನಮನ್ನಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಕೃತಿಯ ಪುರಾಣದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ವಿಚಿಕಿತ್ಸಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದನ್ನು, ಪಾತ್ರಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ವಿಜ್ಞಾನ ತಾತ್ವಿಕತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಮಹಾ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ವಿಮರ್ಶೆಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಈ ಮೇರು ಕೃತಿ ರಚನೆಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸಂದರ್ಭ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಅಡೆತಡೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ರಚನೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದುದ್ದನ್ನು ತಾರಿಣಿ ನೆನಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕಾಲವಾದರೆ, ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಯುದ್ಧದ ಬಿಸಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡಿತರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಊಟ ತಿಂಡಿಗಳಿಗೆ ಪರದಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಕುವೆಂಪು ಮಗಳಾದ ಕಲಾ ಐದಾರು ತಿಂಗಳಿನ ಮಗುವಾಗಿದ್ದಾಗ ಕುಡಿಸಲು ಹಾಲು ಕೂಡ ಸಿಗದೆ ಇರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಕುವೆಂಪು ಅವರೆ, ಕ್ಯೂನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ರೇಷನ್ ಕೊಂಡು ತಂದು ಕಾಲೇಜಿಗೂ ಹೋಗಿ ಬಂದು, ರಾತ್ರಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಯುದ್ಧದ ಭೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳು ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ರಾತ್ರಿ ಹೊತ್ತು ವಿದ್ಯುತ್ತನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲೆ ರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಎರಡು ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಬರವಣಿಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಖಪಟ್ಟಣ ಕೋಕಿನಾಡ ಕೊಲಂಬೋಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಯಾದಂತೆ ಮದ್ರಾಸ್, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮೇಲೂ ಬಾಂಬ್ ದಾಳಿ ಆಗಬಹುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಜನವೆಲ್ಲಾ ಬೇರೆ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇ ಭೀತಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೂ ಇತ್ತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಾಗೇನಾದರೂ ಬಾಂಬ್ ಬಿದ್ದರೆ, 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಕೃತಿಯ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಗಳು ಎಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೊ ಎಂದು ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಿ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರಪಡಿಸಿ, ಪತ್ನಿಯ ತಮ್ಮ ರತ್ನಾಕರ ಎಂಬುವರ ಹತ್ತಿರ ಕೊಟ್ಟು ಜೋಪಾನ ಮಾಡುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಂತೆ. "ಆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗೇನಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಿಗೆ (ತಂದೆಯವರಿಗೆ) ಹುಚ್ಚೇ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿತ್ತು"[೯] ಎಂದು ಹೇಮಾವತಿಯವರು ತಾರಿಣಿ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಇಡೀ ಮೈ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಒಂಬತ್ತು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಧೇನಿಸಿ ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ೬೪ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ 'ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ' ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿತು. ಸನ್ಮಾನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿನ ಗೊಂದಲ ಹಾಗೂ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಏರ್ಪಾಟುಗಳು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ

ಮುಗಿದು, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಬೇಸವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದವು. ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಕುವೆಂಪು 'ಅಂತೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿಯಾದೆ' ಎನ್ನುವಾಗ, ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂದ ಸಂತೋಷಕ್ಕಿಂತ ಬೇಸರವನ್ನು ಹಾಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರ ಮರ್ಜಿ, ತೋರಿಕೆಯ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ, ರಾಜಕೀಯ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಂತಿದೆ. ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರ ಸಂಬಂಧವೊಂದನ್ನು, ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಒಂದು ಸಂಗತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಕೃತಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂದಾಗ ಅವರ ಗುರುಗಳಾದ ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕುವೆಂಪು ಮನೆಗೇ ಹೋಗಿ ಹೂವಿನ ಹಾರ ಹಾಕಿ ಅಭಿನಂದನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಶಿಷ್ಯನ ಮೇಲಿನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುವ ಮೊದಲೆ, ಆ ಕೃತಿ ನಿಂತುಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರ ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧ ತಿಳಿಯುವುದು 'ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಇಂಥವೇ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಿಗುತ್ತವೆ.

'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೈಹಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕ ಬಲವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ತಾರಿಣಿ ಅವರು ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ರಚನೆಯ ಯುದ್ಧ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸಂದರ್ಭದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದೇಜಗೌ ತಮ್ಮ 'ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟ ಬವಣೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಇದನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಮಾತುಕತೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರ ಮನೋಭಾವ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಕಾವ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾದಾಗ ಕುವೆಂಪು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾನಸಿಕ ತುಮುಲವನ್ನು ಅವರಿಂದಲೇ ಕೇಳಬೇಕು. ಜಾತೀಯತೆಯ ಭ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಜನಶೀಲ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡುವ ಅಸಹ್ಯಕರವಾದ ರೋಗ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇರುವಂತೆ, ಅಂದು ಕುವೆಂಪು ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಕೂಡ ಜಾತಿ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಓದುವ, ಓದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಪಾಠವಿತ್ತು. ಈ ರೂಢಿಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣರಾಯರೆಂಬ ವಕೀಲರು ಕುವೆಂಪು ಬಳಿ ಉದ್ವೇಗಪೂರಕವಾಗಿ ತೋಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಕುವೆಂಪು ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯ ತಪಸ್ಸಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

> ನಿಜ, ನೀವು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲ ಸತ್ಯ. ಆ ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ನಾನು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಮರೆತಿದೆ. ಭೋಗವನ್ನು ವರ್ಜಿಸಿದೆ. ಹಗಲಿರುಳೂ ಒಂದೇ ಚಿಂತೆ, ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಪಾಠ ಮುಗಿಸಿದ್ದೆ ತಡ, ನನ್ನ ಚಿಂತೆ 'ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಕಡೆಗೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಜಾಗ್ರದಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗದ ವಿಷಯಗಳು ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೈದೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬರೆಯಲು ಏನೂ ತೋಚದೆ ತಡವರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ... ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ದೆ ಹತ್ತದೆ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ಹಗಲಿರುಳು ಬರೆದು, ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಕಣ್ಣು ಉರಿಯುತ್ತ ಬಾತು ಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹರಳೆಣ್ಣೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆ ಬಡಕನಾಗಿ ಗಂಟೆಗಟ್ಟಲೆ ಮಲಗಿರುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಎಷ್ಟೋ ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ದೆಗೆಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಪಂಕ್ತಿಗಳು ತಾವಾಗಿ ಹೊಳೆದರೆ ಆ ಕೂಡಲೆ ಎದ್ದು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯಾಗಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದೆ.[೧೦]

ಈ ಮಾತುಗಳು ಮಹಾಕವಿಯೊಬ್ಬನ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪ್ರಸವಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟ ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ದೈಹಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕ ಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

'ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಬಗ್ಗೆ ಎದ್ದಿದ್ದ ಟೀಕಾವಿಮರ್ಶೆಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಆ ಟೀಕಾಕಾರರ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲಿ, ಅದರ ಕಾರಣಗಳ ವಿವರಕ್ಕಾಗಲೀ ಹೋಗದ ದೇಜಗೌ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿಭೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂದ ಗೌರವ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನ ಸಮಾರಂಭಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಕೀರ್ತಿ, ಸನ್ಮಾನ, ಹೊಗಳಿಕೆಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ದೂರವೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು, ಸಹೃದಯ ಮಿತ್ರರ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ಕೆಲವು ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೂ ಅವರ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಆಡಿದ ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸದ

ಕುವೆಂಪು ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೂಲಕ ದೇಜಗೌ ಅವರು 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಬಗ್ಗೆ ಎದಿದ್ದ ಟೀಕೆ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ಹೊಯ್‌ಕೈಯಾಗುವಂತೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಮನ್ನಣೆಯ ಗೌರವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಹೋಗದ ಕುವೆಂಪು ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ, ಸನ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕನಿಷ್ಠಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಸತ್ಕೀರ್ತಿ ದೊರೆತರೂ ಉಬ್ಬಿಹೋಗದೆ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸನ್ಮಾನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೊಂದರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿವು.

> ಪ್ರಶಾಂತವಾದ ಕೊಳಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲು ಬೀರಿದರೆ ಆ ಕಲ್ಲು ನೀರನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಿದ ಅವಧಿಯಷ್ಟಕ್ಕೆ ಪರಿಮಿತವಾಗದೆ ಒಂದು ನಿಯತಕಾಲದವರೆಗೆ ತೆರೆಗಳು ಕೊಳವನ್ನು ಆಂದೋಳನಗೈಯುವುವು. ನಾನು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವ ಹಿಂದೆ ಕೆಲವು ದಿನವೂ, ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿನವೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಬಹಿರ್ದಿಕ್ಕನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು. ಕಾವ್ಯರಚನೆಯು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ನನ್ನಿಂದ ನಾಡು ಹಿರಿಯದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಆದರೆ ಕಿರಿದುದರಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರವಹಿಸಿ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕವಲಾಗಿ ಧ್ಯೇಯವು ಕುಬ್ಜವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ.[??]

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭ ಸನ್ಮಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದವರಿಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳು ತಲುಪದಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಿನಾಕಾರಣ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಏಕಾಂತ ಪ್ರಿಯ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಘೋಷಣೆ ಆಹ್ವಾನದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಣಾ ಸಮಾರಂಭದವರೆಗಿನ ವೈಭವವನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಘಟನೆ ವಿವರಗಳನ್ನು ಗೌರವ ಪರಂಪರೆ ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೂ ಉಮಾಶಂಕರ್ ಜೋಷಿಯವರಿಗೂ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿ, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೇ ಇಡಿಯಾಗಿ ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜಕೀಯ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ, ಹುನ್ನಾರುಗಳು ನಡೆದು ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗುವಂತಾಯಿತು. ಇದರ ಹಿಂದಿನ ಕೈವಾಡ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಎಂಬ ಬಹುಘುನ ವಿದ್ವಾಂಸರದ್ದು ಎಂಬುದನ್ನು ದೇಜಗೌ ಅವರು ಸೂಚಿಸಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದೆ, ಮಗುಮ್ಮಾಗಿ ಉಳಿದ ಸತ್ಯಸಂಗತಿ ದೇಜಗೌ ಅವರಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು, ತರುಣ ಕುವೆಂಪು ಬರಹಗಳನ್ನು, ಆ ಕಾಲದಿಂದಲೂ, ಅವರ ಸೃಜನಶೀಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಓದಿ, ತಮ್ಮ ಅಪಾರವಾದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ'ನ ಅವರ ಅನೇಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪತ್ರಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಇಂಥವರೂ ಕೂಡ ತೆರೆಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ದ್ರೋಹವೆನ್ನುವಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನು ಎಸಗಿರುವುದು ಹೇಸಿಗೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು, ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು, ಅವರ ಏಳಿಗೆಯನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಲಂಕೇಶರು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

> ವಿ.ಸೀ.ಯವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವಿ.ಸೀ. ತರಹದವರ ವೈದಿಕ ಸ್ವಾಯತ್ತಲೋಕ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು 'ಹದಿನಾರಾಣೆ ಉತ್ತಮ ಹೆಗ್ಗಡೆಗಳ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು' ಎಂದು ಘೋಷಿಸುವ ವಿ.ಸೀ. ಹನ್ನೆರಡಾಣೆಯ ಶೂದ್ರರನ್ನು ನೋಡಿರುವಂತಿದೆ. ಈ ಜಾತೀಯತೆಯ ಭೂತಹಿಡಿದವರು ಮಾತ್ರ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನ ರಕ್ತನೆಕ್ಕಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಹೇಸದವರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಕುಲನೋಡಿ ತಮ್ಮ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾನದಂಡ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಸ್ಥಿತಿವಂತ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ ಸಾಹಿತಿಯಾದದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಯಶಸ್ಸು, ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಚಿತ್ರ ಹೋರಾಟ, ಏಕಾಂಗಿತನದ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಬಂದವರ ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆ ಆದರ್ಶಗಳು ವಿ.ಸೀ.ಯವರಿಗೆ

ತಿಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ವಿ.ಸೀ. ತರಹದವರ ಸಾಹಿತ್ಯಮಾಪನಗಳು ಕೂಡ ಎಷ್ಟು ದುರ್ಬಲವಾದವು ಮತ್ತು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿರುಚಿ ಎಷ್ಟು ಅನುಮಾನಾಸ್ಪದ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ ನಿಲುವು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಎಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲ ಎಂದು ಕೂಡ ವಿ.ಸೀ. ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಲಾರರು. ಅವರ ಹಿಂಜರಿಕೆಗೆ ಅವರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಕಾರಣವೆನ್ನುವವರು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯ ಅಪಾಯ ನೋಡದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಬರೆದಿರುವುದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಚಿತ್ರವಲ್ಲ. ಅದು ವಿನಾಕಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿವಾದ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.[೧೨]

ಲಂಕೇಶರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಕೇವಲ ವಿ.ಸೀ.ಯವರಿಗೆ ಆಡಿದಂತಿರದೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಜೈವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಬೈ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಜಗೌ ಅವರ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿಯಾದ 'ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಸಾವಿನ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಅವರ ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಬಲು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಿದ್ದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಕುರಿತ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ವಿಧೇಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಗುರುವನ್ನು ನೋಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವೊ ಅದರೆಲ್ಲಾ ವಿವಿಧಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಕುಲಪತಿಯಾದ ನಂತರ ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದ, ಎದುರಿಸಿದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು, ಸಂದರ್ಭ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ದೇಜಗೌ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಅರವತ್ತು, ಎಪ್ಪತ್ತರ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳ ಪಟಾಲಮ್ಮೇ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಕುವೆಂಪು ಪರ ಗುಂಪು, ಅವರ ಯಾವುದೇ ವೈಚಾರಿಕ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರದಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ವೇದಿಕೆ ಭಾಷಣಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಪೀಡಿತರಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಿದ್ದ, ವಿರೋಧ ಗುಂಪಿನವರು, ಕುವೆಂಪುಗೆ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅಸೂಯೆಪಟ್ಟಿದ್ದುಂಟು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅಡಿಗರು 'ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ' ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೆಂದು, ಕುವೆಂಪು ಕವಿಯೇ ಅಂದರೆ ನಾನು ಕವಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಸಮರ ಸಾರಿದ್ದನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ಲೇಖಕರು ಹಾಗೂ ಓರಗೆಯ ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೆ ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನ ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳನ್ನು ಕಂಡಿರದಿದ್ದರೂ ನಂತರದ ಪೀಳಿಗೆಯವರಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿನ ಶೀತಲ ಸಮರವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಗದ ಕನ್ನಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದ್ದು ಬಹುಶಃ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಭೃತಿಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದ ಮಟ್ಟಿಗಂತು ದುರಂತವೆನ್ನಬಹುದು.

ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರು, ಎಪ್ಪತ್ತರ ದಶಕದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ತರುಣ ಪೀಳಿಗೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಕಾಳಜಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುವವರಾಗಿದ್ದು, ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ನೋಡಲೆತ್ನಿಸಿದವರು. ಈಗಿನಂತೆ, ಆಗಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳ ಶೀತಲ ಸಮರದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಾಗ, 'ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ'ಗೆ ಭಾರತದ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂದಿತ್ತು" ಎಂಬುದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಲಂಕೇಶರು 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು : ಕೆಲವು ಸಂಶಯಗಳು' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತ 'ಇದು ಸುಳ್ಳು, ಯಾಕೆಂದರೆ ಭಾರತದ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂದದ್ದು ಮಲೆಯಾಳದ ಸಾಹಿತಿ ಪೊಟ್ಟುಕಾಟ್‌ಗೆ"[೧೩] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸಹ ಸುಳ್ಳು. ಮೊದಲ ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂದದ್ದು ಮಲೆಯಾಳ ಸಾಹಿತಿ ಜಿ. ಶಂಕರ ಕುರುಪ್ ಅವರ 'ಒಡಕ್ಕುಲ್' ಎಂಬ ಕೃತಿಗೆ ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ. ಎರಡನೇ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂಗಾಳಿ ಸಾಹಿತಿ, ತಾರಶಂಕರ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಅವರ 'ಗಾನದೇವತ' ಎಂಬ ಕೃತಿಗೆ ೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ, ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ೧೯೬೮ರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೂ ಉಮಾಶಂಕರ್ ಅವರಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಬಂದಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಂಥ ಅಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದು ತೇಜಸ್ವಿ ಅನುಭವಿಸುವ ತೊಳಲಾಟ ಕೂಡ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ಲಂಕೇಶರು ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲಂಕೇಶರೆ ಹೇಳುವ ಹಾಗೆ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಮಗನ, ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಯಾದರೂ, ಅದರ ಆಚೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರೊಂದಿಗೆ ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದದ್ದು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ತಂದೆಯಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ತಂದೆ ಹೆಸರು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ತೇಜಸ್ವಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಅದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು.

ಅಡಿಗ, ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತುಕೋಟಿ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರು. ಕುವೆಂಪು ಬಗ್ಗೆ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಮಾಡಿದ್ದ ಟೀಕೆಯನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದನ್ನು ಲಂಕೇಶರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ egotistical ನಿಲುವನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಕುವೆಂಪು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೇ ಲಂಕೇಶರು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವರು. ತನ್ನ ಕವಿತಾ ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಿರುವ ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ನವ್ಯಕಾಲದ ಮುಂಚೂಣಿಯ ಲೇಖಕರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಲಂಕೇಶರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು.

ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ಬದಲು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಲೇಖಕನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯ ಅರ್ಥ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಾನೇ ಗ್ರಹಿಸಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದರೆ, ಅಂಥವನು ಓದಿಗರಿಗೆ ತಾನೆ ಏನನ್ನು ತಲುಪಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ? ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೆ ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರಿಂದಲೆ ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡ, ಹೋಮರ್, ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್, ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್‌ರಂಥವರ ಇತಿಮಿತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಲು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು. ಅವರ egotistical sublime ಅನ್ನು ಆಗಿನ ಪ್ರಮುಖ ಲೇಖಕರೆನಿಸಿಕೊಂಡವರೆಲ್ಲರಿಗೂ, ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ತಾವು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ್ದನ್ನು ಅವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲೆ ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಎಲ್ಲ ಪಂಥಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ಮರು ಓದು ಕೂಡ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಕಾಲದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂದರ್ಭದ ವಾಸ್ತವ ಹಾಗೂ ಅದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕಿಂತ, ಇಂದು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮರು ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದಿನವರು ತಳೆದ ಬಹುಪಾಲು ನಿರ್ಣಯಗಳು, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಬದಲಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮರುಓದು, ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ egotistical ಅನ್ನು ಒಪ್ಪಿ, ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ದೊಡ್ಡ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಇದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲಂಕೇಶರ ಟೀಕೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮತ್ತೂ ಮುಂದುವರೆಯುವುದು ಹೀಗೆ :

> 'ಕುವೆಂಪು ಕವಿ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ನಾನು ಕವಿಯೇ ಅಲ್ಲ, ನಾನು ಕವಿ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ಅವರು ಕವಿಯೇ ಅಲ್ಲ' ಎಂಬ ಅಡಿಗರ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದರೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ದೋಷಗಳೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಡಿಗರ ತರಹದ ಒಬ್ಬ ಉತ್ತಮ ಕವಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕುತೂಹಲ ಕೂಡ ತೇಜಸ್ವಿಯವರಿಗೆ ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ.[೧೪]

ಎಂದಿರುವ ಲಂಕೇಶರ ಮಾತುಗಳು ಕೂಡ ಚರ್ಚೆಗೆ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಕವಿಯಾದವನು ತನಗೆ ತೋಚಿದ್ದನ್ನು ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬರೆಯಬಲ್ಲನಿಗೆ ಅದು ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆಯೇ ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಅಸಹಾಯಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾದರೆ, ಅಡಿಗರು ಹೇಳಿರುವುದು ಕೂಡ ತಾನೂ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಎಂಬ ಅರಿವಿನಲ್ಲೇ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಲಂಕೇಶರು ಮರೆತಂತಿದೆ. ತನ್ನ ಕವಿತ್ವದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೇ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗದ ಕವಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಗುರುತಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವನು, ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಕೃತಿಕಾರನ ಮೇಲೆ ಉಕ್ಕಿದ ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳಿಂದ ಕೃತಿ ಸಮಸ್ತವೂ ಪೂರ್ಣ, ವಿಷಮಯ, ನೀರಸ, ಅಧಮ ಎಂಬಂತೆ ತೋರಿ, ಕಲೆಯ ಉದ್ದೇಶವೇ ಕೊಲೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಂತಹ ದುರ್ಗತಿ ಒದಗದಿರಲಿ.[೧೫]

ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿದ ಮಾತು, ಅಡಿಗರು ಮಾಡಿದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಕೃತಿಯನ್ನು ಗಾತ್ರಕ್ಕೆ ತೂಕಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ಸಿನಿಕತನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನವ್ಯಕಾವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಶ್ರೀಗೋಕಾಕ್, ಅಡಿಗ ಮುಂತಾದವರ ಕವಿತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಇಂಥದೇ ಎನ್ನುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ಯಾವ ಬರವಣಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟು ಏನಾದರೂ ಅನ್ನಿಸುವುದು ಬಹಳ ನಿಧಾನ.[೧೬]

ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಕಾಣಿಸದ ಮುಕ್ತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

## ೧೦.೪. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ : ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳ ಧೋರಣೆ

ಕುವೆಂಪು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೈಗೊಂಡ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಪರ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಎದುರಾದ ತೊಡಕುಗಳು, ಅವುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತಂದದ್ದು - ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳು ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವುದು ದೇಜಗೌ ಅವರ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೂ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರ 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ.

ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿ ಹೇಳಿದಂಥ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ತೇಜಸ್ವಿ ಹುಡುಗರಾಗಿದ್ದಾಗ, ತಾವು ಸಾಕಿದ ನಾಯಿ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಯಿಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ಜಾನಪ್ಪನೆಂಬುವವನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆತ ಕಂತ್ರಿ ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಕನ್ನಡ ಮಾತ್ರವೆಂದೂ, ಜಾತಿ ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಯೂರೋಪಿನ ದೊರೆಗಳು ಮಾತನಾಡುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾತ್ರ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಅವರು ಸಾಕಿದ ಜಾತಿ ನಾಯಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೆ ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಜಾನಪ್ಪ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ 'ಕಮಾನ್ ಡಾಗ್' ಪದವು 'ಕಮಂಡಾ' ಆಗಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಪದದ ಅರ್ಥವೇನೆಂದು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಿದ್ದರೂ, ನಾಯಿ ಭಾಷೆಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಕನ್ನಡದ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಕಂಡು ಸಿಟ್ಟಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಪಂಪ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದೊರೆಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡವರಿನ್ನೂ ಕಾಡುಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದರು, ಎಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳುತ್ತಾ, ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅಭಿಮಾನ ಮೂಡಿಸುವರು. ಅವರು ಭಾಷೆಯನ್ನು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರು. ಕೇವಲ ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿ, ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬೆಳಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಂಬಿದವರು. ಕನ್ನಡ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತವಾಗುವಂತಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಬೇಕಾದಾಗ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ಅವರು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ರಾಜಿಯಾದವರಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತೇಜಸ್ವಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕೆಲವು ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಂದರ್ಶನವೊಂದರಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಹಾಗೂ ಕವಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಭಾಷಾ ಸ್ಥಾನಮಾನವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕುವೆಂಪು ಹಾಗೆ ಕವಿಯೊಬ್ಬನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಭಾರತೀಯರಾಗಬೇಕೆನ್ನುವರು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವವರು ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ತೋರಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಕಾಳಜಿ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

> ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುವ ಜನರ ನಡುವೆಯೇ ಬಾಳಿ ಬದುಕಿ ಅನ್ನ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಜ್ಞಾನ, ಆಲೋಚನೆ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬೇರೊಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲೆ ಇಡಲೆತ್ನಿಸುವವನು ನಿಗ್ರೋ ಗುಲಾಮರಿಂದ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡವರಾದ ಅಮೆರಿಕನ್ ಶೋಷಕರಿಗಿಂತ ಕೆಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶೋಷಕ.[೧೭]

ಇಂದು ಕನ್ನಡವೇ ದಿವಾಳಿತನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ವಂಚನೆಯಿಂದ, ಲೂಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡದ ವಿಶ್ವಾಸದ್ರೋಹಿಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ಆತ್ಮಾವಲೋಕನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಕುವೆಂಪು ಆಡಿದ್ದಾರೆ.

> ನಾನು ಅವಧೂತನಾಗಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ಕನ್ನಡವು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಪಡೆಯುವತನಕ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವಿರುವ ತನಕ, ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದು, ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ದುಡಿಯಲು ಪ್ರಚೋದಿಸುವುದು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮೊರೆಯಿಡುವುದು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನೆಲ್ಲ ತಪಃಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಡುತ್ತೇನೆ.[೧೮]

ಹೀಗೆ ತಾವು ಆಡಿದ ಮಾತಿನಂತೆ ಸಾಧಿಸಿದರು. ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಜೆ.ಹೆಚ್. ಪಟೇಲರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ರಾಜಕೀಯ ಕಿಡಿಗೇಡಿತನವನ್ನೂ ಮನ್ನಾ ಮಾಡುವವರೆಗೂ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕನ್ನಡಾಭಿಮಾನ ಒಡಮೂಡಿದೆ. ಲೋಹಿಯಾ ಅವರು ಹಿಂದಿಭಾಷೆಯ ಪರವಾಗಿದ್ದರು ಎಂದು ಅವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದ ಕುವೆಂಪು ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಲೋಹಿಯಾ ಅವರೂ ಕೂಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ, ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿ ತಮ್ಮ ಸಹಮತವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು.

ಕುವೆಂಪು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ, ಎಲ್ಲರ ಪ್ರತಿರೋಧದ ನಡುವೆಯೂ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮದ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿಸಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವರು. ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳು ಎತ್ತಿದ ತಕರಾರಿಗೆ, ಅವರೆ ಸ್ವತಃ ಆಸಕ್ತಿವಹಿಸಿ ಅನೇಕ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವರು. ಇದು, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಯಾರನ್ನೂ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸದೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಒಂದು ಗುಂಪು ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಸದಾ ಬೆಂಬಲಿಸಿದೆ ಎನ್ನುವ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾದುದು.

ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಕೆಲ ಅಧ್ಯಾಪಕರುಗಳು ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ :

> ನೀವು ತಿಳಿದಿದ್ದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇತರರಿಗೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಅದರ ಅರ್ಥ ಇಷ್ಟೆ, 'ನೀನು ಏನೂ ವಿಷಯ ತಿಳಿದೇ ಇಲ್ಲ' ಏಕೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗದಂಥದು ನಿಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲದ ಅಸಂಬದ್ಧಗಳನ್ನು ಉರುಹಚ್ಚಿ ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದೀವಿ. ನಿಮ್ಮ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅಜ್ಞಾನವೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮೇಧಾವಿಗಳೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದೆ.[೧೯]

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ದಿಟ್ಟ ನಿಲುವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ದಿಟ್ಟತನ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಷ್ಟೆ ಸೀಮಿತವಲ್ಲ ಇಡೀ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೊಡರಾಗಿದ್ದ 'ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ'ವನ್ನೆ ಬೆಚ್ಚಿ ಬೀಳಿಸುವಂತೆ 'ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ' ಎಂಬ ಕವನ ರಚಿಸುವರು. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ತಮಗೆ ಆಪ್ತರಾದವರೆ ವಿರೋಧಿ ಬಣದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಯಾರಿಗೂ ತಲೆಬಾಗದೆ, ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ್ದಾರೆ. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಸಿಗದಿರುವ ಈ ವಿಚಾರಗಳು 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳ ಬಗೆಗಿದ್ದ ಸಮಕಾಲೀನ ಚಿಂತನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ ಹೀಗೆನ್ನುವರು "ಒಂದು ಕಡೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜ್ಞಾನ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಶೂದ್ರರನ್ನೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನ್ನು ಪೂತನಿ ಎಂದು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ."[೨೦] ಇದು ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿನ ವೈರುಧ್ಯವಲ್ಲ. ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾಲ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ, ಕಾಲದ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಮತ್ತು ಅನಾವಶ್ಯಕತೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಅರಿವಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನ್ನು ನಮ್ಮ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಲಿಯಬೇಕೆ ಹೊರತು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲೆ ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಮೌಢ್ಯ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೆ ಆಗಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮೂರ್ಖತನ ಎನ್ನುವರು. ಅವರ ಈ ವಿವೇಕದ ಮಾತುಗಳು ಒಂದೇ ಭಾಷೆಗೆ ಜೋತುಬಿದ್ದು ಅದರ ಅಂಧಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವುದರ ದುರಂತವನ್ನು ಹಾಗೂ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿನ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಅರಿವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು ಆಸಕ್ತಿ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಷ್ಟೇ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷೆಯೂ ತನ್ನದೆ ಆದ ಛಂದಸ್ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು ವ್ಯಾಕರಣ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಲಯ ಪದಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಅವರ ಕಲ್ಪನೆ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ರೀತಿ, ಭಾಷೆಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಅವರ ಮುಂದುವರಿದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕುವೆಂಪು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿರ್ಣಯಗಳು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಸರ್ಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕೆಚ್ಚೆದೆಯಿಂದ ಎದುರಿಸಿ, ತಾವು ಕೈಗೊಂಡ ದೃಢನಿರ್ಧಾರವನ್ನು, ದೇಜಗೌ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೂಗು ತೂರಿಸಿದ ಪ್ರೊ. ವಾಡಿಯಾ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ನಿಲುವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಾಡಿಯಾ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಗುರುಗಳಾಗಿ, ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ನಾಡು, ನುಡಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅವರನ್ನು ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೆದರದ ಕುವೆಂಪು ಅಷ್ಟೇ ನೇರವಾಗಿ, ಖಾರವಾಗಿ, ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಪತ್ರದ ಮುಖೇನ ವಾಡಿಯಾ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ದೇಜಗೌ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೂಲಕ ವಾಡಿಯಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಗೌರವವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಕಟುವಾಗಿಯೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ವಾಡಿಯಾ ಅವರ ಒಂದು ಮುಖ ಕಂಡರೆ, 'ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಡುನುಡಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅಡ್ಡಬಂದರೆ ಕುವೆಂಪು ಮಂತ್ರಿ ಸರಕಾರಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಗತ್ಯಬಿದ್ದರೆ ಗುರುಗಳನ್ನೂ ಎದುರುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ದಿಟ್ಟ, ನೇರ ನಡೆಯವರೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದಿಟ್ಟತನಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದೇಜಗೌ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ, ತಾವು ಸೂಚಿಸಿದ ಸಂಪಾದಕ, ಸದಸ್ಯರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಅನುಮೋದನೆ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಆದರೆ, ವಿ.ವಿ. ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸದಸ್ಯರು ಕುವೆಂಪು ಸೂಚಿಸಿದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ತಾವು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಅರ್ಹ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ, ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ನೀಡುವುದಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ಈ ಮೊದಲು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಮಂಡಳಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡುವಂತೆ ಆದೇಶ ಹೋಗಿ, ಕುವೆಂಪು ನಿರ್ಣಯವೇ ಅಂತಿಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರದರ್ಪಗಳಿಗೆ ಎಂದೂ, ಯಾರಿಗೂ ಮಣಿಯದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದಕ್ಷತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಮೈಸೂರು ವಿ.ವಿ.ಯ ಕುಲಪತಿಗಳಾದದ್ದು ಕನ್ನಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೊಂದು ಮೈಲಿಗಲ್ಲು. ಈ ಹುದ್ದೆಗೆ ನೇಮಕವಾದಾಗ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬೀಗಿದ್ದರೊ, ಅಷ್ಟೇ ಜನರು, ದ್ವೇಷಾ ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಕರುಬಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಕವಿಯೊಬ್ಬರು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಆಡಳಿತ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಸರಾಗವಾಗಿ

ಕೈಗೊಂಡ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಅಡ್ಡಿ - ಆತಂಕಗಳು ಬಂದರೂ ಎದೆಗುಂದದೆ, ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದು, ಹಾಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟ ಕೈಗಳು ತಂದೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಪಾಯ, ಜೀವಬೆದರಿಕೆಗಳು, ಇವ್ಯಾವುದನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ದೇಜಗೌ ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಯೋಜನೆಗೆ ಪ್ರತಿರೋಧ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕುದಾದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡ ಕುವೆಂಪು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಮಣಿಯದೆ ತಮ್ಮ ಅಚಲವಾದ ನಿಲುವನ್ನು, ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಅವರ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

> ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮ ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಕವಿವಾಣಿ ನುಡಿಯುತ್ತಿದೆ. ಕವಿವಾಣಿ ಹುಸಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿ ಸತ್ತು ಬದುಕುತ್ತಾನೆ ; ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಅವರ ಹೆಸರು ಸಹ ಮರೆತುಹೋಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಈ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ; ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇದು ನನಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಮೋಹವಿಲ್ಲ. ಈ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ನಾನು ಸಾಧಿಸಬಹುದಾದ ಅತಿಮೂಲ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ರೂಪ ಕೊಡುವುದು. ನೀವು ಒಪ್ಪಿ ಅಥವಾ ಬಿಡಿ, ನಾನು ಮಾತ್ರ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುವಂತೆ ನಾಳೆಯೇ ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ನಿರೂಪ ಹೊರಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.[೨೧]

ಕುವೆಂಪು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ 'ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ ಜನರಿದ್ದಂತೆ, ಆ ಹೆಸರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಅಳಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಜನಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳ ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿಯಲ್ಲಿ, ಕುವೆಂಪು ಉಪಕುಲಪತಿಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಎದುರಿಸಿದ ಹತ್ತು-ಹಲವು ದುಷ್ಟ ಕಂಟಕಗಳು, ಅದನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರುಗಳ, ಸರ್ಕಾರ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಚಿತಾವಣೆಯನ್ನು ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಮಯೋಚಿತ ವರ್ತನೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ದೃಢ ನಿರ್ಣಯಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ಕುವೆಂಪು ಉಪಕುಲಪತಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ, ಅತಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾದದ್ದು ಯುವ ಜನೋತ್ಸವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಆರಂಭದಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಯಾವ ಒಂದಂಶವನ್ನೂ ಬಿಡದೆ, ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ದೇಜಗೌ ಅವರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕೂಡ ನಮಗೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲೂ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು ವಿರುದ್ಧ ಇತರರು ಹೂಡಿದ ಸಂಚುಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗಪಡಿಸುತ್ತಾ, ಅವರ ಹುದ್ದೆ, ಸ್ಥಾನ ಮಾನ, ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತರಾದರೂ, ಯಾರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಓದುಗರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದೇಜಗೌ ಇಲ್ಲಿ, ಅಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ವರದಿಪಡಿಸಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾದವರ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

'ನಿವೃತ್ತಿ ಮುಕ್ತ' ಅಧ್ಯಾಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಬದುಕಿಗಿಂತ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ನಿವೃತ್ತಿಯ ನಂತರ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದೊದಗಿದ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕುರಿತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದು, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ, ಜನಸ್ಪಂದನ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಜೀವನದ ಖಾಸಗೀ ಸಂಗತಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಂದ ಉಪಕುಲಪತಿ ಕುವೆಂಪುವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯ ಚಿತ್ರಣವೇ ಇಲ್ಲಿರುವುದು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಆ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾದ ನಂತರದ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಚಿತ್ರಣವೇ ನಮಗೆ ಸಿಗುವುದು.

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವತಿಯಿಂದ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ತಳೆದ ಕನ್ನಡಪರ ನಿಲುವು, ಧೋರಣೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾವಟೆಯವರ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮನಗಂಡು ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ತಾಂತ್ರಿಕದೋಷಗಳಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸರ್ಕಾರ ವಾಸ್ತವದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಪಾವಟೆಯವರು ವಿವರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಪದವಿ ಸ್ವೀಕಾರಕ್ಕೆ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಾರೆ.

ಕನ್ನಡವೇ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದೀಕ್ಷಾಗುರುವಾಗಿದ್ದನ್ನು, ಹಾಗೆ ದೀಕ್ಷಾಗುರುವನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಇತರರಿಗೂ ದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಿಸಿ, ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಸಾರಿಹೇಳಿದ್ದನ್ನು, ಅವರ ಕನ್ನಡಪರ ಕವನಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾ, ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡಾಭಿಮಾನವನ್ನು ದೇಜಗೌ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದಗೌರವ ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಕ್ರಮೇಣ ಕರಗತೊಡಗಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಮಣೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಸನ್ನಿವೇಶ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಕುವೆಂಪು ಉಪಕುಲಪತಿ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಹೆಚ್ಚಾಗತೊಡಗಿತು. ಹಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಮುಖೇನ ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ, ಆ ಮೂಲಕ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಸಹಕಾರ ಸದಾ ಇದ್ದು, ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ತಮ್ಮಕೈಲಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿ, ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಕನ್ನಡದ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ತಳೆದ ಬಹುಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿಭಾಷಿಕತೆಯ ನಿಲುವು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿದ್ದು, ಇದರಿಂದ ಅನ್ಯಪ್ರಾಂತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುವಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಕುವೆಂಪು ಧೋರಣೆಯನ್ನು ದೇಜಗೌ ಅವರು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇವತ್ತಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಭಾಷಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಆಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಧ್ಯಾಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಿದೆ. ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕುವೆಂಪು ತಿಳಿಸಿರುವ ವಿಚಾರಗಳು, ದ್ವಿಭಾಷಿಕತೆ ಅನ್ಯಪ್ರಾಂತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ, ಅವರವರ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದೂ ಸಮಂಜಸವಾದದ್ದೆ. ಆದರೆ ಇಂದು, ಅನ್ಯ ಪ್ರಾಂತೀಯರಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯದೇಶೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ದ್ವಿಭಾಷಿಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದು ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಂತೆಯೇ, ಜಗತ್ತಿನ ಬೇರೆ ಉಪಯುಕ್ತ ಭಾಷೆಯ ಆಯ್ಕೆಗೂ ಅವಕಾಶ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

"... ಈಗಿನ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಲವರು ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ; ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಭಾಷೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣವೇತ್ತರೂ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವವರೂ ಅರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕುವೆಂಪು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ" ಎಂದು ದೇಜಗೌ ಅವರು ಕುವೆಂಪು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಕಲಿಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಜಾಗತಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯವರೆಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಂಪರ್ಕದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯ ಉಮೇದಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು ಎಂಬ ಘಂಟಾಘೋಷವೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿದೆ ಇಂದು. ದೇಜಗೌ, ಕುವೆಂಪು ಸಮಕಾಲೀನರು ಹೇಗೊ, ಹಾಗೆ ನಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನರೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಂದು, ಕುವೆಂಪು ತಳೆದ ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಬಗೆಗಿನ ನಿಲುವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಿತ್ತು. 'ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು' ಎಂಬ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದ ಕಾಲಕ್ಕೂ, ಇವತ್ತಿನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಆದರೆ ದೇಜಗೌ, ಅದನ್ನೇ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ, 'ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ ೧' ಎಂಬ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಬದಲಾದ, ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಲ್ಲಿ, ಸರಿಯಾದ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ದೇಜಗೌ ಅವರು ಮರೆತಂತಿದೆ

[illegible]

ಅಥವಾ ಕುವೆಂಪು ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಅವರ ವಿವರಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂಬ ಅತಿ ಮುಗ್ಧ ವಿಧೇಯ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.

ಹುದ್ದೆಗಳ ನೇಮಕಾತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ, ಹೊರನಾಡ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸಿಗಬೇಕಾದ ಅವಕಾಶ, ಮಾನ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪು ಹೇಳಿರುವ ಅಂಶಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ. ಇವರು ಸೂಚಿಸಿದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಇಂದಿನ ನೇಮಕಾತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ವಂಚನೆಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ, ಹಳ್ಳಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಿಗಬೇಕಾದ ಮೀಸಲಾತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ಸೂಕ್ತ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲೌಕಿಕ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಇವಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಪಠ್ಯರಚನೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯವಹಾರಿಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಒಂದು ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಯಬೇಕಾದವರಿಗೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಓದು ಅನಗತ್ಯವೆಂದು, ಅದು ಐಚ್ಛಿಕ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುವ ಕುವೆಂಪು ಶಿಕ್ಷಣ ತಜ್ಞರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹಾಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕು, ಕಲಿಯಬೇಕು ಎಂಬ ಉಮೇದಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಇಡೀ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಯ ಹೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಗತ್ಯಕ್ಕಷ್ಟು ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಕಡೆ ಗಮನಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

## ೧೦.೫. ದೇವರು – ನಂಬಿಕೆ – ಜಾತಿ – ಧರ್ಮ

ದೇವರು, ನಂಬಿಕೆ, ಜಾತಿ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಕುರಿತು ಇತರರು ತಳೆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಪೂಜೆ, ದೇವರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೊದಲಿಗೆ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರೂ ದ್ವಂದ್ವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರೆ. "ಅವರ ಜೀವನಾದ್ಯಂತ ಎಂದೂ ಯಾವ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಕಾಲಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಗಾಢವಾಗಿ ಧ್ಯಾನ, ತಪಸ್ಸು, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಸನಾತನಿಗಳು ದೈವಭಕ್ತರು ವಿಚಾರವಾದಿಗಳು ನಾಸ್ತಿಕರು ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾ ಹೋದರು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಕುವೆಂಪು ಏನು?"[೨೨] ಎಂದು ಕೇಳುವ ತೇಜಸ್ವಿಯವರು, "ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ನಾನೆಂದೂ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ವಿಶ್ವದ ಚಿದಂಬರ ರಹಸ್ಯಕ್ಕೇ ಅಭಿಮುಖವಾದ"[೨೩] ಎನ್ನುವರು.

ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸದೆ ಹೋದರೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಭಕ್ತಿ, ಪೂಜೆ, ನಂಬಿಕೆಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮಠಗಳನ್ನು ಯಜಮಾನ್ಯ ಪುರೋಹಿತ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಲೋಕಾರೂಢಿಯ ದೈವರಾಧನೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ತಮ್ಮದೇ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಕಂಡುಕೊಂಡ ದೈವಾಂಶ ಸಂಭೂತರನ್ನು, ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರೇ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ದ್ವಂದ್ವರಹಿತ, ದೇವರ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವರು.

> ... ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇವರೆಲ್ಲಾ ಹೇಳುವ ಆಸ್ತಿಕತೆಗೂ ಅಣ್ಣನ ಆಸ್ತಿಕತೆಗೂ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ದೈವಭಕ್ತರಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವ ವ್ರತ ಹಿಡಿದು ಹರಕೆ ಹೊತ್ತು ಗಂಟುಮೂಟೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಯಾತ್ರೆ ಹೋಗಿ ಕೂದಲು ತೆಗೆಸಿ, ಕಾಣಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಮಕಾಲೀನ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನ ಆಸ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದೇ ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.[೨೪]

ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯ ಕಂದಾಚಾರಗಳ ಭಕ್ತಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ದೂರ ನಿಂತ ಕುವೆಂಪು ಅವರದು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕುವೆಂಪು ನಂಬಿದ್ದ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ವೈರುಧ್ಯ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇತರ ಆಸಕ್ತಿ, ಅಭಿರುಚಿಗಳನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವರು, ಪೂಜೆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುವೆಂಪು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ತಾರಿಣಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಸಂಜೆ, ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಯಾವುದೇ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು ವಿದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ದೇವರಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಅನಂತರ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕ, ತಾತ್ವಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಗೆ ಇವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪೂಜೆ, ದೇವರು ಎಂದಿಗೂ ಎರವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗ ಆವಿರ್ಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವುದೇ ಅವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳ ಆಚರಣೆ ಎಂಬುದು ಭಾವುಕತೆಗೆ ಕುಟುಂಬದ ಸಂತೋಷ, ಸಂಭ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ, ವಿವೇಕಾನಂದ, ಶಾರದಾದೇವಿ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯಾ ಹಬ್ಬಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯುಗಾದಿ ಹಬ್ಬದ ದಿನ ತಾವೇ ರಚಿಸಿದ 'ಉಗಾದಿ' ಕವನ, ಕೃಷ್ಣಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿಯಂದು 'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಜನ್ಮಾಷ್ಟಮಿ' ಕವನ, ರಾಮನವಮಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಾಗತಂ ಕೌಸಲೆಯ ಕಂದಂಗೆ' ಎನ್ನುವ 'ರಾಮನವಮಿ' ಕವನ, ಗೌರಿಗಣೇಶದಲ್ಲಿ 'ಗಣೇಶಗಾಥ' ಕವನಗಳನ್ನು ಹಾಡುವಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಮಕ್ಕಳೂ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಈ ಅಭ್ಯಾಸ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನೇಕರು ಕುವೆಂಪು ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿರುವುದುಂಟು. ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಯಾವುದೋ ಕಾಲದ ಪುರಾಣ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು, ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಠಿಸದೆ ತಾವೇ ರಚಿಸಿದ ಕವನಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ, ಪೂಜಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ರೂಢಿಗತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸದೆ, ತಮ್ಮದೇ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದ ಸಂತೋಷದ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಮಾಜದ ಹಿತವನ್ನು, ಅರಿವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಗಣೇಶ ಹಬ್ಬದಂದು ಮನೆಮನೆಗೆ ಬಂದು ಗಣೇಶ ನೋಡುವ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ 'ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶ'ದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲೆ, ಇಹಲೋಕದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ದೇವರ ಮನೆಯೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅನೇಕ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುವುದೆಂದು, ಮಗಳು ತಾರಿಣಿ ಹಾಗೂ ಪತ್ನಿ ಹೇಮಾವತಿಯವರು ಕುವೆಂಪು ಬಳಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ಕೆಲವು ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೆ ತಾರಿಣಿಯವರು ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿಗ್ರಹಗಳೆಲ್ಲಾ ಉರುಳಿಬಿದ್ದು ಮುರಿದುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆಗ ಕುವೆಂಪು ದೇವರ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆಯಲು ಹೇಳಿ ನಿರಾಕಾರ ಪೂಜೆಯೆ ಸಾಕಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಹೇಮಾವತಿಯವರು ಇಷ್ಟುದಿನ ಆಕಾರ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಮಗೆ, ನಿರಾಕಾರ ಪೂಜೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಅದೇನಿದ್ದರೂ ನಿಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ ನಮಗಲ್ಲ ಎಂದಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಕುವೆಂಪು ಈ ಕುರಿತು ಏನೂ ಹೇಳದೆ ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದು, ವಿವಿಧ ಹೂಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಗೊಂಡು ಕಣ್ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಆಕಾರ ಪೂಜೆಯಂತೆಯೆ, ನಿರಾಕಾರ ಪೂಜೆಗೂ ಕುವೆಂಪು ಮನಸ್ಸು ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಮನದ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಅರಿತ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಗಳಿಂದ ದೇವರ ಮನೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಪೂಜೆಗೆ ಅಣಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ತಾರಿಣಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಪೂಜೆ ಭಕ್ತಿ, ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ, ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ದ್ವಂದ್ವ, ಅನುಮಾನಗಳು ತಾರಿಣಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಯಾವ ಗೊಂದಲಗಳಿಗೆ

ಅವರು ಒಳಗಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾರಿಣಿ ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದು, ತಂದೆಯವರ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಹೊರತು, ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುವುದಲ್ಲ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ, ಪ್ರಭುಶಂಕರ ಅವರು ದೇವರು, ಧರ್ಮ, ಭಕ್ತಿ, ಜನ್ಮಾಂತರ, ಕರ್ಮ ಇವುಗಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತಳೆಯದೆ, ಅದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ಮಾನಸ ಪುತ್ರರು', ಅತ್ಯಂತ ಮೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯರೂ ಆಗಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸದೆ, ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡುಬಿಡಬೇಕು ಎಂಬುವವರಲ್ಲ. ಯಾವ ಮರ್ಜಿಗೂ ಒಳಗಾಗದೆ, ಕುವೆಂಪು ಶಿಷ್ಯರು ಎಂದು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡಷ್ಟೇ ತೀವ್ರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗುರುಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ, ಬೇಡವಾದ್ದನ್ನು ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸುವ, ವಿಚಾರವಂತ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ದೇಜಗೌ ಅವರಂತೆ ವಿಧೇಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡೆ, ಅಷ್ಟೇ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅವರು ನಿರಂಕುಶ ಮತಿಗಳಾಗಲು ಗುರುಗಳಾದ ಕುವೆಂಪು ಗುರುಗಳೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಬೇಗ ಅವರ ಈ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ಚರ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ, "ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಕದಲಿಸಿ ಆಗಬೇಕಾದದ್ದು ಏನು ಎಂಬ ಧೋರಣೆ ನಮ್ಮದು."[೨೫] ಎನ್ನುವ ಮೂಲಕ ಅವರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ, ಗುರುಗಳಿಂದ ಉತ್ತರ ಪಡೆಯುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಲ್ಲೇ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಿವೆ ಎಂದು ನೇರವಾಗಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನೆ ಪ್ರಭುಶಂಕರರು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಹೌದೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ 'ಕುವೆಂಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರಷ್ಟೇ. ಅದರ ಮುಂದುವರಿದ ಚರ್ಚೆಯ ಭಾಗ 'ಹೀಗಿದ್ದರು ಕುವೆಂಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ವಾಯುಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮಾದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದ ಯಾತ್ರೆಯಿಂದ ತಲೆ ಬೋಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ಕಂಡು ಈ ಮೌಢ್ಯ ಹೋಗುವುದು ಯಾವಾಗ? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು, ಪ್ರಭುಶಂಕರ ಅವರು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

> ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿ ನೀವು ನಾನು ಇಬ್ಬರೂ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೇ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮ ನಿಮಗೂ ನನಗೂ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳ. ಅಲ್ಲಿ ಭಜನೆ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ, ವಿಶೇಷ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ನೀವೂ ನಾನೂ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ ಎಂದರೆ ಅಂಥವಕ್ಕೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇವೆ. ಅಲ್ಲವೆ?" ... ಸಾರ್, ನಮ್ಮ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ... ಯಾವುದಾದರೂ ಭರವಸೆ ಬೇಕು. ಯಾರಾದರೂ ದೇವರು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಬದುಕುವುದು ಹೇಗೆ? ... ಅವರದು ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ನಿಜ. ನಿಮ್ಮದು ನನ್ನದು ಕೂಡ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯೇ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ದೇವರು ಎಂದು ನೀವು ನಂಬುತ್ತೀರಿ. ಜನರದ್ದು Unsophisticated Superstition (ನೈಜತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ) Sophisticated Superstition (ನೈಜತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ, ಪರಿಷ್ಕೃತ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ) ನಮ್ಮದು ಅಲ್ಲವೆ? ... ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಇಲ್ಲ ಅಲ್ಲವೆ? ಏಕೆಂದರೆ ನಾವೇ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಬಗೆಯ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದೇವಲ್ಲ[೨೬]

ಎಂಬ ಅವರ ಸಂದೇಹ, ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು; "ಹೌದು, ಪ್ರಭುಶಂಕರ್ ನೀವು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು ನಿಜ. ನಾನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಬದುಕಿಗೆ ಭರವಸೆಯಾಗಿದ್ದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭುಶಂಕರರು ಹೇಳುವಂತೆ ಅವರದು ನೈಜತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪರಿಷ್ಕೃತ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯಾದರೂ, ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಂದ ಕುರುಡು ನಂಬಿಕೆ ಆಚರಣೆ, ಕಂದಾಚಾರ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಂಬಿಕೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇವರ ಭಕ್ತಿ, ನಂಬಿಕೆ ಎನ್ನುವುದು ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡಿ, ಅನುಸರಿಸುವ ಅಥವಾ ಅನುಕರಿಸುವ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ನೆಲೆಯ ಭಕ್ತಿ, ನಂಬಿಕೆಯದ್ದಲ್ಲ. ಈ ಕುರಿತು ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ನಂಬಿಕೆಯ ಚರ್ಚೆಗಿಂತ, ಆ ಕುರಿತು ಕುವೆಂಪುರೊಂದಿಗೆ ಸಂವಾದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ ಪ್ರಭುಶಂಕರರ ಧೋರಣೆ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಜಾತಿನೆಲೆಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವ, ವಿಮರ್ಶಿಸುವ ವಾತಾವರಣ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ತೇಜಸ್ವಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರಸಂಗಗಳು 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ತೇಜಸ್ವಿ ಮಿಡ್ಲ್‌ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವಾಗ ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೇಷ್ಟರುಗಳು ಮಡಿವಂತಿಕೆಯ ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಸೃಜನಶೀಲ ಬರವಣಿಗೆಗೂ ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ಕವನ ಬರೆಯುವಾಗ ಮಡಿಮೈಲಿಗೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಾಗ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ ಕುವೆಂಪು ಬಳಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ :

> ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು ದನದ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೆನ್ನುವುದು ರಾಮಾಯಣ ಬರೆದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಶಿಕಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಾಧನಾಗಿದ್ದನೆನ್ನುವುದು ಆ ಮುಠ್ಠಾಳ ಮೇಷ್ಟರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ಮಡಿ ಹೆಂಗಸರಂಥ ಮೇಷ್ಟರುಗಳು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡುವುದಾದರೂ ಏನು?" ಅವಿವೇಕಿಗಳು! ಪದ್ಯ ಬರೆಯುವವರು ಪಥ್ಯದಲ್ಲಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಕಂದಾಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರಲ್ಲಾ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೊಂದು ದುರ್ಗತಿ ಇದೆಯೆ?... ನಾವು ದನದ ಮಾಂಸ ಸಹ ಸಿಕ್ಕರೆ ತಿನ್ನುತ್ತೇವೆ. ನಾವು ಹಿಂದೂಗಳೇ ಅಲ್ಲ ಅಂತ ಹೇಳಿಬಿಡು" ... ಹಿಂದೂಗಳೆಲ್ಲಾ ಇಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಾಚಾರದ ಕಗ್ಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಂಬಿಕೊಂಡು ವ್ರತ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕೂತಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಾಬರು ಬಂದು ಇವರ ದೇವರು ದಿಂಡರ ಮೂತಿಗೆ ಹೊಡೆದು, ಮೂಗು ಮುರಿದು ಅನೇಕ ಶತಮಾನ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಳಿದ್ದು.[೨೭]

ಹೀಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುವ ಕುವೆಂಪು, ಅದರ ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರಿಯಾಹೀನ, ಧರ್ಮಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಲೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗಿ, ನಡೆದ ಎಲ್ಲಾ ಅವಘಡಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರ 'ಧ್ರಾಂ ಧ್ರೀಂ ಧ್ರೂಮ್' ಕವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೇಲಿನ ಕುವೆಂಪು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಮೇಷ್ಟರ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಡುಗರ ಮೇಲಾಗುವ ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

ಧರ್ಮ, ಜಾತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಆಹಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ, ಅದನ್ನೇ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಬಂದ ಹೀನ ಬುದ್ಧಿಯ ಜನರು, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅನನ್ಯ ಬರವಣಿಗೆಯ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಅವರು ತಿನ್ನುವ ಆಹಾರಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರುವ ಮನಸ್ಥಿತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತೇಜಸ್ವಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

> ... ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ಬಂದಾಗ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಣ್ಣನ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೇ ವಿಪರೀತ ಮುಜುಗರವಾಗಿದ್ದು ನಿಜ. ನನ್ನ ಮೇಷ್ಟರೇ ಆಗಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ಅಣ್ಣನ ಶಿಷ್ಯರು ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಬರೆದ ಕವಿ ಇಂಥದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬರೆದರಲ್ಲಾ ಎಂದು ಪರಿತಪಿಸಿದ್ದು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಅವರಲೊಬ್ಬರು

ಅಣ್ಣ ರಾಮಾಯಣದರ್ಶನಂ ಬರೆದಾಗ ಮಾಂಸಾಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆಮೇಲೆ ಮಾಂಸಾಹಾರ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಆ ತಾಮಸಿಕ ಆಹಾರದ ಪರಿಣಾಮವೇ 'ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು' ಅಂಥ ಕನಿಷ್ಠ ಕೃತಿ ಎಂದೂ ಹಲುಬಿದರಂತೆ.[೨೮]

ಕವಿಯೊಬ್ಬನಿಗಿರಬಹುದಾದ, ತನಗನ್ನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹೃದಯರ ವಿರೋಧಾಭಾವಗಳ ಕನಿಷ್ಠ ತಮ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಇದು ಮಾಂಸಾಹಾರ ದ್ವೇಷಿಗಳು ತಳೆಯಬಹುದಾದ ನಿಲುವಾಗಿದೆ ಎಂದಷ್ಟೆ ಹೇಳಬಹುದು. ನಾವು ಏನು ತಿನ್ನುತ್ತೇವೆ ಅನ್ನುವುದಕ್ಕೂ ಏನೂ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ ಅನ್ನುವುದಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಮೂಢಮತಿಗಳೂ ಇದ್ದರು.

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿನ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಲೆ - ಸಾಹಿತ್ಯ - ಸಂಗೀತವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದುಂಟು. ಒಮ್ಮೆ ತೇಜಸ್ವಿ ಉತ್ತರಾದಿ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕಲಿಯ ಹೊರಟಾಗ, ಮಡಿವಂತಿಕೆಯ ಸಂಗೀತ ಮೇಷ್ಟ್ರು ಉತ್ತರಾದಿ ಸಂಗೀತವನ್ನು ತುರುಕರ ಸಂಗೀತ ಎಂದು ಅದನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಗೆ ಸಮಾನವೆಂಬಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ತೇಜಸ್ವಿ ತಿಳಿಸುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು, ಈ ರೀತಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯಾ ಅರೇಬಿಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ತಮಗೆ ರುಚಿಸದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಪರಿಗಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವರು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಶ್ರೇಣಿಕೃತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಜಾತಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಷ್ಟೇ ಖಂಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜಾತಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಿದ ಯಾವುದೇ ಸೃಜನಶೀಲ, ಆರೋಗ್ಯಕರವಾದ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿದ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಕ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ತೋರಿದರು. ಅದರಂತೆ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದವರು. ಹಾಗೆ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದುದರಿಂದಲೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಅಂಥ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದು. ಯಾವುದೇ ಸಂಗತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಅನ್ಯಜ್ಞಾನ ಶಿಸ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಕೊಡು ಕೊಳೆಯ ಸಂಬಂಧವೇರ್ಪಟ್ಟಾಗ ಮಾತ್ರವೇ ಚಲನಶೀಲವಾದುದ್ದನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆ.

'ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಪ್ತ ಸೇವಕ'ರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಭುಶಂಕರರು, ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮನಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪ್ರಸಂಗವೊಂದನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ರೀಡರ್ ಹುದ್ದೆಗೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ವಿರುದ್ಧ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮೊಕದ್ದಮೆ ಹೂಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ವಕೀಲರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ವಕೀಲರು "ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಡಾ. ಕೆ.ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಜಾತಿ ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದ ತಮ್ಮ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಈ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೀವು ಹೀಗೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ"[೨೯] ಎಂದಾಗ "ಇಲ್ಲ ಖಂಡಿತ ಹೇಳಲಾರೆ. ಜಾತೀಯತೆಯ ಆರೋಪವನ್ನು ಖಂಡಿತ ಆ ಪರಿಶುದ್ಧ ಹೃದಯದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾರೆ" ಎಂದು ಮೊಕದ್ದಮೆಯನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ದುಡುಕಿನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಕುವೆಂಪು, "ಪ್ರಭುಶಂಕರರು ಏನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೋ ಅದು ಅವರ ಸ್ವಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಲು ಅವರಿಗೆ ಹಕ್ಕಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬೇಸರವಿಲ್ಲ"[೩೦] ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಅವರ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಭುಶಂಕರರು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ನೆಚ್ಚಿನ ಗುರುಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೊ, ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೊ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ವಿಷಯ, ಸಂದರ್ಭ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅಷ್ಟೇ ವಿರಸವನ್ನು ಸಿಟ್ಟನ್ನು ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಇತರ ಶಿಷ್ಯರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನರಾಗಿ ಪ್ರಭುಶಂಕರರು ಇದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದ ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿಯ ಕೆಲಸ, ಕನ್ನಡ ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸ, ಹಾಕಿದ್ದ ಯೋಜನೆ, ಸಾಧಿಸಿದ ಯಶಸ್ಸು, ಎಲ್ಲವೂ ಅಷ್ಟೇ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗತೊಡಗಿದ್ದು 'ಕುವೆಂಪು ಮಠ'ದ ಭಟ್ಟಂಗಿಗಳು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತಿ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕುವೆಂಪು ಹಿಂದು ಮುಂದಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರಷ್ಟೇ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ನಿಲುವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರೆ, ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಪ್ರತಿಭಾಶಕ್ತಿಯ ಸೃಜನಶೀಲ ಅದ್ವಿತೀಯ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರ ಜಾತಿಯ ವಾಸನೆಯನ್ನು ತಗುಲಿಸಿಯೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಮಾನವವಾಣಿ ಎನ್ನುವಾಗಲೂ ಶೂದ್ರ ಎಂಬ ಜಾತಿ ಸೂಚಕವನ್ನು ಬಳಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ಹಾಗೂ ಅವರಂಥವರು ಕುವೆಂಪು ಬಗ್ಗೆ ತಳೆದಿದ್ದ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ನಿಲುವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಜಾತೀಯತೆಯನ್ನು ತೋರುವಂತಿದೆ ಎಂದು ಲಂಕೇಶರು ಈ ಕೃತಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

### ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

೧. ನಾಗಭೂಷಣಸ್ವಾಮಿ ಓ.ಎಲ್. ; ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ ; ಪುಟ ೧೦೪, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಪರಿಷ್ಕೃತ - ವಿಸ್ತೃತ ಪ್ರಥಮ ಆವೃತ್ತಿ, ೧೯೯೮.
೨. ಅದೇ, ಪುಟ "
೩. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಕೆ.ಪಿ. ; ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ; ಪುಟ ೨ ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೬.
೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೬೭.
೫. ತಾರಿಣಿ ಚಿದಾನಂದ ; ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು ; ಪುಟ - ಮೊದಲ ಮಾತಿನಿಂದ ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೬.
೬. ದೇಜಗೌ ; ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು - ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ ; ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ನಾಲ್ಕನೇ ಆವೃತ್ತಿ - ೧೯೯೯ (ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿ - ೧೯೭೦)
೭. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಕೆ.ವಿ. ; ಕುವೆಂಪುಗೆ ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿ ; ಪುಟ ೮ ; ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ೧೯೯೯ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೫)
೮. ತಾರಿಣಿ ಚಿದಾನಂದ ; ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು ; ಪುಟ ೨, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೬.
೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೪೫.
೧೦. ದೇಜಗೌ ; ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ, ಸಂ. ೧ ; ಪುಟ ೧೪೧-೧೪೨ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
೧೧. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೫೬.
೧೨. ಲಂಕೇಶ್ ಪಿ. ; ಸಾಹಿತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ; ಪುಟ ೪೧೭ ; ಲಂಕೇಶ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೮.
೧೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೭೭.
೧೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೭೯.
೧೫. ಕುವೆಂಪು ; ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ - ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ ; ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಆರನೇ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೭.
೧೬. ಕುವೆಂಪು ; ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ, ಸಂಪುಟ ೨ ; ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), ಪುಟ ೧೦೦೮, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ., ಹಂಪಿ.
೧೭. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ; ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ; ಪುಟ ೧೪೧ ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೬.
೧೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೮೨.
೧೯. ಅದೇ, ಪುಟ ೧೭೯.
೨೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೨.
೨೧. ದೇಜಗೌ ; ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ; ಪುಟ ೨೪೪ ; ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೨೨. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ; ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ; ಪುಟ - ೨ ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೭.

೨೩. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೧.

೨೪. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೩೪.

೨೫. ಪ್ರಭುಶಂಕರ ; ಕುವೆಂಪು ; ಪುಟ ೧೯೯ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೫.

೨೬. ಪ್ರಭುಶಂಕರ ; ಹೀಗಿದ್ದರು ಕುವೆಂಪು ; ಪುಟ ೨೨ ; ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೨)

೨೭. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ; ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ; ಪುಟ ೬೨, ೬೩ ; ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೬.

೨೮. ಅದೇ, ಪುಟ ೨೨೦.

೨೯. ಪ್ರಭುಶಂಕರ ; ಹೀಗಿದ್ದರು ಕುವೆಂಪು ; ಪುಟ ೩೦ ; ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೨).

೩೦. ಅದೇ, ಪುಟ ೩೧.

* * *

# ಸಮಾರೋಪ

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ತಲ್ಲಣಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಾರಯುತವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ ಸೃಜನಶೀಲ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಪ್ರಮುಖರು. ಅವರು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂವೇದನೆಗಳಿಗೆ ಕಾಲದೇಶ ಬದ್ಧವಾದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಚಿತ್ರಣ ನಮಗೆ ಸಿಗುವುದೇ ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ'. ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕುವೆಂಪು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಈಗಾಗಲೇ ಹಲವು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿವೆಯಾದರೂ, ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ ಕೇಂದ್ರಿತ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಕುರಿತು ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ, ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಮಗ್ರವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರವಾದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾದ ಬಹುಮುಖಿ ಆಯಾಮಗಳು, ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಮೂಲಕ ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸೃಜನಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಅವರ ಆಲೋಚನೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಇತರೆ ಆತ್ಮಕತೆಗಳ ಮಾದರಿಗಿಂತ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ನಿರೂಪಣೆ ವಿಭಿನ್ನ. ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರ ಆತ್ಮಕತೆಯಾದರೂ ಸಮಷ್ಟಿ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತಗೊಂಡಿದೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆಷ್ಟು ಉತ್ಕಟವಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿರುವರೋ ಅಷ್ಟೇ ತೀವ್ರವಾಗಿ ದೇಶದ, ಸಮಾಜದ ಆಚೆಗೂ ವಿಶ್ವ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ಕುವೆಂಪು, ಅಂದಿನ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಹಾಗೂ ದೇಸೀ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಸಂಕೀರ್ಣ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳು, ಅದು ಉಂಟು ಮಾಡಿದ ಪರಿಣಾಮವೇ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಮತೀಯ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನ ರಾಜಕಾರಣಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಬೀಜರೂಪದ ಕಾರಣಗಳಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಮನಸೋಲುವುದಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರಣಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅಂದಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದ ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಕವಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಭಾವಸಂವೇದನೆಗಳಿಗೆ, ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ, ಆಲೋಚನೆಯ ಮಟ್ಟದ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಕವಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಥಿತಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ನಿಸರ್ಗ ಕವಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿರುವ ಕುವೆಂಪು, ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಸುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ತುಡಿತಗಳು ಸಹ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಚೆಲುವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಕವಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಆರಾಧನಾ ನೆಲೆಯಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಗೆ ಏರುವ ವಿವಿಧ ಹಂತದ ಅವರ ಮನೋಭಾವ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕೇಂದ್ರಿತ ಅಥವಾ ಕೃತಿ ಕೇಂದ್ರಿತ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಜಾತಿ ವಿದ್ವೇಷ ನೆಲೆಯೆ ಮಾನದಂಡವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಾಜಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿರುವಾಗಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು, ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಗ ಪರಿಚಯ, ಪರಿಸರದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಜನ್ಮಾಂತರ ಹಾಗೂ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿಯೂ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ವಾನುಭವಗಳ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾಗಿದೆ. ವೈಚಾರಿಕತೆ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕತೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಕತೆ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವೆಂಬುದನ್ನು ಕುವೆಂಪು ಅನುಭವ ಹಾಗೂ ತಾರ್ಕಿತ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ದೇವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೂ ನೈರ್ಮಲ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಹರಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಶುಚಿತ್ವವನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದು ಎನ್ನುವ ಅವರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಇದು, ಸಾಹಿತಿ ಕುವೆಂಪು ಜೊತೆಗೆ ವಿಜ್ಞಾನ ಕುವೆಂಪು ಕೂಡ ಆಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೊಡುಗೆ ಹಾಗೂ ದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ, ಶಿವರಾಮಕಾರಂತ ಹಾಗೂ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರುಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಂದೋಲನಕ್ಕೆ ಈ ಲೇಖಕರು ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಬಗೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ವಿರುದ್ಧ ದನಿ ಎತ್ತಿದ ಕುವೆಂಪು ಇಡೀ ಶೋಷಿತರ ಸಮುದಾಯದ ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೈತಿಕ ಪರವಾದ ಅವರ ಕಾಳಜಿಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ಮತೀಯ ಸಂಕುಚಿತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ, ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಸಮರ್ಥವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅವರ 'ಆತ್ಮಕತೆ'ಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುವುದು ಒಂದು ಕ್ರಮವಾದರೆ, ಅವರನ್ನು ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಬಲ್ಲವರು, ಒಡನಾಡಿಗಳು, ಮನೆಯವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ರಮ. ಅಲ್ಲದೆ, ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗದ ಕೆಲವು ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಲು ಹೊರಟ ತೇಜಸ್ವಿ ಅವರಿಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಎದುರಾಗುವ ಸಮಕಾಲೀನ ಅನೇಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಹತ್ತಿರವಾದಷ್ಟು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ತಿರುವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅನೇಕ ಘಟನೆ, ಸಂದರ್ಭ, ಚಳುವಳಿಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ದಾಖಲಿಸುವಾಗ 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ತೇಜಸ್ವಿ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಮೀರಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಂಡಾಗ ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸುವರು. ಕೇವಲ ಅಣ್ಣನ ನೆನಪುಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಬರೆಯುವ ಉದ್ದೇಶ ಅವರಿಗಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಕಾಲಾನಂತರದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕಲು ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ಒಂದು ನೆಪ ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ತಾರಿಣಿ ಅವರಿಗೆ ಈ ಗೊಂದಲ, ಕರ್ಷಣೆ ಇಲ್ಲವಾದರಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ತಾವು ಕಂಡ ತಂದೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

'ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು' ಕೃತಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗಷ್ಟೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೆನಪುಗಳಾಗಿರದೆ, ಕುವೆಂಪು ಕುಟುಂಬದ ಇತರ ಸದಸ್ಯರ ನೆನಪುಗಳೂ ಸೇರಿ, ಅವರುಗಳ ನಡಾವಳಿಕೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನೂ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕುವೆಂಪು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪೊರೆ ಕಳಚಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ತಂದೆಯಾಗಿ ಕುಟುಂಬದ ಯಜಮಾನನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವರು. ಖಾಸಗೀ ಜೀವನ ವಿವರದ ಆಗುಹೋಗುಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಬೇರೆಲ್ಲೂ ಕಂಡಿರದ ಕುವೆಂಪು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ತಾರಿಣಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರದಿದ್ದರೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದ ಕುವೆಂಪು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಕವಿಯಾಗಿ, ಸಾಹಿತಿಯಾಗಿಯೆ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಉಳಿದುಬಿಡುತ್ತಿತ್ತೇನೊ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮುಖವಾಡ ಕಳಚಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಓದುಗರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. "ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿದೆ. ಮಹಾನ್ ಲೇಖಕರ ಮಕ್ಕಳು ಹಾಗೆ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ಬದುಕನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವುದು ಕಡಿಮೆ. ಕುವೆಂಪು ಆಪ್ತವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವುದು ವಿಶೇಷವೇ"[7] ಎನ್ನುವ ಓ.ಎಲ್. ನಾಗಭೂಷಣ್ ಅವರ ಮಾತುಗಳು ಉಚಿತವಾಗಿವೆ.

ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದ ದೇಜಗೌ, ಪ್ರಭುಶಂಕರ ಅವರು ತಮ್ಮ ನೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳ ಖಾಸಗೀ ಜೀವನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಿಧೇಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗುರುಗಳಿಗೆ ತೋರುವ ಗೌರವವೆಂಬಂತೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಕುವೆಂಪು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ನಡೆಸಿದ ಆಡಳಿತ, ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಯಾವತ್ತೂ ವರದಿಗಳು ನಮಗಿಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದು. ಅಂತೆಯೇ ಅವರ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರಲ್ಲಿ ಅವರೆಗೂ ಕುವೆಂಪು ಬಗ್ಗೆ ಬಂದಿರುವ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸದೆ, ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರನ್ನು ಕಂಡ ಹಾಗೂ ಅವರ ಒಡನಾಟದ ಕೆಲ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದಲೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಇಡೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗದ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆ ಕುವೆಂಪು ಮಕ್ಕಳು, ಮತ್ತವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗ್ರಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಅವರ ಇಡೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ಕೃತಿಗೆ ಲಂಕೇಶರು ಬರೆದಿರುವ ವಿಮರ್ಶಾಲೇಖನ 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು : ಕೆಲವು ಸಂಶಯಗಳು' ಹಾಗೂ ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರ 'ಕುವೆಂಪುಗೆ ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿ' ಕೃತಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಲಂಕೇಶರೇ ಬರೆದಿರುವ 'ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿ : ಪ್ರಾಂಜಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಸೋಗಲಾಡಿತನ' ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನೂ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಆಂಶಿಕವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಈ ಅಧ್ಯಯನ ಮಿತಿಯೆನ್ನಬಹುದು ಹಾಗೂ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಆತ್ಮಕತೆ ಕೇವಲ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿರದೆ ಒಟ್ಟು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಚಿತ್ರಣ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೇ ಸಿಗದ ಎಷ್ಟೋ ವಿಚಾರಗಳು ನೇಪಥ್ಯದಲ್ಲೇ

ಉಳಿದಿರಬಹುದು. ಹೇಗೆ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗೆ, ಮೌಲ್ಯಮಾಪನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಅವರ ಆತ್ಮಕತೆಯೂ ಕೂಡ ಪುನರ್ ಓದಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವಂಥ ಕೃತಿ. ಕನ್ನಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇತರ ಆತ್ಮಕತೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡರೆ ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯದು ಎಷ್ಟು ಅಗೆದರೂ ಬತ್ತದ ಜ್ಞಾನರಾಶಿಗಳ ಒರತೆಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಯನ 'ಇದಂ ಮಿತ್ತಂ' ಆಗಿರದೆ, ಮುಂದಿನ ಹೊಸ ನೋಟ, ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಬಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲಿನದು. ನನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಮಿತಿಯೊಳಗೆ ದಕ್ಕಿದ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಇರಬಹುದು. ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ತುಂಬಿಕೊಡುತ್ತವೆ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ.

**ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು**

೧. ನಾಗಭೂಷಣಸ್ವಾಮಿ ಓ.ಎಲ್. ; ಮಯೂರ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ ; ಪುಟ ೪೦, ಸಂಪುಟ ೪೦, ಸಂಚಿಕೆ ೯, ಸೆಪ್ಟಂಬರ್, ೨೦೦೭.

* * *

ಅನುಬಂಧ – ೧

# ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು


೧. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ; ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೮೦.

೨. ಕುವೆಂಪು : ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ - ೨ ; ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೫.

೩. ತಾರಿಣಿ ಚಿದಾನಂದ : 'ಮಗಳು ಕಂಡ ಕುವೆಂಪು' ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೬.

೪. ದೇಜಗೌ ; 'ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು'; ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೫.

೫. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಕೆ.ಪಿ. ; 'ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು' ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೬.

೬. ಪ್ರಭುಶಂಕರ ; 'ಕುವೆಂಪು' ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೫.

೭. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಕೆ.ವಿ. ; 'ಕುವೆಂಪುಗೆ ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿ' ; ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೯ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೫)

## ಅನುಬಂಧ – ೨

# ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು


೧. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ (ಪ್ರ.ಸಂ.) ; ಕುವೆಂಪು ಕೃತಿ ವಿಮರ್ಶೆ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೬.

೨. ಕಾಳೇಗೌಡ ನಾಗವಾರ (ಸಂ) ; ಗದಿಗೆದರಿದ ನವಿಲು (ಸಂ. ೧) ; ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೧.

೩. ಕುವೆಂಪು : ಆತ್ಮಶ್ರೀಗಾಗಿ ನಿರಂಕುಶ ಮತಿಗಳಾಗಿ ; ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಏಳನೆಯ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೮ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೪೪)

೪. ಕುವೆಂಪು : ಮಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ; ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಹತ್ತನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪ (ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೬೭)

೫. ಕುವೆಂಪು : ಶೂದ್ರ ತಪಸ್ವಿ ; ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಆರನೇ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೭ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೪೪).

೬. ಕುವೆಂಪು : ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೩ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೩೪)

೭. ಗಾಂಧಿ : ನನ್ನ ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯ ಕತೆ ; ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ (ಭಾ) ; ನವಜೀವನ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ಅಹಮದಾಬಾದ್ - ೧೯೯೫.

೮. ಗುರುಲಿಂಗ ಕಾಪಸೆ (ಸಂ), 'ಆತ್ಮಶೋಧ : ಮಧುರ ಚೆನ್ನರ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಕಥನಗಳ ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟ, ಚೆನ್ನಬಸವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹಲಸಂಗಿ (ಜಿ. ವಿಜಾಪುರ), ೧೯೯೮.

೯. ಗೂಗಿ ವಾಥಿಯಾಂಗೊ ; ವಸಾಹತು ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ವಿಮೋಚನೆ : ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ (ಅನು) ; ಬೆಳ್ಳಿಚುಕ್ಕಿ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೬.

೧೦. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ ಕೋ. : 'ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ; ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪).

೧೧. ಜೋಶಿ ಜಿ.ಬಿ. (ಸಂ) ; 'ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ', ಸಂಪುಟ ೩, ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಮಿತಿ, ಧಾರವಾಡ, ೧೬೬೧.

೧೨. ತಾರಿಣಿ ಚಿದಾನಂದ ; ಮಗಳು ಕಂಡ ಪುಸ್ತಕ ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೬.

೧೩. ದೇಜಗೌ : ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ; ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ನಾಲ್ಕನೇ ಆವೃತ್ತಿ - ೧೯೯೯ (ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿ - ೧೯೭೦)

೧೪. ದೇಜಗೌ : ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ - ಸಂಪುಟ ೧ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೬.

೧೫. ದೇಜಗೌ (ಪ್ರ.ಸಂ.) ; ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ - ಕುವೆಂಪು ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥ ; ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೭೫.

೧೬. ನಟರಾಜ್ ಹುಳಿಯಾರ್ ; 'ಆಫ್ರಿಕನ್ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪.

೧೭. ನಿತ್ಯಾನಂದ ಬಿ. ಶೆಟ್ಟಿ (ಸಂ) ; 'ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ವಚನ' ; ಕುವೆಂಪು ವಾಙ್ಮಯ ; ಆಳ್ವಾಸ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೂಡುಬಿದ್ರಿ ; ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪.

೧೮. ನಾಗರಾಜ್ ಡಿ.ಆರ್.; 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಥನ' ; ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು ಸಾಗರ, ೨೦೦೬.

೧೯. ನಾಗರಾಜ್ ಡಿ.ಆರ್. ; ಶಕ್ತಿ ಶಾರದೆಯ ಮೇಳ ; ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ೨೦೦೩ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೮೭).

೨೦. ನಾಗರಾಜ್ ಹಳ್ಳಿ ಜಿ.ಆರ್. (ಸಂ) ; ಕುವೆಂಪು : ಶತಮಾನದ ಶಿಖರ ; ಚಿಂತನಕೂಟ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೨೧. ನಾಗಭೂಷಣ ಡಿ.ಎಸ್. (ಸಂ) ; 'ಕುವೆಂಪು ಒಂದು ಪುನರನ್ವೇಷಣೆ'; ಲೋಹಿಯಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ೨೦೦೫.

೨೨. ನಾಗಭೂಷಣ ಸ್ವಾಮಿ ಓ.ಎಲ್. ; ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪರಿಭಾಷೆ ; ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಪರಿಷ್ಕೃತ - ವಿಸ್ತೃತ, ಪ್ರಥಮ ಆವೃತ್ತಿ - ೧೯೯೮.

೨೩. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ. ; 'ಆತ್ಮಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕತೆ' ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೯.

೨೪. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಕೆ.ಪಿ. ; ಅಣ್ಣನ ನೆನಪು ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೬.

೨೫. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಕೆ.ಪಿ. ; 'ಫ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಸಾಸರ್ಸ್' (೧) ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೩ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೩).

೨೬. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಕೆ.ಪಿ. ; 'ಫ್ಲೈಯಿಂಗ್ ಸಾಸರ್ಸ್' (೨) ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು ; ೨೦೦೩ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೩).

೨೭. ಪ್ರಭುಶಂಕರ : ಕುವೆಂಪು ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೫.

೨೮. ಪ್ರಭುಶಂಕರ : ಹೀಗಿದ್ದರು ಕುವೆಂಪು ; ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ, ಮೈಸೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೪ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೨)

೨೯. ಬಸವರಾಜ ಕಲ್ಗುಡಿ : 'ನಕ್ಷೆ ನಕ್ಷತ್ರ' ; ಕನ್ನಡ ಸಂಘ, ಕ್ರೈಸ್ಟ್ ಕಾಲೇಜು ; ಬೆಂಗಳೂರು - ೨೯ ; ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೯.

೩೦. ಮಯೂರ ; ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ; ದಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ (ಮೈಸೂರು)

೩೧. ಮಯೂರ ; ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ; ಸಂಪುಟ ೪೦, ಸಂಚಿಕೆ ೯, ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೦೦೭.

೩೨. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಭಾವ ೧ ; ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್ (ರಿ.), ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೮೯ (ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೬೮).

೩೩. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಭಾವ ೩ ; ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್ (ರಿ), ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೦, (ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೭೯).

೩೪. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಭಾವ ೨ ; ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಜೀವನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಟ್ರಸ್ಟ್ (ರಿ.), ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೦ (ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೭೯)

೩೫. ಮೋಹನ್‌ದಾಸ್ ಕರಮ್‌ಚಂದ ಗಾಂಧಿ : ಹಿಂದ್ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ; ಗಾಂಧೀ ಸ್ಮಾರಕ ನಿಧಿ, ಗಾಂಧಿ ಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೮.

೩೬. ಲಂಕೇಶ್ ಪಿ. ; ಹುಳಿಮಾವಿನ ಮರ ; ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೭.

೩೭. ಲಂಕೇಶ್ ಪಿ. ; 'ಸಾಹಿತಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ' ; ಲಂಕೇಶ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೮.

೩೮. ಲಂಕೇಶ್ ಪಿ. ; 'ಟೀಕೆ - ಟಿಪ್ಪಣಿ', ಸಂಪುಟ ೩ ; ಲಂಕೇಶ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೮.

೩೯. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್ ; ನಿಬಂಧ ಮಾಲಾ - ಭಾಗ ೧ ; ಸ್ವಾಮಿ ಶಂಕರಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ (ಅನು) ; ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ನವದೆಹಲಿ ; ಎರಡನೇ ಆವೃತ್ತಿ - ೧೯೯೬ (ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿ - ೧೯೬೬).

೪೦. ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ ಪುಣೇಕರ ; ಅಪೂರ್ಣ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲ ; ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೫.

೪೧. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ; ಬಾಳ್ವೆಯೇ ಬೆಳಕು ; ಹರ್ಷ ಮುದ್ರಣ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ, ೧೯೫೦.

೪೨. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ; ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು ; ಎಸ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪.

೪೩. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್. ; 'ಕುವೆಂಪು ಪುನರಾಲೋಕನ', ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫.

೪೪. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್. (ಸಂ) ; ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೂರನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೩ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೮೦).

೪೫. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ., ಸೋಮಶೇಖರ್ ಎಸ್.ವೈ. (ಸಂ.) ; 'ಕುವೆಂಪು ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ' ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪.

೪೬. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ.) ; 'ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ ಸಂಪುಟ - ೧', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೩.

೪೭. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ), 'ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಗದ್ಯ ಸಂಪುಟ - ೨', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೩.

೪೮. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ.), 'ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ - ೧', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦.

೪೯. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ.), ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪುಟ - ೨, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦.

೫೦. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ. : ಶ್ರೀ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿ ಸಂಪುಟ, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೩.

೫೧. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ : ಏಕಲವ್ಯ (ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಂದನ) ; ಪದವಿಪೂರ್ವ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫.

೫೨. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಕೆ.ವಿ. ; ಕುವೆಂಪುವಿಗೆ ಪುಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿ ; ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ೧೯೯೯ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೫).

೫೩. ಹರಿಹರ ಪ್ರಿಯ (ಸಂ) ; 'ಕುವೆಂಪು ಪತ್ರಗಳು' (ಪ್ರಥಮ ಸಂಪುಟ) ; ಬಯಲು ಸೀಮೆ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಂಡ್ಯ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೭೪.

೫೪. ಹಂಗಾಮ : ಸಂಪುಟ ೧ ; ಸಂಚಿಕೆ ೧೨, ೧೩ ; ವೆಂಕಟ್ರಮಣಗೌಡ (ಸಂ.), ಅವಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಡಿಸೆಂಬರ್ - ೨೦೦೪.

೫೫. Linda Anderson ; 'Autobiography' ; The new Critical Idiom ; Routledge, Milton Park, Abingdom, Oxon, First Indian Reprint - 2007.

* * *

ಅನುಬಂಧ – ೩

# ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು


೧. ಅರವಿಂದ ಮಾಲಗತ್ತಿ ; 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ದಲಿತ ಪ್ರಜ್ಞೆ'; ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ; ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೩.

೨. ಆಹಿತಾನಲ (ಸಂ.) ; ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ ; ವಸಂತ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೩. ಉದ್ದಂಡಯ್ಯ ; ಕುವೆಂಪು ಕಥನ ; ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪.

೪. ಎಚ್ಚೆಸ್ಕೆ (ಪ್ರಧಾನ ಸಂ.) ; ಶಿವಮಯ ; ಪ್ರೊ. ಕೆ. ಭೈರವಮೂರ್ತಿ ಅಭಿನಂದನಾ ಗ್ರಂಥ ; ತಳಗವಾದಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೮.

೫. ಕುವೆಂಪು ; ಮಲೆನಾಡಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ; ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಹತ್ತನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪.

೬. ಕುವೆಂಪು ; ಕಾನೂರು ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ ; ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಐದನೇ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೭೦.

೭. ಕುವೆಂಪು ; 'ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ' ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ೧೯೭೫, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೩೪.

೮. ಕುವೆಂಪು ; 'ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ' ; ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೮೯.

೯. ಗುಂಡಪ್ಪ ಡಿ.ವಿ. ; 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಕ್ತಿ', ಪ್ರಕಾಶನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೩.

೧೦. ಗುಂಡಪ್ಪ ಡಿ.ವಿ. ; 'ಜೀವನ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ; ಪ್ರಕಾಶನ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೭೦.

೧೧. ಗೋವಿಂದರಾಜು ಸಿ.ಆರ್. ; 'ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳವಳಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ' ; ಎಚ್.ಬಿ.ಎಸ್. ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಬ್ಯೂಟರ್ಸ್, ೧೯೯೮.

೧೨. ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಪೋಕಳೆ (ಅನು) ; 'ಉಚಲ್ಯಾ', ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೭.

೧೩. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ (ಪ್ರ.ಸಂ.) ; ಕನ್ನಡ ಶೈಲಿ ಕೈಪಿಡಿ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೬ (ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೫).

೧೪. ಚನ್ನಪ್ಪ ಎಸ್. (ಸಂ.) ; ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ; ಅರ್ಕಾವತಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೮.

೧೫. ಜಾನ್ ರಸ್ಕಿನ್ ; ಅನ್ ಟು ದಿಸ್ ಲಾಸ್ಟ್ ; ಜಿ.ಎಂ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ (ಅನು) ; ಕಾಮಧೇನು ಪುಸ್ತಕ ಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಎರಡನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೪ (ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೩).

೧೬. ಜೀನ್ ಪಾಲ್ ಸಾರ್ತ್ರ ; ಪದ ಚರಿತ ; ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕೆ.ಎಚ್. (ಅನು) ; ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೩.

೧೭. ತಾರಕೇಶ್ವರ್ ವಿ.ಬಿ. ; 'ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಂತರ' ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಹಂಪಿ ; ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೬.

೧೮. ದೇಜಗೌ ; ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣ ತತ್ತ್ವ ವಿಚಾರ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೭೭.

೧೯. ದೇಜಗೌ (ಪ್ರಧಾನ ಸಂ.) ; 'ವಜ್ರದೀಪ್ತಿ', ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು. (ಅಖಿಲ ಭಾರತ ೬೦ನೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ನೆನಪಿನ ಸಂಪುಟ), ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೦.

೨೦. ದೇಜಗೌ ; 'ಕವಿ ವಿಭೂತಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಲೇಖನಗಳು' ; ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೨.

೨೧. ದೇಜಗೌ ; 'ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ ೧' ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೬.

೨೨. ದೇಜಗೌ ; 'ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ - ೨' ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೭.

೨೩. ದೇಜಗೌ ; 'ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಸಂಪುಟ ೩' ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೮.
೨೪. ದೇಜಗೌ ; 'ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು' ; ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶಕರು ; ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೪ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೪)
೨೫. ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ; 'ಅನಕೃ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ; ಪ್ರಕಾಶರು - ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.
೨೬. ನರಹಳ್ಳಿ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ; ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ; ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೯೮.
೨೭. ಲಿಯೋ ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್ ; ಬಾಳಿನಲಿ ಬೆಳಕು (A Confession) ; (ಅನು) ಮಧುರಚೆನ್ನ, ಸಿಂಪೀ ಲಿಂಗಣ್ಣ, ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪.
೨೮. ನಾಗೇಗೌಡ ಎಚ್.ಎಲ್. ; ಮಲೆನಾಡ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ; ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು - ೨೦ ; ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೧.
೨೯. ನಾಯಕ್ ಜಿ.ಎಚ್. ; 'ಸ್ಥಿತಿಪ್ರಜ್ಞೆ', ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೭.
೩೦. ನಾರಾಯಣ್‌ರಾವ್ ಜಿ.ಟಿ. : 'ಕುವೆಂಪು ದರ್ಶನ ಸಂದರ್ಶನ; ಅತ್ರಿ ಬುಕ್‌ಸೆಂಟರ್ ; ಮೈಸೂರು - ೨೦೦೪.
೩೧. ಪರಮೇಶ್ವರಭಟ್ಟ ಎಸ್.ವಿ. ; ರಸಋಷಿ ಕುವೆಂಪು - ಸಂಪುಟ ೫, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೧.
೩೨. ಪ್ರಧಾನ್ ಗುರುದತ್ತ್, ಹಾ.ಮಾ. ನಾಯಕ (ಸಂ.) ; ಕುವೆಂಪು ; ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೧.
೩೨. ಪ್ರಭುಶಂಕರ ; 'ಹೀಗಿದ್ದರು ಕುವೆಂಪು ; ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೪ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೨)
೩೩. ಪ್ರಹ್ಲಾದ್ ಡಿ.ವಿ. (ಸಂ.) ; 'ತೇಜಸ್ವಿ ಲೋಕ', ಸಂಚಯ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೮೫. ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೭.
೩೪. ಬಾಮ : ಕರುಕ್ಕು (ತಾಳೆಗರಿ), (ಅನು), ಎಸ್. ಫ್ಲೋಮಿನ್ ದಾಸ್ ; ಕಾವ್ಯದಾಸ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೭.
೩೫. ಮನುದೇವ್ ದೇವಂಗಿ ಎಂ. : 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೇನಾನಿ ದೇವಂಗಿ ಮಾನಪ್ಪ', ಕಾವ್ಯಾಲಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೫.
೩೬. ಮುನಿಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಕೆ.ಎಂ. ; 'ಕುವೆಂಪು' ; 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩ (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೪).
೩೭. ಮುರಾರಿ ಬಲ್ಲಾಳ ವಿ. ; 'ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮುಖ', ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘ, ಪುತ್ತೂರು (ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ) ; ೨೦೦೧.
೩೮. ರಮೇಶ್ ಜಿ.ಕೆ. (ಪ್ರಧಾನ ಸಂ.) ; 'ಸ್ಮೃತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ', ಕಡಿದಾಳು ಎಸ್. ರಾಮಪ್ಪಗೌಡರ ಸ್ಮೃತಿ ಸಂಚಿಕೆ', ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಕಡಿದಾಳು, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೧.
೩೯. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ (ಸಂ.), ಕನ್ನಡ ಮಾತು ತಲೆ ಎತ್ತುವ ಬಗೆ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೫.
೪೦. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ ; 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ', ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಕನ್ನಡ ಭವನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪.
೪೧. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ (ಸಂ.) ; 'ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ (ಬಿಸಿಲು ಸಂಚಿಕೆ)' ; ಸಂಪುಟ ೮, ಸಂಚಿಕೆ ೪, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೨.
೪೨. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ (ಸಂ) ; 'ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ (ಗಾಳಿ ಸಂಚಿಕೆ)' ; ಸಂಪುಟ ೬, ಸಂಚಿಕೆ ೩ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೦.
೪೩. ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ ; 'ಕತ್ತಿಯಂಚಿನ ದಾರಿ' ; ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೬.
೪೪. ರಾಜೇಗೌಡ ಹ.ಕ. (ಸಂ.) ; ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕ - ೩ ; ಕುವೆಂಪು ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರು ; ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೮೪.
೪೫. ರಾಜೇಗೌಡ ಹ.ಕ. (ಸಂ.) ; 'ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ' ; ಜಯಶ್ರೀ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೦.
೪೬. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ ಎಚ್.ಎಸ್. (ಸಂ.) ; ಸಿರಿಗನ್ನಡ : ಅರ್ಧ ವಾರ್ಷಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
೪೭. ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಸಿ.ಎನ್. ; ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಸೈದ್ ; ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೩.
೪೮. ರಾಮೇಗೌಡ ಬೈರಮಂಗಲ ; ರಸಸಿದ್ಧಿ : ಕುವೆಂಪು ಕಾವ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ; ಸಮಾನ ಮನಸ್ಕರ ಒಕ್ಕೂಟ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೊದಲನೇ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೩.

೪೯. ರಾಮಲಿಂಗಪ್ಪ ಟಿ. ಬೇಗೂರು (ಅನು) ; ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಸೈದ್ ; ಚಂದ್ರಗಿರಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೯.

೫೦. ಲಂಕೇಶ್ ಪಿ. ; 'ಕಂಡದ್ದು ಕಂಡ ಹಾಗೆ', ಹಂಸಧ್ವನಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೧೦, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೧೯೭೫.

೫೧. ವೃಷಬೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಎಸ್.ಎಂ. ; 'ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು' ; ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪).

೫೨. ಶಂಕರ ಮೊಕಾಶಿ ಪುಣೇಕರ ; 'ಅಪೂರ್ಣ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲ' ; ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೧೮ ; ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೫.

೫೩. ಶರಣಮ್ಮ ಆ. ಗೊರೇಬಾಳ ; 'ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ'; ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ರಾಜ್ಯ ಘಟಕ, ಗದಗ; ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ, ೨೦೦೨.

೫೪. ಶರಣ ಕುಮಾರ ಲಿಂಬಾಳೆ ; 'ಅಕ್ರಮ ಸಂತಾನ' ; ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ, ೧೯೯೮, (ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೧೯೯೨).

೫೫. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ; 'ಬಾಳ್ವೆಯೇ ಬೆಳಕು' ; ಹರ್ಷ ಮುದ್ರಣ, ಪ್ರಕಟಣಾಲಯ, ಪುತ್ತೂರು, ದ.ಕ., ೧೯೫೦.

೫೬. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. ; 'ಕನ್ನಡದ ಹಾಡುಪಾಡು', ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು, ಅಡಿಗ, ಕಂಬಾರರ ಕಾವ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನ ; ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೦೪, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೩.

೫೭. ಶಿವಾರೆಡ್ಡಿ ಕೆ.ಸಿ. (ಸಂ.) ; 'ಕುವೆಂಪು ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕ, ಸಂಪುಟ ೧ ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ ೨೦೦೦.

೫೮. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್. (ಪ್ರಧಾನ ಸಂ.) ; ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ; ರಜತ ಮಹೋತ್ಸವ ವರ್ಷ ೧೯೬೫-೧೯೯೦; ಉದಯಭಾನು ಕಲಾ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ ೧೯೯೩.

೫೯. ಸರಸ್ವತಿ ಎಂ. (ಸಂ.) ; 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿಂತನೆ', ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರ್ ಜೈನ್ ಕಾಲೇಜು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೫.

೬೦. ಸೋಮಶೇಖರ ಗೌಡ : 'ಕುವೆಂಪು', ಅನುಸಂಧಾನ, ಸಿ.ವಿ.ಜಿ. ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೪.

೬೧. ಹಳ್ಳಿ ನಾಗರಾಜ್ ಆರ್.ಜಿ. (ಸಂ) 'ಕುವೆಂಪು ಶತಮಾನದ ಶಿಖರ', ಚಿಂತನಕೂಟ, ಬೆಂಗಳೂರು - ४೦. ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ - ೨೦೦೪.

* * *